60 Y Can L 607.

Ec 1453

FRANCISCI MARIÆ

MUSCETTULÆ

ARCHIEPISCOPI ROSSANENSIS

DISSERTATIO

THEOLOGICO-LEGALIS

DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIIS

QUÆ A FILIISFAM. CONTRAHUNTUR

PARENTIBUS INSCIIS VEL JUSTE INVITIS

CUM

V. CL. ALEXII SYMMACHI MAZOCHII

ADNOTATIONIBUS ATQUE ADDITAMENTIS

EDITIO PRIMA ROMANA

CUI ACCESSERE

ADPENDIX NOVA NONNULLARUM DECISIONUM SAC. ROT. ROM.

Quibus ex justo Parentum Dissensu denegatur exequutio
Sponsalibus a Filiisfam. initis

ET RESPONSUM PRO VERITATE

V. CL. P. VIRGINII VALSECHII

MONACHI CASINENSIS.

ROMÆ MDCCLXVI.

EX TYPOGRAPHIA JOHANNIS ZEMPEL

SUMPTIBUS VENANTII MONALDINI BIBLIOPOLÆ

SUPERIORUM PERMISSU.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

JOSEPHO MARIÆ CASTELLIO

S.R.E. CARDINALI EMINENTISSIMO

S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE

PRÆFECTO.

JOSEPH ANTONIUS MONALDINIUS

FŒLICITATEM.

EST hoc in hominum more, institutoque positum, Josephe Cardinalis Eminentissime, ut Scriptorum nemo edere in vulgus audeat lucubrationes suas, nisi eas Viro Principi inscribat, qui & Patrocinio

tueatur ſuo, & auctoritate ſuſtineat. Atque hi fortaſſe ſic putant fore, ut cœtus eruditorum numquam ſit ea reprehenſurus, quæ aut minus docte, aut minus accurate, aut ſæpe etiam inepte diſputata a ſe ſunt, quaſi victus auctoritate, gravitateque Patroni, quem vereatur offendere. Sed niſi per ſe ipſi commendatione, plauſuque ſunt digni fœtus auctorum, nulla iis Patroni cauſa, quantumvis gravis, potentis, gratioſi, clari, laudis, aut gratiæ fieri poteſt acceſſio. Ego vero ſi quidquam tale divulgare conſtituiſſem, neque id TIBI acerrimo rerum exiſtimatori, atque judici fuiſſem auſus deferre; neque ſi detuliſſem, ſperaſſem profecto fore, ut

illud

illud in clientelám, fidemque tuam ſuſcepiſſes. Neque enim id putaſſes dignum patrocinio Tuo magno, atque inſigni, quod a laudatis viris numquam iri laudatum TUTE IPSE cognoſceres. Quod cum ego intelligerem, penituſque perſpicerem, ſtatui ad TE mittere (ut Ampliſſimo tuo Nomine inſignita prodiret in lucem) *Franciſci Mariæ Muſcettulæ Roſſanenſis Archiepiſcopi Diſſertationem de Sponſalibus, & Matrimoniis, quæ a Filiis familias contrahuntur parentibus inſciis, vel juſte invitis*, eamque V. Cl. Alexii Simmaci Mazzocchii animadverſionibus illuſtratam: opus ſane præclarum, perque dignum Tuis auribus, ac ſapientia tua.

Tanta

Tanta eſt enim Diatribæ hujuſce præſtantia, quanta major eſſe non poteſt: eaque cum primum edita in lucem eſt, ſummo ab Eruditis plauſu excepta fuit, taliſque judicata, qualem exquiſita Auctoris doctrina pollicebatur. Cum vero deinceps iſtius digniſſimi ſcriptione operis exemplaria rariora eſſe cæpiſſent, facturum me utiliter ad rem literariam, publicam exiſtimavi, ſi illud iterum vulgandum curarem, omni ſumptuum ratione poſthabita, unaque ante oculos operis præſtantia propoſita, quod quaſi ſuo jure typis donari elegantibus, ſeque dignis non poſtulabat ſolum, verum etiam flagitabat. Itaque perlibenter adductus ſum, ut id facerem, itaque facerem,

ut nihil plane huic operi deeſſet, quod deſiderarent eruditi, quodque non ſummæ me diligentiæ accuſaret reum. Nihil enim prætermiſi, quantum facere, enitique poteram, auctoremque ipſum non modo illuſtrandum curavi, ſed etiam effeci, ut alterum item ejus Operi commentarium Virginii Valſecchii docti quidem Viri, & in primis eruditi, ſcriptaque quædam ad eamdem rem pertinentia doctiſſimorum hominum, nonnullæque inſuper Romanæ Rotæ Deciſiones adjicerentur, quæ cum ipſi lumen afferrent, tum auctoritatem adjungerent. Hoc unum reſtabat, ut ad magnam illam operis excellentiam, quaſi cumulus accederet, inſignis aliquis nobilita-

te,

te , doctrina , dignitate Vir , in cujus nomine appareret , inque manibus hominum versaretur . Ac me quidem cogitantem perdiu deliberare non oportuit , quem præsertim quærerem Patronum , in quo uno situm esse intelligerem , quidquid ad illius decus , atque ornamentum posset accedere . Unus enim Tu occurristi , Cardinalis Amplissime , cujus notæ , & pervulgatæ virtutes singulari tua laude jam in hominum oculis , & sermone versantur ; quique idcirco Unus omnium non minus Te , quam Auctore dignum patrocinium impertires. Idque eo feci libentius , quod vix alium posse me reperire existimabam patronum , cui præclari hujusce Operis patroci-

cinium potiori jure committerem . Ea enim hoc in libro materies explicatur , quæ ſummam habet cognationem , & ſocietatem cum iis , quæ quaque hebdomada in illuſtri Centum Presbyterorum Tuæ commendato Fidei Collegio pertractantur : quibus Academiis , ſive ſeſſionibus , in quibus præſtantiores de re morali quæſtiones enucleantur , præeſſe ſemper vis diligentia ſingulari , non modo ut aliis ſis exemplum præclariſſimum , ſed etiam ut naturæ ſervias Tuæ, quæ TE incredibiliter ad ea rapit , quorum ſcientiam eſſe TE dignam animadvertis . Ad hoc accedebat , quod virtus perilluſtris Tua , quæ gravioribus functa muneribus laude ſemper maxima ,

& exquiſita eo Te tandem deduxit, quo videmus perveniſſe, ſpem mihi magnam faciebat, ut acceptum abs Te Opus in Tuam fidem plus pretii, atque æſtimationis acquireret, in ſuique gratiam quaſi hominum animos occuparet. Tanta eſt enim virtutum tuarum prædicatio, atque fama, ut ea, quæ in Tuo nomine prodeunt, commendatione digna exiſtimentur, propterea quod Tibi æſtimatori, atque judici longe præſtantiſſimo placuerunt. Atque hic quidem locus poſtularet, ut merita egregia Tua, doteſque animi excellentes debito ornarem præconio, niſi intelligerem, tum ſingulas recenſere numerando, ſatiſque digne laudare, mediocritatis

tatis meæ non esse : tum modestiam , moderationemque Tuam incredibilem haud sane pati , res Tuas celebrari laudibus , quibus Te minime sentis indigere . Itaque invitus licet , retinebo ipse me , Teque rogabo solum , ut in bonam partem accipias pignus hoc obsequii , studiique mei summi , eaque id excipias humanitate , qua Tibi omnium animos mirifice devinxisti .

VENANTIUS MONALDINI
LECTORI BENEVOLO
SALUTEM ET OFFICIA.

EST hoc in more positum ut qui libros quoscumque typis committunt, quidquam de eorum excellentia præfari soleant; idque ut facilius Emptores inveniant. Sed non est hoc mihi consilium in hac Præfatione. Et merito. Eccui enim nota haudest præstantia Dissertationis *de Sponsalibus &c.* Illmi & Rmi Franciſci Muscettulæ Rossanensis Archiepiscopi, additionibus præsertim locupletatæ Viri Clarissimi Alexii Symmachi Mazochii Canonici Metropolitanæ Ecclesiæ Neapolitanæ?

Id autem velim scias me nil omisisse quo editio hæc ceteras quæ hactenus visæ sunt, longe superaret. Et re quidem vera sive literas spectes, sive papyrum, sive formam voluminis, sive demum novas Additiones, nostra hæc editio omnibus procul dubio est præferenda.

Ut autem de novis hisce Additionibus non-

nihil

nihil dicam, curavi ut aliquot ſubnecterentur Deciſiones Sacræ Rotæ Romanæ, quibus juxta Muſcettulæ Sententiam ex juſto diſſenſu Patris exequutio denegata eſt Sponſalibus Filiorumfamilias. Neque hic ſubſtiti. Compertum habui P. Valſecchi Virum non indoctum Reſponſum pro veritate elucubraſſe, quo tenet juſte diſſentiente Patre exequutionem obtinere haud debere Sponſalia Filiorumfamilias, ſequuta licet fuerit copula; eique ſubſcripſiſſe complures Viros Doctos: Reſponſum hoc quæſivi, & adjici volui. Hæc habui quæ de Editione hac dicerem. Ceterum vale.

APPRO-

APPROBATIO.

JUssu Rm̃i P. Magiſtri Sacri Palatii Apoſtolici attente legi Additiones quibus Diſſertatio Doctiſſimi Muſcettulæ *de Sponſalibus &c.* alias in Urbe impreſſa locupletata eſt Neapoli, tum in Urbe nunc locupletatur; nec aliquid offendi Dogmatibus fidei, Reguliſque morum repugnans; imo admiratus ſum multi jugem eruditionem celeberrimi Mazochii Auctoris priorum Additionum. Si igitur aliud haud ſit judicium Eorum ad quos ſpectat, cenſeo poſſe Muſcettulæ Diſſertationem cum Additionibus hiſce typis committi. Romæ die 18. Martii 1766.

Franciſcus Mazzei in Romana Curia Advocatus.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro.

D. Archiep. Nicomed. Viceſgerens.

IMPRIMATUR.

Fr. Thomas Auguſtinus Ricchinius Ord.Præd. Sac. Palatii Apoſtolici Magiſter.

EMI-

EMINENTISSIMO AC REVERENDISSIMO DOMINO

ANGELO MARIÆ QUIRINO

S.R.E. CARD. BIBLIOTHECARIO

EPISCOPO BRIXIENSI

ALEXIUS SYMMACHUS MAZOCHIUS

D. D.

SI quod eſt hominum genus, cui interiores litteræ non tantum futuræ ſint ornamento, verum etiam ſaluti, hos in primis viros eſſe intelligo illuſtri ex proſapia ſatos: quibus quum adjumenta omnia ad animum doctrinis optimis imbuendum abunde ſuppetant, etiam, ut ad eas impenſius incumbant, neceſſitate quadam edomandæ ingenitæ ferociæ compelluntur; ſi paullum modo cupiant ſanioribus conſiliis animum advertere. Nam majorum imagines, opes, deliciæ, quæque ſunt bona cetera, quibus hi ſupra ceteros mortalium eminent, niſi, ſic quaſi ferventioris vini calices, infuſo litterarum temperamento leniantur, quid aliud efficiunt, niſi ut eos blandiente fortuna ebrios in fœdiſſima quæque vitia præcipites agant? Maxime ſi aſſentatoribus, claræque juventutis corruptoribus (cujuſmodi peſtes a beatorum non ſibi ſatis caventium ædibus difficilius, quam hirudo affixa cuti divellitur) ſi blandis inquam Sirenibus aures proniores admoverint. Nec alius facile generoſis adoleſcentibus ab hujus contagionis afflatu receptus, quam in Muſarum ſinum ac littera-

terārum ſeceſſum, patet. In quas ubi ſe illi penitus abdiderunt, tum hæ nimirum aſſiduæ & interiores magiſtræ ſpiritus illos ingentes comprimunt emolliuntque, atque a vitiis ſegreges ad virtutes excolendas comparatiores efficiunt.

Hoc ſi uſpiam alibi, in Tua potiſſimum, Ampliſſime CARDINALIS, gente ab antiquitate, ſplendore opibus inter Italiæ primarias numeranda, illuſtrium Heroum domi militiæque clariſſimorum feraciſſima intellectum fuit: in qua numquam virtutum ſemina primum tam feliciter comprehendere, deinde in tam lætam ſegetem ſubolescere valuiſſent, niſi hoc ingenitum ac πατροπαράδοτον Domui Tuæ decus fuiſſet bonarum artium ſtudia tum in ſuo ſolo eximie colere, tum Triptolemi inſtar in alieno quoque cura non ſegniore ſpargere ac fovere. Atque ut QUIRINOS omittam innumerabiles Græce ac Latine doctiſſimos atque eximie eruditos, qui vigent adhuc in hominum memoria ac porro vigebunt: ne alumnos quidem QUIRINIANOS omni ævo memorabiles producere præ multitudine tanta poſſum. Verumtamen unum ſaltem præterire ſine piaculo qui poſſum, BENEDICTUM XI. Pont. Max. (1) qui quingenteſimum (2) hunc prope annum Venetiis in Tuis ædibus pueros QUIRINOS erudiens, decurſo ſcientiarum ſtudio, ſic ingentis ſpei tirocinia poſuit, ut inde vir tantus prodierit, quantum res præclāre ab eo in Generali Dominicani Ordinis Magiſterio, in Cardinala-

(1) Jo: Villanus in ſuo Chronico ſic de Nicolao Boccaſino, qui poſtea fuit Benedictus XI. poſuit. *Queſti nudriſſi in Vinegia, quando era giovane Cherico, a inſegnare a' fanciulli de Signori de CHA QUIRINI.*

(2) Ideſt ante hos 488. annos: nam Nicolaus Boccaſinus ann. 1240. ortus mox ann. 1254. in Domum QUIRINAM tranſiit, docturus QUIRINIANOS pueros. Vide Petrum Thom. Campanam in Vita Benedicti XI.

nalatu, in Pontificatu geſtæ declarant. Atque ut eo redeam, unde exorſus fui, ab ea eſt cauſa, ut quum tot Principes Italiæ familiæ ex ſummo repente loco ſic deciderint, vix ut impreſſam orbitam tantæ magnitudinis poſt ſe reliquerint: contra Domus Tua poſt tot ſæcula ſibi conſtans ac veluti ſtataria ſuum tueatur gradum. Nimirum enim, ut ille ait, *Vis conſilii expers mole ruit ſua, Vim temperatam dii quoque promovent*. Atqui temperaturæ iſtius modum non aliunde Genus tuum, quam ex litteris hauſit, tum domi excolendis, tum etiam fovendis ac promovendis foris: ex utroque enim immortalem omni ævo ſibi gloriam peperit, hoc eſt eiſdem, quibus quæſita eſt artibus, duraturam.

Hoc qui quale ſit, minus fortaſſe intelligunt, eos in Te, QUIRINE CARDINALIS, ora atque oculos convertere jubeo, ut ex Te uno magno ac prope ſingulari Quirinæ proſapiæ ſurculo ſpecimen ejus rei, qua de loquor, capere pro ſe quiſque poſſit. Etenim (ne Antimachum Clarium, ſeu quis alius fuit, imitari videar, qui, notante Poeta, *gemino bellum Trojanum orditur ab ovo*) de pueritia Tua taceo, deque primis litterarum lineamentis Brixiæ in Nobilium Collégio ductis alacritate tanta, ut jam inde exiſtimari poſſet, uti ſe dabant initia, quantus, ubi primum ad plenam frugem maturuiſſes, futurus eſſes. At ardor a puero conceptus adeo non in adoleſcente reſedit, ut magis magiſque in dies augeſceret. Nondum enim ex ephebis exceſſeras, quum domus illecebras cæleſti Sapientia, quæ Te igniculis exſtimulabat ſuis, poſteriores habens, in Caſinenſem familiam novo Chriſtiano adoptionis genere Te adrogandum præbuiſti. Quod quum ipſum per ſe ſit in adoleſcente ſatis audax inceptum, non ſine interiore Deo perficiendum; tum illud glorioſum, quod longe a patria id exequi conſtitue-

ris;

ris; nequa occurſans animo paternæ domus imago, neve quis humanitatis affectus a propoſito retraheret. Itaque Florentiam delegiſti: in eam Te urbem, quæ ut ocellus Italiæ & litterarum domicilium jure celebratur, Divina providentia compulit; in qua tot uno tempore florebant eruditiſſimi Viri, quot vix alias umquam civitas illa produxerat. At vero vix tum quiſquam vir paullo doctior habebatur, quocum non Tibi neceſſitudo arctior interceſſerit; cum Salvinis autem, Bonarotiis, Averanis, Benedictis, Magalottis, tot aliis uſus ac ſermo prope quotidianus. Atque in eo litterarum emporio brevi tempore Latinas Græcas Hebraicaſque litteras, Philoſophiam, Mathemata, Theologiam, Canones, Hiſtoriam, Philologiam, tamquam ἐγκύκλιον παιδείαν, ſic imbibiſti, ut in quam Te cumque partem dediſſes, in ea facile Princeps evaderes, ac ipſos provectiores poſt Te relinqueres. Atque heic equidem plura libens prætereo: illud autem non queo prætermittere, quod juvenili admodum ætate unus ex omnibus delectus fueris, qui Caſinenſi juventuti, hoc eſt æqualibus Tuis Sacras Litteras de ſuperiore loco interpretarere; & id tunc ætatulæ, docendi primordia exinde caperes, ubi graves annis ceteri diſcendi metam, ut ſancte conſeneſcant conſtituunt. Quam vero non ſegnis in eo fueris, adhuc nunc illa oratio declarat, *De Moſaicæ Hiſtoriæ præſtantia* a Te ſcripta mirifice, qua Sacrarum Litterarum ſtudiis Sodalium Tuorum ad Hebraicæ veritatis amuſſim dirigendis proluſiſti. Exſtat hodiedum oratio illa; nec ſine litteratæ caveæ plauſibus circumfertur, atque adoleſcentibus ea ſtudia auſpicaturis proponitur. Et ea Te tunc quidem cura vehemens ſtimulabat, ut quacumque poſſes, in Monaſteria litteras elegantiores infunderes: quod & pro virili curatum per Te fuit; jamque Monaſticis ſtudiis lætior in dies color per Te redibat.

O beatam Urbem, Caſinenſem vero illam familiam beatiſſimam, ſi quidem Te atque eruditionis Tuæ luce frui diutius licuiſſet. Verum ne hac quidem tenus ſpiritus ingentes Tui conquieſcere poterant; quos longe ulterius ardor litterarius rapiebat. Nam & paullo jam provectior ætas, & cum ætate gliſcens litterarum amor ad peregrinationes ſuſcipiendas faces ſubdiderunt. Itaque, quod veteris totius recentiſque memoriæ ſapientes feciſſe lectitaveras, ad id Tua ſponte incitatus, itinera prope immenſa meditaris: quorum ſic Tecum rationem conſtituebas, ut ubi in Britanniam uſque Bataviamque procurriſſes, exinde Gallias peragrares, ac Lutetiæ Pariſiorum quam diutiſſime conſideres: nec tam id adeo ex inani illo viſendi ſtudio, quo ceteri vulgo ducuntur, quam virorum litteris præcellentium, quibus tum ceteræ orbis partes, tum illa in primis doctrinarum parens numquam non Lutetia circumfluit, colloquio fruiturus. Lutetiam igitur non tam accurris, quam advolas: ac biennio toto ſic viris, quotquot illa tum ætas ab ingeniis & induſtria felix protulit, primariis, præcipue vero ſodalibus Tuis Benedictinis omnium ſæculorum prædicatione digniſſimis, affixus hærebas, ut non minus alacritas quam eruditio Tua eſſet apud omnes miraculo. Ac ſane Te ibi diutius eruditiſſimorum conventuum dulcedo retinuiſſet, niſi ad graviora jam negotia matureſcentem ad urbium Dominam amicorum ac bonorum Te omnium ſtudia retraxiſſent; eam maxime ſtationem idoneam reputantium, in qua ingenii Tui vires ſeſe exſererent.

Tanto penore ſuffarcinatus vixdum in Urbem æternam pedem intuleras, quum ſubito & Caſinenſium Tuorum optimum de Te judicium, ac ſimul Procerum, & haud paullo potior Pontificis vere Maximi CLEMENTIS XI. eluxit de Tuis litteris exiſtimatio. Nam illi quidem

dem in ſuis comitiis generalibus unum elegerunt ex omnibus, qui Congregationis Caſinenſis juſtam hiſtoriam perſcriptam dares. Hic autem acerrimus æſtimator ingeniorum CLEMENS ſine mora gravioribus Te negotiis admovere cœpit; ſed ejus generis, quæ non tantum fidem prudentiamque, verum etiam ſcientiam minime vulgarem requirerent. Atque ad ea tempora referendum eſt opus illud Tuum, quo quædam Officia Græcanica, ad quæ tum corrigenda, ſimul cum aliis Apoſtolico mandato incumbebas, & Romana Civitate donaſti, & comites Diatribas quatuor adjunxiſti multiplici eruditione ſuffertas. Qua Tu quidem ſcriptione ſatis præ Te tuliſti, non in antiquioris Te ſolum Græciæ adyta penetraſſe, verum & illam alteram Græcitatem fuiſſe Tibi perſpectam; quæ quanto eſt ab indutu incomptior, & a barbari ſermonis ſtribligine horridior, tanto majorem ſui conciliat reverentiam, tanquam ſi oratorem quempiam alias diſertiſſimum, poſtremo vi ſenii balbutientem cum voluptate audias. Ergo cum Corcyrenſibus hoc eſt bilingui populo, ex Latinis Græciſque permixto Archiepiſcopus dandus eſſet; haud diu deliberandum fuit, in quem potiſſimum INNOCENTIUS XIII. converteret oculos. QUIRINUS profecto unus repertus eſt, ſalutem atque ſolatium inſulanis tam Græcis, quam Latinis allaturus.

Ac bene eſt, quod quam, PRINCEPS Optime, opinionem de Te Pontifex præconceperat, non adæquavit ſolum, verum etiam ſuperavit eventus. Nam qua in inſula inter Latinum Archiepiſcopum Græcorumque Præſulem concertationes antehac quotidianæ interceſſerant, hanc Tu primo acceſſu pacatam reddidiſti: quum tanta repente animorum converſio facta eſſet, ut vetus illa Græcorum protervia in venerationis ſenſus ac demiſſionis argumenta verteretur. Tantum profecto apud illum populum po-

potuit , quod qui Græce doctiſſimus eſſes & habereris , ut Latinus Latinis , ſic Græcis quaſi domo Græcus , ac veluti ex Græciæ ſinu profectus, cenſebaris. Quid porro miramur , ſi primo Tuo ad inſulam appulſu *lapidis angularis* in modum *facientis utraque unum* , tantum auctoritate & gratia valueris , ut ſublato intergerivo pariete, qui utramque Eccleſiam dividebat , utraque plebs , uterque Clerus in miram animorum conſenſionem coaluerit? Adhuc occurſat animo pulcherrimæ illius diei ſpecies, quum Tu deducente Senatu, ceteriſque Ordinibus comitantibus, in Divi Spiridionis proceſſiſti : quo in Templo tantus illa die Tibi a Græcis honos eſt habitus , quantus deceſſorum Tuorum nemini ; quum & in honorificentiſſimo tribunali conſediſſes , & oratio Græce habita coram Te eſſet deRomani Pontificis, Tuiſque laudibus . Magnificum ſane fuit ſine pugna , atque unius de Te opinionis impetu adipiſci victoriam : at Te quidem non tam ipſa victoria , quam quemadmodum utereris opportune victoria , ſollicitabat . Quæ ut & perpetua eſſet & utrique gregi fructuoſa ; præclarum illud ENCHIRIDION perſcripſiſti , opus non tantum inſulæ Tuæ profuturum , ſed & compluribus aliis hujus præſertim Neapolitani Regni Eccleſiis, quæ ex Latinis Græciſque plebibus coaleſcunt . De quo libro ſupervacaneum eſt plura dicere , quum ſatis ſe omnibus BENEDICTI XIII. adprobatione commendaverit . At etiam PRIMORDIA CORCYRÆ , librum auro contra non carum , inter curæ paſtoralis laxamenta a Te conſcriptum eidem debemus inſulæ : quo libro , crede mihi , *conturbaſti* , ut ille (3) ait , *Græcam nationem* ; & in Græca inſula ad bene de meliore Græcitate ſperandum vexil-

(3) Cic. Ad Att. II. 1. ubi de Comentario conſulatus ſui a ſe Græce conſcripto .

vexillum extuliſti. Nam eo videbaris curas atque cogitationes direxiſſe, ut deterſa paullatim in Græca gente barbarie, ita demum cum politioribus litteris ſimul Religio refloreſceret. Ac ſane perfeciſſes; niſi Te jam alio Divinæ Providentiæ tramites reſervaſſent.

Nec enim totum, Doctiſſime CARDINALIS, quadriennium Cathedram Corcyrenſem tenueras, quum Romam ad adoranda Apoſtolorum limina profectus, dum reditum ad inſulam maturabas, ecce tibi & Brixienſis Antiſtes ab eodem Pont. BENEDICTO XIII. renuntiaris, & brevi interjecto tempore in Ampliſſimum S. R. E. Cardinalium Collegium cooptaris. Quid heic ordinum omnium gratulationes refero? Quid diverſa prorſus de delatæ dignitatis tempore hominum judicia? Nam qui Te vix de nomine norant, feſtinatos Tibi honores, tamquam per legis annariæ gratiam gratulabantur: at contra qui Te propius perſpexerant, ſerius omnino, quam par erat, dignitatem illam virtuti Tuæ dilatam expoſtulabant. Sed enim nequid prorſus ſero Tecum agi videatur, alacritas in agendo Tua mirifica facit.

Atque hic me locus ANGELE Cardinalis, rerum & magnitudine & multitudine plane obruit: nec enim unde incipiam, aut quo deſinam, ſatis decernere valeo. In tot enim curas ex illo articulo temporis animum Tuum diſpertiviſti, ut centimanum Te fuiſſe oportuerit, ne non ad omnia ſufficeres. Brixianam Dioeceſim ſecundum Mediolanenſem Italicarum ampliſſimam, & ad Rhæticos uſque montes aſperrimos pertinentem, infatigabili ſedulitate univerſam perluſtraſti, eoque Cardinalis tantus per juga devia perreptare potuiſti, quo vix Inalpinos homines prædandi cupido ſtimularet. Jam vero per Te Ordinibus Eccleſiæ decor & reverentia, populis pax atque concordia, Templis nitor eſt reſtitutus. Nam de Cathedrali Ba-

li Basilica superfluum est dicere, quæ tota de solido marmore surgens, magnitudine atque operis excellentia plane admirabili, uni Vaticano Templo possit concedere, non alii præterea. Atqui illam plus centum annos, ex quo ædificari cœperat, intermissam, atque in suis parietinis jacentem nactus, intra paucos annos, nec pecuniæ, nec sedulitati parcens, moli tantæ pæne jam coronam imposuisti; atque id, quod maxime admirandum, Romæ scalptis operibus atque illo transductis: Salomonis exemplo alibi saxa edolantis, quæ Templi usibus aptarentur.

Quamquam, ut quod res est, fatear, Romani artifices non uni Brixianæ magnificentiæ, sed & Urbanæ, Auctore Te, serviunt: qui eisdem & Divi Marci, Tituli Tui, ædes atque Basilicam summa elegantia ornandam locasti; & Altare miri operis in Brixiani Templi usum per Te antea elaboratum, quum postea illius Basilicæ magnitudini impar reperisses, Romæ in Divi Gregorii in Monte Cœlio erexisti, altero interim Brixianæ magnificentiæ pari locato scalptoribus. Ut plane mirari subeat, unde Tibi tot opes sufficiantur: nisi illud est, quod quas ceteri mortalium divitias ad fastum atque luxum transferunt, eas Tu Domino, de cujus manu acceperas reddis, elegans (4) sanctissimi Regum dictum scite ad eam usurpare solitus.

Verum quid ago, qui ab litterarum laude sive Tibi in Tuo parta, sive in alios transfusa primum exorsus nescio quomodo ad magnificentiæ locum sensim delapsus reperior? At de hac, deque aliis pluribus ornamentis Tuis alii dixerint (nec omnia possumus omnes) dum ego

ad

(4) 1. Par. XXIX. 14. *Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.*

ad litteras redeo : quarum ſedem ita Brixiæ collocaſti, ut quæ urbs antea non inculta cenſebatur, nunc demum Athenæ alteræ videantur. Sic enim ſe res habet. Quocumque Te infers, eo & Muſæ comites indivulſæ ſequuntur. Tecum illæ peregrinantur, hoſpitantur, ruſticantur. Idem dum Brixiæ Antiſtitem numeris omnibus abſolvis, Romæ Vaticanum Bibliothecarium imples : dumque Bibliothecam hanc maximam tuorum exemplarium gaza ditas, interim non modo Brixiam, ſed & urbes univerſas ſcriptis a Te operibus comples, quæ ultro cupidis dono mittis. Te auſpice, dum Romæ S. Ephrem opera Græce Syriace ac Latine nitore maximo lucem aſpiciunt, interim Brixiæ Antiſtitum ſcripta illuſtrari curas. Scriptis a Te voluminibus litterariam hiſtoriam Italia a renatis uſque in Italico primum ſolo elegantioribus litteris refert acceptam. Nulla Tibi abit dies, quin chartas illinas, quin prela typographica exerceas, nunc hos nunc illos Tuarum epiſtolarum alloquio dignatus: quos non quaſi longe infra Te poſitos, ſed quaſi pari Tecum loco aſſidentes, ita Tu quidem compellas; non pro Tribunali ſedens, ſed de plano cum omnibus agens, ut quidem JCti loquuntur. Quorum in numero quod me quoque eſſe voluiſti, binis ad me litteris miræ dignationis datis, id vero eſt quod mentem perculit meam, & nunc quoque ubi recurrit ea cogitatio, percellit.

Sic enim, QUIRINE Optime, ſe res habet, ut initio inſtitui dicere : litteræ cujus ſemel viri nobilis animum obſederint, ingenitam animi ferociam mitigant emolliuntque; & civilitatem inſtillant. Ad ſummam haud temere elegantiores litteræ, vulgo *humanæ* vocantur: quod ita interpretor, quod his demum datum ſit, ut *hominem* efficiant, hoc eſt ſociabilem, quique uſurpare illud queat, Homo ſum, humani a me nihil alienum puto. Itaque pro

eo ac debeo, hoc juxta cum bonis omnibus Deum Opt. Max. aſſidue rogo, ac votis omnibus flagito, ut Te *humaniſſimum* Principem litterariæ & Chriſtianæ rei incolumem diutiſſime præſtet, atque egregie ſemper de utraque merendi animum vireſque ſuppeditet.

Interim qui tam humanus ſis, non gravaberis, QUIRINE Eminentiſſime, ſi tantum mihi tribuerim, ut hoc tantulum opuſculum, ſed argumento utiliſſimum, quod de filiorum familias nuptiis inſcribitur, a me inter operarum typographicarum feſtinationem non leviter auctum, apparere ſub tuo nomine ſiverim. Patere hoc, Cardinalis ampliſſime: nam ita factum oportuit. Nihil ſane majorem libris exiſtimationem conciliat, quam ut ait Halicarnaſſenſis Dionyſius (5) προσωπεῖον τηλαυγὲς προκείμενον τοῦ λόγυ. Etenim quemadmodum ſtructores ædium pulcherrimis Jonici aut Corinthii operis columnis exornant fores, ut non modo ingredientium, verum prætereuntium oculos in ſe convertant, ſimiliter ego nomen in frontiſpicio tuum nitere volui, ut quamlibet intus curta ſupellex eſſet, a Tui certe nominis inſcriptione decus, atque auctoritas huic libello apud Lectores exſiſteret. Dabam Neapoli Anno CIↃIↃCCXXXXII.

AD

(5) *Perſona ſplendida libro præfixa.*

AD ÆQUOS LECTORES

De Dissertationis Archiep. Rossanensis fato.

QUod consilium Dissertationis hujus Auctori Clariss. fuit, ut olim ad eam conscribendam expugnari animum suum siverit ; idem me quoque impulit, ut illam eisdem plane de causis profuturam, cum bona Auctoris venia ad publicam utilitatem recudendam curarem, neque id vero sine adnotationibus aliquot atque additamentis. Itaque ubi tantum in vestibulo, uti par est, ejus Dissertationis historiam paucis expedivero : tum vero de mea qualicumque industria in editione curanda lectorem non diu morabor.

FRANCISCUS M. MUSCETTULA Patricius Neapolitanus ex Mileti Ducibus, Professione Cler. Reg. Teatinus; antequam ad Archiepiscopatum Rossanensem promoveretur, diu Romæ in Domo S. Silvestri in Monte Quirinali substitit, Theologus & Canonista inter primarios sui temporis habitus. Quumque Apostolicorum Cleri Examinatorum, quos Eminentiss. Vicarius & Illustriss. Vicesgerens in suis Consistoriis adhibent, Decanus esset : ea res magnam illi apud utrumque auctoritatem conciliavit, apud Vicesgerentem autem (hic tum erat Dominicus Zaulis is, cujus exstat in Statuta Faventina satis copiosus commentarius) etiam intimam gratiam & amicitiam.

Interea circiter an. 1711. sub CLEMENTE XI. P. M. magna uno tempore disceptationum connubialium multitudo Romæ fuit inter filios filiasve fam. invitis parentibus nupturientes, necnon patres filiorum votis obluctantes. Itaque cum fora omnia passim perstrepebant istiusmodi certaminibus, tum in primis Vicesgerentis Zaulii

Curia . Quocirca ut ei malo occurreret Zaulius nihil opportunius factu putavit, quam ſi univerſæ cauſæ jugulum peteret, ac viris aliquot Theologiæ ac diſciplinæ Canonicæ apprime gnaris, in iiſque Muſcettulæ noſtro , negotium daret, ut de ſumma re prius ipſi ſecum mature aliquamdiu reputarent, mox ſententiam quiſque ſuam in conventu coram ſe dicturi . Eo in conventu utramque, quod ajunt , paginam Muſcettula fecit . Nec enim dubiis rationibus ex Theologiæ & Canonum penu depromptis liquido demonſtravit , grave crimen a filiis admiſſum iri , ſi quidem parentibus merito diſſentientibus obnitentes, ita demum nuptias male ominatas ineant : proinde non poſſe judices effrenatorum adoleſcentium indulgere votis, quin ſimul eodem ſe ipſi crimine obſtringant . In hanc vero plerique, aut omnes, Muſcettulæ rationibus fracti , pedibus ivere ſententiam .

Tamen ne ſic quidem Zauli tunc animus conquievit : verum Teatinum noſtrum auctoritate , amicitia , ac maxime obedientiæ viribus (qua nihil umquam apud hunc Noſtrum fuit antiquius) perpulit, uti totam reſponſi ſui rationem ſcripto complecteretur . Atque ea tum prima origo Diſſertationis hujus fuit , quæ principio non ultra priora tria *Dubia* Auctori noſtro proceſſit . Quam diſſertationem manu exaratam clam is Zaulio concredidit , utique ad inſtruendum judicis animum, minime omnium ſuſpicatus, eam in vulgus forte fortuna manaturam . Verum contra accidit . Nam eam primo Zaulius uno alterive advocato legendam amice tradere : tum hi rei novitate (ſi novitatem appellare licet , quod eſt *Antiquitus cælo & chao*) pellecti , prius ipſi pro ſe quiſque deſcribere, mox ſuum exemplum aliis deſcribendum commodare : ita ea fieri omnia , quæ ſolent in iis rebus , quæ præter pervulgatam opinionem afferuntnr .

Sub

Sub hæc Teatino (nihil dum gnaro interea, eam lucubrationem jam circumferri) duas præterea quæſtiones Zaulius enodandas propoſuit, de ſponſalibus filiorumfam. jurejurando firmatis unam, alteram de ſtupro ſub matrimonii promiſſione oblato. Quas difficultates quarto, & quinto *Dubio* enucleatas eidem in manus dedit. Atque ita demum Diſſertatio illa duobus Dubiis auctior ferri per manus hominum non ſine virorum ſapientiſſimorum adprobatione ac ſuffragio cœpit: ac brevi tempore Muſcettulæ, nec opinantis, nomen ob eam ſcriptionem manu exaratam celebrari.

Atqui eadem *cauſidicis* (ſic enim Noſter non ſemel ſuos adverſarios in Appendice appellat, eo nomine advocatos, procuratores, actores, & univerſum pragmaticorum genus intelligens) haud æque ac ceteris grata accidit. Ex quorum numero unus in matrimonialibus cauſis verſatiſs. & celebratiſs. (*a*) cujus nomini parcit, cauſam hujus generis unam ad ſe delatam nactus, ſcriptionem anno 1712. publici juris fecit, qua Muſcettulæ Diſſertationem manu ſcriptam evertere ſe poſſe ſperavit: quo ſucceſſu (*b*) alii judicaverint. Nihil ea res pacatiſſimum Teatini animum

(*a*) Is eſt Dominicus Urſaya, Advocatus, & Canonum in Gymnaſio Sapientiæ primarius interpres: cujus Diſceptationes Eccleſiaſticæ pluribus tomis comprehenſæ circumferuntur.

(*b*) Non optimo plane ſucceſſu, ſi cauſæ eventum ſpectamus; quippe cujus victoria penes patrem impedientem ſtetit. Nam poſt moras alias ex aliis conſulto a judicibus interpoſitas, tandem Pontificis objurgatione fractus ſponſus reſipuit. Deinde ad Urſayæ Allegationis pretium quod attinet: ſi cui forte cupido ſit, eam primum cum Muſcettulæ Appendice, rogo, conferat? Deinde & eamdem Urſayæ ſcriptionem conferat cum Diſceptatione 14. quam ipſe poſtmodum, tom. VII. ſuarum Diſceptationum inſeruit, hinc enim perſpici poteſt, quam parum ille ſuæ cauſæ confiſus fuerit. Vide & ſeq. Adnotationem.

mum perculit: nec, qui ad eam cauſam unius obedientiæ armis evictus, non autem ſtudio partium incenſus, deſcendiſſet, pro eadem ſibi putavit, tamquam pro aris ac focis dimicandum. Itaque, ſi verum amamus, non tam is, quem dixi, advocatus primarius, quam idem ille Viceſgerens Zaulius Auctori huic noſtro tunc temporis bellum intulit: nec ante urgere atque inſtare deſtiſtit, quam eiſdem ac antea viribus expugnatum adduceret, ut cauſidici ſcripto aliud ſcriptum opponeret: cui quidem *Appendicis* nomen dedit, quam infra Diſſertationi pone comitem cernis incedere. Ea in Appendice adverſarii argumentis quatuor ſigillatim reſpondet, atque ita, ut inde veritatis cauſa, quam propugnandam ſuſceperat, multo quam antea luculentior evadat. En cur initio Appendicis pag. 267. *tertio ſe manum calamo admovere* dicat, utique qui bis antea opus retractaverat, ſemel *Dubiis* prioribus tribus, iterum duobus poſterioribus. Atque eam quidem Appendicem haud ſecus, ac prævíam Diſſertationem, itidem manu exaratam, ubi Zaulio remotis arbitris tradidiſſet, officio ſe defunctum exiſtimavit. Nec enim umquam providit animo, fore tempus aliquod, quo ea univerſa lucubratio per formas typographicas publica fieret.

Interea temporis dum Noſter jam inde ab anno 1718. Roſſanenſis Archiep. conſecratur, nihilque minus, quam de hiſce concertationibus cogitans, in Cathedræ ſuæ muneribus totus erat: contra Zaulius (qui ex Viceſgerente Aſſeſſor S. Officii renuntiatus fuerat) commodum Commentarios ſuos in Faventina Statuta novis additionibus auctos prelo ſubjiciebat. Quos ille tanto ſe magis lectoribus commendaturos ratus, ſi Muſcettulæ Diſſertationem, qua de tamdiu loquimur, comitem ſibi adjunctam haberent: pro vetere amicitia per litteras cum Roſſa-

nenſi agit, uti opuſculum ſuum publici juris fieri patiatur: idque impetrat. Ita anno 1723. priori Zauliano volumini ad calcem ea Diſſertatio adjuncta fuit, verum mendis typographicis miſere corrupta, quippe Auctore abſente evulgata. Sed commode id tamen accidit, quod Auctorum (quorum locos ubique plena manu Noſter ſedulo inſperſit, ad amoliendam ſcilicet novitatis calumniam) citationes ſatis pulchre ſe in ea editione habent: ſi quidem ex pluribus, quas conferre libuit, facere judicium de ceteris liceat. Itaque in corrigendis citationibus parum laborandum putavi mihi.

Non omittendum heic duxerim, quod idem ille Advocatus, de quo ſupra mentionem feci, quum ante hos decem aut circiter annos *Diſceptationes* ſuas *Eccleſiaſticas* (ſic enim id opus inſcribitur) pluribus tomis comprehenſas evulgaſſet; tomo ſeptimo part. 2. Diſceptationem inſeruit (quæ eſt numero XIV.) in qua ſuum cum Muſcettula inſtauravit certamen: ſed plane infeliciter. Et hanc tamen Diſceptationem Noſter brevi altera Appendicula, Italice (quam ad opuſculi calcem exſtare animadvertes) facili negotio convellit. Cui refutationi plura quidem de meo (*c*) addere potuiſſem, ſi otium ac voluntas eſſet. Sed redeo ad Muſcettulæ Diſſertationem a Zaulio editam.

Nam

(*c*) Hoc tamen nequeo prætermittere, quod Urſaya, Vir ceteroqui Optimus & Clariſſimus, in ſua interdum commoda peccat: præſertim qui tom. 2. part. I. integram Diſceptationem tertiam in eo inſumpſerit, ut oſtenderet, poſſe Papam gravibus de cauſis, præſertim propter imminens ſcandalum, & graves offenſiones diſſolvere matrimonium ratum. At id mirifice cauſam Urſayæ fauciat. Quid enim? Si ſcandali metus tanti viſus eſt, ut ejus cauſa contradictum matrimonium reſcindi a Papa poſſit, quis non videt, impares invitis parentibus nuptias (ex quibus vix umquam eſt, quin graviſſima ſcandala ſub-

Nam cuicuimodi illa prior Dissertationis editio fuerat: ea certe parum satis desiderio ac publicæ utilitati fecit. Quem enim heic certe facile reperias, qui Statuta Faventina norit? aut si norit, eorum curam ad se pertinere putet? vel si tamen id putet, quid in extremo recessu eadem thesauri recondant, suspicetur? Aut si vel hoc tandem suspicetur, tamen enormia duo volumina comparare sibi pensi ducat non mediocri pretio, tantum ut Dissertationem hanc non longissimam nanciscatur? Scio eam Neapoli pluries a pluribus conquisitam, nec umquam rimantibus occurrisse, propterea quod de Zauliano opere nemo heic fando audiverat, ac multo minus illam in fundo tam vasti operis delitescere: nam Zauliana volumina a nostratibus tabernis ac bibliothecis absunt. His de causis viris dignitate & auctoritate principibus non invitus morem gessi, ut eam permissu Auctoris Cla-

la suboritura provideantur) nullo est, non ad rei veritatem, sed ad causarum opportunitatem calamum attemperare, ac Pyrrhonismum in Jurisprudentiam invehere.

Ceterum de eo, quod propter gravioris scandali metum Pontifex distrahere ratas nuptias possit, videantur dicta a Rossanensi nostro non uno loco. Ubi nos quoque in Adnot. 40. quædam adlevimus: nisi quod ejus Adnotationis priora verba, nescio quomodo luxata, sic sunt reponenda: *De vinculi solutione, non de tori separatione id esse capiendum &c.* Quam laxaturam rogandus est lector, ut manu medica in eum, quem dixi, modum sanet.

modo fuisse ab initio contrahendas, imo a Pastoribus modis ommibus impediendas? Nullum crede mihi argumentum validius afferri potest, quo qui præposteræ nupturientium libertati impense favent, efficacius jugulentur. Et tamen idem ille Ursaya, qui causæ ad se delatæ serviens, matrimonia, quibus parentes dissentiant, impediri posse, etsi graves offensiones inde immineant, acriter negavit, alibi, quia sic alterius causæ rationes postulabant, ex metu gravioris scandali, non quidem impediri matrimonia contrahenda (quod longe levius est) sed dissolvi contracta posse, defendit. Hoc illud nimirum

Clariſs. (qui utinam valetudine ſatis commoda uteretur: plura enim, uti profeſſus eſt, de ſuo penore addidiſſet) ut eam inquam perpurgatam perpetuis prioris editionis mendis, ſeorſum edendam curarem, uſui tum Fori utriuſque, tum etiam Paſtorum non mediocri futuram. In eo dum eram, dumque quotidiana typographorum ſpecimina recenſere ſatago: libuit principio, amicis hortantibus, aliquid paginis extremis illinere, quod poſset rem, qua de agitur illuſtriorem efficere. Verum, uti fit, dum plura quotidie meditando extunduntur, ac nihilo in dies minus nova ſeges ſuboritur: poſtremo etiam juſtam de filiorumfam. ſponſalibus Mantiſsam, duaſque præterea Diatribas (omnes inter hæc domi natas) inter Auctoris Diſſertationem ejuſdemque Appendicem immittere non dubitavi: non facturus, ita me Deus juvet, ſi ſuſpicatus initio fuiſsem, eas juſto longius proceſsuras. Sed nemo iſtud vitio mihi verterit, quaſi qui a Diſſertatione Appendicem, tamquam membra poetæ diſcerpſerim: nam ſi nihil aliud, formarum certe typographicarum diverſitas ſatis ipſa per ſe Auctoris textum a noſtris quibuſcumque additamentis diſcriminat. Quædam etiam hinc atque inde decerpta, eodem tamen pertinentia, in Auctarium ad finem contuli. Quæ omnia, cujuſmodicumque ſunt, cupidos rerum harum æqui boni facturos, haud temere, præſertim fretus conſcientia recte facti, confido.

CON-

CONSPECTUS
HUJUS VOLUMINIS.

PAg. 1. *Proœmium*.

Pag. 4. *Dubium* I. *An Filiifam. Per honeſtas nuptias injuſſu patrio Contractas graviter peccent. Ad quod hæ ſunt Mazochii adnotationes longiores*: Pag. 21. *adnotatio* 5. *Quid Jus Civile de his nuptiis ſciverit. Paulli Antonomia diſſolvitur*. Pag. 26. *adnotatio* 7. *De Pœnis iſtiuſmodi Nuptiarum*. Pag. 37. *adnotatio* 17. *Ad Cap.* Tua nos *commentarius*.

Pag. 46. *Dubium* II. *De Filiorumfam. indignis Nuptiis invitis Parentibus*. Pag. 61. *adnotatio* 23. *De indignis, hoc eſt imparibus connubiis*.

Pag. 70. *Dubium* III. *De Paſtorum Officio in hujuſmodi Conjugiis*.

Pag. 96. *Dubium* IV. *De Sponſalibus Filiorumfam. præſertim Juramento firmatis*.

Pag. 145. *Dubium* V. *De Stupro ſub fide Matrimonii oblato*.

Pag. 177. *Alexii Symmachi Mazochii Mantiſſa de Sponſalibus injuſſu patrio factis civiliter conſideratis*.

Pag. 221. *Ejuſdem Diatriba* I. *ad Canonem Illiberitanum* LIV.

Pag. 240. *Diatriba* II. *De Ritibus Sponſaliorum*.

Pag. 267. *Muſcettulæ Appendix, in qua nonnulla ſolvuntur argumenta oppoſita adverſus Theſes in Diſſertatione ſtabilitas*.

Pag.

Pag. 333. *Auctarium Monumentorum, quibus Muſcettulæ Theſes validius confirmantur.*
Pag. 362. *Muſcettulæ Reſponſio ad Franciſci Urſayæ Diſceptationem XIV. Tom. VII. part.* 2. *pag.* 219.
Pag. 369. *Adpendix novæ nonnullarum Deciſionum Sacræ Rotæ Romanæ, quibus ex juſto Parentum diſſenſu denegatur exequutio Sponſalibus a Filiisfamilias initis.*
Pag. 391. *Reſponſum Pro veritate P. Virginii Valſechii Monachi Caſinenſis a Florentina Theologorum Univerſitate, aliiſque pluribus Theologis, Canoniſtis, Doctiſque Viris adprobatum.*
Pag. 487. *Index ad Muſcettulam.*
Pag. 494. *Index ad Adnotationes, Mantiſſam, Diatribas, &c.*

DE

DE

DE
SPONSALIBUS ET MATRIMONIIS
QUÆ
A FILIISFAMILIAS CONTRAHUNTUR
PARENTIBUS INSCIIS, VEL RATIONABILITER INVITIS
DISSERTATIO THEOLOGICO - LEGALIS.

PROŒMIUM.

Matrimonii finis, dignitas, myſteria, & utilitas num. 1.
Quomodo ineundum, & abuſus circa hoc n. 2.
Occaſio ſcribendi hanc Diſſertationem n. 3.

1. Sanctum Matrimonii fœdus ad humani Generis propagationem naturali jure inſtitutum, etiam in lege Gratiæ ad Sacramenti dignitatem a Chriſto Domino elatum fuit: quo, & maxima noſtræ Fidei ſignificantur myſteria, conjunctionis videlicet, vel Dei cum Anima juſti per vincula caritatis, vel Divini Verbi cum humanitate per hypoſtaticam unionem; vel denique Chriſti cum Eccleſia, quam tradens ſemetipſum pro ea, ſibi deſponſare dignatus eſt (1): quodque non pauca hominibus bona

(1) Poteſt & quartum myſterium, idque morale aſſignari, nim. ut matrimonium ſit ſymbolum conjunctionis mentis cum corpore, ſive rationis cum appetitu; ea tamen lege, ut imperium ſit penes partem ſuperiorem. Hujus ſymbolicæ ſignificationis aperta ſunt veſtigia Gen. III. 16. ſi hoc conferas cum Gen. IV. 7. Nam uterque locus prorſus eiſdem

na conferre compertum eſt, tum in levamen miſeriarum, quibus eſt natura imbecillis obnoxia; tum in ſanctificationem Animarum per Gratiæ juſtificantis augmentum, necnon collationem Sacramentalis auxilii ad mutua caritatis officia inter conjuges exercenda, ad compeſcendos concupiſcentiæ ſtimulos, & ad procreandam ſobolem, ea videlicet intentione (ut loquitur S. Auguſtinus *de nupt. ad Valer. cap. 4. t. 7. edit. Antverp.*) *hac voluntate, hoc fine, ut*

eiſdem verbis Hebraice concipitur. Priore loco, ubi Evam Deus alloquitur conjunctionis maris cum femina lex ea præcipua traditur, ut quidem Hebraice id ſonat: *Ad virum tuum erit converſio tua* (Heb. *theshukatech* h. e. *converſio tua*, ſive famulatus tuus, nam ſervorum eſt ad herum converti, a cujus ore pendent) *& ipſe dominabitur tui*. Poſteriore vero loco ſic Deus Caino dicit: *Sed ſub te erit appetitus ejus*. nim. peccati ſive concupiſcentiæ: at Hebraice eadem hic verba occurrunt: *Ad te erit theshukato* i. e. *converſio ejus* (nempe concupiſcentiæ, tamquam famulæ) *& tu dominaberis illius*. Ex eiſdem plane verbis utrobiq. uſurpatis licet elicere, in copulatione tum maris cum femina in connubiis, tum rationis cum appetitu in homine, imperium penes nobiliorem partem, obſequium penes ſequiorem ex Divina inſtitutione eſſe oportere: imo connubia rite inita anterioris conjunctionis, nim. mentis dominæ cum appetitu ſibi ſubjecto, ſignificantiam complecti. Hanc quam tradidi, ſymbolicam connubii ſignificantiam, eam tamquam certam & ſuo tempore tritam ſumpſit ſibi Philo in *Legis allegoriar.* altero (edit. Francof. 1691. pag. 71. B.) ubi illud *Mulier quam dediſti mecum* Gen. III. 12. ſic ἀλληγορῶ, ut tamen pro certo ponat, Adami nomine venire *νοῦν mentem*, per Evam vero *τὴν αἴσθησιν ſenſum* ſignificari. Hoc, inquam, pro certo ponit. Ceterum quæ ibi cavillatur, quaſi non plane per omnia ſenſus menti pareat, ea tum futilia ſunt, tum nihil depoſita ſymbolica ſignificatione detrahunt. Verum de his ſatis: de quibus a non nemine alibi diſputabitur. Ex eo porro fit conſequens, eas nuptias, quas recta ratio non conciliat, videri carere ea, quam dixi, myſtica ſignificatione, ac proinde ex defectu myſterii eſſe illicitas. Talium connubiorum, quæ ratione ducę non fiunt, ambitu continentur ea omnia, quibus Divinæ humanæve leges obſiſtunt: in quorum numero ſunt ea etiam matrimonia, quibus parentes cum ratione reluctantur.

ut qui ex eis filii naſcuntur, in Dei filios naſcantur, ac ut eos ex membris hominis in membra transferant Chriſti. Unde & terrena Jeruſalem S. Mater Eccleſia de ſuorum Civium multiplicatione lætetur, & aliquando Cœleſtem illam in æternum manſuram Parentibus una cum filiis ingredi, Deo miſerante, contingat: *Quod ſi provenerit, merces erit de Conjugio plenæ felicitatis. S. Aug. ibid. cap.* 8.

2. Fœdus hoc tot nominibus ſacrum, *magnum Sacramentum* ab Apoſtolo *ad Epheſ.* v. 32. dicitur, atque *honorabile in omnibus connubium ad Hebr.* XIII. 4. conclamatur, nullatenus *ductu libidinis* (*Tob.* VI. 22.) ineundum: ſed cum Dei timore, ac deſiderio filiorum, in quibus cœleſtes benedictiones parentes conſequi mereantur (2). Porro mirum æque, ac lacrymabile præcipue hac noſtra ætate portentum protulit adoleſcentium quamplurium impudentia, de quibus non immerito cum Angelo dixeris *Tob.* VI. 17. *Hi conjugium ita ſuſcipiunt, ut Deum a ſe, & a ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent, ſicut Equus & Mulus, quibus non eſt intellectus.* Siquidem non pietate ducti, ſed libidine victi, eas ſibi ſtatuunt copulare uxores, quibuscum converſari, vel alloqui ſine decoris, ac honeſtatis diſcrimine non liceret. Inde odia inter Conſanguineos, ac diſſidia perpetua: inter ipſos conjuges concupiſcentiæ ardore extincto, jam pudore correptos quotidianæ rixæ, violationes innumeræ: inde familiarum nobilium depreſſio, in filiis inſtituendis pernicioſa ſocordia: Inde denique tot tantaque mala, ſive inſpiciatur Reipubli-

(2) Locus Tob. VI. 22. (unde hæc ſumpſit Auctor) ex noſtra Vulgata ſic habet: *Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quam libidine ductus, ut in ſemine Abrahae benedictionem in filiis conſequaris.*

publicæ diſcrimen, ſive animarum jactura; quod non ſine animi mœrore inſpici, ac vix ſine juſtorum fletu valeat memorari. Quodque maxime zelum excitat, eo pervenit inſolens audacia, ut ad hjuſmodi matrimonia contrahenda ab Eccleſia præſidium petere non erubeſcant. Diſpenſationem ſuper denunciationibus petulanter quærunt. Inſtant mandari Parentibus, ac Conſanguineis, ne audeant impedire. Quæ, & ſimilia ſi denegentur; tanquam de conculcata libertate, ac prodita ab Epiſcopis Paſtorali cura conqueruntur; in hoc gravius peccantes, *quod putent peccato ſuo auctoritatem lege quærendam. S. Amb. lib.* 1. *de Abrah. c.* 7.

3. Hujus inſcitiæ dixerim, an petulantiæ? retundere linguam, os coercere (faxit Deus, ut contingat) & cupidinem moderari eorum, quorum intereſt, Nos urget Imperium: quod pro modulo noſtræ imbecillitatis præſtare conabimur; dum ſive ad ſolidioris Theologiæ principia, ſive ad Canonicas Sanctiones attendentes, fines libertatis in matrimoniis contrahendis Jure Naturali, Divino, & Eccleſiaſtico requiſitæ ſequentibus propoſitis dubiis aggredimur deſignare.

DUBIUM I.

An Filiifamilias contrahentes matrimonium alioquin honeſtum Parentibus inconſultis, vel invitis mortaliter peccent.

Filii contrahentes matrimonium inconſultis, vel invitis Parentibus regulariter peccant; Sanctamque Eccleſiam hujuſmodi matrimonia ſemper deteſtatam eſſe, atque prohibuiſſe. Id probatur.

Ex ſententia gravium Theologorum & Canoniſtarum, qui ſedulo expenduntur a num. 4. *uſque ad* 10.

Ex

Ex ſacro Concilio Tridentino, aliiſque antiquioribus Sacris Canonibus, etiam Eccleſiæ Orientalis a num. 11. *uſque ad* 14.

*Ex Conciliis Provincialibus omnium fere Nationum a n.*15. *uſque ad* 20.

Ex authoritate SS. Patrum a num. 21. *uſque ad* 24.

Ex ſacris teſtimoniis veteris, & novi Teſtamenti, dicto num. 21. *& num.* 25.

Ex Civili Politia, ſeu Jure Civili, & Municipali omnium fere Regnorum, & Nationum a num. 28. *ad* 30.

Leges Civiles, & Sæcularium Principum ſanctiones ad rem conciliantur cum Jure Canonico num. 31. *& num.* 125.

Reprobantur aliqui DD. aſſerentes, hanc filiorum obligationem eſſe de honeſtate, ac decentia, non autem de neceſſitate, num. 26. *&* 27.

Declaratur libertas in matrimoniis requiſita, & oſtenditur, illam non tolli, nec minui ex præfata filiorum obligatione erga Parentes a num. 32. *ad ſeqq.*

Dilucidantur Sacri Canones, qui in oppoſitum allegantur a num. 36. *ad* 40.

Cauſæ legitimæ, ex quibus aliquando excuſari poſſunt filii reſiſtentes paternæ voluntati in matrimoniis, n. 41. *&* 42.

4. NON eſt nobis ſermo de aliis circumſtantiis, quibus reddi valeat illicitum matrimonium, ſed unice inquirimus, quid ſentiendum de Filiis matrimonium, alias forſitan honeſtum ac laudabile, ineuntibus; abſcondite tamen, ne Parentibus innoteſcat: vel ipſis conſciis, ſed ratione aliqua ductis renuentibus conſentire. Sunt ne damnandi letalis culpæ, an potius tanquam innoxii veniunt abſolvendi?

5. Vera, & communis fere Theologorum, necnon Canoniſtarum ſententia eſt, filios prædicto modo contrahentes

tes ut plurimum peccare mortaliter *contra Jus Naturale*, *Divinum*, *ac Positivum*, ac dumtaxat quibusdam causis satis raro urgentibus excusari.

6. Ita respondent *Cardin. Bellarminus de Sacram. matrim. Cap.* 19. *propos.* 3. *Cardin. Turrecremata in Cap. aliter. Caus.* 30. *quæst.* 5. ubi expresse docet peccare qui omittunt consensum Parentum; & hunc requiri de necessitate Præcepti, *Soto in* 4. *sent. dist.* 28. *quæst.* 1. *art.* 1. *in fin. Petrus de Sot. lect.* 3. *de matrim.*, *Molina de Just. tom.* 1. *tract:* 2. *disp.* 176. *vers. ad primum argumentum*, & alii antiquiores, quos cumulant *Sanchez. de matrim. lib.* 4. *disput.* 23. *num.* 9. *& Sairus in Clav. reg. lib.* 7. *Cap.* 5. *num.* 12. Nobis satis erit ex iis referre verba *Petri de Ledesma in tract. de matrim. quæst.* 47. *art.* 6. *verb. Secunda Conclusio*: ibi: *Regulariter & per se loquendo si filius debet contrahere matrimonium, illud debet facere ex voluntate parentum; & si non faciat, peccat mortaliter; & idem docent omnes Doctores tam Theologi, quam Jurisperiti*. Et in responsione ad secundum argumentum subdit *etiamsi Pater nihil præcipiat filio; contrahere contra ejus voluntatem, esset peccatum mortale contra virtutem pietatis*. Hic Doctor inter antiquos Discipulos *Divi Thomæ* rem accurate pertractat, præcipue in eo, quod egregie interpretatur mentem S. Doctoris, qui perperam a nonnullis in contrarium allegatur. Testatur etiam de communi *Gaucerius in addit. ad sum. Cajet. verb. matrim. vers. præter casus*.

Addi possunt ex antiquioribus *S. Petrus Cælestinus opusc.* 8. *par.* 6. *sect. prima Cap.* 4. quod habetur *in tom.* 25. *Bibl. vet. Patr.* ibi: *Id vero, quod dicitur, filia Patri danti sibi Viram non potest contradicere; intellige sine vitio ingratitudinis, & poterit exheredari*.

Beatus Albertus Magnus in 4. *sent. distint.* 28. *art.* 4.

pro-

propoſito dubio: *an filiafam. poſſit invitis parentibus tradi marito*, reſolvit, quod valide nubit, ſed concludit, quod *peccat, clam a parentibus contrahens*.

7. Apertius, ſi fieri poteſt, hanc viritatem poſteriores Theologi tradidere.

Megal. 1. 2. *partis inſtitutionis Confeſſariorum, & Pœnitentium lib.* 2. *Cap.* 23. *num.* 52. ibi: *Filia, quæ abſque conſenſu Patris matrimonium contraheret, contra quartum Decalogi præceptum mortaliter peccaret*. Et num. 57. idem docet *de filiis*.

Franciſcus Silvius in ſupplem. 3. *par. quæſt.* 47. *art.* 6. *concluſ.* 4. *Inire matrimonium Parentibus, vel inconſultis, vel rationabiliter invitis eſt regulariter peccatum mortale..... magna eſt injuria contra voluntatem eorum rationabilem hoc aggredi.*

Ludovicus Abelly Epiſcopus Ruten. in medull. Theol. par. 2. *tract.* 1. *cap.* 8. *ſect.* 3. *num.* 3. *Quamvis matrimonium invitis Parentibus contractum, ſi aliæ conditiones neceſſariæ obſerventur, validum ſit &c. Certum eſt tamen, graviter peccare filiasfamiliæ, ſi invitis rationabiliter parentibus, vel eorum conſenſu non requiſito, contrahant matrimonium; ut ex communi Theologorum conſenſu docent Ledeſma, & Gammachæus &c.*

Gulielmus Eſtius in 4. *ſent. diſtinct.* 28. §. 2. *in princ. Quamvis rata ſint matrimonia inconſultis Parentibus contracta; plerumque tamen ſunt illicita: nam niſi juſta cauſa diverſum ſuadeat, tenentur liberi Parentum Conſilium audire, & conſenſum expectare.*

Petrus a S. Joſeph. in ſum. de 4. *Decal. præcept. art.* 2. §. *Sed quid ſi filius nulla gravi cauſa adactus nuptias a parentibus propoſitas reſpuit? Probabilius videtur, eum peccare mortaliter, eo quod in re gravi, & juſta, Patris præceptum nihili ducit.*

Fran-

Franciſcus Zypæus in analyt. jur. Pontific. lib. 4. tit. de ſponſal. num. 5. Eccleſia ſemper deteſtata eſt ea matrimonia, quæ filii contrahunt inſciis, invitiſque Parentibus; Ac idem iterum teſtatur *tom. 2. in tract. de Juriſdict. lib. 2. cap. 12. num. 2., & dict. tom. 2. Judex, magiſtrat. &c. lib. 3. cap. 2. num. 6. & eod. tom. 2. de notit. jur. Belgic. lib. 5. tit. de ſponſal. num. 8.*

Merbeſius in ſumm. Chriſt. par. 2. de Sacr. matrim. diſſert. 7. quæſt. 17. per tot. ubi probat, quod inire matrimonium, parentibus vel inconſultis, vel juſta cauſa reluctantibus, eſt peccatum lethale, ordinarie loquendo; quia gravi in re gravis ab ipſis injuria parentibus irrogatur.

P. *Mauritius Philippi Ord. Min. Provin. Flandr. in Directorio Conſcientiæ tract. 25. de Matrim. cap. 4. quæſt. 3. per tot. Tenetur ordinarie filius petere conſenſum parentum, ad ineundum matrimonium, quia filius nubendo contra voluntatem Patris afficit irreverentia in re notabili contra illud Exodi* xx. *Honora Patrem. Deinde jura tam Canonica, quam Civilia ſeveriſſime prohibent hujuſmodi nuptias Cap. honorantur* 32. *quæſt. 2. Hinc D. Ambroſ. lib. de Abraham. cap. ultim. Non eſt Virginalis pudoris eligere Maritum.*

Anton. Nald. in ſum. verb. filius num. 6. Filiusfam. contrahens matrimonium contra voluntatem Patris peccat mortaliter ſecundum magis receptam opinionem.

Fagundez in præcept. Decal. lib. 4. cap. 4. num. 4. reſolvit, *peccare mortaliter filium, qui ducit uxorem dignam, reſpuens æque dignam, quam Pater ducendam proponit.*

Gabriel a S. Vincent. de Matrim. par. 5. diſp. 3. quæſt. 5. num. 3. inquit: *certum eſt apud omnes Catholicos peccare mortaliter filios, quando abſque legitima cauſa matrimonia contrahunt abſque Parentum conſenſu.*

Franciſcus Amicus in Curſ. Theol. tom. 9. de Sacram. Matrim.

trim. disput. 4. sect. 1. num. 8. in fin. Filii tenentur Parentum consensum exquirere, vi observantiæ, & pietatis Progenitoribus debitæ; unde graviter peccant, qui absque justa Causa contra voluntatem parentum matrimonium contrahunt.

Mastrius in Theol. Moral. disput. 20. quæst. 2. artic. 3. n. 48. Certum est, ut communiter Doctores docent, graviter peccare filiosfamilias, si invitis rationabiliter Parentibus, vel eorum consensu non requisito, Matrimonium contrahant.

Joann. Martinon. tom. 2. de Sacram. disp. 71. sect. 9. num. 107. Peccant filii graviter, quando sine justa causa parentibus insciis, vel invitis matrimonia contrahunt. Leander tom. 2. de Sacram. tract. 9. disp. 6. quæst. 5. an peccent mortaliter filii, qui absque consensu Patris nubunt, ait: *Probabilius respondeo, peccare mortaliter &c.*

Petrus Marchant. in Tribun. Sacram. tom. 2. tract. 5. tit. 2. quæst. 4. concluf. 4. Si nubant absque postulato consilio, vel assensu parentum, vel illis juste renitentibus, peccant mortaliter.

Florentius de Coq. tom. 3. princ. Theol. cap. 12. sect. 5. Qui sine justa Causa Parentibus inconsultis, aut rationabiliter invitis Matrimonium ineunt, peccant mortaliter, inhonorando Parentes.

Marcus Vidal. in Arca Salutar. de Just., & jur. inquisit. 2. num. 5. Graviter peccant filii, qui sine consensu Parentum nubunt; faciunt enim in re gravi contra honorem illis debitum. Et num. 12. eadem explicat.

Jacobus Platellius tom. 5. cap. 7. §. 5. num. 1112. Ordinarie consensus parentum necessarius est ad hoc, ut licitum sit Matrimonium, itaut graviter peccent filii, vel filiæ contrahentes, invitis parentibus.

Isambertus tom. 6. in 3. part. D. Thomæ de Sacram. Matrim.

trim. disput. 7. art. 10. *circa fin. Peccant gravissime filii, quando sine causa legitima contrahunt absque consensu Parentum.*

Franciscus Gennett. tom. 5. tract. 9. cap. 8. quæst. 1. *Filii non possunt contrahere matrimonium insciis, vel invitis parentibus; alias peccarent mortaliter &c.*

Natalis Alex. in Theol. Moral. tom. 6. tract. de Sacram. Matrim. cap. 2. art. 3. propos. 3. Lethaliter peccant filii familias, qui parentibus inconsultis, vel justa ex causa repugnantibus matrimonia contrahunt: id enim vetat Lex Divina.

Gaspar Juenin. in Comment. de Sacram. par. 2. dissert. 10. *quæst. 5. cap. 3. in princ. Cuique ratum est, illicitas esse nuptias, quas filiifamilias invitis aut inconsultis parentibus inierint.*

Joan. Cabassutius in Theor. Jur. Canon. lib. 3. cap. 25. *num.* 4. *Matrimonia filiorumfamilias sine parentum consensu celebrata, consentiunt omnes esse illicita, & Divinis humanisque legibus prohibita, & pœnis esse dignos filios, qui contrahunt, & Sacerdotes, qui eis assistunt*: Et melius *n.* 7.

Armandus Hermann. in 4. *sent. tract.* 9. *disput.* 2. *qu.* 3. *num.* 4. *Dico secundo, ut validus sit contractus matrimonii, non est necessarius consensus parentum; peccarent tamen mortaliter sic contrahentes.*

Ludovic. Engel. tom. 3. *in* 4. *Decretal. tit.* 2. §. 2. *num.* 6. *Si liberi absque rationabili causa, vel invitis parentibus matrimonia contrahunt; plerumque mortaliter peccant, & exinde puniri possunt.*

8. *Idem ex professo tuentur Rebell. de oblig. just. par.* 2. *lib.* 2. *quæst.* 14. *Sect.* 1. *Basilius Pontius lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 27. *Joan. Valer. de disser. utr. for. verb. matrim. dissert.* 1. aliique plures, inter quos *Fagnan. super cap. tua, de desponsi. impuber.*, ubi egregie rem examinat, allegans

gans concordantes, præcipue *num.* 13. *&* 14. & noviſſime P. *Alexander Politus a Sancto Sigiſmondo Scholarum Piarum Theologus in erudito tract. de patria in teſtamentis condendis poteſtate* anno 1712. Florentiæ Typis impreſſo, *lib.* 1. *cap.* 3. 4. *& ſeq. lib.* 2. *per tot.*

9. His addendi veniunt etiam mitioris doctrinæ auctores, qui etiamſi excuſent ab omnimoda obligatione ſequendi voluntatem Patris; hujus tamen conſilium petere, nec contemnere filiosfamilias omnino teneri, alias mortaliter peccaturos, unanimes affirmant. Ita antiquiores aliqui, quos congerit, & ſequitur *Sanchez loc. citat. Bonacin. de Sacram. Matrim. quæſt.* 4. *punct.* 17. *num.* 25. *Coninck. de matrim. diſp.* 28. *dub.* 5. *num.* 52. *concluſ.* 3. *Perez. de Matrim. diſput.* 15. *ſect.* 5. *num.* 6. *Gaſpar. Hurtad. eod. tract. diſp.* 6. *difficul.* 10. *num.* 36. teſtans de communi ſenſu omnium Doctorum. *Eſcobar. lib.* 25. *ſect.* 2. *dec.* 175. *num.* 724 *in fine*: *Thomas del Bene de immunit. par.* 1. *cap.* 8. *dub.* 19. *ſect.* 9. *num.* 34. *Cotton. contr.* 3. *cap.* 3. *num.* 93. *Filiucius tract.* 10. *par.* 1. *cap.* 4. *n.* 130. *Trulench. tom.* 1. *in præcept. decal. lib.* 4. *cap.* 1. *dub.* 2. *n.* 13.

10. Et conſentiunt Canoniſtæ *Barboſ. in collect. in Conc. Trid. ſeſſ.* 24. *de refor. matrim. cap.* 1. *num.* 2. *in fine*: *Gonzal. Tellez. ſuper. cap. tua de deſponſat. impuber. num.* 12. *Robert. Konig. ſuper.* 4. *decretal. tom.* 2. *tit.* 1. §. 7. *num.* 47. Egregie *Gatier. tract. de matrim. cap.* 79. *num.* 20. ibi: *Auctores affirmant*, & *late probant peccare mortaliter filium matrimonium ineundo, eſtque omnium Theologorum Sententia; tenetur igitur ſub culpa lethali conſilium parentum circa matrimonium petere.*

Modernus *Potius de Joriis de magn. matrimon. Sacram. quæſt.* 21. *par.* 8. *num.* 16. *&* 17. *Probabilius exiſtimo, filios teneri ſub culpa lethali conſilium parentum circa matrimonium petere &c. quia juri naturæ, quo parentes in*

liberos funguntur, ſub quorum poteſtate ſunt, conforme eſt, ne citra parentum conſilium aliquid de re tam gravi, ut eſt matrimonii vinculum, a quo totum vitæ inſtitutum pendet, filius deliberet.

11. Cæterùm ad abundantiam potius, & ad vulgi allucinationem diluendam tot *Doctorum* aſſerta coacervavimus. Quid enim alia auctoritate indigemus, cum auctoritas ſuppetat irrefragabilis, vel *Summorum Pontificum*, vel *Conciliorum* tam Generalium, quam Provincialium, quibus conſtanter hujuſmodi matrimonia illicita, ac deteſtabilia viſa ſunt? Ad hoc firmiter aſſerendum abunde ſufficeret vel unicum teſtimonium *Sac. Concil. Tridentini aperte docentis Cap. 1. Seſſ. 24. de reform. matrim.* ibi *Sancta Dei Eccleſia ex juſtiſſimis cauſſis illa* (matrimonia ſcilicet fine conſenſu Parentum contracta, quæ declarat irrita non eſſe) *ſemper DETESTATA EST, atque PROHIBUIT.* Hoc enim decretum æque improbat matrimonia clandeſtina, atque contracta invitis Parentibus, inquit *Fagnam. ſuper Cap. tua de deſponſat. Impub.*, & optime animadvertunt *Sairus in clavi reg. lib. 3. Cap. 5. n. 12.* ibi: *Quia ut plurimum incommoda magna ex eo, quod filii matrimonium, inſciis, ac invitis Parentibus contrahant; meritò Eccleſia hujuſmodi matrimonia ſemper prohibuit.* Conſentiunt *Marchant. tom. 2. loc. cit. quæſt. 4. Gennet. Cap. 8. cit. quæſt. 4.* & alii: Et legenti patet ad ſenſum: nec obſcure innuitur *a Card. Pallavicino in Hiſtor. Conc. Triden. lib. 22. cap. 4. num. 1. & 2.*

12. Ne tamen antiquiora contemnere videamur; vel pauca ex iis attingere non pigebit. Abſtinemus equidem a controverſia (3) utrum talia matrimonia aliquando ita reje-

(3) In qua controverſia vix eſt dubitandum, quin ex vetere jure Canonico ea matrimonia irrita fuerint. Vide quæ mox ex Summis Pon-

rejecta fuerint, ut irrita redderentur; de qua in oppoſitas ex diametro ſententias abeuntes agunt *Baſilius Pontius de matrim. lib.* 2. *Cap.* 1. §. 1. *Fagnan. ſuper Cap. tua cit. num.* 20. *& ſeqq. Juenin. Cap.* 3. *cit. art.* 1. *concl.* 2. aliique tum ex veteribus, tum ex modernis Theologis, & Juriſperitis. Veruntamen fateri oportet, ea, quæ adducuntur ad probandum, quod Eccleſia talia connubia irrita voluerit aliquando, evidenter concludere, quod ſaltem ut maxime illicita vetuit, & improbavit.

13. Itaque *in Cap. aliter cauſ.* 30. *quæſt.* 5. celebre illud Decretum legitur *Evariſto Papæ* tributum: *Legitimum non ſit conjugium niſi &c. a parentibus, & propinquioribus ſponſetur &c. aliter vero præſumpta non conjugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes potius quam legitima conjugia eſſe non dubitate.* Et in *Epiſtola*, unde præfata verba tranſcripta ſunt, additur *ſicut a Patribus accepimus, & a Sanctis Apoſtolis, atque eorum Succeſſoribus traditum invenimus.* Neque nos latet, hanc Epiſtolam *Evariſto* ſuppoſitam non levibus argumentis ductos noſtri ſæculi criticos affirmare: nihilominus quicunque ſit illius Auctor, ſaltem eruitur ex illa, qualis fuerit de eo tempore Eccleſiæ diſciplina, ſcilicet a nono ſæculo æræ Chriſtianæ. Quod & evidenter evincitur ex altero contemporaneo teſte *Nicolao Primo Summo Pontifice in reſponſo ad Conſultat. Bulgar. cap.* 3., inſtruens enim eos ſuper moribus occidentalis Eccleſiæ in matrimoniis contrahendis: *Fœdera quoque*, inquit, *conſenſu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum poteſtate ſunt, celebrantur. Refertur in cap. noſtrates cauſ.* 30. *quæſt.* 5. Idem videtur tradere *Urbanus Primus* relatus *in cap. ſi verum cauſ.* 31. *quæſt.* 2.

Pontificibus aliiſque Canonici juris fontibus allegantur, num. 13. & ſeqq. Vide & Juenin. Diſſ. x. q. 5. c. 3. ar. 1. & alios.

quæſt. 2., dum de matrimonio, invito utroque parente, affirmat: *Canonum, & legum auctoritas talia ſponſalia non approbat*: clarius legitur *in cap. videtur, qui matrim. accuſ. poſs.* (ſive ſit *Cæleſtini* II., ut arridet *Gonzal. Tellez in comment. ſuper eodem cap.* ſive *CLEMENTIS III.*, ut autumant *Natalis Alex. Theolog. Moral. tom.*6. *pag. mihi* 627., & *Juenin. loco ſup. cit.*) ibi: *Ideo maxime Parentes recipiuntur &c. qui enim melius recipi debent, quam illi, quorum eſt intereſſe &c. itaut ſi non interſint, & conſenſum non adhibuerint ſecundum leges, nullum fiat matrimonium.* Conſonant verba ALEXANDRI II. apud *Ivonem Carnotenſem* 3. *par. decreti* relata *à Natali Alex. ubi ſupra pag.* 528. ubi de adoleſcente, qui juraverat fœminam quandam ſe ducturum in Uxorem, affirmat Summus Pontifex, reum fuiſſe perjurii, ideo quia quod obſervare legaliter non poiuit ſine judicio parentum, temere jurare præſumpſit.

14. Nec diverſa fuit Eccleſiæ Orientalis obſervantia: quia ex *Photii* Nomocanone, qui nono currente ſæculo fuit exaratus, & ex *Commentariis* ſuper eodem editis *à Balſamone* XII. labente ſæculo, & XIII. ineunte, perſpicue apparet, inibi præfata conjugia uſque adeo vetita fuiſſe, ut pro irritis haberentur, ut ex *tit.* 13. *cap.* 9. (4).

15. *Con-*

(4) Photius in Nomocanone titulo XIII. cap. 9. hoc lemma præfigit: Περὶ τῶν παρὰ γνωμην τῶν οἰκείων γονέων, ἢ δεσποσῶν, γαμησσων. ideſt *De nubentibus præter parentum aut dominorum ſententiam*: hoc eſt parentibus inconſultis. Deinde rejicit lectorem ad Baſilii Can. 38. 41. 42. de quibus inferius dicam. Sequitur Photii textus in hunc modum: Υπεξουσία ἢ ὁ υπεξούσιος &c. quæ ſatius erit huc afferre, quemadmodum latine ſonant. *Qui, quæve in alterius poteſtate ſunt, non poſſunt legitime matrimonium contrahere, non conſentiente eo, qui illos in poteſtate habet: ut lib.* v. *Cod. tit.* 4. *&* *lib.* XXIII. (non *Cod.* ſed *Dig.*) *tit.* 2. (traditur): *extra quam ſiquis filiam* 25. *annos natam in*

15. *Concilia Provincialia* omnium nationum in eandem ſententiam abierunt. Itaque.

16. In

in matrimonium elocare differat. Tunc enim illa liberæ conditionis homini ſeipſam (matrimonio) *jungere poteſt: quemadmodum quæ de ingratitudine heredum* (tractat) *Novella CXV.* (cap. 3. docet).

Ad quæ a Balſamone hæc adnotantur: Ὅτι δὲ οὐ δύναται ὑπεξούσιοι &c. *Quod autem qui, quæve in poteſtate ſunt, circa conſenſum ejus, qui eos in poteſtate habet, legitime matrimonium contrahere non poſſint: ex multis cap. manifeſtum eſt. Titulus ſecundus libri* XXIII. *Digeſtorum poſitus eſt in capite primo tituli* IV. *libri* XXVIII. (Baſilicorum). *Atque ejuſdem tituli caput ſecundum ſic habet:* οἱ γίνεται γαμοι &c. *Nuptiæ conſiſtere non poſſunt, niſi conſentiant omnes*, ideſt *qui coeunt, quorumque in poteſtate ſunt.* Verba ſunt l. 2. De r. nupt.

Jam vero Baſilii ad Amphilochium canones, ad quos digitum intendit Photius, tales ſunt. Canon. XXXVIII. ſic habet: Αἱ κόραι αἱ παρὰ γνώμην τοῦ πατέρος ἀκολουθήσασαι πορνεύσαι ideſt *Puellæ, quæ præter patris ſententiam amatores ſecutæ ſunt, fornicantur.* Hoc eſt (ut ibi Balſamon & Zonaras interpretantur) etſi videantur cum ſuis amatoribus Matrimonio copulatæ: re tamen vera fornicariæ ſunt, non uxores, quia inter eos qui in aliorum ſunt poteſtate, ſine horum

conſenſu matrimonium conſiſtere non poteſt. Sequitur in eodem Canone: *Reconciliatis vero parentibus, videtur res remedium accipere: non protinus autem ad communionem reſtituuntur, ſed triennio punientur*: ideſt nonniſi exacta triennali pœnitentia recipiuntur. Interpretationem hanc Canonis a me poſitam confirmat Alexius Ariſtenetus, ſic eum Canonem παραφράζων (apud Beveregium tom. 2. p. 97.): Οἱ ὑπεξούσιοι &c. *Qui ſub poteſtate ſunt, præter eorum ſententiam, ſub quorum ſunt poteſtate, matrimonium contrahere non poſſunt. Si autem & contraxerint nihil fecerunt: ſed irrita eſt contractio. Puellæ autem quæ præter patrum ſuorum voluntatem homines aliquos ſecutæ fuerint, fornicationis ſupplicio ſubjiciuntur.* Et quæ porro ibidem ſequuntur. Jamvero quod ait Baſilius, *Reconciliatis vero parentibus, videtur res remedium accipere* &c. id oſtendit, tunc temporis dediſſe operam Epiſcopos, ut parentes reconciliarentur filiis, ut ſic filii poſſent de fornicatione ad ratum conjugium emergere, ac poſt triennalem punitionem canonicam ad communionem admitti. Certe Ambroſius nihil ſibi reliquum fecit, quo Siſinnium cum filio, qui clam patre uxorem duxerat, conciliaret. Itaque filium ad veniam roganda-

dam

16. In Galliis *Concilium Aurelianenſe quartum celebratum Anno* 541. *Canon.* 22. pronunciat, *matrimonium contra voluntatem Parentum impie copulari*. *Labbe ad ann. cit. tom.* 5.

17. In

dam adduxit, ac viciſſim patrem perpulit, ut filio *paternam*, uti vocat, *offenſionem* condonaret. Quod aſſecutus, tandem Siſinnio epiſtola (quæ in edit: Mauriana eſt 83.) lectu digniſſima gratulatur.

Id quod hoc Canone de filiorumfamilias matrimoniis ſancitum fuit, idem mox Can. XL. extenditur ad ſervos, ait enim: *Quæ præter domini ſententiam ſe viro tradidit, fornicata eſt, &c.* tum hæc ratio traditur: *Eorum enim qui ſunt ſub alterius poteſtate, pacta conventa firmi nihil habent*: quæ ratio in filios familias minus convenit. (Cur in filiosfamilias univerſe ea ratio minus conveniat, dixi in *Mantiſſa de Sponſal.* num. 5. Vide ibi dicta.) Ad quem Canonem vide Balſamonis, Zonarae, & Ariſteneti ſcholia.

At Canon XLI. (eorum ſcilicet quos ſupra allegavit Photius, alter) nihil huc pertinet. Quocirca alterutrum dicendum eſſe cenſuerim, ſive in Photio μ′ pro μά hoc eſt XL. pro XLI. ſcribendum eſſe, ſive in Epiſtolæ ad Amphilochium exemplari, quo Photius utebatur, fuiſſe quadrageſimum, qui nunc eſt Canon primus & quadrageſimus.

Sequitur eorum Canonum ad quos indicem intendit Photius, tertius, XLII. ſic habens:

Οἱ ἄνευ τῶν κρατούντων γάμοι πορνεῖαι εἰσίν. &c. *Quæ ſine iis, qui habent poteſtatem, fiunt matrimonia, ſunt fornicationes. Vivente ergo patre vel domino ii, qui conveniunt, non ſunt ab accuſatione liberi, donec conjugio domini annuerint: tunc enim accipit firmitatem conjugium.* In qua verſione (Beveregiana to. 2. pag. 100.) ne te illud turbet, *conjugio DOMINI annuerint*: nam ibi vox *Domini* commode intelligenda eſt tum de *dominis* tum de *patribus*. (Omnino Græca in hoc canone vox Κύριοι non *Domini* ſed γενικως, cenſeo, vertatur ſic: *ii quorum in poteſtate ſunt*: ſive *auctoritatem* aut *poteſtatem habentes*. Id enim Κύριοι apud veterem Græciam pluries ſignificat, ut communis ea vox tum *heris*, tum *patribus* ſit, imo & iis omnibus, qui auctoritatem habent: unde & tutores Κύριοι dicebantur: & ii præſertim qui puellas nuptui dabant, proprie κύριοι vocabantur: de qua uſurpatione vide Budæi Comment. L. Gr. pag. 43. 44. Hinc Balſamon in hujus Canonis Scholio pro Κύριοι poſuit, οἱ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν ἔχοντες, hoc eſt *qui eorum habent poteſtatem*.

Hunc

17. In Hiſpaniis *Toletanum tertium can.* 10. *Similis conditio de Virginibus habeatur, ne contra voluntatem Parentum, vel ſuam, cogantur maritos accipere*; apud Card. de Aguir ann. 689. num. 40.

18. In

Hunc Baſilii Canonem XLII. Auctor hujus Diſſertationis infra n. 22. in partes ſuas advocat. Eundem conferre proderit cum Pauli JCti loco ex *Rec. ſent.* De quo infra in *Adnot.* 5. Ex utroque enim conſtat, matrimonia injuſſu patrio copulata, non continuo tamen diſturbata fuiſſe. Ea quidem ſæculi leges etſi improbabant, atque ut *injuſta* traducebant, tamen prolium gratia tolerabant. At leges Eccleſiæ longius progreſſæ, uſque adeo improbabant, ut eadem matrimonia *fornicationibus* æquipararent.

Ceterum in occidente eadem prorſus de filiorumfamiliæ matrimoniis diſciplina viguit. Licebit præter monumenta ab Archiepiſ. Roſſanenſi num. 13. & 16. producta (inter quæ valde notabilis eſt canon, falſo quidem Evariſto tributus, ſed antiquus tamen, & Baſilio cohaerens: in quo iſta *non conjugia* ait eſſe, *ſed aut adulteria, aut contubernia, aut ſtupra, aut fornicationes*) etiam heic pauca aliquot, quæ ad manum ſunt, proferre. Conc. Carth. IV. c. 13. *Nuptiis ſponſus & ſponſa a parentibus offerantur a ſacerdote benedicendi.* Conc. Aurelian. IV. c. 22. *Conjugium, quod contra parentum voluntatem IMPIE copulatur, vel ut captivitas* (mirum, ni heic CAPTIVITAS tantumdem ſit, quod Italis *cattività, cattivezza* ideſt ſcelus, flagitium: etſi nihil de hoc vocabulo in Cangii Gloſſario) *judicetur: ſed ſicut prohibitum eſt, non admittatur. Siquis perpetraverit, excommunicationis ſeveritas pro modo piaculi imponatur.* Conc. Pariſienſe an. 557. *Nullus viduam neque filiam alterius, extra voluntatem parentum, Regis beneficio æſtimet poſtulandam*, Conc. Turon. c. 21. *Non ſolum Childebertus, & Clotarius reges, ſed etiam Dominus Charibertus rex ſucceſſor eorum præcepto roboravit, ut nullus ullam puellam abſque parentum voluntate accipere præſumat.* In Dagoberti lege, quæ *Lex Alamannorum* vocatur, ita ſcribitur: *Siquis filiam alterius non deſponſatam acceperit ſibi uxorem, ſi pater ejus requirit, reddat, & cum* 40. *ſolidis eam componat.* In Capitular. Caroli M. Lib. VII. c. 363. *Decretum eſt, ut uxor legitime viro conjungatur, aliter enim legitimum (ut a patribus accepimus & a SS. Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus traditum invenimus) non fit conjugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam feminam dominationem habere videntur, & a quibus uxor cuſtodi-*

18. In Germania *Concilium Colonienſe habitum anno* 1636. *in tom.* 4 *Concil. General. & Provincial. par.* 7. *c.* 43. *Optandum ut tollantur clandeſtina matrimonia, quæ invitis Parentibus, ac propinquis, veneris potius, quam Dei cauſa contrahuntur. Nam quanta ex his mala ſuboriantur, in aperto eſt. Interea vero ſi non irrita, prohibita ſaltem ſint, & pœnæ Canonicæ ideſt excommunicationi contrahentes, & qui eis ope aut conſilio adfuerunt ſubjaceant.*

19. Item in Germania *Synodus Provincialis Moguntina* congregata anno 1549. *in cit. tom.* 4. *Concil. Gener. & Provinc. cap.* 37. *Volumus liberos ſedulo admoneri, ut divini præcepti memores velint in parentum eſſe poteſtate, nec illis inſciis, aut invitis inire matrimonia præſumant.*

20. Denique in Italia *in Conſtitutionibus Provinciæ Mediolanenſis ex decret. ſynodal. Conc.* VI. *Provinc. Mediol. lib.* 5. *ſub tit. Quæ ad Sacramentum matrimonii ſpectant num.* 17. ſic legitur. *Si filiifamilias ſint, hos Parochus valde cohortetur, ut parentibus, in quorum poteſtate ſunt, eum honorem tribuant, ut illis, ne inſciis quidem nedum invitis, rem tanti momenti ineant*: idemque ferunt *Acta Eccleſ. Mediol. par.* 4. *Inſtruc. Matrim. tit. de Parochi diligent*. Ac ad indicandam neceſſitatem iſtud adimplendi laudatur in margine *Concilium Tridentinum cap.* 1. *ſeſſ.* 24. ubi teſtatur ſemper aliter inita conjugia Eccleſiam improbaſſe, ut ſupra innuebamus. 21. Hæc

ſtoditur, petatur, & a parentibus propinquioribus ſponſetur .... taliter enim & Domino placebunt, & filios non ſpurios, ſed legitimos atque hereditabiles generabunt.

Præte auctoritates etiam exempla ex hiſtoria Eccleſ. afferri poſſunt, uti Judithæ cum Balduino Caroli Calvi filio matrimonium, quod propter Caroli diſſenſum valore caruiſſe viſum fuit. Idem Carolus Ludovicum filium coegit Anſgardi, quam patris injuſſu duxerat, ex eaque filios ſuſceperat, nuntium remittere. Nec niſi undecimo ſæculo diſciplina illa in occidente immutari cœpit: quæ tamen in oriente perduravit, hodieque perdurat.

21. Hæc omnia profecto, ut fatetur Auctor Epiſtolæ *Evariſto* Pontifici ſuppoſitæ, *a Patribus* accepta ſunt. Hi enim 4. *Decalogi præcepto*, quo naturalis lex exprimitur *de Parentibus honorandis*, firmiter adhærentes, filios illis invitis, matrimonio ſe jungentes perpetuo damnaverunt. Sic Tertullian. lib. 2. ad uxor cap. 9. *Nam nec in terris filii ſine conſenſu parentum recte, & jure nubunt.* S. LEO Magn. Epiſt. 92. ad *Ruſtic. Narb. cap.* 4. *Paterno arbitrio viris junctæ carent culpa.*

22. Sanctus Baſilius in Epiſt. ad *Aphiloch. 2. can.* 42. *Quæ ſine iis, qui habent poteſtatem, fiunt Matrimonia, ſunt fornicationes: nec ergo vivente Patre ii, qui conveniunt, ſunt ab accuſatione liberi.*

23. Sanctus Ambrobus pluries idem docet, at diſerte *in Epiſt. ad Siſinium*, quæ eſt 64. lib. 6. ibi: *Commendat præfatum virum, quod filio pepercerit, qui ipſo inconſulto uxorem acceperat.* Verum filii culpam fatetur, & factum improbat. *Malo enim*, inquit, *culpam fateri: ipſa paterna offenſio fuit: quoniam venturam in locum filiæ, tuo debuiſti eligere judicio, cui fieres pater; feciſti, quod boni parentes, utignoſceres, ſed obſecratus; nam antequam rogareris, non erat ignoſcere, ſed factum probare.*

24. Rupertus Abbas tom. 1. lib. 7. ſuper Gen. XXVIII. 7. 8. de Eſau, qui uxorem duxerat contra præceptum patris ait: *Aut tanquam inſipiens, aut tanquam vere ſtultus fecit hoc Eſau.*

25. Rurſum his, ac ceteris Patribus præivit *Apoſtolus* tum generaliter admonens de obedientia, quam filii tenentur parentibus præſtare. *Ad Epheſ.* VI. 1. *Filii obedite parentibus veſtris &c. honora patrem tuum, & matrem tuam, quod eſt mandatum primum in promiſſione.* Et ad *Coloſ. cap. 3. verſ. 9. filii obedite parentibus per omnia*; Tum ubi docet Parentum muneris eſſe filiis de nuptiis providere

dere prima Cor. VII. 11. *Igitur qui matrimonio jungit Virginem ſuam, bene facit, & qui non jungit, melius facit*. Quod & ex veteri Teſtamento luculenter confirmant *Card. Bellarmin. lib.* 1. *de matrim. cap.* 18. *Natalis Alex. tom.* 6. *Theolog. moral. pag. mihi* 525., aliique Theologi paſſim allatis exemplis filiorum, qui Parentum mandatum ad Matrimonia contrahenda exequi curaverunt; ut de Iſaac, Jacob, & Rebecca habetur cap. 24., & 28. Geneſis, vel qui renuentibus abſtinuerint, donec ipſorum conſenſum impetrarent, ut de Sampſone narratur Jud. cap. 14. Item quia præcepta Domini de filiorum nuptiis nunquam filiis, ſemper verò parentibus propoſita fuere Exod. 34. Deuter. 7. & apertiſſime Jerem. 29. *Date filiis veſtris uxores, & filias veſtras date viris*; Et Eccl. VII. 4. *Trade filiam, & grande opus feceris, & viro ſenſato da illam*.

26. Nec audiendi ſunt nonnulli, qui tot authoritatis momenta ſatis ſibi videntur eluſiſſe, cum ſevera fronte pronunciarint, intelligenda eſſe de honeſtate ac decentia, ſecus vero de neceſſitate, & obligatione præcipue ad vitandam letalem culpam.

27. Etenim nihil abſurdus dici poteſt, ac a veritatis ſenſu magis alienum, quam quod abuſus, quem ſemper Eccleſia deteſtata fuit, & prohibuit, quem culpabilem ſtultitiam Patres affirmant, quem adulterii, & fornicationis nomine audivimus appellari, quem impie uſurpari, ac Decalogi præcepto repugnantem eſſe tot Concilia Provincialia pronunciant, ac ſub anathematis pœna vetant: quod, inquam, tam deteſtabilis corruptela hoc dumtaxat mali præſeferat ut decentiam minuat, & obſcuret honeſtatem. Optime ad rem noſtram Fagn. ſuper *cap. tua num.* 23. *in fin. de deſponſ. Impub.* ibi. *Conſtat ea conjugia adeo eſſe ſacris Canonibus inviſa, & exoſa, ut appellen-*

tur

tur adulteria , fornicationes , & ſtupra ; unde cum tam Eccleſia , quam civilis politia tantopere ab illis abhorreant , non videtur annuendum ut filia inire poſſit matrimonium , cui pater expreſſe , & ex legitima cauſa contradicit . Judicet proinde unuſquiſque , cui veritas potius , quam indulgentia (ne dicam laxitas) arridet , utrum hæc omnia nil amplius importent ; quam decentiam operis , & honeſtatem .

28 Ad hæc cum meminerimus Civilis Politiæ ; licet quoque ex illa ad rem noſtram efficaciter argumentari . Nam non minus leges Imperiales communes , quam Municipales Regnorum , ac Rerumpublicarum , præfata connubia profligare totis viribus contendunt , & damnant , ut naturali juri adverſantia , Reipublicæ tranquillitati noxia , ingratitudinis , ac libidinoſæ licentiæ fœtus , aliorumque quamplurium malorum pernicioſas cauſas .

29. *Jus* ſane *Cæſareum* nuptias , in quibus Parentum conſenſus deſideratur , irritas decernere , communis eſt Theologorum , ac Juriſperitorum Sententia , quam comprobant aperti Textus in princip. Inſtit. *de nupt.* ibi : *Si filiifamilias ſint , conſenſum habeant parentum , quorum ſunt in poteſtate . Nam hoc fieri debere , & civilis , & naturalis ratio ſuadet* . Et infra : *Si adverſus ea , quæ diximus , aliqui coierint , nec vir , nec uxor , nec nuptiæ , nec Matrimonium , nec dos intelligitur* . Et ſimilia habentur in *l. nuptiæ 2. & l. filiusfamilias ff. de rit. nupt. l. ſi ut proponis l. nec. filium l. in conjunctione Cod. de nup.* Quidquid ſentiant *Cujacius* (5) , *& Dionyſius Gottifred. in not. ad l. fi-*

(5) *Nuptias injuſſu patris eſſe civiliter irritas , at non diſſociari tamen , ſed ſuſtineri tamquam matrimonia juris gentium .*

Ne quem Cujacii & Dion. Gothofredi , magnor in legali diſciplina nominum , abripiat auctoritas , breviter eſt explicandum , quid hi duo

ad l. filius ff. de rit. nupt. & poſt ipſos *Gonzalez. Tellez ſuper cap. tua, de deſponſ. impuber. num.* 8. Has utique leges

duo JCti cenſuerint, ſimul quid ex jure Romano in hac controverſia, verum ſit.

Jam primum omnium nihil magis eſt in juris civilis voluminibus decantatum, quam ſine patrum conſenſu nuptias non conſiſtere. Præter Inſtitutionum locum ab Auctore allatum, videatur præ ceteris titulus *D. De ritu Nuptiarum*, præſertim l. 2. 10. & 11. Et paſſim in hiſce libris idem aut inculcatur, aut ſupponitur. Hujus Romani inſtituti Auctorem video laudari Romulum, Auctore Plutarcho. Id quidem nondum in Plutarcho reperi. Verum apud eumdem in Numa ſic reperio, hunc regem Romuli legi, de patria liberorum vendendorum poteſtate, ita derogaſſe, *εἰ τοῦ πατρὸς ἐπαινοῦντος καὶ κελεύοντος ὁ γάμος γένοιτο, ſi modo conſentiente ac jubente patre nuptiæ conſiterint*. Cæterum ab antiquiſſimis uſque temporibus apud gentes univerſas obtinebat, ne liceret injuſſu paterno nubere aut uxorem ducere. Nec Antiochus quidem Chalcidenſem virginem abſtulit, niſi patre prius, partim allegando, partim coram rogando, defatigato, uti narrat Livius.

Ced tamen idem ille Paullus, qni lib. 35. ad Edictum, ſive lib. 2. *De ri. Nupt.* negaverat nuptias ſine conſenſu patris conſiſtere: videtur contrarium dixiſſe in lib. II. *rec. ſent.* tit. 19. §. 2. ubi ſic poſuit: *Eorum, qui in poteſtate patris ſunt, ſine valuntate ejus matrimonia jure non contrahuntur: ſed contracta non ſolvuntur: contemplatio enim publicæ utilitatis privatorum commodis præfertur*. Ergo ſi *non ſolvuntur*, jam non irrita ſunt, ſed valida, contra quam lib. 35. ad Edict. idem dixerat, non conſiſtere, Quidam Doctores apud Jueninium loco citato interpretantur poſteriorem locum de caſu, quo pater id ſciens, publicis inſtrumentis non contradixerit. Falſo: nam univerſe loquitur Paullus. Alii apud eumdem Jueninium ibid. negant poſteriorem locum eſſe Paulli, quia cum aliis ejuſdem JCti locis colliditur; ac ſuſpicantur Aniano illi eſſe tribuendum, qui ſub Alarico Gothorum rege Cod. Theodoſianum & Caj Inſtitutiones contraxit. Nempe hoc familiare eſt ætati noſtræ, ut nodos vindice dignos ſecare malint, quam cum cura, & induſtria ſolvere.

At jam pridem iſtud *ἐναντιοφανὲς* ſolverat Cujacius: cui tamen falſam interpretationem Juveninius ibid. adſcribit, quaſi qui putarit nuptias invito patre contractas jure Romano illicitas quidem, ſed non irritas fuiſſe. Legatur rogo Cujacius ab lib. 35. Pauli ad Edictum, & in III. Obſer. 5. ac videatur quo pacto

pacto vir ſummus potuerit nuptias iſtas ratas dicere, qui *non juſtas* eſſe, ac liberos inde natos eſſe *ſpurios*, aperte profiteatur. Sed vel ſic tamen contracta matrimonia non diſtrahi ex adſcriptis Paulli verbis in II. *rec. ſentent.* ſtatuit. Jam ſi a Cujacio interroges, *injuſta* iſthæc illegitima matrimonia, nec tamen diſſociata, quo loco habenda ſint: non aliud, credo, reſpondebit, aut reſpondere poterit, quam habenda eſſe ut matrimonia non juris civilis, ſed juris gentium. Matrimonia quidem illa *injuſta* hoc eſt jure civili illegitima, & irrita erant, ſed erant tamen matrimonia jure gentium rata, & jure civili permiſſa, non quidem uti NUPTIÆ aut uti CONNUBIA (utrumque enim eſt juris civilis Romanorum peculiare vocabulum) ſed uti MATRIMONIA, quod juris naturalis nomen eſt. Ergo inter ingenuos tres conjunctionum gradus Romana jura agnoſcebant aut ſaltem permittebant: 1. *juſtas nuptias*: 2. *injuſtas nuptias*, ſed tamen jure civili permiſſas, non uti nuptias, ſed uti Matrimonie juris gentium: 3. *concubinatum*. Ac *juſtæ* quidem uxoris ſumma dignitas erat; *injuſtæ* longe minor, ſed tamen longo intervallo major, quam *concubinæ*; quia UXOR (ſive juſta, ſive injuſta) nomen dignitatis erat, at *concubina* voluptatis nomen. Hinc injuſta uxor jure viri accuſari adulterii poterat, concubina non poterat: itemque viles perſonæ haberi ut concubinæ poterant, at eædem uxores haberi ne ut *injuſtæ* quidem poterant: quantum quidem ex diverſis Juris noſtri locis poteſt intelligi, & nos alibi diximus. Itaque ut eo redeam, diſſentiente patre, non juſtæ nuptiæ, non juſta uxor, non juſti liberi: & tamen omnia hæc utcumque erant ac dicebantur: non, inquam, jure civili, ſed naturali. *Et hoc meo quidem judicio* (ſubdit Cujacius III. Obſerv. 5.) *proprium exemplum eſt INJUSTÆ UXORIS* (de qua in l. ſi uxor, D. ad l. Jul. de adult.) *quæ jure viri adulterii accuſari poteſt, nec enim concubinæ, aut ejus quæ uxor eſſe non poteſt, exemplum recte dabitur, quandoquidem eæ jure viri accuſari non poterunt.*

Hanc quam Cujacio tribui ſententiam, aperte etiam præſefert Dion. Gothofr. ad l. 25. *D. De ritu nupt.* quem conſulas, cenſeo. Quare falſiſſimum eſt, hos JCtos cenſuiſſe ea Matrimonia fuiſſe illicita, ſed tamen valida: nam ſi de jure civili loquimur, *injuſta* hoc eſt irrita & illegitima prorſus erant: ſi de jure naturali; tum demum dici poterit, illicitas fuiſſe has nuptias (quippe contra reverentiam parentibus debitam, & alia plura juris naturæ capita peccantes) ſed tamen validas.

Jam vero Paulli verba ultima quid ſibi volunt? *Contemplatio enim publicæ utilitatis privatorum commodis* (patrum ſcilicet quæ deteriora

fiunt

fiunt per iſtas nuptias) *præfertur*. Quæ hic publica utilitas ? *Quia*, inquit Cujacius, *publice intereſt non temere diſſolvi conjugia*. Imo potius, ſi quid heic video, *publica utilitas* non alia Paullo eſt, quam urbium πολυανδρία ſeu frequentia. Eo leges *de maritandis ordinibus*, & ei rei propoſita præmia ſpectabant. Nimirum enim τὸ πολυανδρῆσαι & ſuboleſcere proles, & quoquomodo naſci homines, etſi ſpurios, publice intererat : v. *l.* 1. *ſol. matr.*

Et hactenus quidem in Cujacii, & Gothofredi ſententiam diſputavimus. Nunc præſtat audire Vinnium ad Inſtit. lib. 1. tit. *de Nupt.* §. 12. ubi Paulli locum, qui tamdiu nos exercet, non ita accipiendum eſſe, dicit, quaſi Matrimonium patre invito initum, ratum evadat (hoc enim Paullus alibi ſæpe negat) ſed in illis verbis, *contracta non ſolvuntur*, eſſe ſubaudiendum, *ſed volente patre contracta non ſolvuntur*, nimirum ſi pater genero aut nurui offenſus Matrimonium velit diſſolvere. Hanc interpretationem a Duareno omnium primo fuiſſe allatam reperio. Ingenioſa quidem ſolutio, quam & JCtorum veterum conſueta breviloquentia, & anthitheſis prioris ſententiæ, & allatæ a Vinnio leges probabilem faciunt.

Heic equidem, Cujacii, an Vinnii interpretatio ſit potior, non definio. Quamquam revera illud *injuſtæ uxoris* exemplum, quod ſupra ex Cujacio appoſui, hujus ſententiam promovet. Ulpianus enim l. 13. *D. ad l. Jul. de adult.* ubi negaſſet, *concubinam jure mariti accuſari poſſe* adulterii, mox §. 1. addit. ; *Plane ſive juxta uxor fuit, ſive INJUSTA, accuſationem inſtituere vir poterit : nam & Sex. Cæcilius ait ; Hæc lex ad OMNIA MATRIMONIA* (hoc eſt ſive juſta & civiliter inita, ſive injuſta hoc eſt illegitima) *pertinet*. Ex quo intelligitur, paſſim fuiſſe *injuſtas uxores* & *injuſta Matrimonia*, nec ex eo quod injuſta eſſent, fuiſſe diſtracta. Nec tamen ignoro de iſta Ulpiani *injuſta uxore*, quæ jure mariti accuſaretur, alios aliter ſenſiſſe. Verum ad rem propoſitam quod attinet : addi & illud poteſt, quod (quantum ex canonibus modo in Adnot. 4. productis poteſt intelligi) ævo Baſilii id juris obtinuiſſe videtur, ut nuptiæ injuſſu patris contractæ, non continuo diſturbarentur, tametſi non pro juſtis connubiis, ſed pro *fornicationibus* agnitæ. Nonnumquam tamen iis patres ad ultimum reconciliabantur : ac tum demum poſt triennalem pœnitentiam evadebant ratæ nuptiæ. Poſtremo ſi diſſenſus patrius ſtatim nuptias diſſociaſſet : fruſtra exheredatione aliiſque pœnis conjuges deterrebantur : imo nemo injuſſu patris de contrahendis nuptiis cogitaſſet, quibus non ſperaret ſe fruiturum.

Ad ultimum hæc, quæ paternum arbitrium in nuptiis requirit, lex civilis *imperfecta* dicenda Cujacio (a quo

(a quo plures id hauſerunt, ac nuper Fevretus lib.V. de Abuſ. 2. n.6.) videtur, quippe quæ ſine illo conſenſu fieri vetet, ſed tamen contractas non diſſolvat: quemadmodum lex Cincia dicitur *imperfecta* Ulpiano, quod ſupra certum modum donare vetet, at donatum non reſcindat. In quo tamen a viro ſummo diſſentio: eſt enim diſpar utriuſque ratio. Lex Cincia donationes a ſe vetitas nullo modo reſcindebat: at lex de connubiis auctore patre ineundis, eadem nuptias illo invito contractas, quantum ad civilem rationem pertinet, vere ac proprie diſſolvebat: etſi eaſdem non diſturbabat, nec impediebat, quin naturali jure ac ratione ſultæ ſe tuerentur. At vero Tridentinam legem (quæ nuptias invito patre *deteſtatur*, & *prohibet*, ne contrahantur: nec tamen jam contractas diſſolvit) potiore jure *legem imperfectam* appellaverim: nimirum eadem notione, qua lex Cincia *imperfecta* vocatur. Pari ratione cetera omnia impedimenta tantum *impedientia* (e quorum numero eſt patrius diſſenſus) *leges imperfectæ* dicantur, per me licebit. Quo ſenſu legem Tridentinam appellaverim imperfectam, expoſui in Mantiſſa in Adnot. XI.

Verum antequam a lege imperfecta diſcedam: hanc Macrobius ad finem Comm. in Somn. Scip. paullo aliter definit. *Inter leges*, inquit *illa imperfecta dicitur, in qua nulla deviantibus pœna ſancitur*. In qua definitione *pœnæ* nomine non tantum multa, ſed etiam reſciſſio facti venire debebit, ut bona ſit definitio. Itaque lex imperfecta erit, quum nec factum reſcinditur, nec facienti pœna proponitur. Talis eſt lex Cincia; Tale, & illud Livii lib. x. *Siquis adverſus ea* (ideſt legem Valeriam) *feciſſet, nihil ultra quam IMPROBE FACTUM adjecit: id* (*qui tum pudor hominum erat*) *viſum credo vinculum ſatis validum legis. Nunc vix ſervo ita minetur quiſquam*. Sic D. Marcus reſcripſit, *Hæredem, qui prohibet funerari ab eo, quem teſtator elegit, NON RECTE FACERE, pœnam tamen in eum ſtatutam non eſſe*. Ergo, uti dixi, lex imperfecta non tantum factum non reſcindit, ſed ne pœnam quidem minatur, ac tantum *virtutis amore* improbitatem amolitur: cujuſmodi eſt illud Horatii lib. I. ep. ad Quintium: *Oderunt peccare boni virtutis amore. * Tu nihil admittes in te formidine pœnæ*. At ſi lex non reſcindens factum, tamen pœnam ſtatuat, deſinet *imperfecta* dici: ſed nec continuo tamen hæc *perfecta* vocabitur, quia paullum ei a perfecta decedit. Ulpian. in Fragm. ibidem ſic pergit §.2. *MINUS QUAM PERFECTA lex eſt, quæ vetat, & ſi factum ſit, non reſcindit, ſed pœnam injungit... qualis eſt lex Furia teſtamentaria, quæ pluſquam mille aſſium legatum mortiſve cauſa prohibet*

ges jure Canonico (6) correctas esse non dubitamus, ut perspicue habetur in *cap. tua de Sponsal. cap. cum Causa de raptoribus*, & aliis: clarissime vero in *Concilio Tridentino sess. 24. de Matrim. cap.* 1. At inficiari nemo potest, ex illis manifeste deduci, quod summa in præfatis deformitas naturali lumine deprehenditur, ut optime expendit *Fagnan. super cap. tua, de desponsi. Impub- num.* 17. ibi: *Inde tamen patet, quam sint adversa communi bono, & Reipublicæ tranquillitati connubia inita renuentibus Parentibus*. Et similiter arguit *Card. Paleot. in tract. de noth. cap.* 8. reflectens ad textum relat. *ex princ. tit. de nupt. Instit.* his verbis: *Adde quod lex dixit non civili tantum, sed naturali jure hoc institutum fuisse, ut patris consensus in nuptiis præcederet; quæ verba arguunt omnino in contrarium vix aliquid posse decerni.*

30. Utcumque vero hæc se habeant, in comperto est; Civiles leges passim sub gravissimis pœnis ista connubia prohibere, maxime sub pœna exheredationis. Sic in *Jure Cæsareo in Auth. ut cum de appell. cognosc. §. si alicui* (7). pro

libet capere (præter exceptas personas) & adversus eum qui plus ceperit, quadrupli pœnam constituit.

(6) Intellige de jure Canonico novissimo, secus de antiquo: ut inter eruditos convenit, ac satis constat ex allatis supra num. 13. & 14. & ex *Adnot.* 4. Vide Jueninium loco cit. ubi ostendit per duodecim priora sæcula dissensum parentum fuisse impedimentum dirimens. At apud Græcos hodiedum consensus paternus omnino necessarius est, uti constat ex Matthæi Blastaris (qui sæc. XIV. vixit) matrimonialibus apud Leunclavium (apud quem lib. VIII. pag. 500. Basilii canones sup. in Adnot. expositi sic a Matthæo recitantur, tamquam qui suo tempore vigerent) & Beveregium: necnon ex Crusii Turcogræcia. Lectu quoque digna est rescissio matrimonii, quod Leo quidam cum Mitza Bombylæ filia clam patre contraxerat, tum in eod. Jure Græcoromano, tum apud Mottam in *Diatriba de Divortiator. jure* p. 155. Verum hæc causa ad sæc. XI. pertinet.

(7) *De pœna exheredationis aliisque pœnis propter nuptias injussu patris*

patris initas, maxime impares, tam ex jure communi, quam singularum gentium peculiari.

Præter citatam ab Auctore Novellam, notanda est præter ceteras *l. 3. §. si emancipatus, D. De bonor. poss. contra tab.* Atque omnino videndus de his (ut alios bene multos taceam) Philipp. Paschalis Consentinus in *De virib. patriæ potestatis* par. 2. cap. 5. num. 15. & seq. ubi copiose agit de pœna exheredationis, qua pater tam de jure communi, quam municipali potest punire filios filiasve suo injussu nubentes.

Et quidem de ea exheredatione, quod ad jus commune attinet, non idem omnes sentiunt. Quidam eam non admittunt, quia *Quod fit*, inquiunt, *permittente jure, pœnam non meretur*; & quod *tuto peccat, qui auctoritate legum peccat*: probari autem ea conjugia putant a Trid. Syuodo. Sed fugit hos ratio: nam Tridentini Patres diserte profitentur, se istas nuptias *detestari* & *prohibere*: etsi jam contractas non irritaverint: Quo fit, ut eam legem *imperfectam* vocari posse in fine adnot. 5. dixerimus. Non ergo permittuntur a lege hae nuptiæ, sed prohibentur. Rectius alii ferme omnes eam exheredationis pœnam de jure communi agnoscunt: inter quos tamen nonnulli cum eo temperamento eam pœnam admittunt, si filius ignominiosam duxerit uxorem, vel filia indigno nupserit, ex *l. 3. §. si emancipatus D. de bonor. possess. contra tab. qua lege quid sit ignominiosa* (nequid forte gravius suspicere) Græcus Scholiastes explicuit; qui ἄτιμον idest *obscuram* est interpretatus. Quo fit ignominiosas & indignas nuptias non alias esse, quam *impares* in tantum, ut sint familiæ dedecori. Vide de his Ger. Feltmannum in minime obvio libello *De impari matrimonio* pag. 17. & seqq. & alibi: etsi eumdem reperio, in ea causa fuisse versatum, cujus intererat, neminem exheredem fieri propter hujusmodi nuptias. Adde quod idem pag. 151. universe profitetur, *liberos exheredes scribi posse ob maiores similesve causas, quam sunt illæ* (quatuordecim) *quas recenset Justinianus*. Atque hæc de jure communi.

Ad leges autem gentium peculiares, quod attinet; præter eas, quas Auctor heic collegit, addam & alias hinc & inde a me corrasas. Inter leges Longobardicas lex est Liutprandi Regis (Apud Murator. to. 1. par. 2. Scriptor. Ital. pag. 74. num. LXVI. col. 2. A.B.) qua lege filia, quæ sine patris consensu, vel fratrum, vel proximorum, alii quam cui desponsa ab illis esset, nupsisset, privatur successione paterna, quæ ad proximiores deferetur; atque ita, ut nec ei *frater per quodlibet ingenium aliquid dare, & hereditatem relinquere* possit. Videsis ibi totam legem. Jam vero inter leges antiquas Burgundionum & hæc legitur: *Si puella si-*

la ſine parentum conſenſu voluntate & conſcientia ſe conjugio alicui ſociaverit, amittat quidquid de parentum hereditate ſe noverit habituram. Sed & lex antiqua Alamannorum producitur a Renato Choppino in *de Feudis Andegav.* pag. 191. quæ puellæ contrahenti impares nuptias ſucceſſionem in *terram* ſive feudum aufert. Adhæc lex Dagoberti (quæ etiam lex Alamannorum audit) ſic habet in 2. Capitulari cap. 34. *Si quis filiam alterius non deſponſatam acceperit ſibi uxorem, ſi pater ejus eam requirit, reddat, & cum* XL. *ſolidis eam componat.* Apud Alb. Gentilem in IV. *De Nuptiis* cap. 9. ſic reperio: *Lex Wiſigotorum fuit* (*lib.* 3. *tit.* 2.) *ut quæ nupſiſſet invitis parentibus, ea de bonis eorum non aliter haberet, quam ſi ipſi reliquiſſent. Et Recitat Covarruvias legem Reginæ Joannæ matris Caroli V. imp. per quam amiſſio omnium bonorum ſtatuitur his filiis, & perpetuum exſilium, ſub mortis pœna non violandum, & poteſtas ſit parentibus exheredandi eos. Etiam ipſius Caroli narratur conſtitutio puniens filios: nec excuſans, etiam ſi conſenſus patris acceſſerit ante matrimonium conſummatum. Hæc leges & in Gallia .... Sed & multa ejuſmodi ſtatuta per Italiam ſunt: quod de reſponſis interpretum ſæpe notavi. Etiam de conſenſu matris & aliorum propinquorum: de conſenſu fratris* (*Bal.* 5. *conſ.* 54.) *de patris, patrui, fratris, proximiorum agnatorum*: *Cepb. conſ.* 642. Quod heic Albericus de Carolo V. innuit, de eo videatur Franc. Zypaeus in *Notis jur. Belgici* lib. v. tit. 1. num. 3. & ſeq. ubi accurate de Caroli conſtitutione agitur: necnon (num. 4.) de Philippi IV. qui Carolinam confirmans, alia de ſuo adjecit: de quibus conſuli poteſt & Vaneſpen tit. de matrim. cap. 4. Jam vero *Conſtitutiones Saxonicæ* (ait Henningus Arniſæus in *de jure Connubior.* cap. 3. num. 15.) *contemptum & neglectum conſenſus paterni puniunt, pro qualitate cauſæ, amiſſione legitimæ, exheredatione, & carcere*: ubi & legum Hiſpanicarum rigorem in hac parte a Carolo V. in hereditarias ditiones inductum teſtatur. *Muſcovitarum conſuetudo* (inquit idem Arniſæus ibid. num. 24.) *prorſus tribuit hanc poteſtatem* (in nuptias ſcil.) *parentibus. Nec enim illic nuptias ambit ſponſus: ſed ſponſæ pater quærit affinitatem apud ſponſi parentes, adeo ut totius negotii cardo vertatur in manu parentum, ut teſtatur Sigiſmundus Baro in hiſt. Muſcov.* Sed an ulla pœna ſtatuta ſit in filios immorigeros, alte ibi ſilectur. In reliquis Orbis Chriſtiani partibus quid juris aut moris ſit, alii, quibus plus otii eſt, ediſſerent. Sane plurium Italiæ civitatum ſtatuta ſcio in eamdem ſententiam fuiſſe compoſita: de quibus Alberici Gentilis modo productus locus meminit, Ut ecce inter Faventina

Pro Regno Caſtellæ in *l.* 49. *Tauri* (8) de qua late *Gutier.* 2. *quæſt. Canon. qu.* 1. *per tot.* Pro Luſitania *in jure illius Regni lib.* 4. *tit.* 88. *n.* 1. de quo diſputat (9). *Fragoſ. par.* 1. *de Regim. Reip. Chriſt. lib.* 2. *diſput.* 4. §. 2. præcipue *num.* 289. Pro Regno Neapolis idem deducit poſt alios (10) *Donat. Ant. de Marin. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 132. *num.* 9. ex lege Regis Rogerii, quæ habetur *in Conſtit. Sancimus ſub tit. de Matrim. contrahen.* Pro Cataloniæ Principatu eaſdem pœnas in viridi obſervantia ſemper fuiſſe pluribus citatis refert *Fontanel.* (11) *in deciſ. Senat. Catal.*

tina ſtatuta, in quæ Dominicus de Zaulis ſpiſſa duo Obſervationum volumina edidit, notabile eſt illud, quod lib. IV. Rubr. 26. ſancitur, ne quis ſponſalia contrahat ſine aſcendentium, aut, ſi deſint, proximiorum conſenſu, ſub pœna privationis dotis. Sed & Bononienſe ſtatutum laudatur a Fontanella in *De pact. matrim. tom.* 1. *Clauſ.* IV. *Gloſ.* 2. *num.* 27. quod ſimiles pœnas nuptiis clam patre initis irrogat. De Mediolanenſi Ducatu, & Regno Neap. noſter Auctor mox loquitur. Nec dubito, quin conſtitutiones ceteratum Italiæ civitatum pœnas ejuſdem generis complectantur: quas cupidi rerum harum per otium rimari poterunt. Caroli V. conſtitutionem pro Regno Siciliæ recitat & exponit Franc. Salernus Conſilio XV., cujus integrum locum infra adnectam.

(8) Ea lex 49. *Tauri*, hodie eſt lex 1. tituli 1. lib. v. novæ Collectionis Reg. in quam late commentatur Gutierez lib. 2. *Quæſt. practicar.* a quæſt. 1. uſq. ad 4., & Antonius Gomeſius in *Comment. ad leges Tauri*: ambo non ſine fructu adeundi. Hoc interim ſcire ſufficiat, ea lege Tauri matrimonia clandeſtina (quorum nomine veniunt, quæ clam parentibus fiunt, ut alibi dicetur, maxime ſi denuntiationes omiſſæ fuerint) contrahentes puniri confiſcatione bonorum, & exſilio: eoſdem vero poſſe ſine inofficioſi querela a patribus exheredes ſcribi.

(9) Omnino legatur dictus Baptiſta Fragoſus Jeſuita loco citato, num. 286. & ſeq. ubi de lege Luſitana filias nubentes injuſſu patris exheredante differit.

(10) Locus integer Donati Ant. de Marinis ad calcem hujus Diſſert. producetur: qui noſtri fori praxim haud parum juvare poteſt: ubi & de Rogerii conſtitutione.

(11) Jo: Petrus Fontanella loco cit. num. 1. affert privilegium regis Jacobi, quo an. 1269. civitatem Barçinonenſem munivit: in quo filii filiæ-

tal. dec. 346. *num.* 1. *&* 2. Pro Ditione Regis Galliarum (12) ſatis nota ſunt Statuta, Edicta, & Conſuetudines, quibus Ma-

filiæve injuſſu patrum nubentes, non quidem ipſo jure exheredes fiunt, ſed tribuitur parentibus poteſtas privandi eos, eaſve legitima vel hereditate. Itaq. hoc privilegium, hac ſaltem parte improprie *privilegium* (hoc eſt priva lex) dicetur, quia jus commune patribus tantumdem largitur. At ex eodem Fontanella in *De pact. matrim. to.* 1. *Clauſ.* IV. *gloſ.* 2. *num.* 10. filiæ ante an. 24. inſcio, invitove patre nubentes ſucceſſione paterna ac materna, legitimaque privantur: idque per totam Cataloniam obtinet ex *Conſtit.* 2. *&* 3. *tit. de ſponſal. in* 1. *volum. conſtit.* Hinc in formula capitulor. matrim. (in quam ibi commentatur Fontanella) neceſſario apponuntur hæc verba, *Quod* (matrimonium) *de expreſſa voluntate & aſſenſu illorum* (parentum) *contrahere debet, & contrahit cum N. futura uxore ſua.* Vide ibid. Fontanellam fuſe de vi talium ſtatutorum diſſerentem.

(12) Vulgo quidem perſuaſum habent, Gallos hoc jure uti, ut apud eos patrius diſſenſus ſit impedimentum dirimens. Sunt, fateor, qui ſic ſentiant. At longe alia Gallis pleriſque mens eſt, ut Jueninius loc. cit. cap. 3. art. 2. teſtatur: ex quorum ſententia defectus patrii conſenſus ex mente regum Chriſtianiſſ. *non attingit contractus ſubſtantiam, ſed tantum effectus civiles*, uti laud. Juen. loquitur. At iidem tamen Galli DD. in hujuſmodi matrimoniis plerumq. agnoſcunt impedimentum *Raptus*: quod duplex eſſe volunt, unum *violentiæ*, alterum quod vocant *ſeductionis*: hoc vero alterum raptus genus contendunt a canonibus habitum fuiſſe pro impedimento dirimente: *Placuit* (uti legitur lib. VIII. Capitularium cap. 395.) *ut hi qui rapiunt feminas, vel furantur, aut SEDUCUNT, eas nullatenus habeant uxores.* Vide plura ibidem; & apud Claud. de Blondeau in Biblioth. Canonica verbo *Mariages* pag. 84. Eadem ferme jampridem docuerat Gregor. Toloſ. lib. IX. Syntagm. cap. 4. num. 11. 26. 27. Quo pertinet & illud Renati Choppini in *De Juriſd. Andegav.* lib. 1. c. 44. pag. 346. *Regiæ tamen cenſuræ*, inquit, *eſt omnino RAPTUS, qui conjugii ſpecie. admittitur in puellam vel adoleſcentulum: quibus nempe furtim alius extorqueat connubiales ſponſiones clam parentibus, tutoreve inconſulto.* Paſſim etiam Mornacius hoc nuptiarum genus RAPTUM nuncupare aſſolet ad tit. *De rit. Nupt.* & quis non? Itaq. ea locutio Gallorum, & Germanorum plurium JCtorum peculiaris evaſit: quorum nonnulli eo trahunt *l. un. verſ. Oportet enim: Cod. de raptu Virg.*

Fa-

Matrimonia hujus generis rigidiſſime puniuntur, de quibus late *Natalis Alex.*, *Joan. Cabaſſutius*, *Gaſpar Juenin.* *locis*

Fateor equidem, apud nos *ſeductionem*, uti vocant, non numerari hodie inter impedimenta dirimentia: ſed negari tamen non poteſt, quin ſit crimen graviſſimum, ac dignum, in quod Sacerdotium æque ac Poteſtates animadvertant: tantum abeſt, ut *ſeductoribus* favere debeant, & eorum votis velificari auctoritate ſua.

Cetera, quæ ad varia ſuper hac re regum Chriſtianiſs. edicta pertinent, & eorum diverſas interpretationes, quas JCti, Canoniſtæ, Theologi pro ſuo quiſque captu illis affinxerunt: poſtremo quid hodie in praxi Curia ſuprema Pariſienſis, quid Epiſcopalia Conſiſtoria, quid Theologi & Parochi in Sacramentis adminiſtrandis ſequantur: ea, inquam, omnia heic perſequi aggredienti viſa fuit ea tractatio diffuſior, quam pro harum Adnotationum brevitate. Cui tanti ea res viſa fuerit, adeat Scriptores ab Archiep. noſtro laudatos, in primis Cabaſutii *Theoriam & praxim juris Canonici*, &, qui plenius & accuratius iſta omnia exſequitur, librum, qui inſcribitur, *Conferences Eccleſiaſtiq.... imprimees par ordre de... le Card. de Noailles*, to. 2. lib. v. Ex quo libro licebit rem paucis contractam huc afferre. Quoties ergo a parentib., tutorib., curatorib. reus ſit adoleſcens aliquis eo comine, quod matrimonium eorum injuſſu contraxerit; duplicis generis ſententia ad ultimum ferri ſolet. Nam ſæpe fit, ut per ſupremæ Curiæ decretum irritetur matrimonium ſive propter *clandeſtinitatem*, ſive *raptum*. Quæ duo irritantium cauſarum genera, licebit *everricula* (ut eleganti metaphora Ciceronis utar) matrimoniorum hujuſmodi nuncupare; quum raro accidat, quin alterutrum intervenerit: nam *Raptus* quouſque apud Gallos pertineat, jam proxime vidimus: ſed & *clandeſtinitas* ſæpe intervenit, quoties ſcilicet non ante proprium Parochum (qui quidem ex jure domicilii quemadmodum id apud Gallos definitur, dependet) res tranſacta fuit. Ergo quum in hunc modum ſententia dicitur, tum ſtatim nuptiæ reſciſſæ intelliguntur, licebitque ſponſis ad altera vota convolare: nec id adeo propter patrum, tutorumve conſenſus defectum, ſed quia *Raptus*, & *Clandeſtinitas* impedimenta ſunt dirimentia. Quod ſi vero nulla in Decreto *raptus* aut *clandeſtinitatis* mentio fiat, verum id tantum Curia pronuntiet, *Nuptias non valide contractas* (*non valablemeut contractées*) *videri*: tum vero per hanc formulam nihil de Sacramenti ſubſtantia detrahitur, nec nuptiæ diſtrahuntur: verum eædem ratione contractus civilis irritæ declarantur, hoc eſt civilib. effectis deſtituun-

locis supra citatis. Pro Ducatu Mediolanensi late *Calvin. de æquit. lib.* 2. *cap.* 168. *num.* 63. *& seq.* (13).

31. De his profecto, ac similibus sæcularium Principum Sanctionibus gravissima est controversia, an censeri debeant *Jure Canonico* abrogatæ; affirmantibus *Sanchez de matr. lib.* 4. *disput.* 25. aliisque quos congerit *Thom. del Bene par.* 1. *de Immunit. cap.* 8. *dub.* 19. *sect.* 3. negantibus vero *Gutierez lib.* 2. *Canon. quæst. quæst.* 1. *per tot.* & aliis pluribus congestis per *Fragos. par.* 1. *de Republ. Eccl. lib.* 2. *disp.* 4. *num.* 83. & lato calamo *per supracit. P. Alex. a S. Sigismundo Scholarum Piarum in recenti tract. de Patria in testamentis condendis potestate, lib.* 1. *& per tot.* Ita ut dubium (14) rem esse ingenue fateatur *Fagnan. super Cap. Tua*

tuuntur, prolesq. inde procreatæ habentur ut illegitimæ, quibus nihil ultra alimenta debeatur. Tametsi pro circumstantiarum ratione commiseratio interdum facit, ut hoc etiam fulmen excuti sibi de manibus senatores patiantur. Itaque interdum in patrum arbitrio ponunt, filios ac nepotes exheredes facere: ceterum a contractu connubiali irritando abstinent, ne proles tamquam vulgo quæsitæ habeantur. Atque hæc pauca ex magis hodie recepta Gallorum, ac Theologorum doctrina satis esse possint.

(13) Quem librum ad manus non habui.

(14) Parcat doctus Canonista: nam non est dubium, quin ea statuta regnorum, quæ hujusmodi nuptiarum latrocinia pœnis coercent, etiam post jus Canonicum novissimum recto stent talo: quod & auctores heic laudati, & alii plures demonstrarunt. Vide Zypæum in *De jurisd.* lib. 1. cap. 33. num. 4. & alios sexcentos passim obvios.

At qui contra sentiunt, verentur scilicet, ne hujusmodi statuta violent libertatem matrimonii: quod quam ridiculum sit, superfluum est monere. Vel vide quæ disputantur infra *Adnot.* 17. Ad hæc quis umquam somniavit grave peccatum (quod in his nuptiis intervenire, nemo diffitetur) non posse pœnis compesci? Postremo huc pertinet & illa nonnullorum exceptio, nim. hujusmodi statuta videri a Tridentinis Patribus antiquata, qui has nuptias permiserunt: *quod* autem *fit permittente jure, pœnam non mereri*. At vide quid huic exceptioni reposuerim sup. (*Adnot.* 7.) ubi Tridentinam Synodum non permittere ista conjugia, sed *detestari* ac *prohibere*

Tua cit. num. 18. *&* 19. Nihilominus intentum noſtrum ex præfatis legibus efficaciter concluditur; quod nempe omnium gentium, Legislatorum, ac Principum judicio conjugia inita parentibus inſciis, vel renuentibus, enorme crimen contra reverentiam ipſis debitam cenſeantur, ideoque ſub graviſſimis pœnis prohibenda. Quo argumento acriter utebatur *Ledeſma de matrim. ad tertiam partem q.* 47. *art.* 6. ibi: *Omnes nationes quamvis barbaræ deteſtantur eos, qui contrahunt matrimonium ſine voluntate parentum, & exiſtimant eſſe irreverentiam graviſſimam: ergo &c. & infra* §. *In hac difficultate: Cum contrahere matrimonium contra voluntatem parentum ſit peccatum contra legem naturæ, & pacis perturbativum, juſtum eſt ut publica auctoritate puniatur.* Denique addit ex Soto *peccatum hoc eſſe irreverentiæ, & impietatis, quod committitur contra parentes.*

32. His tam perſpicuis auctoritatibus, & rationum momentis nihil addendum ſupereſt, niſi, ut ſpecioſum, ſed vere inanem, ac frivolum libertatis prætextum, quo ſe tueri poſſe ſibi blandiuntur, diluamus. Inquiunt enim, omnia Jura in contrahendis connubiis omnimodam exquirunt libertatem, itaut unuſquiſque ſuo, non alieno arbitrio ad perpetuam ſervitutem valeat obligari, ut diſſerit *S. Thom. in* 4. *diſtinct.* 29. *qu.* 2. *art.* 4. Ac ideo nihil ſæpius *Canonico Jure* ſancitum, ſeu potius declaratum, quam quod parentes nequeant juſte filios adigere (15) ad ma-

here admonuimus: quamvis eadem contracta non diremerit, ut jure *lex imperfecta* dici poſſit. Ad ſummam nemo ſanæ mentis hodie de talium ſtatutorum vigore dubitat.

(15) Aliud eſt compellere ad huic aut illi nubendum: aliud vero prohibere, ne (quum ceteroqui ſint aliæ infinitæ numero perſonæ, quibuſcum contrahi nuptiæ poſſint) prohibere, inquam, dumtaxat, ne huic aut illi ſeſe quis adjungat. Satis eſt ad libertatem, ſi, cui quis ſe copulat, ſeſe libere copulet. Qua

matrimonium ineundum. Vide ſi lubet *Cap. de Neptis* 31. *quæſt.* 2. Vel quod dum agitur de matrimonio, contrahentium dumtaxat conſenſum, non aliorum oporteat expectare, *cap. Sufficiat* 27. *quæſt.* 2. Propterea quælibet pœna etiam conventionalis nedum in matrimoniis, verum etiam in Sponſalibus, quia libertatem non nihil imminuit, ab Eccleſia improbatur, *cap. Gemma de Sponſal.* Quibus innixa frequens eſt *Canoniſtarum* nonnullorum Concluſio, quod de *Jure Canonico*, dummodo matrimonium fiat cum Eccleſiæ ſolemnitatibus, liberum ſit filiis, ac filiabus ſine conſenſu Patris uxorem ducere, vel nubere, de quo late *Covar. t.* 1. *tit. de matrim. par.* 2. *cap.* 3. §. 8. *an.* 5. allegans concordantes.

33. Verumtamen in ſenſu veritatis loquendo a firmata Concluſione non eſt diſcedendum, & confidenter aſſerimus, fruſtra libertatis *honeſtum nomen velandæ turpitudini obtendi*, ut ajebat *Auguſtinus tom.* 7. *lib.* 2. *de nupt. cap.* 15. Fatemur, & nos ad matrimonium *non ſolum conſenſum, ſed etiam conſenſum liberrimum contrahentium exigi*, ut loquitur *Emin. Bellarm.* 12. *controv. de matrim. lib.* 1. 19. Huic tamen libertati duo repugnant: Unum

una reſponſione ſatis plauſibilis ille falſæ libertatis prætextus eripitur.

Nec injuria eam libertatem *falſam* appellavi: Nam & Jo. Gropperus Colonienſis celeberrimæ ſanctimoniæ doctrinæque in *Inſtitutione* eo potiſſimum nomine deteſtatur iſtiuſmodi matrimonia: Quæ, inquit, nunc paſſim non palam, ſed furtim inter pueros & puellas, citra parentum conſenſum, per lenones & lenas, ſola cauſa libidinis, non Dei reſpectu conjunguntur: idque ſæpenumero PRÆTER DESTINATUM CONSENSUM. Quis enim conſenſum recte vocarit, cujus non conſilium, ſed vel pueritia, vel temulentia, vel inſidiæ, vel libido cauſa ſint? Et quæ plura ibi vir ſanctiſs. mala inde exoritura exaggerat. Verum iſtam ſucatæ libertatis larvam mox in *Adnot.* 17. detrahemus. Ibi iſtud populare quidem, ſed tamen puerile terriculum a libertate petitum uno dumtaxat ineluctabili argumento diſſlabitur.

Unum videlicet, si Pater filium omnino dissentientem, & invitum cogat vivere cum aliqua. Alterum si metu mortis, aut alio cadente in constantem virum cogat, ut consentiat. Secus vero tertium nempe *si filium ad assentiendum inducat auctoritate paterna imperando, quando revera filio id conducit, itaut secundum rectam rationem dissentire non possit, & hoc Patri licet, & filius obedire tenetur. Licet enim hoc sit suo modo cogere, & metum incutere mortis æternæ, non tamen propterea Matrimonium diceretur coactum*. Namque si metus gehennæ a Deo incussus his, qui inordinate Matrimonio se jungere præsumunt, libertati ad illud requisitæ officeret; vel de libertate actum esset, vel valedicendum tot præceptis Juris tam naturalis, & Divini, quam Ecclesiastici, quibus homines ab illicitis, licet validis nuptiis absterrentur. His qui Sponsalia cum alia contraxerunt, vel voto castitatis adstringuntur, naturali jure cautum est, ne aliam, vel ne ullam uxorem ducant; ducunt tamen valide, sed lethaliter peccant, & rei sunt gehennæ. Jure Canonico quot impedimenta non dirimentia constituta fuere? Quot adhuc vigent in Ecclesia? Qui aliquo ex illis contempto contrahit, an non graviter peccat? Num quid tamen non libere contrahit?

34. Nulla lex enim, nullum præceptum eo quod obliget ad sui observantiam sub gravi culpa, ac sub pœna æternæ damnationis, libertatem tollit, sive minuit: aliter peccatum nullum, nullus reus erit. *Est optimum simile* (inquit *Ledesma qu. 47. cit. artic. 6. in resp. ad confirm.*) *nam amor debet esse maxime voluntarius, ac liber, ut constat. Tamen ex hoc, quod homo ex charitate teneatur Deum diligere, non sequitur, quod actus dilectionis non sit voluntarius.*

35. Quod egregie confirmatur ex S. Thoma perperam

omnimode in contrarium allegato. Nam Sanctus Doctor. 2. 2. *quæst.* 104. *art.* 5. *in Corp.* & *in* 4. *senten. distinct.* 29. *artic.* 4. unice inquirit; An filius præcepto Patris possit compelli ad Matrimonium, & resolvit negative, quia scilicet liber est, ut maneat cælebs, nec se subjiciat perpetuæ, quæ ex matrimonio inducitur, servituti. Itaque *in secunda* 2. *loc. cit.* ait: *Non tenentur filii parentibus obedire de Matrimonio contrahendo, vel de virginitate servanda*. Et in 4. (loco etiam citato) *Pater non potest cogere filium ad Matrimonium*. Numquam autem somniavit Angelicus Doctor asserere, quod si filius statuat uxorem ducere, liceat ei eligere illam, quam Pater prohibet rationabili causa ductus, ut optime animadvertit *Megal. in* 1. 2. *par. lib.* 2. *cap.* 23. *n.* 61. Quin & oppositum expresse docet *artic.* 4. *cit.* dum affirmat (16) etiam ad simpliciter contrahendum teneri aliquando filium ex necessitate consurgente ab illa causa, qua Pater movetur ad nuptias imperandas. Ex quo necessario consequitur, quod si per obligationem sub gravi culpa etiam ad simpliciter contrahendum libertas requisita ad Matrimonium non læditur; multo minus eadem lædetur per obligationem ad non ineundas eas tantum nuptias, quas pater cum ratione vetat.

36. Minus urgent quæ ex *Sacris Canonibus* opponuntur; nunquam enim Ecclesia filiorum fovet impudentiam, dum sartam tectam libertatem circa Matrimonia firmiter asseruit. At non minus reverentiam parentibus debitam satagit observari. Eximie de hoc puncto *Eminentissimus Card. Paleot. in tract. de Nothis cap.* 8. *circa med.* inquit: *Sed quis unquam contrarium statuit*? Et pergit singulos *Canones* expendendo, qui in contrarium allegantur. Nobis

(16) Confer *cap. Tua, de desponsa. impub.* de quo vide mox infra num. 36. & in *Adnot.* 17. quæ sequitur.

bis ſatis erit animadvertere, quod nunquam eſt legere neque in Conciliis, neque in Pontificum decretis, licere filiis, inſciis vel invitis parentibus, Matrimonium inire: quæque ex his objiciuntur, nihil minus ſonare, quam hujuſmodi deteſtabilem licentiam. Immo & parentum voluntati nimis videntur Sacri Canones deferre, ut *in cap. Tua de deſponſat. Impub.* dicitur de filio, pro quo nondum adulto, Pater contraxerat Sponſalia, *Poſtquam venerit ad perfectam ætatem omnino tenetur adimplere*. Atqui *ea verba omnimodam neceſſitatem inducunt*, ut ait *Gonzal. Tellez. in Comment. cit. cap. num.* 6. deducens tunc eam fuiſſe Eccleſiaſticam Diſciplinam, & convincit Textui contrariam eſſe quamlibet aliam interpretationem (17). Ad-

(17) *Cap.* tua nos, De deſponſ. impub. *explicatur, & tum ex naturalibus rationibus, tum ex Chriſtianis moribus defenditur.* Quandoquidem ſpecioſus ille libertatis prætextus cit. *cap. Tua nos* omnino amovetur, & profligatur: non gravabor verba Capitis, quæ huc faciunt, adſcribere: Quod caput in Gregoriana Decretalium collectione antiquæ editionis olim Honorio tribuebatur: at merito poſtea pro Honorio Hormiſdæ nomen editores repoſuerunt, quia (ut a Rom. Correctorib. ad *Paleam Cauſ.* 31. *quæſt.* 2. animadverſum fuit) non tantum iſto loco Palea, ſed & prima Decretalium collectio Hormiſdæ illum canonem tribuit; qui Hormiſdas ſæc. VI. vixit, quum Honorius VII. ſæc. ſederit. Ergo ibi Pontifex: *Poteſt autem filium nondum adultum, voluntas cujus diſcerni non poteſt, pater, cui vult, matrimonio tradere: & poſtquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, OMNINO DEBET HOC ADIMPLERE.* Palea loc. cit. hoc amplius ex ead. epiſtola addit. *Hoc ab omnibus orthodoxæ fidei cultoribus, ſancitum a nobis, tenendum mandamus.* Ubi nunc ſunt illi libertatis matrimonii egregie religioſi aſſertores? Teneri filium non aliam quam illam unam omnino ducere, cui pater deſponderat; nec tamen ea obligatione libertatis jura attentari Pontifex ſancivit: idque ſecutus eſt S. Thomas ab Auctore ſup. n. 35. laudatus, & alii. Nunc eo formidinis præpoſteræ ventum eſt, ut actum de matrimonii libertate clament, ſi vetet pater cum hac tantum aut illa contrahere nuptias. Quaſi vero non præſto ſint infinitæ aliæ numero nuptiæ, quas patre annuen-

nuente filius amplecti possit. Stipes sit oportet, qui hujus argumenti vim non sentit. Ceterum in quonam matrimonii libertas sita sit, jam supra (*not.* 15.) innuimus. Nimirum satis est, si nemo ad hanc aut illam ducendam compellatur: a qua coactione longissime abest, tum illud *Omnino debet hoc adimplere*, quod modo ex Decretali adscripsimus (nam Pontifex non cogit, nec coercitione utitur, sed tantum monet officii) tum multo logius abest species illa, quum ex infinitis numero personis hæc tantum aut illa excipitur, cum qua pater vetet contrahi nuptias. Quid enim? habet sexcentas alias, e quarum numero optet sibi conjugem. Fateor quidem, Decretalem, quam modo adscripsimus, hodie non rigide observari (quamvis nec temere ab ea obligatione resiliri posse censeam) semper tamen verissimum est, ea obligatione non credidisse pontificem violari libertatem connubialem. Et hactenus de sensu Cap. *Tua nos*.

Nunc (nequis pontifici obganniat) in id danda est opera, ut pro æquitate dicti cap. *Tua nos* contra præ posteros libertatis nuptialis defensores decertemus, nixi iis potissimum notionibus, quas natura gentes omnes docuit. Ergo nihil magis naturali æquitati consonat, quam eam habere uxorem, aut maritum, quos pater destinaverit. In primis humani generis nuptiis jam tum ostensum fuit, quid posteri sequerentur: nam Deus ipse (qui Patris loco illis fuit ex Lucæ III. 28.) Evam primo homini conjugem adjunxit. Scimus deinde nonnisi arbitratu Abrahæ Isaacum, hujus Jacobum, suas uxores duxisse. Idem omnino jus, & apud ethnicos obtinebat. Sic Cyrus junior officii sui duxit eam sibi uxorem adsciscere, quam ei parentes proposuerunt. Xenophon in *Cyri expedit.* lib. VIII. pag. 229. *Quumq. in Mediam* (Cyrus) *perveniſſet* (συνδόξαν τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ) *de patris matriſq. ſententia Cyaxaris filiam uxorem ducit*. Ac sexcentæ prorsus sunt historiæ, ex quibus intelligas, non licuisse filio eam conditionem respuere, quam quæsivisset pater. Vel una Terentii Andria, quam ex Menandro transtulit, id satis docere possit. Ibi Simo, pater in omnibus Pamphilo filio indulgentissimus, eam solam irascendi filio occasionem fore sibi prædicat, si modo pactis a se cum Chremetis filia nuptiis filius obluctetur. Deinde Pamphilus filius, ubi primum inaudivit de nuptiis non id irascitur, quod pater se inscio eam sponsionem fecerit, sed id unum, quod non antea factus sit certior, quam tum demum, quum uxor domum ducenda erat. *Pro deum*) inquit Act. I. sc. 5.) *atque hominum fidem! quid est, si non hæc contumelia est? Uxorem decrerat dare sese mihi hodie: nonne oportuit Præsciſſe me ante? nonne prius com-*

communicatum oportuit ? Certe hoc vetus Romanorum juriſprudentia ferebat, ut uxorem, quamcumque patri collibitum fuiſſet, filii caperent de manu patris : qua in parte poſteriora deinde jura aliquid in filiorum gratiam remiſerunt, ut etiam horum conſenſus (qui tamen vix erat, ut aliquando obſiſterent) expeteretur. Hanc ſummam poteſtatem vetus omnis ac nova Comœdia ſuadet. Itaque quod alicubi Donatus adnotavit : *Summa poteſtas nuptiarum in patre puellæ eſt* : id etiam de filio veriſſimum eſt: nec aliud ævo heroico juris erat. Apud Homerum Il. A. ſic loquitur Achilles,

Πηλευς μὴν μοι ἔπειτα γυναῖκα γαμέσσεται αὐτός.

Quam pater ipſe mihi ſociaverit, hanc ego ducam.

Et Od. B. monetur ab Antinoo Telemachus, ut matrem ſuam nubere ſinat, Τῷ ὅτεῳ τε πατὴρ κέλεται, *Cui jubeat fors cumque pater*. Tale & illud Naumachii apud Stobaeum ſermone 72. Ἐξ ὧ σοι πόσις οὗτος, ὃν ἄν κρίνωσι τοκῆες. * Κἂν μὲν εν τινυτὸς, σὺ μακαρτάτη, εἰ δέ κεν ἄλλως * Ανέρα μοιρήσαιο, φέρειν καὶ τοῦτον ἀνάγκη. *Ille vir eſto tuus, jubeant quemcumque parentes* *: *Si fuerit prudens, cedet feliciter : at ſi * Sis ſortita malum, tamen hunc quoque ferre neceſſe eſt*. Legem Atticam recitat Demoſthenes in hæc verba : ἦν ἂν ἐπιδικαίοις δάμαρτα εἶναι, ἢ ἀδελφὸς ὁμοπάτωρ, ἢ πάππῳ ὁ πρὸς πατρὸς, ἐκ παύτης εἶναι παῖδας γνησίους, hoc eſt. *Ex ea, quam in juſtam uxorem deſponſavit pater aut germanus frater aut avus paternus, legitimos liberos tollunto*. Deinde ſequitur : *Si nullus horum ſuperſit, & virgo* (ἐπίκληρος) *orba ſit, nubito ei, qui judicio obtinuerit : ſi orba non ſit, tutor eam deſponſato*.

Hermione apud Euripidem in Andromacha :

Νυμφευμάτων δέ τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς
Μέριμναν ἕξει, κ'οὐκ ἐμοῦ κρινεῖ τάδε.

De nuptiis namque meis mihi pater meus
Videbit : haud eſt illud arbitrii mei.

Quæ ſententia tanti viſa eſt antiquis Eccleſiæ patribus, ut eam ſuis ſcriptis inſeruerit Ambroſius relatus in can. 13. 32. qu. 2. ubi de Rebeccæ deſponſatione. *Conſulitur*, ait, *puella, non de ſponſalibus* (*illa enim judicium exſpectat parentum : non eſt enim virginalis pudoris eligere maritum*) *ſed jam deſponſata viro, de profectionis conſulitur die ... Unde illud Euripideum* (illud inquam ipſum, quod modo produximus, Νυμφευμάτων &c.) Mox & illud addit : *Mulier etiam .. amiſſo cito marito .. ſi vult, nubat : tantum in Domino* (hoc eſt) *ut electionem mariti parentibus deferat*. Eſt & ille Plauti locus Euripideo ſimilis, apud quem

in

in Sticho Panaegyris cum sorore sic agit: *Nec est, cur studeam nunc has nuptias mutarier.* * *Verum postremo hoc in patris potestate est situm.* * *Faciendum id nobis, quod parentes imperant.*

Jam vero si debetur parentibus obsequium jure naturali, ac Divino nulla res majoris momenti est, in qua parentum judicio stare magis congruum, imo necessarium videatur: ut sane mirer fuisse apud A. Gellium philosophos, qui nuptiarum conditionem, rem talem ac tantam, inter ἀδιάφορα seu *media* ponerent. Sed vel sic tamen patri parendum edixerunt. Atque omnino celebris ille est Gelli locus in II. 7. ubi quæsitum de eo fuit, utrum patri per omnia parendum esset. Ibi confutatis duabus extremis sententiis (tum ea quæ in omnibus pareri jubet, tum quæ in nullo) mediam amplectitur, quæ vult, vim patriæ potestatis in ἀδιαφόροις hoc est *mediis*, quæque natura sua nec bona nec mala sunt, potissimum cerni: nam quæ sua vi recta sunt, ea etiam vetante patre facienda: ut contra quæ turpia, eo vel jubente, aversanda. At in ἀδιαφόροις seu mediis patri omnino obsequendum putat: *Veluti*, inquit, *si uxorem ducere imperet... obsequendum est.* Nec vero hoc universe tantum uxorem ducere necesse habet filius, itaut ei tamen optio relinquatur: sed illam quam pater jubet: nisi forte *infamem*, *propudiosam*, *criminosam* ei destinaverit: nam in ea specie nuptiæ desinent esse inter ἀδιαφορα, sed continuo turpes evadent, in quibus minime parendum.

Postremo nemo melius Apostolo jura naturalia patris in filiorum nuptias scire poterat. Atqui is 1. Cor. VII. 38. ita de ea re loquitur, tamquam si totum id negotium patris arbitrio stet: *Qui matrimonio jungit virginem suam bene facit, & qui non jungit melius facit.* Itaque & utrum omnino nubendum sit, & cui, totum id naturalis æquitas ex Apostolo parentis judicio permittit. Ac notanda est illa Pauli locutio *Virginem suam* quasi filiorum virginitas in parentum peculio sit. Et hoc certe jampridem gentilium sapientia perviderat. Catullus: *At tu ne pugna tali cum conjuge virgo: Non æquum est pugnare, pater cui tradidit Ipse, Ipse pater cum matre, quibus PARERE NECESSE EST. Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est. Tertia pars matri data, pars data tertia patri, Tertia sola tua est, noli pugnare duobus. Qui genero sua jura simul cum dote dederunt.*

Quod dixi Apostolum patribus detulisse totum nuptiarum arbitrium: id & honor patri debitus suadet: & quod infirmum sit filiorum consilium, insidiis multis & captionibus expositum: quod Sacræ Litteræ locis pluribus, nec non gentium omnium leges ac mores id inter præcipua parentum officia posuerint,

rint; quærere conditionem filiis: quod parentes in ea re meliora, quam ipsi filii, consilia capiant. Postremo quia quod est indissolubile, majore cum consilio ligandum est, cautiusque agendum, ubi periculum majus imminet, uti dicitur C. *ubi periculum*, *De electione*.

Ex hactenus dictis facile intelligitur, haud temere statuisse S. Thomam (cujus locum vide sup. ad fin. num. 35.) & S. Bonaventuram (cujus verba vide infra num. 47.) nec non Bellarminum (ex quo verbo produxit Noster sup. num. 33.) postremo, ut alios taceam, Petrum a S. Joseph (cujus locus affertur infra n. 48.) teneri haud raro filios, amplectentes nuptialem statum, cum ea omnino persona contrahere nuptias, quam illis pater destinaverit: nisi si vero filii justam resiliendi causam afferre possint: ac demum *capite Tua nos* summa cum ratione sancitum fuisse, obligari filios in foro interno, ut, statim ac pubertatem attigerint, eam conditionem sequantur, quam eis adhuc impuberibus pater quæsivisset.

Quandoquidem autem exstat in collectione Decretalium titulus bene longus *De Desponsatione impuberum* (qui quidem titulus argumento est, eam desponsationem olim passim usitatam fuisse: & quidem frustra usurpatam, si quidem filiis sine justa causa patris judicio obluctari postea licuisset) scire libet, qua de causa passim olim a parentibus impuberes desponderentur. Annon satius erat exspectare, dum maturescerent? Huic quæstioni (cujus solutio plurimam tum capiti *tua nos*, tum toti illi titulo lucem afferet) scio aliud alios responsuros. Sed meo judicio nemo melius Chrysostomo facti hujus rationem afferet, qui Hom. V. ad *Ep. I. ad Thess.* cap. 4. quum auditores ad pudicitiam adhortaretur, hanc maxime virtutis ejus tenendæ rationem docet. τί οὖν παραινῶ, ὥστε τὰς ῥίζας ἐκτέμνειν. Ὅσοι παῖδας ἔχετε νέους, καὶ πρὸς τὸν κοσμικὸν αὐτοὺς βίον ἄγετε, ταχέως ὑπὸ τὸν τοῦ γάμου ζυγὸν ἕλκετε. *Quid igitur suadeo? nimirum ut radices excindatis, & ut quicumque filios habetis juvenes, quos ad mundanam vitam educitis, cito eos sub jugum conjugale mittatis*. Optima tuendæ pudicitiæ ratio, quam & subjectis rationibus suadet: nam mox addit, adolescentem, de quo agimus, *si viderit* (ὅπ ταχέως αὐτῷ τὴν νύμφαν ἄγας) *mature ad se sponsam* a patre *adduci*, *& breve tempus intercurrere*, *fortiter flammam toleraturum*: contra, ubi pater præ avaritia aut socordia diu distulerit, fore ut animum desponsens, in incontinentiæ barathrum se præcipitem agat.

Et id quidem monitum passim in vetere Ecclesia observatum fuisse, pluribus ostenderem, si id agerem. Statim ut mares ex ephebis excesserant, maturabant nuptias: itemque puellæ vixdum viri potentes

37. Ad Textum *in cap. Sufficiat*, facile reſpondent *Gonzal. Tellez. loc. cit. n.* 4. *& Paleot. de Noth. cap.* 8. *n.* 10. quibus præivit *Gloſſ. in eodem cap.* ibi: *Dictio SOLUS excludit conſenſum parentum*: quinimo (ſubdit *Gonzal.*) *verba illa SECUNDUM LEGEM Patris conſenſum includunt, quem Legislatores ſummopere deſiderant* (18). Et plura ad hoc exempla congerit ex utroque *Jure Paleot. loc. cit.* Facilius tamen reſpondent *Theologi* dicentes tam *in cit. cap.* quam in aliis, ſi quæ ſunt, ubi innuitur, quod ſolus ſufficiat conſenſus contrahentium, ſermonem eſſe de requiſitis ad hoc, ut nuptiæ valide, non vero ut licite contrahantur; quod manifeſte eruitur, ex verbis ſubſequentibus ejuſdem Text. ibi: *Qui conſenſus ſi in nuptiis ſolus defuerit, cetera omnia fruſtrantur*, & inſinuat *Gloſſa* ubi dicitur: *Solus eorum conſenſus eſt Cauſa effectiva Matrimonii*.

38. Magis diſtat a dubio noſtro caſus de quo *cap. de Ne-*

elocabantur: utrumque optimo conſilio, ne, quos mature admodum maritalis amor occupaverat, locum in iis ullum degeneres affectus reperirent. Quando autem nuptias feſtinari mos erat: illud quoque e re viſum fuit, ſi adhuc impuberes a parentibus deſponſarentur: nequa ſcil. inter pubertatis confinia, dum ſponſa aut ſponſus eligitur, per longiores deliberandi moras, rimula illecebris & corruptelæ pateret. Atque ob eam cauſam olim deſponſatio impuberum paſſim in uſu fuit: ſane laudabilis, modo id detur opera, ut poſt maturata ſponſalia maturentur etiam in tempore nuptiæ, nec interim ſit ulla inter ſponſos conſuetudo periculoſior. Mitto quod qui ſero admodum, quod hodie fit, dant liberis operam, ii plerumque coguntur haud dubiis tutorum inſidiis parvulos poſt ſe relictos exponere: mitto legis Juliæ Papiæ laudes, nuptias differri vetantis: & quæ plura huc afferri poſſent.

(18) Optima eſt illa interpretatio; nim. ut τὸ SOLUS CONSENSUS opponatur copulæ carnali: nam (ut dicitur l. *Nuptias* D. *de rit. Nupt.* & alibi) Nuptias ſolus conſenſus facit, nec neceſſarius eſt concubitus. Ceterum idem Pontifex C. *Noſtrates*, 30. *q.* 1. conſenſum patrium diſerte requirit.

Neptis 31. *qu.* 2. Rex enim Aragonum invitus, ac coactus filiam cuidam militi desponsaverat, deinde petiit a Summo Pontifice (19) an posset, & deberet servare promissum, qui respondit; *Si illa virum illum omnino renuit, & in eadem voluntatis auctoritate persistit, ut viro illi prorsus se deneget nupturam; nequaquam eam invitam & renitentem ejusdem viri cogas conjugio sociari*. Jam ex his quomodo deducatur licere filiæ nubere, Patre inscio, vel invito, percipere non valemus. Matrimonium fuisset certe irritum, quia unius consensus omnino prorsus deficiebat. Nequibat igitur Pater filiam tradere fornicatori, non marito; nequibat urgere, ut cohabitaret viro, in quem non consentiebat; nequibat metu cogere, ut consentiret. Quis unquam in dubium revocavit? Poterat ergo Virgo licite, spretis parentibus, nubere alteri? Vim hujus consequentiæ non videmus.

39. Postremo non obstat dispositio *cap. Gemma de Sponsal.* Rejiciuntur enim ex illo pœnæ in Sponsalibus appositæ, ut contrariæ libertati ad Matrimonium requisitæ. Ideo tamen, ut adnotavit *Gonzal. Tellez. super eod. cap. num.* 4. quia a sponsalibus plures justæ causæ discedere permittunt; proinde si apponatur pœna, is, cui aliqua ex præfatis causis jus tribuit resiliendi, injuste metu pœnæ discedere prohiberetur. Utrum vero pœna licite statuatur saltem contra injuste resilientem, non levis est inter Doctores controversia. Adhuc tamen inhærendo sententiæ negativæ, subsistit ratio adducta; quia non semel qui justam causam habet recedendi, ob difficultatem probandi illam, metu pœnæ injuste compelleretur, ut contraheret. Ceterum in eo *cap.* non rejicitur omnis pœna, sed eum modum rescripsit.

(19) Is fuit Urbanus II. qui Sancio Aragonum regi an. 1090. in

ſed tantum conventionalis, in ſuo robore permanentibus pœnis, & remediis in Jure ſtatutis contra eos, qui nulla urgente juſta cauſa, fidem in Sponſalibus datam prodere non verentur. Quare fruſtra arguitur ex hoc *Text.* ad excludendam omnem obligationem contrahendi Matrimonium, ceu adverſantem libertati. Nam ratio excludendi pœnas conventionales optime aſſignatur *a Barboſ. in Collect. ad eumdem Text. num.* 9. & attingitur a *Gonzal.* ibidem n. 5. circa fin. *quia pœnis, & remediis a Jure ſtatutis contenti eſſe debemus.*

40. Nullum itaque ex præfato Textu contra poſitam reſolutionem ſuppetit argumentum. Imo potius vel eo valide confirmatur. Caſus enim erat; quod promiſſa fuerat pœna, ſi Matrimonium ex culpa alicujus ex parentibus ſecutum non eſſet. Et Pontifex reſpondit, pœnam peti non poſſe, ut egregie adnotavit *Gonzal.* hic num. 4. circa med. Itaque maxime parentum auctoritati favet hoc decretum, dum a ſtatuta pœna eos liberat, quamvis eorum culpa Matrimonium jam promiſſum non ſequatur.

41. Uſque modo dicta pro aſſerenda veritate tot tantorumque Theologorum, & Canonici Juris Interpretum calculo confirmata, quod ſcilicet filiifamilias filiæque, inſciis vel invitis parentibus, Matrimonium ineuntes lethaliter peccent, ſatis abunde ſufficere videntur. Verum enim vero non diffitemur juſtas aliquando ſubeſſe cauſas, quibus ſe valeant excuſare filii, ſi parentum voluntati, qua fas eſt modeſtia, refragentur. Utinam parentes ipſi multoties clam ducendi uxorem, vel iis omnino inviſam, ſua avaritia, ac aſperitate, occaſionem filiis non præberent. Utique non eſt hic locus ſingulas enumerandi. Præcipuas tamen (20), quas

(20) Quæ ab Auctore heic cauſæ proferuntur, eæ ſunt ex Theologiæ penu depromptæ. Ceterum longe alias cauſas jus Cæſareum affert;

quas Doctores proferunt, attingere non abs re erit. Duas innuit *Eminentiſſimus Bellarm. to.* 2. *controv. lib.* 1. *de Matrim. cap.* 19. Primo ſcilicet ſi Pater injuſte prohibeat filium a Conjugio. Secundo, ſi cauſa majoris dotis nonniſi indignam mulierem, vel hæreticam ei dare velit. Alias addit *Gutierez de Matrim. cap.* 79. *num.* 19. Tertio, ſi Pater velit, filium ducere uxorem ægram, imprudentem, aut durioris conditionis, cum qua probabiliter credat filius fore, ut pacem non habeat. Quarto, quando filius a parentibus plus juſto opprimeretur. Quinto, *Ex Gennetr. to.* 5. *Theol. mor. tract.* 9. *cap.* 8. *quæſt.* 1. Si Pater procul diſtet, nec filius abſque gravi incommodo illum valeat admonere, & aliunde locum habeat credendi, Patrem libenter conſenſurum, ſi ſciret. Sexto ſi Pater ideo prohibeat, quia vult, filium, hanc vel illam ducere contra ejus inclinationem, & non obſtantibus gravibus cauſis, quibus movetur filius ad hujuſmodi Matrimonium minime ineundum.

42. Hiſce ſane Cauſis, ac aliis æqualis ponderis, aliquando filios evadere lethalem culpam non abnuimus; dummodo tamen indignas nuptias cum familiæ dedecore, ac Parentum injuria contrahere non præſumant. Quod in reſponſione ad alterum dubium pergimus explicare.

DU-

fert; veluti ſi filius ſit emancipatus: ſi pater amens, aut furioſus fuerit: ſi abfuerit: aut ſi captivus fuerit per triennium: ſi cognitis filii nuptiis, non contradixerit: ſi filiam majorem 25. annis pater elocare neglexerit, aut *ſi liberos injuria prohibuerit ducere uxores, vel nubere, l.* 19. *de r. nu.* &c. & quibus caſibus aliis judex interpellatus, nubendi, aut uxorem ducendi dat veniam.

DUBIUM II.

Quid præcipue ſentiendum ſit, ſi Filii contrahant invitis (21) parentibus cum perſona indigna?

Filii indigne contrahentes multifariam, graviſſimeque peccant, videlicet.

Ex communi ſententia Theologorum, & Caniſtarum, quorum Catalogus texitur, a n. 43. *uſque ad* 52.

Ex ſenſu Sacræ Rotæ Romanæ, *num.* 53.

Ex naturali, ac Divino Præcepto honorandi Parentes, a n. 54. *ad n.* 57.

Ex

(21) Superiore, quidem Dubio *parentum* nomine ſtricte genitores intelligi volo. Nam ubi de honeſtis conjugiis agitur: ſatis eſt ſi genitoribus debitus honor habeatur, nec iis invitis tantam rem aggrediare. At in hoc dubio, ubi de indignis nuptiis loquimur: ſane velim *Parentum* vocabulum latius accipi: quo modo ævo ſequiore pro quibuſvis propinquis ea vox uſurpata fuit a Tertulliano, Lampridio, Capitolino (apud quem etiam *parentelæ* nomen reperias in Gordiano III.) in utroque Codice, & poſterioribus ſcriptoribus. Volunt ſane etiam Curtium X. 6. *parentes* pro propinquis uſurpaſſe: at certe Hieronymus II. con. Rufin. *PARENTES militari vulgarique ſermone cognatos, & affines* nominari ait.

Omnino, inquam, ubi de indignis Matrimoniis agitur, Patris unius conſenſus non ſufficit. Nam etiamſi pater det manus; ne ſic quidem licita erunt connubia, quibus tota propinquitas afficitur gravi injuria, ex qua ſequuntur odia, jurgia, ſimultates, & interminabiles diſſenſiones, ut infra num. 58. & ſequ. oſtenditur. Imo num. 50. ipſum patrem in iſtiuſmodi nuptias conſentientem graviter peccare demonſtratur.

Age vero fac totam propinquitatem in indignum conjugium conſentire, aut vero hunc, qui ſic contrahit, propinquitate carere: immunis ne a quovis peccato erit? Ne ſic quidem auctor ſim talium conjugorum, quæ per ſe inhoneſta eſſe, alicubi Auctor dicit, & mox in Adnot. 22. & 23. oſtendetur. Tametſi nolo uſque eo contendere: nam ceteroqui opponi poſſit diſpoſitio capitis *Inter opera, de ſponſ.* cujus capitis finem (non autem cæcam libi-

Ex fundamentalibus rationibus pietatis, a num. 54. ſeqq. Juſtitiæ, a n. 58. ad 60. Caritatis, a n. 61. ad ſeqq., & Religionis, a n. 69. uſque ad n. 71.

Multimode oſtenditur graviſſimum ſcandali crimen, quod ex indignis filiorum nuptiis oritur, a n. 61. ad ſeqq. necnon ſacrilegium, quod tripliciter ab iiſdem committitur, a n. 69. ad n. 71.

Libertatis prætextus denuo in hac ſpecie matrimonii diſpungitur, a n. 63. ad ſeqq.

Declaratur in propoſito regula, quod unicuique liceat uti jure ſuo dicto n. 63., & a n. 65. uſque ad 67.

Indigna Matrimonia, quænam cenſeantur, n. 68.

43. JAM ad faciliora deſcendimus. Ceſſat enim in hoc puncto, ſi qua in præcedenti occurrebat difficultas, & deficit adverſarius, quippe cum tam manifeſta in hujuſmodi Matrimoniis appareat turpitudo, ut de hac una falſum agnoſcatur effatum illud: *Non deformitas ſine amatore*; nec ſupervacanea cenſeri debet hujus dubii peculiaris diſcuſſio, utpote cujus reſolutio ex cumulatis pro reſolutione præcedentis dubii manifeſtiſſime confe-

libidinem) ſiquis propoſitum ſibi habeat, nec alioqui inferat propinquis injuriam: recte aget. Verum his omiſſis: ſatis in præſentia ſit ad peccatum conſtituendum, ſi cognatione diſſentiente, propterea, quod ejus commoda per iſtiuſmodi nuptias deteriora fiant, tamen non abſterreatur quis ab indigno connubio. Ceterum quid nomine *indigni* Matrimonii veniat, infra num. 68. Noſter ediſſerit. Sane apud Harprechtum (in comm. ad Inſtit. ad principium tit. de Nuptiis, num. 157.) pleraque locorum ſtatuta, quæ patrium conſenſum requirunt, eadem, defuncto patre, etiam propinquorum & curatorum conſenſum omnino requirunt. Qui ſi abſit, in pœnas per ſtatutas irrogatas incurritur. Confer Henn. Arniſæum in de jure connubior. cap. 3. ſect. 11. qui eod. cap. ſect. 10. n. 27. matri ſecundum patrem peculiare jus tribuit, & exemplis firmat.

consequatur. Ceterum hæc sunt præcipue connubia, quæ negocium facessunt, quæque evitare, vel maxime Parentum, Reipublicæ, necnon Ecclesiasticæ interest Disciplinæ. Itaque.

44. Respondendum, ut omnino certum, *Filios qui contrahunt cum persona indigna multifariam gravissime peccare*.

45. Sic respendent Theologi omnes, etiam illi qui in opinando, vel mitissimam viam affectare consueverunt. Item & ii pauci, qui videntur nimium favere filiorum circa Matrimonia libertati: uñanimes enim hanc subdunt limitationem: *dummodo non indigne contrahant*: *si tamen nuptiæ non sunt indignæ*; scilicet quia ad has nullimode pertingit assertæ libertatis arbitrium. Porro operæ pretium existimamus ipsorum testimonia proferre, ut sit omnibus persuasum, quatenus non proprio sensu ducti, sed summa auctoritate compulsi ad propositam resolutionem statueneam descendimus.

46. Sufficeret quidem nobis, vel unicum testimonium *Theologorum Collegii Salmaticensis*, qui præ aliis conantur filiorum extollere libertatem, adhuc tamen sincere testantur *tom.2. Theol. mor. tract.9. cap.6. punct.2. num.19.* his verbis: *Similiter certum est apud omnes, peccare mortaliter filios, qui cum indigna nuberent cum dedecore familiæ*. Sed ne liberum cuiquam sit tergiversari, subdimus nonnullas, & eas præcipuas auctoritates.

47. S. Bonaventura Eccclesiæ Cardinalis, & Doctor *in 4. Sententiarum tom. 5. distinct. 19. quæst. 3. art.1. in concluf. vers. resp. ad arg.* ubi videtur filiis favere, dum asserit non posse Patrem cogere filium, ut contrahat cum hac, vel illa: sed addit duas limitationes, quæ firmant evidenter nostram rẽsponsionem, ait enim: *Non potest Pater ad contrahendum cum hac obligare, nisi Caritas, aut*

aut rationabilis Causa eum liget . Et subdit : *Ut Caritas vero ligat , quando Pater prohibet filio ne contrahat cum muliere mala* : ita ex altero capite assignato a S. Doctore , ideſt , *Causa rationabili* , idem aperte concluditur de nuptiis , quæ alio quovis titulo judicantur indignæ .

48. *Franciscus Toletus etiam Sacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis lib. 5. Instruct. Sacerd. cap. 1. num. 6. Rursus ducere uxorem indignam contra voluntatem Patris peccatum mortale eſt .*

Cardinal. Lauræa in 4. Sententiarum tom. 3. disp. 17. artic. 6. num. 89. asserit filium teneri sub mortali ad standum consilio , & consensui *Patris cum initurus eſt Matrimonium , ex quo dedecus familiæ Patris exoriri poſſet .*

Dicastillo de Matrim. tom. 3. disput. 4. Dub. 17. n. 176. Si sit periculum ineundi Matrimonium indignum genere , & familia , & sanguine contrahentis ; poterit id aliquando censeri grave peccatum , sicuti , & quando inirent Matrimonium , cujus onera præ nimia egeſtate sustinere non poſſunt .

Marcus Serius de 4. Decologi præcept. disp. 4. difficultat. 1. , quæst. 3. nu. 6. Peccatum mortale erit contrahere Matrimonium absque Patris consensu , si contra Patris voluntatem contrahat cum aliqua indigna , scilicet cum aliqua infra statum suum notabiliter , quia fit parentibus injuria , & & dehonoratur familia .

Bassæus in Flor. Theol. verb. Filius num. 5. Filius peccat mrtaliter , si contra voluntatem Patris contrahat cum aliqua indigna , ideſt cum aliqua infra statum suum notabiliter .

Duardus super Cap. Omnis utriusque sexus tom. 2. disput. 21. sect. 1. num. 46. Peccant liberi citra consensum paren-

parentum ducentes Uxorem notabiliter disparem respectu eorum conditionis, & status, quia citra familiæ obnubilationem ejusmodi Matrimonia contrahere non possunt.

Reginaldus in Prax. for. pœnit. tom. 2. lib. 20. cap. 2. sect. 3. num. 18. Sufficit notasse tres casus, in quibns notabiliter peccat filius uxorem ducens invito Patre. Primus est, quando contra Patris præceptum accipit uxorem se minime dignam in notabilem ignominiam suæ familiæ.

Sayrus in clav. Reg. lib. 7. cap. 5. num. 12. In duobus casibus mortale peccatum erit, si filius voluntatem Patris non sequatur. Primus est si contra voluntatem Patris contrahat cum indigna, ideſt cum aliqua infra statum suum notabiliter, sic enim dehonoratur familia Patris.

Gesualdus de Bonon. tom. 3. tract. 10. cap. 1. num. 18. Verum tamen est, quod non debet filius contra voluntatem Parentum ducere uxorem indignam talis Conjugii.

Bossius de contract. Matrim. cap. 11. §. 8. num. 87. Limitandum autem, si filius, vel filia contrahat cum persona turpi, vel notabiliter indigna, scilicet notabiliter infra statum suum, quia Parentibus affertur dedecus, & tota familia dehonoratur &c. ac proinde talia Matrimonia indigna contrahentes peccant mortaliter.

Mezger. tom. 4. Theol. Tract. 19. disput. 54. artic. 2. §. 2. n. 12. Filiifamilias possunt graviter peccare, si contra voluntatem Parentum contrahant, præsertim cum personis sua conditione indignis cum generis, & sanguinis contumelia.

Azorius part. 2. lib. 2. cap. 2. quæst. 6. Convenit inter Doctores, filios facultatem liberam habere nuptias contrahendi; quod tunc locum habet, cum filius non ducit in uxorem fœminam vilem, & abjectam.

Petrus a S. Joseph in Summar. de 4. Decal. præcept. artic. 2.

artic. 2. Certe si filius vult nubere, debet ducere dignam, quam Parentes illi proponunt; nec dubitandum est, quin notabiliter peccet, si eam respuat, ut nubat indignæ; cum tunc duplicem injuriam gravem Parentibus irroget.

Adam Opatovius de Sacram. tract. de Matrim. disp. 2. quæst. 18. n. 159. ibi firmat non licere filiis Parentibus invitis Matrimonio se jungere, & subdit. *Dices quod filius, & filia habent Jus ad contrahendum. Respondeo illos habere, sed non ad contrahendum indigne, & cum peccato &c. E contra Pater habet Jus Divinum ex quarto Decalogi præcepto, ne ignomina a filiis afficiatur, quod accidit in Matrimonio indigne contrahendo.*

P. Bruno Neussen Ordin. Minor. in absolutissima Polianthea Theologo Morali Canonica disput. de Matrim. quæst. 1. resolut. 3. ait: *Veluti certum est Prolem non posse absque peccato mortali inconsultis, & invitis Parentibus inire Matrimonium cum dedecore familiæ cum verosimili prævisione scandalorum, periculorum, inimicitiarum, perniciosarum rixarum, discordiarum inter familias consanguineas &c. Ita communissime Doctores. Ratio est quia ex charitate illa mala evitare tenetur.*

Giribaldus de Sacram. tom. 1. par. 2. tract. 10. cap. 5. dub. 6. num. 35. ibi: *Conveniunt tertio, peccare mortaliter filios nubentes insciis, & invitis parentibus; si ducant indignam cum magno dedecore, & ignominia familiæ, si ex tali Matrimonio grandia mala sequi posse timeatur, si immineant scandala, pericula, inimicitiæ, amissio bonorum, perniciosæ discordiæ; prout notant Aversa, Sanchez, Gutier., Bossius, Palaus, aliique communiter.*

49. Idem denique sentiunt & illi omnes, qui libertati filiorum ultra jus tribuentes, agnoscunt tamen illorum obligationem sub mortali saltem ad consilium parentum

tum exquirendum, quos in præcedenti resolutione cumulavimus. Qui quidem unanimi consensu affirmant, quod dum agitur de non contrahendo cum indigna, non satis sit consilium audire, sed parentum voluntati sit prorsus obtemperandum.

50. Imo subtiliter, & omnino veritatem assequens animadvertit *Raphael Aversa* (*de Sacram. Matrim. quæst.* 3. *sect.* 7. *vers. Bene tamen*) in præfatis Matrimoniis neque consensum parentum sufficere, quin & ipsos parentes peccare si consentiant, quia nimirum per indignas nuptias alii consanguinei, & de familia afficiuntur ignominia, ibi: *Si inirent indignum aliquod Matrimonium cum notabili dedecore, & ignominia familiæ, quamvis cum consensu parentum, peccarent adhuc filii contrahendo, & parentes consentiendo, quando Matrimonium esset cum dedecore aliorum de familia.*

51. Neque a sententia communissima *Theologorum* consensu approbata dissident *Canonistæ*, Teste *Fagnano super Cap. Tua de desponsat. Impub. n.* 15. ubi affirmat dubium non admittere, quod filii peccent mortaliter, si parentibus non obediant contrahendo minus digne, ibi: *Quod absque dubio procedit, saltem, cum Pater movetur familiæ inæqualitate, vel alia justa de causa.* Pro quo post *Gaspar. de Calder.*, & *Card. citat. Præpos. super eod. cap. Tua num.* 5., & *Alex. de Nævo num.* 6. *optime Navarrus in Summ. cap.* 14. *num.* 15. *Peccat filius. qui &c. vel contra præceptum paternum se minime dignam uxorem ducit.*

Pirhingus in Jus Canon. tom. 4. *tit.* 1. *de Sponsal. sect.* 3. §. 4. *num.* 92. *Verumtamen negari non potest, quin peccent liberi, si absque justa causa sine consensu parentum Matrimonium contrahant. Imo propter extrinsecas causas, seu circumstantias occurrentes regulariter non possunt*

sunt liberi licite Macrimonium inire sine consensu parentum, ut quia parentes gravem causam habent impediendi Matrimonium liberorum, quia v. g. volunt Matrimonium inire cum persona inæquali, vel infami non sine de decore familiæ.

52. His addendi merito veniunt alii *Canonistæ*, qui agnoscentes gravem injuriam per indignas nuptias parentibus illatam, eos absolvunt ab obligatione dotandi filiam indigne nuptam, nempe *Petrus Ancaranus in cap. Tua citat. num.* 6., *& alii collecti per Fagnan. loc. citat. num.* 19.

Quod tandem fateri compellitur *Covar. part.* 2. *de Matrim. cap.* 3. §. 8. *num.* 7. *vers. Hæc omnia*. Hic, inquam, acerrimus assertor libertatis filiorum in Matrimoniis contrahendis, sic tandem concludit; *Hæc omnia cessant quando filia nupsit indigno ac ignominoso viro. Non enim compellendus est Pater affectus injuria, & ignominia ei dotem dare, quod receptum est communiter*; & congerit concordantes.

53. Et fuit sententia *Rot. coram Burat. tom.* 1. *decis.* 489. quæ est magistralis, & sæpius sequuta est, ut diserte demonstrat *Card. de Luc. disc.* 1. *de dot. per tot.*, *& disc.* 142. *num.* 16. *& seqq.* Utique ab istis non disputatur, an, & quale peccatum committant filii in foro conscientiæ, verum satis aperiunt proprium sensum, dum affirmant, eos gravi injuria parentes afficere, ideoque puniendos, quodque eorum Matrimonium sit *actus culposus*, *parum honestus*, *mali exempli*, *ac Reipublicæ præjudicialis*, prout ex aliorum etiam sententia *Card. de Luc. cit. disc.* 1. *n.* 19. aperte insinuans sic contrahentes lethalis culpæ, secundum plerosque, reos existimari; quemadmodum, & hunc sensum expresse, & novissime patefecit eadem *Rotæ in Viennen. prætensorum Sponsalium* 12. *Januarii* 1705.

§. *Nec*

§. *Nec præmissa coram* R. P. D. *Kaunitz* ibi: *Licet consensus parentum non sit necessarius ad validitatem, sed solum requiratur de honestate, cum tamen filius, vel filia contrahentes Matrimonium contra placitum parentum peccent mortaliter, gravique injuria patrem afficiant &c. non potest quis cogi ad nubendum contra reverentiam debitam patri, & induci ad peccatum lethale inobedientiæ.*

54. Neque cæco ductu in hanc descendit sententiam tam ingens utriusque Fori Doctorum caterva, sed urget ipsos ratio pietatis, iustitiæ, & caritatis, qua nemini licet dehonorare parentes, proximo ignominiam afferre, atque suo scandalo odiis, inimicitiis, maxime inter domesticos viam aperire (22).

56. Et primo quidem præceptum æque naturale ac Divinum de cultu exhibendo iis, qui nos genuerunt, etsi videatur affirmativum, quatenus dicit, *honora patrem*, continet nihilominus præceptum negativum de illis nunquam dehonorandis, cujus transgressio inter gravissima crimina annumeranda venit; ut post antiquiores firmant *Duard. super cap. Omnis utriusque sexus disput.* 21. *citat. sect.* 1. *num.* 31. *Marchan. in Tribun. Sacram. tom.* 2. *tract.* 5. *tit.* 1. *quæst.* 1. *in princ.* Et alii passim; eo nimirum prohibetur quælibet iniuria, irrisio, contristatio, odium, & similia, itaut quæ levis adversus alios offensio censeretur, gravissimum crimen impietatis evadat, ut unanimi Theologorum, ac Casuistarum sententia fertur graviter contra

(22) Præter hæc tria turpitudinis capita, adde & hoc, quod indignæ nuptiæ ipsæ per se inhonestæ etiam in foro interno videntur: uti mox *Adnot.* 23. exemplo nuptiarum *filiorum Dei cum filiabus hominum* Gen. VI. nec non Israelitarum cum Chananæis, comprobabimus: & quæ plura in eamdem rem etiam ex profana gentium sapientia afferri possunt.

contra hoc præceptum peccare filium, qui vel leviter Parentem percutit, imo ſi vix manum elevet in ſignum percutiendi; qui illi detrahit etiam in abſentia; item qui parentes torvo intuetur oculo, aut aſpere alloquitur; ſi eos afficiat triſtitia, quantumvis opus, ex quo contriſtantur, alias malum non ſit, dummodo eorum triſtitia prævisa fuerit. In his ceteriſque caſibus, quod filii mortaliter peccent, nemo inficiatur, ut tradunt *Bonac. to. 2. in 4. Decal. præcept. diſput. 6. quæſt. unic. punct. 2. num. 3. Navar. Manual. Confeſſar. cap. 14. a num. 11. Sayr. in Clav. Reg. lib. 7. cap. 5. num. 8. Cajetan. in ſum. tit. filius poteſt. verb. filii peccata* Optime *Marchan. loc. cit.* ubi ſingula perſpicuis *Sacr. Scripturæ* verbis confirmat. Vix enim erit invenire præceptum aliud tam frequenter, ac iſtud in ſacris Literis inculcatum, totque variis modis ſignificatum *Eccleſ. 3. In opere, & ſermone, & omni patientia honora Patrem tuum: Non contriſtes eum in vita illius. Deuter. 27. Maledictus qui non honorat Patrem. Proverb. 19. Qui affligit Patrem ignominioſus eſt; & cap. 30. Oculum, qui ſubſannat Patrem, effodiant eum corvi.*

56. Hæc nempe rationi conſona, ac naturæ debita maxime ſuadent ſummum, quod a parentibus poſt Deum, beneficium accepimus; ac illorum dignitas, qua tanquam Dei ſimulacra a filiis reſpicienda, ſuo modo veniunt, & colenda. Sic *Eccleſiaſtic. 7. v. 29. & 30. Honora Patrem, & gemitus Matris, ne oblivi ſcaris: Memento, quoniam niſi per illos natus non fuiſſes, & retribue illis, quomodo, & illi tibi.* Ad quæ reſpiciens *Cathechiſ. Conc. Trid.* ſic nos admonet: *Sunt immortalis Dei quaſi quædam ſimulacra, in iiſque ortus noſtri imaginem intuemur, ab iis vita nobis data eſt: iis Deus uſus eſt, ut nobis animam, mentemque impertiret.*

57. Ideo

57. Ideo prorſus, & a fortiori, quam grave ſit periculum filiorum, qui triſtitiam maximam, graviſſimamque injuriam parentibus irrogare non timent; dum fœminam vilem, vel improbam ducentes in uxorem, parentum famæ, honori, ac rei familiari non contemnendum afferunt præjudicium, ac ſæpe in eorum domum indignam mulierculam (utinam, & non infame ſcortum) intrudere non valentes, ipſos violenter adigunt, ut in nurum, filiamque ſibi patiantur adſciſci, cujus vel famulatum admittere ſine dedecoris jactura non contingeret. Quiſnam Theologus, quis Juris Interpres tanti criminis reatum minuat, vel excuſet? Utique ſi hæc levia cenſenda ſunt; quid ni leviſſimum erit parentibus irridere? Quo Jure grave cenſebitur parentes aſpero tractare vultu, vel torvo oculo aſpicere? *Ne vultu quidem lædenda pietas eſt parentum* (inquit S. Ambroſ. lib. 8. in Evang. S. Luc. n. 74.) *maledictusa Deo qui exaſperat Matrem. Eccleſ. 3. In opere, & ſermone, & omni patientia honora Patrem.* Hæc, & ſimilia mandata centies in Sacris Literis repetita, quis autumet adimplere filium, qui indignis nuptiis parentum venatur ignominiam, ac eos ſua decidere conditione inter nobilitate pares; vel cum maximo rubore progredi, vel illorum vitare conſpectum cogit? Quos proinde juſtiſſimo mærore confici, cordatus quiſpiam non diffitebitur.

58. Neque pietate minus læditur juſtitia per conjugia de quibus agimus. Iis namque totius familiæ honor, fama, ac decus deprimitur; ad quæ conſervanda nedum parentes, verum & cæteros conſanguineos, Jus ſtrictum habere, nequit in dubium revocari. Dubium ſane eſt, utrum homo ſit ita Dominus ſui honoris, ac famæ, ut ſe ipſum infamando letaliter peccet, nec ne. Affirmant aliqui poſt *Cajet. 2. 2. quæſt. 73. artic. 2. verſ. Ad hoc*, &

vide-

videtur opinio S. Thomæ ibidem. Plures negant, quos colligunt *Molina tom. 4. tract. 4. disput. 37. num. 1.*, *Dicastill. de Justit. lib. 2. disput. 12. appendic. primo dubit. 4. num.* 501. Verumtamen universi conveniunt, quod si infamia redundet in alios, puta in filios, fratres, familiam, in Religionem, vel patriam, qui se infamat, lethaliter peccat, juxta expressam sententiam *Sancti Thomæ quæst. 73. citat. artic. 4. ad prim.* ibi: *Arbitrii est detrimentum suæ famæ pati, nisi hoc vergat in periculum aliorum &c. non enim est sui arbitrii, quod patiatur detrimentum famæ alterius &c.* Angelicum sequuntur unanimiter *Theologi*, quos congerunt *Dicastill. disp. 12. cit. par. 3. dub. 14.*, *& Card. de Lugo de Just. tom. 1. disp. 14. sect. 10. n. 167.* Quod ita verum censetur, ut non liceat infamato, vel contumelia affecto, honoris, vel famæ injuriam condonare; quin si condonet, remissio non est valida, & ea non obstante, perseverat obligatio justitiæ ad damna inde exorta reparanda; ut solide demonstrat *Dicastill. d. disp. 12. par. 3. dubit. 14. num.* 240. ibi: *Quando infamia, irrogata Patri ita est injuriosa filiis, ut eis damnum afferat in fama a suis majoribus parta; etiamsi Pater remittat infamiam, non est valida remissio &c. Et idem est in similibus casibus &c.* Quod totum verificatur de contumelia, seu quavis injuria contra honorem; cum pari passu procedant honor, & fama, ut ex communi Doctorum docet idem *Dicastill. disp. 12. cit. par. 4. dubit. 2. n. 400.* Addendum denique; quod honor, ac fama non magis læduntur sermone, quam opere, *Card. de Lug. disput. 14. cit. sect.* 11. *num.* 191. *Ad contrahendam malitiam gravem, satis est, si ex alio fine vis id ponere, ex quo honor Proximi graviter lædatur*; de quo late disputant *Molina, Sotus, Lessius, ab eodem relati sect.* 10. *per tot.*

59. Exinde manifeste apparet filiorum in præfatis con-

nubiis injuſtitiæ. Ponunt enim opus illicitum, ac indignum, ex quo familiæ honeſtas a majoribus parta ſuo gradu decidit, & vileſcit; nec ſemel conſanguineis impedimento ſunt, ne ſuis natalibus reſpondentes nuptias aſſequantur; propterea quia ut plurimum nobiles viri dedignantur filiam deſponſare ei, cujus vel frater, vel alias conſanguinitatis vinculo junctus indignam, ſive infamem mulierem ducens, totius progeniei honorem, famamque ſua turpitudine denigravit.

60. Et validiſſime confirmatur: eo quia ſi alienæ familiæ quiſque verbo, vel opere tantum detraheret famæ vel honoris, quantum ſuæ deficit ex Matrimonio cum indigna, ab omnibus certe injuſtitiæ argueretur. Igitur a fortiori injuſtitiæ, & impietatis reus habendus erit, ſi fratrum, ſororum, & maxime parentum honorem, ac famam tam enormiter deturpet.

61. Denique quam pernicioſo ſcandalo caritatis leges in ſæpedictis Matrimoniis conculcentur; prudens quiſque facile diſcernit. Norunt omnes, ſcandali malitiam in eo ſitam eſſe, ut quis dicto, vel facto ruinæ ſpiritualis, hoc eſt peccati occaſionem propriam dederit, ut ex *S. Hieron. ſuper Cap.* 15. *S. Matth. tradit. S. Tom.* 2. 2. *quæſt.* 43. *artic.* 1. *in corpore*, quem omnes ſequuntur. Inſuper docet idem *Sanct. Doctor. artic.* 4., ſcandali malitiam mortalem culpam inducere; ſive quando contemnit ſalutem proximi, ut ſi pro ea conſervanda non prætermittat aliquis facere, quod ſibi libuerit. Tandem concludit *artic.* 7. & 8. ad vitandum ſcandalum ex proximi ne dum malitia, verum & infirmitate ortum habens, teneri nos bona temporalia; quandoque etiam ſpiritualia dimittere, vel ſaltem occultare.

62. Ex his evidens pro caſu noſtro conficitur argumentum. Siquidem filii familias non uni, vel alteri, ſed omni-

omnibus conſanguineis, vel affinibus multifarie peccandi occaſionem præbent. Meminiſſe enim oportet quomodo vix audito ſimilis Matrimonii etiam tractatu, maxima ſuboritur in omnibus indignatio: quot detractiones hinc inde diſſeminentur; ut ſtatim mutuæ benevolentiæ ſigna communia, multo magis ſpecialia ceſſent; ita ut pater filium, frater fratrem alloqui reſpuat, ac ſalutare. His denique reſpondent odia, diſcordiæ, obſtinatæ lites: utinam non ſæpe maledictiones, & inſidiæ aliaque id generis innumera mala non ſequerentur. Qua igitur graviſſimum ſcandali crimen filius indignas paciſcens nuptias valet effugere? Quo jure a peſſundatis caritatis legibus valet ſe tueri?

63. Iterum tuentes libertatem inquiunt, *qui ſuo utitur Jure nulli facit injuriam*. Natura, ac leges, præcipue *Sacri Canones* jus tribuunt filiis ad Matrimonium, quod magis placet, amplectendum. Itaque non injuſtitiæ, non ſcandali accuſari poſſunt. At ſibi imputent qui occaſionem peccandi ex ipſorum nuptiis irrationabiliter arripiunt.

64. Hæc futiliter objicii abunde demonſtravimus in præcedentis *Dubii* reſolutione. At cum nil audiatur per omnium ora ſæpius repetitum, quam libertatem ſummam, omnimodam, inviolatam in Matrimoniis *a Sac. Canonibus* ſanciri, denuo opus eſt in hoc puncto aliquamdiu immorari.

65. Et in primis falſiſsimum eſt, quod tanta ſecuritate aſſeritur: quod ſcilicet unicuique ſemper liceat uti jure ſuo. Regula iſta tam indefinite intellecta, totam ſcandali malitiam cohoneſtaret. Quicquid enim ſit, an citra injuſtitiæ reatum poſsit quis cum alienæ ſalutis periculo uti jure ſuo; certum omnino, ſalvis caritatis legibus, millies non licere. Caupo vendens vinum hoſpiti, quem agnoſcit ſe inebriaturum, utitur proculdubio jure ſuo, vendit nempe rem, cujus habet plenum dominium; pec-

cat nihilominus ſecundum receptam ſententiam *Theologorum*, de qua *Ferrantin. tract. de Scandalis quæſt.* 61. *&* 62. alios cumulans. Pariter ſcandali reus erit, ſi in die jejunii carnes vendat ei, quem non crediderit a ſervando jejunio legitime excuſatum. Fortius pictores vendentes imaginem puellæ viro illam turpiter amanti utuntur omnino jure ſuo, dum pretium ſui laboris quærunt. At nemo a peccato ſcandali eos audet excuſare. Vide, *Azor. part.* 2. *lib.* 12. *cap. ultim. quæſt.* 9., *Sanchez in Summ. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 40., *Bonacin. tom.* 2. *de peccat. diſput.* 2. *quæſt.* 4. *punct.* 2. §. *unic. num.* 29. Hæc & innumera hujus generis exempla ſuppeditant *Theologi* tractantes de vitiis oppoſitis caritati, quibus manifeſtiſsime evincitur vanitas ratiocinii, quo ſic diſcurritur: *Filii indigne contrahentes Matrimonium utuntur jure ſuo; ergo a lethali culpa ſunt immunes*. Ineptiſsime quidem; ſicuti qui ſic diſcurreret: *Nullum purum, merumque ſcandalum eſt contra Juſtitiam. Ergo neque lædit virtutem caritatis*.

66. Ita vero reſpondimus ex abundanti; cum prorſus falſum agnoſcamus aſſumptum illud, quod filii in hujuſmodi connubiis utantur jure ſuo. Unde enim conſtat de tali Jure? Qua lege, qua auctoritate illud ipſis eſt quæſitum? Egregie ad propoſitum *Card. de Luc. diſc.* 142. *de dot. num.* 12. *Moventur*, ait, *ex ratione libertatis Matrimonii ex jure Canonico reſultantis; quæ futilis eſt. Nam intentio Juris Canonici nunquam fuit ob Matrimonii libertatem permittere turpia, & criminoſa, prout eſt indigne nubere. Solumque ſuſtulit neceſſitatem conſenſus paterni a Jure Civili requiſiti* (ſcilicet ad validitatem) *ſed cum ſuppoſito dignarum nuptiarum, cum qualitas hæc æqualitatis, & dignitatis potius faveat matrimonio quam adverſetur &c.* Quæ diſerte confirmavit *Megal. in inſtruct. Confeſs.*, *& Pœnit. lib.* 2. *cap.* 23. *quæſt.* 1. *n.* 52. *Hæc libertas*

bertas non ita intelligenda erit, ut adverſetur Juri Divino, cui leges Canonicæ nunquam adverſantur &c. ſed filia, quæ ſine cenſenſu Patris matrimonium contraheret, contra quartum Decalogi præceptum mortaliter peccaret. Ergo libertas a Jure Canonico illi conceſſa non ita intelligenda erit, ut ſine conſenſu Patris cum offenſione Juris Divini contrahere poſſit.

67. Adhuc pauca de iſto Jure tam inaniter aſſerto. Stat optime quod quis habeat Jus in re, ac illius ſit vere dominus, attamen cum ea limitatione, ut illo uti nequeat nonnunquam, quin injuſte agat, quia ſcilicet uſus Tertio damnum afferret. Sic virgo dominium habet ſui corporis quoad uſum conjugii, illudque vere transfert in virum dum nubit: at non ideo licet ipſi pati ſtuprum citra injuſtitiam, quia nempe ex ſtupro parentibus damnum emergeret; quam doctrinam late tradit *S. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 154. *art.* 6. *per tot.*, & ſequuntur ejus diſcipuli. Vana eſt igitur hæc conſequentia. Filii familias Jus habent contrahendi libere Matrimonium; itaque etſi indigne, etſi cum alieni honoris diſpendio, etſi cum familiæ, ac parentum dedecore, quamvis cum Reipublicæ ſcandalo contrahant, nihil intereſt: adhuc honeſte, juſte, ac licite ſe gerent. Quid namque audiri poteſt magis diſſonum, vel abſurdum?

68. Suboritur modo dubium quænam Matrimonia Jure indigna (23) cenſeantur. De hoc late *ex Theologis Sanchez*

(23) *De indignis hoc eſt impariibus connubiis.*

Indignas nuptias non alias eſſe quam impares, facile intelligitur ex omnibus Theologorum, & Canoniſtarum locis in hoc *Dubio* ab Auctore Cl. productis: ita ut nullus plane dubitandi locus relinquatur, quid hodie *indigni* Matrimonii nomine veniat. At ne olim quidem apud JCtos inſolens ea locutio fuit. *Non INDIGNE uxorem ſortiturus ſit l.* 20. §. 1. *ff. de manum. vindict.* ideſt non contra conditioois ſuæ ſtatum.

chez to. 2. *lib.* 4. *de matrim. disp.* 26. *a n.* 22., *Fragos. de regim. Reipublic. Eccles. par.* 1. *lib.* 2. *disp.* 4. §. 2. *n.* 290. ex Jurisperitis *D. Advoc. Piton. Discept. Eccles.* 52. *n.* 88. *cum seqq.*, *Menoch. tom.* 2. *lib.* 4. *præsumpt.* 189. *a n.* 85., aliisque

tum. Vide & l. 12. *De sponsal. l.* 63. *D. de condit. & dem. l.* 32. §. *ult. D. de donat. int. vir.* Sed ne Græci quidem aliter loquebantur. In Æschyli Scholiorum (quæ Scholia magni facit Victorius præf. ad Æsch. & ceteris Tragicorum scholasticis longe anteponit) loco, qui mox producetur, ex puellis duabus, locuplete una, tenui altera, cujusdam modicæ fortunæ viri nuptias ambientibus, quæ tenuis erat, τῷ γένους αυτοῦ ἀξία *illius genere digna* ideſt *par* dicitur: ex quo sequitur locupletem dicendam fuisse *indignam* hoc est *imparem*. Nam DIGNUS, & INDIGNUS in his locutionibus non absolute accipiuntur, sed πρός τι, *dicuntur ad aliud*, uti loquitur Philosophus. Nunc de imparibus nuptiis necesse habeo pauca dicere, ut appareat, vetus illud verbum, *Nube pari*, non temere usurpatum, sed ex naturalis æquitatis rationibus profectum fuisse.

Ac principio indignas atque impares nuptias a Domino vetitas, satis illud docet, quod Gen. VI. 2. non alia diluvii causa a Legislatore assertur, quam quod *Videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant.* Quo loco pro *filii Dei* Onkelos habet - בני־רברביא *bene-rabrebaja*, ideſt, *filii principum*. Nec aliter, ex Paraphrastis alter, Jonathan habet. At Arabs multo disertior est, sic interpretans: *Viderunt filii illustrium filias plebis pulchras &c.* Ut (si quidem hos interpretes audimus) mera imparilitas conjugiorum inter illustres & plebejas familias Deum ad iram provocasse videatur. Verum age sint hæc interpretum (ceteroqui antiquissimorum & perquam illustrium, &, in quo caput est, Hebraice doctissimorum) somnia. At illud scitissimum est *filios Dei* non alios esse, quam Sethidas, ita per excellentiam dictos, quemadmodum *montes Dei*, *cedri Dei*, & similia: *filios* vero *hominum* esse Cainitas. Nec mihi videtur dubitandum, quin inter duas istas posteriores Deus connubiorum jura diserte vetuerit: alioqui numquam eas nuptias alluvione totius terræ puniviſſet. Nolebat scil. Deus sanctam ac nobilem Sethi posteritatem, ex qua Messias originem trahere debuisset, per nefanda connubia dehonestari. Mitto de damnatarum istiusmodi nuptiarum prolibus dicere, sceleſtissimis illis gigantibus, quos non temere, sed ex antiqua fama, poetæ antiqui θεομάχους & ad omne

que concordantibus relatis *Card. de Luc. de dot. disc.* 1. *n.* 23. *&* 24. *&* *disc.* 142. *n.* 21., ubi aliorum placitis insinuatis, veram tradit regulam ad discernendum in casu particulari, an matrimonium indignum debeat æstimari. *Constituenda*

omne nefas paratissimos nobis descriptos reliquerunt. At illud non est prætereundum, quod hæc matrimonia de quibus Gen. VI. non ex parentum sententia contracta dicuntur, sed injussu patrum temere, ac prorsus ductu cæcæ libidinis. *Videntes*, inquit, *quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant*, ipsi scil., non patres eorum. Hoc illud est, quod Raphael Tob. VI. 17. in iis damnat, *Qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se & a sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus quibus non est intellectus.* Atque in hos *potestatem habere dæmonium*, monet.

Jam vero quod tam sæpe in sacro Codice interdicta Jsraelitis conjugia cum Chananæis audis: non eis assentior, qui dumtaxat ad cultus disparilitatem hujus rei causam conjiciunt, nim. ne Chananæorum moribus polluerentur. Cur enim cum Aegyptiis, cum Madianitis, Moabitis, ceterisque idolatris ea permittebantur? Verum & cultus disparilitas causa prohibitionis fuit, & illud in primis, quod Chananæi gens vilis & Deo exosa erat, quos vel exterminari, vel saltem pro vilibus mancipiis haberi lex jubebat: tantum abest, ut cum iis nuptiæ tolerari possent. Mitto symbolicas ejusdem rei significationes iis legibus adumbratas, quibus diversis seminibus ager conseri, aut lana & lino vestis contexi vetabatur. Hebræi teste Josepho IV. Antiq. 6. vetantur ancillas ducere. Nec olim patriarchæ ancillas aliter, quam in concubinas, non item in justas uxores ducebant.

Nimirum hoc priscis hominibus ex naturæ ipsius, atque anticipatæ cujusdam notionis ductu intellectum fuit, nuptias non nisi inter pares rite consistere. Nec aliam ob causam ei rei συζυγίαν hoc est *conjugium* nomen a *jugo* scil. fecerunt, nisi ut intelligeretur, quam inepte imparia jumenta currui aut aratro junguntur, tam etiam perverse impares inter se matrimonio copulari. Ovidius, *Quam male inæquales veniunt ad aratra juvenci*, tam male nuptias impares coalescere dixit: cujus poetæ etiam illud protritum fertur: *Sigua vales apte nubere, nube pari*. Hinc de imparibus non tam συζυγεῖν usurpatur, quam ἑτεροζυγεῖν, quo verbo eleganter utitur Apostolus 2. Cor. VI. 14. Eodem pertinet, & illa Modestini nuptiarum descriptio ... *Consortium omnis*

tuenda eſt regula, ut indignus dicatur ille, cui mulier attenta progenie, divitiis, moribus, aliiſque circumſtantiis abſque dedecore copulari non poteſt. Cujus judicium prudentiæ Judicis relinquendum, cum veritate docuit *Boſſ. de nis vitæ; divini & humani juris communicatio.* Nimirum non magis corpora, quam animi, & quæ utriſque adjacent, permiſceri & in unum conflari oportet. At in imparibus perſonis ea omnimoda communicatio vix eſt ut eveniat: id quod ab Euripide apud Stobæum initio ſerm. 68. pluries inſinuatur.

Nec alia non tantum Romanis, quos mihi reſervo ad ultimum, ſed gentibus univerſis paullo cultioribus ac moratioribus inſedit opinio. Cleobulus Lyndius apud Laertium: Τάμη ἐκ τῶν ὁμοίων ἦν γὰρ ἐκ τῶν κρυσσόνων * Τήμης, δεσπότας καὶ σὺ συγγενεὶς κτήσῃ. *Ex æqualibus uxorem ducito: nam ſi ex præſtantioribus duxeris, dominos loco affinium nanciſceris.* Euripides in Rheſo οὐκ ἐξ ἐμαυτοῦ μειζόνων γαμεῖν θέλω... *Me illuſtriorum nuptias non ambio.* Celebre eſt illud Solonis apud Auſonium: *Par pari jugator conjux: quidquid impar diſſidet.* Celebrius & illud Pittaci Mitylenaei apophthegma, Τὴν κατὰ σαυτον ἕλα. *Tu tibi duce parem*; cujus pleni ſunt Græcorum libri; quod non gravabor ex antiquo Scholiaſte heic exponere. Qui ad illud Aeſchyli in Prometheo laudantis eum, qui primus dixerit Ὡς τὸ κηδεῦσαι καθ' ἑαυτὸν Αρισεῦσι μαχῇ, ideſt. *Parem uxorem ducere multo eſt præſtabilius, ſic notavit:* Τὸν Πιττακόν λέγει, ὃν &c. *Pittacum intelligit: quem, quum quidam* (hoſpes Atarnites is Callimacho dicitur) *a duabus puellis ad nuptias expeteretur, locuplete una, inope altera, ſed* (τοῦ γένους αὐτοῦ ἀξίας ideſt genere illius digna hoc eſt) *quæ illius generi congrueret; ac dubius hæreret utrius vir dici mallet; interpellavit, utrius conditione uti expediret. At Pittacus, vade, inquit, ad pueros illos, quos in proximo vides turbine ludentes: ab iis intelliges, utra ducenda ſit uxor. Abiens ille audit pueros ad ſuum quoſque* (σφέμβαν) *turbinem inclamantes* (τὴν κατα σαυτὸν ἕλαυνε) *Suum quiſque* (turbinem ſcil.) *agito*, Quo *audito ille, locupletiore ſuas ſibi res habere juſſa, ad indigentiorem animum applicuit, quæ* (του γένους αυτοῦ ἄξια) *ſuo genere digna eſſet.* Ejus dicti & Plutarchus in de puerorum inſtitutione meminit, Suidas in Χρήματ' ἀνὴρ: & pulcherrimum exſtat de eodem Callimachi epigramma apud Laertium lib. 1. in Pittaco, quod, quia is liber eſt in omnium manibus, omitto. Eamdem ſententiam & Euripides uſurpavit apud Stobaeum ſer. 58.

de contract. matrim. cap. 11. *n.* 167. ibi: *Porro ad dignoſcendum an nupſerit digno, vel indigno, ſpectanda ſunt utriuſque conjugis progenies, ſeu nobilitas, animi bona, mores, divitiæ, legitima natalia, & alia, & ſecundum ea*

ſer. 58. Κῆδος καθ' αὑτὸν τὸν σοφὸν ἰσοτίμους *æquales*) ſed *facile conciliabiles*, in quibus impetrandis non multum operæ ac temporis ſit inſumendum, nec per proxenetas ſit ea res tranſigenda: poſtremo in quibus *ceſſant* (ut dicitur l. 1. C. Th. de Nupt.) *ſequeſtres atque interpretes taciti, nuntii renuntiique corrupti*. Ad ſummam in ea ſententia εὐτελεῖς & ἰσότιμοι ſunt ferme συνώνυμα.

κτᾶσθαι χρεών. *Affinitatem ſibi parem adſciſcat ſophus*. Sed antequam a Pittaci dicto abeo: notandum eſt, illud μὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, ſive ἔλαυνε, anceps eſſe, quod apud pueros ludentes, *ſuum quiſque turbinem agito* ſignificabat: at pro re nata dabat intelligere, *Parem* (uxorem) *ducito*.

At enim videbatur a Pittaco abiiſſe diverſus Chilo Lacedæmonius, cujus extat apud Laertium præceptum iſtud, γάμον εὐτελῆ ποιεῖσθαι. Non dicit pares nuptias ſectandas eſſe, ſed *viles*. Verum illud εὐτελῆ apud iſtum veteris ſapientiæ VII. virum non *vilem* ſignificat (ac multo minus quod Aldobrandinus reddidit, *Uxorem apparatu modico ducendam*: quæ eſt tanto σοφῷ indigna ſententia, ut quæ nihil ad totius vitæ ſummam efficit) ſed hoc vult Sapiens, *nuptias faciles* ſeu *facile parabiles*, cujuſmodi ſunt quæ inter pares ineuntur, eſſe ſectandas. Vetat igitur ambiri illuſtres nuptias. Hanc eſſe veram dicti interpretationem, fidem faciet Stobæus, cujus ſermone 68. ſic concipitur hoc dictum: Γάμους εὐτελεῖς καὶ ἰσοτίμους ποιεῖν: in quo perſpicuum eſt, εὐτελεῖς non eſſe *viles* (quia ſequitur

A Græcis poſſem ad gentes alias gradum facere: veluti illud eſt, quod apud Indos cum alterius artis aut generis homine non inibantur conjugia, teſte Strabone & Arriano: & quæ plura gentium inſtituta per otium huc comportari difficile non eſſet. Verum propero jam ad Romanorum jus civile, cujus fons & origo eſt Δωδεκάδελτος, *XII. Tab.* Atqui Dionyſio Halic. teſte in fine lib. x. in iis duabus Tabulis, quæ adjectæ decem fuerunt, ſic erat perſcriptum, μὴ ἐξεῖναι τοῖς πατρικίοις πρὸς τοὺς δημοτικοὺς ἐπιγαμίας συνάπτειν: *ne patriciis cum plebeiis eſſent connubia*. Id quidem poſtea remiſſum fuit: quippe communicatis cum plebe honoribus, ſimul & jura connubiorum communia fieri decuit: nec enim inter patricias familias, & illuſtres plebejas (quæ uti

ea prudens Judex attentis moribus Civitatis judicabit. Illa tamen indignitas a nullo in dubium revocatur, quæ oritur ex infamia, qua mulierem inhoneſtam ſive concubina ſit, ſive meretrix, maxime laborare, communi pruden-

nobiles dicerentur, majorum imagines effecerant) imparilitas intercedere credebatur. At in lege Julia de maritandis ordinibus plura adhuc erant capita, quibus vetabantur impares nuptiæ, quæ in jure noſtro paſſim ſparſa cernuntur. Nam lex 16. & 49. *D. de ri. nupt.* mirum ni ex lege Julia ſint. At lex certe 44. *eod.* inſigne legis Juliæ fragmentum complectitur, quo vetantur connubia inter ſenatorios liberos, & eos, qui ipſi, aut parentes artem ludicram exercuerint. Ad quod fragmentum lectu digniſſimus eſt Franc. Ramos del Manzano nobilis J. C. in Comm. ad leges Juliam & Papiam lib. 2. cap. 28. & ſeq. quo loco quænam profeſſiones *artis ludicræ* ambitu contineantur, exponit, deq. earum agitur infamia. Ergo & ſaltatores, & ſaltatriculæ, & ſcaenici omnes artifices, & thymelici, & quæ ſunt alia plura theatralis rei nomina, *artes ludicræ* ſunt. Huc pertinet & ex Ulpiani fragmentis celeberrimus locus tit. XIII. ubi ex lege Julia (præter quam quod ſenatoriis interdictas dicit nuptias etiam cum feminis quæſtuariis) adhæc *Ceteri ingenui prohibentur ducere lenam, a lenone lenave manumiſſam, & in adulterio deprehenſam, & judicio publico damnatam, & quæ ARTEM LUDICRAM fecerit* &c. Ac ſane ſi lex Julia & Papia de maritandis ordinibus exſtaret, plura imparilitatis exempla produci poſſent, Nunc ſatis ſit illud Boethii ad Topica, negantis, *Nuptias inter impares contractas, jure contractas, eſſe*. Eodem pertinet & quod apud Apuleium in VI. Metamorph. nuptiæ inter Pſychen ancillam & Cupidinem tribus de cauſis illegitimæ dicuntur, quod impares, quod clandeſtinæ (quippe in villa & ſine teſtibus celebratæ) & quod invito patre. *Impares enim nuptiæ, & præterea in villa, ſine teſtibus, & patre non conſentiente factæ, legitimæ non poſſunt videri: ac per hoc ſpurius ille naſcetur*, quicumq. naſcetur ex his nuptiis. At mox eod. lib. inter utrumq. legitimæ nuptiæ exſtiterunt: quippe Pſyche immortalis facta, Cupidini non clam, ſed in concilio deorum, Jove ipſo jubente & conciliante, enupſit. *Jam* (inquit Juppiter) *faxo nuptias non impares, ſed legitimas, & jure civili congruas*.

Nec poſſum heic præterire pœnam imparibus nuptiis illatam l. 1. C. Theod. de collegiatis. *De quo-*

rum

dentum exiſtimatione ſatis patet. Quamobrem abſque hæſitatione concludendum, illos præcipue filios, quos non pudet hujus generis fæminas adſciſcere in uxores, damnandos eſſe injuſtitiæ, ſcandali, & impietatis.

69. Neque hic ſiſtit malitia filiorum indigne contrahentium, ſed progreditur uſque eo, ut ſacrilege multis modis violet Religionem. Dum enim conſtat ex jam firmatis ab ipſis in actu ineundi matrimonium tam graviter peccari, ac alias certum ſit inter fideles in ipſo contractu perfici Sacramentum; ſequitur neceſſario, ſacrilegium admittere filios, quia ſine debita diſpoſitione juſtitiæ ad Sacramentum vivorum accedunt, Gratiæ Sanctificanti obicem ponentes, juxta omnem *Theologorum* Scholam. In hoc enim omnes conveniunt inquit *Perez. diſput.* 19. *de matrim. ſect.* 8. *num.* 1.

70. Rurſum & alterum ſacrilegium committi, verior *Theologorum* ſententia ſuſtinet, dum ſpeciale eſt hujus Sacramenti, quod ipſi contrahentes (24) ſunt Miniſtri. Quare ſi-

rum (collegiatorum) *agnationes hæc forma ſervabitur, ut ubi non eſt æquale conjugium, matrem ſequatur agnatio: ubi vero juſtum erit, patri cedat ingenua ſucceſſio.* Cui ſimiles aliæ proferri poſſent. Tum & illud huc pertinet, quod matrimonium inter pares præſumitur, non item inter diſſimiles, & inæquales: ut late exſequitur Tiraquellus in *V. leg. connubialem, Gloſ.* 1. *par.* 5. *num.* 31. *& ſeq.* ubi citationum plauſtra de more deprehendes. Et quod Ren. Choppinus in de Feud. Andeg. lib. 2. tit. 2. 6. & 7. a *paritate conditionis* dictum eſſe *paragium* pluribus oſtendit.

Ergo jure civili *impares nuptiæ* (quo nomine non omnes *impares*, ſed eas imparilitatis ſpecies intelige quas lex Julia, & poſteriores leges complectebantur) erant prorſus illegitimæ. At hodie etſi validæ ſunt: at ſaltem illicitas cenſendas eſſe, nec Noſter dubitat, nec ſanæ mentis quiſquam dubitaverit.

(24) Ex pervulgata Theologorum ſententia loquitur heic Auctor. Ceterum non ignota Roſſanenſi noſtro erat opinio altera, quæ ſacerdotem nuptiis benedicentem verum miniſtrum hujus ſacramenti facit:

re ſimul recipiunt, & conficiunt Sacramentum, ideoque duplicis Sacrilegii culpabiles eos agnoſcit *S. Tom.* 3. *par. quæſt.* 64. *art.* 6., quem ſequuntur *Vaſquez*, *Petrus de Ledeſma*, *Navarrus*, *Baſilius Poncius*, *Gaſpar Hurtadus*, & *ipſis*

quæ ſententia videtur verior, & Synodis, ac Ritualibus conſona, quæ Sacerdotem appellant ſacramenti hujus *miniſtrum*. Docuere hanc ſententiam Melchior Canus integro opuſculo, adhæc Toletus, Eſtius, Sylvius, & recentiorum quamplurimorum nubes. Quorum agmen agere poſſit Petrus de Marca, edito integro opuſculo argumenti hujus. Ut omittam, quod Banneſio teſte, antiquiores Scholaſtici (qui in contrarium afferuntur) non firmiter id dixerunt, & quod S. Thomæ ſuper ea re auctoritates ultro citroque laudantur. Poſtremo Eſtius paradoxa, quæ ex contraria opinione fluunt, hæc enumerat: *Ut quod hujus Sacramenti miniſter non ſit unus, ſed duo: non ordinati, ſed laici: vir, & mulier: quod iidem ſuſcipientes & conferentes: quod forma conſiſtat ſine verbis* (nam conſenſus nutu expreſſus ſufficit): *quod* (ſacramentum hoc Novæ Legis) *nullam contineat cæremoniam peculiarem*, &c.

Equidem ſuſpicor, contrariæ ſententiæ (in quam frequentes ivere olim Scholaſtici) anſam præbuiſſe quædam juris Pontificii loca, in quibus *ſolus conſenſus* contrahentium ſufficere dicitur, ut can. *Sufficiat* 27. q. 2. & quæ ibi Gratianus addit. Verum (ut alias reſponſiones taceam) ibi τὸ SOLUS excludit *concubitum*, qui non eſt neceſſarius, non item *hierologiam* ſacerdotalem, quæ ſemper neceſſaria fuit, ut conſtaret Sacramentum, & qua deficiente nuptiæ retinebunt quidem veram contractus rationem, non item ſacramenti. Cujuſmodi & hodie illa ſint furtiva connubia, in quibus ſine *bannis* præviis conjuges ſuum conſenſum coram Parocho nec opinante atque averſante, & aliquot teſtibus, exprimunt: quæ quidem nihil amplius ſunt, quam merus contractus, non item Sacramentum. Ac de εὐλογίας ſive benedictionis neceſſitate loquuntur paſſim Græcæ, & Latinæ Eccleſiæ monumenta; ac præ ceteris Epiſtola Evariſto tributa in can. *Aliter*, 30. *q.* 5. Ignatius epiſt. ad Polycarpum, Chryſoſtomus Hom. 48. in Gen. quorum & aliorum locis adſcribendis abſtineo. Vide Suiceri Theſaurum in Ιερολογία, & in Γάμος num. V. ubi & illa occurrit matrimonii definitio a Baſilio hom. VII. in Hexeem. tradita, ὁ διὰ τῆς εὐλογίας ζυγός, ad verbum, *Jugum* quod *per benedictionem* ſubitur. Sed nihil luculentius illa Balſamonis Canoniſtæ clariſs. ſententia, qui ad Photii Nomoc. tit. 13. c. 2. pag. 195.

ſic

ipsis citatis Card. de Lugo de Sacrament. in gener. disp. 8. *sect.* 9. 150., *Castropalao par.* 5. *de Sponsal. disp.* 2. *punct.*4. *num.* 2. *&* 3., & late confirmat *Perez de matrim. disp.* 19. *citat. sect.* 8. *num.* 3. *& seqq.*

71. Tertio quoque rei sunt Sacrilegii præfato modo contrahentes, quia alter alteri cooperatur, ut sacrilege hoc magnum Sacramentum recipiat, & ministret, maxime quia in ipso contractu illicite operantur, per ea, quæ in simili tradunt de illo, qui contraheret cum habente votum simplex castitatis, vel si alteri per sponsalia matrimonium promiserat, *Sanchez. tom.*2. *lib.*7. *disput.*11. *num.*11. alios cumulans, *Layman. Theolog. moral. lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 13. *n.* 4. *vers. Nunc probatur*; *Navarr. Manual. Confes. cap.* 22. *n.* 73. Quod autem is, qui alterius crimini participat cooperando, ejusdem speciei crimen admittat, est conclusio, quæ inter *Theologos* procedit sine contradictore, & firmat *Layman loc. cit. num.* 6. ubi colligit *Concordantes*.

72. Poterit & quispiam plures aliquas distinguere circumstantias (25) per quas multiplex in sæpedictis conjugiis,

sic adnotat: *οὐδὲ γὰρ ἡ συνάφεια, ἀλλ' ἡ διὰ εὐχῆς τελεσθεῖσα ποιεῖ, τὴν μνηστείαν ὡς γάμον λογίζεσθαι. Neque enim corporum commistio, sed precationum ritus efficiunt, ut sponsalia evadant nuptiæ.*

Ac memini, nonnullos viros in antiquitate versatos sic loqui consueviss, ut duplicem matrimonii *consumationem* agnoscerent, unam per *ἱερολογίαν benedictionem*, alteram per carnalem copulam: nimirum quia re vera matrimonii sacramentum non sola consentientium significatione, sed sacerdotali potiss. benedictione *consummatur* ac perficitur. Verum de his quæ potui, hactenus: ceterum plura ac meliora Theologi dabunt.

(25) Omittenda non erat inhonestas illa, quæ in imparibus conjugiis in omnium oculos incurrit; vulgo enim indignantur & clamant, *Quod tibi nos vis, alteri ne feceris*: ea prima est naturæ notio: in ea *Legem* & *Prophetas* consistere CHRISTUS Matth, VII. 12. monuit. Ergo quam sibi injuriam a filiis nasciturus

giis, & quidem gravis reſultat culpa. At quas enumeravimus, ſatis urgent, ut jure merito concludamus. Quot, & quanta in uno facinore ſunt crimina.

DUBIUM III.

An Epiſcopi, ceterique Prælati, ad quos ſpectat, poſſint favere filiis indigna matrimonia inire contendentibus, & in ſpecie, an licite valeant diſpenſare ſuper denunciationibus a *Sac. Concil. Trid.* præſcriptis; & an potius poſſint, ac debeant præfata matrimonia etiam Juris remediis pro viribus impedire.

Epiſcopi, ceterique Prælati non poſſunt filiorum matrimonia cum indignis authorizare, ſed debent Juris remediis impedire ex communi Theologorum, & Canoniſtarum ſententia a num. 73. & præſertim a num. 77. ad ſeqq.

Poſſeque impedire etiam per carcerationem num. 97. & 80.

Nec licite poſſe eoſdem Ordinarios denunciationibus diſpenſare, a n. 81. ad num. 94. Et oſtenditur gravis culpa Prælati diſpenſantis num. 113.

Paſtoralis Officii debitum in filiorum matrimoniis interdicendis comprobatur ex Conſtitutionibus Synodalibus *antiquis, & recentibus plurium Epiſcopatuum, quæ ſigillatim adducuntur a num. 95. uſque ad 105.*

Ea-

turis inferri nolunt, eam haud par eſt, ipſos priores parentibus inferre. Accedit, quod etiam *civilis ratio* (quam Juſtin. tit. *de Nupt.* cum naturali conjungit in hoc negotio) læditur: quæ duplex eſt, 1. *patria poteſtas*, 2. *ſuitas*: illa facit, ut ſine patre nihil ferme filius poſſit: hæc alicui invito agnaſci ſuum heredem, vetat. At in jus civile, poſtquam ab Eccleſia ſub impp. Chriſtianis adoptatum fuit, offendere, eſt graviter offendere.

Eademque Paſtoralis obligatio conſtabilitur ex pluribus titulis, nempe.

Ex Officio Judicis præſtando num. 106. *&* 107.

Ex cooperatione ſcandaloſa evitanda num. 108. *&* 109.

Ex ſanctitate matrimonii procuranda num. 110.

Ex culpa in omiſſione denunciationum num. 113.

Firmatur, ex Præfata Paſtorali ſollicitudine impediendi indignas filiorum nuptias non violari matrimonii libertatem a num. 114. *uſque ad num.* 124.

Declaratur Sacrum Concilium Tridentinum *quoad libertatem matrimonii n.* 123. *&* 124.

Parochos æque peccare aſſiſtendo illicitis matrimoniis filiorum num. 111. *&* 112.

Concluditur, idem reſpondendum eſſe de quolibet matrimonio contrahendo per Parentes, Fratres, alioſve Conſanguineos in familiæ dedecus, num. 126.

63. SIſterem hic libenter calamum, ac aliis ſive doctrina inſignibus, ſive præſtantibus auctoribus præſens dubium relinquerem examinandum. Trepidat quippe animus, ne vel minimam ſuſpicionem incurrat, quaſi audeat Magiſtros docere, vel Jus dicere iis; in quibus jure ſuum agnoſcunt præſidium, & tutelam. Verumtamen metum nobis excutit conſcientia noſtra. Siquidem non aliud nobis propoſitum, quam ut Epiſcoporum, ceterorumque Eccleſiæ Judicum agamus cauſam, Zelum tueamur, nec non ab inſanorum juvenum importunitate liberemus. Itaque non ad Eccleſiæ Præſules noſter dirigitur ſermo. Illis coram ſilentium nobis indicimus, avide excepturi quæ ab ipſis contigerit edoceri. Filios familias alloquimur, ſeu potius illos, qui filiorum nomine inſolenter Judices urgent, ut iis præſidio ſint, ne ab indignis nuptiis arceantur, ut annuant Canonicas denunciationes omitti; ut tandem,

dem, quidquid opus fuerit, ſuppeditent, ut impune matrimonia per fas vel nefas contrahantur; inſcii, quod maxime nefarium ſit ab iis, a quibus Jura expectantur, injuriæ præſidium poſtulare.

74. Deciſio hujus tertii Dubii in reſolutione duorum præcedentium jam firmata ſatis aperte continetur. Præſtat tamen adhuc diſtinctim iſtud pertractare, ut quo plures detinet vulgaris error, eo magis veritas confirmetur. Ideo.

75. pro certo reſpondemus, *Epiſcopos, reliquoſque Prælatos nec debere, nec poſſe hujus generis matrimonia ſua auctoritate ſuſtinere. Item mortaliter ipſos peccare, ſi a denunciationibus abſtineri permittant. Denique poſſe, ac debere Juris remediis filios, quos noverint paratos ad contrahendum indigne & cum injuria parentum, pro viribus impedire.*

76. Singulæ reſolutionis partes forent peculiari examine pertractandæ. Ne vero longius, quam par eſt, ſermo protrahatur; liceat omnes unico diſcurſu complecti; ſiquidem ita adinvicem connectuntur, ut nequeas de altera quid proferre, quin alias attigiſſe dignoſcaris; maxime in referendis Doctorum placitis, dum fere omnes omni procul diſtinctione ſunt loquuti.

77. Hanc quoque reſponſionem lubet in primis auctoritate confirmare, ne ſingularitatem, aut rigorem nimium ſectari videamur. Neque enim in hoc puncto a communi *Theologorum*, & *Canoniſtarum*, qui ſerio quæſtionem examinant, ſententia nos vel lato ungue diſcedere compertum erit; ſi illorum teſtimonia, quæ ſummatim referimus, relegere non pigebit. Pauci quidem ſub noſtris terminis punctum attingunt; ſed alii agentes de obligatione orta ex Sponſalibus; alii de matrimonio, ex quo ſcandalum timetur; alii denique ubi de poteſtate Epiſcopi quoad denun-

nunciationes remittendas. Nos omnium dicta majori, qua fieri poteſt, brevitate colligemus.

78. Et incipientes a ſcandalo; hoc a præfatis conjugiis inſeparabile abunde in præcedenti reſolutione demonſtravimus, & utinam quæ aſſeruimus, non tam frequens experientia comprobaret. Jam vero ut ſcandalum vitetur, arcendos a Matrimonio petentes illud contrahere præcipit *Text. in cap. Cum in tua, de ſponſal.* ibi: *Si perſona gravis, cui fides ſit adhibenda, tibi denunciet &c. & de fama, vel ſcandalo doceat &c. aut etiam per te ipſum poſſes certificari; de plano debes &c. eos qui ſic contrahere nituntur, ſi moniti induci nequiverint, compellere, ut a tali contractu deſiſtant...* Ubi *Gloſſ. verſ. ſcandalo* ait: *Nota quod propter ſcandalum impeditur matrimonium*. Clarius *Panormitan.* ibi num. 4. *Nota iſtum Textum ſingulariter in eo quod additur de ſcandalo; ex quo potes inferre, quod ubi inter aliquos ſcandalum timetur ex contractu matrimonii, poteſt, & debet Judex interdicere matrimonium*. Facit *cap. nihil cum ſcandalo de præſcript.* Similia tradit ſuper *Capit. Requiſivit eod. tit.* ubi docet, quod ſi timeatur inimicitia inter parentes, Judex debet ceſſare a compulſione, non obſtantibus ſponſalibus etiam juratis, quæ præceſſerint. Idem adnotavit *Præpoſit. ſuper eod. cap. cum in tua n. 2. Nota quod Judex poteſt ex officio de ſcandalo inquirere ad finem ut impediat matrimonium*; & infra: ubi *Judex videt, quod ſi duo capiunt ſe in Virum, & Uxorem, etiam dato, quod partes ipſæ ſint contentæ contrahere, nec alius contradictor appareat, tamen ipſe ſcit futurum ſcandalum, ex officio poteſt matrimonium inhibere*. Item *Barboſ. in Collect. ſuper cap. cit. n. 6. Notatur ad hoc, quod quando ſcandalum timetur inter contrahentium conſanguineos ex matrimonii contractu; poteſt, & debet Judex contradicere matrimonium*; & allegat concordantes, & ſuper

Capit. requiſivit n. ult. pluribus citatis animadvertit in conjugiis inter impares ſemper malum exitum rationabiliter timeri. Imo quod experientia comprobatum ſit, quod dum matrimonia inter inæquales contrahuntur, infelices exitus ſequantur, tradit *Corrad. prax. diſpenſat. lib. 7. cap. 5. n. 49. & Rmus de Zaulis in Urbe Viceſgerens in Obſer.* (26) *ad ſtat. Faventiæ tom. 1. lib. 4. Rubr. 26. n. 43.* ubi cum *Menoch. conſ. 69. n. 44. verſ. præterea cum ſequ.* ſubdit rationem, *Quia imprudens adoleſcens tractu temporis patiens damna ob injuriam factam parentibus, & familiæ, ac diſcordiam exinde inter eos cauſatam, ut plurimum odit uxorem: nam ille ardens concubitus ex immoderato amore proveniens odium maximum parit.*

79. Conſonant *Canoniſtæ* recentiores, qui articulum pro rei gravitate expendere, non autem perfunctorie attingere curaverunt, egregie idem *Illmus D. de Zaulis cit. Rubr. 26. n. 40.* ubi loquendo de matrimonio filiorum cum femina imparis conditionis inquit: *Parentes poſſunt, & debent illud impedire per recurſum ad Judicem Eccleſiaſticum.* Et plures allegat inter quos *Eſcobar de nobil. & purit. part. prima quæſt. 4. §. 7. n. 94. ubi monet Judices Eccleſiaſticos, ut aſſiſtant*; & proſequitur ſolvendo objecta, optime conſiderans æque inhoneſtam cauſam, a qua ortum habent, & pernicioſos effectus, qui prædicta connubia conſequuntur. Ideoque Judex poteſt tuta conſcientia impedire hujuſmodi matrimonia etiam virum in carcerem detrudendo, donec aliud remedium ſuppetat, ut docet *Pignatell.*

(26) Viderat noſter Archiepiſ. priores Obſervationes Dominici de Zaulis ad *Statuta Favent*. At in repetita eorumdem editione an. 1723. (cui editioni inſerta fuit hæc Roſſanenſis noſtri doctiſs. Diſſertatio) novæ inſuper *Additiones* ejuſ. De Zaulis acceſſerunt, in quibus plura ſunt, quæ huc faciunt.

tell. conſult. 11. *n.* 1. *tom.* 4. quem ſequitur *Carol. Ant. de Luca ad Ventrigl. in prax. tit. de teſtib. in cauſ. matrim. annot.* 3. §. 1. *n.* 6. *verſ. Accedit, quod Jndex*; *Sabell. in Summa* §. *Filiatio nu.* 64. *in fin. &* §. *matrimonium n.* 1. *verſ. quod Pater*; *Raynald. ſyntax. crim. tom.* 1. *cap.* 6. §. 4. *n.* 73.

80. *Aloyſas Riccius in deciſ. Jur. Archiep. Neap. d.* 24. *per tot. p.* 3. *Venet. impreſſ.* tradit ſe in facti contingentia conſultum reſpondiſſe, quod indignum matrimonium poterat per Epiſcopum impediri, nedum ad aliquod tempus, ſed *perpetuo* ad vitandum ſcandalum, quod ſemper eſt malum ibi: *Omittere matrimonium non eſt peccatum, quare ſimpliciter poteſt prohiberi, nam omni tempore ſcandalum eſt malum, & evitandum.*

Franciſcus Anton. Tranchedinus (27) *conſul.* 33. *per tot.* ubi pluribus rationibus probat, licitum eſſe Patri ex cauſa impedire matrimonium filio etiam per carcerationem, & Prælatum debere voluntati paternæ adhærere, nec ob id *Concilio* contraveniri, nec libertatem matrimonii impediri, ſed perfici, dum Pater curat, ne filius male nubat; nam libertas ad malum eſt potius imperfectio, quam effectus libertatis.

Idemque teſtantur, & proſequuntur, *Cephal. lib.* 3. *conſ.* 421. *Philipp. Paſchal. de patr. poteſt. par.* 2. *cap.* 5. *a n.* 22. *plures allegans*, *Capiblanch. de Baron. Prag.* 9. *n.* 26. *ubi teſtatur de continua praxi*: *præcit. Pignatell. tom.* 4. *conſult.* 11. *per tot.* ubi firmatam concluſionem optime propugnat, quamvis non ſatis caute nonnullos DD. alleget; clariſſime *Donat. Anton. de Marin. lib.* 2. *reſol. quotid. c.* 132. *per*

(27) Tranchedini locus luculentiſſimus eſt, & lectu digniſſimus, ex quo, ut & ex Riccio, & ex Donato Ant. de Marinis (ut alios plurimos taceam) apparet, non deeſſe pragmaticos, quos in Foro duces tuto ſequi in hoc negotio poſſimus.

per tot. bene Baſil. Pont. de matrim. l. 2. cap. 1. §. 2. *Jo. de Capeaville de mod. miniſt. Sacram. cap. 6. quæſt.* 19.

81. Et individualiter de licentia denunciationes omittendi ſupponunt unanimes *Theologi & Canoniſtæ* peccare moraliter Epiſcopum ſine juſta cauſa diſpenſantem. *Card. de Laurea tom. 3. in 4. ſentent. diſp. 22. art.* 15. *nu.* 383. late confirmans, & teſtans de communi, *Salmanticenſes tom. 2. theol. moral. tract. 9. cap.* 8. *punc.* 7. *num.* 88. ibi. *Epiſcopus abſque juſta cauſa ſi omnes denunciationes omitteret, mortaliter delinqueret; abuteretur enim poteſtate ſibi conceſſa. Barboſ. in collect. ſuper Concil. Trid. ſeſſ.* 24. *de reform. matrim. cap.* 1. *n.* 60. *Pax. Jordan. Elucubr. vol.* 1. *lib.* 3. *tit.* 7. *n.* 4. qui alios cumulant Doctores utriuſque Fori. Hoc præſuppoſito jure, & ratione ab omnibas firmato, deſcendunt ad quæſtionem, an juſta cauſa diſpenſandi ſuppetat, cum timetur impedimentum a parentibus, & reſpondent cum diſtinctione, videlicet, vel prævidentur parentes injuſte contradicturi ex odio erga filios, aut ex alio pravo fine, & in hoc caſu non improbant diſpenſationem: ſi vero ad hoc, ne filius, vel filia indignis nuptiis parentum honori detrahat, vel ne familias deturpet; indubitanter affirmant nullo Jure diſpenſationem licere, quin & eam fore contra mentem *Concilii*, & cum gravi parentum injuria, ut pote qui jus habent ſe tuendi a filiorum offenſione, & propriæ familiæ gradum conſervandi, ut præ cæteris docent.

82. *Joannes Segura in direct. Jud. Eccleſ. par.* 2. *cap.* 19. *nu.* 8. *&* 9. *Timor Parentum non eſt cauſa ſufficiens ad inducendum malitiæ impedimentum, etiam certum ſit, quod parentes non aſſentiuntur; nec malitia, quæ dolum, & calumniam ſupponit, in Patre convenit, qui nemini facit injuriam, & Jure ſuo utitur.*

83. Fuſo calamo articulum examinat *Gutier. lib. p. Canonic.*

nonic. qq. cap. 20. *per tot. ubi num.* 9. *ex Domin. Soto* (qui tanquam Theologus Concilio Trident. interfuit) adnotat Conciliarium Patrum intentum in denunciationibus conſtituendis, illud inter cætera fuiſſe, ut parentibus (28), innoteſceret matrimonium a filiis contrahendum; & pergit firmiter demonſtrando jus parentum, ut indignis filiorum nuptiis contradicant. Ex quibus colligit *n.* 23. ſic dicens: *Non igitur ordinarius ægre ferre debet, quod matrimonium hujuſmodi inter valde diſpares impediri facile poſſit, ſi tot denunciationes præceſſerint, & quod mulier ipſa*

(28) Quum unus ex præcipuis bannorum finibus is ſit, ne matrimonia clam patre fiant, quumque præterea ſtatuta Synodalia (de quibus infra num. 95. & ſeqq.) parentes ante omnia fieri certiores jubeant: quis non rideat quorumdam parochorum ſcrupulum, an ſtuporem? religioni ſcil. ſibi ducentium, ſi talia matrimonia, quibus parentes cum ratione obluctaturos credant, patribus ſignificentur. Itaque id ſedulo laborant, ne de promulgatis ceteroqui, aut mox promulgandis nuptiis parentes inaudiant, veriti nimirum, ne tanto, uti putant, matrimonii bono per eos mora fiat. Nempe egregios arcani cuſtodes ſe profitentur in eo ipſo, cujus præconium faciunt. Ita in frequentibus urbibus ex importuno ſacerdotum ſilentio uſu haud raro venit, ut quorum maxime intereſt, ii reſciſcant ultimi, nec ante, quam jacta ſit alea. Ceterum quod præcipuus bannorum finis, quem propoſitum habuere Tridentini Patres, is fuerit, ut patribus filiorum nuptiæ innoteſcerent, ex Decreti *συνεχείᾳ contextu* ſatis luculenter percipitur. Ibi Patres, præfati Eccleſiam matrimonia injuſſu patrio facta ſemper *prohibuiſſe*, mox conqueruntur *prohibitiones illas propter hominum inobedientiam jam non prodeſſe ... niſi efficacius aliquod remedium adhibeatur*. Quodnam id erit remedium? Bannorum præſcribitur neceſſitas; ex quibus fiet, ut patres certiores facti, impedire matrimonium poſſint. Nihil evidentius. Simulque mens Concilii percipitur volentis, patres juſte & cum ratione filiorum matrimoniis obſiſtentes in Epiſcopalibus curiis eſſe audiendos. Alioqui quo ille bannorum apparatus? aut quodnam remedium Synodus attuliſſet? Satius erat, nihil reſciſſe patres, quam ſi, poſtquam certiores evaſerint, Prælatos ſurdos & inexorabiles nacti, ringi & rumpi cogantur.

ipſa abſque remedio manebit. Quandoquidem Jure optimo, & tuta conſcientia id impedire poſſit Pater; & huic ſe ſponte expoſuit periculo fœmina, quæ altiori nubere vult inſcio Patre viri. Aliud ergo quærat connubium ſuo ſtatui condecens. Quod ſi honorem, & pudicitiam ſuam indiſcrete profuderit, ſibi imputet, & concludit: Deficiente malitioſo impedimento, & ſtante juſto, jurique conſono, *poteſt, & debet formam, & ſolemnia Concilii intergre, & ſuo ordine ſervare.*

84. Brevius *Pax Jordan.* d. tom. 1. lib. 3. tit. 7. ſub n. 51. ait: *Quod ſi Pater juſte, & rationabiliter impedire nitatur, puta ob notabilem morum, divitiarum, nobilitatis, ac ſimilium qualitatum differentiam, tunc dicetur juſte impedire, nec præſtabit legitimam cauſam ad hunc effectum* videlicet pro denuuciationibus omittendis.

85. Prolixe totam materiam proſequitur *Menoch. Conſ.* 69. *vol.* 1. *per tot.* ubi ſingula a nobis firmata late comprobat, nempe quod filii in caſu graviter peccant contra honorem parentibus debitum. Quod parentes jure valent eorum indignas nuptias impedire. Denique quod non liceat Epiſcopo denunciationes remittere.

86. Rurſum audiendi Theologi de utroque puncto diſferentes: alii quidem de jure parentum ad impediendum ſæpedicta matrimonia, ac de obligatione Epiſcopi ad ipſorum jus ſuſtinendum: alii vero de non omittendis denunciationibus ob vitandum impedimentum, quod creditur juſte a parentibus indignis filiorum nuptiis opponendum.

87. *Dicaſtillo* tom 3. de matrim. diſp. 4. dub. 18. propoſito articulo.. An Judex poſſit interdicere matrimonium filiisfamilias &c. ſic reſolvit. *Poteſt Judex Eccleſiaſticus auctoritate ſua interpoſita impedire tale matrimonium*, & infra.. *Poterit imo* DEBEBIT *Prælatus impedire; maxime cum etiam parentes poſſint impedire tale matrimonium, & im-*

& implorare ſuperioris auxiliam . Ergo ſuperior ipſe poteſt , & DEBET tunc ſuam auctoritatem interponere .

88. *Bonacin. tit. de iis quæ pertinent. ad matrim. q.* 4. *punct.* 17. *num.* 26. affirmat ſe in caſu practico ita conſuluiſſe . Et ſubdit motiva ſui conſilii concludens : *Parentes poſſunt impedire matrimonium , & licite poſſunt impedire ſuperioris auxilium ; ergo Prælatus poteſt , ac DEBET ſuam interponere auctoritatem .*

89. *Adam Opatovius* de Sacram. tract. de matrim. diſp. 2. qu. 18. n. 158. *Proinde nec Eccleſia , nec illius Parochi debent concedere facultatem filiabus nubendi contra voluntatem parentum , præſertim cum tale connubium vergat in illorum dedecus .*

90. In terminis amplioribus *Thom. del Bene* de Immun- p. 1. cap. 8. dub 19. ſect. 9. n. 43. & ſeqq. ibi . . . *Si ex matrimonio , quod filius , vel filia contrahere cogitat ob diſparitatem ſponſorum , vel quid ſimile , familiæ dedecus , diſcordiæ , & ſcandala timeantur , ideoque tale matrimonium ſine peccato contrahi non poſſit , parentes illud impedire poſſunt , ac DEBENT , implorata Judicis auctoritate ; ad cujus officium pertinebit cavere , ne contrahantur ſimilia matrimonia , ex quibus ſcandala , & infelices exitus ſequi conſueverunt .*

91. *Boſſius* de contract. matrim. cap-11. n. 89. ait : *certum videtur in omnibus caſibus , in quibus filii peccant mortaliter parentibus invitis contrahendo aliquod matrimonium ; Prælatum peccaturum graviter , ſi filiis faveret , vel opponendo ſe parentibus volentibus impedire , vel diſpenſando in denunciationibus , ut facilius filii abſque parentum impedimento contrahere poſſint .*

92. Solidiſſime totam hanc rem examinat *Ferdinand. Rebell. de oblig. juſt.* p. 2. lib. 2. qu. 14. ſect. 1. per tot. ubi plura adducit pro declaranda injuria parentibus per hujuſmodi

modi conjugium inferenda; ex quibus Theologice infert, quanta ſit obligatio Prælati ad illud inhibendum. Inter cætera *num.* 9. ait ... *Prælati non debent conjungere eos, quos conſtat in contrahendo injuriam aliis facere, atque adeo ſine peccato matrimonium inire non poſſe*. Et infra .. *Si Prælati ejuſmodi nuptias parentibus injurioſas concilient, cooperabuntur peccato contrahentium*, & tandem concludit §. at dices: *Itaque non debet ab Eccleſia, bonorum morum, & probitatis magiſtra, concedi facultas ad contrahendum cum peccato; ſed potius diſſuadere debent talia connubia. Ad idque* TENETUR *Prælatus non ſolum ex præcepto correctionis fraternæ, ſed etiam ex proprio Paſtorali officio.*

93. Et quod ſpectat ad diſpenſandum ſuper denunciationibus, *Henriquez* in Summ. lib. 11. cap. 6. col. 4. Litt. H. *Voluntas contrahendi inſciis parentibus non eſt idonea cauſa, ut ordinarius diſpenſet, ne fiant denunciationes.*

94. *Cardinalis de Lauræa* tom. 3. in 4. ſent. diſp. 22. art. 16. n. 407. affirmat poſſe juſte diſpenſari, ſi timeatur injuſtum impedimentum a parentibus, & ſubdit .. *Secus autem ſi ex juſto motivo id faciant, ſcilicet quia indigne contrahitur, vel malum potius, quam bonum ex matrimonio naſcetur &c.* quod num. 409. confirmat: *Quia prudens judicium non dictat, ut quis impediatur, ne ſuæ familiæ utilitati ſalubriter conſulat.*

95. Hujus propterea obligationis docti, ac Religioſi Epiſcopi ſibi conſcii illud in primis in ſuis Synodalibus Conſtitutionibus circa Matrimonii Sacramentum Parochis præceperunt, ut eſſent valde ſolliciti de inveſtigando, utrum matrimonio parentes conſentirent, ac plerumque ſalutare ſtatutum addidere, ne ullo modo matrimoniis filiorum aſſiſtere, neve denunciationes inchoare præſumerent, niſi conſtito de conſenſu parentum, qui ſi deficeret,

ab

ab omni actu ceſſarent, totumque deferrent ad Epiſcopum, qui cauſis renitentiæ perquiſitis, de illarum ſubſiſtentia judicaret. Pauca ex pluribus, quæ occurrerent, in medium proferamus.

96. Incipiam ab antiquioribus. Inter Conſtitutiones Eccleſiæ Veronenſis per Epiſcopum *Joannem Matthæum Gibertum* tunc fungentem munere Legati Apoſtolici per totam Diœceſim, editas *ſub anno* 1542. tit. 7. cap. 1. ſic habetur: *Monemas, ne deinceps quiſque præſumat matrimonium contrahere, niſi cum præſentia Sacerdotis proprii, ac Patris, ſi habuerint.*

97. Synodus Monopolitana ſub Epiſcopo *Antonio Portio* non longe a Concilio Tridentino congregata anno 1585. cap. 17. quod eſt de Sacramento matrimonii, ſic habet: *Licet matrimonia a filiis familias ſine conſenſu parentum contracta, ſi Canonicum aliud non obſiſtat, valida reputentur, ac firma; quia tamen Sancta Dei Eccleſia ex juſtiſſimis cauſis ſemper illa deteſtata eſt, atque prohibuit; Parochi eorum prius voluntatem explorent, ſive parentum, cura ſive aliorum, ad quos futuri ſponſi, vel ſponſæ tutela, vel cura dignoſcitur pertinere; qui ſi non conſenſerint, paterne ſponſos admoneant, ne ſuis invitis aliquid deliberare velint, ſed parentibus obediant.* Nec permittit, illos ultra progredi, ut legi poteſt ibidem.

98. *In Synodo Auximana* ſub *Cardinali Antonio Maria Galli* ann. 1593. ſub tit. de matrim. cap. 19. ſic decernitur: *Mandamus, ut nullus Parochus eos, quos ſciverit invitis parentibus matrimonium velle contrahere, matrimonio conjungat, ſed ea de re nos reddat certiores, ut quid ſit agendum, mature poſſimus deliberare.*

99. Gabriel Paleottus, qui ut Jurium Doctor Sacro Concilio Tridentino interfuit, poſtea Sac. Rom. Eccleſiæ Card. & Bononienſis Archiepiſcopus renunciatus

Statuta edidit vernacula lingua pro dirigendis matrimoniorum negotiis, inter quæ illud legitur... *Occorrendo, che qualche figliolo di famiglia, voglia congiongersi in matrimonio, contradicendo, & opponendosi il Padre, non sarà ammesso dal Curato senza participazione dell' Arcivescovo.*

100. *Panormitana Synodus* de anno 1586. sub Archiepiscopo Cæsare Marullo part. 2. c. 8. sic statuit: *Parochi officium sit, filios matrimonio adnectendos, absque parentum consensu veniaque petita, ne illud ineant, monere, ne paternæ obedientiæ, reverentiæque officio non satisfiat.*

101. *Synodus Catanensis* habita de anno 1623. sub Episcopo Joanne de Osorio par. 2. n. 97. *Parochus filios familias moneat, ne insciis parentibus, aut etiam invitis denunciationes haberi, aut matrimonio jungi velint; non propterea, quod ad Sacramenti matrimonii firmitatem necessario requiratur parentum consensio, sed ut paternæ obedientiæ, reverentiæque id tribuatur.*

102. *Carolus Rossetti* Sac. Rom. Eccles. Card. in Synodo Faventina, quam habuit de anno 1647. tit. 10. cap. 10. statuit: *Ut Parochi non solum sponsorum consensus, sed etiam eorum parentum, si filii familias fuerint, diligenter inquirant: quod si difficultates comperient, nobis inconsultis ad denunciationes non prograediantur.*

103. *In Synodo Montis Regalis* de anno 1652. sub Cardinali Francisco Peretto sess. 2. cap. 8. sic legitur: *Si contrahentes filiifamilias fuerint, Parochi ab ipsis quærant, utrum conscii, & permittentibus, an insciis, & invitis parentibus jungi matrimonio velint; ac si de illorum voluntate non constet, interrogentur de causa, eaque cognita, graviter ipsos moneant, ne parentum, aut negligere, aut parvifacere auctoritatem velint.*

104. Inter Constitutiones Synodi Mazzarienſis indi-

ctæ a Cardinali Joanne Dominico Spinula anno 1641. lib.2. cap. 10. hæc habentur: *Curatus, ſi matrimonium contracturi ſint filiifamilias, eos valde cohortetur, ne illud renitentibus parentibus ineant, ſed paternæ obedientiæ officio ſatisfaciant.*

105. Aliarum quoque Synodorum ejuſdem tenoris decreta refert (29) *Gennettus* tom. 5. Theolog. moral. p.310. & ſeqq. quibus adde Synodum *Placentinam* ſub Epiſcopo Philippo Sega anno 1589. *Cæſenaten.* ſub Epiſcopo Petro Bonaventura anno 1638. *Veliternen.* ſub Cardinali Franciſco Barbarino Decano anno 1673. *Albanen.* ſub Card. Flavio Chiſio anno 1689.

106. Nec difficile erit aſſequi unde emergat, & quot titulis conſolidetur in Eccleſiæ Paſtoribus debitum indiſpenſabile non ſolum ne foveant damnabilem iſtam filiorum impietatem, verum etiam ut totis viribus, ac quibuſ-

(29) Veluti quod Synodo *Mediol.* VI. legitur: *Si vero filiifamilias ſint, hos Parochus valde cohortetur ... ut illis ne inſciis quidem, ne dum invitis rem tanti momenti ineant.* Si minus profecerint, rem totam ad Epiſcopum deferri jubet. In Synodo *Veſtana* an. 1699. cap. 15. *Præcipimus noſtræ Epiſcopali Curiæ, quatenus in poſterum per illam non recipiantur inſtantiæ de celebratione futuri matrimonii, quin prius extra judicialiter conſtet de conſenſu parentum. Quod ſi diſſentiant, cognoſcatur cauſa diſſenſus, & ad nos referatur, qui penſatis cauſæ momentis in jure, mandabimus opportune promovendum, vel impediendum matrimonium, ut juris erit, aut dicere dabimus.* Totum hoc ſub pœna ſuſpenſionis ab officio præcipitur. Horum ferme ſimilia ſunt, quæ caventur in Synodo Provinc. *Senenſi* an. 1599. Poſtremo Franc. Card. Barberinus in Synodo *Veliterna* an. 1673; cap. 17. ſic poſuit: *Parochi ... de illorum* (parentum) *conſenſu requirant, & ſi quid difficultatis occurrerit, nos conſulant, ut quid in ea re congruum viſum fuerit, decernamus.* Nec dubito, quin veteres Neapolitanas Synodos evolventi ſimilia decreta occurrerent. Atque optandum eſſet, ut in omnibus Diœceſibus Synodalia ſtatuta fierent, quibus huic malo obviam iretur.

buſvis Juris remediis, curent illos in officio continere. Attingam præcipua Capita (30) ex quibus laudati Theologi, & Canoniſtæ hanc obligationem concludenter evincunt. Nec pudet ipſorum fere verbis argumentum proponere; quippe qui nil magis optem, quam quod nemo credat rem tanti momenti nos proſequi novitatis amore, verum ſolummodo priſtinæ Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ſtudio, ac zelo vitandi tot crimina, quæ ſub inani tuendæ libertatis prætextu impune graſſari merito pii, ac Religioſi omnes vident, & non impediri conqueruntur.

107. Primo igitur conſurgit hæc obligatio ex ipſo officio Judicis, quod Eccleſiæ Præſules exercent, quoque jus ſuum unicuique illæſum ſervari ſatagere tenentur; qui multo magis cavere debent, ne ſua auctoritate lædant, neve lædere attentantibus favorem præſtent. At certum eſt, parentibus injuriam a filiis indigne contrahentibus irrogari, ut ex Jure Divino, Canonico, Civili, etiam

(30) Quas rationes heic Noſter affert, ne Prælatus iſtis conjugiis filiorumfam. velificetur, eæ rationes ſuadent, ut ea non modo ad tempus (quod vulgo fit) ſed in perpetuum impediat. Ac ſane plures alias rationes liceret producere. Cujuſmodi illud eſt, ne præbeatur anſa perjuriis. Nam parentes ubi viderint, ſe intercedendo & obluctando parum proficere, ac juſtum diſſenſum ſuum ab Epiſcopis parvipendi, ad aſtum & artes illicitas animum convertunt: mulierculas falſoſque teſtes componunt, quidvis perjeraturos, ut probentur priora ſponſalia, aut fides alteri data. Novi ad hunc ſcopulum etiam viros pios naufragium facere, ac recurrere ad remedium deterius malo. Nec facile uſitatius eſt conſilium, quod dari ſoleat redactis ad incitas genitoribus. Adde quod in hac unaſtruenda fraude non duos treſve peccare neceſſe eſt; ſed plurimos, hos opera, illos conſilio. Cui malo debent Prælati obviam ire; præſertim quum id facile ſint aſſecuturi, modo ſemel appareat, indigna matrimonia invitis parentibus ineunda in perpetuum eos repellere (ad quod ceteroqui ex officio tenentur) in perpetuum inquam; niſi ſicubi circumſtantiæ aliud ſuadeant.

tiam naturali manifeſte demonſtravimus; ut fatentur Theologi omnes, ac utriuſque Juris celebriores Interpretes; ut etiam illi, qui in aliis Matrimoniis non indignis, maxime filiorum libertati, & ultra honeſtatis fines indulgent, non diffitentur. Itaque Judex, qui talia conjugia, vel favore proſequitur, vel indulgentia fovet, vel non impedit, ſuo deficit muneri in re tam gravi, & a lethali culpa nullimode valet excuſari. Hoc argumento utuntur *Dicaſtill.* loc. cit. *Bonacin.* loc. cit. n. 26. & alii. Optime *Rebell.* loc. cit. n. 9. verſ. *Probatur primo*, ubi ſubtiliter arguit, quod ſi Prælato liceret talia conciliare conjugia; *Dabitur bellum juſtum ex utraque parte inter Prælatos talia conjugia conciliantes, & parentes ad eadem diſſolvenda contendentes. Habent enim Patres jus impediendi nuptias filiorum ob juſtam cauſam*. Quod plures affirmant uſque adeo verum eſſe, ut in dubio de Juſtitia cauſæ, præſumptio ſtet pro parentibus. Ita *Molpheſ.* in Summ. tract. 4. cap. 7. (licet alias nimiam erga filios præſeferat indulgentiam) tandem cedit veritati num. 24. concludens his verbis: *Quamvis in dubio præſumendum eſt pro parentibus, & nunquam debent filii ſine parentum conſilio, & conſenſu Matrimonium inire*.

108. Secundo loco urget evidens abſurdum, quod Eccleſiæ Præſules, quibus incumbit morum honeſtatem promovere, ac ſuarum ovium peccata coercere pro viribus, cum ingenti ſcandalo tot filiorum criminibus cooperarentur. Hoc utique argumentum liceat aliorum verbis proponere. *Ita Gutierez* Canon. quæſt. lib. 1. cap. 20. num. 23. ante med. ibi: *Quinimo in hac ſpecie, ſi aliud faceret* (Epiſcopus) *dum Matrimonio inter valde Impares favere vellet; ſibi forſan, ac ſuæ coſcientiæ detrimentum afferet, tanquam cooperator, atque exequutor peccati filii.* Addit. *Rebell.* loc. cit. num. 9. *Si Prælati ejuſmodi nuptias*

ptias parentibus injurioſas concilient, cooperabunt peccato contrahentium, & in ferenda parentibus injuria ſocii erunt.

109. Nec ſatis erit ad vitandum ſcandalum ſuumque munus adimplendum, non cooperari. Id fortaſſe excuſaret quemquam privatum hominem non Judicem, non Paſtorem. De eo enim verificatur, quod dum *poteſt prohibere* offenſam, *& non prohibet, ſi eſt ſuperior, & Judex, videtur conſentire*. Felin. *in cap. Quantæ, de ſent. excom. num.* 2. & ibi: *Innoc. Ancaran. Joan. Andr.*, & alii, quos allegat *Card. Tuſcus* to. 6. lit. P. Concluſ. 894. præcipue num. 7. ibi: *Et quod præciſe Prælatus teneatur prohibere mala, cum poſſit, ... eſt Textus in cap. Præterea* 23. *quæſt.* 8., *& in Can. Error. diſtinct.* 83. Tenetur igitur Epiſcopus Matrimonia cum peccato, & parentum injuria celebranda pro viribus impedire, vel ob iſtud motivum, *quia filius peccat ineundo Matrimonium in tali eventu*: Prælati autem *debent peccata impedire. Tum etiam quia ipſi incumbit ſaluti ſubditorum incumbere, rixas tollere, & ſcandala impedire*. Sic diſcurrit *Bonacin.* quæſt. 4. cit. punct. 17. num. 26. verſ. *Si ſumptis*.

110. Tertio efficaciſſime evincitur quomodo Prælatus graviſſime peccet, ſive favorem præſtet, ſive non prohibeat hujus generis connubia, ex ſanctitate Matrimonii inter Fideles, quod eſſe unum de ſeptem Eccleſiæ Sacramentis fide docemur. Quod autem Epiſcopalis muneris ſit vetare, ne ad Sacramenta ſuſcipienda indigne accedatur, neve indigne miniſtrentur, quodque horrendum ſit, favorem præbere indigne accedere, & miniſtrare contendentibus, veritas eſt luce meridiana clarior. Sicuti igitur inter primas Epiſcopi ſollicitudines illa adnumeratur, ne permittat Sanctum dari canibus, & Margaritæ projiciantur ante porcos, ut arceantur ab Altari, qui notorie

rie in peccato verſantur; multo magis, qui in ipſo actu ſumendi, vel miniſtrandi ſacrilege, & irriverenter se gererent, ita etiam cavere debent, ne Matrimonium contrahant ii, quos conſtat non aliter contrahere, quam ſacrilege profanando Myſterium, quod perficiunt, quatenus in ipſo actu contrahendi parentibus, & familiæ dedecus, & ignominiam ingerunt. Neque enim quoad hoc differentia ulla dignoſci valet inter Matrimonium, & alia Sacramenta, ſaltem reſpectu contrahentium, qui nullo potiuntur jure ad Matrimonium ſacrilege ineundum, magis quam ad Sanctiſſimam Euchariſtiam ſacrilege ſuſcipiendam. Quapropter ſicuti arcendi ſunt ab Altari, ſi peccatum eorum ſit publicum; ita poſſunt prohiberi a Matrimonio propter eandem cauſam, quæ in Matrimoniis indignis ſemper urget. Nam diſparitas contrahentium, ac parentum juſta repugnantia ſemper notæ ſunt, ac ideo filiorum peccatum nunquam cenſeri debet occultum.

111. Nec obſtat ſententia illorum, qui putant, Parochum non æque peccare aſſiſtendo Matrimonio, dum contrahitur ab iis, quos novit peccato detineri, ſicuti dum miniſtrat Euchariſtiam indigne petenti, quippe in Matrimonio Parochus non eſt (31) Miniſter. Nam contrarium eſt verius, ut ſolide concludit *Arriaga* tom. 7. tract. de Sac. in gener. diſput. 21. ſect. 6. num. 36. & ſeqq. Præcipue attenta diſpoſitione *Tridentini*, ex qua per Parochi præſentiam redditur validum Matrimonium, ac proinde inevitabile eſt affirmare, quod Parochus aſſiſtens moraliter præſtat operam ad Sacramenti confectionem. Ac ideo *Suarez* agnoſcit in Parocho nedum parem, ſed majorem obli-

(31) Hæc oppoſitio per ſe ruit in ea ſententia, quam ſup. *adnot.* 24. propoſuimus, & ut veriorem amplexi ſumus: quæ docet, Sacerdotem eſſe verum ſacramenti hujus miniſtrum.

obligationem quoad Matrimonium, quam quoad cetera Sacramenta, itaut ſpecialem in iſto diligentiam adhibere teneatur, ut deprehendat, an contrahentes cum debita diſpoſitione accedant. Sic docet in tertiam partem *S. Thomæ* ſuper qu. 65. art. 4. diſput. 18. ſect. 2. circa med. verſ. *Dixi in Concluſ.* Et poſt ipſum *Dicaſtill.* de Sacram. in gen. diſput. 3. dub. 12. n. 271. ibi: ***Unde in aſſiſtendo contractui*** *Matrimonii*, (*in quo quamvis non ſit Miniſter Sacramenti Parochus, in multis aſſimilatur miniſtro, & non debet aſſiſtere indigne petenti*) *præmittendæ ſunt inquiſitiones de moribus, de vita &c.* & in ſpecie, quod Parochus ante omnia inquirere debeat de conſenſu parentum, monent *Barboſ.* de Paroch. par. 2. cap. 21. num. 1. & *P. Segneri in Parocho inſtructo* cap. 23. §. 2. Luculenter, & ſolide punctum examinat Serrarius to. 2. opuſc. de Cathol. matrim. cum Hæretic. ubi cap. 3. ex profeſſo demonſtrat, quomodo peccent Parochi aſſiſtendo Matrimonio eorum, qui in ſtatu peccati, & actu peccando contrahunt, & cap. 4. late probat obligationem Epiſcopi ad impediendum, dum poteſt. Ibi inter cætera argumentum deducit ex *Tridentino*, quod ſeſſ. 24. c. 10. mandat Epiſcopis curare nuptias, ut ea, qua decet, modeſtia, & honeſtate fiant, cujus rationem ſubdit: *Sancta enim res matrimonium, & ſancte tractandum*. Itaque ſi honeſtatis, & modeſtiæ cura incumbit Epiſcopo: quo jure negligere valet, quæ ſpectant ad Religionem ſervandam, & ſacrilegia removenda? Ideo concludendum cum *Card. Lauræa* t. 3. in 4. ſentent. diſput. 22. art. 22. n. 549. *In mortali contrahitur, & ſic DEUS offenditur, ruina ſpiritualis proximi inducitur, fidelitas in miniſtrando non obſervatur, ſanctum canibus datur, ideſt peccatoribus, & Sacramentum matrimonii ſua efficaciæ privatur*. Ad hæc auxilium præſtare, vel ea non impedire, utrum lethalem culpam inducat, aliis relinquimus judicandum.

112. Ma-

112. Maxime in caſu de quo agitur, in quo nulla ſuppetit gravis cauſa impellens Parochum, ut aſſiſtat, Epiſcopum, ut faveat, quin nec ipſum contrahentem, ut ineat Matrimonium, niſi ut ſuam effrænatam libidinem expleat. Imo tot vigent motiva ab indignis nuptiis retrahentia, ut poſſit abſque hæſitatione affirmari, cauſam filiorum geri, ſi arceantur a conjugio, cujus quam cito continget ipſos inutiliter pœnitere. Etenim, cum ut plurimum hujuſmodi matrimonia contrahantur ab iis, qui ob amorem, libidinemque ex blanditiis, vel maleficiis non ſunt in recto ſenſu, dum faciunt id, quod alii ſanæ mentis non gererent; proinde cum tali prohibitione, & diligentia poteſt quis induci poſtea ad contrahendum Matrimonium dignum, & æquale in recto ſenſu, & juſto judicio, abſque eo, quod dicatur geſtum contra libertatem Matrimonii, ut cum *Capiblanc. de Baron.* lib. 2. ſuper pragmat. 9. num. 10. animadvertit *Reverendiſſimus de Zaulis* ad Stat. Faventiæ lib. 4. Rub. 26. num. 42.

113. Quarto denique clariſſime apparet culpa Prælati, ſi ſuper denunciationibus diſpenſet, nam ejus facultas, ut ſupra etiam tangebamus, non eſt illimitata, ſed continere ſe debet infra fines a *a Sacro Concilio Tridentino* præſcriptos, quos ſi prætergrediatur, lethaliter peccat, ut ex communi calculo *Theologorum*, *& Canoniſtarum* jam præmiſimus. Concilium vero in noſtro caſu nullam Epiſcopo poteſtatem facit; quinimo in reprobandis clandeſtinis conjugiis, ac denunciationibus prævиis ſtatuendis, hunc inter cæteros finem intendit, ut vitarentur ſcandala, & diſcordiæ inter conſaguineos, quæ frequentius ſubſequuntur Matrimonia inſciis parentibus celebrata. Quod ex *Dominico Soto* non obſcure deducitur *in* 4. *ſent. diſtin.* 28. *q.* 1. *art.* 1. *column.* 3. & ex aliorum Doctorum ſententia adnotavit *Vidal. in Arc. vital. tit. de matrim. inquiſit.* 3. *num.* 13.

Quapropter utcumque res ſe habeat de aliis Cauſis, de quibus non levis eſt diſſenſio maxime inter Theologos; hanc certe nullus approbat, ut ſcilicet Matrimonium parentibus injurioſum, atque ſcandalorum fons, & origo clanculum celebretur. Neque dubito, quin Prælato indulgenti, ut denunciationes ad hunc finem omitterentur, apprime conveniret, quod generatim de diſpenſationibus in Eccleſiæ legibus abſque rationabili cauſa ex *S. Bernardo* ſcripſit *S. Antonin.* par. 1. tit. 17. capit. unic. §. 20. verſ. *Unde definitur. Non ſunt diſpenſatores, ſed diſſipatores, & peccabunt ipſi diſpenſantes cum diſpenſatis, ſi eis utuntur.* Quamobrem pro caſu noſtro concludendum cum *Gutierez lib.* 1. *Canonic. qq. cap.* 20. *n.* 25. *Adverſus mentem Concilii fieret, ſi remitterentur denunciationes, cum Concilium ob hanc rationem, ut Patri innoteſceret, voluit denunciationes fieri debere. Ergo ordinarius concedendo prædictam licentiam forte excederet fines ſuæ poteſtatis.* Cui dicto conſentiunt Doctores omnes pro noſtra reſolutione ſub initio laudati.

114. Reliquum eſſet, ut quæ opponuntur argumenta ſolveremus, dilueremus difficultates, Textus explicaremus. At quænam objecta difficultatem faciunt? Qui Textus vel ſpecie tenus noſtris reſolutionibus adverſantur? Fateor non nihil me trepidaſſe, dum vulgo audirem perhiberi, Matrimonia quævis a quibuſvis licite contrahi poſſe; dumque naturalis ratio, pietas, Theologorum auctoritas, ac Eccleſiæ diſciplina in adverſam abire ſententiam adigebant, adhuc ſiſtebam dubius, ne mihi inaudita (quo nihil facilius accidere poſſe ſentiebam) lateret difficultas. Fefellit me tamen ſpes dicam an timor? Dum quotquot licuit Auctores conſulens, tractatus percurrens, illud primo, illud poſtremo, illud unice viderim centies replicari, nempe LIBERTATEM in Matrimoniis indignis cum paren-

rentum & familiæ dedecore, cum ſcandalo, cum diſcordia inter conſanguineos, contrahendis. De his conjugiis loquimur, de his Textum expetimus, deſideramus argumentum, quo vel apparenter valeant cohoneſtari. Hæc prohibendo, hæc impediendo, non violatur libertas, ſed ſervatur. Sic loquuntur *Theologi*, *ſic Juris interpretes*, quos in duabus præteritis reſolutionibus ſuper puncto libertatis allegavimus. Sic quam plures alii, quorum nonnullos ſubdere non recuſamus.

115. *Bonacina* tit. de iis, quæ pert. ad matrim. quæſt. 4. punct. 17. n. 26. verſ. *Neque obſtat ſecundo*, ibi: *Neque obſtat impediri libertatem matrimonii; tum quia libertas matrimonii non debet familiæ, aut proximo nocere; tum quia non dicitur libertas alicujus impediri; niſi impediatur ad id, ad quod habet Jus ad nuptias injurioſas Patri &c.*

116. *Gabriel a S. Vicentino* de Sacram. Matrim. diſp. 3. q. 6. n. 48. *Ad matrimonii libertatem non ſpectat, quod cum peccato fiat, & cum maxima parentum injuria, ſed matrimonii libertas tunc maxime eſt quando ſine peccato eſt, ut patet de libertate creata; non enim poſſe peccare ad hominis pertinet libertatem, ſed ad defectum illius.*

117. *Rebellius* de obl. juſt. p. 2. lib. 2. q. 14. ſect. 1. ſub. n. 9. *At dices eſſe contra libertatem matrimonii. Negandum eſt aſſumptum, nec enim minuitur libertas nubendi, ſed potius regulatur, & perficitur &c. eſſe enim liberum ad malum faciendum potius eſt imperfectio libertatis, quam conditio neceſſaria.*

118. *Joannes Martinon.* to. 2. de Sacram. diſput. 71. ſect. 9. n. 118. *Ita contrahere non eſt uti, ſed potius abuti ſua libertate. Debetque libertas contrahendi eſſe juſta, & rationabilis.*

119. *Barboſ.* ſuper *c. 17. requiſivit. 17. de Sponſal. n. 4.* Hanc firmat regulam: *ſi coactio fiat, auget potius libertatem,*

tem, quam minuit. Dummodo ad id impellat, quod sub peccato mortali quis facere tenetur. Quod verificari in casu nostro, ex iis, quæ supra firmavimus, quisque facile colliget.

120. *Anton. a Spirit. Sanct.* in direct. tract. 11. disput. 5. sect. 7. n. 267. vers. *Unde. Nec hæc restrictio est etiam indirecte contra libertatem, quæ desideratur in matrimonio. Nam libertas, quæ in matrimonio desideratur est libertas honesta, & rationabilis, hoc est quæ secundum rationem, & debitum honestatis sit.*

121. Et aliis aliorum responsionibus prætermissis illam omittere non licet. Quod scilicet hic non agitur de prohibendo filiis simpliciter Matrimonio, sive de ipsis cogendis ad ducendam hanc, vel illam mulierem arbitrio parentum, vel Prælati. De hac restrictione libertatis, utrum quandoque licita sit, vel ob commune bonum, vel ob urgentissimam causam succurrendi indigentiæ Patris, nostra non interest rem decidere. Loquimur dumtaxat de impediendo conjugio cum muliere, vel viro indigno ob vitandam infamiam, dissidia, ac cetera, quæ in dies oriri mala, etiam inter conjuges ex his connubiis despiciuntur: Facta in cæteris libera facultate filiis quamlibet ducendi fœminam ipsis bene visam. In hac sane tam justa, tam honesta, tam ipsismet filiis proficua limitatione non valemus capere quænam violentia subsit, quod ve libertatis vel minimum præjudicium. Hoc optime animadvertit *Menoch.* lib. 4. præsumpt. 189. n. 82. & seqq. ibi: *Non enim matrimonium impeditur, qui si uni nubere non potest, alteri potest.* Et infra, *num.* 84. *Non impedit matrimonii libertatem, quia, etsi nubere prohibetur indigno, potest tamen nubere digno.* Et aliis allegatis tenuit *Gratian.* discept. for. to. 1. cap. 5. num. 10. *Nam libertas matrimonii licet non possit impediri in totum, potest tamen modificari ratione per-*

perſonarum. Conſentit *Card. de Luca* t. 14. adnot. ad Concil. Trid. diſc. 26. n. 37. & 38. & idem *Gratian.* cap. 213. num. 25. *poſt Felin.* in cap. 1. *de Sponſal. num.* 20. *Quamvis prohibeantur nuptiæ cum aliquo; dummodo alteri poſſit nubere, ex hoc non impeditur libertas matrimonii.*

122. Neque enim ad libertatem pro Matrimonio requiſitam neceſſaria eſt effrænata quædam licentia, per quam liceat contemnere honeſtatem, charitatem, pietatem, etiam juſtitiam. Modum, ac menſuram in Matrimoniis cernimus definitam in ſacris Litteris, in Eccleſiæ Canonibus, in Summorum Pontificum Decretis; nec tamen ex ipſis violatam libertatem licet ſuſpicari.

123. Replicant nihilominus: *Concilium Tridentinum* videtur plus aliquid tribuere huic libertati. Ad eam tuendam anathemate ferit eos, qui ad Matrimonia cogunt directe, ſive indirecte; ſint Domini temporales, ſint Magiſtratus, ſive alterius dignitatis, aut gradus exiſtant. Ita ſeſs. 24. de reformat. matrim. cap. 9. Ubi illam firmat regulam: *Maxime nefarium eſſe matrimonii libertatem violare*. Igitur nemini licebit filium contrahere volentem quovis titulo a Matrimonio arcere.

124. Verumtamen hæc objectio ſtatim evaneſcit, ſi locus Concilii percurratur, nec aliam meretur reſponſionem. Siquidem ibi ſermo eſt ſolummodo de ſæculi poteſtatibus, quæ ad certum Matrimonium viros, vel mulieres maxime divites, & ſpem magnæ hæreditatis habentes minis, ac pœnis adigunt, & compellunt. Hoc prohibet, hoc ſub anathemate Concilium vetat; quia procul-dubiò libertatem violat, nec alia cauſa fieret, niſi ex terreno affectu, & cœca divitiarum cupidine. Cæterum Concilium nihil de iis, qui non cogunt ad certum conjugium, ſed ab uno dumtaxat prohibent: nihilque denique de impedimento ex juſta cauſa oppoſito ibi ſtatuere, communis

munis fert Doctorum ſententia, de qua *Gutierez* lib. 1. Canonic. quæſt. cap. 20. num. 32. *Boſs.* de contract. matrim. cap. 11. §. 3. ubi n. 30. addit. ex Zypæo de Sponſal. n. 6. in fin. *Excommunicationem Tridentini non incurrere Judices, qui ad inſtantiam parentum includunt alicubi filios ut cum ratione cauſam examinent &c.* & alii congeſti per Barboſ. in Collect. Concil. Trid. de reform. matrim. cap. 9. cit. quibus adde de iis, quæ pertin. ad matrim. quæſt. 4. punct. 17. ſub num. 26. ibi: *Neque obſtat decretum Tridentini, ubi videtur injunxiſſe excommunicationem cogentibus, & prohibentibus matrimonium. Ratio eſt, quia Concilium loquitur de cogentibus ad matrimonium, non vero de prohibentibus, ut multi Doctores teſtantur. Tum quia etiamſi admitteremus Concilium loqui de impedientibus, intelligendum aſſet de impedientibus abſque juſta cauſa, ut bene tradit Coninck de matrim. diſp. 28. dub. 5. nu. 48. Rebell. par. 2. lib. 2. q. 14. n. 9. Menoch. to. 1. conſ. 69. n. 63. In hoc caſu matrimonium ex cauſa impeditur.*

125. Tandem ne vel leviſſimam aliquam difficultatem ſilentio præterire videamur; occurrendum eſt quorumdam præcipue Canoniſtarum auctoritati, qui ut vitarent anguſtias Jure Cæſareo in Matrimoniis contrahendis definitas, in oppoſitam ex diametro ſententiam deſcendiſſe reputantur, quatenus Jure Canonico omnes civiles illæ leges fuerint abrogatæ, atque adeo circa nuptias, nihil non liceat filiis, etiam parentibus invitis. Enim vero non eſt valde difficile illorum dicta cum communi Theologorum, ac perilluſtrium Canoniſtarum ſententia concordare, ſi videlicet affirmemus illos non ſatis diſtinguere inter licitum, & validum, ut moris eſt Doctorum, qui pro Foro Fori commentaria exaraverunt. Nec aliud voluiſſe, niſi quod filiorum conjugia, quantumvis indigna, & parentibus inſciis, vel contradicentibus copulata, firma, ac

rata

rata habenda forent, nec humano arbitrio venirent diſſolvenda ; quod veriſſimum eſſe refragari nemo poteſt. Sic antiquorum dicta conciliari facile poſſe autumat *Card. Paleott.* in tract. de ſpur. & noth. cap. 8. num. 14. ibi: *Id tamen non reticebo poſſe & mediam quamdam in hac re opinionem adſtrui, quæ cæteris æquior, & probabilior videatur, nempe ut dicamus Jure etiam Pontificio conſenſum Patris ex præcepto requiri. Si tamen adhibitus non ſit, non ideo dirimendum; quia & alia multa legibus prohibentur ne fiant, quæ tamen facta ſolent ſuſtineri.*

126. Hæc ſane de conjugiis filiorum familias duntaxat proſecuti ſumus. Ac ne videamur aliorum indignas nuptias ſilentio comprobare, ſubdere fas eſt, quod idem omnino ſentiendum erit de quolibet matrimonio cum detrimento familiæ, ac conſanguineorum dedecore contrahendo; ſive parentes, ſive fratres, vel ſimili proximo conſanguinitatis gradu conjuncti, ſi uxorem ducant infamem, longe imparem, unico verbo, quæ decus ſanguinis notabiliter denigret, mortaliter peccant, nec unicum, ſed totidem admittunt crimina, quot demonſtravimus filios indigne contrahentes, inexcuſabiliter detineri. Injuſte lædunt famam, honorem proximi: illicite odiis, diſcordiis, cæteriſque Peccatis viam aperiunt: virtutem pietatis, qua non ſolum filii erga parentes, verum & parentes ad filios, ac omnes conſanguinei ad mutuo ſe colendos obligantur, turpiter violant. Rem ita ſe habere perſpicuum fiet diſcurrendo per ſingula momenta rationum, quibus propoſitas reſolutiones ſatis credimus ſtabilitas. Adeoque nomine (32) *parentum* in hac materia veniunt

(32) Id jam ſupra Adnot. 21. ad titulum *Dub. II.* adnotaveram; neſcius ſcilicet id hoc loco animadverſum ab Archiepiſcopo noſtro fuiſſe.

niunt etiam in ſubſidium proximiores, qui locum parentum tenent, & ſub quorum cura, & cuſtodia exiſtunt. *Ad Text. in l. unic. §. Oportet C. de rapt. Virg. l. In conjunctione* 20. C. *de nupt. cap. Videtur, qui matrim. accuſar. poſs.* & ex *Pontio*, & aliis notant *Boſs.* de contract. matrim. cap. 11. §. 8. n. 88. *Panimoll.* dec. 45. n. 18. & paſſim Auctores ſupra relati.

DUBIUM IV.

Utrum permittendum ſit filiisfamilias inire Matrimonia cum persona indigna, cum qua præceſſerunt ſponſalia juramento firmata.

Obligatio, quæ oritur ex Sponſalibus nudis tam in foro interiori, quam exteriori a n. 127. *ad* 129.

Obligatio circa Sponſalia jurata declaratur. a num. 140. *ad* 144.

Sponſalia ſive nuda, ſive jurata ſuper indignis nuptiis inita parentibus invitis non obligant ex communi fere Theologorum, & Canoniſtarum *ſententia, a num.* 145. *ad* 177.

Ejuſdemque concluſionis fundamenta, & rationes expenduntur a n. 178. *ad* 192.

Juſta cauſa irritandi ſponſalia filiorum, ob infelices exitus, ſcandala, aliaque mala, quæ ex inæqualibus, vel indignis nuptiis cum parentum diſſenſu oriri ſolent a n. 193. *ad* 210.

Juſta diſſolutio ſponſalium ex indignatione parentum, & timore privationis hæreditatis, a n. 211. *ad* 213.

Ponderatur eadem promiſſio de re illicita, numer. 214. & 215.

Subnectuntur exempla a n. 216. *ad* 218.

Præ-

Prælati, ſeu Judices Eccleſiaſtici debent impedire, ſeu irritare hujuſmodi ſponſalia filiorum a n. 219. *ad* 232.

In comprobationem ejuſdem facultatis, ſeu potius obligationis Prælatorum in rejiciendis filiorum ſponſalibus reſpondetur contrariis argumentis a n. 233. *ad* 239.

Concluditur, hujuſmodi filiorum ſponſalibus, & illicitis nuptiis repugnare veram praxim totius Eccleſiæ etiam in ſenſu Sacri Concilii Tridentini *a numer.* 240. *ad* 250.

127. INfandum ſcelus tot nominibus execrabile pejori facinore tueri contendunt effrenes juvenes, eorumque callidi defenſores, ut jura, quibus indigna Matrimonia prohibentur, eludant, Jure jurando ſe obſtringunt illas ducere in uxores, quibus uti cœperint concubinis. Hæ videlicet ab iniquis genitricibus edoctæ, omnis generis lenocinio adoleſcentes alliciunt, ut perdite exoptent, enixe petant, quod ſub ſpecie pudoris, ſe nunquam conceſſuras teſtantur, niſi jurata fide futuri conjugii. Itaque *Dei* nomine invocato ſe coinquinant ſtupro; exinde ſpecioſo prætextu ſervandæ fidei, adimplendi Juramenti, ac compenſandæ injuriæ honeſtæ virgini illatæ, Eccleſiæ præſidium incredibili expoſtulant audacia, jactitant non ſuam cauſam agi, ſed *Sacrorum Canonum*, quibus ſtatuitur, jubetur, jusjurandum inviolabiliter ſervari, reſarciri damnum illatum, ad defloratorem virginis eam ſibi matrimonio copulare.

128. Uſquequo hæc vera ſint, atque utrum aliquam limitationem recipiant, explicare (inviti licet) aggredimur. Urget quippe Sacrorum Antiſtitum zelus non valentium ſiccis oculis intueri, quomodo perjuria, ſtupra, impietas erga parentes, Sacri fœderis nuptiarum profanatio, vetera denique ſcandala ſuperius enarrata, nedum

impune graſſentur, verum etiam ſub pietatis prætextu quamplurium favore atque tutela potiantur.

129. Itaque ut veritas, ſatis ſub generalibus regulis obnubilata perſpicua fiat, par fore ducimus, has duas obligationes ſejunctim pertractare; prius videlicet illam, quæ ex juramento iuducitur pro adimplendis ſponſalibus de futuro; deinde verba facturi de altera, quæ ortum habet ex ſpeciali ratione ſtupri.

130. Sponſalia definiuntur *Mentio, & repromiſſio futurarum nuptiarum L. 1. ff. De Sponſal. & in cap. Noſtrates Cauſ. 30. qu. 5. Futurarum nuptiarum promiſſio.* Eamdemque definitionem amplectuntur unanimiter *Theologi* poſt *Magiſtr. ſent. in 4. diſt. 27. S. Thom. ibi quæſt. 2. art. 1. in corp. S. Bonavent. diſt. 28. artic. 1. quæſt. 1. in concluſ.*, & Canoniſtæ *ſuper Rubric. de ſponſal. ibi: Præpoſitus n. 2. Butr. num. 1.* Cæteros dabunt *Sanchez de matrim. lib. 1. diſp. 1. num. 1.*, & *Covarr. tom. 1. in Epit. in 4. decretal. part. 1. de Sponſal. cap. 1. num. 1.* Ex recent. optime *Martinus Perez de* Matrim. *diſp. 1. ſect. 2. n. 1.*, & *ſeq.*, *Gonzal. Tellez in Comment. ſuper cap. Præterea de Sponſal. a num. 1.*

131. Propterea ſicuti ex cæteris promiſſionibus mutuis, & acceptatis oritur obligatio adimplendi promiſſum, ita ex ſponſalibus conſurgere debitum contrahendi matrimonium, niſi juſta, ac rationabilis cauſa excuſet, procul omni dubio tenendum eſt cum communi *Theologorum*, & *Canoniſtarum*, itaut qui renuat ſtare Sponſalibus, lethaliter peccet, *S. Thomas loco cit. ad 2.* ibi: *Dicendum quod ex tali promiſſione obligatur unus alii ad matrimonium contrahendum, & peccat mortaliter non ſolvens promiſſum, niſi legitimum impedimentum interveniat.* S. Bonav. loco cit. *Si dicat quis, ego conſentiam in te: ſe conſenſurum promittit. Quia vero eſt promiſſio, ideo eſt obligatio;*

gatio; ſecundum enim Jura cogendus eſt vir, ut mulierem accipiat in uxorem, niſi aliquis caſus interveniat, qui ſolvat Sponſalia. S. Antonin. ſum. 3. par. tit. 1. cap. 18. §. 1., ac reliqui omnes, quos lato calamo congerit *Sanchez de Matrim. lib.* 1. *diſput.* 18. *n.* 7. & poſt ipſum *Martinus Perez diſput.* 6. *ſect.* 1., *Boſſ. de contract. Matrim. cap.* 11. §. 5. *num.* 36., *Card. de Lauræa in* 4. *ſent. tom.* 3. *diſp.* 37. *art.* 7., *Gonzalez Tellez in Comment. ſuper cap. Præterea cit. n.* 5.

132. Evincitur autem hæc obligatio ex generali ratione pacti, & contractus, in quibus invicem ſibi aliquid promittentes tenenentur exequi quod promiſerunt; ac ſi materia gravis, ſic ſequitur obligatio ſub gravi. Nihil enim tam fidei humanæ congruum eſt, quam ut pacta ſerventur, & adimpleantur *leg.* 1. *ff. de pact. cap.* 1. *&* 2. *de pact.*: idque negare repugnat principiis Juris naturalis, Divini, & humani, ut bene obſervat *Boſ. cap.* 11. *cit. num.* 36.

133. Neque obligatio prædicta procedit ex ſola virtute fidelitatis, ut videtur ſentire *Hurtadus de Matrim. diſput.* 1. *difficul.* 6. *num.* 223. verum etiam ex Juſtitia commutativa, ut poſt *Sanchez de matrim. lib.* 1. *diſput.* 27. concludit *Perez diſput.* 6. *ſect.* 2., & ſolide confirmat; maxime quia virtus fidelitatis reſpicit ſolummodo debitum liberalis promiſſionis, at in ſponſalibus adeſt ultro citroque obligatio correſpectiva, & promiſſio repromiſſione compenſatur; eo prorſus modo, quo in reliquis contractibus oneroſis, ex quibus ſtrictum Jus quæritur pro utroque contrahente, ac proinde rigoroſum debitum Juſtitiæ reſultare *Doctores* omnes agnoſcunt. Sive igitur ſponſalia reducantur ad contractum innominatum facio ut facias, ut innuit *Sanchez diſput. cit. num.* 2., ſive habeantur pro contractu nominato, prout affirmant *Robert. Konig.*

ſuper Tit. 1. *de Sponſal. num.* 51. *verſic. ad hæc*, *& Chriſtoph. Scambogen. eod. tit. n.* 25., ex iis ſtrictam adimplendi obligationem conſurgere, ne Juſtitia lædatur, jure non poteſt in dubium revocari, quod alios cumulans optime confirmat *Gonzalez Tellez ſuper d. cap. Præterea n.* 8. *circ. med.*

134. Revocatur quidem in dubium, utrum aſſerta obligatio locum ſibi vindicet in Foro exteriori. In contrarias ſententias diſcedunt tum *Theologi*, tum *Canoniſtæ*. Negant aliqui, alii affirmant; plerique ſic diſtinguunt. Si ſponſalia ſint nuda, putant Judicem non poſſe compellere ad implementum, poſſe tamen, ac debere, ſi fuerint Jure jurando confirmata. Singularum auctores, ac viam ipſos conciliandi tradunt *Sanch. de matrim. lib.* 1. *diſput.* 29. *n.* 5. *& Averſa de matrim. quæſt.* 8. *ſect.* 8. *verſ.* 5. *dubitatum*. Nos ſatius ducimus ab his abſtinere, ne videamur perſequi novitates, ac contra ſententiam paſſim in Curiis uſu receptam procedere. Cæterum animadvertere fas eſt, ſententiam negantem obligationem Sponſalium quoad Forum judiciale docuiſſe *S. Thomam in* 4. *diſt.* 27. *quæſt.* 2. *art.* 1. *ad* 2., alioſque gravioris notæ *DD.* quos dabunt *Sanch. & Averſa locis citat.*, quos immerito erroris damnat *Covar. in Epit. tom.* 1. *part.* 1. *de Sponſal. cap.* 4. *num.* 3. *&* 51.

135. Recepta itaque nunc temporis opinio, & ad praxim quotidie revocata fert, ſponſalium obligationem procedere etiam in Foro Fori, atque compellendum eſſe renuentem Juris remediis, ut matrimonium ineat, niſi rationabili cauſa excuſetur. Idque verum eſſe, ſive ſponſalia ſint nuda, ſive jurata. Ita *DD.* fere innumeri, quos congerit *Boſ. d. cap.* 11. *nu.* 35., *Ricc. reſol.* 406., *&* 419., *Card. de Lauræa in* 4. *ſentent. tom.* 3. *num.* 232. *diſput.* 37. *citat. art.* 7. *Perez diſput.* 6. *ſect.* 2. *n.* 6., *Card. de Luca de matrim.*

matrim. disc. 8. *nu.* 2. *&* 3., *Gonzal. Tellez super cap. Præterea citat. num.* 5., *Adden. ad decis.* 431. *tom.* 2. *part.* 4. *recent. num.* 65. Idemque pluries velut certum suppositit, vel decidendo firmavit Sac. Rota, ut in *Mediolanen. Sponsalium coram Pamphilio* 14. *Martii* 1608. *inter ejus impressas* 96. *num.* 1., *& in dec.* 142. *par.* 15. *rec. in princ.* & alibi.

136. Tametsi autem ex *Jur. Cod. & Pandectar.* videantur sponsalia nullam parere actionem in Foro externo (sic *in L.* 1. *c. De Sponsal.* ibi: *Alii desponsatæ, renunciare Conditioni, & nubere alii non prohibentur*; & ibi *Glos.* affirmans id licere cum causa, & sine causa; cui videntur consentire *Cin.*, *Gratian.*, *& Panormit.*, de quibus *Sanch.*, *& Avers. locis citat.*) tamen vel præfatus *Textus* æquiorem recipit interpretationem, quatenus intelligatur procedere suppositio consensu Sponsi, ad differentiam matrimonii, in quo non licet etiam de consensu resilire; vel dicendum correctam fuisse dispositionem Civilis Juris Jure Ecclesiastico, ut præter *DD.* relatos notat *Konig. super* 4. *Decretal. tit.* 1. *de Sponsal. num.* 51. (33)

137. Fateri tamen oportet assertam *DD.* sententiam, & Curiarum praxim non ita aperte ex *Jure Canonico* comprobari. Enim vero, ut moris est cursim scribentium, quam plures allegantur *Textus*, qui legenti nil minus sonant, cum procedant vel de sponsalibus per verba de præsenti contractis, quæ sunt verum matrimonium, vel de pro-

(33) Res eo redit. De jure veteris Latii apud Gellium IV. 4. ex sponsaliorum stipulatione olim actio ex sponsu dabatur: quæ jure Romano Pandectarum & Cod. nulla datur: imo alterutri sponsorum permissum est pœnitere: etsi cujus pœnitet, is arrhas datas amittit, aut acceptas reddit duplicatas. Longe alia est Juris Canonici ratio, quod vult quidem, suadet, imo & minis urget, ut impleantur sponsalia de futuro, sed non plane compellit.

promiſſionibus juratis, in quibus apparet perpendi ſpecialem rationem Juramenti ad inducendam obligationem. Fruſtra in primis adducuntur *cap. Atho*, *cap. Deſponſatos*, & *cap. Conjuges Cauſ.* 27. *quæſt.* 2., quorum Caſus erant de matrimoniis ratis, ut ex tenore *Textuum*, & *Gloſ.* animadvertit *Perez diſp.* 6. *ſect.* 1. Fruſtra quoque afferuntur *cap. Ex literis* 2. & *cap. Requiſivit de Sponſal.* eſt enim in his ſermo de ſponſalibus juratis. Immo ratio decidendi præcipue in Juramento fundatur. Sic in *cap. Ex litteris*: *Quia igitur prædicto* G. *periculoſum eſt contra ſuum Juramentum venire*, *mandamus &c.* Et in *cap. Requiſivit*, quod *Mulier Juris jurandi Religione neglecta nubere renuit*, *cui ſe nupturam interpoſito Juramento firmavit*. Minus id evincitur per *cap. Juramenti* 22. *quæſt.* 5. qui dicitur a *Covarr. optimus Textus*, nam illius verba deſumpta ex *Chromatio* non habent vim legis, & inſuper nulla fit mentio compulſionis in Foro externo, imo ſolummodo procedit de *Judicio Dei* ideoque quoad Forum conſcientiæ.

138. Unicus *Textus*, in quo nulla mentio Juris jurandi, ſuppetit in *cap. Præterea extra de ſponſ.* in quo affirmatur illos qui mutuo de matrimonio contrahendo ſibi fidem dederunt, commonendos, & omnibus modis inducendos, ut promiſſam fidem obſervent. Verumtamen neque ex hoc *Textu* evincitur intentum, tum quia agebatur de ſponſis, qui communi conſenſu ſtatuerant reſilire, in cujus facti ſpecie nemo dubitat, quin liberum ſit ſpondenti a ſponſalibus recedere, tum quia imo ex verbis literæ manifeſte deducitur Judicem non debere illos adigere ad matrimonium contrahendum.

139. Ex hoc itaque *Canonum* ſilentio circa ſponſalia non jurata, non pauci *Doctores*, quos colligunt *Card. Mantica de Tacit. lib.* 3. *tit.* 17., & *Antonell. de Regim. Eccleſ. lib.* 5. *cap.* 2. *n.* 4. inferebant Judici tunc ſolum incumbere munus

munus compellendi ad executionem ſponſalium, cum conſtat ea fuiſſe interpoſito Juramento firmata. His autem non movemur ad diſcedendum a ſententia communius recepta, maxime ne videamur contemnere tot graviſſimorum *DD.* auctoritatem, ac frequentiorem praxim Curiæ Eccleſiaſticæ. Attamen fatendum eſt non ita facile deveniendum ad compulſionem pro adimplemento ſponſalium, quibus non acceſſit Juramentum, ac leviorem cauſam ſufficere, ut Judex juſte a coactione (34) abſtineat, quod præclare inſinuavit *Abbas in cap. Requiſivit de Sponſal. in fine*, *Præpoſitus in cap.* 1. *n.* 12. *de pact.* & alii quos cumulat *Mantic. de Tacit. lib.* 3. *tit.* 17. *n.* 6., *& Rota in Comen. Sponſalium* 10. *Junii* 1705. §. *Præmiſſaque*, *coram Rmo Molines Decano*. 140. Ex

(34) Ea manifeſta eſt ſententia *cap. Requiſivit*, *de ſponſal.* ubi illud ponitur: *Quum libera debeant eſſe matrimonia*, *monenda eſt potius quam cogenda*; *quum coactiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere*. Ad hanc normam exigendæ ſunt ceterorum canonum deciſiones minus claræ. Nec facile ad cenſuras deveniendum puto, etiam ſicubi ſponſalia jurejurando firmata fuerunt (quidquid de hoc Canoniſtæ plures & Morales Theologi definiverint) nam in cap. *ex litteris eod.* etſi dicitur *Eccleſiaſtica cenſura compellas*; tamen poteſt, opinor, hoc commode intelligi de mera comminatione cenſuræ. Deinde ut ut iſtud *cenſura compellas* interpreteris, tamen ibid. ſtatim additur, *Niſi rationabilis cauſa obſtiterit*: at in hoc negotio vel leviſſima cauſa habetur pro rationabili, quia coactiones habent in hac re difficiles exitus. Et quidem inter omnes convenit, ſi poſt cenſuras, adhuc pars renuat nubere, non eſſe ulterius procedendum, immo renuentem abſolvendum eſſe a cenſura. At quanto præſtabilius fuerat ab initio cenſuris parcere? Quas contemni non oportere, graviter Tridentini Patres ſeſs. 25. de Ref. cap. 3. admonuerunt. Atque hanc generalem Trid. ſanctionem ſequuntur hodie cordati Epiſcopi; quorum neminem reperias acerbe nimis cenſuris abuti ad ſponſos urgendos, ut fidem impleant. Et hactenus dicta procedunt in validis ſponſalibus. At ſponſalia ingratiis parentum facta nullius valoris eſſe, ac proinde non obligatoria, mox aperte demonſtrabitur.

140. Ex hactenus firmatis circa ſponſalia nuda facile colligitur quid veri ſit, ſi fuerint Juramento firmata. Etenim dubitare non licet quin Juris jurandum novum vinculum addat, quodque magis peccabunt qui fidem frangerent ſub Juramento promiſſam. Non defuere quippe, qui dicerent ſponſalia jurata eamdem vim habere cum nuda promiſſione; eo quia, *quoad Deum paris conditionis eſt ſimplex promiſſio, & Juramentum: Boſs. cap.* 11. *cit. num.* 37., *& Adden. ad dec.* 431. *par.* 4. *tom.* 2. *rec. n.* 64. ubi *quod Deus non facit diſtinctionem inter Juramentum, & ſimplicem loquelam, qui dixit, ſit ſermo veſter, eſt eſt, non non &c.* Verum tamen hæc per exagerationem prolata cenſenda ſunt; ad concludendum ſcilicet quod promiſſiones mutuæ vim habeant obligandi, quamvis Juramentum non interceſſerit, non autem quaſi negetur ſpecialis reverentia Deo debita, qui jurejurando in teſtem advocatur, ut bene obſervat *Gloſs. ſuper Can. Juramenti* 22. *quæſt.* 5. *verſ. Diſtantiam*. Nemo igitur ex Catholicis vertit in dubium, quin ſponſalia potiori jure ſint obſervanda, dum additur Juramentum, quodque ab illis ſine juſta cauſa recedere ſit gravis noxa contra Religionem, quatenus non tantum homini ſed *Deo* quoque teneatur reddere promiſſum, qui promittendo juravit; quippe qui Deum teſtem, & quaſi fidejuſſorem adhibuit; ut pro more egregie antiquioribus allegatis expendit *Suarez tom.* 2. *de Relig. tract. de Juram. lib.* 2., *Caſtropal. par.* 3. *tract.* 14. *diſput.* 2. *punct.* 1. *n.* 4., & innuit *S. Thom. in* 4. *diſt.* 27. *quæſt.* 2. *art.* 1. *ad* 2. ubi de ſponſal. & clare docuit de Juramento promiſſorio in genere 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 7. Conſentit *S. Bonav. tom.* 5. *in* 4. *ſent. diſt.* 28. *art.* 1. *quæſt.* 1. Conſonant Juriſperiti, quos cumulat *Barboſ. tract. ver. de axiom. Jur. axiom.* 134. *n.* 2., *Gonzal. Tell. ſuper cap. Præterea de Sponſal. n.* 6., ac paſſim alii, & traditur in per-

in perſpicuis Textibus *cap. Debitores*, *cap. Si vero*, *cap. Cum contingat de Jurejur.*, *cap. De illis*, *cap. Ex literis*, *cap. Commiſſum de Sponſal.* Itaque res adeo certa eſt, ut ſupervacaneum foret plura in illius confirmationem adducere.

141. Neque hic locus eſt diſcutiendi celeberrimam quæſtionem non minus inter Juris Interpretes, quam inter Theologos controverſam de vi, qua pollet Juramentum ad confirmandos contractus. Dubium late pertractant *Suarez de Juram. lib.* 2. præcipue *cap.* 29., *Sanchez lib.* 1. *de matrim. diſput.* 32., *Baſil. Pont. de matrim. lib.* 12. *c.* 8., *Caſtrop. par.* 3. *tract.* 14. *diſp.* 2. *punct.* 9., & ex Canoniſtis *Gonzal. Tellez ſuper cap. Cum contingat.* 28. *de jurejur.*, *Gutier. de Juram. confirm. par.* 1. *cap.* 34. *&* 37. *Barboſ. ſuper cap. Cum contingat* 28. *cit.* alios colligens. Siquidem quod ſpectat ad contractum ſponſalium inutilis prorſus eſſet diſputatio, ut egregie diſcurrit *Gonzalez Tellez ſuper citat. cap. Præterea de Sponſal. num.* 8. Illa enim controverſia locum ſibi vindicat, quando adhibetur Juramentum ad valorem actus alias invalidi, in cujus obſervantia nullum verſatur peccatum. Si vero adhibeatur circa validitatem actus, qui alias ſui natura validus eſt; tunc ſequitur naturam actus, cui adhæret *leg. fin. C. de non num. pecun. cap. Quemadmodum de jurejur.* Unde cum Sponſalium actus validus ſit, & Juramentum tantum ad majorem firmitatem ſit adjectum; debet ſequi actus naturam. Et quidem in materia ſponſalium hæc fuit ſemper ſententia *Rotæ* præcipue *in Mediolanen. Sponſalium coram Cincio* 437. *num.* 8. ibi. *Neque facit quod iſta ſponſalia ſint jurata, quia ſi ſupervenerit nova cauſa, Juramentum non obligat, cum aſſumat naturam, & conditiones contractus, cui adjicitur.* Idemque poſt antiquiores tradiderunt *Barboſ. ſuper cap. Præterea de Sponſal. num.* 5. *Koning.*

in 4. decretal. ſuper tit. 1. *de Sponſal. n.* 60., & alii quamplures.

142. Fatendum eſt nihilominus, quod cum ſponſalibus acceſſit Juramentum, fortius urget argumentum ad illa exequenda, quodque Judex ſtudioſius agere teneatur, ut inducat renuentem, ac ſi aliter ſuadere non valeat, compellat ipſum etiam per Cenſuras, ut deterreatur a frangenda fide, & abſtineat a perjurio, prout unanimiter tradunt *DD. Sanch. lib.* 1. *diſp.* 29. *n.* 5., *Boſs. d. cap.* 11. *n.* 38., *Averſa quæſt.* 8. *ſect.* 8. *verſ. Quinto dubitatur*, & ex Canoniſtis *Præpoſitus ſuper cap. Requiſivit de Sponſal. n.* 2. *Abb. ſuper cap. Ex literis n.* 3., & fuit expreſſa ſententia *Rotæ in dec.* 1112. *coram Seraphino n.* 2., ac decrevit Sacra Congregatio Concilii apud *Fagnan. ſuper cap. Is qui fidem num.* 12. *de Sponſal.* dum reſpondit, eum qui juravit contrahere matrimonium, cogendum ab Ordinario per Cenſuras.

143. Tandem non licet ſilentio præterire, quatenus compulſio Judicis ad inducendam partem renitentem adimplere ſponſalia, ſive nuda ſive jurata, non debet eſſe præciſa, ſed moderata, ut loquitur *Rota d. dec.* 1112. *n.* 2. *cor. Serapphin.*, itaut ſi prævideat Cenſuras futuras inutiles, abſtinere debeat a coactione, *Rot. cor. Pamphil. dec.* 96. *n.* 6., ac ſi poſt declaratoriam cenſurarum altera pars pertinaciter recuſet matrimonium contrahere, etiam ſi non petat, veniat abſolvenda, ne ſcilicet ficte, ac ſine conſenſu matrimonium exterius contrahat, vel ita coacte conſentiat, ut ex Conjugio pravus exitus timendus ſit, ut collectis concordantibus, ac pleriſque *Sacræ Rotæ Deciſionibus* firmat *Barboſ. ſuper cap. Ex literis de Sponſal. nu.* 5., & *ſuper cap. Requiſivit* 17. *eod. tit. num.* 3. additis recentioribus in *Albanen. Sponſalium ſuper Cenſuris* 15. *Decembris* 1710. §. *Verum & ſeqq. cor. R. P. D. Anſaldo*, & 26.

Junii

Junii 1711. §. *Et hinc cor. R. P. D. Scotto*. Sic conciliatur quæ in his duobus *Textibus* apparet contrarietas : quod nempe in *cap. Ex literis* decidatur, compellendum esse per Censuras qui renuit edimplere sponsalia, at *in cap. Requisivit* potius monendam esse, quam cogendam mulierem renuentem nubere ei, cui se nupturam juraverat. Sic præter relatos a *Barbos.* tenent *Bos. d. cap.* 11. *nu.* 43., *Aversa quæst.* 7. *sect.* 8., *Antonel. de Regimin. Eccles. lib.* 5. *cap.* 2. *nu.* 3., *Panimoll. dec.* 23. *n.* 18., *Card. Albit. de inconst. in fid. par.* 1. *cap.* 9. *n.* 20.

144. Libuit hæc præmittere, atque in vestibulo longius forsan quam par erat immorari; ne quis suspicetur eo nos tendere, ut suadeamus impune licere rigorosum sponsalium fœdus violare, ac promissam matrimonii fidem infringere, etiam Jurisjurandi religione contempta. Satis ab hac calumnia nobis cavisse putamus. Jam ad resolutionem propositi Dubii descendimus.

145. Tota difficultas versatur in hoc: Utrum laudatæ leges de obligatione ex sponsalibus, maxime Jurejurando interposito, consurgente, locum habeant etiam cum adolescens, vel puella juravit se contracturam indignas nuptias, quibus parentes cæterique de familia juremerito contradicant, quæque totius nobilis domus decorem minuerent, ac famam deturparent juxta tradita in superioribus dubiis, præcipue in *secundi Dubii* resolutione.

146. Vera sententia, quæ & communior dici valet, sive quia expresse a Doctoribus tradita, sive quia evidenter deducta ex principiis indubitatis apud omnes Theologos, & Canonistas, fert hujusmodi matrimonia non licere; nullam ex præfatis (35) sponsalibus obligationem oriri; Imo

(35) Vide de hoc argumento peculiarem Mantissam quam ad calcem hujus *Dub. IV.* adnectimus.

imo & jusjurandum ſacrilege ad illa firmanda adhibitum fuiſſe; tantumque abeſſe ab eo quod ſervari debeat, ut potius injuriam Deo irrogaret, qui divinum teſtimonium vinculum haberi vellet iniquitatis. Ita ſentiunt fere omnes qui punctum ſedulo examinarunt, vel agentes de ſponſalibus, vel de juramento, quod in hac materia ſequi naturam actus, ejuſque conditiones recipere ſatis firmatum eſt.

147. *Layman. Theol. moral. lib. 5. tract. 10. cap. 1. n. 14. verſ. Enimvero. Si ex matrimonio quod Filius, vel Filia contrahere cogitat, ob diſparitatem Sponſorum timeatur familiæ dedecus, tunc parentes illud impedire poſſunt, ac debent, etiam implorata Judicis auctoritate, ad cujus officium pertinebit cavere ne talia matrimonia, ex quibus ſcandala, vel infelices exitus ſequi ſolent, contrahantur. Idque locum habet, non tantum antequam ſponſalia celebrata ſunt, ſed etiam poſtea; quia promiſſio non obligat, quæ verſatur circa rem illicitam, videlicet circa matrimonium cum peccato contrahendum: quare locum habet Juris regula, in malis promiſſi fidem non expedit ſervari, cap. In malis de regul. Jur. in 6.*

148. *Gabriel. a S. Vincentio de Sacram. Matrim. diſp. 5. qu. 5. n. 5. Sponſalia obligare non poſſunt ad actum qui ſine peccato poni non poteſt. Unde ſi notabiliter charitas læderetur, vel parentum pietas diſſolveretur, contracta ſponſalia diſſolvi poſſunt etiam ſi Juramento firmata fuiſſent.*

149. *Ferdinandus Rebellius de obligat. Juſt. par. 2. lib. 2. qu. 14. ſect. 1.* Statuit Prælatum debere ſe hujuſmodi Nuptiis opponere, & ſubdit *num. 9. verſ. Secundo quia. Neque obſtat quod Sponſalia etiam jurata antecceſſerint. Quoties enim ea ſine peccato impleri nequeunt, ad ſui impletionem non obligant.*

150. *Franciſc. Texeda tom. 2. lib. 4. tract. 1. num. 79.*

Cum

Cum tanto dedecore patris, & propinquorum ſcandalo implere non tenetur promiſſionem, neque matrimonium exequi, quia Juſtitiæ virtus obligare non debet ad actum, qui ſine peccato impleri non poteſt, qualiter intervenit ſi puella tam nobilis cum viro tam inæquali matrimonium contrahat cum propria ignominia, & patris mærore.

151. *Bonacina de iis quæ pert. ad matrim. quæſt.* 4. *punct.* 17. *verſ. Neque obſtat* 3. ibi: *Neque obſtat Vinculum ſponſaliorum jam celebratorum; tum quia ſponſalia non obligant ad rem illicitam, tum quia Sponſus non tenetur ſponſalia perficere, quando ex eorum adimpletione grave imminet malum, ſeu ſcandalum.* Ubi advertendum Auctorem loqui de obligatione Judicis ad impediendum tale matrimonium.

152. Optime *Averſa de Matrim. qu.* 8. *ſect.* 15. *verſ. Et quidem. Si ob notabile damnum, vel ſcandalum non erat ei licitum cum tali perſona conjugari eique promittere, poterit juſte ab illa promiſſione recedere; & poterit etiam a Judice inhiberi ne contrahat*, ac pluribus citatis ſubdit rationem: *Non enim poteſt quiſquam promittere, & ſe obligare ad aliquid illicitum faciendum. Poterit ergo juſte, ac licite recedere, imo tenebitur.* Ultimo *in verſ. Pro altera* concludit id totum procedere etiam ſi ſponſalia fuiſſent jurata.

153. *Thomas del Bene de Immunit. tom.* 1. *cap.* 8. *dub.* 19. *ſect.* 9. *n.* 43. *Ad Judicis officium pertinebit cavere ne contrahantur ſimilia matrimonia. Quod non ſolum locum habet antequam celebrata ſunt ſponſalia, ſed etiam poſt; quia promiſſio, quæ verſatur circa rem illicitam, ſcilicet matrimonium cum ſcandalo, & peccato contrahendum, non obligat. Quare tunc locum habet Juriſregula* 69. *in* 6. *In malis promiſſis &c.*

154. *Cardinalis Lauræa tom.* 3. *in* 4. *ſent. diſput.* 37. *art.* 11.

art. 11. §. 8. *n.* 458. Enumerans cauſas reſiliendi a ſponſalibus ait : *Scandala, quæ certo ſequi poſſunt, ſi fiat matrimonium ſunt cauſa ſufficiens ad diſſolvendum ſponſalia*, & num. 460. addit id procedere etiam ſi ſponſalia ſint jurata.

155. *Antonius Cottonus Controver. Celebr. lib. 5. controv.* 1. *de matrim. cap.* 2. *num.* 43. ſic habet : *Obligant niſi prævideantur ſecutura ſcandala inter conſanguineos, nam tunc impleri non poſſunt ſine peccato ; & promiſſio quæ impleri ſine peccato nequit, irrita eſt.*

156. *Boſſius de contract. matrim. cap.* 11. *num.* 93. & *ſeqq.* docet ex *Rebellio*, & *Menochio*. *Non ſolum parentes habere jus impediendi nuptias filiorum ex cauſa juſta, ſed etiam hoc adeo verum eſſe, ut etiam ſponſalia jam facta, etiam juramento confirmata, poſſint parentes ea ex cauſa irritare.*

157. *Adam Opatou. Tract. de Matrim. diſput. prima qu.* 7. *num.* 105. *de ſponſal.* etiam Juramento firmatis inquit : *Si inter Parentes contrahentium odia interveniant ; ita quod ſe opponant contrahendo matrimonio ; propterea diſſolvi poſſunt, ac debent.*

158. *Georgius Gobat. Experient. Theolog. tract.* 10. *caſ.* 3. *n.* 105. *Si tamen matrimonium filii, aut filiæ eſſet ceſſurum in probrum parentum, ſponſalia non ſubſiſterent, utpote conjuncta cum injuria tertii.*

159. *Franciſcus de Amico tom.* 9. *diſput.* 29. *ſect.* 4. *n.* 71. *Caſu in quo cum probabili periculo futuri ſcandali ſponſalia contraherentur, quia non poſſent executioni mandari ſine peccato, quod committeretur in ipſo matrimonio ineundo, invalida forent.*

160. *Ægidius Coninck. de Sacram. diſp.* 23. *dub.* 8. *nu.* 68. inter cauſas non adimplendi ſponſalia etiam jurata hanc enumerat : *Si alterius partis parentes obſtinati contradi-*

tradicant matrimonio, itaut ex eo contracto esset periculum ne lethales inimicitiæ orirentur inter partium affines, aut inter parentes, & ipsos sponsos, aut alias malus exitus omnino timeretur.

161. *Reginaldus in prax. pœnit. tom. 2. lib. 31. cap. 36. num. 264. in fin. Si lædetur proximi charitas, dissolvetur parentum pietas, & cognatorum amicitia; cum peccatum sit taliter contrahere matrimonium, sponsalia quibus id promissum est, quia sine peccato impleri non possunt, censeri debent dirempta.*

162. *Gibalinus de usur. lib. 3. cap. 2. art. 6. num. 5. Si grave aliquod scandalum juremerito timeatur ex futuro illo matrimonio, contrahendum non erit; sive vere, sive ficte fuerit promissum.*

163. *Castropalaus par. 5. tract. 28. disp. prima punct. 27. num. 7. Si alterius partis parentes obstinate contradixerint, ex qua contradictione timeri merito possit discordia gravis inter consanguineos, seu parentes sponsorum, uterque a sponsalibus solvitur, quia in eo eventu utrique durus est contractus, & gravi periculo expositus mali exitus.*

164. *Salmaticenses tom. 2. Theol. moral. tract. 9. cap. 2. punct. 6. num. 85.* firmant obligationem servandi fidem sponsalium, at subdunt limitationem: *Nisi forte ex tali matrimonio magnum scandalum sequeretur, & jurgia, aut dissensiones inter parentes, aut consanguineos, quia in tali casu etiam si sub juramento matrimonium esset promissum non obligari ad illud docent auctores, & quod talis promissio esset rei injustæ, quæ absque peccato non posset adimpleri: quapropter juramentum, quod non est vinculum iniquitatis, non posset talia sponsalia confirmare.*

165. *Mastrius in 4. disp. 7. quæst. 9. art. 3. num. 275. A sponsalibus potest esse licitum resilire, si prævideatur sequuturum grave malum, vel magnum scandalum, vel aliud*

grave

grave incommodum; etenim juſtitia non obligat ad faciendum malum; eſt autem malum celebrare matrimonium cum ſcandalo aliorum.

166. *Martinus Perez de matrim. diſp. 5. ſect. 3. Virtus juſtitiæ obligare nequit ad actum, qui ſine peccato impleri non poteſt, ut certum eſt; at contrahere matrimonium cum magno ſcandalo eſt culpa lethalis, cum notabiliter charitas proximi lædatur, & cognatorum amicitia diſſolvatur &c. Hinc colligo poſſe Patrem impedire ſponſalia filii, vel filiæ contra ejus voluntatem inita, interveniente magno ſcandalo.*

167. Denique ne longiori tædio lectorem afficiamus, ſat erit recolere, quod in propoſita concluſione omnes Theologi conſentiunt, licet non omnes eodem innitantur principio. Plures ſiquidem ſponſalia præfata, maxime inter impares, invalida ab initio (36) affirmant. Reliqui cenſent diſparitatem ſponſorum non inficere valorem, ſed limitant illorum obligationem, ut evaneſcat in caſibus in quibus vel proximorum injuria, vel ſcandalum, vel detrimentum pietatis, vel aliud grave incommodum ſequeretur. Videri poſſunt *Filiuc. tract. 10. cap. 7. n. 55. Trullench. in prax. Sacram. tom. 1. lib. 7. cap. 2. dub. 12. nu. 2. Florentinus Coq. tom. 3. princip. Theolog. cap. 12. ſect. 3. n. 10. Franciſc. Silv. tom. 4. in ſupplem. ad 3. par. D. Thom. q. 43. art. 1. quæſt. 2. verſ. De priori, Petr. a S. Joſeph. in Theol. Sacram. lib. 4. cap. 2. reſol. 7. Eſcobar. Theol. moral. tom. 3. par. 2. lib. 24. ſect. 2. dub. 23.*

(36) Et hanc veriorem eſſe ſententiam, non tantum ex Theologicis rationibus (nimirum quod promiſſio turpis non obliget) ab Auctore propoſitis liquet, verum etiam ex juris utriuſque principiis id lucu-lenter oſtendetur in Mantiſſa, quam ad calcem hujus *Dub. IV.* ſubjiciemus; in quam contulimus omnia, quæ huc pertinent.

168. Ne tamen Theologos tantummodo conſuluiſſe videamur, præſtat vel paucos Juriſperitos afferre, qui caſum noſtrum individualiter attingunt. Ut plurimum enim diſcurrunt per regulas generales, quas vel in præteritis dubiis recoluimus, vel in ſequentibus occurret memorare.

169. *Navarrus in Manual. cap.* 16. *n.* 18. firmat regulam ſervandi fidem ſponſalium maxime dum adjicitur juſjurandum, & ſubdit duas limitationes, prior eſt, *niſi fuerint valde impares*: poſterior vero: „ Idem dicendum „ de eo caſu, quo promiſſio fuit vera, & ex animo fa„ cta, ſed probabile eſſet, quod ex matrimonio eam con„ ſequuturo grande aliquod ſcandalum naſceretur „.

170. *Cardinalis de Luca de matrim. diſc.* 8. *n.* 11. *& ſeqq.* agens de juſta cauſa ſolvendi ſponſalia *num.* 17. concludit: „ Quoniam ubi ratione inæqualitatis, ſcandalum „ in Civitate, vel in cognatione, ſeu aliquod dedecus „ familiæ, vel domui reſultat; adhuc dicitur juſta cau„ ſa ex deductis per *Sanch. de matrim. lib.* 1. *diſp.* 14. *n.* 3. „ & 4. apud quem concordantes „.

171. *Joannes Gutierez de Juram. confirm. par.* 1. *cap.* 51. *n.* 4. *poſt medium*, & *lib.* 1. *quæſt. Canonic. cap.* 20. præcipue *num.* 23., & *de matrim. cap.* 4. *nu.* 3. ibi: *Valida ſunt ſponſalia de futuro &c.* num. autem 4. „ Superior tamen „ ſententia limitanda eſt, niſi ſcandalum magnum ex eo „ matrimonio timeretur; nam virtus juſtitiæ obligare „ non poteſt ad actum, qui ſine peccato adimpleri non „ poteſt; ſed contrahere matrimonium cum magno illo „ ſcandalo eſt aperte lethalis culpa, quia notabiliter cha„ ritas proximi læditur, diſſolvitur parentum pietas, & „ cognatorum amicitia: Ergo &c.

172. *Gonzalez Tellez in* 4. *decretal ſuper cap. Præterea* 1. *de ſponſal. n.* 8. „ Sed ego puto non eſſe diſcrimen

„ conſtituendum in ſponſalibus ſive juratis, ſive non; „ ſemper namque ſponſus compellendus eſt adimplere, „ niſi quando aliis ex circumſtantiis judex prudenter ar- „ bitretur gravia mala timeri, & ſcandala„.

173. *Franciſcus Zypæus Reſponſ. tom.* 1. *lib.* 4. *de divortiis reſponſ.* 3. *num.* 4. *in fin.* quamvis ſcribens ad opportunitatem pro tuenda virgine turpiter decepta, quam contendit non fuiſſe imparis conditionis reſpectu viri; adhuc fatetur ex communi DD. „ Inæqualitatem contra- „ hentium obſiſtere, quando ex inæqualibus nuptiis ſcan- „ dala, odia, ſimiliave incommoda oritura ſint, qualia „ evitare jubeat charitas, & quæ ſine peccato mortali „ admitti vix poſſint. Et idem *Conſult. Canon. lib.* 4. *de ſponſal. tit.* 1. *n.* 18.

174. In terminis amplioribus idem tradidit *Felin. conſ.* 26. *ex eo quia contrahere ſine conſenſu patris eſt contra bonos mores omnium*; *item ex eo quia ſubeſt ſcandalum*, putat, ſubeſſe juſtam cauſam ſolvendi nedum ſponſalia, verum etiam matrimonium ratum, ubi adſit magna natalium diſparitas.

175. Et pluribus citatis *Illmus de Zaulis tom.* 1. *obſervat. ad ſtatut. Favent. Rubr.* 26. *num.* 40. *lib.* 4. ubi ex *del Bene* firmat impedienda talia matrimonia *etiam poſt contracta ſponſalia* (37).

176. *Pignatell. conſult.* 61. *tom.* 4. alias *cit. num.* 1. ibi: „ Reſpondeo, Judicem poſſe tuta conſcientia, impedi- „ re tale matrimonium, idque etiamſi ſponſalia fuerint „ juramento confirmata, quod multæ rationes omnino „ perſuadent &c. „

177. Superfluum ducimus Civilis Juris interpretes hic congeres aliis in locis Noſter in partes advocat.

(37) Præter *Del bene* citantur a Zaulio plures alii; quos Auctores aliis in locis Noſter in partes advocat.

congerere; paſſim enim clamant ejuſmodi ſponſalia eſſe contra bonos mores, perturbare pacem Reipublicæ, regimen invertere, atque ex illis non niſi jurgia, adulteria, ſæpius etiam homicidia promanare; unde deducunt vel fuiſſe invalida, vel eſſe dirimenda, imo & a parentibus ſolvi poſſe quantumvis fuerit additum juramentum; ad rem *Donat. Anton. de Marin. tom. 2. lib. 2. reſol. quotid. cap. 132. n. 7. Didacus Perez ad l. 1. tit. 1. lib. 5. ordinam. Paſchal. de patr. poteſt. par. 2. cap. 5. præcipue n. 21. Ludov. Engel. Jur. Can. tom. 3. lib. 4. tit. 2. num. 11. Coſta de facti ſcient. & ign. diſt. 40. cent. 2. in reſponſo ibid. impreſſo a numer. 31. & per tot.* ac reliqui quos dedimus in *reſolutione 2. dubii*.

178. Ineluctabile aſſertæ veritatis fundamentum in eo ſitum eſt, quod neque promiſſio obligat, neque juramentum illius obligationem de novo inducit, vel auget, ſi opus promiſſum, quod a Theologis nuncupatur promiſſionis objectum, jungitur cum peccato, & vergit in interitum ſalutis æternæ (38). Non utique tenetur quis adimplere, quod juratus promiſit, ſi illicitum ſit, & contra bonos mores, neque ſub inani prætextu vitandi perjurium valet peccatum effugere, quod in opere promiſſo completur.

179. Hinc trita illa axiomata: *In malis promiſſis reſcinde fidem, impia enim eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur*, quod ex *Iſidoro* deſcripſit *Gratian. decret can. in malis 22. quæſt. 4. & can. non ſemper eadem, ex D. Ambroſ. Non ſemper promiſſa omnia ſolvenda ſunt*. Quæ itidem verificantur in promiſſionibus juratis. Etenim, *Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum*,

(38) Adde leges civiles illas, per quas turpes promiſſiones invalidæ eſſe oſtenduntur, quas mox in Mantiſſa ſeq. producemus.

tum, *cap. non eſt obligatorium de regul. jur. in* 6. Idque quam plurimis autoritatibus, & exemplis ex Sacra Scriptura, Conciliis, ac Sanctis Patribus confirmat *Gratian. decrèt. cauſ.* 22. *q.* 4. *per tot.* & aperte docuit ſeptima Synodus generalis, cujus verba habes *in can. Action. ead. cauſ. q.* 4. Ratio autem perſpicue exprimitur in *cap. Quanto de jurejur.* ibi: *Juramentum fuiſſet illicitum, & nullatenus obſervandum &c.* cum juramentum non fuerit inſtitutum, ut eſſet vinculum iniquitatis. Quod ita certum eſt, atque indubitatum, ut *SS. Patres* per exceſſum dixerint potius eſſe perjerandum, quam pro facto juramento in aliud crimen divertere *can. ſi aliquid* 22. *qu.* 4. ac melius eſſe pejerare, quam ſervare Sacramentum in operibus illicitis *can. Actione ead.* In proprietate autem ſermonis nequit dici perjurium inobſervantia rei juratæ, ſed potius juramentum ipſum in confirmatione rei minus honeſtæ interpoſitum; quod præclare docet *S. Thom.* 22. *q.* 98. *art.* 1. *ad primum* ibi. *Quocunque enim modo quis jurat illicitum, ex hoc ipſo falſitatem incurrit, quia obligatus eſt ad hoc quod contrarium faciat.* Conſonat *S. Bonaventura in* 3. *diſt.* 39. *art.* 1. *quæſt.* 1. *in concluſ. tom.* 5. & late tradunt *Suarez tom.* 2. *de Relig. tract.* 5. *de Juram. lib.* 2. *cap.* 14. *nu.* 2. *Caſtropal. par.* 3. *tract.* 14. *diſput.* 2. *punct.* 6. *num.* 3. & Canoniſtæ communiter quos dabunt *Barboſ. ſuper cap. Quanto* 18. *de jurejur. Fagnan. ſuper cap. Sicut de probat. n.* 18., *& ſeqq. Petrus Peckius in Comment. ad regul.* 58. *Jur. Can. n.* 1. *&* 6.

180. Hæc omnia, quam optime congruant promiſſioni nubendi, quamvis centies Sacramento firmatæ; ſi jurans, vel fuerit filius familias, qui inconſultis aut juſte contradicentibus parentibus nuptias inire promiſerit, vel quiſquis fuerit, qui perſonæ indignæ ſe copulare juraverit, itaut ex matrimonio ſanguine junctorum injuria, & fami-

familiæ totius grave dedecus certo ſequuturum deprehendatur; ad evidentiam uſque deducitur recolendo, quæ de hujus generis indignis connubiis ex communi DD. calculo in 2. *Dubio* late tradidimus, & comprobavimus. Siquidem, cum dubio procul tales nuptiæ ſine graviſſima, ac multiplici lethali culpa perfici nequeant; cumque *juri naturali*, *Divino*, *Canonico*, *ac civili* multifariam oponantur; quicumque illas audet jurato promittere, pejerat promittendo, quia jurat id, quod vitare omni jure tenetur. Tantumque abeſt ab eo ut obligetur ſervare promiſſum, quin potius ad illud frangendum pietate, juſtitia, charitate, ac religione compellatur, ne Deum velit confirmatorem impietatis, ſcandali, Sacrilegii cæterorumque criminum, quæ in præfatis nuptiis toties admitti ſatis clare concludunt auctoritates, & momenta rationum in præmiſſis *dubiis* cumulata. Abſit omnino, ut hujus generis ſponſalia Deus approbet, aut illis ſui Teſtimonii robur adjiciat. Ad rem *Card. Bellarm. tom.* 2. *controv. de matrim. lib.* 1. *cap.* 20. *verſ. Sic igitur ſi tantum ad explendam libidinem temere ſine conſilio parentum conjugium ineat; non erit Auctor Deus, ſed Diabolus ejus conjugii.*

181. Itaque vel dicendum indignas nuptias omni culpa vacare, vel concludendum ſponſalia etiam jurata in caſu nullam parere obligationem. Prius vetat unanimis Theologorum, ac Juris interpretum ſententia; Verbum Dei, Sacri Canones, Leges Civiles improbant, ac perpetuo deteſtantur. Igitur in ſenſu veritatis affirmandum, nec licite, nec valide ſæpe dicta ſponſalia contrahi, atque ſacrilege juramento firmari. Quod ſi incaute contracta impie jurata fuerint recolenda, quæ de ſimili juramento ſcribebat *S. Ambroſ. lib.* 3. *de offic. cap.* 12. *n.* 76. *Tolerabilius eſt promiſſum non facere, quam facere quod turpe*

turpe ſit. Profecto inſtantibus, ut ſacrilega ſponſalia adimpleantur, improperandum verbis *S. Auguſtini tom.* 5. *edit. Pariſ ſerm.* 307. *inter laſcivias temere juratur, & impie quod juratur, impletur*.

182. Exinde manifeſte rejicitur quorumdam dictum, qui agnoſcentes quod filius familias peccet ineundo ſponſalia cum perſona inæquali affirmant nihilominus, eumdem non peccare ſi adimpleat; utpote quia præſtat id, ad quod ex juſtitia tenetur. Hoc primus aſſeruit *Molina tract.* 2 *de juſt. diſput.* 271. *num.* 4. & ex parte ſequitur *Sanch. de matrim. lib.* 1. *diſput.* 14. *n.* 2. (39)

183. Corruit de ſe hoc aſſertum. Namque unica ratio adſtruendi peccatum in contractu ſponſalium præciſe eruitur a malitia, quæ inficit matrimonium per illa promiſſum. Siquidem nulla ſuppetit ſpecialis prohibitio præfatorum ſponſalium, ſed tota quanta eſt ipſorum inhoneſtas trahitur a perfidia matrimonii, ad quod præparant; neque enim eſt aſſignabilis caſus, in quo promiſſio rei licitæ ſit illicita, niſi cum ſpecialiter fuerit interdicta promiſſio, dum res ipſa non prohibetur, quod totum non cogimur aliunde probare, cum diſertis verbis ab iiſdem *Molina*, & *Sanchez* declaretur *Puella nobilis* (ſunt verba *Molinæ* loco cit.) *quæ male facit ſponſalia contra voluntatem patris cum ignobili contrahendo, eo quod executio non poſſit eſſe ſine ſcandalo aliorum, & dedecore ipſius puellæ*. Eadem verba tranſcripſit *Sanchez diſput.*

(39) His adde nuperum Canoniſtam Anacletum Reiffenſtuel ad lib. IV. Decretal. tit. 1. num. 23. 24. ubi ſponſalia clam patre facta illicita quidem, ſed tamen valida dici poſſe, non abnuit. Utinam opinionum portenta non ut cancer ſerperent. Verum in ea, quæ mox ſubjicietur, Mantiſſa liquido demonſtrabitur, in ſponſalibus tantumdem eſſe illicitum quod invalidum; ſecus ac in matrimonio, quod pluries eſt validum, etſi illicitum.

disput. cit. Quænam vero excogitari potest executio sponsalium, nisi contractus matrimonii, qui proinde ex adversariorum verbis non valet perfici sine scandalo? Ex ipsorum igitur confessione habemns matrimonium esse illicitum puellæ, nisi velint licere opus, quod sine scandalo nequit executioni mandari. Ex quo ulterius sequitur evidenter, promissum de tali conjugio nullam obligationem admittere. Aliter admitteremus consurgere obligationem Justitiæ ad exequendum opus per se scandalosum; quod absurdissimum esse, tota eadem disputatione tradiderat, immemor postea sui dicti idem *Molina*; qui præcipue *n.* 5. sic habet: *Etiam nulla sunt ea promissio, aut pactum, quæ ideirco sunt contra bonos mores, quod manifestam tribuunt peccati occasionem, vel præjudicium afferunt, facileve afferre possunt moribus, quos esse expedit in bene instituta Republica.*

184. Hæc si vera sunt, qua ratioae verum erit promissionem conjugii, cujus executio non potest esse sine scandalo, quoque nihil pernicioſus Reipublicæ contingere potest, irritam non esse, & vel minimam parere obligationem?

185. Agnovit *Sanchez* inevitabilem absurditatem hujus consequentiæ, ideoque *num.* 3. *cit. disp.* 14. limitavit *Molinæ* dictum his verbis: *Hoc tamen limitandum est, nisi scandalum magnum ex matrimonio timeatur: quia virtus justitiæ obligare nequit ad actum, qui sine peccato impleri non potest; sed contrahere matrimonium cum magno illo scandalo est aperte lethalis culpa, cum notabiliter charitas proximi lædatur, dissolvatur parentum pietas, & cognatorum amicitia &c.* At quivis facile deprehendit quod ratio limitationis manifeste evincit assertæ conclusionis falsitatem. Namque semel admisso inconcusso illo principio, quod nempe nulla possit subsistere obligatio justitiæ

ſtitiæ ad præſtandum actum, qui ſine peccato impleri nequit; neceſſario affirmandum erit nulla ſponſalia ſubſiſtere, quæ parentibus juſte renuentibus contrahuntur; maxime dum reſpiciunt matrimonium ceſſurum in infamiam familiæ; ac propterea quod ſit occaſio odii, detractionum, cæterorumque criminum, quæ ſæpius enumeravimus.

186. Totum hoc paucis, ſed perſpicuis verbis reſpondit *Sum. Pontifex Alex. II.* relatus *ab Ivone Carnotenſi p.9. Decreti de inceſt. copul. cap. 37. de juvene qui juramento ſe obſtrinxerat ducere in Uxorem ſuam Concubinam*, affirmat fuiſſe Reum perjurii, dum promiſit; quia juramento ſpopondit, quod non poterat licite adimplere: *Juraverat enim*, inquit, *eam in matrimonium ducere ſponſus. Peccator iſte notatur perjurio, quia quod obſervare legaliter non potuit ſine judicio parentum, temere jurare præſumpſit.*

187. Augetur maxime robur argumenti ex eo, quod nulla inducitur obligatio in promiſſis etiam juratis, nedum quando opus promiſſum ſeparari nequit a lethali culpa, verum etiam dum ſecum trahit peccatum ſolummodo veniale. Veritas iſta cunctis Catholicis comperta eſt, quin & ex ipſis terminis innoteſcit; repugnat namque peccatum quantumvis leve cadere ſub præcepto, nec valet concipi, ut quis ſimul obligetur præſtare id, quod aliunde vitare debet, utpote contra rectam rationem, & a Deo vetitum. Concordant itaque in hoc principio Theologi, & Canoniſtæ. *S. Thom. 2. 2. quæſt. 89. art. 7. in §. Reſpondeo ante fin. verſ. Si vero ſit quid & §. ad 1. in fin. & §. Ad 2. S. Bonav. in 3. diſt. 39. art. 3. quæſt. 3. Late Suarez tom. 2. de Relig. tract. 5. de juram. lib. 2. cap. 15. Sanch. de Matrim. lib. 1. diſput. 32. n. 1. Card. Tolet. Inſtr. Sacerd. lib. 4. cap. 22. n. 2. verſ. 1. eſt Jacob. de Graff. dec. aur. par. 1. l. 2. c. 18. n. 1.*

188. Et

188. Et ne quis autumet hunc esse scrupulum Theologorum, quem liceat contemnere in Foro exteriori; fas erit adnotare eumdem esse unanimem sensum omnium Canonistarum. Optime *Felin. super cap. Si vero de jur. jur. ex Abb. Joanne Andr.*, *Imola*, *Butr.*, *& Archid.* tradit *n.* 4. quod *pactum includens peccatum veniale non tenet*, & subdit: *Ista revera sunt notanda ad irritanda mille juramenta*, *licet venialia sint plurima*. Deducunt autem hanc veritatem ex *cap. Quamvis de pact. in* 6. ubi legitur juramentum servandum, *cum non vergit in æternæ salutis dispendium* juncto *cap. Si vero* 8. *de jur. jur.* in quo habetur, *nisi tale fuerit juramentum*, *quod servatum vergat in interitum salutis æternæ*. Notantautem discrimen inter has voces *interitus*, *& dispendium* in eo reperiri, quod *interitus* significet mortem animæ, quæ per lethalem culpam inducitur; *dispendium* vero quodvis etiam leve significat detrimentum. *Sic Joannes Andreas in cap. Quamvis cit. num.* 3. ibi. *Constat*, *quod interitus sonat in mortem*, *dispendium in damnum etiam parvum*: ex quo infert, *quod si quis juraverit facere aliquod veniale*, *illud juramentum servare non tenetur*, *licet possit non vergere in interitum salutis æternæ*: pro quo est optima *Glos. super can. Si aliquid* 1. *caus.* 22. *qu.* 4. quam allegat *Peckius in Comment. ad reg.* 58. *jur. n.*6. *ampliat.*3. & pluribus relatis *Gutier. de juram. confirm. par.* 1. *cap.* 6. *n.* 15. ubi addit idem procedere quoties peccatum veniale esset tantummodo ex prohibitione juris positivi.

189. Jam redeundo ad sponsalia filiorum familias, quibus reverentiam, & honorem parentibus jure naturali, & Divino debitum tantopere violari compertum est, quibus item consanguineorum decori, ac paci inevitabile detrimentum afferri luce meridiana clarius apparet: quisnam cordatus vir, quisnam non prorsus im-

memor pietatis, audebit negare, quod ad minimum venialiter in iis adimplendis peccetur? Licet ne dubitare quin leve saltem scandalum suboriturum sit? Quod saltem leviter lædatur Charitas? At hoc sufficit, ut irrita, & illicita censeantur, ut quavis obligatione affirmentur vacare: Id sequitur manifeste ex communi Theologorum, & Canonistarum doctrina, id deducitur ex Sacris Canonibus citatis, quibus docemur indubitati juris esse, quod omnis promissio, etsi Sacramento fuerit confirmata, dum citra venialem culpam nequit adimpleri, neutiquam obliget ad sui implementum, ac irrita a suimet initio fuerit.

190. Clarius adhuc evincitur inefficacia sæpe dictorum Sponsalium, & levitas juramenti, seu potius gravitas perjurii adhiberi soliti pro illis inutiliter confirmandis. Quantumvis enim omnino laxaremus habenas libertati Sponsalium, ac connubiorum, ac contra jura, rationem, & auctoritatem a veniali quoque culpa indigna conjugia absolveremus: admisso inquam hoc absurdissimo suppositio, non ideo recedendum foret ab assertione firmata; quod scilicet regulariter, ut plurimum irrita censenda sint sponsalia indigna; neque ad standum promissis urgeat additum jusjurandum: siquidem duplex suppetit principium, alterum in jure expressum, alterum experientia certum, ac ab omnibus, etiam iis, qui ultra modum & rationem nituntur ampliare libertatem in nuptiis contrahendis, absque dubitatione admissum, quibus demonstrative deducitur præfata sponsalia non subsistere. Principium juris est; Promissum etiam juratum, & individualiter sponsalia, ex quibus juste timeatur pravus exitus, non esse obligatoria. Communis autem conclusio experientiæ consona fert, sponsalia contracta inter impares, vel invitis parentibus, semper, aut sæpe sæpius

pius vergere in exitum deteriorem. Itaque abſque dubio affirmandum, illa vel ſemper, vel plerumque nullum parere debitum ſervandæ fidei perperam ſub juramento promiſſæ.

191. Sane prior illa propoſitio expreſſe traditur per *Gratiani decret. in can. Si aliquid* 1. *cauſ.* 22. *quæſt.* 4. *Si aliquid forte nos incautius juraſſe contigerit, quod obſervatum pejorem vergat in exitum, libere illud conſilio ſalubriore mutandum noverimus*. Eadem verba repetita leguntur *in can. Si aliquid* 2. ead. *ex Decreto Soteris Papæ*. Verbum autem *mutandum* interpretatur *Cardinalis Turrecr.* ibi *num.* 5. *ideſt non adimplendum, ſeu non faciendum, ſed veniendum contra Juramentum*. Et enumerat modos, quibus Juramentum vergit in pejorem exitum, etiam dum non juratur opus mortale, vel veniale, ſequens *Archidiac. par.* 1. *decretal. ſuper eod. cap. n.* 2., qui eadem docet *ſuper cap. Quamvis de pact. in* 6. *num.* 4., *& Joannes Andreas ibi num.* 1. Optime *Felin. part.* 2. *decretal. ſuper cap. Si vero de jur. num.* 5. ibi „ Idem dic de Juramento „ vergente in pejorem exitum. Et *n.* 7. ibi „ & per hoc „ apparet non eſſe ſumendum argumentum a contrario „ ſenſu ex iſto Textu, quod omne id, quod poteſt ſervari ſine interitu ſalutis æternæ debeat ſervari ſi eſt „ juratum. Imo etiam ſi eſſet contra bonos mores naturales, non ligaret &c.„ Et clare tenuit *Gloſ. in cap. Si vero cit. verſ. Salutis ætærnæ*, ubi late *Abb. n.* 3. 4. & 5. Conſonant Theologi; eamdem regulam ut certam ſupponunt *Magiſter in* 3. *diſt.* 39. & ibi *S. Bonav. art.* 3. *q.* 3. *in concluſ. S. Thom.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. *in reſol.*, *& ad* 2. *Sotus de Juſt. lib.* 8. *quæſt.* 1. *art.* 7. *Jacob. de Graff. dec. aur. par.* 1. *lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 1.

192. Et in propriis terminis ſponſalium juratorum idem deducitur *ex cap. Requiſivit de ſponſal.* ubi ſtatui-

tur neque injuſte repugnantem reddere juratam fidem cogendum eſſe, & pro ratione adducitur: *Quia coactiones ſolent difficiles exitus habere*. Et ibi Gloſſa: *Nota quod Eccleſia diſpenſet hic contra Juramentum propter rationem, quæ hic redditur*. Et dubio procul Eccleſia ſemper abhorruit a conjugiis, quæ deterior exitus videtur ſequuturus: Sic in *cap. Præterea 2. eod.* ibi. *Ne forte deterius inde contingat*, & in *cap. Cum locum* eodem *Ne ſequatur exitus, qui de invitis ſolet nuptiis provenire*. Quapropter præfatam regulam & communem ſententiam DD. ſequens conſtanter amplexa eſt *Sacr. Rot.* ut quoties malum aliquem exitum proſpexerit timeri, nedum abſtinuerit a coactione, verum addiderit juſtam ſubeſſe Cauſam ſolvendi ſponſalia etiam jurata, imo quoque impediendi matrimonium. Utrumque perſpicue docuit in *dec. 437. cor. Coccino*, ibi *n. 3. Hæc juſta videtur cauſa ut recedatur a ſponſalibus, & matrimonium impediatur, ne matrimonium infelicem exitum habeat*. Idemque habetur in deciſione ſuper eadem cauſa *coram Pamphil. 96.* præcipue *n. 6.* ubi refert doctrinam *Collect. in cap. 2. verſ. Credo tamen quod Eccleſ. de Sponſal.*, ſcribentis, *leviſſimam cauſam ſufficere propter infelices exitus. Et Adden. ad eamd. deciſ. num. 10. legitima quoque cauſa reputaretur periculum mali exitus matrimonii*, & allegat *dec. 374. n. 7. cor. Celſo*, & aliis collectis *Rot. dec. 207. par. 1. rec. n. 9.* ibi: *Siquidem ut plurimum exitus parum felices ſortiuntur, & deciſ. 19. par. 10. rec. n. 45.* ibi: *Ulterius conſtat de maximo infelicis exitus timore, caſu quo ſequatur tale matrimonium; ac plurimi collecti per Paul. de Rub. in adnot. ad dec. 431. par. 4. rec. tom. 2. n. 71., & 79.* & noviſſime *coram Pirovano in Romana Sponſalium 9. Febr. 1629. §. Quid in fine, & in Albanen. Sponſalium ſuper Cenſuris 15. Dec. 1710. §. Quamobrem, cor. R. P. D. Anſaldo, confirmata 26. Jun. 1711. cor. R. P. D. Scotto.*

193. Su-

193. Supereſt modo inſpicere, an liceat ſperare facilem exitum ex indignis nuptiis, quas ſibi parentibus invitis, totaque familia renuente filii familias parere non erubeſcunt. Piget equidem rem adeo per ſe manifeſtam, quamque quotidiano diſcimus experimento, plurimis adductis teſtibus comprobare; nihilominus nonnullos ſaltem cogimur proferre, ne quid minimum videamur arbitrario definire. Audiamus itaque quid loquantur.

194. *Paul. Rub. in Adnot. cit. ad dec.* 331. *par.* 4. *tom.* 2. *recen.* quamvis acerrimum ſe præbeat defenſorem obligationis ortæ ex ſponſalibus etiam inter impares, compellitur veritatem fateri *num.* 83.„ Matrimonia enim ple-
„ rumque infelices exitus habere ſolent, quando interim.
„ pares contrahuntur *Menoch. conſ.* 385. *n.* 5. ſuper hoc
„ exempla infinita adducere poſſem, & *num.* 86. ſubdit:
„ Sicuti quoque infauſtos exitus habere ſolent illa ma-
„ trimonia, quæ inter amore excœcatos contrahuntur,
„ ut notum eſt„. *Cened. in Collectan. Jur. Can. ad cap. Veniens de Sponſal. n.* 5.

195. *Gutierez Canon. quæſt. lib.* 1. *cap.* 20. *nu.* 17. „ Ex
„ hujuſmodi matrimonio filii cum indigna contrahentis
„ ſumma diſcordia inter patrem, & filium induci poſſet:
„ & num. 18. Quia vero diſſidium inter eos, qui ſe amo-
„ re obcœcati ducunt, facile exoritur; matrimoniaque
„ infelicem ex eo exitum habent, ſicut & quæ coactio-
„ ne fiunt. Et num. 20. Quæ ſane cauſa rationabilis eſt,
„ ut recedatur a ſponſalibus, atque ita matrimonium im-
„ pediatur &c.„ Pergit deinde totum confirmare rationibus, & exemplis.

196. *Barboſa in Collect. ſuper* 4. *decretal. cap.* 17. *Requiſivit num.* 6.„ Nuptiæ coactæ malos exitus habere ſo-
„ lent. *Et in fin.* Id enim plerumque contingere ſolet
„ quan-

„ quando inter impares contrahuntur. Et ſuper *cap. Ve-*
„ *niens* 13. 1. *eod n.* 5. Matrimonium inter amore excœ-
„ catos ut plurimum habet infelicem exitum.

197. *Donat. Anton. de Marinis tom.* 2. *lib.* 2. *reſol. quotid. cap.* 132. *num.* 3., Etenim matrimonia hæc dum ſecre-
„ to celebrantur, odium parentum in filios, diſſenſio-
„ nes inter conſanguinos, cæteraque magni ponderis ma-
„ la oriuntur.

198. Et ne longius procedamus, pleno ore teſtantur utriuſque Juris DD. quos lato, & erudito calamo congerit *Tiraquell. de leg. Connub. lib.* 5. *a n.* 20. ibi „ Æqua-
„ litas eſt Mater concordiæ; contra inæqualitas odii, diſ-
„ ſidiique parens eſt „. Quod exemplis, & rationibus ex Philoſophiæ, ac Juris principiis petitis abunde confirmat uſque ad num. 31.

199. Exrecentioribus teſtantur *Pignatell. tom.* 4. *conſult.* 11. *Illmus de Zaulis ſuper Stat. Faven. lib.* 4. *Rubr.* 26. *num.* 41. *& ſeq.*

200. Præclare autem eamdem veritatem docuit *Rota dec.* 19. *part.* 10. *recent. num.* 59. ibi „ Matrimonia enim
„ infelices exitus habere ſolent, quando inter impares
„ contrahuntur.

201. Quod uſque adeo verum antiquioribus *Canoniſtis* viſum fuit, ut cenſuerint diſparitatem iſtam juſtam afferre cauſam, ut Summus Pontifex ſolvat (40) Matrimonium ratum, ut citatis *Felin.* * *Soccin. Dec.* aliiſque, colligit

(40) De vinculi ſolutione, non tori ſeparatione, id eſſe capiendum vel pueri ſciunt. Verum ſi propter metum infelicis exitus matrimonium ratum ſolvi poteſt, quanto magis ſponſalia, etiamſi ab initio irrita non fuiſſent? Nam in hoc certe negotio veriſſima eſt illa exceptio Diſcipulorum Chriſti Matth. XIX. 10. *Si ita eſt cauſa hominis cum uxore, non expedit nubere.* Omnino ſi timor mali exitus, ſtatim ac poſt con-

ligit *Menoch. t.* 1. *de præſumpt. l.* 2. *præſumpt.* 10. *n.* 39. *&* 40. „ Propterea ſcilicet quia diſcordia, & pravus exitus ma„ gnopere in nuptiis inæqualibus timeri debeant.

202. Liceat ex plurimis hoc idem teſtantibus Theologis paucos aliquot adducere.

Sanchez, qui cæteris acrius obligationem adſtruit ſponſalium indignorum *lib.* 2. *diſp.* 16. *num.* 2. luculentum præſtat teſtimonium veritati, ibi: *Quando contrahentes ſunt notabiliter conditione impares, & affectione cæca ducti ineunt matrimonium*, autumat ſubeſſe juſtam cauſam ſolvendi matrimonium ratum, & ſubdit dicens *Ratio eſt quia matrimonium ordinatur ad mutuam amicitiam, & concordiam. Nihil autem magis mutuæ amicitiæ, ac benevolentiæ quam conjugum diſparitas adverſatur. Item quia experientia teſte imparia connubia infelices exitus habent.* Et plura proſequitur, quæ legere non pigebit. Unum ex noſtro addimus. Si hanc juſtam cauſam cenſet pro

contractum matrimonium ſuboluit, poteſt ſolvere matrimonium; idem ſi ante matrimonium ſeſe prodat, non tantum poteſt, ſed prorſus debet ſponſalia (quia ſua natura ſunt revocabilia) diſtrahere.

Adhæc quod ad tori ſeparationem attinet, communis eſt Caniſtarum doctrina, propter malum ſævitiæ (quamvis non ultra proceſſuræ, quam ad gravem verberationem) unius conjugis poſſe alterum divertere. De quo vide quos citat Anacletus a Reiffenſtuel ad lib. 4. Decret. tit. XIX. §. 2. num. 37., & ſeq. Quare ſi ita ſe res habet; recurrit illud Matt. XIX. 10. *Non ex-*

pedit nubere. Nam quanto præſtabilius erit ſponſalia, ex quibus ſperatur malus exitus, diſſolvere, quam aleam jactam ſero tandem per divortia revocare.

* *Felini locum, quem heic citat Noſter, habet ſuper hoc eodem Dub. num.* 174. *Vide præterea auctores plurimos, quos citat & ſequitur* nuperus ſcriptor *Dominicus Urſaya tom.* 3. *par.* 1. *Diſcept.* 4. *in qua tota id agit, ut oſtendat, Papam quibuſdam de cauſis (quarum præcipua eſt gravis ſcandali timor) poſſe diſſolvere matrimonium ratum.*

pro ſolvendo matrimonio jam contracto ; cui non ſufficiat ad obſtandum ne contrahatur ?

203. *Boſſius* & ipſe inter libertatis aſſertores nulli ſecundus , neque abnuit veritatem profiteri ſæpius *cit. cap.* 11. *n.* 87. ubi exponens *Textum Tridentini ſeſs.* 24. *de reform. matrim. cap. primo* docentis Eccleſiam juſtis de cauſis deteſtatam fuiſſe matrimonia invitis parentibus contracta , hæc habet : *Quamvis dici queat Eccleſiam illa ſemper fuiſſe deteſtatam , quia ex talibus matrimonis frequenter oriuntur ſcandala , & magnæ pērturbationes in familiis , quæ fortaſſe ſunt illæ juſtiſſimæ cauſæ deteſtationis .*

204. *Jacob. Marian. in Candelabr. Myſt. tract.* 8. *lect.* 3. ibi „ Tertia cauſa infauſti matrimonii eſt inæqualitas vi- „ ri , & mulieris . Unde frequenter a Deo punitur ea- „ rum perſonarum temeritas , quæ cum ſint humiles , aut „ inopes , cum nobilibus , aut divitibus inire matrimonia „ contendunt &c. Nam diſparitas conditionis frequentes „ invenit diſſenſiones .

205. *Del Bene de Immunit. par.* 1. *cap.* 8. *dub.* 19. *ſect.* 9. *num.* 43. , Ad Judicis officium pertinebit , cavere , ne „ contrahantur ſimilia matrimonia (ſcilicet inter diſpa- „ res) ex quibus ſcandala , & infelices exitus ſequi con- „ ſueverunt .

206. *Adam. Opatov. de Sacram. Tract. de Matrim. diſp.* 1. *quæſt.* 7. *num.* 105. „ Si inter parentes contrahentium „ odia interveniant , ita quod ſe opponant contrahendo „ matrimonio , propterea ſponſalia diſſolvi poſſunt , ac „ debent , ſi quidem timendi ſunt aliqui infelices eventus.

207. *Reginald. in prax. pœnitent. to.* 2. *lib.* 31. *n.* 24. de filiis contrahentibus matrimonium invitis parentibus ait : „ Immo ſæpe eſſe mortale ob ſcandala , & alia mala , quæ „ ex taliter contracto matrimonio oriri conſueverunt .

208. Præclare *Michael. Salon. in* 2. 2. *D. Thom. quæſt.* 5. *de Do-*

de Domin. artic. 5. tit. An filius temere contrahens concluſ. 1. in fin. „ Hujuſmodi matrimonia regulariter gignunt ſcandala, inimicitias, perturbationes, & lites in Republica, inter affines, & cognatos utriuſque partis, ſi perſonæ ſint nobiles; vel ſaltem in domibus parentum ſi ſint infimæ ſortis. Et poſt pauca addit: Contrahunt multi turpiter, & indecenter cum maximo damno ſocietatis humanæ, ſicut videmus accidere quando ſimilia matrimonia contrahuntur maxime inter nobiles.

209. Denique cæteris omiſſis, non licet præterire perſpicua verba *Molinæ* qui præ cæteris indigna ſponſalia formidat improbare. Is nihilominus *tom. 1. de Juſt. tract. 2. diſp. 176. verſ. Contrariam ſententiam circ. med.* ſic loquitur „ Experientia teſtatur eos, qui ita contrahunt, ſolere poſtea non raro dolere quod ita contraxerint, neque ſimilia matrimonia exitum proſperum habere conſueverint „. Inſuper affirmat hujuſmodi matrimonia non contrahi „ niſi cum magno ſuo proprio, ſuorumque parentum ſpirituali, & temporali damno, ac cum perturbatione, & dedecore Reipublicæ „. Ea videlicet eſt veritatis conditio, ut adverſariorum quoque teſtimonio confirmetur.

210. Reaſſumendo iterum vim argumenti ſic rem conficimus. Sponſalia quantumlibet jurata vel ab ipſo principio non obſtringunt; vel veniunt omnino ſolvenda, quandocumque ex adimplemento deterior exitus jure formidatur. Hoc eſt principium juribus, ratione, auctoritate ſtabilitum. Atqui ex ſponſalibus, invitis parentibus, maxime cum perſona indigna contractis plerumque, frequenter, ut plurimum, deterior, ac infelix exitus oriri conſuevit. Hoc experientia quotidie comprobat. V. J. Interpretes, Theologi omnes fatentur; ipſimet adverſarii

ultro concedunt. Igitur regula eſt, hujus generis promiſſa, quamvis juramento firmata, nihil obligare, eorumque executionem ut plurimum debere impediri.

211. Quod totum efficaciter ſuadetur ex alio theoremate communiter admiſſo, atque Sacrorum Tribunalium conſtanti praxi confirmato; quod ſcilicet ſæpe dicta ſponſalia, nec ex vi jurisjurandi cogant, ut impleantur, ſi ſupervenerit gravis parentum indignatio, & multo magis ſi filios (juſte, vel injuſte, nil intereſt) ſua hæreditate privare comminentur. Ita tenuit *Rota in Tullen. prætenſi Matrimonii deciſ.* 1258. *coram Seraphino* in cujus margine plures ſimiles *Deciſiones* allegantur; & in alia ſimiliter *Tullen. coram Penna* 13. *Maii* 1596. *quæ eſt* 517. *part.* 1. *coram eod.* quamque per extenſum adducit *Boſs. de contract. matrim. cap.* 11. *num.* 97., & cum illa tanquam magiſtrali procedi dixit *Card. de Luca de Matrim. diſc.* 8. *n.* 10. *&* 11. notans hanc juſtam eſſe cauſam, ut ſponſalia diſſolvantur; & in terminis fortioribus *Boſs. loc. cit. num.* 97. ſcripſit „ Quod ob timorem probabilem magnæ „ indignationis, & maledictionis parentum tali matrimo„ nio contradicentium hæc ſit juſta cauſa, ob quam Præ„ latus non debet parte inſtante cogere ad implenda „ ſponſalia, ſed potius (nota) teneantur ſponſalia diſ„ ſolvere, & reſcindere „: & articulo maturius diſcuſſo tenuit *Rotæ dec.* 19. *num.* 58. *par.* 10. *recen.*, *& in Viennen. prætenſorum Sponſalium* 12. *Januarii* 1705. §. *Quinimmo coram Reverendiſſimo Kaunitz*, *& in Comen. Sponſalium* 10. *Junii* 1705. §. *Hanc autem juſtam*, *coram Reverendiſſimo Molines*.

212. Porro ex hoc duo reſultant pro veritate quam tuemur validiſſima argumenta. Unum ſcilicet a fortiori. Quoniam ſi Judex tenetur ſolvere ſponſalia ob metum indignationis paternæ erga filium; & amiſſio temporalis lucri

lucri eſt ſufficiens cauſa, ne jurata in ſponſalibus fides ſervetur: quanto magis tenebitur ſponſalia ſolvere, dum ex illorum implemento, innumera peccatorum, ſcandalorumque ſeries in Dei offenſam, & animarum ruinam agnoſcitur ſequutura?

213. Inſuper argumentabimur velut a priori. Stante gravi indignatione parentum filius non obſtringitur vi ſponſalium: a quibus licet recedere, quæque Prælatus ſolvere poteſt, ac tenetur. Ergo filii familias non valent ſe excuſare, neque a culpa indigne nubentium, neque a pœna, ſub prætextu ſponſalium: quæ quidem habentur, ac ſi nunquam præceſſiſſent, dum ob præfatam cauſam ipſorum vinculum non perdurat. Et mirum ſane foret, ſi liberum foret filiis, ſive cum præjudicio ſponſæ a ſponſalibus reſilire, ſive cum injuria parentum & familiæ infamia ſponſalia ſubſtinere; quodque Prælatus teneretur arbitrio filii eumdem abſolvere, ſi temporale, lucrum proſequi ſtatuerit; vel favere ut ſponſalia exequatur, ſi concupiſcentiæ potius morem gerere ei placuerit, contemnendo quidquid in ipſiuſmet filii, cæterorumque ſpiritualem ruinam ex illius effreni libertate foret eventurum, manifeſtiſſime deprehendit.

214. Tandem illuc redeundo, unde exorſi ſumus; inconcuſſi juris eſt, quod ſponſalia ſint irrita quoties perſonæ ſpondentes non valent licite contrahere matrimonium. Veritas iſta apud omnes in confeſſo eſt, nec de ea audent dubitare illi quoque, quorum intereſt libertatem in matrimoniis ad ſcrupulum uſque tueri,,. Quia (ſunt verba *Franciſ. Amic. tom.* 9. *diſp.* 31. *num.* 1. *in fine*) cum ,, ſponſalia ſint promiſſio ex Juſtitia obligans ad matri- ,, monium futurum contrahendum, nullaque illicita pro- ,, miſſio poſſit promiſſorem ex Juſtitia ad promiſſum ſervandum obligare, quotieſcumque matrimonium eſt il-

„ licitum, etiamſi ſit validum, invalida erunt ſponſalia. *Et Dicaſtillo tom.* 3. *de Sacram. tr.* 10. *de Sponſal. diſp.* 1. *dub.* 31. *num.* 432. „ Generaliter loquendo qui nequit con- „ trahere licite, etiam nequit valide promittere, neque „ enim valet promiſſio, quam promittens implere non „ poteſt licite, nulla enim promiſſio rei illicitæ valet, aut „ obligat. „ Diſertius pro caſu noſtro *Robert. Konig. ſuper* 4. *decret. tit.* 1. *de Sponſal.* §. 6. *n.* 24. „ Materia, ſeu obje- „ ctum Sponſalium eſt Matrimonium licitum, dixi licitum, „ enimvero valide promitti nequit, niſi per ſe licite con- „ trahi poſſit. Nam etiam juxta legitimas Sanctiones pa- „ ctum turpe, aut impoſſibile de Jure, vel de facto nul- „ lam obligationem inducit „. Atqui filium familias du- cere uxorem parentibus ex juſta cauſa reluctantibus, & inire matrimonium indignum cum familiæ dedecore, & conſanguineorum injuria illicitum perpetuo eſt, quippe quia adverſatur *Juri naturali*, *Divino*, *& Eccleſiaſtico*. Itaque nulla Sponſalia valent, nulla ad ſui executionem obſtringunt ſemper ac reſpiciunt matrimonia iſtius modi circumſtantiis dehoneſtata.

215. Hactenus in abſtracto de ſponſalibus loquuti ſu- mus. Modo non tædebit unum, vel alterum caſum affer- re, atque audire quid ſuper ipſis conſulti *Theologi* re- ſponderunt.

216. *Leſſius ſuper* 2. 2. *D. Thom. in Auct'ario verbo Spon- ſalia caſ.* 4. ſic factum enarrat „ Puella nobilis ſexdecim „ annorum cuidam nobili adoleſcenti, ſed inferioris for- „ tunæ, hac forma verborum ſe obſtrinxit: Ego N. pro- „ mitto Domino N. jurans per SS. TRINITATEM per „ Sancta DEI Evangelia &c. me nunquam alteri nuptu- „ ram; eumque accepi, & ex nunc accipio in maritum, „ etiamſi noſtrum matrimonium per multos annos non „ ſequatur, ſi forte ejus parentes vel mei id vellent im-

„ pedi-

„ pedire „. Nil ſolemnius dici poteſt pro ſponſalibus confirmandis. Subeſt multiplex formula Juramenti. Prævidentur ea, quæ ſi fuiſſent occulta, poſſent defectum intentionis arguere. Non urget diſparitas natalium, cum affirmetur adoleſcens æque nobilis, ſolumque divitiis impar aſſeratur. Adhuc tamen laudatus Auctor reſpondet primo, attenta parentum juſta averſione locum eſſe diſpenſandi in ſponſalibus, & Jurejurando. Secundo his verbis *ſub n.* 11. „ Imo probabile eſt in tali caſu non opus „ eſſe diſpenſatione, quia juſtitia non poteſt obſtringere ad id, quod ſine peccato fieri nequit, quale eſt matrimonium cum proximorum ſcandalo, & parentum „ gravi, & juſta indignatione.

217. Similem proponit caſum *Georg. Gobat. to.* 1. *Experient. Theolog. tract.* 16. *caſ.* 4. quem abſque ambagibus reſolvit. Ait itaque „ Callimachus honeſtæ familiæ, & fortunæ deſponſavit ſibi Calfurniam Virginem aliquanto „ honeſtioris familiæ: id fecit tamen inſciis parentibus. „ Ubi reſcivit pater Calfurniæ facta eſſe ſponſalia, non „ tantum excanduit ſummopere, ſed ſerio fuit minatus „ filiæ, ſe illam præteriturum in teſtamento, niſi nun„ cium mitteret Callimacho. At cum hæc mittere nollet, „ adivit Sedem Ediſcopalem, poſtulavitque ut dirimerentur ſponſalia; quia tamen non impetravit, quod pe„ tebat, perſtitit in propoſito exheredandi filiam. *Super quo caſu duo efformat dubia*. „ Quæritur primo an „ Calfurnia potuerit ſalva conſcientia contrahere illa ſponſalia „: Secundo an parens potuerit agere quæ egit, ad quæ *n.* 111. ita reſpondet.

„ Ad primum apparet deliquiſſe Calfurniam dum con„ traxit ſponſalia inſcio parente, ſciebat quippe, vel ſu„ ſpicabatur exoritura mala; nec deerant quibus ipſa „ apte nuberet. Apparet ſecundo non valuiſſe ejus Spon-

„ ſalia;

„ ſalia; quia (nota) nequibat ſine gravi peccato in paren-
„ tes inire matrimonium tale . Apparet tertio Judicem
„ Eccleſiaſticum immerito tuliſſe ſententiam pro valore ,
„ & obligatione illorum ſponſalium .

218. Plura ſubnectere exempla ſupervacaneum foret , cum iſta ſatis ſint ad evincendum , longe potiorem urgere rationem in caſu noſtro , dum non agimus de ſponſalibus inter perſonas parum diſparis conditionis , ſed cum perſona indigna , ideſt valde diſpare ; in qua ſpecie luce meridiana clarius ſimul militant omnia abſurda , quæ vel diviſim ſufficiunt ad detrahendum valorem ſponſalibus , ſive ad illa ſolvenda , quæque adigunt Prælatum ut illorum executionem juris remediis impediat . Siquidem omnino animadvertendum , *DD.* in toto diſcurſu allegatos in enumerandis cauſis , per quas vel nunquam oritur , vel extinguitur ſponſalium obligatio , afferre eas ſub disjunctione , *ſive* ſcilicet propter grave incommodum , *ſive* propter injuriam parentum ; *vel* propter ſcandalum , *vel* propter inimicitias ; *etiam* propter dedecus redundans in conſanguineos , *aut* propter deteriorem exitum veroſimiliter timendum . Jam vero nos verſamur in caſu in quo non unum, vel alterum , ſed cuncta ſimul enumerata mala , & facinora regulariter occurrunt ; quod ſatis demonſtraſſe credimus ſecundum & tertium *Dubium* pertractantes . Ex hoc autem concurſu cauſarum efficitur , ut quamvis ſingulæ minus efficaces cenſerentur ; efficaciſſime valeant dum copulantur ad vim ſponſalium infringendam , ut ſingulariter advertit *Gobat. cit. tract.* 10. *caſ.* 8. *n.* 341. ibi : „ Fit
„ quandoque , ut concurrant plures cauſæ diſſolutionis ,
„ quarum ſingulæ , etſi non ſint ſufficientes , univerſæ
„ tamen ſufficiunt ; quia ſcilicet faciunt notabiliter difficiliorem contractum Matrimonii . Ratio eſt quia ſingula , quæ non proſunt , multiplicata juvant .

219. Sta-

219. Stabilito firmiter (ni fallor) tum auctoritatum pondere, tum rationum momentis, quod promiſſio indigni conjugii vergens in aliorum infamiam (præcipue ſi promittens fuerit filiusfamilias; idque præſtare auſus ſit inſcio, vel abnuente Patre) vel ab exordio ſit invalida (quod puto verius) vel ſaltem veniat irritanda; ſuperfluum prorſus apparet novam inſtituere quæſtionem, utrum liceat Eccleſiæ Præſuli ab executione ſponſalium rebelles filios impedire. Equidem ſi ſponſalia, ſi jusjurandum matrimonia promiſſa non valent immutare, neque ex illicitis licita reddere; ſi Divinum Præceptum de parentibus honorandis, ſi caritatis vinculum, ſi juſtitiæ debitum non ſolvunt; idem juris erit de matrimoniis, etſi præceſſerint ſponſalia, vel juramentum; ac propterea ſufficiet recolere, quæ de munere Prælati in deciſione tertii *Dubii* abunde ſatis cumulavimus. Eo magis quoniam *Theologi*, & *Canoniſtæ*, quos retulimus, plerique loquuntur etiam ſupponendo, quod ſponſalia præceſſerint. Si vero aliorum teſtimonium quærat aliquis, plures in promptu habemus, qui ſponſalium meminerunt.

220. *Dicaſtillo tom.* 3. *de Sacram. artic.* 10. *de Sponſal.* 4. *diſput. dubit.* 18. *num.* 180. „ Quamvis autem forte præ-
„ ceſſerint ſponſalia; nihil obſtat quominus impediri poſ-
„ ſint; quia nemo tenetur ſponſalia implere, quando
„ inde imminet malum, aut ſcandalum, & ex dictis col-
„ ligitur poſſe, & imo DEBERE Prælatum impedire ma-
„ trimonium contrahendum a filiofamilias cum aliqua, ſi
„ inde prudenter timeatur ſcandalum.

221. *Gobat. Tract. cit.* 10. *caſ* 3. *n.* 106., Si timeatur
„ gravis, & diuturna parentum offenſa: ſi denique gra-
„ ve ſcandalum; irrita ſunt ſponſalia, poteſtque, ac DE-
„ BET Magiſtratus Eccleſiaſticus impedire meditatum ma-
„ trimonium.

222. *Ro-*

222. *Robert. Konig. ſuper* 4. *decret. tit. de ſponſal. n.* 31. *quartus Caſus*. „ Si ex tali Matrimonio ſcandala, & infe-
„ lices exitus metuendi ſint; quandoquidem virtus juſti-
„ tiæ obligare nequit ad actum, qui ſine peccato imple-
„ ri non poteſt. Unde Pontifex jubet in tali caſu Judi-
„ cem debere interdicere Matrimonium *cap. Cum in tua*
„ *de ſponſal.* (41).

223. *Pax Jordan. volum.* 2. *lib.* 9. *tit.* 1. *de diſpenſat. nu.* 268. *Nono Epiſcopus impedit Sponſalia ſecundum terminos cap. Cum in tua de ſponſ.*

224. *Ludovic. Engel. in* 4. *Decret. tit. de deſponſat. Impuberum* §. 2. *num.* 11. „ Unum adhuc notabile placet hic
„ adſcribere; quod licet diſſenſus patris non invalidet ma-
„ trimonium jam contractum; ſi tamen ſola ſponſalia jam
„ contracta ſint, & inde ex diſſenſu parentum, & conſan-
„ guineorum, forte propter inæqualitatem, aut aliam
„ cauſam magnum ſcandalum, vel alius malus exitus ti-
„ meatur; poſſit Judex Eccleſiaſticus tale Matrimonium
„ prohibere, & ſponſalia irritare, cum virtus juſtitiæ non
„ obliget ad actum peccaminoſum.

225. Egregie *Raphael. Averſa de Matrim. quæſt.* 8. *ſect.* 15. §. *Et quidem: Si ob notabile ſcandalum non erat ei licitum cum tali perſona conjugari, poterit etiam a Judice inhiberi, ne contrahat*, & §. ſeq. *Quare etiamſi ipſe nollet recedere* (a Sponſalibus etiam juratis) *merito poterit a Judice ex officio, vel ad inſtantiam aliorum, quorum intereſt inhiberi.*

226. Hoc idem expreſſa mentione prævіæ promiſſionis tradiderunt *Thom. del Bene de Immunit. tom.* 1. *cap.* 8. *dub.* 19. *ſect.* 9. *num.* 43. *Ad Judicis Officium pertinebit cavere ne con-*

(41) Ibi ſic legitur. *Si perſona gravis..... de fama vel ſcandalo doceat.... debes... compellere, ut a tali contractu deſiſtant.*

contrahantur. *Layman. lib.* 5. *tract.* 10. *cap.* 1. *de ſponſal. num.* 14. *verſ. Enimvero*. *Parentes impedire poſſunt*, *ac debent*, *implorata Judicis auctoritate*, *ad cujus officium pertinebit cavere ne contrahantur &c.* ac alii quorum verba ſupra deſcripſimus.

227. Huc quoque ſpectant, quæ tradidit *Riccius in prax. rer. quot. tom.* 1. *reſol.* 218. *n.* 4. „ Tertia Concluſio. „ Inter cauſas juſtas, ac legitimas non contrahendi eſt „ magna diſparitas inter ſponſos, puta ſi unus erat di- „ tiſſimus, alter vero pauper „ *Paris conſul.* 58. *num.* 37. *vol.* 4. *Cacheran. conſ.* 23. „ Item nobilis, alter vero igno- „ bilis, ut fuiſſe deciſum in Rota Romana teſtatur Cæſar „ de Graſſis in *dec. de Sponſal.*

228. Perſpicue tandem id innuit *Sac. Rota deciſ.* 437. *cit. coram Coccino part. prima* ibi *num.* 3. *Hæc juſta videtur cauſa*, *ut Matrimonium impediatur*, ſi infelix exitus timeatur.

229. Neque locus eſt timendi, quod vel utriuſque ſpondentis minuatur libertas, aut quod jus quæſitum per juratam promiſſionem in minimo lædatur. Fruſtra clamant nonnulli parum experti Forenſes; perperam ſcrupulum ingerunt, vel in Officio, vel in ſcientia tirones (42) Confeſſarii. dum Judices pulſant, dum pœnitentes terrent, ne fides frangatur, ne jusjurandum violetur, ne juri jam quæſito derogetur. Nulla fidei, nulla Religionis, juſtitiæ nulla

(42) Maximopere optaverim, ut Sacramenti Pœnitentiæ miniſtri hoc Archiep. Roſſanenſis monitum etiam atque etiam ſecum ipſi reputent. Qui ſi ſalutaria ac vera conſilia hujuſmodi adoleſcentibus falſa ſponſaliorum putativorum fide obſtrictis in tempore ſuppeditaverint; næ illi operæ pretium facient, atque extinguent opportune ſcintillas maximum incendium excitaturas. Quod ſiqui præpoſtero zelo ducuntur, etſi credant obſequium ſe præſtare Deo, officio certe ſuo deſunt, inferuntque animabus ruinam.

nulla obligatio ſponſalibus indignis ſuffragatur. Etſi innumera id ſuadent argumenta ex Juribus, ex *Auctorum* conſenſu, ex naturali ratione, ſæpius in præmiſſis dubiis inculcata; tamen vel pauca Teſtimonia ſubnectemus.

230. Et quod ſpectat ad libertatem, ſolidiſſime reſpondet *Dicaſtil. to. 3. de Sacram. tract.* 10. *de Sponſal. diſp.* 4. *dubit.* 18. *num.* 179. „ Neque vero cenſetur impediri li-
„ bertas Matrimonii, quia hæc debet eſſe citra ſcanda-
„ lum aliorum. Neque etiam cenſetur impediri, niſi quan-
„ do impeditur ad id, ad quod quis habet jus, Id autem
„ non habet filius ad nuptias patri injurioſas &c.

231. *Gibalin. de Uſur. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 5. *art.* 9. *n.* 4. „ Neque libertatem, quam in Matrimonio requirit Ec-
„ cleſia violant, ſed libertatis, quam male prætendunt,
„ abuſum. Neque enim omnimoda libertas requiritur in
„ Matrimonio; alioquin nunquam Judex poſſet quemquam
„ cogere ad Matrimonium.

232. Fortius argumentatur *Adam Opatov. de Matrim. diſp.* 2. *quæſt.* 18. *num.* 158. „ Nota, ſi contingat quod
„ pater ſponſalia invita filia ex juſta cauſa diſſolvat; di-
„ co quod libertas nubendi non minuitur, ſed regulari-
„ ter perficitur; & ratio eſt, quia eſſe liberum ad ma-
„ lum faciendum potius eſt defectus, & imperfectio li-
„ bertatis.

143. Fruſtra autem ſcandalo commoveretur quis audiens, patrem poſſe ſolvere ex juſta cauſa ſponſalia filiæ; quippe hoc jus patri decernitur quoad ſponſalia etiam jurata ex aperto *Textu in cap. Mulier.* 32. *quæſt.* 2. ut optime advertit *Fagnan. ſuper cap. Tua de ſponſal. Impub. n.* 12. Verba *Textus* ſunt: „ Mulier ſi quidpiam voverit, & ſe
„ conſtrinxerit juramento, quæ eſt in domo patris ſui,
„ & in ætate adhuc puellari ſi .... ſtatim ut audierit,
„ contradixerit pater, & vota, & juramenta ejus irrita
erunt,

„ erunt nec obnoxia tenebitur ſponſioni, eo quod con-
„ tradixerit pater (43).

234. Reſpuat igitur Eccleſiaſticus Judex impudentium juvenum inſtantias, ſpernat querelas, nec timeat, ubi non eſt timor jura violare, quin & & reſpondeat cum *Auguſtino Epiſt.* 157. „ Hæc enim voluntas libera tanto
„ erit liberior, quanto ſanior. Quomodo enim libera eſt,
„ cui dominatur iniquitas? *Et tract.* 41. *in Joan. num.* 8.
„ Non dicas liber ſum, faciam quod volo. Nemo pro-
„ hibeat a voluntate mea, ſi liber ſum. Noli libertate
„ abuti ad libere peccandum. Erit voluntas tua libera,
„ ſi erit pia.

235. Minus ſubſiſtit alterum quo ſe recipiunt propugnaculum. Turpiter, inquiunt, ſpoliantur virgines deſponſatæ jure per ſponſalia jam quæſito. Et prorſus iniquum eſt, ut Judicis auctoritate tam enormis injuſtitia fulciatur.

236. Falſum quippe aſſumitur, dum ex promiſſione, quæ ſine culpa impleri nequit, jus aliquod conſurgere affirmatur. Id contra rationem, contra jura, denique communem ſenſum *DD.* procedere, prolixe ſatis comprobavimus. At detur adverſariis, quod immerito expoſtulant. Supponamus ex ſponſalibus præfatis conſurgere, quod volunt jus. Nonne Judex poteſt, ac debet prohibere, ne ſuo jure utatur, quem videt, vel in ſui, vel in aliorum perniciem abuſurum? Non utique juſtitiam lædit, ſed optime ſervat, qui aliquem licet (44) invitum impe-

(43) Quum verba textus ſint ex Num. c. 30. quæ Fagnani loc. cit. ea Ambroſio tribuentis eſt ἀοραϛία? Ex eo vero textu (quod ceteroqui de voto loquitur) quomodo confiat argumentum ad oſtendendum ſponſalia filiorumfamil. eſſe invalida, dicetur in ſeq. Mantiſſa in *Adnot. IX.*

(44) Niſi vero impiam gentilium ſapientiam ſequimur apud Horatium, *Invitum qui ſervat, idem facit occiden-*

impedit a ruina. Sic prodigo, qui dubio procul jus habet ac dominium ſuorum bonorum, eorumdem interdicitur adminiſtratio *l. 1. ff. de Curat. furioſ.* Et hoc etiam per Judicem, ut ibi *Gloſs.* itaut intelligatur adempta facultas etiam teſtandi, & teſtamentum ab eo conditum irritum habeatur §. *Item prodigus*, *Inſtit. quibus non eſt permiſ. fac. Teſt.* ibi *Harprect. Card. de Luca de alienat. & contract. prohibit diſc.* 36. *per tot.* Imo etiam ſubdito licet alterius bona retinere, ſi certo agnoſcat illorum reſtitutionem domino, vel alteri nocituram *S. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 62. *artic.* 5. *ad primum*: *Dicendum, quod quando res reſtituenda apparet eſſe graviter nociva ei, cui reſtitutio facienda eſt, vel alteri, non ei debet tunc reſtitui. Cajet.* & alii *Commentatores* ibi. Late pluribus citatis *Dicaſtillo de Juſt. & Jur. lib.* 2. *tract.* 2. *diſp.* 10. *dub.* 5. & *Card. de Lugo de Juſt. tom.* 1. *diſp.* 21. *ſect.* 2. *num.* 24. ubi exemplificat in eo, qui petit gladium proprium ad ſe vulnerandum, vel pecuniam ſibi debitam ad ſe inebriandum, vel ad fornicandum; & *num.* 29. firmat quod reſtituens rem, qua dominus prævidetur abuſurus in alterius injuriam, peccet contra juſtitiam, ac teneatur ad damna, ſi quæ conſequantur.

237. Porro hæc verificari in indignis nuptiis, ex ſæpius firmatis credimus jure merito affirmari. Quænam filiorum ex turpi conjugio utilitas ſperanda, quæ non timenda animæ, & corporis pernicies? Enimvero inquit *Acac. de Privil. Par. & liber. privil. 6. cap. 6. nu.* 16. „ Ipſis liberis, „ qui hanc eis feneſtram aperire volunt peſſime conſu- „ lunt, & quæ felicitas, qui ſucceſſus Matrimoniis adſit, „ quæ

cidenti: & illud alterum ejuſdem poetæ, *Jubeas miſerum eſſe libenter.* At longe alia eſt Chriſtianæ Philoſophiæ ratio; cujus fundamentum Caritas eſt.

„ quæ invitis parentibus contrahuntur? Quid de odiis in-
„ ter parentes, & liberos, inter ſoceros & generos hinc
„ naſci ſolitis? Inter ipſos plerumque qui coeunt ad iſtum
„ modum, diſcordiæ, diſſidiaque, vel hac ipſa de cauſa
„ oriuntur. „ Urget ſæpius inſinuata familiæ, conſan-
guineorum, potiſſimum parentum denigratio, adde ſcan-
dala, odia, quæ ſupra recenſuimus. Nonne claret ſic
contrahentes inique abuti prætenſo jure in ſui ſuorum-
que perniciem, in Eccleſiaſticæ ac civilis politiæ diſcrimen?
Itaque ſi a meditatis nuptiis rejiciantur; ipſis optime pro-
ſpicitur; Juſtitia, & Charitatis leges apprime ſervantur.

238. Pergat itaque Judex ſuo muneri reſpondere, pro-
hibeat conjugium, ex quo maxime ſponſis cupidine ex-
cœcatis deteriorem exitum conſpicit imminere. Neque
hoc (ait *Lelius Mancin. Jur. controv. to.* 1. *diſſert.* 10. *c.* 2.
n. 32.)„ Neque hoc ſponſo, aut ſponſæ, cui fides rum-
„ pitur, damnoſum videri debet; imo eis conſulitur,
„ ſalubriterque providetur. Sic namque invitum, invi-
„ tamve Judex ſervat, & quaſi gladium, quo ſe ene-
„ cent, petentibus negat. Et *Adam Opatov. de Matrim.*
„ *diſp.* 1 *quæſit.* 2. *num.* 22.„ Sed dices quod Judex au-
„ ctori faceret injuriam. Reſpondet, illum non facere,
„ nam illius utilitati conſulit. Siquidem liberat eum a
„ periculo continuorum jurgiorum, & diſſenſionum.

239. Ex hactenus enucleatis facile reſpuitur inutilis
aliquorum jactatio; qui animadvertentes contrarium aſ-
ſumptum omni fundamento juris, ac rationis deſtitui,
clamant ſibi favere praxim Eccleſiæ, quæ in proſequen-
dis cauſis ſponſalium, præcipue juratorum, nihili ducere
conſuevit ſive parentum diſſenſum, ſive familiarum di-
ſparitatem. Id primus incidenter ſcripſit *Molina tom.* 2.
de juſt. tract. 2. *diſp.* 271. *n.* 4. & retulit *Sanch. de Matrim.*
l. 1. *diſp.* 14. *n.* 2. qui tamen ſubdit limitationes ſuperius inſi-
nuatas.

240. Ni-

240. Nihil profecto veritati adverſius, aut magis in Eccleſiæ Præſules injurioſius dici poteſt, quam quod illorum ſuffragio ſcandaloſa, ac iniqua connubia, vel unquam comprobata dicantur, vel in præſentiam comprobari. Praxim Eccleſiæ non ab arbitrario alicujus dicto, verum a *Summorum Pontificum* reſponſis, a *Sacris Canonibus Conciliorum* ſive Generalium, ſive Provincialium, tandem ab Epiſcopis ipſis in Synodalibus ſuarum Diœceſeωn Conſtitutionibus addiſcere par eſt. Quapropter quæ ex his fontibus hauſta jam protulimus, fidem faciunt, veram Eccleſiæ praxim ſemper fuiſſe in deteſtandis, profligandiſque nuptiis, vel ex ſolo parentum rationabili diſſenſu illicitis reputatis. Hæc denuo refricare non eſt animus. Cogimur tantummodo huic praxi Eccleſiæ imaginarie confictæ, & incautius prolatæ, veram Eccleſiæ diſciplinam objicere irrefragabili *Sacroſanctæ Triden. Syn.* teſtimonio expoſitam; cujus verba in reſolutione *primi Dubii* reddita, hic repetere congruum videtur. In *cap.* 1. *ſeſs.* 24. *de reform. matrim.* de connubiis filiorum familias ſine conſenſu parentum contractis ſic loquitur. *S. Dei Eccleſia ex juſtiſſimis cauſis illa ſemper deteſtata eſt, atque prohibuit.* Dedimus quoque Theologos, ac juris interpretes teſtantes præfata verba nedum Matrimonia clandeſtina percutere, verum etiam, quæ a filiis familias parentibus inſciis, vel invitis, ineuntur. Illis nonnullos hic addere permiſſum ſit.

241. *Franciſcus Zypæus de Juriſd. Eccleſ. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 2. „ Si tamen filii familias parentibus incon-
„ ſultis irreverenter contraxerint; cum Eccleſia ſemper
„ hujuſmodi Matrimonia deteſtata ſit, *Conc. Trid. ſeſs.* 24. *de reform. Matrim. cap.* 1. Item *lib.* 1. *cap.* 33. *num.* 4.
„ Statuta pœnam imponentia filiisfamilias, ſi ſine paren-
„ tum auctoritate contraxerint; quod ut ait Concil. Tri-

den-

„ dentin. Eccleſia illa Matrimonia ſemper deteſtata
„ fuerit &c.

242. *Boſſius de Contract. Matrim. cap.* 11. *numer.* 79. „ Licet Tridentinum dicto Capitulo primo ſtatuerit in „ Matrimoniis contrahendis pro validitate non eſſe ne- „ ceſſarium patris conſenſum ; tamen ſubdit , quod Ec- „ cleſia filiorum familias Matrimonia ſine parentum con- „ ſenſu contracta ex juſtiſſimis cauſis ſemper eſt deteſta- „ ta &c. Et *n.* 87. Et hoc pacto poſſet intelligi auctoritas „ Tridentini dicentis, quod Eccleſia Matrimonia invitis „ parentibus contracta ſemper deteſtata eſt .

243. *Gibalin. de uſur. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 5. *artic.* 9. *n.*3. *de Matrim. Filiorumfamil.* ſic habet „ Tridentinum tan- „ dem ſuo decreto confirmavit ; non tamen licita un- „ quam eſſe voluit ; unde , & graviorem noxam in ejuſ- „ modi conjugiis contrahendis a liberis committi paſſim „ fatentur DD.

244. *Sayr. in Clav. reg. lib.* 7. *cap.* 5. *num.* 12. „ Quia „ igitur ut plurimum incommoda magna ſolent ex eo quod „ filii , & filiæ Matrimonium inſciis aut. invitis parenti- „ bus contrahant , ſequi ; merito Eccleſia ſuper hujuſmo- „ di Matrimonia prohibuit , ut notat. Conc. Trid. &c.

245. Proinde *Sacri Concilii* teſtimonio moti paſſim DD. adſtruunt præfata connubia *Sacris Canonibus* damna- ri . *Molfeſ. in Comment. ad conſuet. Neap. to.* 1. *in fin. par.* 7. *conſil. n.* 36. „ Imo Sacri Canones jubent filios debere con- „ trahere Matrimonium de conſenſu parentum , & pec- „ care mortaliter , ſi contra voluntatem parentum , & ſi- „ ne cauſa nuberent.

246. *Fagundez tom.* 10. *in præcept. Decal. lib.* 4. *cap.* 3. *numer.* 4. „ Quamvis Eccleſia Matrimonia contra vo- „ luntatem parentum , tanquam valida tueatur , non ta- „ men approbat modum contrahendi , ſed potius repro-

„ bat

„ bat tanquam inhoneſtum, & peccaminoſum, & meri-
„ to, cum inde parentes graviſſima afficiantur injuria &c.

247. Denique *Gonzal. Tellez in* 4. *decretal. tit.* 2. *ſuper cap. Tua de deſponſ. Impub. n.*11. *prope fin.* adnotat, & pluribus firmat, conjugia, in quibus parentum conſenſus deſideratur, inter Clandeſtina fuiſſe per veteres Canones recenſita, & noviſſime a *Conc. Trident.* recenſeri: „ Cum „ inter alias ſolemnitates conſenſus parentum exigatur, „ non immerito aliter contractum Matrimonium clande„ ſtinum appellabitur, atque ideo inter clandeſtina Ma„ trimonia illud recenſet *Trident. ſeſs.*24. *de reform. Ma„ trim cap.* 1. Non utique dum clandeſtina connubia ir„ rita declarat, verum ubi illa docet perpetuo ab Ec„ cleſia vetita fuiſſe, ac reprobata (45).

248. Ad hæc falſo affirmari, quod Eccleſiæ forum præſto ſit liberis, ut indigna ſponſalia adimpleant, quiſque facile comperiet; ſi *Sacræ Rotæ Deciſiones* percurrere, aliorumve Sacrorum Tribunalium Decreta non recuſet; quippe qui hujuſmodi momentis nullum aſſertæ praxis vel tenue veſtigium ſupereſſe deprehendet.

249. Non itaque dubitandum Judici, quìn ab ejuſdem Eccleſiæ praxi minime aberret, ſi nefariis filiorum conatibus viriliter reſiſtat, atque modum ſtatuat, ut libere quidem, ſed non ultra fines libertati Divino, ac poſi-

(45) Duplicem enim clandeſtinitatem, uti vocant, agnoſcunt vulgo veteres novique Canoniſtæ: unam quæ reperitur in matrimoniis, quæ præviis bannis, & Sacerdotis ac teſtium præſentia deſtituuntur, eaque irritat matrimonium: alteram in matrimoniis clam patre copulatis, quæ matrimonia quamvis ſint valida, ſunt tamen illicita ac prohibita. Ipſi etiam Proteſtantes, cum in Trid. Decretum invehuntur, nuptias injuſſu patrio factas, & ipſi *clandeſtinas* vocant, & a Tridentino ſic vocatas agnoſcunt, & prohibitas fatentur. Vide Chemnitium, & cet. recentiores.

positivo Jure designatos, Matrimonio copulentur. Imo potius aliter se gerentes timere merito possent, ne prorsus sub inani prætextu tuendæ libertatis & debitæ sponsalium fidei, sceleribus & scandalis præsidio sint, ac dum prætensum jus per fas nefasve nubendi servare studeant, totius honestatis, justitiæ, pietatis quoque, ac Religionis jura resolvant.

250. Rogare tandem liceat, quos audaciam crediderim admonere, ut meminerint illius moniti in *l. Legem Anastasii Cod. de natur. lib.*„ Nimis est indignum, nimis „ item impium flagitiis præsidia quærere, ut petulantiæ „ servire liceat. Injusta libidinum desideria nulla de„ cætero venia defendet, nullum sublevabit adminiculum.

ADMONITIO.

In Adnotationibus ad superius Dub. IV. *sæpe facta a me mentio fuit cujusdam* Mantissæ de Sponsalib. filiorum, *tanquam adnectendæ ad calcem* Dubii IV. *Nunc quia id commodum Typographo non fuit: lectorem rogo, ut post finem* Dubii V. *hoc est totius Dissertationis, eam quærat. Id ceteroqui & lectori commodius fore visum, ne cogatur Dissertationis doctissimi Muscettulæ filum, insertis lucubrationibus alienis, abrumpere. Quare toties a me citata Mantissa, & quæ hanc sequentur Diatribæ duæ, inter Dissertationem, & Dissertationis Appendicem ab Archiep. elaboratam mediæ intercedent.*

DUBIUM V.

Utrum si sponsalibus additum fuerit stuprum, teneatur filiusfamilias ducere fœminam alias indignam, non obstante scandalo, atque injuria parentum, seu consanguineorum?

Stupri nomen, & Stupratoris pœna de Jure Cæsareo *remissive, num.* 251.

Nuptiæ damnatæ inter Seductorem, & corruptam juxta veterem Ecclesiæ disciplinam, a n. 252. *ad* 254.

Stuprator Virginis hodie compellitur, aut nubere, aut dotare, n. 255.

Deflorans Virginem sub fide, & promissione futuri Matrimonii sive ficta, sive vera tenetur præcise illam ducere n. 256. *&* 257.

Deflorator non tenetur nubere defloratæ, quando ex indignis, vel inæqualibus nuptiis timeatur scandalum, vel malus exitus, vel grave damnum ratione parentum, & familiæ, a n. 258. *ad* 289. *& a n.* 301. *ad* 310.

Et præcise ponderatur damnum parentum, & propinquorum in hujusmodi nuptiis a n. 298. *ad* 306. *& per tot.*

Virgo inferioris conditionis ex stupro etiam sub spe nuptiarum admisso non acquirit jus obsistente virtute justitiæ, & religionis a n. 279. *ad* 292.

Voto simplici castitatis, vel religionis adstrictus virginem data fide Matrimonii corrumpens non tenetur illi nubere num. 290.

Sponsalia successive contrahens cum duabus puellis, tenetur priori sponsæ fidem reddere, etiamsi secundam violaverit, n. 291.

Seductio frequens filiorum familias ex illecebris fœminarum expenditur n. 293. *&* 294.

Sponsalia per puellam tenuioris fortunæ a nobili ac divite adolescente extorta, vel etiam coitu confirmata retractari valent a n. 293. *ad* 297.

251. PLeraque de variis acceptionibus stupri, ac de pœnis utroque jure contra stupratorem sancitis nobis non est otium cumulandi. Pauca tantummodo præmitte-

mittere ſatius erit, ne plura ad eruditionem venditandam coacervare videamur. Ut ſtupri nomen tum virginis, tum honeſtæ viduæ corruptioni accomodetur; utque modo ad quemvis illicitum congreſſum extendatur, modo ad violentam mulieris honeſtam vitam ducentis oppreſſionem reſtringatur: inſuper quas propter ſingula ex his cæteriſque ſpeciebus crimina penas ſibi ſtuprator contrahat, præcipue *Jure Cæſareo* (46) late tradunt *Harpreckt.*

(46) Quid jus civile de ſtupro ſanxerit, vix eſt, ut paucis exponi poſſit. Adeantur DD. ad *leg. Juliam de adulteriis*. Tamen liceat ſumma rerum capita huc afferre. Duplici lege Julia ſtuprum coercebatur. Lex, quæ vocatur *Julia de vi publica*, ab Julio Dictatore, ut videtur, lata raptorem aut ſtupratorem violentum ferme capitis damnabat, præter alias pœnas. Vide commentatores ad lib. 48. Digeſt. tit. VI. qui eſt *Ad leg. Jul. de vi publica*. Altera (quæ huc maxime facit) eſt *lex Julia* ab Auguſto lata (de qua agitur eod tit. v. qui eſt *Ad legem Juliam de Adulteriis*) quæ ſtupris ſine vi frena injecit. De qua ſic paucis accipe.

Papinianus in *l. 6. §. 1. ad l. Jul. de adult.* ait: *Lex* (Julia) *ſtuprum & adulterium promiſcue & ... abuſive appellat: ſed proprie adulterium in nupta ... ſtuprum vero in virginem viduamve committitur: quod Græci φθορὰν ideſt corruptionem appellant.* Nec vero in omnes virgines, ſed tantum honeſtas ſtuprum committitur: ex quo ſequitur, cum ancilla, cum libertina, cumque ea ingenua, *quæ obſcuro loco nata eſt, vel quæſtum corpore fecit*, (uti loquitur Marcianus *l. 3. pr. de concubinis*) proprie non eſſe ſtuprum jure Romano, ſed tantum concubinatum, uti viri docti colligunt ex citato Marciani reſponſo. Vide præ ceteris Heinneccium *ad leg. Jul. & Pap. lib. 2. c. 4. num. 4. p. 172.* ubi etiam vilis perſonæ exempla ponit in ludionis, lenonis, arenarii filia. Addit Ant. Matthæus in *de ſtupro num. 3.* quum jure Romano cum vilibus perſonis, ſi nuptæ ſint, adulterium non committatur, multo minus ſtuprum committi, ſi ſint innuptæ. Verum hoc totum diſcrimen honeſtiorum aut vilium perſonarum per diſciplinam Chriſtianorum ſublatum eſt. Ad pœnam ſtupri ſine vi quod attinet, ea in ſtupratorem honeſtum erat publicatio dimidiæ partis bonorum, at in humilem coercitio corporis cum relegatione, ex §. *Item lex Julia de adulteriis, Inſtit. de publ. judic.* præter alias

preckt. in Coument. ſuper §. *Item lex Julia de Adult. Inſtit. de public. Judic. Henric. Zoes in Commen. Pandect. ſuper tit.* 5. *lib.* 48. *ff. ad leg. Jul. de Adult. num.* 57. *& ſeqq. abunde Farinac. in Prax. par.* 2. *tom.* 2. *de delict. Carn. quæſt.* 147. *per tot.* & ex Canoniſtis *Gonzal. Tellez ſuper cap.* 2. *de Adult. Gutier. Canon. quæſt. lib. primo quæſt.* 37. qui congerunt antiquiores. Noſtra in primis intereſt ſcire, quid *Canone Jure* contra defloratorem virginis ſtatutum ſit, præcipue quoad Matrimonium cum violata contrahendum.

252. Vetuſta ſeverior Eccleſiæ diſciplina longius aberat ab eo, ut adigeret quemquam ducere virginem, quam ſeduxerat; imo vero damnavit nuptias inter ſeductorem, & corruptam. Docemur id ex *Can.* 3. *Concilii Aquiſgranen.* relato *ab Ivone par.* 8. *decret. de legit. conjug. cap.* 171. „ Placuit, ut hi qui fœminas (47) ſeducunt, eas nullate-

„ nus

extraordinarias pœnas, quas cognoſcere licebit ex Ant. Matthæo n. 8. 9. Sane illud a communi ſenſu abhorrere videbatur, quod ex lege Solonis gravius puniebatur perſuaſio, quam violentia, ut ex Lyſia adnotat Duarenus ad *l. Jul. de adult. c.* 5. Verum non temere, ſed ſapientiſſime id ſanciri, intellectum fuit, quod violentia corpus tantum corrumpat, mentem caſtam relinquat: at vero perſuaſio & blanditiæ & turpiloquium mentem prius inceſtant, poſtremo, quod reſtat, & corpus etiam polluunt.

At moribus hodiernis ſtuprata agit civiliter, & ad alimenta infanti conſtituenda, & ut ſtuprator aut ducat, aut dotet, idque etiam ſi ſtuprata cauſam ſtupro dederit. Etſi alii volunt excidere a dote eam, quæ ipſa ſtupratorem pellexit, vel ei ſe ſponte ſubſtravit, quæque mercedem, quam ſibi pacta eſt, abſtulit. At contra dotem non tantum virgini, verum & honeſtæ viduæ ſolvendam eſſe ſtatuunt. De quibus omnibus videndi ſunt practici, interque alios Carpzovius par. 2. q. 68. Atqui ſtuprator non tantum corruptæ virgini, ſed & magiſtratui obligatur ad pœnam: quæ cujuſmodi ſit, vide eumdem Carpzovium q. 69.

(47) In Grationo hoc amplius legitur: *Plac. ut hi qui rapiunt feminas vel furantur aut ſeducunt, eas nullatenus* &c. Habentur hæc eadem in Burchardo, & in lib. VII. Capitular. c. 395. & in Concil. Remenſi Troslejano c. 8.

„ nus habeant uxores; Quamvis eis poſtmodum conve-
„ niat, aut eas dotaverint, vel nuptialiter cum conſen-
„ ſu parentum ſuorum acceperint. Et *infra*: Qui vero
„ eam ſeduxerit, nunquam eam uxorem habeat &c. Quæ
„ verba diminute quamvis, referuntur a *Gratiano in Can. Placuit* 36. *quæſt.* 2.

353. Plus aliquid rigoris quoque ferebat laudabilis illa *Canonum* ſeveritas priſcis temporibus accomodata, quatenus fœminam ſe pollui a viro paſſam nulli ſinebat viro nubere, teſte *Magno* GREGORIO *in Epiſt.* 17. *alias* 31. *ſub cap. de Dedicat. lib.* 14. *ad Felicem Meſſariæ Epiſcopum*: „ Eam quam aliquis aliqua illicita pollutione maculavit „ in conjugium ducere nulli Chriſtiano licet, vel licebit „. Quandoque tamen factus eſt indulgentiæ locus, ut liceret Matrimonium inter virum & fœminam illicito concubitu jam fœdatos. At nonniſi poſt annualem peractam pœnitentiam; ut deducitur ex *Euſebii Papæ Decretis*, & ex *S. Auguſt. in lib. de bono Conjug. cap.* 14. verbis relatis a *Gratian. in Can. denique* 31. *qu.* 1.

254. Vigebat adhuc undecimo labente ſæculo rigor laudatæ obſervantiæ, ut aperte teſtatur *Ivo Carnotenſis in Epiſt.* 16. *Walterio Meldenſi Epiſcopo* directa in *princip.* ibi: „ Humilitatem meam conſuluit veſtra fraternitas, utrum quis habere poſſit eam mulierem in conjugem, „ quam prius habuit pellicem; quod idcirco vobis videtur illicitum; quia apud vos hactenus fuit inſolitum „. Exinde pofert teſtimonia, quæ videntur partim ſive affirmantem, ſive negantem comprobare; ac utraque conciliare contendens, concludit ſecundum juſtitiam non licere, at nonnunquam fas eſſe Canonum rigorem indulgentia temperare: „ Ut habita ratione ſalutis animarum, „ pro qualitate perſonarum, pro opportunitate locorum „ & temporum, nunc ſeveritas Canonum poſſit exerce-

„ ri,

„ ri, nunc indulgentia quibus oportebit impendi „. Hæc adnotare placuit ut ſcrupuli eximantur iis, qui monſtrum narrari putant, dum audiunt arcendum non raro virum a connubio cum vitiata virgine contrahendo. Falſo nempe ſibi perſuadent *Iuri naturali*, aut *Divino* repugnare: quod ſi verum eſſet; nunquam Eccleſiæ *Canones* contradixiſſent.

255. Mitiorem deinceps viam aggreſſa fuit *Sancta Mater Eccleſia*, labentium imbecillitati ſimul indulgens, & violatæ virginis conſulens indemnitati. Suſcitavit quodammodo jam mortuum judiciale præceptum veteris Legis, quod habetur *Exod. cap.* 22. quæ ferebat (48) *ut is qui ſeduxerit Virginem, dormieritque cum ea, dotet eam, ac ſimul habeat in uxorem*, & refertur in *cap.* 1. *de Adult.* Poſterius aut rigorem mitigans, aut explicans quomodo mandatum

(48) Ex. XXII. 16. 17. ſic legitur: *Si ſeduxerit quis virginem nec dum deſponſatam, dormieritque cum ea, dotabit eam & habebit eam uxorem* (Heb. *feſtinando feſtinabit eam ſibi in uxorem*: ſed Hebraiſtæ volunt, verb. Heb. *maher*, quod vulgo eſt *feſtinare*, habere etiam *dotandi* ſignificantiam: itaque LXX. poſuerunt φερνᾷ φερνιᾷ ἀυτὴν ἀυτῷ γυναῖκα *Dotando dotabit ſibi eam uxorem*: ubi tantumdem eſt *dotare ſibi in uxorem*, quod *ducere*: nam antiquitus tam apud Hebræos, quam & gentes ceteras mariti dotem futuræ uxori dicebant) *Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere conſueverunt*. Quiſnam vero ſit ille *modus dotis*, diſerte ſtatuitur in loco parallelo Deut. XXII. 28. 29. *Si concubuerit cum illa* (virgine non dum deſponſa)... *dabit*.... *patri puellæ quinquaginta ſiclos argenti, & habebit eam uxorem, quia humiliavit illam*. Scio Grotio & aliis placuiſſe, differre facti ſpeciem, quæ in Exodo, ab ea, quæ in Deuteronomio, quia ibi optio patri datur, heic non datur. Verum poſterior locus, opinor, cum priore eſt conciliandus, ſubaudiendo, ſi pater corruptæ in matrimonium conſenſerit. vide heic obiter quam poteſtatem apud Hebræos pater in ſponſalia filiæ habuerit. Nam ſi deloratæ ſponſalibus (quæ inter virum & puellam interveniſſe, ſatis ſignificat Moſes *pelliciendi* verbo, pro quo vulgata uſurpavit τὸ *ſeduxerit*) pater

datum illud renovare intenderit, præcepit ſtupratorem aut virginem ducere, aut in Monaſterio detrudi ad peragendam perpetrati criminis pœnitentiam *cap. Pervenit eod. tit.* ubi referuntur verba *S. GREGORII Papæ*, ſic reſpondentis. Acceſſit tandem *Interpretum* conſenſus, & recepta ab omnibus conſuetudo, qua vel antiquior expoſita, vel nova ſancita fuit lex, ut ſcilicet, qui ſeduxerit, ac violaverit Virginem, ipſam pro ſui optione, aut uxorem ducere, aut dotare compellatur, prout uno ore fatentur *Canonici Juris* Interpretes, ut tradunt *Barboſ. in Collectan. ſuper. cap.* 1. *de Adult. num.* 7. *Gonzal. Tellez ſuper cap.* 2. *eod. tit. Joannes Chriſtophorus Schambogen. in lect. Jur. ſuper* 5. *decret. tit.* 16. *a num.* 17. *Rubeus in adnot. ad dec.* 431. *par.* 4. *tom.* 2. *recen. n.* 110. *Antonell. de regim. Eccleſ. lib.* 6. *c.* 30. *Care. de Luca de Dot. diſc.* 142. *tem.* 71. & ex Theologis *Fagundez in* 6. *præcep. Decal. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 5. *Boſs. de Matrim cap.* 1. *a n.* 23. *Dicaſtillo de juſt. lib.* 2. *tract.* 2. *diſput.* 7. *dubit.* 9. *num.* 115. Quam regulam magiſtraliter firmavit *Rota in Taurinen. Matrimonii* 25. *Januarii* 1590. *coram Penna*, cujus miminerunt *Card. de Luca*, *& Rubeus locis citatis*, & per extenſum allegant *Barboſa*, *& Boſſius locis citatis*, *Ciarlin. tom.* 2. *controv. foren. cap.* 174. *num.* 43. *& ſequen.* 256. Non

ter diſſentire poterat, quanto magis integræ? Verum non id nunc agimus. At quæ mens Joſepho fuit ſcribenti in IV. Antiq. 6. virum, tum demum dotem ſiclorum quinquaginta perſoluturum, ſi recuſaret a ſe vitiatam ducere? Ejus diſtinctionis nullum in Moſe veſtigium. Ergo aut Joſephi ætate is mos inductus erat, aut id referendum eſt ad ſecuram Flavii ſupinitatem. Interim quibus cum temperamentis Judæi Moſaicam hanc legem obſervari jubeant, Seldenus docebit in uxore Hebraica I. 16. Antequam hinc abeo, ſciendum eſt, ex jure Attico, quod magna ex parte ex Moſaico coaluit, qui virginem civem Atticam corrupiſſet, eam ducere coactum. Nec minus ex Moſe & jus hodiernum ducendi dotandive fluxit.

256. Non ſatis tamen ex laudatis juribus, & praxi valet inferri propoſiti dubii reſolutio, quod ex una circumſtantia videtur defloratoris crimen minuere, quippe qui non præſefert virginis renitentiam, neque vim ipſi illatam: ex altera vero augetur obligationis argumentum, ratione ſponſaliorum, ſub quorum promiſſione virgo ſe viro obtulit vitiandam. Additur itaque in caſu noſtro promiſſio ducendi ſtupro, quibus ſimul junctis, non congruit eadem, quæ de ſingulis ſejunctim conſideratis, procedit juris diſpoſitio. Niſi velis promiſſionem, ſub cujus ſpe puella ad ſui defloration em inducitur, inter modos ſeducendi connumerare; ita enim fiet, ut qui promiſſo conjugio virginem corrupit, ſeductor cenſeatur, ac propterea non omnino illam conjugem habere, ſed pro ſua optione, vel ducere tenebitur, vel dotare. Neque, ut puto, nimis a veritate aberraret, qui ita ſentiret de ficto promiſſore, qui nempe animo extorquendi copulam, verbo tenus dumtaxat Matrimonium ſpopondiſſet. Quis namque dubitet ſic fœminam decipi turpiter, ac ſeduci? Fictus autem promiſſor in hoc caſu æquiparatur vero, itaut teneatur puellam a ſe defloratam deſponſare, ut magiſtraliter firmat *Rota in Monaſterien. Matrimonii* 27. *Junii* 1696. §. *Mulier.*, *coram clar. me. Card. Caprara*, *& in ejus confirmatoria die* 5. *Decembr. ejuſdem anni* §. *Abſolutum cor. eodem*, ubi concordantes.

157. Verum enimvero, utcumque res ſe habeat, dum agitur de ſimulatis promiſſis; longe major eſt ratio de illo, qui ſub ſeria pollicitatione nuptiarum puellæ conſenſenſum in copulam eſt aſſecutus. In hac enim facti ſpecie non venit ſolummodo attendenda obligatio emergens ex delicto ſtupri, & damno virgini ſeductæ ejuſque parentibus illato, verum etiam natura, & vis contractus, (in quo pro corporis traditione futuræ nuptiæ promittuntur)

tuntur) atque implementum jam redditum a muliere, quæ ſe viro permiſit. Idcirco nullus videtur ſupereſſe, pœnitendi locus, & omnino cogendus vir ſtare ſponſalibus, ac violatæ ſponſæ ſervare fidem, ut communiter utriuſque Fori Doctores aſſeverant; & Praxis Tribunalium maxime Eccleſiaſticorum obtinuit: innuunt *S. THOMAS tom. 7. in 4. diſt. 28. qu. unic. art. 2. ad 4. S. ANTONINUS 2. par. tit. 5. cap. 6. §. 1. verſ. in fin. autem conſcien.* Cæteri ex antiquis, quos magno numero citant & ſequuntur *Fagundez cap. 5. cit. num.* 12. *Dicaſtillo dub.* 9. *cit. num.* 128. *Portel. tom. 2. par. 3. reſponſ. moral. caſ. 6. per tot.* & plurimi quos paulo inferius afferemus. Ex juris peritis colligunt concordantes *Ciarlin. controv.* 174. *cit. num.* 70. *Franciſcus Zypæus Reſponſ. Canon. tom. 1. lib. 4. reſponſ. 3. tit. de divort. per tot. Rubeus in adnot. ad dec.* 431. *cit. num.* 89. & pluries firmavit *Rota* præſertim *in una Calaguritana coram Meltio* 163. *par. 9. tom. 1. recent. num.* 20. *& ſeq.* ibi: „ Dum Angela ex promiſſione Joannis tradidit corpus ſuum, ac paſ„ ſa fuit defloration em, partem ſuam adimplevit, unde „ alter tenetur etiam adimplere, & *num.* 23. Nec ſatis eſt „ tali caſu pecuniis ſatisfieri, & ſponſalia contrahens, ac „ ſub ſpe futuri Matrimonii virginem deflorans, tenetur „ eam ducere „. Et noviſſime in *Pampelonen. Matrimonii* „ 23 *Junii* 1702. *in fin. cor. R. P. D. Lancetta, & in Camerinen. Sponſalium* 12. *Junii* 1711. §. *final. cor. Emo Priolo.*

258. Abſit itaque, ut virum virginis ſeductorem vel in minimo tueri velimus, quin ſuæ libidinis Pœnas luat, quin adigatur damnum ſimplici puellæ illatum, tametſi cum ſui gravi incommodo, reſarcire. Sibi imputet ac ſuæ malitiæ, quos iniquos licentiæ exercitæ effectus experitur; atque virginem, quam volens libens fœdare auſus eſt, conjugem habere, invitus etiam, compellatur.

259. Verum tamen nos cauſam omnino diſſimilem versamus. Non pro juvene contra mulierem agimus, cum inter ipſos nulla ſubſit controverſia, quinimo in malo turpiter concordes reperiantur. Parentum, familiæ, Reipublicæ, Eccleſiæ quoque diſpendium vitare quatenus fas eſt, unice meditamur. Cuncta enim in peſſimum diſcrimen adduci ſæpe contigit, ſi indigna connubia ſæpius dicta a filiisfamilias contrahenda nedum permittere, ſed præcipere neceſſe ſit, nec unquam liceat impedire. Præſtat igitur examinare, num quandoque talis ſubſiſtat cauſa, ut non obſtante ſtupro cum ſponſalibus juncto, poſſit imo debeat filiusfamilias jure compeſci, ne ducat virginem, quam violavit. Duram cuique videbimur ſuſcepiſſe Provinciam; illam tamen detrectare quid cogit? Nihil profecto ad dicendum veritate facilius, inquit S. AMBROSIUS. Pro more igitur in præmiſſis dubiis decidendis ſervato, plura quæ meditati eramus miſſa facimus, ea ſolummodo proferentes, quæ ab gravioris notæ ſive *Theologis*, ſive *Canoniſtis* decerpere potuimus.

260. Paucis quidem verbis negotium conficere valuiſſem, affirmans, eaſdem ferme de ſponſalibus cum ſtupro, quæ de ſponſalibus juratis, limitationes tradi a Doctoribus, quos pro ſuperiori dubio congeſſimus. Nempe aſſerunt, dum parentes diſſentiunt propter ignominiam ex nuptiis ſibi irrogandam, ex quo ſcandalum immineat, & parum felix exitus timeatur, itaut Matrimonium abſque peccato perfici non valeat; neque ſponſalia, neque ſtuprum obſtare, quin poſſit, imo debeat etiam implorato Judicis auxilio conjugium a parentibus impediri. Lubet nihilominus eorumdem auctoritates, in quibus expreſſe meminerunt defloration is vi Sponſaliorum conſecutæ, in medium proferre; nec non pleroſque adnectere nuſquam in præcedentibus laudatos, ut vel ex teſtium

teſtium numero veritati, quam proſequimur pondus accedat.

261. *Dicaſtillo de juſt. lib.* 2. *tract.* 2. *diſput.* 7. *dub.* 9. *num.* 128. „ Aſſerendum quinto ſi vitiator promiſit conju-
„ gium, & ea ſpe ſeu conditione virgo in copulam con-
„ ſentit, tenetur eam ducere „: ſubdit vero caſus, in quibus a nuptiis abſtinendo ſatis erit ſatisfacere prodamno virgini illato, & *num.* 133. ſic habet: „ Deinde e-
„ tiam reſtitutio ſufficit, quando timetur ex Matrimo-
„ nio ſcandalum, vel malus exitus, vel grave damnum
„ futurum.

262. Apertius loquitur *tom.* 3. *de Sacram. in tract. de Sponſal. diſput.* 1. *dub.* 10. *num.* 161. ubi firmat ſponſalia non obligare, ſi ex Matrimonio timeatur notabile ſcandalum „ aliudve grave incommodum, quod inde oriri ſo-
„ let; ac debere Judicem interdicere Matrimonium: at-
„ que pluribus citatis ſubdit id verum eſſe, etiamſi ſe-
„ cuta fuerit virginis defloratio. Hic enim etiam quando promiſſio fuit non ficta tenetur quis ad evitanda talia
„ ſcandala non contrahere cum ea, quam ſub ſpe talis
„ promiſſionis defloravit „. Et iterum confirmat *diſp.* 4. *dub.* 18. *num.* 181.

263. *Gibalinus de uſur. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 2. *art.* 6. quærit, an violator virginis ſub ficta promiſſione Matrimonii teneatur eam ducere, & *num.* 5. ſic reſolvit: „ Neque
„ enim ficta promiſſio, & ſponſalia magis obligare poſ-
„ ſunt, quam vera, & quæ cauſæ permittent iſtorum
„ diſſolutionem, illorum quoque reſciſſionem patientur.
„ Quare ſi grave aliquod ſcandalum jure merito timea-
„ tur ex futuro illo Matrimonio, & ut loquuntur, ma-
„ lus aliquis exitus, non erit contrahendum, ſive vere,
„ ſive ficte fuerit promiſſum.

264. *Cardinalis Toletus Inſtruct. Sacerd. lib.* 5. *cap.* 11.

num. 1. de ſtupratore ſic ſcribit: „ Si rurſus promiſit il-
„ lam ducere, aut cum juramento, aut ſine illo, quam-
„ vis vere promiſerit, & poſſit ducere; ſi tamen timeret
„ grave aliquod ſcandalum, ſufficiet dotare „: & *citat. Navar.* cujus verba ſubdimus.

265. *Navarrus tom.* 2. *in Manual. cap.* 16. *num.* 18. de virginis defloratore ſic loquitur: „ Si promittit ſe ductu-
„ rum eam, ſive promittat ex animo vero, ſive ficto,
„ obligatur ad explenda promiſſa, & multo magis ſi id
„ juramento firmavit. Niſi (*nota*) eſſent valde inæquales
„ genere, vel divitiis, puta ſi vir eſſet nobilis, & illa
„ artificis mechanici filia, eo enim caſu judicio noſtro
„ non obligatur ad amplius quam ad dandum ei tantum,
„ quantum opus habet ad talem adipiſcendum maritum,
„ qualem ſi non eſſet infamata, adipiſceretur. Idem di-
„ cendum de eo caſu, quo promiſſio fuit vera, & ex
„ animo facta, ſed eſſet probabile, quod ex Matrimo-
„ nio eam conſecuturo grande aliquod ſcandalum na-
„ ſceretur.

266. *Coſmas Philiar. de Offic. Sacerd. to.* 1. *par.* 2. *lib.* 4. *cap.* 17. „ Deflorator virginis ſi promiſit ſe illam ductu-
„ rum, ſive ex animo, ſive ficte, tenetur eam ducere,
„ niſi eſſent valde inæquales genere, vel divitiis &c.
„ Idem dicendum eſt de eo caſu, quo promiſſio fuit ve-
„ ra, & ex animo facta, ſed probabile eſt, quod ex illo
„ Matrimonio grave aliquod ſcandalum oriretur.

267. *Antonius a Spir. Sanct. in direct. Confeſs. tract.* 10. *diſp.* 1. *ſect.* 8. de viro nobili, qui ſerio promittens conjugium virginem violavit, ſic habet *num.* 58. „ Tunc ra-
„ tione promiſſionis veræ debitus eſſet totus ille exceſ-
„ ſus, ad quem reddendum promiſſor ſerio, & conſcius
„ notabilis exceſſus ſe obligare voluit. Hoc tamen intel-
„ ligi debet ſecluſo ſcandalo, vel malo exitu Matrimonii,
„ ut ſupra dictum eſt.

268. *Nal-*

268. *Naldus in Sum. verbo Virgo num.* 3. „ Virginem „ deflorans cum promiſſione illam ducendi, tenetur ſer- „ vare promiſſionem. Limitatur tamen hæc ſententia &c. „ Non tenetur eam ducere ſi ex tali Matrimonio ma- „ gnum ſcandalum, aut detrimentum timeretur &c.

269. *Marcus Serius de Offic. Paroch. tract.* 2. *de reſtit. diſput.* 5. *difficult.* 2. *quæſt.* 7. *num.* 1. „ Qui virginem de- „ floravit, Matrimonium vel vere, vel ex animo promit- „ tens, teneri eam ducere, eſt communis Doctorum ſen- „ tentia; limitatur tamen &c. *num.* 4. item non tenetur „ eam ducere ſi aliquod grave damnum, vel ſcandalum „ ex tali Matrimonio ſequatur.

270. *Petrus Marchant. in Tribun. Sacrament. tom.* 2. *tract.* 7. *tit.* 1. *quæſt.* 2. §. 3 *dub.* 2. *reſol.* 2. „ Qui virginem „ defloravit promittens ei Matrimonium, tenetur eam „ ducere. In caſu autem, quo illam ducere non poſſet, „ tenetur eam dotare. Caſus illi ſunt: magna perſona- „ rum inæqualitas: grandes parentum inimicitiæ: gravia „ ſecutura odia &c.

271. *Thomas Tamburrinus in explicat. Decal. lib.* 7. *cap.* 5. §. 3. *num.* 34. „ Si vera fuit promiſſio, multo ma- „ gis jurata, defloratorem obligari ad nuptias celebran- „ das, niſi legitima accedat excuſatio, certum eſt, & „ *num.* 39. Excuſabitur, ſi ex tali Matrimonio probabili- „ ter timeatur oriturum magnum ſcandalum, vel fore „ malum ejus exitum per rixas, diſcordias &c. Sicuti e- „ nim hæc diſſolvunt ſponſalia, ita & promiſſionem de „ qua loquimur.

272. *Regin. in Prax. For. pœnit. t.* 2. *l.* 31. *c.* 35. *n.* 255. „ ultima propoſitio eſt ficte promittentem, qui ſub ea „ promiſſione virginem defloravit, teneri ſub mortali eam „ ducere &c. Limitanda eſt autem propoſitio hæc, ut non „ procedat, ſi ex Matrimonio ſcandalum magnum, aut

„ malus

„ malus exitus probabiliter timeatur; quia tunc ſatis eſ-
„ ſet pecuniis damnum illatum reſarcire, etiamſi ſpon-
„ ſalia eſſent vera.

273. *Ægidus Trullenc. in expoſit. Decal. tom. 2. lib. 7. cap. 9. dub. 3. num. 1.* „ Si deflorans virginem ipſi vere &
„ ex animo Matrimonium promiſit, tenetur eam duce-
„ re &c. quod limitant, modo ex adimpletione promiſ-
„ ſionis non ſequatur grave malum, vel grave ſcanda-
„ lum, aut incommodum, ut graves rixæ inter parentes
„ contrahentium; quia juſtitia non obligat ad facien-
„ dum malum, maxime ſi ſtuprator eſſet dives, & po-
„ tens, puella vero quam violavit eſſet perſona vilis, &
„ pauperrima, & non convenit eo in caſu illam ducere.

274. Amplioribus terminis utuntur *Theologi* aliquantulum antiquiores: *Sic Gregorius de Valentia tom. 3. Commentar. Theolog. diſp. 9. quæſt. 3. punct. 3. fol. mihi* 1874. *verſ. In ſpecie*, ibi: „ Violator virginis tenetur eam du-
„ cere ſi virgini Matrimonium promiſit vere, & ex ani-
„ mo; *& ſtatim limitat ſubdens*: Si perſonæ ipſæ non
„ ſint adeo conditione diſpares, ut ob eam inæqualita-
„ tem ſecutura videantur magna incommoda in Matri-
„ monio tali.

275. *Lopez in Inſtructor. Conſcien. 1. par. cap. 76. q. 3.* Quærit ad quid obligetur qui animo vero, vel ficto promiſit ſe virginem ducturum, ſub qua pollicitatione & fide ipſa illi ſui corporis copiam fecit; reſolvit teneri eam ducere, duplicem vero ſubdit exceptionem. „ Primo niſi
„ valde inæquales genere, vel divitiis eſſent, §. *Atque*
„ *hoc*. Secundo vero ſi eſt probabile, quod ex tali Ma-
„ trimonio grande aliquod ſcandalum oriretur.

276. *Corduba in quæſtionib. Theolog. lib. 1. q. 13. dict. 1.* „ Quicumque vere promiſit ſe virginem ducturum in
„ uxorem, ſive eam cognoverit, ſive non, regulariter

„ tene-

„ tenetur promiſſum adimplere. Dixi regulariter; quia
„ eſt exceptio in aliquibus caſibus; puta ſi ex tali matri-
„ monio grande ſcandalum immineret.

277. *Jacobus de Graff. par.* 1. *lib.*2. *dec. aurear. cap.*79. *num.* 3. „ Deflorator virginis, qui animo vero ſeu ficto
„ promiſerat eam ducere in uxorem, adſtringendus eſt
„ ad ſervandam ei fidem; quod multo magis procedit,
„ quando ſe ad id juramento adſtrinxerat, *ſed ecce li-*
„ *mitat*: Quod intellige, niſi probabile eſſet, quod ex
„ Matrimonio conſecuturo grande aliquod ſcandalum na-
„ ſceretur.

278. Audiendus omnino *Sayrus in Clav. Reg. lib.* 11. *cap.* 2. *num.* 33. „ Si deflorans virginem promiſit ei Ma-
„ trimoninm vere, & ex animo, tenetur eam ducere,
„ ſic Navar. Martin. Ledeſma, Michael Salonius, & alii
„ Doctores communiter &c. Hoc tamen limitant prædi-
„ cti Doctores, ut non procedat quando eſſet tanta di-
„ ſparitas, ut non eſſet honeſtum illam ducere, & ma-
„ gna incommoda ex tali Matrimonio ſequerentur, tunc
„ enim docent ſatis eſſe, imo teneri ad dotandam puel-
„ lam violatam, ſecundum qualitatem virginis ad arbi-
„ trium prudentis viri; *& ſubdit*: Hanc Doctorum limi-
„ tationem conſideratis circumſtantiis in praxi obſervan-
„ dam eſſe.

279. Clarius ſe aperit *Georgius Gobat in Theolog. experient. tract.* 10. *caſ.* 3. *num.* 106. „ At vero ſi timeantur
„ graves rixæ inter parentes contrahentium; ſi diuturna
„ horum offenſa, ſi denique grave ſcandalum; irrita
„ ſunt ſponſalia; & extendit Sanchez etiam ad caſum,
„ quo virgo eſſet deflorata ſpe Matrimonii: ſed ego do-
„ ctrinam Sanchez approbo in caſu, quo pietas, chari-
„ tas, aut alia ſimilis virtus clare prohibet nuptias cum
„ tali.

280. Idem

280. Idem *Caſ.* 8. *num.* 335. „ An quid ſi ſponſus ſpe „ Matrimonii imprægnet ſponſam, & pater minetur ex- „ heredationem ſi ducat ? Sanchez diceret teneri deſe- „ rere illam adhuc imprægnantem, ſi ſecutura ſit perpetua „ offenſa patris.

281. Pleriſque tandem omiſſis, ſufficiat duos ſubnectere, qui præcipui merito habentur inter *Doctores* de Matrimonii Sacramento ex profeſſo differentes, *Theologum* unum, alterum *Canonici Juris Doctorem*.

282. *Sanchez lib.* 1. *diſp.* 14. *n.* 3. poſtquam auctoritate, & ratione in præcedenti dubio a nobis inſinuatis, firmat ſponſalia ſervanda non eſſe, cum ratione ſcandali ſervari ſine lethali culpa non valent, citans pro ſua ſententia *Navar. Lopez*, *Capuam*, *& alios*, *pergit his verbis*: „ Qui loquuntur quamvix ſecuta ſit virginis deflo- „ ratio ſub ea ſpe Matrimonii futuri; quod quidem ve- „ riſſimum eſt propter rationem dictam, Ratio autem „ præmiſſa fuerat: Quia virtus juſtitiæ obligare nequit ad „ actum, quod ſine peccato impleri non poteſt.

283. Plura ad rem noſtram tradit *Joannes Gutier.* qui conſtanter aſſertæ ſententiæ adhæſit, præſertim *lib.* 1. *Canon. quæſt. cap.* 37. *num.* 27. ubi ſubſcribit opinioni *Navarri*, *& Cordubæ*, quorum verba modo retulimus: acriter vero illam confirmat *cap.* 20. *num.* 23. *& ſeq.* verbis ex parte in reſolutione primi dubii a nobis proditis; ibi. „ Neque Ordinarius ægre ferre debet, quod Matrimo- „ nium hujuſmodi inter valde diſpares impediri facile „ poſſit, & quod mulier abſque remedio manebit: Quan- „ doquidem jure optimo, & tuta conſcientia pater abſ- „ que malitia aliqua id impedire poſſit, & huic ſe ſpon- „ te exponit periculo fœmina, quæ altiori nubere vult in- „ ſcio patre viri. Quod ſi honorem, & pudicitiam ſuam in- „ diſcrete profuderit, ſibi imputet cum præfatus pater jure „ ſuo contradicere valeat &c.

284. Consentit aperte his citatis *Episcopus Pax Jordan. t.* 1. *Elucubr. Canon. lib.* 3. *tit.* 7. *num.* 51. *vers. Imo*, ubi agit de dispensatione super denunciationibus, & sic habet: „ Imo si filius virginem defloraſſet, datà fide matri-„ monii: si inter eos talis sit disparitas, ut verisimiliter „ gravia scandala oritura suspicentur, non erit legitima „ dispensandi causa, si agatur de evitandis paternis sua-„ sionibus contra matrimonium; secus dicentes, quando „ nulla esset disparitas (49).

285. *Franciscus Zypæus Respons. jur. t.* 1. *lib.* 4. *Respons. Canon. tit. de divor. respons.* 4. *n.* 4. quod edidit pro tuenda virgine prævиis sponsalibus chirographo scriptis, nec non juramento firmatis, insuper sacrilego dolo coram ficto Parocho desponsata, ac tandem sic stuprum passa. Cum vero ad vitandum Matrimonium ex parte viri opponeretur natalium disparitas; Auctor admittit hanc sufficere, sed adhibita limitatione ibi: *Et propterea qui tradunt inæqualitatem contrahentium obsistere sponsalibus, accusant, quod ex inæqualibus nuptiis scandala, odia, similiaque incommoda oritura sint, qualia evitare jubeat charitas, & quæ sine peccato admitti vix possint.*

286. Advocato concinit Judex; nempe *Joannes Baptista Ciarlinus lib.* 2. *Controvers. forens. cap.* 174. ibi late examinat causam inter defloratorem, & mulierem prævиis sponsalibus juratis violatam, quæ pluribus annis cum illo versata, pluries ex ejus concubitu conceperat, ac filios

(49) Duplicem heic causam assignat remissionis bannorum, nim. defloration em, & æqualitatem ferme conditionis. Ceterum ubi defloratio abest, requiritur etiam, ut patres, a quibus sibi cavere volunt nupturientes, injuste prorsus dissentiant, aut omnino si sit aliqua ex iis causis, propter quas judex imploratus filiis adversus parentes auxilio venire debet. Verum de his Noster *Dub. III.*

filios genuerat : quibus non obſtantibus cenſuit *Auctor* non eſſe cogendum defloratorem ad nuptias , eo nixus fundamento , quod ſubortis inter ſponſos odii ac malevolentiæ ſeminibus , merito metuendum erat , ne conjugium parum felicem exitum ſortiretur , quapropter morem ſe gerere Sacris Canonibus debuiſſe credidit , permittens reo ut a nuptiis abſtineret . Videatur præcipue *n.* 77. 78. *&* 79.

287. Claudat nunc Doctorum agmen S. Theologus Juris Doctor & Epiſcopus Antoninus perſpicue idem docens *part.* 2. *tit.* 5. *cap.* 6. §. 1. *cir. med.* ubi . *Et ſi promiſiſſet eam ducere in uxorem , ut copulam ab ea extorqueret , ſervet promiſſum , & multo magis juramento firmatum* : Et illico ſubjungit : *Et hoc niſi nimis diſtans eſſet eorum conditio , puta mulier plebeja , vir nobilis : vel etiam ſi magnum ſcandalum inde creditur proventurum* . Putant aliqui id locum habere dumtaxat cum promiſſio fuit ſimulata . Verum præterquamquod recitata verba nullam exprimunt diſtinctionem ; tametſi illam expreſſe ſonarent , valeret argumentum a promiſſione ficta (50) ad veram ſemper ac adſtruatur ex ficta promiſſione oriri debitum juſtitiæ , ut nuptiæ contrahantur . Quandoquidem ſi aſſerta obligatio ceſſat ratione ſcandali ex nimia diſparitate imminentis , conſequitur illam ceſſare etiam in promiſſione ſeria , namque utrobique cavendum eſt , ne adhibeatur vinculum juſtitiæ pro adimplendo opere , quod a peccato nequit ſeparari . Quamobrem pro eadem noſtra ſententia non immerito adducerentur quotquot affirmant , pro ſtupro patrato ſub ficta promiſſione matrimonii non ſatis eſſe damnum compenſare , niſi omnino adimplea-

tur

(50) Auctor ſup. *n.* 256. probaverat fictum promiſſorem impetrandi concubitus gratia æquiparari vero , quantum pertinet ad obligationem præſtandæ fidei . Quare procedit heic argumentum a pari .

tur promiſſum; quique unanimiter excipiunt caſum gravis ſcandali, aut deterioris exitus ex juſta parentum indignatione propter notabilem generis diſparitatem metuendi. Conſulto tamen ab illis abſtinemus, ne videamur teſtes emendicare cum tot præſto fuerint, & omni quidem exceptione majores.

288. Adſtipulatur his omnibus *Sacra Rota in Calaguritana prætenſi Matrimonii deciſ.* 19. *part.* 10. *recent.* In eaiterum acta fuit Cauſa inter virginem, & virum, qui omnino conſcius illius infimæ conditionis, pollicens connubium, ipſa potitus fuerat, in qua jam Sacrum Tribunal pronunciaverat pro muliere contra defloratorem. Re tamen maturius diſcuſſa, ex noviter enarratis circumſtantiis a deciſis recedens virum abſolvit. Quantumvis vero præcipuum mutandi ſententiam motivum fuerit ſubſequens fornicatio ſponſæ, agnovit tamen Sacrum Auditorium ad eumdem finem obtinendum plura ſuppetere valida argumenta *num.* 45. ubi: *Ulterius conſtat etiam de gravi indignatione parentum, & conſanguineorum: de odio & maxima animi averſione in ſponſo contra ſponſam excitatis; nec non de imminenti ſcandalorum periculo, ac de maximo infelicis exitus timore, caſu quo ſequatur tale Matrimonium.* Exinde *num.* 55. 56. & 57. confirmat auctoritatibus & rationum momentis cauſas enumeratas ſufficere, ut recederetur a ſponſalibus ſupradictis, quæ juncta fuerant cum virginis defloratione.

289. Hactenus firmata evincunt, neque novum, neque difficile autumandum dictum, quo filiofamilias ſuadeatur, nec debere, nec poſſe licite inire Matrimonium indignum, quamvis virginem ſub jurata pollicitatione conjugii vitiaverit, ſemper ac ex rationabili parentum contradictione imminens ſcandalum, ac minus felix exitus non inaniter formidatur. Quandoquidem præter tam multas ac gra-

viſſimas auctoritates fulcitur aſſerta veritas iiſdem fundamentis, quibus ſponſalia Sacramento interpoſito confirmata tantopere demonſtravimus in ſimili caſu nullatenus obligare. Namque ſtuprum non valet parere diverſi generis obligationem, atque ad ſummum auget illam, quæ vi juſtitiæ oritur in ſponſalibus; propterea ſi imminens ſcandalum, ſi probabilis timor deterioris exitus, ſi tandem injuria, quæ familiæ, quæque parentibus per indignas nuptias irrogatur, vel ab initio impedimento ſunt ne contractus valeat, ne jurisjurandi religio liget, vel jam inductum ligamen ſolvere ſatis ſunt; eadem vi pollebunt adverſus ſtuprum, ſive impediendo ne pariat, ſive jam partam per illud obligationem ſubmovendo: neque enim aliquando dumtaxat, ſed perpetuo, ſemper virtus juſtitiæ nequit quemquam adigere, ut impleat opus quod, ſine ſcandalo, ſine peccato non eſt ipſi liberum adimplere.

290. Et proculdubio toto Cælo a veritate diſcederet quisquis æſtimaret tantam ineſſe ſtupro vim obligandi, ut e conſpectu ejus, etiam Divini Juris præcepta, nedum cæteras virtutes omni effectu vacuas perperam affirmaret. Quamplura ſuppetunt exempla, quibus perſpicue comprobatur, nullum Jus ad nuptias adipiſci virginem ex ſtupro ſub illarum ſpe incaute admiſſo, ſive quia altera virtus illicitum reddit Matrimonium, ſive propter præcedentem aliquam obligationem juſtitiæ quantumvis minoris ponderis & momenti. Sic qui obſtrictus voto, vel ſimplici caſtitatis, vel ingrediendi Religionem, virginem data fide Matrimonii corrupit, nec tenetur, nec poteſt licite ipſi nubere obſiſtente virtute Religionis, quam violavit promittens: nam irrita fuit promiſſio, utpote de re iniqua, ut ſolide comprobat *Navarr. lib.* 4. *Conſil. tit. Qui Clerici, vel voventes conſ.* 1. *per tot. Vivaldus in Candelab. part.* 3. *cap.* 14. *num.* 64. *Rodriguez in Sum. tom.* 1.

cap. 207. *num.* 11. *Gabr. a S. Vincentio de Matrim. disp.* 5. *quæst.* 1. *num.* 12. *& seqq. Martinus Perez disp.* 5. *sect.* 1. *num.* 6. *& sequent.* fuse *Dicastillo tom.* 3. *de Sacram. tract.* 10. *de sponsal. disput.* 1. *dub.* 42. *num.* 446. Quod absque ullo dubio asserendum venit si virgo sciverat viri votum quo conjugium illicitum reddebatur, *Sanchez lib.* 1. *disput.* 43. *num.* 3. *Azor.* 3. *part. cap.* 5. *difficult. ultim. Lessius de justit. lib.* 2. *cap.* 10. *dub.* 4. *Reginald. prax. pœnitent. lib-* 25. *cap.* 6. *sect.* 7. *num.* 95. *Gutier. de Matrim. cap.* 25. *in fin. Bonacin. de sponsal. qu.* 1. *punct.* 5. *nu.* 7. *& cæteri apud ipsos.*

291. Item qui nuda sponsalia cum una contraxit, si deinceps cum altera contrahat, illamque violet, priori sponsæ fidem reddere tenetur, ac posteriorem defloratam deserere, juxta communem fere Doctorum sensum, quos colligunt, & sequuntur *Henriquez in summ. lib.* 11. *cap.* 13. *num.* 3., *Lopez p.* 1. *instruct. cap.* 97. *Bonacin. q.* 1. *cit. punct.* 5. *num.* 7. *Philiarc. tom.* 1. *p.* 2. *cap.* 1. *Sanchez de Matrim. lib.* 1. *disp.* 49. *Ledesma de Matrim. quæst.* 43. §. *In oppositum Dicastillo dubit.* 32. *cit. num.* 472. & ex Canonistis *Navar. in manual. cap.* 22. *de Sacram. Matrim. num.* 26. *Gutier. de Matrim. cap.* 27. *num.* 5. *& seqq. Zoesius commentar. in Jus Canon. super* 4. *decretal. tit. de sponsal. num.* 36. *Pirhing. in jus Canon. tom.*4. *eod. tit.* §. 7. *n.*57. *Joannes Christoph. Schambogen. sup.* 4. *decretal. tit. primo num.* 88.

292. Porro tum præfata, tum pleraque alia quæ recenseri possint exempla illo innituntur indubitabili axiomate, quod ad opus illicitum nemo unquam sive ex justitia, sive ex damno illato, sive alia quavis causa compelli potest. Atque adeo cum transgredi votum, & frangere, sponsaliorum fidem vetet Religio, & Justitia prohibeat, neque subsequens promissio, neque stuprum sub illa extortum

tortum quidquam valent, maxime ſi mulier votum, vel præcedentia ſponſalia non ignorans, ſe maculari conſenſit. Quid ergo mirum, ſi dicamus præceptum Divinum & naturale de non afficiendis parentibus gravi dedecore, & injuria, de non inferenda toti familiæ inevitabili infamia, de vitando ſcandalo, maxime inter conſanguineos, denique de non exponendo ſe ſe, futuramque conjugem evidenti periculo deterioris exitus, infirmare obligationem; quam ceteroqui ex ſtupro ſponſalibus juncto extra hunc caſum conſurgere non diffitemur? Idemque, in primis verum eſſe, ſi fœmina hæc omnia prævidens filium familias alliciens, ut ab ipſo fidem conjugii extorqueret, extorta ſemel, ſui copiam eidem fecit, decipiens potius quam decepta?

293. Et hic non abs re erit tantiſper immorari, rogando judices, ne priuſquam pro tribunali ſedeant, ad iniqua, quibus vitam degimus, tempora, oculos convertere dedignentur. Quænam in præſentiarum puella vere ſeducta dici poteſt? Quam pauci ſunt ignobiles parentes, qui ſe inſciis vel invitis, filias ſtupro a nobilibus dehoneſtatas cum veritate conquerantur? Immo nobilium adoleſcentium patres, præcipuæ urbis familiæ, univerſa quoque Reſpublica, gravi ac juſtiſſima querela aſſurgunt contra filias, contra genitores, quæ blanditiis, qui lenociniis filiosfamilias trahunt (51) ſollicitant, invitant, utinam quandoque non cogerent, ut promiſſis nuptiis in libidi-

(51) *Sicuti tenetur interdicto de ſervo corrupto*, qui ei perſuaſit, ut *amator exſiſteret*, teſte Ulpiano *l.* 1. §. 5. *de ſer. corr.* ita nec dubium viſum eſt, quin utili actione & pater experiri poſſet adverſus eum, qui iiſdem artibus deteriorem filium filiamve feciſſet. Paullus *l. ut tantum* 14. §. 1. *eod. tit.* ait: *De filio filiave corruptis. . . utilis* (actio) *competit, officio judicis æſtimanda: quoniam intereſt noſtra, animam libero-*

bidinis cæno volutentur. Nempe quia falso persuasum habent, sponsalibus per fas nefasve contractis, accedente stupro, revocare pedem licere nunquam. Profecto ingenti eos errore decipi satis evincunt usque modo dicta, prout etiam animadvertunt in suis casibus *Cosp. nel Giudice Criminalista p.* 3. *cap.* 38. *& late Ursaya Inst. Crim. lib.* 2. *tit.* 7. *a num.* 111. 2. *edit.* Salubrius tamen eos errore eriperet timor pœnæ, qua dignos nefarios parentes scribit *S. Antoninus* 2. *par. tit.* 5. *cap.* 6. §. 1. *Parentes qui tradunt filias nobilibus & divitibus deflorandas, ut propter hoc eas nuptui tradant illis dotantibus, pessimi sunt lenones digni morte temporali, & æterna.* Quam jure tum Ecclesiastico, tum Cæsareo ab iisdem luendam decernitur; de qua alios cumulans late *Farinac. in Prax. part.* 2. *tom.* 2. *tit. de delict. Carn. quæst.* 144. *per tot.* Ipsas pariter virgines cautiores redderet imminens eisdem pœna vel infamia, quam in jure sancitam legimus in *leg. Fœdissimam* 20. *Cod. ad leg. Jul. de Adult.* ibi *Fœdissimam earum nequitiam, quæ pudorem suum alienis libidinib. prosternunt .... leges ulciscuntur*, ubi Glos. *Mulier quæ sponte committit stuprum, punienda est*, & ibidem Baldus. *Stuprum voluntarium punitur in utroque*: Late *Farinac. loco cit. q.* 147. *num.* 49. Et bene *Laurent. Matthæus de re criminal. Controv.* 51. *num.* 38. ibi: *Si aliqua pœna coercerentur puellæ, neque tantæ deceptæ sub frustranea spe nuptiarum deriderentur, neque tot adolescentulos, quorum matrimonia ambiunt, ad amplexus invitarent.*

294. Veberorum *nostrorum non corrumpi.* Huc quoque pertinere quibusdam visa est *l.* 14. §. 13. *D. de furtis.* Huc quoque refer, si lubet, *Cod. Th. De Nuptiis* ubi sic scribitur: *Impugnationem cessent itaque sequestres atque interpretes taciti, nuntii renuntiique corrupti. Nuptias nobiles nemo redimat, nemo sollicitet, sed publice consulatur affinitas, adhibeatur frequentia Procerum.*

294. Verum quia ista recesserunt ab Aula, cupienda omnino est executio Decretorum pluries editorum per Sacram Congregationem Concilii, quibus Episcopis demandavit, ut graviter eos plecterent, qui contractis sponsalibus de futuro, ante Matrimonium carnali copula se commiscent (52) ut post *Bellarmin. & Farinac.* testantur *Bos. de Matrim. cap. 7. num. 96. & Fagnan. super cap. His qui fidem, de sponsalib. num. 15.* Etenim quis dubitet ex indul-

(52) Hoc cur addiderit Auctor, animadverte. Putat enim heic procedere argumentum a minori ad majus: quod sic habet. Post contracta sponsalia se commiscere plane videtur minus peccatum esse, quam sine sponsalibus: ibi jam *pacta* uxor cum pacto viro congreditur, inter quos amor conjugalis jam incipit exsistere: heic non item. Adhæc Jure Hebræorum sponsa a sponso jure viri accusabatur adulterii, at sperata non item. Imo ex jure Decretalium ante Concilium Tridentinum sponsalia de futuro per subsecutam copulam transibant in de præsenti, nim. quia præsumebatur inter eos Matrimonium: quod tamen, postquam Matrimoniis clandestinis suus detractus est valor, desiit. Ex his vides, etiam jure hodierno crimen levius esse concubitum post sponsalia, quam sine sponsalibus. Nec obest, quod sponsorum concubitus in pluribus Diœcesibus numerari soleat inter casus Episcopo reservatos: nam quia perquam frequens is casus erat, ita ut ferme in morem transiset, idcirco remedio reservationis compesci debuit.

Dices, in specie, qua de agimus non deesse sponsalia, quia post extortam sponsaliorum fidem, sese illi commiscent. Respondetur, istiusmodi sponsalia, non prorsus libera fuisse, sed vi effrenis atque obcæcatæ cupiditatis, sæpe & puellæ blanditiis extorta: quod etiam atque etiam esse considerandum, judico. Adde & hoc etiam, quod perquam absurdum atque indignum videtur, si Matrimonii Sacramentum fœdissimi stupri pretium evadat: graviter admonente Apostolo Heb. XII. 4. *Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus: fornicatores enim.., judicabit Deus.* Ex his vides, quidnam de istis sponsalibus sit judicandum, per quæ stultissimi adolescentes atque impudentes puellæ cauponantur Ecclesiæ Sacramenta. Hinc secundum usitatam Sac. Pœnitentiariæ praxim, quoties dispensatio Matrimonialis petitur, inutiliter allegantur præcedens concubitus ad reddendam faciliorem dispensatio-

dulgentia, quam inverecundæ virgines apud Judices experiuntur, cum pro pœna patrocinium ſæpeſæpius aſſequantur, jam id confici, ut nihil magis habeant in votis quam nobilem quemque juvenem ſui amore incendere, ut concupiſcentia excœcatum ſub conjugii fide ad ſtuprum admittant; exinde maritum habituræ? Ita prorſus pluribus Italiæ Catholicis urbibus accidit diſpendium pudoris, quod Hollandiæ contigiſſe meminit, ac deteſtatur *Grotius lib. 3. manuductionis cap. 35.* & ex ipſo *Gonzalez Vellez in 5. Decretal. ſuper cap. 2. de adulter. num. 8. in fine*, ibi. *Quid enim ſi virgines fiducia legis Divinæ licentius peccent?*

295. Scandalum iſtud, ut a ſuis evellerent Dioeceſibus, jure optimo nonnulli Antiſtites per *Synodales Conſtitutiones* irrita fecerunt ſponſalia clandeſtina, tametſi ſecuta copula inter ſpondentes: uti de Dioeceſi Rhegienſi teſtatur *Ciarlin. d. cap. 174. num. 72.* ibi: *Nec dubium eſt, quod talis conſtitutio ſit licita, & honeſta, & valida*, & de Dioeceſi Lauſanenſi *Gobat. Experien. Theolog. tract. 10. caſu 1. n. 11. & 12.*

298. Porro ut ad ea unde digreſſus eſt ſermo, revertatur: *Si parentes tenuioris fortunæ filiam indotatam locupleti locari cupiunt, & fallaciis adoleſcentem inducant ad dandam fidem de conjugio, ſponſalia quamvis jurata ſint, vel etiam coitu confirmata, retractari queunt*: ſunt verba *Roberti Konig. princip. Jur. Canon. lib. 4. decretal. tit. 1. de ſponſal. num. 71.* Id an ſæpius contingat, prudentem Judicem neutiquam latet. Nobis ſatis eſſe debet,

tionem: id enim potius difficiliorem efficit. Imo in talibus legum matrimonialium laxamentis, quæ ab eo in Tribunali impetrantur, ſolet addi clauſula in hanc ſententiam, dummodo ne præceſſerit copula &c. aut tale aliquid in eamdem ſententiam.

bet, quæ ex jure ac per Theologiæ principia probati Auctores colligunt, ejus prudentiæ fideliter conſideranda ſubmittere.

297. Hactenus pronunciata veriſſima apparent inſpecto juris rigore. At enim vero nonnihil tribuendum credimus æquitati. *In ſumma* enim inquit lex, *æquitatem quoque ante oculos habere debet judex, qui huic actioni* (53) *addictus eſt, leg. quod ſi Epheſi* §. *Interdum ff. De eo quod cert. loc.* Æquitas vero naturalis occurrente caſu puellæ humilis conditionis, quæ ad nuptias cum filio familias nobiliore aſpirans, impetrata illarum fide ſe fœdandam obtulit, duo jubet ſedulo animadverti a judice, ut juſte valeat pronunciare. Unum eſt, ut æqua lance ponderet ex una parte damnum quod puellæ imminet, ac ipſis indignis parentibus, aut conſanguineis, ſi ab optatis nuptiis arceantur; perpendens inſuper ipſam innocentem non habendam, dum voluntarie ſe proſtituit, neque ut plurimum conſanguineos, præſertim parentes, culpa vacare, quorum inertia, vel ambitio, ſæpius avaritia aut filiarum licentiam ſollicitat, aut connivet. Denique id præ oculis habeat, num virginis damnum alia via poſſit reparari, attenta qualitate natalium, ac moribus regionis, & urbis quam incolit. Nam prorſus vana eſt quorumdam cantilena, qui mulierculæ ſtuprum eſſe irreparabile malum clamitant; dum, ut apprime bene animadvertit *Card. de Luca tract. de dot. diſc.* 142. *n.* 76. in fine: *Juxta notiſſimam praxim exceſſus dotis de facile ſanat iſtam plagam: tum*

(53) Loquitur ibi Ulp. de actione arbitrar. *de eo quod certo loco*. Tamen hac regula DD. paſſim ut generali utuntur. In qua æquitatem intellige *jure informatam, & quæ ex jure poſſit colligi, non cerebrinam*, ait Abb. quod Jaſon de æquitate. Sed de eo argum. recondita brevi dabit JC. eruditiſs. Joſ. Aur. de Januario Jud. M. C. V.

tum quia non deſunt alia remedia cum quibus futuræ honeſtati, ac parentum famæ conſuli poteſt, per ingreſſum nempe in Monaſterium, vel Conſervator. &c.

298 Ex altera vero parte præter ſcandala & deterioris exitus periculum, quæ ex indignis conjugiis, præcipue dum tam ſordido ac iniquo principio deturpantur, frequenter proficiſci compertum eſt ; penſanda ſunt honoris irreparabile diſpendium, nedum parentum, ſed univerſæ inſignis ſtirpis; infamia non ſolum ſtupratorem, ſed majores, fratres, ſorores quoque virgines vel nuptas, omnes inſontes ac nullius criminis participes, denigrans. Item Reipublicæ diſcrimen, cujus multum intereſt, ut nobilium familiarum decus ſervetur; inſuper exemplum, quo humiles puellæ, ut per ſtuprum digniores nuptias adipiſcantur, facile commoventur.

299. Alterum, quod æquitas recogitare Judicem monet, illud eſt; cauſam ſcilicet non inter mulierem violatam, & filiumfam. deflorantem pendere : uterque noxius, uterque reus eſt: ut in crimine, ſic in agendo ſocii reperiuntur. Lis tota vertitur inter parentes, fratres, gentem univerſam, criminis prorſus expertem ac innoxiam, cujus honori ac famæ ut inſidias tenderent, ut periculum molirentur, impudens virgo, rebellis filius conſulto ſponſalibus ſtuprum addidere.

300. Hæc pro veritate, pro conſcientia, iudex perſcrutatus, judicet tandem, cuinam patrocinium debeat, cui præſidium impertiri. Quod ſi adhuc dubitet ; ac conſiliarios quærat; præſto ſunt graviſſimi Theologi qui omnem dubitationem excutiant.

301. *Bartholomæus a S. Fauſto in ſpecul. confeſs. p.* 1. *de reſtitut. diſput.* 8. *quæſt.* 8. *in princ.* poſtquam reſolvit, defloratorem virginis, qui vere promiſit eam ducere, teneri etiam cum proprio detrimento ſervare fidem, ſic

discurrit: *Sed quid dicendum de eo casu quando promissio fuit vera, tamen probabile est, quod ex tali matrimonio gravia incommoda sequerentur? Respondeo si talia incommoda fuerunt prævisa, vel de facili prævideri poterant a stupratore, tunc videtur esse obligatus ad ducendam eam, quia sibi imputare debet damna, quæ eveniunt sibi. Quod si damna sint aliorum, scilicet parentum, vel propinquorum; tunc non tenetur eam ducere, sed damnum reparare, tribuendo quanti plurimi eget ad alteri pro sua conditione nubendum.*

302. Totidem ferme verbis resolvit quæstionem *Joannes Azorius* 3. *p. instit. lib.* 5. *cap.* 5. *difficult.* 2. *pag.* mihi 366. *Difficultas* 2. *est, an qui ex intentione animi promittit se ducturum uxorem, quam corrupit, teneatur eam ducere etiam in casu, quo sit in vitæ statu longe superior. Respondetur esse obligatum. Aliud vero est in eo casu, in quo secutura creduntur multa & magna incommoda. Nam tunc videtur distinguendum; si enim ea incommoda prævideri, videtur obligatus ad ducendum eam, quia sibi imputare debet damna, quæ eveniunt sibi. Quod si damna sint aliorum, & non sua, tunc non tenebitur eam ducere, sed dotare.*

303 Consonat *Decastillo de just. lib.* 2. *tract.* 2. *disput.* 7. *dub.* 9. *n.* 129. ubi loquens de defloratione puellæ sub spe matrimonii sic habet: *Si tamen vere promisit nuptias, in omnium sententia tenetur eam ducere nisi timerentur damna aliorum. Si tamen ipsi promissori tantum damna sequantur, sibi imputet.*

304. Alteram inspectionem æquitati consonam, ut scilicet damnum virgini impendens, si sperato connubio decidat, cum damnis ex matrimonio contrahendo promanaturis ponderetur, egregie exponit *Aversa de sponsal. qu.* 8. *sect.* 15. *vers. Pro altera conclusionis &c.* Perspicacissimi hujus

jus Theologi verba ex parte ſuperius dedimus, prout tulit occaſio, at operæ pretium erit ex integro ratiocinantem audire. *Si ob notabile damnum, & ſcandalum imminens non erat ei licitum cum tali perſona conjugari eique promittere, poterit juſte mutare propoſitum, & ab illa promiſſione recedere, & poterit etiam a judice inhiberi, ne contrahat. Suadetur: quia dum quis ab initio prævidebat tale damnum aut ſcandalum, cum quo non poterat licite ducere talem conjugem, plane nec proinde poterat promittere ac ſe obligare, non enim poteſt quiſquam promittere & ſe obligare ad aliquod illicitum faciendum. Poterit ergo juſte ac licite recedere, immo tenebitur, quia adſtringitur adhuc priori obligatione vitandi, ſeu non inducendi tale damnum & ſcandalum. Quare etiamſi ipſe nollet recedere, merito poterit a judice ex officio* (54) *vel ad inſtantiam aliorum, quorum intereſt, inhiberi.* Et notant aliqui ex iiſdem Auctoribus (quos citaverat, & nos ſuperius adduximus) *Id totum intelligi etiamſi ſponſalia fuiſſent*

(54) Notanda profecto judicibus eſt caſuiſtæ hujus æqua ſententia. Qui tamen cum dixit, POTERIT, non hoc vult, hoc totum in arbitrio judicis eſſe poſitum (vix enim umquam evenit, ut contradicentibus litigatoribus, ſententia prorſus ex judicis arbitrio pendeat) verum illud *poterit* generale verbum eſt, quo ſignificatur, circumſtantiis æqua lance utrinque penſatis, modo hoc, modo illud deberi. At alii juris utriuſque conſulti, aut Theologi (quos Noſter plena manu paſſim *Dub. III.* & alibi teſtes produxit) verbum *Debeo* in hac eadem ſententia uſurpare non dubitarunt.

Ergo ut planius dicam: qui in his theſibus τὸ *poteſt* aut *poterit* uſurpant, ita loquuntur comparate ad ſponſalia aut ſtuprum, quæ videbantur debitum inducere. Ceterum totum illud, quod judex comparate ad ſtuprum jam puellæ oblatum *poteſt*, hoc ipſum ille comparate ad rixas, offenſiones, & ſimilia quæ imminere animo providebit, omnino *debet*. Quare in hoc negotio nihil aut parum cœco judicis arbitrio permittitur, ſed totum illi arbitrio relinquitur, quod in re præſenti, jure, æquitate Chriſtiana

ſent juramento firmata, ac etiamſi interceſſiſſet virginis defloratio ſub illa promiſſione Matrimonii; qua (adverte) *adhuc præponderat tale damnum, quod ex matrimonio impendet: dummodo, inquam, ſit adeo grave & moraliter probabile, ut prudenter urgeat ad deliſtendum.* Profecto nil æquius aut concinnius dici poteſt.

305. Proſequitur deinceps concilians oppoſitas ſententias, quarum altera affirmat, negat altera, valere ſponſalia inter virum & puellam non parum natalibus diſpares, inquiens. *Prior enim procedit & probat, quando imminet tale damnum & ſcandalum, quia tunc promiſſio eſt indiſcreta & imprudens, & tunc eſſet nimia, & illicita prodigalitas: ideo enim non tenetur quis prodigere totam facultatem ex vi ſuæ promiſſionis, quia non poterat licite id facere &c.*

306. Id quoque videtur ſentire *Bonacin.* paucis ſe aperiens verbis *tract. de iis quæ pertin. ad matrim. q.4. punct. 17. num. 27. Ex dictis ſequitur Prælatum poſſe impedire Matrimonium contrahendum a filio familiàs cum aliqua indigna, quando ex ejus celebratione prævidet grave ſcandalum ac rixas inter parentes ſecuturas; & hoc verum eſt, inquit Sanchez, etiamſi ſecuta ſit copula ſub ea ſpe Matrimonii. Hoc tamen non facile admiſerim, niſi filius alia ratione valeat occurrere damno ſponſæ defloratæ, aut niſi tam grave ſit ſcandali periculum, ut præponderet damno ſponſæ.* Claret igitur ex mente Auctoris, ſi alias ſponſæ proſpici valeat, aut ſi ex matrimonio imminens malum præ-

ſtiana aurigantibus regitur. Atque eo ſenſu *actio de eo quod certo loco* (vide ſuperiorem *Adnot.*) ab Ulpiano *arbitraria* dicitur. Sic & *actio quod metus cauſa*, & aliæ plures eadem acceptione *actiones arbitrariæ* nuncupantur: quæ quo ſenſu ab æquitate judicis pendeant, Abbas in ſuperiore *Adnot.* docuit.

prævaleat diſpendio mulierculæ defloratæ, poſſe judicem nuptias filii familias impedire.

307 Addere tandem pro coronide facile nobis eſſet Theologos in terminis longe amplioribus contra præfata ſponſalia diſſerentes. At ſtudium brevitatis vix ſinit duos ex ſchola *D. Thomæ* proferre.

308. *Joannes de Cruce in Director. conſcien. de 7. præcept. decal. tit. de reſtitut. art. 2. dub. 4. Violans virginem promittendo eam ducere in uxorem, ad id tenetur per ſe loquendo, nam aliquoties ad illud non tenetur violator virginis. Primo ſi ſint multum diſpares. Secundo ſi grandia ſcandala ex illo matrimonio probabiliter timentur.*

309. Clarius, & gravius teſtimonium præſtat magiſter *Acacius March. de* Velaſco *in ſuis reſolutionibus moralibus Hiſpanice elucubratis tom.* 1. *ſub verbo Donzella reſolut.* 272. ejus verba latine reddita ita ſonant *num.* 8. *Dico* 4. *qui promiſit puellæ eam ducere, ſi conſentiret ſtupro, & ipſa conſenſit, tenetur contrahere Matrimonium ſub lethali culpa per ſe loquendo.* Et num. 6. pergit dicens: *Dixi ſub initio per ſe loquendo, nam in aliquibus caſibus non tenebitur ipſi nubere, quamvis non ficte ſed vere, etiam interpoſito juramento promiſerit. Primo ſi longe ſint natalibus diſpares. Secundo ſi cum fundamento timeantur gravia ſcandala ex Matrimonio ſecutura.* Et noviſſime, *per Stephanum Abbatem in Theologo Principis cap.* 4. *dub. primo & 2. per tot.* idem concluditur ut vir nobilis puellam diſparis conditionis a ſe defloratam non teneatur ducere, ſed tantum dotare ſive ficte, ſive vere promiſerit.

310. Rurſum ex his, plurimiſque non contemnendis auctoribus non leve quiſquam agnoſceret fundamentum, ad aſſerendum, prorſus irrita eſſe ſponſalia inter virum nobilem, & puellam indignam, etiamſi copula interceſſerit, eo prorſus modo quo de ſimilibus contractibus

æque

æque juris Periti ac Theologi pronunciant, quotieſcumque merces vel pretium pro opere promiſſum longe excedat æſtimationem operis ab altero contrahente præſtiti vel præſtandi, neutiquam obligare, & arbitrio boni viri reducendos eſſe ad æqualitatem. At nos non intendimus, niſi mala toties recenſita pro viribus præcavere, ac per tritam tutamque viam incedentes, ea dumtaxat firmare conati ſumus, quæ ſuadet ratio, quæ Reipublicæ ſalus expoſcit; ad quæ nobilium familiarum indemnitas cogit, quæque tandem Eccleſiæ diſciplina, dignitas Sacramenti, atque Divinus periclitans honor in ſæpedictis conjugiis, a Theologo, a Juris Canonici ſtudioſo, ac maxime ab Epiſcopo ac alio quovis Eccleſiaſtici Fori judice expoſtulant. Id, ut non infructuoſe præſtiterimus, faxit Deus Optimus Maximus.

Ita &c. Salvo &c.

MAN-

MANTISSA.

De ſponſalibus filiorum familias injuſſu parentum contractis, civiliter conſideratis.

SPonſalia filiorumfam. ſtatim ac ex injuſſu aut diſſenſu parentum ſunt illicita, non eſſe obligatoria, imo eſſe vigoris expertia, noſter quidem Archiep. liquido hactenus demonſtravit, & quidem ſolidiſſimis rationibus, quas Theologia aut æquitas naturalis ſuppeditat, non neglectis interim quibuſdam generalibus regulis ab utroque (I) Jure hauſtis. Vide Auctorem paſſim toto *Dub. VI.* præſertim num. 178. & ſeq., & num. 214. & deinceps. Poſſet heic & altera non ſpernenda ratio Theologica afferri a voto petita, quam ſatius erit infra num. 16. expoſitam cognoſcere. Nam nunc quidem de jure civili (etiam quatenus hoc per Canonicum in aliquibus mutatum fuit) quid obtineat, porro videndum eſt; quam controverſiam a nemine eorum, quos videre contingit, pertractatam reperienti

(I) Quale illud eſt quod *Dub. IV.* num. 178. 179. & alibi paſſim aſſumitur, nim. pacta & ſtipulationes turpes nullius eſſe roboris: quod millies in Jure noſtro decantatur, ut *l. Generaliter* 26. *& l. Si flagitii* 123. *D. de verb. oblig. & l.* §. 14. *l.* 27. §. 4. *D. de pact. l.* 5. *C. de legib.* & alibi. Tale quoque & illud eſt, quod eodem *Dub. IV.* nu. 179. & alibi jus jurandum rei illicitæ minime obligatorium dicitur: id quod præter juris Pontificii textus ab Auctore productos, & alios plures qui afferri poſſint, confirmatur etiam *l. non dubium* 5. *in fine D. de legib.* ubi in ſtipulatione illicita *nec Sacramentum admitti* dicitur & *l. juris gentium* 7. §. *Et generaliter* 16. *D. de pactis*, ubi legitur, *Nec jusjurandum de hoc* (nim. *quoties pactum a jure communi remotum eſt*, uti ſup. dicebatur) *adactum ..... ſervandum*.

rienti mihi dabitur, credo, venia, ſicubi forte offenſum fuerit.

Atque equidem in hac Mantiſſa id dedi operam, ut quæ κριτικώτερα aut mere philologica, & ab uſu fori remotiora viderentur, ea majorem partem (nam ſemper id factum eſſe, non præſto) in ſubjectis *Adnotationibus* ſeponerem: eo conſilio, ne cui properanti per me mora injiciatur, neve quis forte deſerti mea cauſa vadimonii querelam inſtituat. Atque hoc moroſo lectori ſatis. Nunc priorem Mantiſſæ partem aggredior.

PARS PRIOR.

1. *Ex Paulli reſponſo patrius conſenſus non minus ad ſponſalia, quam ad nuptias requiritur.* 2. *Patres filiorum nomine ſpondebant. Iidem diſſolvere arbitratu ſuo filior. ſponſalia Jure Latino non poterant, at Romano poterant.* 3. *Opponitur obſcurus canon Illiber. idemque contra Mendozam exponitur. Patres antiquitus temere diſtrahebant Matrimonia, abducendo filiam, quod poſtea correctum: at iidem ſolvere ſponſalia ſemper civiliter potuerunt. Verior canonis expoſitio alio rejicitur.* 4. *Filii non minus quam filiæ non diſſentiebant, niſi ex juſta cauſa, ſponſalibus a patre factis, contra Cujacii ſententiam.* 5. *Baſilii Canon* XL. *de ſervis, non item de filiisfam loquitur.* 6. *Reditur ad poſitionem. Jus civile irritans ſponſalia a filiis clam patre facta, quum a Canonico non ſit correctum, adhuc obtinet.* 7. *Objectio petita a Jure Canon. noviſs. quod ſicuti Matrimoniis injuſſu patris valorem impertit, ſic videtur & ſponſalibus impertiiſſe.* 8. *Eademque diffatur. Sponſalia & nuptiæ non æquis paſſibus incedunt, ſed multipliciter diſcrepant.* 9. *Ad illuſtrandam ſponſaliorum ac Matrimonii naturam, illa cum venditione, hoc cum traditio-*

ditione comparatur: atque in eo contra Thomaſium diſputatur in Adnot. VII. *Et in* Adnot. VIII. IX. *priſci ritus coemptionis ſponſalitiæ (quæ in dotib. & ἀντιῴξενοις adhuc reſtat) enodantur.* 10. *Multiplex inter venditionem & contractum ſponſalitium comparatio: ſponſalia coemptionem, nuptiæ traditionem imbibunt: per illa jus ad rem ut in venditione, per hæc jus in re, ut in traditione, paritur; utrobique aut res tradenda, aut præſtandum id, quod intereſt: utrobique arræ, & quidem ejuſdem naturæ; uterque contractus ante traditionem eſt revocabilis: cum eo tamen ut arræ amittantur ſimplæ, aut duplæ reddantur:* 11. *Inſignis ultima inter ſponſalia & venditionem comparatio, quod ſicuti venditio irrita (puta quia ſecundo emptori facta) accedente traditione roboratur, ſic ſecunda ſponſalia, etſi irrita, per ſubſequens Matrimonium convaleſcunt.* 12. *Opponitur Trid. Decretum.* 13. *Triplex reſponſio.* 14. *Trident. Sanctio ſponſalia clam facta ſaltem implicite prohibuit.* 15. *In ſponſalib.* prohibitum *tantumdem quod* invalidum. 16. *Ex voto filiorum Num. XXX. trahitur argumentum ad ſponſalia: de quo in* Adnot. *fuſius.* 17. *Excipiuntur caſus, in quibus ea ſponſalia poſſint eſſe aut fieri per judicem valida.* 18. *Hactenus de jure communi.* 19. *Idem tentatur ex Pragmatica* per excellentem. 20. *Objectio proponitur, tolliturque.*

1 AJO igitur ſponſalia, de quibus loquimur, fuiſſe, & adhuc eſſe civiliter irrita; imo & Canonice, modo parentes cum ratione diſſentiant. Ac primum nemini obſcurum eſſe poteſt illud Paulli *l. 7. de ſponſalib. In ſponſalibus etiam conſenſus eorum exigendus eſt, quorum in nuptiis deſideratur.* Quibus verbis per illud *eorum etiam* patrium conſenſum ab JCto deſignari, tum verba ſequentia (ubi dicitur, *intelligi ſemper filiæ patrem con-*

ſentire, *niſi evidenter diſſentiat*) oſtendunt: tum idem Paullus *l.* 2. *de rit. Nupt.* dicens, *Nuptiæ conſiſtere non poſſunt niſi conſentiant omnes*, *ideſt qui coeunt*, *quorumque in poteſtate ſunt*. Ergo horum omnium etiam in ſponſalibus conſenſus exigitur. Et hæc quidem etſi ſatis eſſe poſſunt, tamen adde his, ſi lubet, quæ ſup. in *Adnot.* 17. congeſſi, ut oſtenderem, ſemper patres pro filiis deſpondiſſe, nec ferme aliter factum.

2. Adde hoc etiam, quod ſicuti paſſim patres pro filiis ſpondebant, ſic non aliter ferme, quam iidem filiorum ſponſalia diſſolvebant. Et ea quidem diſſolutio antiquo Latinorum jure (intellige, ſi ſine cauſa fieret) erat illicita, & contra detrectantes *ex ſponſu actio* dabatur: id quod ex Ser. Sulpicio & ex Neratio A. Gellius IV. 4. prodidit. At jure Romano liberum patri erat ſponſalia diſtrahere, dicente ulpiano in *l.* 10. *de ſponſal. In poteſtate manente filia*, *pater ſponſo nuntium remittere poteſt*, *& ſponſalia diſſolvere*. Nec dubium eſt, quin idem patri in filios, quod in filias licuerit: quorum utrorumque non tantum ſponſalia, verum etiam ipſa Matrimonia diſſolvere antiquitus poterat. At deinde prohiberi placuit patrem, ne bene concordantia Matrimonia turbaret: ſed ſponſalia pro filiis contrahere, & contracta diſtrahere pater Romanus ſemper potuit.

3. At enim, inquies, de ſponſalium ſolutione contrarium elicitur ex Can. LIV. Illiberitano (in quem utinam non forte fortuna incidiſſem, dum hæc ſcriberem: ita me is canon diſtinuit, nemini adhuc intellectus) quo ad triennalem pœnitentiam parentes illi damnantur, qui filiorum *ſponſalia fregiſſent*; ex quo alterutrum inferre licet, ſive id parentibus jure Cæſareo (cujus illo tempore Chriſtiani ſervantiſſimos ſe præbebant) non licuiſſe, ſive ſaltem ea parte jus civile per Canonicum videri correctum.

rectum. Respondeo, etsi doctiss. JCtus Ferd. de Mendoza in *De confirm. Conc. Illib.* in commentario ad eum Canonem, nomine *sponsaliorum* non aliud intelligat, quam quod vulgo solet intelligi: tamen mihi verosimile videri eo loco *sponsalia* non aliud esse quam ipsum Matrimonium. Nam olim apud Ecclesiæ Scriptores *sponsaliorum* & *nuptiarum* item *sponsorum* & *conjugum* vocabula haud raro confundebantur & alternabant: id quod ex usu Sacrarum Litterarum profluxisse, reor: nam in Scripturis quæ tantum desponsæ erant, etiam uxores dicuntur proprietate Hebraica, teste Hieronymo: & ibidem *desponsari* verbum est tum nudis sponsalibus, tum etiam Matrimonio jam copulato conveniens. Hinc parum convenit (II) inter interpretes ad Matt. I. 18. utro significatu accipiendum sit illud, *Quum esset desponsata..... Maria Joseph*. Sane & apud Italos verbum *Sposare* de celebratione nuptiarum, non sponsaliorum usurpatur. Ergo apud Ecclesiæ Scriptores *sponsalia* æquivocæ significationis erant. Quæ ἀμφιβολογία ut tandem tolleretur, in Decretalibus introducta est distinctio sponsaliorum in *de futuro*, & *de præsenti*, ut illa sint, quæ in Jure Romano simpliciter *sponsalia* dicuntur, hæc vero Matrimonialis ipse contractus. Ergo in eo canone Illiberit. sponsalia de præsenti videntur intelligenda: nec enim mihi fit verisimile, Patres Illiberitanos id punire voluisse, quod legibus Romanis permissum erat, nim. sponsalia (de futuro) dissolvere. At filiorum Matrimonium rite contractum & consummatum antiquitus quidem distra-

(II) Hodie parum in eo inter nostros interpp. convenit: at Græci Canonistæ certum habent, nondum eo tempore inter Josephum ac Mariam Matrimonium constitisse, sed tantum sponsalia. Eaque sententia mihi vera videtur: de qua videbis, si lubet, mox in *Diatrib. II.*

diſtrahere patri Romano licuit abducendo filiam, id quod ex (III) veteribus poetis viri docti demonſtrarunt: quod poſtea tamen mutatum fuit, dicente Ulpiano in *l.* 1. *de liberis exhiben. Certo jure utimur, ne bene concordantia Matrimonia jure patriæ poteſtatis turbentur*. Hoc quia jure civili vetitum erat (imo & Divino, quia *quod Deus conjunxit homo non ſe paret*: & *Relinquet homo patrem ſuum & matrem & hærebit uxori*: per quæ verba Matt. XIX. non a ſponſaliorum, ſed a Matrimonii diſſolutione prohiberi parentes, manifeſtum eſt) idcirco Illiberitani Patres a communione abſtinuerunt eos parentes, qui filiorum Matrimonia turbaſſent. Lubet Canonis, quem in hunc modum interpretati ſumus, verba ſubnectere. *Si qui parentes fidem fregerint ſponſaliorum* (de præſenti) *triennii tempore abſtineant ſe a communione: ſi tamen iidem ſponſus vel ſponſa in illo gravi crimine* (diſtracti temere Matrimonia ſic expoſtulat: *Injuria abs te afficior indigna, pater*: * *Nam ſi improbum eſſe Cteſiphontem exiſtimaveras*, * *Cur me huic locabas nuptiis? Sin eſt probus*, * *Cur talem invitam invitum cogis linquere?* At mirari ſubit, quo pacto id patri licitum fuerit apud Romanos, apud quos uxor per in manum conventionem in viri poteſtatem tranſibat. Itaque certo certius mihi videtur non quaslibet uxores abduci a patre potuiſſe, ſed tantum uſuarias nec dum uſurpatas, ſive quia nondum annus effluxerat, ſive quia uxores illæ abnoctando *uſurpatum iverant*; de quo vide infra in Diatr. II. num. 9.

(III) Olim inquam jure vetere Romanorum licitum patri fuit Matrimonia temere diſtrahere, abducendo filiam in generi ſui contumeliam. Tale illud eſt ex Afranio apud Nonium: *O indignum facinus! adoleſcentes optimas*, * *Bene convenientes, concordes cum viris* * *Repente ut viduas faciat ſpurcitia patris*. Et quod in Sticho Plauti Antipho filias Panegyrin & Pinacium ob illud tantum vult abducere, quod generi paullo diutius domo abeſſent: quem Panegyris ſic compellat I. 2. 73. *Aut olim, niſi tibi placebant, non data oportuit*, * *Aut nunc non æquum abduci, pater, illiſce abſentibus*. Apud Ennium fi-

trimonii) *fuerint deprehenſi*, *excuſati erunt parentes*. *Si vero* (parentes) *in eodem fuerint vitio*, *& polluerint ſe conſentiendo* (filiis ſine juſta cauſa divertentibus) *ſuperior ſententia* (de triennali pœnitentia) *ſervabitur*. In filios nulla pœna ſtatuitur, quia a patribus id vitium manare ſolebat, raro admodum a filiis, ſi Mendozæ credimus. Sed rectius dicemus, non defuiſſe & in conjuges temere divertentes canonicam animadverſionem, cujus, quippe jam in uſu poſitæ, non opus fuit heic fieri mentionem. At in patres quia pœna deerat, ea per hunc canonem ſuppleta fuit. Et hactenus de ea canonis Illiber. ſententia, quam veriorem ſuſpicabar. Quæ poſtquam ita conjeceram, confirmavit me in ea ſuſpicione Gabr. Albaſpineus, cui eamdem ſententiam inſediſſe, ex ejus breviſſima ad eum Can. adnotatione animadverti, ubi ſic poſuit: *Quum*, *qui MATRIMONIUM contraxerant ſponſi & ſponſæ*, *fidem datam perfregerint*, *parentes* .... *omni culpa vacant*. Verum ne ſic tamen in tradita interpretatione conquieſcebam. Tandem veriſſimam Canonis hujus ſententiam aſſecutus, eam, quod paucis exponi non poſſet, nequa properantibus per me mora fieret, contuli in ſubjectam (IV) *Diatribam*. Nunc venio ad rem poſitam.

4. Pater ergo Romanus, qui contracta jam Matrimonia diſtrahere pro ſua libidine nequibat ſecundum poſteriorem juriſprudentiam (nam ſecundum antiquam id poterat) idem ſponſalia diſſolvere pro ſua maxima voluntate poterat, nec *ex ſponſu actio* dabatur. An & filio ſponſalibus a patre factis licuerit ſine probabili cauſa diſſentire, non reperio. Sed veriſimile mihi fit, civiliter non licuiſſe,

(IV) Diatribam, qua vera interpretatio Canonis Illib. 54. traditur, quia longior juſto evaſerat, ad calcem Mantiſſæ hujus ſubjiciendam ſtatui. Videant, quibus cupido eſt, *Diatr. I.*

cuisse, argumento *l.* 12. *D. de sponsal.* ubi Ulpianus ait: *Tunc autem solum dissentiendi a patre licentia filiæ conceditur, si indignum moribus, vel turpem sponsum ei pater eligat.* Ex quo conjicio, intra pares justæ causæ cancellos id filiofam. licuisse (V), extra eos non licuisse. Imo longe plus est, quod in eo genere jus Canonicum sanxit, de quo

(V) At Cujacius in *Recitat. sollemn. ad l.* 1. *D. de sponsal.* (tom. VII. edit. Neap. p. 897. B.) eos quos dixi fines filiæfam. dumtaxat fuisse positos putat, non item filiofam. nam huic temere & pro sua libidine dissentire a patre licuisse. Auctor & fundus Cujacio opinionis sive potius hallucinationis hujus est Paullus *l.* 13. *de sponsal.* scribens: *Filiofam. dissentiente, sponsalia nomine ejus fieri non possunt.* At decebat Paullum intelligere de *dissenticnte ex probabili causa.* Quid quod Paulli responsum generale est, ad utrumque sexum pertinens? Nam *filiorum* nomine *filias* quoque contineri non est dubium ex *l.* 16. *D. de test. tut.* Ceterum ne detrahere gratis videar summo nostrorum temporum JCto: Romana Græcorum jurisprudentia illos quod supra dixi, cancellos non minus maribus quam sequiori sexui fixos putavit, eamque in partem Ulpiani suprascriptam *l.* 12. interpretata fuit. Matthæus Monachus cognomento Blastares in *Syntagm. Alphab.* apud Beveregium *tom.* 2. *p.* 78. *C.* hunc in modum civiles leges huc facientes recitat: Τότε δε μόνον ἀντιλέγειν οἱ ὑπεξούσιοι (quo nomine uterque sexus positorum sub patria potestate venit) δύνανται, ὅτε τοῖς ἤθεσιν ἀναξίους καὶ αἰσχρούς αὐτοῖς μνηστεύονται οἱ γονεῖς &c. *Tunc autem filii & filiæfam. contradicere dumtaxat possunt, quum moribus indignos & turpes eis sponsos parentes eligunt. Si tales autem non sint, qui eis despondentur* (*licet exheredari se liberi malint, modo ne parentum voluntati, sed suæ satis faciant*) *omnino non valere eorum institutum sancimus. Nam cupiditates juvenum* (notabit lector interim hanc sententiam, quæ summopere ad causæ summam & Dissertationis hujus, quam illustramus, scopum facit) *ad excidium & interitum propriium tendentes, omni modo coercendas esse, leges ipsæ statuunt.* Hæc quæ hactenus ex Matthæo posui, ea ille sub lemmate (οἱ νόμοι) *legum* recitat: ex quo apparet, ea ex *Basilicis* fort. fuisse desumpta, quibus voluminibus carebam, dum hæc scriberem. Vides, inquam, quam recte Græci Ulpianeam legem interpretentur, contra Cujacii sententiam.

de quo vide *ca. Tua nos de desp. impub.* noſtrumque commentarium ad eam Decretalem ſup. in *Adnot.* 17. At ceteroqui ſponſus ſui juris poterat alteri invito tempore repudium mittere, ex *l.* 2. C. *de repud.* & alibi. Nunc redeo, unde diverteram.

5. Nec enim id magnopere agimus, utrum parentibus filiorum ſponſalia ſolvere licuerit: ſed utrum filiis clam parentibus permiſſum fuerit ſponſalia facere, & utrum ea ſic facta valuerint. Dixi autem, certi juris eſſe, ea civiliter non valere. Id videbatur etiam colligi poſſe ex Baſilii ad Amphiloch. Can. XL. ubi ſic legitur: *Eorum enim, qui ſunt ſub alterius poteſtate, pacta conventa firmi nihil habent*: id quod, utpote generaliter pronuntiatum, non tantum de Matrimoniis (de quibus ibi ſermo eſt) ſed etiam de ſponſalibus valere videbatur. Verum, ut ingenue fatear, Canon ille de ſervis, non de ingenuis loquitur. *Quæ*, inquit, *præter* (τοῦ δεσπότου) *domini ſententiam ſe viro tradidit, fornicata eſt*..... αἱ γὰρ συνθῆκαι τῶν ὑπεξουσίων οὐδὲν ἔχουσι βέβαιον: *eorum enim qui ſunt ſub alterius poteſtate pacta conventa firmi nihil habent*. Quod ultimum generale effatum de ſervis tantum eſſe intelligendum, non etiam de filiisfam., ex eo manifeſtum eſt, tum quia Baſilio de ſervis loqui propoſitum erat, tum etiam quia de ſervis dumtaxat generaliter verum eſt, eos nihil contrahendo efficere, non item de filiisfam. qui in pluribus injuſſu patris de jure communi ſe obligare poſſunt: tametſi ceteroqui ex eodem jure communi in ſponſalibus & nuptiis clam patre paciſci non poſſunt. Hæc tetigiſſe ſatis fuit, ne cui poſtrema canonis verba fraudi eſſent. Nunc ad jus civile redeamus.

6. Ex hactenus dictis perſpicuum eſt, explorati juris eſſe, ſponſalia, quibus pater minime conſenſiſſet, fuiſſe jure civili irrita. Jam vero Jus Romanum ea parte a

Canonico jure nuſquam correctum reperitur. Quare dicendum eſt, eam juris civilis diſpoſitionem, qua ſponſalia hujuſmodi habentur irrita, adhuc obtinere robur ſuum.

7. Scio quid ſint fortaſſis excepturi. Dixerint etenim, tum ſponſalia clam patre facta pro irritis habita, quando etiam Matrimonium ingratiis parentum contractum irritum erat: nunc poſtquam jure Canonum noviſſimo his nuptiis ſuus tributus eſt valor, cenſeri ſimul etiam ſponſalibus ſuum valorem tributum. Ad ſummam ſponſalia & connubium videntur pari paſsu procedere. Atque olim quidem neutrum eorum injuſsu patris conſiſtebat: at hodie quando in Matrimonialibus, ſicubi ambo ſe jura collidunt, unice jus Pontificium ſequimur (id quod ipſi etiam Proteſtantes profitentur, niſi quatenus, inquiunt, per Reformationem eidem juri derogatur) quandoquidem jus civile ea parte per Canonicum refingitur, dicendum eſt non minus ſponſalibus, quibus non conſenſerit pater, quam ipſi connubio conſtare valorem ſuum.

8. In qua tota argumentatione illud ante omnia falſiſſimum eſt, ſponſaliorum & connubii contractus pari paſſu procedere. Sunt enim contractus diverſi, inter quos plures diſparilitates intercedere, quis per ſe poterit animadvertere, ſuper quibus nolo heic lectorem morari: videat, cui tanti eſt inferne (VI) adnotata. Quare nihil dici

(VI) Sponſalia a Nuptiis differunt 1. nomine, & etymologia nominis. 2. Definitione. 3. Cauſa efficiente, quæ in illis eſt conſenſus ſponſalitius, in his conſenſus nuptialis. 4. Forma, quia ſponſalia perficiuntur pactione de futuro conjugio, nuptiæ præſenti traditione, cohabitatione, individuæ vitæ ſocietate. 5. Fine, qui in ſponſalibus eſt animorum exploratio ad futuras nuptias: in his vero finis eſt *liberum quærendorum cauſa*. 6. Adjunctis eſſentialibus, quia Matrimonium eſt Sacramentum, ſponſalia non item: illud eſt irrevocabile, hæc

dici falsius potest, quam duos hosce contractus paribus vestigiis progredi, aut quidquid de uno affirmatur negaturve, id continuo de altero adstrui aut abnui debere. Nisi vero jus Canonicum orientale sequimur. Apud Græcos enim Canonistas ea regula valet, *sponsalia ferme in omnibus æquiparari nuptiis*, ea nim. sponsalia, quæ cum precibus osculo & arris celebrata fuerunt. De quibus vide dicta in *Diatriba* ad Can. Illib.

9. Ac mihi quidem illa comparatio justior videtur posse institui, per quam sponsaliorum conjugiorumque doctrina illustrior fiat: si priora illa (VII) venditioni, hæc altera traditioni æquiparentur. Nisi quod ea non tam com-

hæc revocabilia: illud inter puberes, hæc etiam inter impuberes fiunt. 7. Adjunctis accidentalibus, quia sponsæ habitu & vestitu a nuptiis distinguuntur: sponsalia sub conditione contrahuntur, nuptiæ non solent: illa interdum cum pœnæ adjectione, hæ secus: & quæ sunt plura hujus generis. 8. Effectis, quæ diversa omnia esse in sponsalibus atque nuptiis, clarius est, quam ut in eorum enumeratione sit laborandum.

Ceterum hactenus dicta procedunt de sponsalibus jure civili & Canonico Latinorum notis: nam ceteroqui genus alterum sponsaliorum apud Græcos est, ferme nuptiis æquiparandum: de quo ad calcem Mantissæ differam in *Diatriba ad Can. Illib.*

(VII) *Sponsalia* venditioni, *non ex sententia Thomasii* promissioni venditionis *esse æquiparanda*.

De universo nuptiali negotio ac processu cum contractu emptionis venditionis comparando, ut eo modo sponsaliorum nuptiarumque Romani juris natura penitus introspiceretur, mirabar nihil tot viris clarissimis suboluisse, post illa certe, quæ jamdudum Tiraquellus ad leg. connubialem V. aliique viri eruditi observata reliquerunt de *coemptione*, quæ in nuptiis interveniebat: de quibus vide seq. *Adnot.* Verum in his dum eram, animadverti, Christianum Thomasium in *De validitate conjugii invitis parentibus contracti* (cujus opera heic raro obvia habet tamen Vir Amplifs. & JCtus eruditifs. Bernardus Tanucius Regis nostri a secretis, cujus humanitate commodata habeo: ceteroqui & JCtus amicifs. Horatius Biscionius habet; quod in curiosorum gratiam moneo) de ea quidem comparatione vix aliquid §. 5. injeciisse: verum

comparatio videri potet quam ταυτότης (*identitas*). Nam illud vel mediocriter eruditi ſciunt, nuptias (cujus nominis ambitu pluries uterque contractus, ſponſaliorum & Matrimonii, imo & univerſus connubialis proceſsus continetur

eam comparationem non recte ab illo fuiſſe inſtitutam. Contendit enim, ſponſalia, quæ de futuro dicimus, non cum ipſa emptione venditione, ſed cum promiſſione venditionis eſſe conferenda. Non recte: eſt enim diſpar utriuſque rei ratio. Per venditionis promiſſionem, ut quæ non habet ſtatutum pretium, non perficitur venditio, ac nulla adeo inde naſcitur actio, nec *ex vendito* in emptoris gratiam, nec *ex empto* in gratiam venditoris: at vero in ſponſalibus ſimul etiam de dote (quæ tantumdem eſt ac venditionis pretium: de quo vide ſeq. *Adnot.*) conveniebatur: unde ex ſponſalibus prodebatur in Latio *actio ex ſponſu*. Adhæc ſicuti venditor, per quem ſtetiſſet, quominus res emptori traderetur, *quanti interſit*, condemnatur, *l.* 1. *l.* 11. §. 9. *l.* 12. *de act. empt. l.* 10. *quib. mod. pign. ſolv.* ſic apud Gellium IV. 4. *Si poſt eas ſtipulationes* (ſponſaliorum) *uxor non dabatur: qui ſtipulabatur ex ſponſu agebat: judices cognoſcebant, quamobrem data acceptave non eſſet uxor; judex quærebat: ſi nihil juſtæ cauſæ videbatur, litem pecunia æſtimabat, QUANTI QUE INTERFUERAT eam uxorem accipi aut dari, eum qui ſpoponderat, aut qui ſtipulatus erat, condemnabat.* Accedit quod ſecundum ſponſalia arræ ſponſalitiæ dari ſolent: quæ plane vix darentur, ſi illa naturam promiſſæ tantum venditionis imitarentur: vix enim aut raro promittentes vendere aut emere dant, aut accipiunt arras, ſed tantum qui emerunt vendideruntve. Quid quod utraſque arras, tam emptionales, quam ſponſalitias, eadem conditio comitatur, ut, non ſecuta traditione, is, per quem ſtetit, ſive datas amittat, ſive acceptas reddat duplicatas? De quo dicetur infra num. 10. in fin.

Quæ hactenus ediſſerui, ea non tantum oſtendunt, ridiculam eſſe Thomaſii comparationem ſponſaliorum cum mera promiſſione venditionis, ſed etiam veram eſſe comparationem a me poſitam, ac revera non aliud olim ſponſalia quam *coemptionem*. Etſi vero poſtea ritu tantum coemptio adumbrata fuit (de quo in *Adnot.* ſeq.) manſit tamen ut in ſponſalibus dos dicta aut promiſſa locum ſtatuti pretii teneret. Nam in ſtipulandis ſponſalibus ſimul de dote conventum fuiſſe, docet Plautus Aulul. II. 2. 77. ubi Megadorus ſic ſtupulatur ab Euclione: Quid? *nunc etiam mihi deſpondes*

tinetur), nuptias, inquam, per *coemptionem* hoc eſt (VIII) mutuam emptionem fuiſse contractas. Ea coemptio proceſsu

des filiam. Euc. *illis legibus*. * *Cum illa DOTE, quam tibi dixi*. Meg. *ſponden. ergo?* Euc. *ſpondeo*. Et in Trinummo V. 2. 33. Lyſiteles a Charonde ſtipulatur in hunc modum: *Sponden. ergo?* Char. *ſpondeo*, & *mille auri Philippum DOTIS*. Verum de his plura in *Adnot. ſeq.*

Ceterum ſi, quod Thomaſius contendit, ſponſalia de futuro ſe habent non quidem ut venditio, ſed ut promiſſio venditionis: quæro, quum olim nuptiæ coemptione fierent, quidnam porro in toto connubiali proceſſu ſit, quod loco venditionis ſit habendum. *Sponſalia*, inquit, *de præſenti*, hoc eſt ipſum Matrimonium. At hoc plerumque ſupponit conventionem de dote, quæ pretii locum tenet: ſupponit ſponſalitias arras. Atqui ſi verum ſequimur, ſponſalia de præſenti non aliud in re Matrimoniali ſunt, quam quæ venditionem ſequitur traditio. Id & per ſe liquet, & conſtat ex verbis, *Accipio te in uxorem*, *in maritum*: conſtat ex junctis dexteris, & ex hierologiæ verbis, *Ego vos conjungo &c.* Ergo quum traditio ſit venditione poſterior: neceſſe eſt non aliud quam ſponſalia de futuro illud eſſe, quod ſit emptioni venditioni æquiparandum. Nuptialis autem ritus, uti dixi, traditionem corporum complectitur: at uſus, qui rei venditæ traditionem ad ultimum ſequitur, non alius in re matrimoniali, quam concubitus, reputari debet. Hæc quum ſint per ſe clara, non video cur in ea re vir doctus cœcutierit.

Non negandum eſt tamen, ſicuti in emendo pluries ſimul res venditur traditurque, ſic poſſe evenire ut uno momento ſimul ſponſalia nuptiæque in unum conſpiſſentur.

Ceterum haud erat difficile in nuptiali proceſſu id reperire, quod cum promiſſione venditionis conferri poſſet. Nam quamdiu a procis ambiebatur uxor, quamdiu hæc *Sperata* vocabatur: ſæpe fiebat ut pater ſe deſponſurum polliceretur, modo ſcilicet de dote ceteriſque ſponſaliorum legibus conveniretur (atque ea, ſi quæris, eſt promiſſio ſponſaliorum reſpondens promiſſioni venditionis) quæ poſtquam conventa ſunt, tum & ſponſalia exſiſtunt, & quæ antea *ſperata*, poſtmodum *pacta* dicitur, & ſponſalitia venditio jam tum incipit perfecta exſiſtere.

(VIII) Nuptias olim per coemptionem fuiſſe factas, ubi non ſcriptum reperitur? Servius ad illud *Geor. I.* 31. *Teque ſibi generum Thetys emat omnibus undis*, ait illud EMAT *ad antiquum nuptiarum* pertinere *ritum*, *quo ſe maritus & uxor invicem coemebant*, *ſicut*, inquit,

ceſsu temporis ritu (IX) tantum terminari quodam cœpit. Poſtremo & eo ritu ſublato, manſit illud tamen, ut jura ſpon-

quit, *habemus in Jure*. Et quæ plura ibi addit. Complura etiam affert ad illud Æn. IV. 103. *Liceat Tyrio ſervire marito, Dotaleſque tuæ Tyrios permittere dextræ*; ubi de coemptione, deque *in manum conventione* (quam agnoſcit in voce *dextræ*) multa docet. Longe etiam meliora tradit ad illud ejuſdem lib. 214. *Ac dominum Æneam in regna recepit*. Quem ultimum Servii locum, deſcripſiſſe, aut certe ob oculos habuiſſe videbatur Boethius in lib. 2. ad Topica Ciceronis; niſi tamen idem Boethius Ulpiani Inſtituta laudaret: ex quo poteſt intelligi, tam Servium libros Juris citantem, quam Boethium, ex eodem Ulpiano illud hauſiſſe.

Ac ne ea coemptio Romanorum peculiaris videatur: & apud reliquas gentes vir & uxor ſe coemebant. Ac primum de Græcis videamus. Nam ecce Euripides in Medea uxores virorum emptrices facit: Αἳ πρῶτα μὲν δεῖ χρημάτων ὑπερβολῇ * Πόσιν πορίσασθαι, δεσπότην δὲ σώματος Λαβεῖν, *Quas primum oportet grande vi pecuniæ* * *Emere maritum, dominus ut ſit corporis*. At contra Sophocles uxores maritis venales facit: apud quem in Stobæo ſer. 66. illæ ſic expoſtulant: Ὅταν δ' ες ἦβην ἐξικώμεθ' εὔφρονες * Ωθούμεθ' ἔξω, καὶ διεμπωλούμεθα. *Namque ex ephebis ubi hilares exceſſimus*, * *Propellimurque foras, itemque vendimur*. At utrumque ſcitiſſime junxit Nazianzenus in Carm. de virginitate: Ὠνιός ἐσι δάμαρτι πόσις... καὶ ὤνιος ἔυνις ἀκοίτῃ. *Uxori vir venalis, venalis eidem Uxor*. Videatur & Ariſtoteles II. Polit. 98.

Idem mos & apud pleraſque alias nationes viguit. Aſſyrii teſte Æliano in IV. Var. hiſt. & Stob. ſer. 42. puellas nubiles in forum deductas viris in Matrimonium divendebant. Idem & Babylonii teſte Herodoto faciebant. Idem & Thraces auctore eodem Herodoto. At Solinus cap. x. Threiſſas etiam *ſubhaſtari* conſueviſſe tradit: in quem locum vide Salmaſium. Indi apud Strabonem uxores par bovum emebant. Videatur de his omnibus Tiraquellus ad leg. Connub. V. Sed & apud Germanos vir uxori dotem offerebat, & quidem *boves & frenatum equum, ſcutum cum framea gladioque*, ut eſt apud Tacitum cap. 18. Poſtremo de Hebræis paria Scripturæ exempla complura ſunt: de quibus, ut & de Talmudicis vide *Diatr. II.*

(IX) Ritus is quomodo procederet, explicuit Servius locis citatis, præſertim ad IV. Æn. 214. Boethius ad Topica Ciceronis, ac Nonius. Verum de iis ritibus plures habeo

ra ſponſaliorum connubiorumque contractum emptionis venditionis imitarentur. Ea imitatio qualis ſit jam paucis exſequar.

10. Ac 1. ſicuti in contractu emptionis venditio diſtinguitur a traditione, per quam venditionis contractus conſummatur; ſic in re conjugali ſponſalia quidem venditionem referunt, at ſubſequens Matrimonium traditionem complectitur: nec enim Matrimonium, quatenus contractus eſt aliam habet vim a ſponſalibus diverſam, niſi quod mutuam corporum traditionem impertiat. 2. Deinde ſicuti per nudam venditionem ſine traditione tantum jus ad rem acquiritur, traditio vero poſtmodum largitur jus in re: ſic etiam jus ad rem per ſponſalia, jus in re (in qua locutione perſonæ conjugum tamquam res conſiderantur) per ſecutum Matrimonium paritur. 3. Emptione contracta, tenetur venditor rem tradere, aut (ſi ad id non tenetur ſecundum alios DD. quam (X) controverſiam vide apud Vinnium initio ad *tit.* 24. *lib.* 3 *Inſt.*) debet habeo de meo obſervationes; quas contuli in peculiarem Diatribam, quæ (ne heic plane obtunderem) promiſſæ *Diatribæ ad Can. Illib.* comes accedet.

Atqui ea coemptio, quam citati auctores deſcribunt, dicis cauſa fiebat: iſque ritus paullatim etiam obſolevit. At ſemper tamen intellectum fuit, tum dotem, quæ ab uxore dicebatur, tum & τὰ ἀντίφερνα ideſt munera cujuſvis generis, quæ a viro nuptiarum contemplatione uxori dabantur, utrumque, inquam, pretii locum tenere, quo ſe invicem coemebant, ſi utrimque dabantur, aut quo unus alterum emeret, ſi ab una parte dabantur, Vide loca in ſuperiore *Adnot.* producta. Quibus adde Theophyl. ep. 75. προικτιων τὸν γάμον ὠνήσομαι *dotalibus muneribus emam nuptias.*

(X) *De eo, utrum venditor teneatur tradere rem, an præſtando id, quanti intereſt, liberetur. Quid ſit venditoris procacia.*

Vix alia circa emptionis contractum gravior quæſtio exſiitit, ultro citroque a DD. agitata, quam hæc, utrum venditor, ubi primum de pretio convenit, hoc eſt contractu jam perfecto, ſi habeat tradendi facultа-

debet ſaltem præſtando *id*, *quod intereſt*, defungi. Nec diverſa olim ex ſponſalibus obligatio naſcebatur. nam teſte A. Gellio IV. 4. ſi uxor non dabatur, aut non accipiebatur, poſt intentatam actionem ex ſponſu, judex *item*

cultatem, teneatur præciſe præſtare rem, an etiam tantum ſolvendo quod intereſt, liberetur. Poſſe alterutro ex his modis venditorem defungi, ſenſerunt ex antiquis Jo: Bulgarus, Azo, Hugolinus, ex recentioribus autem Alciatus, Duarenus, Donellus, Fachin. apud Vinnium ad tit. Inſtit. *de empt. & vend.* apud quem eodem inclinare dicuntur Covarruvias, Faber, Bachovius, Gudelinus, Chriſtin qui ultimus etiam refert magnum Senatum Mechlinienſem ſecundum hanc ſententiam ſæpe pronuntiaſſe. At opinio contraria (quæ docet, venditorem ſimul ac de pretio conſtitit, cogi rem tradere, ſi facultas tradendi ſit) pluribus patronorum ſuffragiis & melioribus rationibus juvatur, atq; hodie *tantum non ubique* (inquit Vinnius) *recepta eſt.*

Heic ſi a me quæratur, utra ſit potior ſententia, non dubitabo ad poſteriorem me adjungere, quæ & naturali rationi eſt apprime conſentanea, & cui plures eædemque apertæ legum auctoritates ſuffragantur. Quid enim clarius illo Paulli loco in I. *ſent.* 13. ſic ſcribentis: *Si id quod emptum eſt neque tradatur neque mancipetur, venditor cogi poteſt, ut tradat aut mancipet.* Nec minus diſerte Juſtinianus in tit. Inſtit. *de empt. & vendit.* ait, emptionem perfecta & pretium omnimodo ſolvendum & rem tradendam eſſe. Idem tit. *de Donat.* §. 2. eamdem traditionis neceſſitatem, quæ incumbit venditori, ad hujus exemplum donatori etiam imponit.

Hæc quum ſint clariora ſole loca, certam efficiunt ἀπόφαϭο, venditorem cui facultas tradendi ſit, non liberari, niſi tradendo rem. Ceterum ad loca alia priori opinioni in ſpeciem faventia facile reſpondebitur. Nam *l.* 1. *l.* 11. §. 9. *D. de act. empti*, & alibi, ubi ſcribitur, non tradentem in id, quanti interſit condemnari; intelligendæ ſunt, ubi facultas tradendi deeſt. Itemque *l.* 17. *C. de fid. inſtr.* in illis verbis, *Neceſſitas venditori imponatur vel contractum venditionis perficere* (rem tradendo) *vel id quod emptoris intereſt, ei perſolvere*, non alternativa obligatio venditoris deſignatur, ſed ſucceſſiva, ut tum ſolum ſufficiat perſolvere quod intereſt, ubi facultas tradendi deſit.

Unus tamen locus eſt *l.* 4. *C. de act. empti*, cui nemo adhuc quod ſciam, ſatisfecit. Ibi ſcribitur: *Si traditio rei venditæ .... PROCACIA venditoris non fiat: quanti intereſſe complere emptionem fuerit arbitra-*

tem pecunia æſtimabat : quantique interfuerat eam uxorem accipi aut dari , eum qui ſpoponderat aut qui ſtipulatus erat ,

bitratus Præſes prov. tantum in condemnationis taxationem deducere curabit . Ibi illud PROCACIA D.Gotofredus interpretatur *contumaci mora* . Atqui nulla eſt contumacia in eo qui facultatem tradendi non habet . Quare dicendum erit , ſolvendo id quanti intereſt , venditorem defungi , etiam ubi facultatem tradendi habet . Reſpondeo , in ea lege *Procaciam* non eſſe contumaciam, ſed longe aliud , In Gloſſis *Procacia* eſt ὑπάνδρῳ : hoc autem *præcipitantiam* ſignificat , ſive (ut appellat Seneca *de ira*) *irrevocabilem præcipitationem* . Porro venditoris Procacia in eo poſita videtur , quod præcipitanter eamdem rem ſecundo emptori tradens , ademit ſibi tradendi priori emptori facultatem . Aut verius *Procacia* idem eſt quod *petulantia*: nam ut iſtud a *patendo* fit , illud a *procando* ideſt poſcendo . Utraque vox de meretricibus uſurpatur amatores poſcentibus atque invitantibus . Ex quo vides , haſce voces uſurpari in malam partem & de impudenter petentibus . Scitum eſt autem , venditores ultro emptores depoſcere , atque in eo eſſe nimios . Id ubi intra fines honeſti fit , non erit *procacitas* aut *petulantia* . At ubi eos fines traſgreſſi , etiam res alteri venditas iterum vendunt ſimulque tradunt ; ea merito *Procacia* dicetur . Vides jam in ea lege eos peti , qui procaciter re ſecundo emptori tradita , facultatem ſibi tradendi priori præciderunt . Atque ea interpretatio quamquam certa eſt , ex loco Gellii , quem toties produximus , lucem hauriet , eidemque affundet : ex quo ſimul intelligetur , quam paria ac germana omnia in emptionis atque ſponſaliorum contractu fuerint . *Sed ſi poſt eas ſtipulationes* (ſponſalitias) *uxor non dabatur aut non ducebatur , qui ſtipulabatur , ex ſponſu agebat : judices cognoſcebant . Judex , quamobrem data acceptave non eſſet uxor , quærebat* . Hactenus rite & recte omnia : illud quod ſequitur , non pronum eſt ad intelligendum . *Si* , inquit , *nihil juſtæ cauſæ videbatur , litem pecuniā æſtimabat : quantique interfuerat eam uxorem accipi aut dari , eum qui ſpoponderat , aut qui ſtipulatus erat , condemnabat* . Imo , inquam , *ſi nihil juſtæ cauſæ videbatur* , debuiſſet cogere ad dandam aut ducendam , non damnare ad id quod intefuiſſet . Verum loquitur ibi Gellius de ea faci ſpecie , quando jam ſponſa alteri proco nupſiſſet , aut ſponſus alteram uxorem duxiſſet . Heic quia dandi aut ducendi deerat facultas ; is qui frangendo fidem , facultatem ſibi tradendi ademerat , ad id quanti intererat damnabatur .

erat, *condemnabat*. 4. Præterea in utroque contractu tam venditionis, quam ſponſaliorum arræ dantur aut accipiuntur, & utræquæ arræ eamdem vim ac naturam habent. 5. Adhæc, emptio venditio ante traditionem revocabilis eſt : ſicuti & ſponſalia ante Matrimonium. 6. Nam in utroque contractu non tantum per parem præſtationem ejus, quod intereſt, contrahentes defungebantur, ut ante dictum fuit : verum etiam par utrobique fuit arrarum amiſſio aut redditio. Etenim ſicuti ubi in emptione arræ intervenerint, poteſt ab eo negotio recedi, ſi aut emptor diſcedere volens arras datas relinquat, aut recedens venditor, quas accepit, reddet duplicatas, *l.* 15 *Cod. de fid-inſtrum.* ſic etiam ex *l.* 5. *Cod. de ſponſal.* qui ſponſaliorum fidem non vult implere, acceptas arras ſponſalitias reſtituet duplicatas, aut, ſi minor ſit, ſimplas. Sicuti & ſponſus, qui dederat, non eſt dubium, quin per meram amiſſionem recedat a negotio. 7. Poſtremo eſt & alia inſignis ſimilitudo inter ſponſalia & venditionem intercedens, quam licebit latius diducere.

11. Nam ſicuti venditio irrita interdum accedente traditione roboratur, ſic etiam ſponſalia invalida, ſubſequente traditione hoc eſt Matrimonio convaleſcunt: id quod duplici exemplo expedio. Prius exemplum erit hoc. Etſi enim venditio poſteriori emptori facta per priorem vitiatur, tamen ſi poſteriori venditioni etiam traditio acceſſerit, jam hæc priore potior erit, *l. quoties* 15. *C. de rei vendic. l. traditionibus* 20. *C. de pact.* At idem juris & in re connubiali prorſus obtinet, id quod apparet in ſponſa duorum aut ſponſo duarum. Etenim ad eum modum, quo venditio poſterior per priorem, ſic ſecunda ſponſalia per priora infirmantur : rurſus autem quemadmodum venditio ſecundo emptori facta, mox ut acceſſerit traditio, vincit priorem venditionem, ſic poſteriora ſponſalia

lia accedente traditione corporum hoc eſt Matrimonio, ſponſalibus prioribus prævalent. Alterum exemplum eſto in eo, quo de agimus, patrio diſſenſu. Nam ſponſalia, quæ injuſſu patris tui ſtipulatus es, caſſa eſſe definitum eſt in allata *l.* 7. *D. de ſponſal.* quam legem Jura Canonum, uti diximus, non reſciderunt. At ſi iſta ſponſalia initio irrita ipſum Matrimonium ſic, quaſi venditionem traditio, ſubſequatur, jam is contractus ex Tridentina ſanctione eſt validiſſimus.

12. At enim, inquies, hoc ipſo, quod Tridentini Patres nuptiis ſine patre factis vigorem tribuerunt, videntur & eumdem vigorem furtivis filiorum ſponſalibus tribuiſſe.

13 Reſpondeo tripliciter. 1. Argumentum a validitate Matrimonii ad validitatem præcedentium ſponſaliorum non valet, ut ſatis jam proxime demonſtratum fuit tum exemplo traditionis, quæ venditioni invalidæ accedens robur eidem tribuit: tum ſponſaliorum cum ſecunda perſona contractorum quem contractum per ſe vitioſum, tamen nuptiæ ſubſecutæ firmant. Contra vero ſi a validitate ſponſaliorum inferatur Matrimonii valor, argumentatio recte procedet: e. g. ſponſalia cum Seja valent, ergo cum eadem & nuptiæ ſubſecutæ conſiſtunt. Ratio eſt, quia ſponſalia ſtatim ac inhoneſta ſunt & prohibita, etiam vitioſa evadunt: contra vero plura conjugia ſunt illicita & prohibentur ne fiant, at facta ſuo ſe robore ſuſtinent. 2. Tridentini Patres, qui nuptiis ſine auctoritate patris valorem conſtare voluerunt, fidem de ſponſalibus alte ſiluerunt: id quod etiam doctiſs. Bellarminus agnoſcit. Quare diſpoſitio juris civilis ſponſalia clam patre facta irritantis, quia nuſquam in Jure Canonico antiquata cernitur, adhuc obtinet vires ſuas. 3. Tertia reſponſio paullo longior erit: de qua ſic accipe.

14. Dixi Tridentinos Patres de clandeſtinis ſponſalibus, ſeu clam patre factis ſiluiſſe. Nunc ipſe me reprehendo. Ajo igitur, ſponſalia injuſſu patrio contracta ab eo Concilio, ſi minus diſerte, at ſaltem implicite vetita fuiſſe, ac proinde ab eodem irritata, quia (uti modo dicebam, & mox uberius exponam) in re ſponſaliorum quod prohibitum, idem continuo & caſſum effectu eſt, ſecus ac in Matrimonio. Res ſic ſe habet. Synodus illa Seſ. 24. in *De reform. matr.* cap. 1. nuptias parentum auctoritate defectas, etſi jam contractas ſuſtinet, tamen deteſtatur & prohibet, dum ait, *Sancta Dei Eccleſia ſemper deteſtata eſt atque prohibuit*. Quo loco τὸ *prohibuit*, habet vim præteriti proximi (τοῦ παρῃκειμένου) non remoti: quod Itali non redderent *proibì*, ſed *l' ha proibito*. Quod tantumdem eſt ac *prohibuit & nunc etiam prohibet*: uti ſuo loco, ubi de Canonis Trid. ſententia, pluribus demonſtrabitur. Ergo quas nuptias Concilium factas ſuſtinet, eaſdem *prohibet*, ſupple faciendas. At vero factas ſuſtinere ſimulque faciendas prohibere tantumdem eſt, ac ſuſtinere ſponſalia de præſenti injuſſu paterno facta, at prohibere eadem de futuro. Nunc quæro, quo pacto iſta ſponſalia de futuro, quæ a Tridentino conventu, ſi minus diſertis verbis, at certe ἰσοδυναμοῦσιν (*æquivalentibus*) &, uti loquuntur, *implicite* fuere prohibita, eadem tamen dici valida poſſint. Vides igitur tantum abeſſe, ut Tridentino hiſce ſponſalibus quidquam præſidii arceſſi queat, ut ſi ejus judicio ſtamus, dicenda ſint ea ſponſalia non tantum civiliter, verum & canonice *prohibita*, quod tantumdem valet ac *irrita*.

15. Et quidem ut rem altius repetam, in Matrimonio quidem tum carnali, tum etiam ſpirituali (hoc eſt in ſacris ordinationibus) valet hæc diſtinctio, ut poſſit eſſe validum, ſed non licitum: at in ſponſalibus inauditum eſt, ut quæ

ſint illicita ac prohibita, ſimul tamen conſiſtant. Etenim mera ſponſalia de futuro, quippe nullam corporum trationem continentia; ex eo ſolum quod prohibentur ne fiant, etiam facta, vitioſa ſunt & effectu carent. Contra vero ſponſalia de præſenti, ſive Matrimonium poteſt multis caſibus eſſe ratum, etſi fuerit illicitum. Si quæras diſcriminis hujus inter ſponſalia & connubium rationem, promptiſſimum erit reſpondere: quia inquam, Matrimonium nexum indiſſolubilem habet, quem non modo diſſolvere, ubi recte coaluit, ſed ne tum quidem, ubi ſubolet vitium, pro infirmo ac diſſoluto haberi ſeu declarari expediat: ſecus ſponſalia. Et quidem quæ irrevocabilia ſua natura ſunt, in iis non ſolet ex illicito ac prohibito etiam τὸ ἄκυρον ſive *invalentia* continuo inferri. Sic quia donationes ſunt irrevocabiles, ideo lex Cincia *imperfecta* Ulpiano dicitur in fragmentis initio, ubi ſic incipit: *Imperfecta lex eſt veluti Cincia, quæ ſupra certum modum donari prohibet.... & ſi plus donatum ſit, non reſcindit.* Eodem plane modo lex Tridentina de conjugiis clam parentibus initis *imperfecta* (XI) ut alibi ſæpe monui, dici poterit, quippe eas nuptias *deteſtans* & *prohibens*, at vero ſemel factas fovens ac fulciens. At in ſponſalibus longe aliter ſe res habet, in quibus, utpote revocabilibus, prohibere ne fiant, tantumdem eſt, quod irritare jam facta: Sic ſponſalia poſt fidem alteri datam contracta, quia Jure Canonico ſunt prohibita, continuo etiam

(XI) Quum autem ſanctionem hanc Tridentinam *legem imperfectam* voco; noli ſic accipere, quaſi quidquam Sacroſancto Concilio detractum eam. Tantum enim exempli & interpretandi cauſa hæc dicuntur. Non enim ratione poteſtatis aut cognitionis alteriuſve defectus in Legislatore, ea lex *imperfecta* dicitur: ſed quia Legislator ipſe hactenus & non ultra prohibere voluit. Pari ratione impedimenta tantum impedientia vocari *leges imperfectæ* poterunt.

etiam ſunt invalida, etſi ubi hiſce poſterioribus ſponſalibus nuptiarum nexus indiſſolubilis acceſſerit, jam jure optimo conſiſtent. Poſtremo ſi & hoc porro quæras, cur in ſpoſaliorum, imo & pactorum omnium legibus tantumdem ſit prohibere, nequid fiat, ac factum infringere: ratio eſt expeditiſſima, quia certi juris eſt, ſponſiones, pacta, ſtipulationes turpes nullius eſſe roboris, ex *l. Generaliter 26. l. Si flagitii 125. D. de verb. obl.* necnon *l. 7. §. 14. l. 27. §. 4. D. de pact. l. 5. C. de legib.* Id vero intelligendum eſt, ſive ea turpitudo ex naturali honeſtate, ſive ex legum prohibitione promanet. Etenim utraque turpitudo his ſponſalibus ineſt, quæ & *naturali rationi* (ut ex inſtit. initio tit. de Nupt. intelligitur) adverſantur, & a *civili* præterea abhorrent. Ad civilem autem rationem refertur *patria poteſtas* & jus *ſuitatis*, quorum illa facit ut filius nihil ferme, niſi auctore patre poſſit: iſtud vero prohibet ne patri invito ſuus agnoſcatur heres. Et ob has rationes ſponſalia filiorumfam. inſcio patre a Romanis legibus prohibentur, ac proinde ſunt irita.

16. Poterat & illa ratio afferri, quod ſicuti de juris Moſaici Romanique collatione & vetus liber ſcriptus exſtat, & eam comparationem non indiligenter viri eruditi atque induſtrii pertexuerunt; ſic quandoquidem Num. Cap. 30. vota Deo a filiisfam. diſſentiente patre nuncupata ſunt irrita: non fuit conſentaneum, ut ſponſiones futurarum nuptiarum (quæ in jure noſtro etiam *vota* dici ſolent) ut vota inquam hominibus non auctore patre facta valerent. Verum de hoc toto argumento, quo θεολογικώτερον videri poterat, videantur inferne (XII) adnotata.

17. Ex

(XII) *Ex voto filior. fam.* Num. xxx. 4. *non recte inferri, eorumdem nuptias, ſed tantum ſponſalia injuſſu patrum non conſiſtere.* Num. xxx. 4. 5. 6. ſic legitur. *Mulier ſi quidpiam voverit, & ſe coſtrin-*

17. Ex hactenus dictis fit consequens, filiosfam. sibi invicem injussu paterno de re nuptiarum in futurum promittentes, per eas sponsiones nihil prorsus efficere, ac protinus sponsalia esse ipso jure irrita: exceptis aliquibus

strinxerit juramento, quæ est in domo patris sui & in ætate adhuc puellari: si cognoverit pater votum, quod pollicita est, & juramentum quo obligavit animam suam, & tacuerit, voti rea erit. Quidquid pollicita est & juravit, opere complebit. Sin autem statim ut audiverit, contradixerit pater, & vota & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quo contradixerit pater. Hanc periocham quum Gratianus in eam Decreti partem, qua de Matrimoniis agitur (legitur enim Causa 32. q. 1. can. 14.) retulisset, ansam Glossographis præbuit ea verba non tantum de voto & juramento; sed & de Matrimonio impuberum intelligendi. Vide ibi Glossas, in quibus votum, ac Matrimonium aut confunduntur, aut pari passu in filiisfam. procedunt. Sed & Fagnanus ad cap. *Tua nos, de desponf. impub.* n. 12. hunc Decreti textum (qui est Mose Num. c. 30.) supine admodum Ambrosio tribuit, &, quum sit de voto ac juramento, tamen tamquam responsum matrimoniale laudat.

Quamvis autem adscriptus textus non de Matrimonio, sed de voto ac jurejurando loquatur, tamen ansam Protestantibus dedit, ut inde argumentum caperent, quo probarent, nuptias clam patre initas non consistere, aut saltem per patrium dissensum solvi. Primus, quem sciam eo agumento usum, fuit Erasmus, a quo id mox Protestantes arripuerunt, ac plenis buccis decantarunt. Nam si, inquiunt, promissio Deo facta a parentibus cassa redditur, quanto magis nuptialis promissio facta homini? At fateor, a voto ad Matrimonium non rite argumentum procedere. Nam votum non aliud quam meram promissionem completitur: quum contra Matrimonium exhibeat & repræsentet, quod ante promissum fuerat. Vide proxime dicta in hac Mantis. num. 9. & seq. & in *Adnot. VII.* ubi ostendimus, sponsalia venditioni, at Matrimonium traditioni esse æquiparandum. Ergo si quod argumentum ab hoc Mosis loco duci poterat, id unice ad sponsalia, non ad Matrimonia trahendum erat. Nam recte a voto ad sponsalia argumentatio fluit. Si enim promissio Deo facta in conceptione voti per patrium dissensum fit irrita, multo magis per eumdem infirmabitur promissio homini facta in sponsalibus. Nec alia, reor, Gratiano mens fuit, quippe hunc Nume-

bus casibus, quibus permissum est filiisfam auxilium judicis adversus parentum morositatem implorare, quibus casibus

Numerorum locum inter eos textus inferenti, qui sunt de sponsalibus: existimavit enim, recte a voto ad sponsalia argumentum trahi.

Imo fort. non tam Gratianus voto ad sponsalia argumentum ducebat, quam proprie Mosaicum textum existimavit de *votis* nuptialibus hoc est sponsalibus accipi debere. Cur? Quia quum a Vulgata, quam usurpavit, absit vox *Domino* (quæ tamen in fonte est, ubi diserte dicitur *Mulier si voverit votum Domino*) existimavit forsitan, hoc de votis nuptialibus posse accipi: nam *Votum*, etiam sine addito, sæpe nuptias significare, satis colligitur ex illo Apulei in IV. Floridor. ubi ait, *Togam quoque parari & voto & funeri* (ubi imperite commentator Julianus Floridus in *interpretatione* illud VOTO expositit *ad votum nuncupandum*: imo ad ævum Apulei ibi alluditur, quo duobus dumtaxat temporibus induebatur toga in nuptiis semel, iterumque in funere) & ex aliis Scriptor. & JCtorum locis apud Brissonium in v. *Votum*. Accedebat quod Divinus Legislator similia Romanis sponsaliorum legibus ibi loqueretur. Nam illud Mosaicum Num. xxx. 4. *Si cognoverit pater votum, quod pollicita est ... & tacuerit, voti rea erit*: ex æquo respondet Paulli responso in *l.* 7. *de sponsal.* ubi, præfatus de necessitate consensus ascendentium in sponsalibus, subdit: *Intelligi tamen semper filiæ patrem consentire, nisi evidenter dissentiat, Julianus scribit.* Postremo sicuti, ubi de sponsalibus fermo est, quod de filiabus dicitur, idem solet & ad filios porrigi (vide exemplum sup. in Adnot. V.) sic & in hoc Mosis loco, quod de filiæ voto Legislator posuit, id Hebræi JCti perinde de filiis esse intelligendum statuunt. Omnino videbatur, uti dicebam, ætate Gratiani Mosaicus is locus etiam de votis nuptialibus, hoc est sponsalibus esse capiendus, alioqui numquam in suo Decreto is Monachus hanc Sacræ Scripturæ laciniam ei panno assuisset, qui totus est de sponsalibus. Aut (si non tam crasso ingenio Gratianus fuit, ut sic putaret) certe quidem ex vulgata sui temporis opinione aut existimavit, Mosaicum, de quo quærimus, textum generaliter ad omnia vota, tam Deo nuncupata quam homini, pertinere: aut postremo a voto ad promissiones hominibus factas argumenta tamquam a majore ad minus trahi oportere.

Antequam hinc abeo: Ulpianum reperio *l.* 2. *de pollic.* §. 1. de voto similia Mosi locutum. *Voto autem patres familiar. obligantur, puberes sui juris: filius enim fam. vel servus sine patris dominive auctorita-*

te vo-

sibus possunt interdum nuptiarum promissiones nec turpes esse, nec irritæ: sed nec tamen statim actionem ex sponsu

te voto non obligantur. Hæc ubi jam scripseram: animadverti, turbare heic Morales Theologos: apud quos sic distinguitur, ut impuberum tantum vota irritari a patribus possint, non item puberum, quos hodie voti reos faciunt, nisi siquando eorum vota sint talia, quæ regimen domesticum perturbent. Vide Nat. Alexandrum in Theologia, & alios. Et hactenus quidem do manus: nam tradita ab illis regula saltem ex Theologorum consensione potest hodie legis locum obtinere, etiam si aliter in Mose sit: quia istud Mosaicum præceptum (nimirum quod filiarum vota irrita fieri a patre possint) morale non est, quod variari nequeat, sed politicum sive judiciale. Hactenus, inquam assentior: verum si discriminis hujus puberum atque impuberum Mosem Num. xxx. (quem citant) auctorem faciunt; plane non assentior. Nec enim istud discrimen a Mose traditur. Pro *ætate adhuc puellari* (quod pulchre heic Hieronymus posuit) Heb. est נעריה *neureha*, quæ vox ambitu suo tum pueritiam, tum adolescentiam universam complectitur: verum apud Legislatorem eadem vox totum illud tempus significat, quamdiu filia *in domo patris sui* (cum hoc enim illud *neureha* conjugitur) hoc est quamdiu innupta sub patria potestate vivit. Cur eousque porrigitur vox *neureha*? Quia statim ac elocata, ex patris domo exit, tum in mariti tutelam transit: ac novo statim oritur facti species, de ὑπάνδρῳ hoc est ea, quæ sub mariti potestate vivit. De ea vero pergit porro Moses eadem imperare ver. 7. & seq. ac quæ de filia innupta præceperat. Non est ergo dubium quin hoc loco, non solas impuberes Legislator, sed & puberes adhuc innuptas, & *in domo patris* hoc est sub patria potestate, designaverit. Accedit, quod impuberum votum aliunde ex infirmitate judicii non valere existimant Hebræi Doctores apud Ainsworthum. Nim. justam ætatem, ut votum valeat, definiunt an. 13. pro maribus, 12. pro femellis; aut vero 12. pro masculis, 11. pro sexu sequiore.

Hæc quæ hactenus dixi, confirmantur auctoritate Hieronymi, qui non *in pueritia* posuit, sed *in ætate adhuc puellari*: quod longe est aliud. Sed proderit Drusii huc adnotata producere. „ Addit (Moses) „ interprete Hieron. *in ætate adhuc* „ *puellari*. Emendant (critici) *in* „ *pueritia sua*. Est cur malim, *in* „ *adolescentia sua*. Nam *neurim* est „ *adolescentia*... Ceterum (illud) „ *in domo patris sui* R. Salomon explicat: *in potestate patris sui*, „ *licet non fuerit in domo ejus*.

Verum, nequid dissimulem, idem

ſu (XIII) ſaltem de Jure Canonico dabunt, verum, ut opinor, in ſuſpenſo manebunt, donec judex interpellatus de eo pronuntiaverit.

18. Et adhuc quidem de jure communi diſputavimus, ex quo evicimus ſponſalia filiorumfam. patris auctoritate defecta nec olim firma fuiſſe, & ne nunc quidem poſt eas correctiones, per quas jus civile in Matrimonialibus eſt ſub viri poteſtate fuerit. Hactenus de Moſaico præcepto: quod quia morale non eſt; nihil derogat ſtabilito jam a noſtris Theologis diſcrimini inter puberum atque impuberum vota, ut hæc, non item illa irritari a patre poſſint. Sed iidem fruſtra Moſem Num. xxx. diſcriminis hujus auctorem laudant: apud quem *Neurim* (Hier. *puellaris ætas*) eſt omnino antenuptiale tempus univerſum.

(XIII) *Actio ex ſponſu* in ſponſorum alterum reluctantem dabatur olim ex jure veterum Latinorum, teſte A. Gellio IV. 4. Atqui hoc jus non Romæ obſervatur, ſed in Latinorum urbibus, & quidem non ultra *id tempus quo civitas univerſo Latio lege Julia data eſt*, ut idem ex Ser. Sulpicio ibi docet. At jure Romano nulla ex ſponſalibus obligatio naſcebatur ad contrahendas nuptias, nec ulla indidem prodebatur actio, (ut alibi oſtendimus) quinimo liberum erat *nuntium remittere*, at ſponſalibus renuntiare, ex iis legibus, quæ infra in *Adnot. XVII.* citantur. Sed tamen Jure noſtro Pontificio actio con-

R. Salomon apud Druſium ibid. ætatem *neurim* ita definit, ut neque impubes in intelligenda (nam *votum* inquit *ejus non eſt votum*, nempe ex infirmitate judicii) neque חונרכ *bogereth* ideſt annos pubertatis egreſſa, ſed (ut idem videtur ex Doctoribus inferre) pubertatis initium. Vide ſi tanti ſit, locum. Idcirco veropubertatis initium, non adultiorem ætatem intelligi (ut mihi quidem illi videntur) volunt; quia virgines ſtatim φρωθήβας ideſt pubertate prima, eſſe elocandas volunt: in tantum ut in *Peſach.* fol. 113. 1. ſcribatur, *Si fuerit filia tua pubes facta, manumitte ſervum tuum, & dato eum ipſi*: ὑπερβολικῶς ſcilicet ut oſtendant, non eſſe trahendas nuptias, ne nupturientes dehoneſtent familiam. Itaque huic & illud cohæret, quod in *Nidda* fol. 47. 1. huc pertinens edicitur: *Quando pubuit filia, non amplius patri eſt poteſtas in eam.* Næniæ. Nam mille poſſunt caſus incidere, propter quos nuptiæ ſint retardandæ: nec quia illa jam ὑπέραχμος, ideſt pubertatem exceſſerit, ideo minus ſub patria poteſtate erit, donec ὕπανδρος hoc

libus ex Jure Canonico noviſſimo refingitur, valere. Quam juris diſcuſſionem doctoribus, quos equidem viderim, in mentem non veniſſe, præſertim in tanta quæ hodie eſt juris ſubtilitate, eſt quod mirer.

19. At illud magis miror, quum celebratiſſima ſit illa Regni noſtri Pragmatica Sanctio in tit. *De S. C. Macedoniano*, quæ incipit *Per excellentem*, in quam ſcripta exſtant ſpiſſiſſima a noſtratibus doctoribus commentaria, quumque ea Pragmatica longius multo, quam S. C. Macedonianum proceſſerit, quippe non tantum mutui contractum (quem dumtaxat S. C. Macedonianum complectebatur) ſed omnino omnes pactiones, quæ quomodocumque a filiisfam. fiunt, ſine præſentia & conſenſu patris, nullas eſſe juſſerit: quum, inquam, hæc ita ſe habeant, quæ hominum eſt ἀορασία, qui ſi non jure communi, at hac ſaltem conſtitutione ſponſaliorum iſtiuſmodi contractum prohibitum eſſe, non iutellexerunt? An non ſponſalia de genere ſunt ſponſionum, pactorum, conventionum, contractuum? Nemo umquam de hoc (XIV) dubitavit: imo & per excellentiam apud Græcos Latinoſque is contractus nomen generis (XV) occupavit. Verum quod ad Prag-

contra partem alteram retinentem dabatur, ac nunc etiam datur: de quo vide dicta ab Auctore initio Dub. IV. & a me in *Adnot. XVII.* 33. 34. At hoc intelligendum eſt, quoties ſponſalia ab ipſis parentibus tutoribuſve, aut, ſi majorennes ſint, ſaltem patre conſentiente, ſunt facta. Nam furtiva filiorum ſponſalia numquam pro obligatoriis habuit Jus Canonicum: exceptis iis caſibus, de quibus ſup. num. 17.

(XIV) Tractant quidem pragmatici hanc otioſiſſimam quæſtionem, utrum ſponſalia ſint contractus. At omnes ad unum ajunt, nec ullus repertus eſt, qui hoc negaret. Vide *Onnat. de contract. to. 2. tract. 8. ſect. 7.*, *Sabellium*, alios. At de Franc. Hotom. alibi.

(XV) De Græcis non eſt dubium, quin ſponſalia vocarint Συνάλλαγμα ideſt *contractum*, nim. κατ' ἐξοχὴν *per excellentiam*. Nec te turbet Chriſoſt. qui Hom. 74. in

Pragmaticæ intelligentiam attinet, eſt plane indigniſſimum ac prorſus inauditum, ut ne ad modicam quidem ſummam poſſit ſeſe filius obligare injuſſu patris, poſſit autem ejuſdem ingratiis ſeſe in perpetuam ſervitutem dedere, atque in barathrum miſeriarum ſe præcipitem agere. Hoc quis ſanæ mentis animum induxerit credere? Niſi hoc eſt, quod male præconcepta de Matrimonii libertate opinio, & male intellecta Concilii Trident. de Matrimoniis clandeſtinis ſanctio noſtris doctoribus tantam caliginem offudit.

20. At erit aliquis, qui excipiat, non ſolere leges noſtras res matrimoniales attingere, quæ nim. ſub Juris Canonici diſpoſitione ſunt. Ita ſane, verum ubi de contractu matrimoniali, qui ſimul & Sacramentum eſt, agitur: at ſponſaliorum de futuro contractus nihil de Sacramento habet. Hinc quum contractus Matrimonii non niſi coram Sacerdote celebretur, contra ſponſaliorum pacta publicus tabellio ſolet excipere. Poſtremo, ut omnes prorſus cauſandi anſas præcidam, verba Pragmaticæ ita concipiuntur, ut directe tabelliones petant. *Nemo*, inquit, *dictorum Actuariorum & Notariorum audeat .... adnotare neque recipere obligationes inſtrumenta vel contractus aliquos a filiisfam. quibuſcumque niſi in præſentia & expreſſo conſenſu ipſorum patrum*. An non quum Canonicæ

Matt. matrimonium συνάλλαγμα dici teſtetur: nam ex orationis contextu apparet, ibi agi de iis contractibus, qui nuptias antecedunt, hoc eſt de ſponſalibus. Sic etiam Heſychius Συνάλλαγμα interpretatur γαμικὸν συμβόλαιον ideſt *nuptiale pactum* hoc eſt *repromiſſionem futurarum nuptiarum*, quomodo ſponſalia definiuntur. At apud Latinos etiam *ſponſalia* nomen generis invaſerunt, nempe dicta a *ſponſionibus* ſive pactionibus, quæ ſunt univerſi generis vocabulum. Nec ſecus ſponſalitia *confarreatio* nomen generis obtinet, quippe qua ex vi ſuæ etymologiæ *ſponſionem* deſignat, uti dicam in Diatr. II. par. 2.

nicæ ſanctiones furtiva filiorum ſponſalia deteſtarentur & prohiberent, æquum fuit, ut civilis etiam poteſtas ſuppetias ferret, abſterrendo tabelliones, ne iſtas furtivas filiorum ſponſiones nuptiales in ſua commentaria referrent? Nihil æquius fingi poterat. Aut ſaltem æquiſſimum fuit, ut ea Pragmatica conſtitutione, qua minoris momenti contractus excipere tabelliones vetantur, hunc, qui maximi momenti eſt, in quo paterni conſilii maturitas præcipue requiritur, multo magis vetari intelligatur.

Ergo non eſt dubitandum, quin ſponſalia, de quibus quærimus, tum jure civili communi (etiam quatenus hoc in Matrimonialibus Jure Canonico noviſſimo correctum fuit) tum etiam noſtro municipali ſint irrita & caſſa. Et ſic quidem olim ſenſeram ſcriſperamque: nec de Jure civili eſt, quod mutem quidquam. Verum ad laudatam Pragmaticam quod attinet, nolo diſſimulare gravem difficultatem, quam opponi poſſe mihi video, quæ talis eſt. Ea, qua de agimus, Pragmatica ante minus ducentos annos promulgata fuit. Interim ex Neapolitanis JCtis, qui ætati Pragmaticæ illius æquales fuere aut ſuppares, nemo unus, quod ſciam, inventus eſt, qui iſtius ſanctionis vim atque intelligentiam etiam ad ſponſalitios contractus extenderet. Atqui ii, qui conditæ legis tempore vixerunt, aut ei ætati ſuccreverunt, optime noſſe poterant, quæ mens quodque ingenium Pragmaticæ illius eſſet. Ergo ex JCtorum æqualium ſilentio optime perſpicitur, conditoribus ejus legis hoc tantum ſuiſſe propoſitum, ut ceteris filiorumfam. conventionibus ſine paterni conſilii maturitate factis occurrerent, eoſdem vero conditores de ſponſalibus nihil fuiſſe ſollicitos.

Huic quidem difficultatis nihil habeo, quod reponam: ſi quidem ingenue, uti par eſt, & ex animi ſententia agere volumus. Sic enim ſum: a cavillationibus ſemper abhorrui:

horrui. Esto igitur. Fateamur, ea Pragmatica sponsaliorum contractus non contineri: maxime quum hucusque tabelliones impune filiorumfamil. conventiones sponsalitias exceperunt, non requisito parentum consensu atque præsentia. Sed tamen nemo mihi hoc eripiet, quin, quum ea lex patrium consensum ad ceteras longe minoris momenti pactiones desideraverit, eadam præ se aperte tulerit, multo magis in sponsaliorum contractu patrium consensum exquirendum esse. Verum quia de sponsalibus, ne patris injusu fierent, satis in Jure civili cautum fuerat, neque id in Jure Canonum usquam correctum videbatur: idcirco nova lege municipali, quæ filiosfam. in officio contineret, supersedere potuit. At vero S. C. Macedoniorum, qua parte deficiebat, ea parte per celebrem Pragmaticam, de qua tamdiu loquimur, merito suppletum fuit. Ac de his hactenus.

PARS ALTERA.

Consectaria præcedentis doctrina.

21. *Ex sponsalibus filiorumfam. nulla oritur actio nec civiliter, nec Canonice: imo vero judices patribus adversus filios suppetias ferre debent. Ac stultus est labor obsecrare filios, ut renuntient sponsalibus, alioqui irritis.* 22. *At sponsalia, a quibus patres injuste dissentiunt, tantisper in suspenso manent, donec judex pronuntiaverit.* 23. *Proponitur objectio petita ab* Honestate, *quæ a furtivis filiorumfamil. sponsalibus oritur, non oritura, si essent irrita. Resp. in his oriri dubium Honestatis impedimentum, quod tamen pro vero impedimento est habendum, quia in Sacram. sequenda est pars tutior.* 24. *Opponitur Tribunalium laicorum* stylus. *Quem tamen ostenditur*

ditur cauſæ noſtræ favere. De edicto exhibitorio & prohibitorio. *Recens S. Conſilii ſententia pro patria poteſtate*. 25. *In nonnullis caſibus merito judices filiis adverſus patres auxilio veniunt*. 26. *Quinque objectiones petitæ ex Curiar. Epiſcopalium praxi*. 27. *Ea praxis deſumenda eſt ex Prælatis doctrina & prudentia illuſtribus. Laudantur præ ceteris Aloyſius Riccius, & hujus Diſſert. Auctor, atque Eminentiſs. SPINELLIUS Archiep. Neap.* 28. *Reſp. ad ſingulas objectiones. Incidere caſus aliquos, in quibus Prælatus pro filiis ſtare debeat, maturando nuptias. Hodiernis moribus diſſenſum patrium actis inſinuari, haberique ejus rationem*. 29. *Ad V. objectionem reſponſio accuratior. Anterioribus ſponſalibus validis, non item invalidis, impediuntur poſteriora, ne tranſeant in Matrimonium. Quare illa, quibus parentes cum ratione obſiſtunt, quum ſint irrita, nullum debent impedimentum afferre*. 30. *In praxi ante dicta ſponſalia ſunt moratoria tantum, non peremptoria*. 31. *Optandum, ut hoc ipſum publico Eccleſiæ judicio definiatur, ut amputetur ſeges infinita perjuriorum, quæ ex hac una radice pullulat. Deferre jusjurandum quando non licet ex Auguſt. Obſtruendas eſſe perjurii quaslibet rimulas*. 32. *BENEDICTI XIV. laus. Ex ejus* Brevi *graves contra filiorumfam. deteſtandos conatus ſententiæ excerptæ*.

21. QUorſum vero, inquies, hæc tam multa de ſponſalibus iſtiuſmodi? Nempe ut intelligatur, ex eis, utpote plerumque ab initio invalidis, nullam pari obligationem, nullamque exinde actionem prodi, non tantum jure civili (ex cujus diſpoſitione non ſolum mutuo diſſenſu a ſponſalibus recedi poteſt, ſed etiam ex alterutrius ſponſi renuntiatione) ſed ne Canonico quidem, quod ceteroqui ſolet ſponſorum alterum refracta-

fractarium hortationibus, aut minis urgere, ut fidem liberet. Cur? Quia ea ſponſalia plerumque ab incunabilis irrita fuere: Imo ne citari quidem filius aut filia poteſt, ut in judicio ſiſtat, ubi de juſto patris diſſenſu conſtitit. Nec hoc ſatis: verum quia eadem ſponſalia deteſtanda ſunt ac prohibita, poteſt tum jure patriæ poteſtatis multis modis compeſci filius, ne fidem præſtet, tum vero judex imploratus (præcipue ubi juſte pater diſſentiat) debet omnibus juris remediis huic malo obviam ire. Poſtremo (ut plura alia hujus generis conſectaria taceam) non coguntur patres ad filiorum genua ſe provolvere, ut ſponſalibus ſuo injuſſu contractis renuntient: quemadmodum & quoties unus ex ſponſis a ſponſalibus recedit, hujus pater non cogitur partis alterius veniam largitionibus & pecunia redimere, ut poſſit filium aut filiam elocare alteri, de quo inferius diſputabitur.

22. Quid ſi vero, inquies, contracta ſint ſponſalia in uno ex iis caſibus, quibus ſive propter majorem filiæ ætatem, ſive parentum moroſitatem, cunctationem, avaritiam, licet liberis ſibi conditionem quærere, aut vero ſaltem judicis auxilium implorare? Annon iis ſaltem caſibus ſponſalia & erunt valida, & actionem producent? Reſpondeo, quidquid de vigore ſponſaliorum in hiſce caſibus ſit (XVI) non ante tamen actionem adverſus alterum ſponſum renitentem, aut contra parentes impedientes dari, quam conſtito, illum eſſe unum ex antedictis caſibus: id quod ei parti, cujus intereſt, probare incumbit.

Atque hæc in univerſum ſunt poſitæ doctrinæ conſectaria,

(XVI) De quo vide ſuperius dicta num. 17. Nimirum ſponſalia illa, quibus patres injuſte diſſentiunt, non erunt quidem ab initio irrita: ſed tamen quia id diſceptatione & judicis ſententia indiget, tantiſperdum judex ſuper eo pronuntiet, in ſuſpenſo manet.

ctaria, quæ leviter tantum adumbrata non neceſſe fuit ſingulatim deducere: nec enim ignoro, ubi in rem præſentem venitur, pro circumſtantiarum varietate etiam varia fore rerum ſingularum judicia.

23. Verum illam conſecutionem, quæ ſtatim in oculos incurrit, non poſſum heic diſſimulare. Nam ſi ſponſalia, de quibus tamdiu loquimur, cenſeantur invalida, nullum ex iis inducetur Honeſtatis impedimentum. Nunc vero praxis contrarium obtinet. Reſp. naſci quidem exinde Honeſtatis impedimentum: verum non indè ſequi, ſponſalia illa fuiſſe valida. Quod totum quale ſit, brevi ſic accipe. Jure antiquo *Honeſtas* etiam ex irritis ſponſalibus inducebatur. Id quidem ſuſtulit Trid. Synodus, vetans ex ſponſalibus undecumque invalidis id impedimentum inferri: ſed tamen Trid. ſanctio intelligenda eſt de initio irritis: nam ex initio validis ſponſalibus, ſed poſtea ob diſſenſum, mortem, fornicationem, notabilem ſponſi unius mutationem evadentibus invalidis oritur optime illud impedimentum: de quibus omnibus vide Fagnanum in *cap. Ad audientiam, de ſponſal.* num. 29. ubi & Decretum Congr. Cardinalium ſuper ea re, idque a Papa comprobatum affert. Venio nunc ad ſponſalia, maxime indigna, inſcio aut diſſentiente patre facta. Ea quidem ex multorum ſententia (quos Muſcettula noſter ſup. n. 167. laudat) ab initio fuere valida, etſi poſtea ob offenſiones quæ prævidentur, irrita fiunt, hoc eſt minime obligatoria. Hæc opinio quum haud paucos patronos præferat, ſatis habet virium, ut ex dictis ſponſalibus inducatur impedimentum. Nam in iis, quæ ſubſtantiam Sacramenti tangunt, (cujuſmodi ſunt omnia impedimenta dirimentia) tutior inſiſtenda eſt via. Et enim etſi ſecundum meam ſententiam illa ab incunabilis invalida erant; id tamen negatur ab aliis. Quid reſtat igitur, niſi ut in praxi ita

geratur negotium, tamquam ſi revera id impedimentum oriatur; cujus ceteroqui venia, ubi opus fuerit, facillime impetratur? Deinde etiam ſecundum noſtram ſententiam adhuc inferri id impedimentum, neceſſe eſt. Dixi enim invalida initio eſſe ſponſalia, ſi juſte pater diſſentiat, at valida (intrinſecus inquam valida) etſi donec id probetur, ea in foro tamquam in ſuſpenſo habebuntur) ſi injuſte. Atqui totum hoc (*juſte* ne an *injuſte*) eſt in judicio diſceptandum: quod judicium, utpote ex pluribus juris factique circumſtatiis pendens, non eſt expeditiſſimum: adhæc autem & judex falli ut homo poteſt. Itaque quum non expediat Sacramenti valorem in diſcrimen adduci: ad eam ſe praxim conformare omnes debent, quæ tutior eſt, ac impedimentum honeſtatis ex his ſponſalibus oriturum agnoſcere; ac ſi ſit diſpenſationi locus, eam minime negligere. Atque ea eſt hujus difficultatis enodatio.

24. Jam vero mihi opponetur fortaſſis ſtylus, uti vocant, noſtrorum Tribunalium, in quibus ea ſponſalia haberi valida videntur, & ex iis dari actio & coercitio. Reſpondeo, etiam ſi noſtrorum Tribunalium *ſtylus* talis eſſet, qualis deſcribitur (quod tamen pernego) deberet is *ſtylus*, ſi modo juri obſiſtat, ſi honeſtatem & Jus Divinum & naturale de honorandis parentibus everrat, deberet, inquam is *ſtylus ſtylo* contrario corrigi & emendari: id quod antiquitas *ſtylum vertere* appellabat, ſi apte metaphoram a ſtylo ſcriptorio ad Curiæ ſtylum trahere libeat. Verum quod hac reſponſione non indigeam, maximopere lætor. Nam ſi de laicis conſiſtoriis agitur, hæc, ut alibi attigimus, nullam ex ſponſu actionem admittunt adverſus alterum detrectantem. Nec unquam fando auditum eſt, præturæ viribus ſponſum refractarium adigi, niſi ſicubi ſtuprum intervenerit: de quo alibi. Ergo ju-

go jure communi (ſicuti & noſtro municipali) adverſus ſponſorum alterum nulla conceditur actio (XVII) imo jus civile, quantum in ſe eſt, renuntiandi ſponſalibus præbet veniam. At vero ubi neutra pars diſſidet, & inter utramque de nuptiis celebrandis jam convenit: tunc adverſus impedientes actio dabitur fort. de injuriis, aut de dolo, aut ſiqua alia id genus actio prodi ſolet. Ad hæc ſicubi unus ex ſponſis a propinquis occultatur, tunc noſtris moribus agit nonnumquam ſponſus alter adverſus propinquos alterius *interdicto exhibitorio*, interdum & *prohibitorio*: utrumque tamen (XVIII) improprie, & contra naturam utriuſque interdicti. Atque hæ ſunt ferme actiones, quæ in diſceptationibus Matrimonialibus in uſu eſſe ſolent in laicis Tribunalibus. Scio ne ex his quidem quas

(XVII.) Nam quamvis jure naturali conſiderato ex ſponſalibus non ſecus, ac ex quavis alia pactione, ſua naſcatur obligatio: tamen ſcitum eſt, jus civile non omni obligationi aſſiſtere, ut proinde non ſit mirandum, ſi ob infinitam repudiorum licentiam, nulla ex jure civili prodita ſit actio ex ſponſalibus, quamvis ſtipulatione firmatis, vel quamvis pœna in ſtipulatum deducta fuiſſet, *l.* 1. *C. de ſponſal. leg.* 2. §. 1. 2. *D. de divort. leg.* 2. *C. de repud. leg.* 2. *C. de inut. ſtipul.*

(XVIII) Dico improprie conveniri propinquos interdicto exhibitorio (quod hodie vulgo vocatur Mandatum ad exhibendum) nam, contra eo interdicto agit habens patriam poteſtatem adverſus alios, ut filium quem in poteſtatem habet, exhibeant. Et interdicto prohibitorio juvatur pater ſive alius aſcendens, quominus prohibeatur ducere aut abducere filium. At hodie interdum utroque interdicto ab uno ſponſo conveniuntur alterius non tantum propinqui, ſed etiam pater aut avus, ut exhibeat filium aut filiam quos in poteſtate habet, aut vero ne abduci prohibeat. Id quod eſt contra naturam utriuſque interdicti: nam utrumque a Prætore proponitur in gratiam habentium patriam poteſtatem, non adverſus eoſdem. Vel vide lib. XLIII. Digeſtor. tit. 30. qui eſt *de liberis exhibendo, item ducendis*, necnon & Codicem eod. tit.

At enim dixerit fort. aliquis hodiernam fori noſtri praxim niti *l.* 2.

quas dixi actionibus filiosfamil. juvari posse aut debere. Ac plura nostrarum Curiarum *præjudicia* (quo nomine antiqui appellabant, quas nunc *Decisiones* vocamus) quibus filiorumfamil. vota profligantur, facile esset viris pragmaticis, quibus hæc sunt in manibus, per otium colligere. Verum instar omnium sit ultimum S. R. Consilii S. Claræ decretum, quod ante hos paucos dies in eo Sacratiss. Consistorio factum est: per quod sapientissimi Judices præ se aperte tulerunt, propositum sibi esse, ad constantem æqui bonique tenorem Tribunalia nostra exigere: id vero nunc quum maxime sub CAROLO REGE justissimo & civilitati deditissimo: quem bono Reip. natum DEUS OPT. MAX. diu fospitet atque fortunet. Id jam *præjudicium* quia recens est, non gravabor heic (XIX) subjicere.

25. Ce-

D. cod. tit. Nam ibi Hermogenianus loquitur de marito, non de sponso. *Imo magis*, inquit, *de uxore exhibenda ac ducenda pater etiam, qui filiam in potestate habet, a marito recte convenitur*. Quid autem sponsus cum marito commune habet? Maritus per *in manum conventionem* potestatem habet in uxorem, quæ maritito est loco filiæ: præterea idem maritus, ut usitatis locutionibus utar, habet jus ad rem & in re: at sponsus, quamdiu talis est, nullum adhuc civiliter jus habet. Nam etsi ex jure naturæ ex sponsalibus, ut ex omni alia conventione, nasceretur obligatio, imo & jus ad rem: tamen, quia jus civile non omni obligationi assistit: sic ne huic quidem, quæ ex sponsalibus alioqui nasceretur. Ergo naturali tantum, non item civili ratione assequitur sponsus jus ad rem.

Ex hactenus dictis constat, ex jure civili sponsos non juvari interdicto exhibitorio aut prohibitorio. Et ita quidem de jure civili procedit in sponsalibus validissimis. At ubi sponsalia propter dissensum paternum sunt invalida: tunc quis dubitat, quin nullus omnino locus sit sive exhibitorio sive prohibitorio interdicto? Id quod per nuperam S. Consilii sententiam mirifice a me confirmari potest: quam in seq. *Adnotationem* rejicio.

(XIX) *Laurentius Piscopus* accusatus osculi fuerat a *Joanna Rogerio* paris conditionis puella, cum qua & sponsalia coram Parocho contraxerat. Quumque causa proposita fuisset in M. C. Vic. decretum fuit, citari

25. Ceterum ſiquando contrarium *ſtylum* conſiſtoria noſtra tenuiſse reperientur, ajo plerumque id in illis caſibus eveniſse, quando patres ſine ratione filiorum æquiſſimis votis obſiſtunt: quibus ſane caſibus & judicis auxilium adverſus difficiles parentes rite imploratur, & judex interpellatus poteſt pro merito cauſæ filiisfamil. ferre ſuppetias. Nihil ergo negotii ex Tribunalium praxi faceſſitur.

26. At etiam ad ultimum Eccleſiaſticæ Curiæ praxim objici mihi poſse video, in qua ſponſalia injuſſu parentum

citari & capi dictum Laurentium. Hunc quia interim Horatius pater abduci extra regni fines curaverat: inſtitit mulier, ut cogeretur Horatius pater ad exhibendum filium. Cui petitioni ita detulit eadem M. C. ut (*per appuntamentum* quod vocant) placeret, Horatio patri fieri *mandatum ad exhibendum ſub pœna ducatorum ter mille*, nim. ut ſub ea pœna filium intra menſem exhiberet. Ubi id mandatum Horatio denuntiatum fuit: is *remedium ſupplicationis ad finem revocandi mandatum* produxit in Sac. Conſilio: ubi propoſita cauſa in *Aula* viri Ampliſs. Antonii Magiocchii Sanctioris Concilii Quinqueviri, ad relationem Ill. March. Villaplanæ Judicis M. C. Vic. poſt maturam diſcuſſionem decretum fuit (idque ſub finem menſ. Julii hujus ann. 1742.) *ſuſpendi executionem mandati M. Curiæ & eamdem contra Horatium amplius non procedere*. Cauſas decreti hujus has ferme ſacratiſs. ac providiſs. Conſiſtorium habuit: Horatium ſine patriarum legum fraude aut detrimento, ſed jure patriæ poteſtatis id feciſſe, quod in ea facti ſpecie factum oportuit: proinde, utpote jure ſuo uſum, abſolvi oportere.

Quandoquidem autem in hoc judicio ab advocato puellæ producebatur exemplum *Franciſci Calò*, ſciendum eſt longe diſparem hujus cauſam fuiſſe. Adoleſcens N. N. filius Franciſci Calò poſt ſtuprum virgini N. N. ejuſdem ferme conditionis oblatum, ſuaſore fort. patre, aufugerat extra Regnum. Hactenus quidem nihil moleſtiæ Franciſco patri creatum fuit. Verum quia idem Franciſcus teſtibus a ſe ſubornatis puellam ejuſque domum infamare malis artibus non dubitavit: ob hoc crimen jure optimo Senatorum ſuffragiis damnatus fuit cum hac formula, *Carcer paſſus cedat in pœnam*.

tum facta haberi valida videntur. Id vero multipliciter oſtenditur. I. Quia inſtantibus ſponſis Prælatus non tantum interponit decretum de contrahendo, verum etiam, ne forte turbentur a parentibus nuptiæ, dat veniam contrahendi ſine prævis banniis. II. Quia ſi alter ſponſorum reluctetur, inſtante altero, Prælatus urget per juris remedia refractarium ad præſtandam fidem ſponſalio-rum. III. Pater opponens diſſenſum ſuum, quantumvis juſtum, nihil agit, nec reſcindit ſponſalia. IV. Imo aliud remedium non relinquitur patri, niſi ut qua minis qua largitionibus alterutri ſponſorum ſuadeat, ut ſponſalibus renuntiet. V. Etiamſi huc uſque dicta non perinde, uti objectum eſt, in omnibus Epiſcopalibus Conſiſtoriis obſerventur, at hoc certe in omnibus ſancte ſervatur. Etenim priora ſponſalia, quamvis invitis Parentibus & cum perſona indigna fuerint contracta, infirmant poſteriora ſponſalia auctore patre cum digna perſona celebrata, & impediunt ne hæc ſecunda ſponſalia per conſenſum de præſenti tranſeant in Matrimonium. Ergo ſponſalia iſta, quæ hactenus impugnavimus, a Prælatis validiſſima reputantur. Vides jam ut hoc uno telo dicta hactenus ſubrui atque everti videantur.

27. Antequam ad ſingula reſpondeo: ajo, non id quærendum eſſe quid unus alterve Prælatus in ſuo tribunali ſequatur, verum quid ii præ cæteris faciant, qui prudentiam juris utriuſque apprime tenent, quique ad hanc prudentiam ſtudio partam, etiam illam alteram animi facultatem, quam virtutem appellant prudentiæ, adjungunt, Ajo, ab his in hac parte Curiæ praxim petendam eſſe. Ac notum eſt, quid in hac Archiep. Curia Neapolitana decidendum aliquando putaverit Aloyſius Riccius, poſtea Epiſc. Vici Equenſis, in cauſa matrimoniali hujus generis (de quo vide tum ipſum Riccium in *Deciſ. Cur. Archiep.*

Archiep. Neap. dec. 24. par. 3. 346. 347. tum noſtrum auctorem infra num. *346. 347.*) nam fuit auctor, ut quoddam Matrimonium diſpar & invitis propinquis, de quo diſceptabatur, non tantum ad tempus, ſed in perpetuum impediretur. Deinde & hoc ſcio, plures eſſe nunc Præſules juris peritiſs. ac moratiſſimos, quos idem plane ſentire animadverti, quos quidem heic nominare non attinet. Nam pro omnibus vadem ſe dabit doctiſs. ac piiſſimus Franc. Maria Muſcettula Archiep. Roſſanenſis, qui diu Romæ Theologi & Canoniſtæ ſumma cum nominis celebritate locum laudemque ſuſtinuit. Is, inquam, non pretio conductus, ut cauſæ ſerviret, nec abreptus partium ſtudio, ſed in ſeceſſu religioſo, viribus obedientiæ compulſus, hanc præclariſs. Diſſertationem dedit, quæ Romæ prius cenſorum ſuffragiis comprobata prodiit, nunc vero ad publicam utilitatem recuditur. Sane ſiquid forte abſonum in ea Diſſert. repertum fuiſſet, numquam is ad Roſſanenſis Eccleſiæ infulas doctrinæ pietatiſque merito promotus fuiſſet. Verum quo piaculo heic præterire poſſum Eminentiſs. Archiep. JOSEPHUM CARD. SPINELLUM? De cujus quidem ſumma pietate, eruditione, ſeverioris diſciplinæ ſtudio, ſuæque Cathedræ Sacerdotio per omnes partes ſancte atque integre adminiſtrato, ut mentionem injiciam, non hic nunc locus eſt. Verum illud præſtare poſſum, hunc tantum virum ab id genus indignis conjunctionibus ſuapte ſponte merito abhorruiſſe ſemper, atque abhorrere. Ergo, uti dicebam, ab hujus generis Prælatis, cujuſmodi haud paucos ætas hæc noſtra commonſtrare poteſt, petenda eſt praxis Epiſcopalium Curiarum.

28. His in anteceſſum notatis: ad I. reſpondeo, id totum, quod objicitur, procedere in iis caſibus, in quibus, anttentis omnibus circumſtantiis, immerito patres diſſen-

ſentiunt, & in quibus adverſus parentum injuſtitiam, ſordes, infenſum animum judex imploratus auxilium affert nupturientibus, præſertim ſi ſtuprum intervenerit, nec ex Matrimonio graves offenſiones orituræ timeantur. Quid, inquam, iſthic facias, ubi omnes circumſtantiæ Matrimonium eſſe contrahendum ſuadeant? Annon etiam interdum remittenda ſunt banna, nequa mora neceſſariis nuptiis objiciatur? ad II. nego ſecundum hodiernos mores, nimis urgeri reluctantem ſponſum ad perficiendum Matrimonium, multo id minus, ubi conſenſus paternus deſit: Sed tamen incidere caſus interdum poſſunt, in quibus id fieri expediat. Quid ſi enim ſtuprum oblatum puellæ fuerit? Tunc (ait Noſter Dub. V.) ſi puella humili loco ſit nata, & oritura ſcandala timeantur, præſtabit dotari puellam, quam duci. Audio. Sed tamenquid ſi hæc ſit paris conditionis? Quid ſi vero puella clari ſanguinis ſe minus nobili proſtituerit? Quid ſi de eo probro manarint vulgo rumuſculi? Quid heic aliud facias, niſi quod ſuadeat neceſſitas? Ad III. nego ullam reperiri uſquam Epiſcopalem curiam, in qua pater opponens ſuum a filiorum ſponſalibus diſſenſum rejiciatur. Imo vero & audiri parentes certum eſt, & eorum diſſenſum actis matrimonialibus inſinuari, poſtremo & diſſenſus hujus haberi maximam rationem; ſed tamen ſicubi forte minor habetur ratio, quam par ſit, id hominum, non legum, imbecillitati eſſe tribuendum, quis non videt? Ad IV. ſupervacaneum eſt quidquam reponere. Poſtremo ad V. aliquanto accuratius eſt reſpondendum.

29. Neque enim maximam hanc difficultatem, quam ipſe ab initio objici poſſe providi, diſſimulare fuit animus. Achilles ergo adverſariorum hoc potiſſimum telo nos impetit. In Curiis, inquiunt, ſponſalia filiorum clam patre,

patre, quamlibet indigna, infirmant ſecunda ſponſalia & impediunt Matrimonium cum altera perſona, quare habentur ut valida. Atqui ajo, me hoc unum ſcire, Matrimoniis afferri quidem ſolere impedimentum impediens per anteriora ſponſalia cum diverſa perſona contracta, modo tamen ea ſint valida atque obligatoria. Verum utrum ſponſalia parentibus juſte invitis facta ſint obligatoria, de eo etſi nihil dum Eccleſia pronuntiavit; at Synodus Tridentina videtur ea tamen ſaltem implicite habuiſſe caſſa & irrita in eo, quod ait Eccleſiam illa deteſtatam ſemper eſſe ac prohibuiſſe (de cujus argumentationis vi vide mihi ſuperius dicta in hac *Mant.* num. 13. 14. 15.) præſertim quum eadem jure civili ſint irrita, necdum ea juris civilis diſpoſitio contrario Eccleſiæ judicio reformata fuerit: præſertim etiam quum eadem ſint Theologice invalida (ut Noſter ſolidiſſime toto ferme *Dub. IV.* demonſtravit) ac Juris Canonici & civilis generalibus regulis (de turpibus ſcilicet promiſſionibus) adverſantia. Ergo Matrimoniis affertur quidem impedimentum impediens per anteriora altera ſponſalia, modo tamen ſint valida: nam ſi ſint invalida, nullum prorſus impedimentum gignent. Vide ſup. num. 27. quid in hac Archiep. curia de his ſponſalibus cenſuerit Riccius. Atque hæc quidem ſcio, nec quidquam ultra pronuntio. Ceterum quænam in hoc negotio ſit curiarum praxis, non eſt meum rimari.

30. Verum ſi adhuc urgere pergas ac percontere, ecquænam ſuper ea re ſit Tribunal. methodus: ajo anteriora ſponſalia invitis parentibus facta eſſe impedimenta tantum moratoria, ſeu dilatoria comparate ad Matrimonium cum diverſa perſona, non vero peremptoria, &, ut loqui conſuevimus, impedimenta prorſus & abſolute impedientia. Nimirum enim per illa mora injicitur nuptiis: at mox conſtito, ea fuiſſe invalida, impetratur de-

cretum de contrahendo. Poſſem ejus praxeos exempla proferre, ſi id opus eſſet.

31. At ſi verum fateri volumus: optandum eſſet, ut exſtaret tandem publicum Eccleſiæ judicium de eo, utrum ſponſalia diſſentiente cum ratione patre facta habenda ſint pro impedimento impediente Matrimonium cum ſecunda perſona auctore patre contrahendum. Non nego exſtitiſſe de ea re ſingularium quarumdam Eccleſiarum judicia: vide Auctorem noſtrum infra num. 295. ubi Synodi Regienſis, necnon & Lauſanenſis Synodales Conſtitutiones producuntur, per quas ſponſalia clam parentibus a filiisfam. contracta declarantur irrita, etiam ſecuta poſtmodum copula inter ſpondentes. Verum, ut ingenue profitear, expetendum eſſet, ut PAPA modo dicta furtiva atque indigna ſponſalia nulla eſſe publico judicio declararet, nec per ea impedimentum alteri digno Matrimonio afferri. Quid ita? Omitto quod id juris explorati eſſe, jam ſupra demonſtratum eſt. Verum, in quo caput eſt, hoc uno Pontificis & Eccleſiæ judicio obviam iretur quotidianis perjuriis, quibus Epiſcopales Curiæ polluuntur. Ut ecce filiis invito patre indigna ſponſalia contrahentibus, & exinde cum eadem perſona nuptias contrahere adnitentibus, non aliud ferme efficacius remedium patri ſupereſt, quam viles teſtes pecunia corruptos producere, pejeraturos, huic aut illi mulierculæ (quæ & in idem perjurium ſeſe componit) fidem antea datam. Nunc ſi ſponſalia iſtiuſmodi quæ a patre impugnantur, publico judicio invalida eſſe decerneretur: præcideretur dupliciter hiſce perjuriis via, primum quia non opus haberet pater ad has technas confugere, ſi quæ impetit ſponſalia, habeantur invalida: deinde fruſtra mulierculas inſtrueret, teſtaturas ſibi antea fidem datam, quando hæc etiam anteriora ſponſalia haud ſecus habenda eſſent irri-

ta,

ta, quippe invito patre & æque indigna. Idem dicendum erit & de iis Matrimoniis, quæ auctore patre & propinquis, rite & ſancte contrahere ſit animus, haud enim raro ex procorum aſtu & invidia mulieres & falſi teſtes ſubornantur, qui per fidei datæ ſpeciem nupturientes divexent malis artibus, & moras nectant. Omnino non alia ſeges eſt perjuriorum feracior, quam hæc, quæ a ſponſaliorum probationibus affertur. Itaque publice intereſſet, ut ea tantum ſponſalia fidem in Tribunalibus Epiſcopalibus ac laicis facerent, quibus & patres conſenſerint (exceptis iis caſibus, in quibus injuſtus patrum diſſenſus ſponſalia non irritare debeat) & a Parochis aut publ. tabellionibus excepta fuerint, niſi ſi qui ſunt caſus alii, in quibus aliud ratio ſuadeat. Ceterum nihil magis e re Chriſtiana & publica fuerit, quam præcidi occaſiones perjuriis, propter quæ hodie male audit Chriſtianum nomen. Familiare olim fuit deferre in judicio alteri juſjurandum, quamdiu Chriſtiani mortem potius ſibi oppetendam putaſſent, quam pejerare. At hodie, poſtquam nulla eſt Divini nominis reverentia, nulla jurisjurandi religio, tenenda eſt Auguſtini regula, quam retulit Gratianus can. 5. 22. quæſt. 5. *Ille qui hominem provocat ad jurationem, & ſcit eum falſum eſſe juraturum* : & quæ plura ibi ſequuntur dicta graviſſime. Ex qua regula non tantum ſequitur, non licere deferre jusjurandum ei, quem ſcias pejeraturum : ſed & præcludendas eſſe perjuriis rimulas omnes, per quas perreptare poſſint. Certe quamdiu ſponſalia furtiva atque indigna filiorumfam. valida habentur, redundabunt quaqua verſum perjuriis Eccleſiaſticæ Curiæ, dum non tantum ii in quibus caritas refrixit multis modis, verum & honeſti ceteroqui patres ad hunc ſcopulum illidunt navem: dumque nullum aliud remedium ſibi relinqui vident, eo tandem recur-

runt, quod unice reſtat, ut ad perjuros teſtes, fœminas pretio corruptas, tamquam ad ſacram anchoram, ad ultimum deveniant, hoc eſt ad remedium malo deterius.

32 Ceteroqui hæc quæ hactenus ſcripta ſunt quæque ſcribentur, S. R. ECCLESIÆ ac SSmi Dñi Apoſtolici BENEDICTI XIV. judicio ſponte ſubmitto: quem confido, qualiacumque iſta ſunt, æqui bonique conſulturum, tam privatim, quippe unum omnium juris univerſi tum Divini, tum humani conſultiſſimum, quam etiam publice, ut qui nuper (die 17. Novemb. an. 1741.) pro ſui Sacerdoti officio datis publice litteris *in forma Brevis*, quod incipit *Satis vobis compertum*) Cathedræ Apoſtolicæ ſenſus adverſus iſta minime ferenda filiorumfam. connubia graviter ac pro dignitate deprompſerit. Earum litterarum exemplum infra, ſuo loco dabitur. Interim unum aut alterum locum heic adſcribere non pigebit. Cujuſmodi eſt illa expoſtulatio: *Huic etiam malorum origini accepta ſunt referenda ipſa quoque ſecreta Matrimonia contracta a filiisfam. contra patris juſte diſſentientis voluntatem: ex quibus quam gravia incommoda exoriri ſoleant, neminem latet.* Itemque illud, ubi Epiſcopos adhortatur, ut ſedulo inquirant, *An* (contracturi Matrimonium) *ſint ſui vel alieni juris; an filiifam. quorum nuptiæ patri juſte diſſentienti ſint inviſæ. Ab Epiſcopali etenim, quod geritis, munere nimium eſſet alienum, facile præberi filio inobedientiæ occaſionem.* Verum de his alibi. Antequam huic Mantiſſæ finem imponam, proderit ex Conventionibus ſeu *Concordatis* inter SS. D. N. BENEDICTUM XIV. P. M. & Sereniſſimum Regem. N. CAROLUM an. 1741. factis huc afferre quod legitur Cap. IV. n. 3. in hæc verba: *Spetteranno parimente a ſoli Giudici Eccleſiaſtici privativamente le cauſe Matrimoniali, nelle quali ſi tratti ſopra la validità, o invalidità sì del Matrimonio, come degli ſponſali.*

DIA-

DIATRIBA I.

In Canonem Illiberitanum LIV. de quo ſupra in Mantiſs. num. 3. diſputatum fuit.

1. *In Can. Illib.* ſponſalior. *nomine nec Matrimonium venit, nec ſponſalia vulgo cognita.* 2. *Sed ſunt ſponſalia per oſculum, arram. & preces celebrata poſt pubertatem: quæ nuptiis æquiparantur Alexii imp. ſanctione.* 3. *Ante quam non plane exæquabantur.* 4. *Sed Alexius intermortuam diſciplinam revocavit; quæ jam vigebat ſub Trullana Synodo: cujus Can.* 98. *ex Balſamone exponitur: Fons juris hujus lex Moſaica.* 5. *Trullani can. interpretatio* ἀδέστοπος. 6. *Altera* ἀνώνυμος *interpretatio.* 7. *Hactenus dictorum epilogus & conſectaria.* 8. *Conſtantini lex de ſponſalibus oſculo & arra firmatis.* 9. *Origo oſculi in hiſce ſponſalibus a Chriſtianis & lege Moſaica.* 10. *Eadem Jac. Gothofr. opinio fuit. Tertulliani locus.* 11. *Ex Conſtantini conſtitutione in Bæticam miſſa, arguitur, oſculum iſtud jam antea inter Chriſtianos Hiſpanos viguiſſe.* 12. *Accurata Illib. Canonis expoſitio.* 13. *Oſculi ſponſalitii diſciplina in oriente perduravit: at interim in occidente exolevit, ubi remanſit tamen rigidior ſponſaliorum jure Canonico obſervatio, quam quæ jure Pandectarum innotuit.* 14. *Differentia inter jus civile & Canonicum in ſponſaliorum præſtanda fide.* 15. *Honeſtatis impedimentum ex eo manavit, quod olim ſponſalia nuptiis exæquarentur a Chriſtianis.* 16. *Canon. Illib. adeo ſponſalibus injuſſu patrio factis non favet, ut potius adverſetur.*

1. CAnonem illum jam ſup. in Mantiſſa num. 3. totum adſcripſimus, & heic iterum adſcribemus: *Siqui parentes fidem fregerint ſponſaliorum, triennii tempore*

pore abſtineant ſe a communione. Si tamen iidem ſponſus vel ſponſa in illo gravi crimine fuerint deprehenſi; excuſati erunt parentes. Si vero in eodem fuerint vitio, & polluerunt ſe conſentiendo, ſuperior ſententia ſervatur. Et ſupra quidem in Mantiſſa num. 3. plura in eam ſententiam diximus, quod *ſponſaliorum* nomine Matrimonium intelligatur; de quo vide ibi dicta. At re maturius expenſa, nego in eo Canone per ſponſaliorum fractionem intelligi debere Matrimonium per alterius conjugum abductionem diſturbatum, quippe quum huic qualicumque peccato parum conveniat *criminis* nomen & *polluendi* verbum, quæ in eo Canone ſequuntur. Nec poteſt intelligi adulterium ab uno conjugum patratum, quia vix fieri poterat, ut id crimen a conjugum parentibus procuraretur; & triennalis abſtentio a communione pœna levior fuiſſet, quam pro adulterii crimine; pro quo in eod. Concilio pœna gravior & diuturnior ſancitur, & aliquoties nec in fine communio dari jubetur. Nec vero vocabulum *ſponſaliorum* uti ſonat decet intelligere. Nam ſponſalia, cujuſmodi ex jure civili novimus (& qualia heic Ferd. de Mendoza intellexit) frangere, etiam temere, ex eodem jure civili ſemper licuit: uti dictum in *Mantiſ.* num. 2. 4. & 24. Quid ergo eſt? Ajo, *ſponſaliorum*, quorum fractores damnat is Canon, longe diverſam eſſe naturam noſtris ſponſalibus. Ea vero res altius eſt repetenda. Itaque id dabo operam, ut quibus gradibus ad veram Canonis intelligentiam devenerim, iiſdem inſiſtam, incipiens ab ultimis ſanctionibus, atque ita demum ad propoſiti Canonis interpretationem mihi aditum patefaciam.

2. Regula eſt Græcorum Canoniſtarum Balſamonis, Zonaræ, Matthæi Monachi cognomento Blaſtaris, aliorum, ſponſalia in omnibus æquiparari nuptiis, proinde non

non minus esse indissolubilia ac ipsas nuptias. Ea regula nititur Constitutioni Alexii Comneni, quam Mathæus Blast. * a se contractam affert in Syntagm. Alphabetico cap. 15. apud Beveregium (tom. 2. pag. 76. Edit. Oxon.) quæ incipit Μνησθαι, in qua inter cetera legitur, μετὰ δὲ τὴν ἱερὰν τῶν εὐχῶν ἐπωδὴν &c. *Post sacrum vero precum carmen, & consuetam arræ atque oculi observationem, exiguo vel etiam longiusculo temporis spatio interjecto, prout ipsis contrahentibus visum fuerit,* (ἀπαραιτήτως) *citra recusationem legitimas quoque nuptias succedere jubemus*. Hujus vero generis sponsalibus pubertas, sive eadem quæ nuptiis, ibi ætas præfinitur, nim. an. XII. pro femellis, XIV. pro maribus. Ante hoc tempus facta sponsalia, aut non adhibitis solemnitatibus, vetat habere robur verorum sponsaliorum & indissolubilium, sed ea tantum obligare secundum aliarum stipulationum & contractuum consuetudinem. At his alteris veris proprieque dictis sponsalibus negat, ex pœnæ adjectione robur accedere, aut aliunde, quam ex invocatione nominis Dei; per hanc vero fieri, ut indissolubilia maneant, ex illis tantum causis dirimenda, quibus & nuptiæ solvuntur.

3. Hæc est Alexii sanctio. Nam antea, Matthæo eodem teste, licebat sponsalia, etiam osculo & arris firmata per pœnæ præstationem solvere, Multo magis licebat nuda sponsalia solvere, quæ nihil aliud erant, quam nuda verborum vincula, quippe nec osculo, nec arra, nec precibus firmata.

4. Quum autem Matthæus dicit, ante Alexii sanctionem

* *Re enim vera verba, quæ mox dantur, sunt ex emptioni Matthæi. At Alexii constitutio super ea re, duplex est utraque longior, de quibus vide quæ mox dicuntur ad finem hujus Diatribæ in Adnot. VI. versus finem.*

nem licuiſse ſponſalia, etiam oſculo, & arris firmata, per pœnæ præſtationem diſsolvere, nolim ex eo colligas; Alexium omnium primum eam diſciplinam invexiſse, ut ſponſalia eo modo facta æquipararentur nuptiis, ſed eamdem jam antea vigentem, poſtea intermiſsam, ad priſtinam ſeveritatem revocaſse. Nam certe Alexii conſtitutioni præluſerat Trullanus Canon XCVIII. qui ſic concipitur. Ὁ ἑτέρῳ μνης ευθαίσαν γυνῖκα &c. *Qui alteri deſponſam mulierem, ea adhuc vivo cui deſponſata eſt, in nuptiarum ducit ſocietatem, adulterii crimini ſubjiciatar.* Ad quem Caaonem doctiſs. interpres Balſamon, (præfatus potuiſse videri heic neque fornicationem intervenire, quia conſtante Matrimonio cojerint, nec adulterium, quia illa nondum ὕπανδρος ideſt *nondum viro juncta* erat) ſubdit *Hoc non admittentes Sancti Patres decreverunt, ut tamquam adulter condemnetur, quia ad nuptiarum ſocietatem eam accepit, quæ eſt alteri deſponſa, quippe quum inter ſponſos oſculum proceſſerit, & arræ datæ ſint pro contrahentium ſecuritate. Nec ſponſus aliam uxorem potuit aliter ducere, niſi legitime ſolutis prioribus ſponſalibus.* Deinde addit, multo id magis ſuo tempore valere poſt Alexii conſtitutionem ſupra adſcriptam. Deinde pluribus interjectis, & hoc addit: *Si non proceſſerunt ſponſalia* (illa nim. quibus oſculum & arræ interveniunt) *ſed tantum conventiones pœnæ ſtipulatione munitæ, cujuſmodi ſunt quæ hodie fiunt* (δεσμωτινά χαρτία) *nuptiarum pactiones actis inſinuatæ: non punietur quis ex eo, quod pacta conventa tranſgreſſus, cum alia perſona Matrimonium copulaverit.* Deinde & fontem juris hujus aperit, legem Moſaicam. *Scias autem, in Lege Moſaica ſponſalia reputari pro nuptiis, & ſponſam vocari uxorem, & puniri ut adulterum, alterum qui eam duceret. Dicit enim Lex in V. T.* (Deut. XVII. 24.) *Et humiliavit uxo-*

rem

rem proximi ſui, ejus ſcilicet ſponſam devirginavit. Poſtremo de Maria (quam tantum ſponſam tunc fuiſse certum habet) admonitum Joſephum notat, *Ne timeas accipere Mariam uxorem tuam*. Quamquam revera (pace Balſamonis dixerim) heic *τὸ uxorem* tantumdem eſt ac *in uxorem*: ut ad finem *Diatr.* 2. dicam. Atque hæ magis notandæ ſunt Balſamonis in Trullanum Canonem animadverſiones. Nam in Zonara omnia eadem, ac breviora ſunt.

5. Verum in eadem Beveregiana editione poſt Balſamonem ſequitur ad hunc Canonem ἑτέρα ἑρμηνεία ideſt *interpretatio altera*, quam in Cod. Bodlejano ſe reperiſſe Beveregius teſtatur. In ea plures citantur leges civiles huc facientes, & duæ præ ceteris (cum iis tamen citationum numeris quos ſi ſequare, fruſtra eas in Baſilicis reperias: nec ubi ſint reperiendæ alioqui ſcio: certe impp. Chriſtianorum videntur) per quas *Sponſus non minus contra ſponſam ab alio ante nuptias corruptam, quam contra eum qui cum ea* (poſt nuptias) *adulterium commiſit, jure viri adulterii actionem movebat*.

6. Cæterum quod Balſamon (vide adſcripta ejus loca) dixerat, non potuiſſe ſponſum aliam a deſponſa ducere, niſi legitime ſolutis ſponſalibus prioribus; id pluribus declarat Scholiaſtes alter anonymus, cujus inſigne Scholium adhunc Trull. Can. in Cod. Amerbachiano a ſe repertum inſeruit Beveregius in ſuis Adnot. ad hunc Trull. Can. Is Scholiaſtes ſic incipit: Ἔτι δηλονότι &c. *Si ſponſalia nim. adhuc. legitime conſiſtant, & libellus repudii nondum miſſus ſit. Oportet enim, inquit lex* (quamnam legem heic intelligat, Moſaicam ne Deut. XXIV. 1. an alicujus Chriſtiani principis, non ſatis liquet: nam ceteroqui antiquæ Romanæ leges etiam ſine cauſa repudium ſponſo mitti ſinebant) *ut in Matrimonii ſolutione, ſic*

etiam in ſponſalibus libellum repudii mitti, propter juſtam videlicet cauſam. Deinde & eas cauſas enumerat, æque in ſponſaliorum ac Matrimonii diſſolutione valentes: uti ſunt illæ omnes quæ Matrimonium illegitimum efficiunt, adhæc aliena religio, morum turpitudo, fortunæ commutatio, graviditas ex alieno ſemine, dilatio nuptiarum ultra quadriennium, ſi violenter a Magiſtratu Provinciæ deſpondeatur, vitæ monaſticæ electio, impotentia, ſi ſponſus ſit Senator, aut alii graviſſimo muneri ſit obnoxius, aut ejus ſubſtantia ærario ſubjiciatur. Poſtremo & hanc Canonis rationem reddit, futilem illam quidem, ſed ex qua intelligas, Græcos in omnibus ferme, ſponſalia nuptiis adæquaſſe. *Si enim*, inquit, *qui dimiſſam ducit, adulterium committit, juxta ipſius Veritatis dictum* (Matt. V. 32.) *qui non legitime a ſponſo dimiſſam ducit, is* (*πoῦ τεταξεται*), *quo loco erit*?

7. Diutius opinione mea Trullano Canoni & ejuſdem Scholiaſti immoratum non me facti pœnitet: quippe quum plura inde ſcitu jucunda intelligantur. 1. Ac primum jam ante hujus Quiniſextæ Synodi ætatem ſponſalia fuiſſe duum generum neceſſe eſt; alia ut eſſent illa juri Romano cognita, ejuſdemque naturæ cum noſtris hodie ſponſalibus (quæ tamen Græci Canoniſtæ improprie ſponſalia nuncupari volunt) quæ majorem vim ad obligandum haberent, quam ceteri contractus: alia vero proprie *ſponſalia* dicta, eaque per invocationem Divini nominis perque oſculum & arras, & inter puberes tantum, celebrata. 2. Hæc poſteriora juri Pandectarum, imo & Canonico hodierno Latinorum incognita, apud Græcos jam ante Trullanam Synodum in uſu fuerunt, & etiamnum ſæculo XIV. uſurpabantur, tempore ſcilicet Matthæi Blaſtaris, quin hodieque apud Græcos in uſu ſunt, ut infra dicam. 3. Hæc eadem poſteriora proprie dicta ſponſalia Orientali jure

per

per omnia nuptiis adæquantur, itaut ex iis tantum cauſis, ex quibus nuptiæ, diſſolvi poſſe credantur. 4. Fons autem diſciplinæ hujus circa proprie dicta ſponſalia, ſi Græcis Canoniſtis credimus, jus non quidem Romanum (quod ſecus habuiſſe oſtendimus) ſed Moſaicum fuit. 5. Apud Latinos quidem nec hodie ſunt, nec olim, poſtquam collectiones Canonum compingi in unum corpus cœperunt, fuere in uſu ſponſalia hujuſmodi ſollemnia cum oſculi interventu celebrata, nec ullo modo ſponſalia nuptiis adæquantur (nec enim occidens Trullanos Canones adoptavit umquam) ſed tamen fatendum eſt, hanc Græcanicæ ſponſaliorum diſciplinæ notitiam permagno uſui fore ad pernoſcenda Latinæ Eccleſiæ ſponſalia, quorum obligatio longe major jure Pontificio eſt, quam jure civili, atque in nonnullis (veluti in impedimento honeſtatis) prope adæquat nuptias: de quibus inferius ediſſeram. Quod totum ex eodem juris Moſaici fonte (quo jure ſponſalia ferme exæquantur nuptiis) ad Latinam Eccleſiam manare debuit, a quo fonte etiam ſponſalia nuptiis ferme paria in Græcam Eccleſiam prorepſerunt.

8. Atqui hoc ipſum ſcire libet, unde & quando primum ea de ſponſalibus Matrimonio paribus, iiſque oſculo firmatis conſuetudo invaluerit. Nam hactenus non ultra Trullanam Synodum hoc eſt an. 692. proceſſimus. Nunc antiquiora adhuc veſtigia quæro. Sane nihil antiquius in hoc genere reperio Conſtantini ſanctione an. 336. quæ eſt *l.* 16. *Cod. de donat. ante nupt.* quæ ſic incipit: *Si a ſponſo rebus ſponſæ donatis, interveniente oſculo* (1) *ante nuptias hanc ſponſaliorum tempore &c.* Ex quibus vides, oſculum ſubſecutum ſponſalia nihil afferre vitium ad ea roboranda, ſed illud tantum, quod in celebrandis ſponſalibus intercedit.

(1) Ea conſtitutio refertur in Baſilicis lib. 28. tit. 3. cap. 16. his verbis: Ἐὰν ἐφίλησεν τὴν μνηστὴν ὁ μνηστὴρ ἐν τῷ τῆς μνηστείας καιρῷ &c. *Si ſponſus ſponſæ oſculum impreſſerit*

hunc vel illam mori contigerit, dimidiam partem rerum donat arum ad ſuperſtitem pertinere præcipimus, dimidiam ad defuncti vel defunctæ hæredes .... Oſculo vero non interveniente, ſive ſponſus ſive ſponſa objerit, totam infirmari donationem, & donatori ſponſo vel hæredibus ejus reſtitui. Mitto cetera conſtitutionis hujus: cujus rationem Cod. Juſtiniani interpretes non ſunt aſſecuti, ut qui exiſtimarunt, in oſculi pœnam (per quam pudicitia delibatur) eam diſpoſitionem factam: quum contracertum ſit, favore ſponſaliorum oſculo & arra firmatorum (quæ ferme apud Chriſtianos nuptiis exæquabantur) ita fuiſſe ab Imp. diſpoſitum. Per hanc autem legem oſtenditur, an. 336. quo lata fuit, jam in uſu fuiſſe hoc genus ſponſaliorum, quod quum ceteroqui juri Pandectarum ſit penitus ignorabile (nec enim ulla in Digeſtis aut ſcriptoribus priſci ævi uſquam eſt oſculi ſponſalitii mentio, multo minus quod ſponſalia nuptiis æquiparentur, imo contrarium paſſim in Pandectis decantatur) adhuc origo quærenda eſt oſculi ſponſalitii.

9. Equidem quum me in omnes partes verterem, nihil veriſimilius afferre mihi poſſe videbar, quam ſi hanc conſuetudinem a Chriſtianis repeterem, apud quos nihil oſculo ſanctius & uſitatius erat. Eo ſe in orationibus, & in ſacra Synaxi in ſignum mutuæ caritatis atque fœderis complectebantur: nec aliter, quam cum oſculi impreſſione ſeſe invicem ſalutabant. Itaque nihil frequentius in Apoſtolorum epiſtolis legimus quam illud, *ſalutate invicem in oſculo ſancto*. Vide Rom. XVI. 16. & 1. Cor. XVI. 20. & 2. Cor. XIII. 12. & 1. Theſ. V. 26. & 1. Pet. V. 14. Itaque antiquorum Chriſtianorum ingenium, & eorumdem Angelicam ſimplicitatem oſculum ſponſalitium redolebat. Accedit, quod Chriſtiani poterant moris ejus auctorem laudare Sanctiſs. Patriarcham Jacobum, qui Gen.

XXIX.

XXIX. 11. *osculatus est eam* (Rachelem) in pignus desponsationis utique. Confer quæ supra ex Græcis Canonistis ad Trull. Can. 98. deprompsi, ex quibus apparet, & sponsaliorum indissolubilitatem, & quod eadem nuptiis omnino exæquarentur, id totum veteres Christianos ad imitationem legis Mosaicæ retulisse. Ergo non antea jus Cæsareum sponsaliorum hujus generis meminit, quam & Cæsares Christianismum amplexi essent.

10. Ac me quidem in ea cogitatione & conjectura fixum opportune postea confirmavit doctiss. Jac. Gothofredus in comment. ad eamdem Constantini legem Codici Theodosiano insertam *l. 5. de sponsal. & ante nup. donat.* ubi is ad eamdem conjecturam animum applicuit, nim. osculi in sponsalibus adhibiti originem a Christianis esse repetendam. Nolo ea recoquere, quæ Vir Cl. ibi affert: quorum pleraque jam antea a me animadversa, supra exposui. Sed iniquus lectori sim, nisi obscurum Tertulliani locum adscribam a Gothofredo productum. Itaque, Septimius in *de velandis Virgin.* cap. XI. osculi sponsalitii sic aperte meminit. *Si autem ad desponsationem velantur* (exemplo Rebeccæ, cujus antea meminerat) *quia & corpore & spiritu masculo mixtæ sunt* PER OSCULUM ET DEXTERAS, *per quæ primum resignarunt pudorem spiritus ..... quantomagis tempus illas velabit, sine quo sponsari non possunt?* Idem paullo supra de Rebecca: *Quæ quum ad sponsum..... perduceretur... non sustinuit* (idest expectavit) *dexteræ collustationem, nec osculi congressionem &c.* Ergo non est dubium quin a Christianis is mos in leges Cæsareas sit invectus, quum id antea Christiani ex Scripturis, ut modo innuebam, collegissent. Æquissimum autem fuit, ut ubi sponsalibus osculum interveniset, ea indissolubilia evaderent, ac nuptiis exæquarentur, quia per osculum aliquid de virginitate delibari,

omnis

omnis antiquitas intellexit. Sed & longe major his ſponſalibus firmitatis ex precibus & invocatione Divini nominis accedere putabatur : quantum ex ipſa Alexii conſtit. apud Leunclavium poteſt intelligi.

11. Et hactenus quidem oſculi ſponſalitii, ſive ſponſaliorum nuptiis ἰσοδυναμούντων (*æquivalentium*) veſtigia in Tertulliano, aut (ſicui forte Tertulliani locus obſcurior videatur) ſaltem in ævo Conſtantiniano, & anno 336. deprehenſa fuere : ſimul origo moris a Chriſtianis eſt repetita. Nunc illud porro videamus, num ex Conſtantini ſanctione in altioris antiquitatis indaginem liceat aſſurgere. Ea Conſtantini conſtitutio inſcribitur *Ad Tiberianum Vicarium Hiſpaniarum*. In calce vero dicitur *Accepta Hiſpali*, *Nepotiano*, *& Pacato Conſſ.* ideſt ann. 336. Hujuſmodi autem reſcripta non ultro ab impp. mittebantur, ſed ubi a magiſtratibus provincialibus interpellati fuiſſent. Ergo ex lege intelligitur, Hiſpali & in Bætica Provincia viguiſſe tunc morem ſponſaliorum oſculo confirmatorum, maxime apud Chriſtianos, quos jam tum frequentes in Bætica fuiſſe, conſtat ex undeviginti Epiſcopis, qui Canonibus Illiberitanis ſubſcripſerunt, iique maximam partem ex Bætica Provincia, inter quos tertius eſt *Sabinus Epiſcopus Spalenſis* ideſt Hiſpalenſis, hoc eſt Urbis ejus, ubi Vicarius Hiſpaniarum morabatur : cui Vicario Conſtantini Conſtitutio inſcribitur. Illiberis (II) autem, ubi Synodus illa coïit, ad eamdem Bæticam Provin-

(II) Duplex Illiberi aut Illiberis fuit, una in agro Ruſcinonenſi, in qua perperam Mariana in IV. Hiſt. Hiſp. 16. & Marca in I. Hiſp. 6. Synodum illam celebratiſſimam coactam putaverunt : altera in Bætica, prope a fontibus ſingulis amnis, at longius ab Hiſpali, hoc eſt plus 30. leucis, diſtans. In hac poſteriore (quam duabus leucis a Granada removet Vaſæus : etſi alii ex illius ruinis Granadam creviſſe volunt) Illiberitana Synodus vetuſtiſſima coiit.

vinciam pertinebat, 36. leucis, ut ajunt, ab Hiſpali diſtans. Ex quibus omnibus luce meridiana clarius eſt, quo tempore Canones Illiberitani condebantur (ideſt uno & triceſimo ante Conſtantini reſcriptum anno) & Hiſpali, & Illiberi, & in Bætica univerſa viguiſſe apud Chriſtianos conſuetudinem oſculi ſponſalitii (id enim moris in Bæticam non invexit Conſtantini Conſtitutio, ſed invectum ſupponit) eaque ſponſalia pares habuiſſe vires, atque ipſas nuptias.

12. His expoſitis, jam per ſe fluit Canonis Illib. ſententia. Nam ſi quæras, cur ſponſaliorum fractio *crimen* vocetur, cur fractores *ſe polluere* dicantur: manifeſta eſt ratio, quia de eo loquitur, qui conſtantibus hujuſmodi ſponſalibus, cum altera perſona nuptias contrahebat, quod eſſe *adulterium*, Canon. Trullan. 98. (ex vetere utique diſciplina) oſtendit. Deinde ſi quæras cur parentibus potiſſimum ea ſponſaliorum fractio tribuatur: reſpondebitur, quia ex Jure Romano (imo & gentium: vide in *Dub. I. Adnot.* 17.) patres pro filiis ſponſalia contrahebant diſtrahebantque. Deinde quia maturabantur a Chriſtianis nuptiæ (uti in eadem *Adnot.* 17. dictum fuit) non niſi minorennes elocabantur, quique ſive ſub patria poteſtate eſſent, ſive ſaltem ſub propinquorum tutela, quos Canon *parentes* vocat. Jam, ut opinor, in eo Canone plana ſunt omnia. *Si qui parentes* (quorum nomine non tantum patres, ſed & *parentela* ſive propinqui veniunt, uti dictum ad principium *Dub II.* in *Adnot.* 21. ſub quorum tutela pupilli aut minorennes eſſe ſolebant) *fidem fregerint* (per adulterium ſcilicet quod committitur, quoties ſponſi aliis copulantur, quam quibus deſponſi ſollemniter fuerant, ex Can. Trull. 98.) *ſponſaliorum* (proprie dictorum, quæ cum interventu oſculi & arrarum contracta, exæquabantur nuptiis, ex diſciplina Chriſtianorum,

rum, poſtea a Conſtantino in leges Romanas invecta) *triennii tempore* (non diutius, quia revera non erat proprie adulterium, ſed improprie, propterea quod tantum ſponſalia proceſſerant: at ſi Matrimonium inter eos conſtitiſſet, eo caſu Concilium fidei fractori conjugi nec in fine communionem Can. 8. largitur etſi in aliis adulterii ſpeciebus pœnam leviorem irrogat, ſed ſemper triennio diuturniorem) *abſtineant ſe a communione. Si tamen iidem ſponſus vel ſponſa in illo gravi crimine* (quod Canon Trull. improprie *adulterium* vocat) *fuerint deprehenſi, excuſati erunt parentes. Si vero* (parentes, ſeu propinqui) *in eodem fuerint vitio, & POLLUERINT ſe* (nota verbum adulterii proprium) *conſentiendo* (hiſce Matrimoniis, quæ habebantur ferme ut adulteria) *ſuperior ſententia* (de triennali pœnitentia parentum) *ſervatur*. Hactenus de genuina Canonis obſcuriſſimi ſententia; quam ſpero Canonicæ diſciplinæ ſacræquæ antiquitatis cupidis non injucundam fore.

13. At heic mirabitur aliquis, me prima Græcanicæ diſciplinæ circa oſculum ſponſalitium veſtigia in Illib. Canone, & Tertulliano hoc eſt in Hiſpaniis & Africa, omnino in occidente notaſſe: quum non ſit credibile, eam conſuetudinem non perduraſſe, ubi inceperat, contra vero in horiente hoc eſt in alieno ſolo tam altas radices egiſſe. At numquam equidem affirmavi, ſponſalia hujus generis, quæ parem nuptiis poteſtatem haberent, in occidente primum uſurpari cœpiſſe, ſed tantum antiquiora moris ejus monumenta non alibi adhuc me potuiſſe, quam in latina Eccleſia deprehendere. Cæterum quia id Chriſtiani ex Scripturis ſe arripuiſſe profitentur, non eſt dubium, etiam in oriente id genus artiorum ſponſaliorum obtinuiſſe. At deinde ea diſciplina in Græca Eccleſia, quippe antiquiorum ritum tenaciſſima perennavit, & hodie-

dieque (III) perennat: dum interim Latina Eccleſia multo auſterior ac ſeverior, ſtatim ut ſponſalia in adultiorem ætatem trahi cœperunt, & ſimul priſca ſimplicitas in malitiam degeneravit, ferme illo rituali oſculo ſupersedendum putavit: etſi ſexto ſæc. adhuc ejus oſculi (IV) mentionem reperio. Ceterum perduravit tamen in ead. Latina Eccleſia rigidior quædam circa ſponſaliorum obligationem diſciplina, quam quæ Jure Romano continetur (de quo vide Auctorem noſtrum initio *Dub. IV.* & noſtras *Adnot.* 17. 33. 34.) at non eo uſque tamen, ut ullum genus ſponſaliorum agnoſcat, quod nuptiis æquiparetur: nam *ſponſalia de præſenti* non ſunt proprie ſponſalia, ſed verum Matrimonium ratum: undecumque (V) illis *ſponſaliorum* nomen inditum fuerit.

24. Atque ea, quæ hactenus de Græcorum ſponſalibus

(III.) Hodiedum apud Græcos id genus ſponſaliorum obtinet: id quod ex Cruſii Turcograecia poteſt intelligi, ubi lib. IV. pag. 330. in quadam epiſtola ſcripta ad Theodoſium (quem, ut ex Cruſii adnotatis ad ſuperiores epiſtolas poteſt colligi, apparet vixiſſe circa finem ſæc. XVI.) ſic caſus quidam matrimonialis proponitur. Τις ἄνθρωπος ἀρραβωνίσατο γυναίκα μετὰ ἱερολογίας, καὶ ἐπιτραχηλίου, ἐμεσολάβησεν δὲ καὶ φιλημα &c. *Quidam ſubbarravit ſibi mulierem, interveniente ſacrar. precum benedictione, & faſcia collari* (ſic Cruſius exponit ἐπιτραχήλιον) *nec non & oſculo &c.*

(IV) Ad ſerum enim ſæculum pertinere debuerit Benedicti reſcriptum (ſi modo ſit Benedicti fœtus) quod in Palea refertur can. *Lex Divinæ* 27. *qu.* 2. Aut cuicui tribuendum ſit monumentum illud: ibi certe ſit oſculi ſponſalitii mentio illis verbis: *Sed neque oſculum parit propinquitatem, quod nullam facit ſanguinis commiſtionem*. Vide locum. Eſt enim ultimum, quod repererim, oſculi hujuſmodi apud occidentales veſtigium. Scio, nonnullis eam decretalem νοθειας ſuſpicionem injeciſſe (vide Juenin, ubi de imped. Honeſtatis) id ſi eſt, tanto id recentius ejus oſculi veſtigium fuerit.

(V) Nam fieri quidem potuit, ut quum Jus Canonicum orientale duum generum ſponſalia agnoſceret, unum infirmius & diſſolubile,

bus ſunt diſputata, permagni intereſt cognoſcere, ut origo pernoſcatur obligationis ejus, quam hodiedum jura Decretalium ex ſponſalibus proficiſci volunt. Eccur enim, quum jus civile ſinat ſponſorum alterutrum alteri invito nuntium remittere, idque temere prorſus ac ſine cauſa: contra Jus Canonicum non tantum eam licentiam non patitur, verum etiam ſponſum refractarium urget, comminatur cenſuras, ac tantum non cogit? Unde tanta in jure Canonico præ civili ſeveritas? Ex antiqua utique Eccleſiæ diſciplina, quando ſponſalia proprie dicta ferme nuptiis exæquebantur in tantum, ut ſponſus ad alterius nuptias tranſiens haberetur ut adulter. At jure novo Decretalium ab ea quidem tanta ſeveritate receſſum fuit (maxime ubi oſculo ceteriſque ſollemnitatibus ſuperſederi cœpit) at non prorſus tamen ille rigor elanguit: verum penſi habuit Latina Eccleſia ſponſos qua hortando, qua comminando cenſuras, perpellere, uti fidem impleant. Quod ſi non plane compellit, id eo facit, quia *coactiones difficiles exitus habere* novit. Hæc, inquam, Decretalium ſeveritas veſtigium eſt ex illa majore antiquorum ſeveritate adhuc reliquum.

15. At

artius alterum ac prope indiſſolubile: id nomine tenus Latini Canoniſtæ fort. ſint imitati, duplex admittentes ſponſaliorum genus, unum *de futuro* (quæ proprie ſunt ſponſalia) idque diſſolubile, alterum indiſſolubile, quod *de præſenti* appellant. At poſteriora hæc æquivoce tantum ſponſalia dicuntur, ac tam ſunt vera ſponſalia, quam Canis cæleſtis eſt verus canis. Aut ſi non ea, quam dixi, eſt origo diviſionis ſponſaliorum in *de futuro*, & *de præſenti*: ſaltem id Latini Canones ex Biblicis locutionibus hauſerunt, per quas, ut alibi diximus, *ſponſalia & matrimonia*, *ſponſæ & uxores* promiſcue uſurpantur & permutantur. Itaque quum ea vocabula apud noſtros confunderentur: deinde opus fuit ut per eam partitionem in *de futuro & de præſenti* obviam iretur quotidianæ amphibologiæ.

15. At ſupereſt & alterum priſcæ ſponſaliorum diſciplinæ veſtigium longe illuſtrius, per quod ſponſalia (maxime ante Trid. Synodum) plane nuptiis exæquabantur. Quodnam id veſtigium? *Honeſtatis* impedimentum. Eam quidem Honeſtatem juri civili non penitus ignotam (VI) jus Cænonum auxit. Nunc ſi a me quæras, quæ mens priſcis Patribus fuerit prohibere, ne ejus, cum qua ſponſalia contraxeras, ſororem aut conſobrinam duceres: non alia certe fuit, quam quia quum antiquitus in Eccleſia ſpon-

(VI) *Amplius de origine impedimenti honeſtatis.*

Quia qui hujus impedimenti veram originem panderit, inveni neminem: in gratiam Canonicæ antiquitatis cupidorum non invitus feci, ut de ejus origine præter dicta in hac Diatriba num. 15. addam & hæc pauca.

Ergo ſi rei ipſius origo quæritur: licebit quidem in jure civili pauca ejus veſtigia deprehendere: at illud quod præterea Jus Canonicum ſuperſtruxit, id totum ex Canonico veterum ſponſaliorum rigore (de quo in Diatriba dictum) manavit. Et ad jus Pandectarum quod attinet: in *l.* 12. §. 1. 2. *D. de R. N.* Ulpianus ſcripſit: *Inter me & ſponſam patris mei nuptiæ contrahi non poſſunt, quamquam noverca mea non proprie dicatur. Sed & per contrarium ſponſa mea patri meo nubere non poterit: quamvis nurus non proprie dicatur.* Ac rurſus *l.* 14. *eod.* in fine, ubi a Paullo ſcriptum eſt, *Ejus matrem quam ſponſam habui, non poſſe me uxorem ducere, Auguſtus interpretatus eſt: fuiſſe enim eam ſocrum*: improprie ſcilicet *ſocrum*, ut poſſit ſive Auguſtus, ſive Paullus cum Ulpiano conciliari. Verum jus civile intra has tantum paucas perſonas aſcendentium aut deſcendentium ſubſtitit: at numquam prohibuit, ne ſponſæ meæ ex latere conſanguineam intra ſeptimum gradum ducerem. Nam vide, quam longo intervallo recitatæ leges diſtent a *can. Si quis* 27. *quæſt.* 2. ubi ſcribitur: *Siquis deſponſaverit uxorem.... neque ullus de conſanguinitate* (quæ ad uſque 7. gradum antiquitus ſe porrigebat) *ejus eamdem ſibi tollat in uxorem ullo unquam tempore*. Ergo id totum, quod præterea Jus Canonicum in impedimento honeſtatis obſervavit, hauſit id ex veteris Eccleſiæ ſponſalibus, quæ nuptiis exæquabantur: ex quo fiebat, ut ſicuti affinitas ex nuptiis, ita affinitas ex ſponſalibus (quæ *Honeſtas* dicebatur) intra pares gradus contineretur.

ſponſalia proprie dicta nuptiis paria in pleriſque haberentur; imo alteri quam cui deſponderat, nubens aut ducens, adulterium admiſiſſe putaretur: hinc poſtea manſit hoc, ut non minus ex ſponſalibus, quam ex nuptiis, ſuam

Tranſeo ad *Honeſtatis* vocabulum: de quo ſcire lubet, unde id deſumpſerint Canones. Omnino ex jure civili. Juſtinianus in *Inſtit. tit. de Nupt.* §. 9. præfatus, *nec ſponſam filii nurum eſſe, nec patris ſponſam novercam*, ſubjicit *RECTIUS tamen & jure facturos, qui ab hujuſmodi nuptiis abſtinuerint*. Quibus dictis videbatur mihi rem ad honeſtatem redegiſſe, ſed talem tamen, quæ proxima legi eſſet. Atque in ea opinione me confirmavit Theophili (unius ex Inſtitutionum conditoribus) paraphraſis, in qua, ubi dictum fuerat nec ſponſam filii nurum eſſe, nec patris novercam, ſequitur, *καὶ ὅσον ἐκ τῶν εἰρημένων, ἠδυνάμην ταύτας λαμβάνειν πρὸς γάμον* &c. *Et quantum quidem ex dictis poteſt intelligi, poſſem illas uxores ducere: tamen* (*διὰ τὸ ἐυπρεπές*) *propter HONESTATEM laudat Julianus* (is certe, de quo Ulpianus in dicta *l.* 12. §. 3. *de R. N.*) *ſi quidem ab hujuſmodi nuptiis abſtinuerimus. Ergo* τὸ ἐυπρεπες ideſt *honeſtas* ſola impediebat, quominus quis patris ſui aut filii ſponſam duceret. Hoc eſt illud ἐυπρεπὶς, quod Græci Canoniſtæ ex Baſilio afferunt, ubi ait. *In nuptiis non tantum quid permiſſum ſit, ſed & quid HONESTUM quærimus*. Atqui hoc Magnus ex Modeſtino hauſit *l.* 42. *de R. N. Semper*, ait, *in conjunctionibus* (connubialibus) *non ſolum quod liceat, conſiderandum eſt, ſed & quid HONESTUM ſit*. Ex his vides id quod noſtris Canonibus *Honeſtas* dicitur, agnoviſſe juris civilis conditores, ſed tantum in paucis aſcendentium aut deſcendentium perſonis, numquam ex tranſverſo, atque in illis etiam (ſi Juſtinianum & Theophilum, qui Julianum laudat, audimus) *honeſtate* tenus putaſſe prohibitas nuptias, non ex neceſſitate. At vero Jus Canonicum *honeſtatis* quidem vocabulum ab jure civili arripuit, ac eam honeſtatem ad omnes ſponſorum conſanguineos, etiam ex latere, uſque ad ſeptimum gradum prorogavit, ac inſuper ſub *honeſtatis* vocabulo neceſſitatem impoſuit. Unde hæc tam immania diſcrimina? Quia Chriſtianorum veterum proprie dicta ſponſalia nuptiis exæquebantur; unde illinc, æque ac ex nuptiis, affinitas oriebatur ad uſque ſeptimum gradum: niſi quod affinitatem ex ſponſalibus *Honeſtatem* appellari ex recepto more placuit.

Hæc pluribus expoſuiſſe non pœnituit,

ſuam affinitatem oriri voluerint: quam quidem in ſponſalibus *honeſtatem* appellarunt. Hinc ad eoſdem gradus utramque affinitatem porrigebant: ante Concilium Later. ad ſeptimum gradum, ante Trid. vero uſque ad quartum.

Nam

nituit, ut deſinant aliquando in Honeſtatis impedimentum debacchari Heterodoxi. Sane dum in his eram, incidit in manus Henr. Brouweri opus *de jure connubior*. Is lib. 2. cap. 14. cum plura præter verum atque honeſtum de *Honeſtate*, tamquam certa ſibi ſumit (quæ non vacat refellere) tum a Bonifacio demum VIII. inventum hoc impedimentum mira confidentia ſcribit. Quod me plane impulit, ut præter dicta in *Diatrib.* num. 15. hanc Adnotationem heic aſſuerem. Vel adeat Btouwerus Gratianum, Cauſ. 27. quæſt. 2. & ibi can. *Siquis uxorem* 14. *&c. ſiquis deſponſaverit* 15. Nam quæ ex Benedicto Papa recitat, is Canon eſt ſuppoſitionis manifeſtus: Juenin., ubi de imped. *Honeſtatis*. Verum quid Decreto aut Decretalibus opus eſt? Quando huc uſque dicta ſatis oſtendunt Honeſtatis impedimentum in remotiſſima Eccleſiæ antiquitate fixas radices habere: imo de ejus rigore ſenſim deceſſiſſe plurimum, dum prius intra quartum gradum, poſtremo a Trid. intra primum coercitum fuit, ſi ex ſponſalibus proveniat, intra quartum, ſi ex Matrimonio rato: tantum abeſt, ut conqueri Brouwerus & alii Novatores poſſint, ad poteſtatem atque juriſdictionem latius prorogandam excogitatum hoc impedimentum eſſe ambitu & cupiditate Pontificum.

Poſtquam hæc ſcripſeram, incidi in Alexii Comneni Novellas, quæ tum alibi, tum ad calcem *Corp. Juris Civ.* Gothofredi proſtant. In iis num. 3. & 4. duæ ſunt ejus principis conſtitutiones, quas Balſamon (vide ſupra in Diatriba num. 2.) in compendium redegit. In his autem duabus Alexii Novellis ſexies aut amplius impedimenti Honeſtatis, tamquam ex *antiqua lege* introducti, fit mentio. Ac ſtatuitur, id impediimentum non tantum ex iis ſponſalibus, quæ nuptiis æquiparantur, inductum iri, verum etiam ex illis alteris minoris roboris. Itaque in priore earum Novellarum, quas modo nominavi, ſic verſus finem ſcribitur: ὃ, τε παλαιὸς φυλαχθήσεται νομος, ὃς κεκωλυμένων προσώπων ἀπαριθμησιν ἐποιήσατο, μὴ ἀφιεὶς ταῦτα ἐς τὴν ἀποζευχθεῖσαν μνησὴν τοῦ ἐγγίζοντος προσώπου εἰσέρχεσθαι. *Ita & VETUS LEX ſervabitur (per quam impedimentorum, ſive prohibitarum perſonarum catalogus conditus fuit) non ſinens quemquam cum ſponſa a cognato ſuo dimiſſa contrahere*

Nam Tridentina demum Synodus affinitatem ſponſaliorum (ſic enim appellare mihi tantiſper liceat, quam vulgo *honeſtatem* nominant) intra primum gradum coercuit. Habes jam illuſtre veſtigium auſterioris ſponſaliorum diſci-

here Matrimonium. Idem bis ſupra inculcatum fuerat. Adhæc in poſteriore conſtitutione (num. 4. in Gothofr. Corpore) ſic legitur. *Si ſponſalia... alterius forte partium morte diſſoluta ſint, pars altera ſuperſtes ſponſalia contrahere prohibebitur cum ea perſona, cum qua, ſi quidem nuptiarum ſocietas illi cum defuncta perſona jam proceſſiſſet, contrahere vetaretur*. Idem prorſus paullo diverſis verbis iterum ac tertio infra ſtatuitur. Ex quibus vides Honeſtatis impedimentum ex *vetere lege* apud Græcos obtinuiſſe: idque non tantum ex ſollemnibus ſponſalibus ortum, verum ex iis etiam quæ minus proprie ſponſalia vocabantur, ſaltem ex Alexii conſtitutione: poſtremo hoc Honeſtatis impedimentum iiſdem prorſus finibus fuiſſe terminatum, quibus affinitas ex Matrimonio coercebatur. Hæc Brouwerus ejuſque ſymmiſtæ viderint, quo pacto cum eo cohæreant, quod audacter effutiunt, Honeſtatis impedimentum Bonifacio VIII. antiquius non fuiſſe. Nam certe παλαιὸς νόμος, quem paſſim in eo laudat Alexius, lex erat ἀδέσποτος, ad ipſa Eccleſiæ primordia referenda, quando ſponſalia unius generis inter Chriſtianos uſurpabantur, eaque illis, quas toties dixi, ſolemnitatibus vallata, plane æquiparabantur nuptiis. An vero μαλαιὸς νόμος eſt qui in Conſtitutiones Synodali Jo: Xiphilini mox producenda ὁ πολιτικὸς νόμος id-eſt *jus civile* vocatur, hoc eſt illæ civiles leges, quas initio hujus *Adnot* in medium protuli, quibus impedimenti honeſtatis quædam adumbratio continetur? An poſtremo apud Alexium imp. παλαιὸς νόμος *vetus lex* non aliud eſt, quam ipſa ejuſdem Joannis Xiphilini Patriarchæ CPolitali Conſtitutio Synodalis, qua ſponſalium affinitas (hoc eſt impedimentum Honeſtatis) fort. ex negligentia olim intermiſſa, revocatur? At fatendum eſt inter Comneni Novellam & Synodicam illam legem annos non amplius octodecim effluxiſſe. Etenim Alexii dicta Novella prodiit ann. Mundi 6592. Chriſti 1084. At Synodalis Conſtitutio facta eſt ann. Mundi 6574. ideſt ann. ſal. 1066. Verum quæ mora eſt, quin ex ipſa Synodica ſanctione depromam, quæ huc pertinent? *Quum jus civile* (Gr. ὁ πολιτικὸς νόμος, eſt leg. 12. §. 1. D. de rit. Nupt & Inſtit. de Nupt. §. Si uxor) *patris atque filii ſponſam, filio vel patri omnino conjungi propte-*

ſciplinæ, per quam hæc eodem ferme loco ac nuptiæ habebantur. Id autem totum ex jure Moſaico ad Chriſtianos manavit: quo jure ſponſa & vocabatur & reputabatur uxor, eademque a ſponſo jure viri adulterii accuſabatur.

16. Nec plura de Illib. Canone. Ceterum is Canon tantum abeſt, ut faveat ſponſalibus clam patre factis, ut potius, dum in parentes fœdifragos animadvertit, ſupponat penes eoſdem ſummam fuiſſe poteſtatem contrahendi diſtrahendique; etſi diſtrahendi pro ſumma libidine poteſtatem coerceat. Nam iis de cauſis diſſolvi ſponſalia illa artiora poterant, ex quibus nuptiæ dirimebantur. Ergo non eſt dubium, quin ſicuti patres de Jure Canonico antiquo nuptias injuſſu ſuo factas recte diſſolvebant, eadem de cauſa & ſponſalia diſſolverent; imo uterque con-

pterea vetet, quod illa novercæ locum habeat, hæc nurus; licet nuptiæ ſecutæ non ſint: quumque hodiedum obtinuerit ut qui virginem ſibi deſponderit .... ac deinde duxerit aliam (ab ea quam tantum deſponderat, necdum duxerat) *nec Sacerdos, nec Diaconus aut Subdiac. ordinari poſſit, quaſi digamus reputetur: viſum eſt .... ſi ſponſalia peracta ſint, nuptiis non impletis ſive morte, ſive alio modo, nefas eſſe alterutri ſponſorum copulari juſto Matrimonio cum alterius ſponſi cognato &c.... neque per Sacros Canones contractum hunc nuncupari connubium, aut ullo modo ſubſiſtere: quum legitima ſponſalia Matrimonii locum & conditionem obtineant &c.* Deinde ſequitur altera ſententia eodem die in eadem Synodo lata: in qua inter cetera ſic ſcribitur: *SS. Pontifices communi ſententia de quæſtione* (quæſtio ſup. propoſita hæc fuerat, utrum in impedimentis ex cognatione & affinitate provenientibus *ſponſalia pro nuptiis ſint reputanda*) *reſpouderunt ejuſmodi contractum pro habendum eſſe, quoties celebratis ſponſalib. nec ſecutis nuptiis, cum perſona quapiam cognata... contractus alius inſtituitur.* Mox ad hanc ſententiam fulciendam Canon Trullan. 98. & leges civiles ſupra citatæ laudantur. Utramque hanc Synodicam ſententiam deinde Imp. Nicephorus Botoniates anno 1080. confirmavit Bulla aurea, quæ legitur apud Leunclavium p. 121. Juris Græcoromani. Ac de *Honeſtate* ſatis.

contractus injussu paterno factus ipso jure erat illegitimus & invalidus. Hæc usque adeo vera sunt, ut in ea ipsa Alexii Comneni Constitutione quam sæpe laudavimus (vide Novellas Constit. ad eadem corporis jur. civil. Gothofr. in Alexio Comn. num. 4.) scribatur: *Alii e contrario indissoluta manere sponsalia putant: dicentes, non esse consentaneum, ut quæ* (sponsalia) *post liberorum perfectam ætatem parentibus placuerunt,* (συναινέσει καὶ αὐτῶν) *eorum consensu & sacris precibus obsignata, datione pœnæ rescindantur*. Ex quibus vides, ut ea proprie dicta sponsalia consisterent, nec sacras preces, nec osculum & arras, nec legitimam pubertatis ætatem suffeciisse, nisi etiam parentum consensus accessisset.

DIATRIBA II.

De Ritibus Sponsaliorum: *ad Mantiss num.* 9. *& ad Adnot. VIII. & IX.*

PARS PRIOR.

Quædam parum adhuc observata de confarreatione, coemptione, usu complectens.

1. *RITUS vox est Etrusca, non tantum cæremonias, sed & leges significans: hinc lux titulo* de ritu nuptiar. *in quo Tribonianus defenditur*. 2. *Confarreatio, & Usus proprie ritus sunt non nuptiarum, sed sponsalitii*. 3. *Non recte Heineccius negat coemptionem a farre fuisse distinctam*. 4. *De confarreatione. Boethius sinistre acceptus exponitur: non enim vult, solos Pontifices confarreari, sed solos confarreasse*. 5. *De coemptionis notione. Nonii locus parum intellectus, ac falso emendatus, exponitur. Quid ibi* SACCIPE-

CIPERIO, *quid ve* RESONARE. 6. *Vetus inſcriptio explicatur*. 7. *Ex collatis Boethii, Gellii, Serviiq. locis oſtenditur, ſola coemptione partam in manum conventionem, (quamquam & uſu conveniebatur in manum, ſed emenſo anno) deinde ſolas uxores coemptionales fuiſſe* matresfam. *at ceteras* matronas *vocatas*. *Ulpiani fragmentum* IX. *ad ejus inſtituta videri pertinere*. 8. *Coemptio dicis cauſa fiebat: ceterum dotes & τὰ ἀντίφερνα locum obtinebant*. 9. *De uſu: quo fiebat ut mulier, quæ toto vertente anno non triduum abnoctaſſet, uſucapta intelligeretur*. *Cicero cum Gellio, Servio, Boethioque conciliatur*. 10. *Uſui ſuas ſollemnitates non defuiſſe, ex Judaicis moribus oſtenſum itur, a quibus Romani ſuos hauſerunt*.

1. JO: Gottl. Heineccius JCtus eruditiſs. in *Syntag. Antiq.* initio *tit. de Nupt.* gravem Triboniani accuſatorem producit Thomaſium, eo nomine, quod in titulo Digeſtorum, qui *De ritu nuptiarum* ab eo inſcribitur, nullum JCtorum fragmentum rituale recenſens, tamen ea quam dixi inſcriptione uſus fuerit. Nec dubitat is quidem, quin antiquiores juris antiſtites eamdem epigraphen in ſuis ſcriptis uſurpaverint: ſed eos ſic inſcripſiſſe vult, quod ſub eo lemmate de nuptialibus cæremoniis accurate agerent. Quam rubricam quando compilator iſtè retinere voluit, cur non aliquod ſaltem reſponſum rituale inſeruit? Verum ut fatear, ignorata hactenus vocabuli *Ritus* etymologia ac notio eam invidiam Triboniano, imo & antiquioribus JCtis creavit: nam etiam apud veteres illos prudentes titulus *de ritu nuptiarum*, non mere cæremonialia, uti mihi certo perſuadeo, ſed legalia reſponſa complectebatur. Ergo RITUS proprie non aliud quam leges & jura ſignificat, eaque ſignificatio & etymologiæ & uſui ejus vocabuli nititur: de utroque vi-

de (I) inferne adnotata. Itaque non exſpectandum ab antiquis conſultis, aut a Triboniano erat, ut ſub ea rubrica cæremonias confarreationis, coemptionis, domum ductionis &, quæ porro erant, exponerent. Quamquam vel ſi ve-

(I) Ab etymologia ordiar. RITUS (ut in Tyrrenicis dicam, in Diatriba IX.) vox eſt Etruſca, quæ & in Tab. III. Iguvina reperitur, ubi REHTE idem eſt quod RITE. Eſt autem conſentaneum, ut Etruria, quæ rituum magiſtra ſemper eſt habita, etiam vocabulum ipſum invexerit. Ac miſeret me Voſſii a τρὶβος vocem RITUS ἐτυμολογοῦντος. Quid his facias, qui quantum eſt Latialis ſermonis, de Græco, Muſarum ingratiis, hauſerunt? Atqui Etruſcos ab oriente pleraque ſua habuiſſe, ibi dem ad nauſeam demonſtravimus. Ne plura: Hebræum דת *dat*, & Chaldæum דתא *deta*, *jura* ac *leges* ſignificat. Ubicumque autem *Daleth* in vocibus orientis occurreret, eam litteram Tuſci *Rhotaciſmo* delectati in caninam litteram commutabant, aut commutare ex modo pronuntiationis videbantur: de quo vide dicta in Tyrrhenicorum Diatrib. IV. §. 2. ubi de Ravenna, quæ olim *Cumerum* dicebatur, & in Diatr. V. ad Toſum Campanum. Ergo ex *Deta* fiebat *Reta* & cum terminatione Latina RITUS. Quæ vox proprie jura ſignificat: quia vero apud Hebræos leges aliæ ſunt cæremoniales, aliæ morales aut judiciales, hinc apud Etruſcos Latinoſque *Ritus* hæc omnia ſignificabat. Habes de etymologia ac vera vocabuli notione.

Nunc videndum an ea ſignificatio cum Latinorum Scriptorum uſu conveniat. Primum exemplum affero tituli Digeſtorum *De ritu nuptiarum*, a quo tamen titulo cæremoniæ abſunt. Ad hæc Plinius XII. 8. *Ritu* (ideſt lege) *naturæ capite hominem gigni mos eſt, pedibus efferri*. Tacitus de Moſe: *Novos ritus* (leges Moſuicas intelligit) *contrarioſque, ceteris mortalibus indidit*. Sed nuſquam plura exempla quam in ablativo RITE reperias) quod non eſſe adverbium, ſed auferendi caſum, oſtendit tum E breve, tum illud Statii. XI. Theb. 285. *Hei mihi primitiis ararum & rite nefaſto Libatus*) quam ablativum paſſim pro *jure* ſive *lege* veteres formulæ accipiunt. Quare utrumque tamquam ſynonyma junxit Plautus in Ciſtel. *Itaque hanc lege & rite civem cognitam* * *Alceſimarchus... poſſidet*. Idem Pſeud. *Qui rite ſucceſſit bonis*. Auctor ad Heren. lib. 1. *Teſtamentum ipſo præſente conſcribunt, teſtes rite affuerunt*. quæ exempla non ad meras cæremonias, ſed ad jura pertinent. Sic

Rite

ſi veteres juris interpp. de confarreatione, coemptione, uſu fort. egerint, hæc tria illi, non tamquam cæremonias meras, ſed tamquam modos acquirendi dominii in uxorem conſiderabant.

2. At ſi licet quod ſentio libere eloqui, fortaſſis *confarreatio*, *coemptio*, *uſus* non tam nuptiales quam ſponſalitii ritus erant. Hinc quia olim in confarreatione (teſte Ulpiano infra producendo) decem teſtes adhibebantur: idcirco etiam Ambroſii ævo ſolemniora ſponſalia coram decem teſtibus fiebant: qui *ad Virg. lapſ.* cap. 5. ſic ſcripſit: *SI INTER DECEM TESTES confectis ſponſalibus, & nuptiis conſummatis, quævis viro fœmina conjuncta mortali, non ſine magno periculo adulterium perpetrat: quid putas fore &c.* Ex quo vides confarreationem fuiſſe negotium ſponſalitium. Et omnino quæcumque domum ductione tenus fiebant, ea ſponſaliorum ambitu proprie continebantur: a domum ductione demum nuptiæ procedebant. Quocirca acturus hic de *uſu*, *farre*, *coemptione*, ei ſcriptioni indicem *De ritibus ſponſalitiis* præſcribendum putavi.

3. Ac primum doleo, quod pluries cum Heineccio mihi decertandum video. Is eodem in opere ad eumd. tit. Inſtit. *de Nuptiis* num. x. negat tres fuiſſe diſtinctos ritus, neque enim coemptionem a confarreatione diverſam fuiſſe ſed in hac illam tamquam ritum acceſsorium fuiſse adhibitam: at poſtremis temporibus Romanos, neglecto primario confarreationis ritu, ſolum acceſſorium ideſt

Rite facta in l. 6. D. ad l. Corn. de falſ. & *Rite facta delegatio* in *l. 2. C. de Novation.* Et quod ex Tertulliano ſolet in diſceptatione hac de nuptiis injuſſu patrio factis afferri in lib. 2. ad uxor. *Nam nec in terris filii ſine conſenſu parentum RITE & JURE* (*κατὰ συνωνυμίαν* ſcilicet) *nubunt*. Adhæc *rite contractum matrimonium*, & *rite contractæ nuptiæ* in *l. 3.* & *6. C. de interd. matrim.* Et alia ſexcenta.

ideſt coemptionem retinuiſſe. Auctor & fundus conjecturæ hujus Heineccio eſt Tullius in Flacciana c. 34. ubi oratior modos in manum conventionis recenſens, farris non meminit, ſed tantum uſus & coemptionis, utique quod hæc a farre diverſa non erat. Verum de Cicerone facilis eſt reſponſio, eum cofarreationem omiſiſſe, quippe ſuo tempore jam prope intermortuam. Nec mirum. Tiberii tempore non poterant tres patricii conferreatis parentibus orti reperiri, teſte Tacito Annal. IV. Ergo jamdiu antea intermitti confarreatio cœperat, idque *propter ipſius cæremoniæ difficultates*, uti loquitur Tacitus. Quid mirandum, ſi Cicero ſupervacaneum putavit de farre quærere, qui ſciret ſuo tempore ritum illum paſſim ab omnibus negligi? Verum hæc reſponſio parum me delectat. Verior & expeditior altera hæc erit, revera farre ſolo non conventum fuiſſe in *manum*, ſed tantum in *matrimonium*: ut infra a me demonſtrabitur, ubi de coemptione. Ceterum, tres revera fuiſſe diſtinctos uxoris quærendæ modos, quos ſupra dixi, & Arnobius in IV. adv. gentes dixit, & Boethius ex Ulpiano, unaque Servius ad Geor. I. 31. adſtipulantur. Tametſi non nego, confarreationi plerumque etiam coemptionem ſuperaddi ſolitam ob eas rationes, quas infra tangam in *Adnot. VI.*

4. Jam vero pauca de ſingulis dicamus a confarreatione exorſi. Boethius ad Topica Ciceronis de ea ſic incipit: *Tribus modis uxor habebatur, uſu, farre, coemptione. Sed confarreatio ſolis Pontificibus conveniebat.* Hoc poſterius ita dictum viri eruditi acceperunt, quaſi ſi ſoli Pontifices confarreatione ſibi uxores quærerent. Quod ſecus eſſe, recte Heineccius num. 3. ex Dionyſio & Tacito colligit: ex quibus intelligitur farreatas nuptias civibus omnibus fuiſſe communes. Verum non recte ibid. idem Vir Cl. Boethium inter eos numerat, qui id genus

nuptias Pontificum peculiares putaverit. Debuiſſet ſaltem dicere Severinum ſic opinandi anſam viris doctis quidem, ſed parum attentis, præbuiſſe. Ceterum meo judicio nihil minus Boethius dixit, quam quod ei tribuunt. Nam ubi ait, *confarreatio ſolis Pontificibus conveniebat*, confarreationem non παθητικῶς ſed ἐνεργητικῶς accepit. Ergo *confarrea-re* quidem ſolis Pontificibus conveniebat: at vero *con-farreari* omnibus peræque civibus. Servius id clare edocet ad Geor. I. 31. ubi confarreationem ſic definit, *Cum per Pontificem Max. & Dialem flaminem per fruges & molam ſalſam conjungebantur*. Etſi hoc etiam verum eſt, Pontificum nuptias fuiſſe farreatas, ex eodem Servio ad Æn. IV. 103. Sed uti dixi, Boethius non aliud voluit, quam per ſolos Pontifices confarrerari potuiſſe nuptias: atque ex requiſito Pontificum miniſterio naſcebatur cæremoniæ difficultas, de qua Tacitus, propter quam etiam intermitti cœpit. Cur inquis, ſoli Pontifices confarreabant, quum contra in coemptione non opus eſſet Pontificum interventu? Quia in confarreando ſacrificium fiebat, nec tale, quale ab omnibus fieri potuiſſet, ſed *ſollemne* & a ſolis Pontificibus peragendum. Ulpianus in fragm. tit. IX. *Farre convenitur in manum, certis verbis, & teſtibus X. præſentibus, & SOLLEMNI SACRIFICIO FACTO, in quo panis quoque farreus adhibetur*. Sed de confarreationis etymologia, quam heic tangit Ulpianus, aliique poſt Dionyſium, infra aperiam conjecturas meas in *Parte* 2.

5. Age vero de *coemptionis* notione nihil addam ad ea, quæ ſupra in Mantiſs. dixi in *Adnot. VIII. & IX.* ubi ex Servio Boethioque oſtendi eam emptionem fuiſſe mutuam, id quod & vox *coemptionis* oſtendit. Id etiam ex Græcis auctoribus ibi demonſtravimus: nam Euripides mulierem emptricem facit, Sophocles virum: quos quaſi con-

conciliaturus Nazianzenus eleganter, uti vidimus, utrumque alteri venalem facit. Apud Latinos Nonius ita rem narrat, ut tantum nuptas ementes faciat: at in inſcriptione quadam antiqua maritus emens inducitur. Nec aliter diſcidium componetur, quam quod ambo emebant, ut ſæpe diximus. Verum quia idem Heineccius nec Nonium, nec inſcriptionem ſatis videtur explicuiſſe, non invitus utriuſque verba recitabo. Nonius XII. 50. ſic incipit: *Nubentes veteri lege Romana aſſes treis ad maritum venientes ſolebant ferre: atque unum quem in manu tenerent, tamquam emendi cauſa marito dare: alium, quem in pede haberent, in foco Larium familiarium ponere: tertium in ſacciperione quum condidiſſent, compito vicinali ſolere reſonare. Inde Virg. Georg. I. Teq. ſibi generum Tethys emat omnibus undis. Quos ritus Varro lib. I. de vita Populi Rom. diligentiſſime percurrit.* Quem locum nec plane fideliter ibi recitavit vir doctus (ut conferre volenti liquebit) nec probe expoſuit, quid ſit *ſolere reſonare*, pro quo legi mavult *ſolere reſignare*. Sed locus ſanus eſt. Jam primum omnium de *ſacciperione* dicendum, pro quo Heineccius & alii nonnulli in ſuis ſcriptis exhibent *ſacciperio*, quaſi illud alterum mendoſum ſit. Verum & τὸ *ſacciperione* ſaniſſimum eſt. Ex σαπκοπήρα (II) fiebat diminutivum σαπκοπήριον. hæc autem

(II) Σακκοπήρας meminit Apollodoros Cariſtius apud Pollucem X. 161. his verſibus: ἐμβαλόντες, ὦ πονηρὲ σὺ * Εἰς σακκοπήραν αὐτον ἐπιθησόσί πυ * Εφ' ὑποζυγιον hoc eſt *Conjicientes te ipſum, o improbe, in ſacciperionem, jumento imponent*. Non quod σακκοπηρα vivis animalibus, cavæ inſtar, apta eſſet (etſi Pollux eo capite de ejus generis οἰκιδίοις agit) ſed vult poeta, eum in primam quamque obviam capſulam, quantumvis ad id inidoneam, incluſum iri. Aut verius in avarum quempiam ea dicuntur, quem, ut nummis ſe expleat, in ſacciperio incluſum iri, prædicit. Nec alibi vocem σακκοπήρα uſurpatam reperi.

tem neutra diminutiva Latini nonnumquam quidem itidem neutraliter reddebant, ut *sacciperium*, quod Plautus usurpavit: nonnumquam autem per masculum nomen tertiæ declinationis. Sic *Philematio*, *Philemationis* servile nomen in marmoribus obvium est ex Græco το φιλημάτιον, & sexcenta ejusdem formæ. Ad eum modum ex σαπποπήριον factum est tum *sacciperium*, tum *sacciperio sacciperionis*. Nunc explicandum est quid sit *sacciperium* sive *sacciperio*. Est pera ad recipiendos sacculos sive marsupia. Id tum vocis compositio declarat, tum Plautus in Rud. II. 6. 64. *Meum marsupium*, *quod plenum argenti fuit in sacciperio*. Qualis autem tandem *pera* fuit, aut ex qua materia? Ex viminibus, arbitror, sicuti & *fiscus* nummis accipiendis aptus. Certe Diphilus (III) πήραν non aliter quam vimineam agnovit. Ergo quum in sacciperione sacculi pecunia turgidi plures componi solerent: contra nova nupta assem unum in illum conjiciebat. Cui bono? Nempe ut assis in sacciperione vacuo fluctuans *in compito vicinali resonaret*. Quid vero istuc? Simile est Judæorum adagio in *Bava metzia* fol. 82. 5. quod sic Latine redditur: *Stater in lagena* (nim. vacua positus, commota lagena) *Kis Kis* (per ὀνοματοποιίαν hoc dicitur) *sonat*. Sic plane assis in sacciperione vacuo concussus resonabat. Ac fortassis saciperio ille erat instar γλωσσοκόμου, quo sursum ac deorsum cum nummulis agitato hodieque uti

(III) Apud Athæneum ib. x. inter *peram* atque *sportam* sic distinguitur, dicente Diphilo: ἐν πήρᾳ φέροις ἄρτους ἄν, ἀλλ' οὐ ζωμόν. Et ἐν σπυρίδα μαζας ἐμβαλεῖς, ἀλλ' οὐ φακῆν. *In pera panes recte feras, sed non jusculum: in sportam mazam* (vilioris panis genus plerumque eo nomine intelligitur) *verum non lentis pulmentum injicies*. Ex quo satis apparet perum fuisse ex virgultis contextam, quippe quæ panes, non item jusculum continere posset. Ergo si pera viminea; ex eadem materia etiam sacciperio.

uti ſolent ad rogandum ſtipem. Et credo eo ritu fuiſſe ſignificatam veterem conſuetudinem, qua novæ nuptæ ſtipem corrogarent ad emendum ſibi maritum. Ceterum non poſſum eidem Heineccio aſſentiri, *compitum vicinale* eſſe maceriam illam, qua diruta, nupta in domum mariti tranſducebatur. Quid enim compito cum macelria commune? Nec ibi *compitum* certe eſt aliud, quam quod illa vulgo ſignificat. Hactenus de Nonio, apud quem puella emptrix eſt.

6. Ad inſcriptionem venio, in qua vir coemit. Ea apud eumdem Heineccium num. XI. ſic habet: PVBL. CLAVD. QVAEST. AER. ANTONINAM. VOLVMNIAM. VIRGINEM. VOLENT. AVSPIC. A. PARENTIBUS. SVIS. COEMIT. ET. FAC. IIII. IN. DOM. DVXIT. Sed doleo quod nihil in eam Vir doctus commentatur: nam ſi nihil aliud, illud certe FAC. IIII. nodus erat vindice dignus. Verum ne quemquam morer, ſic totum epigramma interpretabere: *Publius Claudius quæſtor ærarii Antoninam Volumniam virginem volentem* (hoc dicit, quia *l.* 7. *D. de ſponſal.* non tantum patrum ſed & ſponſorum voluntas requirebatur: nam de parentibus mox) *auſpicato* (hoc vero dicitur, quia nuptiæ nonniſi captatis prius auguriis fiebant, ut ex innumeris antiquorum locis oſtendit Briſſonius in de ritu Nupt. pag. 37. edit. Amſtel. 1662.) *a parentibus ſuis coemit, & FACIBUS QUATUOR in domum duxit*. Ex quo titulo vides coemptionem ante domum ductionem factitatam fuiſſe: proinde coemptionem illam ad ſponſalia videri pertinuiſſe: quũ contra a domum ductione poſtremo nuptiæ procederent.

7. At Boethius poſt verba ſuperius adſcripta ſic pergit: *Quæ autem in manum per coemptionem convenerant, hæc matres fam. vocabantur: quæ vero uſu vel farre minime*. Quomodo ergo hæ vocabantur? *Matronæ*. Atque id eſt,

id eſt, quod Gellius XVIII. 6. ex grammaticis antiquis prodidit. *MATRONAM dictam eſſe proprie, quæ in Matrimonium cum viro conveniſſet.... MATREM autem FAMILIAS appellatam eſſe eam ſolam, quæ eſſet in mariti MANU MANCIPIOQUE* (nim. per in manum conventionem, quæ coemptione tantum fiebat, nam per uſum & far non *in manum* ſed *in Matrimonium* conveniebatur, teſte Gellio)..... *quoniam non in Matrimonium tantum, ſed in familiam quoque mariti, & in ſui hæredis* (nam uxor per coemptionem erat jam marito loco filiæ hoc eſt ſui hæredis) *locum veniſſet*. Vides ut optime Boethius cum A. Gellio conveniat. Ex utroque autem duo diſcimus. Primum farreatas & uſuarias uxores non *in manum*, ſed tantum *in Matrimonium* cum viro *conveniſſe*, per ſolam autem coemptionem id factum, ut in manum conveniretur; id quod etiam Servius ad Geor. I. 31. teſtatur, ubi *uſui* & *farri* nulla in manum conventione tributa, mox eam ſtatim *coemptioni* tribuit. *Coemptione vero*, inquit, *atque in manum conventione, quum illa in filiæ locum, maritus in patris veniebat*. Verum quid Ulpiano & Ciceroni faciemus, quorum ille farri, hic uſui in manum conventionem tribuit? De hac objectione vide inferne (IV) notata. Alterum, quod ex Gellio Boethioque

(IV) Ex recitatis Gellii, Boethii, Serviique locis colligi videtur, ſola coemptione conventum fuiſſe in manum, at farre & uſu conventum fuiſſe in Matrimonium, non in manum. At enim, inquis, id ex Ulpiano & Cicerone refellitur, quorum ille farri, hic etiam uſui conventionem in manum tribuit. Ulpianus fragm. IX. *Farre conveniuntur in manum &c.* Cicero in Flacciana cap. 34. *In manum, inquit, convenerat. Nunc audio: ſed quæro, uſu an coemptione.* Quibus ergo ſic reſpondeo, in *uſu* fuiſſe quidem conventionem in manum, ſed poſt annum, uti mox dicetur, ubi de uſu agam. Ergo per uſum initio conveniebatur in matrimonium, non in manum: at emenſo anno

 etiam

que intelligimus, eſt, uxores farreatas atque uſuarias dictas eſſe *matronas*, coemptionales autem *matresfamilias*. Hoc vero eſt, quod exponit Boethius ſequentibus verbis: *Coemptio vero certis ſollemntitatibus peragebatur, & ſeſe coemendo invicem interrogabant: vir ita, an ſibi mulier materfam. eſſe vellet? Illa reſpondebat velle. Mulier, an ſibi paterfam. vir eſſe vellet? Ille velle reſpondebat. Itaque mulier viri conveniebat in manum: & vocabantur hæ nuptiæ per coemptionem, & erat materfam. viro loco filiæ*. Hac Severini ſententia recitata ſubjicit Heineccius ad fin. num. XI. *Sed hæc forte Boethius ſine auctore*. Quo pacto, amabo te, ſine auctore, ſiſtatim Ulpianum

etiam in manum. In illa ſpecie, de qua Cicero, quia multum temporis fluxerat, recte quærit, coemptione an uſu in manum illa convenerit. Hoc Tulli loco ita, uti neceſſe eſt, recte expoſito, jam licebit Gellio, Boethio, Servioque, Ciceronem quartum teſtem adjungere, ex quo efficiatur, ſola coemptione (aut certe etiam uſu, verum poſt annum evolutum) conveniri in manum potuiſſe. Jam vero ut Ulpiano reſpondeam: farreatione quidem ſola non conveniebatur in manum. Verum mos obtinuerat, ut cum illa etiam coemptio necteretur, nec alio fine quam ut in manum conveniretur. Servius ad Æn. IV. 103. poſtquam de coemptione locutus fuerat, per quam putat conventum in manum fuiſſe, permiſcet poſtremo & farris ritum. *Quæ conventio* (quam coemptione docuit factam) *eo ritu perficitur, ut aqua & igni adhibitis, duobus maximis elementis, natura conjuncta habeatur: quæ res ad farreatas nuptias pertinet, quibus flaminem & flaminicam jure Pontificio in matrimonium neceſſe eſt convenire. Sciendum tamen in hac conventione Æneæ atque Didonis, ubique Virgilium in perſona Æneæ flaminem, in Didonis flaminicam præſentare*. Ex his vides, farreatis nuptiis tantum in matrimonium conventum fuiſſe: at ſi etiam conveniri in manum placuiſſet, tum coemptionem adjungi oportuiſſe, aut integri anni uſum. Quorum alterutrum quia nunquam ferme a nuptiis farreatis aberat, idcirco recte Ulpianus farre in manum conveniri dicit. Satis jam inter auctores priſcos amicitia coaluit.

num Severinus auctorem laudat? *Quam*; inquit, *ſollemnitatem in ſuis Inſtitutis Ulpianus expoſuit*. Non ergo ſine Auctore. Servius ubi ad Geor. I. 31. de coemptione agens libros juris laudaſſet (*ſicut* inquit *habemus in Jure*) deinde ad Æn. IV. 214. copioſius de eadem coemptione loquens, totidem plane verba, ac quæ modo ex Boethio recitavimus adnumerat. Nec eſt dubitandum, quin uterque Auctor ex Ulpiano deſcripſerit. Ac ſane ſuſpicabar a Severino ad recitatum Ulpiani fragm. IX. digitum intendi. Quidni enim, ubi de farre dixerat, ad uſum & coemptionem exponendam JCtus tranſiſſet? Ergo id Ulpiani fragmentum ad ejus Inſtituta referri, non plane veto: id vero ſi eſt, per Boethium Serviumque fragmentum illud recte ſupplebitur.

8. Sed jam de diverticulo in viam redeo. Ex ſupra ſcripta coemptionis ſollemnitate vides, eam dicis tantum cauſa fuiſſe peractam. Manſit tamen, ut tum dos, quæ a futura uxore dicebatur, tum & τὰ ἀντίφερνα, quæ ab viro pendebantur, pretii locum habere crederentur: de quo non ea repetam, quæ in Mantiſſa in *Adnot. VII. VIII. & IX.* dicta fuere. Tantum mihi temperare non poſſum, quin Servii Honorati locum, quo mea ſententia confirmatur, huc adferam. Is ad Æn. IV. 103. ſic adnotat: *Coemptione facta mulier in poteſtatem viri cedit, atque ita conditionem ſuſtinet liberæ ſervitutis, ait enim*: Liceat Phrygio ſervire marito.... *Quoque omnis iſte mos coemptionis, citra nominis nuncupationem* (ideſt etiamſi coemptionis vocabulum non uſurpetur) *DOTIS DATÆ TAXATIONE EXPEDIRETUR, quæ res in manum conventio dicitur ſubjunxit*. Dotaleſque tuæ Tyrios permittere dextræ. *Quid eſt enim aliud* permittere dextræ, *quam in manum convenire*? Vides opinor, dotes pretii locum obtinuiſſe. Idemq. plane de ἀντιφέρνοις dicendum erit.

9. Venio tandem ad *uſum* . De quo quæ vir ſummi ingenii ac diligentiæ Barn. Briſſonius conjecit , veriſſima eſſe arbitror : ac recte ea Heinneccius ibid. num. XIV. in ſuam rem vertit . Summa eo reddit . Uſu quæſitæ uxores , eæ dicebantur , quæ Matrimonii cauſa in domum ſine coemptionis ſollemnibus ductæ , toto vertente anno cum viro adſueſſent . Nam ſicuti res mobiles & ſe moventes anno poſſeſſæ , poſſeſſoris ex jure Quiritium fiebant : ita & uxor eodem jure uſucapta intelligebatur . Hinc quæ uſucapi nollet , eam ex XII. Tab. toto trinoctio a viro abnoctare , nempe ad uſucapionem interrumpendam , neceſſe erat , ut ex Q. Mucio Scævola Gellius III. 2. & Macrobius prodiderunt . id vero *uſurpatum iri* dicebatur . Cetera apud Briſonium videantur . Poterat & Servii locus eo facere , ad I. Geor. 31. ubi tribus modis nuptias fieri dicit , *Uſu , ſi verbi gratia mulier anno uno cum viro , licet ſine legibus* (hoc eſt ſine coemptione) *fuiſſet* . Ergo initio mulier non conveniebat in manum , imo nunquam uſucapiebatur , ſi quotannis uſurpatum ibat : at ſi ſemel emenſo anno non triduum totum abnoctaverat , jam tum uſu mancipioque viri facta erat . Quare Cicero quando ex uſu in manum conventionem naſci , innuit , id poſt evoluta legitima tempora intelligit . At Gellius , Servius , Boethius quando uſu in manum convenire negant , de initiis , aut quamdiu uſucapta uxor non eſſet , ſunt accipiendi . Poſtremo quod ſup. Mantiſsa n. 3. in Adnot. III. dictum fuit , licuiſſe patri matrimonia diſturbare abducendo filiam , id tantum in uſuariis uxoribus habuiſſe locum puto , & quidem quamdiu uſucaptæ non eſſent . Nam coemptionales , & uſuariæ jam uſucaptæ in mariti poteſtatem per in manum conventionem jam tranſierant : eoque , uti mihi certo perſuadeo , abduci non poterant .

19. Quam-

19. Quamquam uſui non defuiſſe quaſdam juris ſollemnitates, initio adhibendas, ex eo mihi perſuadeo, quia apud Judæos in ſponſalibas per uſum contractis ſua non deerant ſallemnia: de quibus jam eſt dicendum: atque ita ut appareat, tres illos uxorum quærendarum modos ab Romanis uſurpatos nonniſi ab Oriente una cum tot aliis ritibus in Latium propagatos.

PARS ALTERA.

Qua Romanorum ſponſaliorum ritus ex oriente propagati oſtenduntur.

11. *Apud Judæos tres erant uxoris acquirendæ modi, Nummulus, Congreſſus, Libellus: ex quibus nummulus coemptioni Rom., at congreſſus uſui reſpondet. Quæritur libellus cui reſpondeat.* 12. *Libellus* (*antea* maamar *ideſt collocutio*) confareationi (*quæ vox a verbo* confari *deducta idem ſignificat*) *æquivalet*: *ſicuti Judæorum* Cherithuth *ſive repudii libellus* diffareationi: *de quo toto in Adnot. V. copioſius.* 13. *Aut vero* confareatio & ſponſalia *ſunt ſynonyma*: *utraque vox a libationibus derivata*: *utraque per ſe generalis, contractus ſponſalitii peculiaris evaſit*: *utraque vero Judaico* maamar, *aut libello reſpondet.* 14 *De eadem comparatione amplius.* 15. *plura alia ab Hebræo fonte hauſta tum verba, tum inſtituta.* Conveniendi *verbum, quatenus connubiale eſt, utrique genti commune. Locus Matt. I.* 18. *nove explicatus.* 17. *Græca ac Latina dotium nomina ab oriente accepta.* 17. *Mos obnubendi caput ab Hebræis ad nuptias Rom. tranſit.* 18. *Quod jure Romano filii cogerentur uxores aut maritos accipere de manu patris, id totum Hebraicum eſt.*

11. APud Talmudicos, hoc eſt Judæorum JCtos, tres peræque ac apud Romanos, ſunt ſponſaliorum contrahendorum modi: qui ſic enumerantur in *Kiddushin* cap. 1. initio: *Tribus rebus uxor acquiritur, pecunia, coitu & litteris contractus*. Idem reperitur & in *Shulchan aruch*. par. 4. num. 26. Ex his *coitus*, ſeu *congeſſio* coram teſtibus fieri debebat, nec ſine quibuſdam conceptis verbis: de quibus vide Seldenum in Uxore Hebraica lib. 2. cap. 2. Ex his conjicio, ne apud Romanos quidem, ut dixi, *uſum* ſuis caruiſse ſollemnitatibus. At apud Judæos hunc acquirendæ uxoris modum poſtea ſapientes honeſtatis gratia interdixerunt, idque ſub pœna fuſtigationis. Venio ad alterum acquirendæ uxoris modum per coemptionem: de qua nolo Veteris Inſtrumenti exempla huc afferre, vult GEN. XXIX. 18. XXX. 15. XXXIV. 11. 12. & 1. Sam. XVIII. 25. de quibus locis dicetur alio loco & tempore. Verum his omiſſis, nunc quidem præſtabit audire Talmudicos JCtos, apud quos coemptio nummulo perficiebatur. Vide Buxtorfium in Lex Talm. in rad. מרט. Nam is numulus vulgo מרוטה *pruta* dicebatur. Vir ergo ſponſæ *prutam*, aut quod æquivaleret *prutæ* dare debebat, ac ſimul dicere, *Ecce mihi deſponſata es*, aut *eccè eris mihi in uxorem*, aut tale aliquid. Atque ea eſt Judæorum coemptio, de qua miras JCti Talmudici ſubtilitates afferunt: quas tractatus *Kidduſhin* ideſt ſponſaliorum, aut Seldeni *Uxor Hebraica* loco cit. ſuppeditabit. Poſtremo tertius celebrandorum ſponſaliorum modus eſt שטר *ſetar* ideſt *litteræ contractus*, aut *libellus*, ſeu *inſtrumentum*. Hujuſmodi libelli antiquam formulam refert Seldenus in Uxore Hebraica loc. cit.

12. Ex his autem tribus Hebraicis modis, uti jam diximus, *congreſſus* reſpondet Romanorum *uſui*: *nummulus*, ſeu *pruta coemptioni*. Ex quo videbatur conſequens, litte-

litteras contractus, ſeu *libellum* confarreationi reſpondere debuiſse. Verum quid inter ea duo commune aut ſimile? Differunt nomine, quia Judæi *Setar* hoc eſt *inſtrumentum* id appellabant: Romani *confarreationem* a farreo libo. Differunt re, quia confarreatio erat multiplex ac difficilis cæremonia, quum contra *Setar* ſola traditione libelli, quem vir ſponſæ in manus coram teſtibus dabat, perficeretur. Ac me ſane, fateor, cupientem Judaicos ſponſaliorum ritus cum Romanis comparare & in concordiam adducere, tertius ille Judaicus modus, quem *libellum* ſive litteras contractus vocant, propterea quod cum *farre* nullo modo conciliabilis videbatur, aliquandiu torſit. Nec ante caligo, quæ propter antiquitatem remotiſſimam obſidet ritus hoſce, diſpelli potuit, quam appellationes ipſas antea affines, poſtea disjunctas atque diſtractas, in priſtinam concordiam reducerem. At ne lectorem diu morer: non poteram id facile imbibere, *confarreationis* ac *diffarreationis* voces a farre, quod ſacris omnibus commune erat, fuiſſe petitas. Contra mihi videbantur eædem a verbo *Fari*, ejuſque exoletis compoſitis *confari* & *diffari* primitus ortæ: deinde, quod ſæpe accidit, peccatum in etymologia fuiſſe, atque a farreo libo eaſdem derivari debuiſse viſas, quæ revera a verbo *Fari* initio fluxiſſent. Hoc necui παραδοξότερον videatur, contuli quæ huc pertinent in ſubſtratam (V) *Adnot.* iis legen-

(V) *De confarreationis etymologia conjectio.*

Quum multa ſunt in etymologica ratione, in quibus parum vidit antiquitas: tum confarreationis ἐτυμότητα, quam Dionyſius, & Romanorum doctiſſimi amplexi ſunt, jam olim parum concoquebam. Eſtne enim credibile, a libo farreo, aut ex Servio ad Geor. I. 31. a mola farrea, quæ in confarreationis ſacrificio adhibebantur, dictam eſſe confarreationem? Aut quid in eo farre peculiare fuit: quando nullum, auctore Numa, ſine farre ſacrificium fiebat? Plutarchus certe inter Numæ inſtituta & hoc refert μὴ θύειν ἄνευ ἀλφίτων, *ne ſacra ſine pio*

gendam, quos rerum harum copido inceſserit. Fac interim, *confarreationem* (nec olim R. duplicabatur) ſpectata notatione vocis eſse *condictionem*, aut *collactionem* ideſt futurarum nuptiarum repromiſſionem per mutuas interro-

pio farre fierent. Itaque *mola* (quæ nuſquam a ſacris aberat, & a qua confarreationi quæſitum nomen, Servius ante productus docuit) ex farre & ſale conſtabat, unde *mola ſalſa* dicebatur: & liba farrea in ſollemnibus ſacrificiis, quæ cum dapibus ſive epulo jungebantur. nuſquam non fuere uſurpata. Ecur igitur ſponſorum cofarreatio ab eo, quod commune omnibus ſacris erat, nomen acceperit? Deinde τὰ φαρρ'άκια ideſt farreandi morem ipſe Romulus, ſi Dionyſio credimus, inſtituit: at vero farris uſum Numa primus intulit in ſacrificia, ut ex Plutarcho modo didicimus, necnon & ex Plinio XVIII. 2. *Numa*, inquit, *inſtituit deos fruge colere, & mola ſalſa ſupplicare, atque* (*ut auctor eſt Hemina*) *far torrere*. Quod non ita eſt accipiendum, quaſi vero primus id excogitarit (nam ab oriente Tuſci id antea acceperant) ſed quod primus id inſtitutum Romam intulerit. Ad hæc ſi a farris uſu deducta ea vox erat, dici ſaltem *farreatio* debuiſſet, aut, uti vocat Dionyſius, τὰ φαρρ'άκια. Nunc quo illa compoſita pertinent *confarreare* & *confarreatio*? Deinde cur nuptiarum diſſolutio *diffarreatio* dicebatur? Atqui ut hæc compoſita apte & ex analogia ſignificarent, neceſſe fuit, ut *confarreatione* farris συναθροισμὸς aliquis ſive *collectio*, diffarreatione vero διασπορα ideſt *diſperſio* quæpiam notaretur. Fateor in his, nt & in pluribus aliis frigidis originationibus, mihi ſæpius hæſiſſe aquam, etſi ſummis Romanis Scriptoribus contradicere non auderem.

At niſi mea me conjectura fallit, longe alia eſſe potuit ejus vocabuli origo. Confarreationem definit in fragmentis Ulpianns: *Farre convenitur in manum CERTIS VERIS, & teſtibus decem præſentibus, & ſolemni ſacrificio facto, in quo panis farreus adhibetur*. Vides, præcipuam ritus hujus obſervationem fuiſſe verba: & ab illis *certis verbis*, niſi fallor, *confareatio* (nam ſimplici canina littera olim ſcribebatur) nomen invenit: nim. a verbo *Fari*, cujus antiquum compoſitum erat *confari*, pro *condicere*. Ergo *confareatio* erit idem quod *condictio*, quod Italis dicitur *Appuntamento*: quandoquidem mutuis conceptis verbis, ſponſionibuſque ſibi de futuris nuptiis repromittebant. Deinde (quia ut ait Ulp. *l.* 35. *de div. reg. jur. Nihil tam naturale eſt,*

quam

terrogationes ſive ſtipulationes certis verbis conceptam: *diffareationem* vero eſſe (ſi ſic vocare liceat) *diſdictionem* , quod Italis eſt *Diſdetta* . Poſita hac etymologia, jam videndum, quid in Judaico libello ſit, quod cum ea etymo-

quam eo genere quidq. diſſolvere quo colligatum eſt: ideo verborum obligatio verbis tollitur: nudi conſenſus obligatio contrario conſenſu diſſolvitur) quandoquidem mutuis contrariis verbis, veluti *Res tuas tibi habeto*, nuptiæ diſtrahebantur, aut ſponſalia per hæc verba, *Conditione tua non utar*: ideo ea verborum contrariorum conceptio, *diffareatio* vocabatur: quaſi (ſi ſic loqui liceat) *diſdictionem* appelles, id quod Italis nuncupatur *Diſdetta* . Ita demum & etymologia ipſi rei apte congruet, & compoſita ſua ſe ſignificationis proprietate tuebuntur. At antiquos, qui a *farris* uſu id derivarunt, duplex ratio fefellit, primum quum viderent, non magis verbum *fari*, quam nomen *far* in ſuis obliquis per ſimplicem caninam litteram ſcribi (nec enim conſonas antiqui ſub unica vocali duplicabant, ut ne Hebræi quidem: deinde R. multo minus, quod apud Hebræos non dageſſatur: occurritque haud raro in Iguinis Tab. FARE, numquam FARRE) id grammaticis fraudi fuit, arbitratis confareationem a *fare* hoc eſt fruge diſtam . Ut ſic vero exiſtimarent, impulit & altera ratio inde petita, quod revera in confarreationis ſacrificio mola & liba farrea adhiberentur: nec animadverterunt, id eſſe elenchi genus vitioſiſſimum, quod dicitur Ariſtotelicis *Non cauſa pro cauſa*. Alioqui ſi ubicumque far inveneris, ſit ita appellandum, ecquid non confarreationis ambitu continebitur? Atqui ſi antiquis acutum cernere datum fuiſſet, næ ii pervidiſſent, præcipuum rei utriuſque (tam confareationem, quam diffareationem intelligo) ritum non far fuiſſe, ſed verborum conceptionem, quibus contrahendi aut diſtrahendi vis inerat: id quod antiquitati *confari* & *diffari* appellatum fuiſſe, non dubito.

At dices, antiquos pro *confarreationis* voce ſæpe *farris* nomen uſurpaſſe: veluti ubi ajunt, quæri uxores *farre*, *uſu*, *coemptione*. Fateor id quidem: verum non ante is loquendi modus inductus fuit, quam jam cérta apud omnes *confarreationis* a *farre* etymologia evaſerat. Itaque ubi jam inter omnes conveniſſet, a farre *confarreandi* verbum venire, idque propterea duplici littera ſcriberent: commodum & elegans fuit longiori vocabulo brevius ſubſtituere. Sic ubi Jovem *Elicium* ab *eliciendo*, *Bidental* a *bidente* dicta fuiſſe, (quum

etymologia conveniat. Sane quæ apud Jodæos ſponſalia libello fiebant, ea prius nudis verbis pactionibuſque fuiſſe celabrata, argumento eſſe poſſunt Rebeccæ, Racheliſque deſponſiones, in quibus nuda verba ſine ſcripto interveniſſe, certum eſt ex Hiſtoria Sacra. At poſtmodum ad majorem firmitatem judiciique maturitatem libellum porrigi placuit: nec id tamen perpetuo: nam levir certe, fratri demortuo ſemen ſuſcitaturus, fratriam ſuam ſine litteris contractus ac tantum per מאמר *mamar* ideſt meram *collocutionem* (quam Romani *confarreationem* mihi dixiſſe videntur) ſibi uxorem quærebat: de quo *maamar* vide Seldeni *Vxorem Hebr. I.* 12. *II.* 2. Ergo Judaicum *maamar* confareationi, ut nomine, ſic re etiam reſpondiſſe videtur. At vero *diffareationi* quid apud Judæos æquivalet? בריחות *cherithuth* ideſt *reſciſſio* ſive divortium. Id quidem ex Deut. XXIV. 1. non ſine libello fiebat: utique ut, quum multo proniora ſint verba, quam ſcriptura, ad divortii ſeveritatem non niſi plena cum judicii maturitate perveniretur. Sed ante Legem ſcriptam credibile eſt, Patriarchas etiam ſine ſcripto divertiſſe. Agar certe (etſi hujus exemplum parum ad rem facit,

tamen utrumque Tuſcum nomen eſſet ab oriente petitum, ut alibi dicimus) placuit, plures inventæ ſunt loquendi rationes, per quas eo alluderetur. Parco aliis pluribus eodem pertinentibus exemplis. Quamquam & illud fieri potuit, ut *Far*, *faris* apud caſcos Latinos non tantum frugem, ſed & *fandi* actionem ſignificaverit: at poſterior ætas omnes ea locutiones ad frugem retulit, poſthabita etymologia veriore. Poſtremo quum ab Judæis ritus iſtos Etruria, perque hanc Latium acceperit: quumque Judaico nummulo *coemptio* Romana reſpondeat, necnon Judaico coitui *uſus*: quid aliud reſtat, niſi ut τῶ *Maamar* ideſt verborum conceptioni Judaicæ Romana *confarreatio* ex adverſo ſteterit? Atque hactenus conjecturis liberas habenas permiſimus: quas jam inhibendi tempus eſt.

facit, quippe non uxoris primariæ) ſine libello Gen. XXI. 14. dimiſſa fuit. Hinc Romani (ut qui ſua inſtituta a Tuſcis hauſiſſent, diu ante Legem Hebræis datam ab oriente profectis (verborum tenus contrahebant diſtrahebantque hoc eſt *confarreabant*, ac rurſus dumtaxat * remittendo nuntium, ac ſuas ſibi res habere jubendo, nullaque alia cæremoniarum obſervatione adhibita (VI) *diffarreabant*, quod Itali dicerent, *mandavano la diſdetta*. Vides jam ut tres uxoris acquirendæ modi iidem plane apud

* Hæc tamen *non ita ſunt intelligenda, quaſi apud Romanos libellus divortii non fuerit. Imo libellum divortii aperte memorat Papinianus l. 7. de divort. ſcribens*: Si pœnituit eum, qui libellum tradendum divortii dedit, iſque per ignorantiam mutatæ voluntatis oblatus eſt &c. *Meminit & lex Diocl. & Max. l. 6. C. de repud. ſic concepta*: Licet repudii libellus non fuerit traditus &c. *Atque is libellus debebat a liberto repudiantis coram ſeptem teſtibus offerri, uti mox ad Adnot. VI. addimus.*

(VI) Dixi diffareationem nudis verbis, ac tantum nuntium remittendo, conſtitiſſe. At Paulus Diaconus ex Feſto ſic poſuit: *Diffarreatio genus erat ſacrificii, quod* (*quam* aut *quo* corrigit Dacerius: verum retinendum eſſe QUOD, ſimilibus Varronis in de L. L. locutionibus probare poſſim) *inter virum & mulierem fiebat diſſolutio: dicta diffarreatio, quia fiebat, farreo libo adhibito*. Hæc ita, uti ſcripta ſunt, ex Feſto eſſe, vix animum inducam ut credam. Romanos ſcio tantum remittendo nuntium: diſſolviſſe nuptias: nec omnino ullus heic erat ſacrificio aut farreo libo locus. Tantum, inquam, neceſſarius libertus erat (de quo Juvenalis: *Collige ſarcinulas dicet libertus, & exi*) qui libellum coram ſeptem teſtibus, fort. legeret prius, mox lectum traderet. Paullus *l. 9. De Divort. Nullum divortium ratum eſt, niſi ſeptem civibus Romanis puberibus* (*teſtibus*) *adhibitis, præter libertum ejus qui divortium facit*. Vides, ut confarreatio coram X. teſtibus; ſic divortium ſeu diffarreationem coram VII. fuiſſe peractam, ſine tamen farreo ſacrificio: quod ſi fuiſſet neceſſarium, non omiſſum a Paullo fuiſſet enumerante ſolemnitates divortio neceſſarias. Quas *legitimam obſervationem* Ulpianus *l. 35. De donat. int. vir. & ux.* vocat, qua non obſervata, miſſum repudium, tanquam non ex lege factum, non ſolvebat Matrimonium. Quamquam & claves) quæ novæ nuptæ

apud Judæos juxta ac Romanos fuerint, dum nummulo coemptio, coitui uſus, τῷ *maamar* (quo & libellus referri debet) confareatio reſpondebant.

13. Verum, quia quam modo tradidi confarreationis etymologiam, ea conjecturalis eſt, habetque graviſſimos adverſarios, ſcriptores antiquos: dabimus operam, ut vel tritam confarreationis etymologiam ſecuti, hæc tamen cum *libello* (qui tertius eſt Judæorum ſponſalitius ritus) recte comparetur. Ac primum doceatur, quo ſenſu confarreatio a farre ſit derivanda. Eodem plane quo SPONDERE a Græco σπένδειν oritur. Nam quia ſponſiones & fœdera non ſine libationibus & ſacrificio fiebant: hinc σπονδαὶ (quæ proprie ſunt *libationes*) etiam ſponſionum & fœderum vocabulum evaſerunt, & ad Latinos tum *ſpondendi* verbum, tum *ſponſi* ac *ſponſæ* nomina indidem

ptæ ut ſymbolum domeſticæ adminiſtrationis tradebantur) eidem ex XII. Tab. in divortio adimebantur. Cicero Philip. 2. *Frugi factus eſt Antonius. Mimam illam ſuam ſuas res ſibi habere juſſit Ex XII. Tab. claves ademit, exegit.* Ambroſius ep. 65. *Mulier offenſa claves miſit, domum revertit.* At farreum ſacrificium nuſquam legitur. Itaque ut ad feſtum redeam, Gloſſæ Iſidori rectius iſta ex Feſto deſcripſerunt, in quibus ſic legitur; *Diffarreatio, diſſolutio inter virum & fœminam.* Suſpicor tamen, quid Paullum Warneſridum tranſverſum egerit. Fort. Feſtus ubi dixiſſet, Diffarreationem eſſe diſſolutionem inter virum & mulierem, ejus vocis hanc etymologiam ſubjecerat,

nim. dictam a farreo libo, quod in confarreationis ſacrificio adhibebatur. Nempe a farreo libo erat Feſto *Confarreatio*: deinde hujus contrarium *Diffarreatio*, ita credo ex mente Feſti appellata, quod effectum confarreationi contrarium gigneret. At vero Paulus, dum quæ non intelligit, contrahere in compendium ſtudet, ritus confarreationis peculiares, etiam diffarreationi communes fecit.

Niſi vero culpa omnis in Feſto reſidet, arbitrato non aliter *diffarreationi* ſuum etymon conſtare potuiſſe, quam ſi ſacrum neſcio quod farreum olim, adhibitum æque ac in *confarreatione*, de ſuo admetiretur. Idque fort. verius eſt.

didem ſunt propagata, auctore apud (VII) Feſtum Flacco Verrio, Non diſſimili ratione & *confarreationis* etymologia procedit. Dixi modo in *Adnot. V.* nullum ſacrificium farre caruiſſe. Ita ne ab illo quidem, quod in fœdere ſponſalitio fiebat, far aberat. Hinc qua ratione de fœdere ſponſalitio & verbum *ſpondeo*, & vox *ſponſalia* (quæ ſunt a σσένδω) eadem & verba *farreandi* & *confarreandi*, & nomina *farreationis* atque *confarreationis* (a farris libatione dicta) uſurpabantur, tamquam *ſponſionis* ſynonyma. Quare ſi quæras, ecquid proprie *confarreatio* ſignicet: non aliam, ſive etymon, ſive uſum ſpectes, quam *ſponſionis* aut *fœderis* notionem reperies. Et *confarreatio* quidem, ſi originationem attendas, generale nomen eſſe debuit, ad omnes ſponſiones pertinens. Verum ut *ſponſalia* (a *ſponſione* dicta) proprium tamen ſponſalitii contractus nomen evaſerunt: idem prorſus & *confarreationi* uſuvenit. In his enim vocibus, connubialis contractus per excellentiam nomen generis occupavit. Deinde poſtquam *confarreatio* (per ſe generalis fœderum appellatio) ſponſaliorum peculiaris evaſit: proniſſimum fuit, ut ejus fœderis diſſolutio (in qua ineptum eſt ſacrificium alterum adſtruere: tantum enim remittendo nuntium perficiebatur) *diffarreatio* diceretur, quia τὸ DIS in compoſitione diſſolvendi & inficiendi notionem habet. Atque ea demum veriſſima eſt confarreationis atque diffarreationis etymologia, per quam ſimul veteribus

(VII) Feſtus in SPONDERE hæc habet: *Sponſum & ſponſam ex Græco dictam* (Verrius Flaccus) *ait, quod ii σπονδὰς interpoſitis rebus divinis faciant*. Porro non aliter *ſponſus* & *ſponſalia a σπονδαῖς* fient, quam ſi, id quod prius eſt, verbum SPONDEO ſit a *σπείδω*. Idque verius multo eſt, quam quod alibi Verrius necnon & Varro dixerunt, verbum *ſpondeo* fieri a *ſponte*.

bus Scriptoribus ſua conſtat fides. Hæc quæ in utramque partem de confarreationis originatione ſunt longiſcule diſputata, ii tantum ſpernent, qui nondum percipiunt, quantas etymologica ratio ad rerum antiquarum naturam pernoſcendam vires habeat.

14. Ergo apud Romanos unica initio fuit ſponſaliorum ratio a Romulo inſtituta, nim. *confarreatio*, nec ea vox aliud quam *ſponſalia* ſignificabat : ceteri duo acquirendæ uxoris modi poſtea compendii gratia ſunt inſtituti. Nec ſecus apud Hebræos antiquiſſima ſponſaliorum ratio τὸ *maamar* (ideſt ſponſio verbalis) fuit, quod & poſtea in libellum tranſit : nam nummulus & coitus poſtea ſunt introducti. Quamquam revera & τῷ *maamar* Hebraico & Romanæ confarreationi etiam coemptio adnecti ſolebat ad acquirendum dominium per *in manum conventionem*, uti Romani loquuntur. Jam vero quemadmodum Hebraicum *maamar* initio verborum tenus conſiſtebat, ut ex Rebecce atque Rachelis ſponſalibus poteſt inteligi, quod tandem in ſcripturam redigi placuit, qui *libellus* dicebatur : ſic etiam apud Romanos initio ſponſalia ſolo confarreationis atque coemptionis ritu ac verborum conceptione perficiebantur : at poſtremo etiam tabellæ ſponſalitiæ Judaico libello reſpondentes uſurpari cœperunt : quarum meminit Juvenalis VI. 199. *Si tibi legitimis pactam junctamque tabellis * Non es amaturus : ducendi nulla videtur * Cauſa*. Idem Sat. 2. *Signatæ tabulæ : dictum feliciter : ingens Cœna ſedet &c.* Ac de his tabulis ſponſalitiis plura a me dicentur ad Diptychum QUIRINIANUM, quod nuper Eminentiſs. atque eruditiſs. Card. QUIRINUS S. R. E. Bibliothecarius in Bibliothecam Vaticanam invexit, quam tum antea ſuorum librorum gaza ditaverat, tum porro pergit ſuis etiam immortalibus operibus illuſtriorem quotidie facere.

Sed

Sed eo redeo. Haſce tabulas in divortio diſruptas fuiſſe, legi apud Brouvverum in ſecundo *de jure connubior.* c.31. num. 9. verum ſine teſte; at id reperi tandem in Juvenale Sat. IX. 75. *tabulas quoque ruperat &c.* Ac de ſponſalitiis ritibus, quatenus ab oriente deſcendunt, plura jam, quam ſuſpicabar, dixiſſe non me plane pœnitet.

15. Sed antequam hinc abeo: non hos tantum ritus Romani ab oriente hauſerunt, ſed & plures qua matrimoniales, qua dotales dictiones indidem habent. Incipiam a *conveniendi* verbo, quod Romanis nuptiis ſollemne fuit. Nam quæ *matresfam.* evadebant, æe dicebantur *in manum convenire* (in qua locutione ut *Manus* pro poteſtate uſurpetur, eſt merus Hebraiſmus) at uſuariæ uxores ante completum uſucapionis annum, eæ tantum *in matrimonium conveniebant*. Vide ſuperius dicta num. 7. & *Adnot. IV.* Hinc Papinianus. l. 121. §. 1. *de verb. oblig. Mulier ab eo, in cujus matrimonium conveniebat, ſtipulata fuerat*. Idem *l.* 15. *de R. N. Nec in matrimonium convenire novercam ejus, qui privigne maritus fuerat*. Utroque loco Cujacius aliique ſcripſiſſe JCtum volunt *in munum*, at mutaſſe Tribonianum *in matrimonium*. Verum quid A. Gellio facient, qui XVIII. 6. matribusfam. *conventionem in manum* tribuit, ceteris *conventionem in matrimonium*? quid Arnobio, qui in *Adv. gentes* altero ſcripſit: *Quum in matrimonia convenitis, toga ſternitis lectulos*. Sed & Ulpianus l. 17. *rer. amotar.* CONVENIRE abſolute ac ſine addito poſuit: *Quæ tutori ſuo nupſit, vel contra mandata* (principalia ſcilicet) *CONVENIT, vel ſicubi alibi ceſſat matrimonium*. Ex quo vides *Convenire*, & cum addito & ſine, fuiſſe verbum connubiale. Atqui & hoc Judæis uſurpatum fuiſſe, Matthæi

me

me locus I. 18. (VIII) edocuit, longe aliter accipiendus ac vulgo accipitur. Tametsi fieri potest, ut Judæi eam *conveniendi* significationem ab Romanis *rerum potitis* didicerint, non contra.

(VIII) In illo Matt. I. 18. *Quum esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto*: primum omnium nihil esse causæ video, cur apud quosdam *desponsata* tantumdem sit, quod *nupta*. Nec enim Græcum μνηστευθείσης ad aliud quam ad sponsalia referri, mos Græci sermonis patitur. Et cohæret cum eo, quod sequitur, *Noli timere accipere Mariam conjugem* (idest in conjugem) *tuam*. Sed & Græci Canonistæ (quos vide in Diatr. I. initio) certum habent, nondum eo tempore inter Mariam ac Josephum matrimonium constitisse: quod argumento est, in eo Græcos patres convenire. Atqui *desponsatam* heic nuptam interpretantur, id nim. veriti sunt, ne si tantum desponsa fuisset, venter ante nuptias tumidus, & mox ante nonum aut saltem septimum nuptiarum mensem secutum puerperium Mariam flagitii suspectam præberet. Quibus respondeo, ex Judæorum Doctorum sententia licuisse sponso cum pacta sibi sponsa ante nuptias celebratas congredi: si quidem vera vir doctus in *de jure conub.* loquitur. qui tamen nullum nominatim Rabbinum citat. Id fort. verum fuerit, quoties ante nuptias sponsa in domum futuri mariti servanda deducebatur: id quod aliqui de Maria tradunt. Quæ si admittantur, ea satis vulgi suspicionem a Maria amoliri, & conceptus causam in Josephum conjicere potuissent. Sequitur *Antequam convenirent*. Non audiendi sunt, qui congressionem maritalem heic honeste designari putant. Græce est πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, quod optime respondet versioni Latinæ. At si vera sit lectio codicum duorum Biblioth. Bodlejane, in quibus deest heic pronomen αὐτοὺς (vide in Varlect. ad calcem N. T. edit. Lipsiæ an. 1697.) tum πρὶν ἢ συνελθεῖν de sola Maria intelligitur, ac verti poterit. *Antequam* (Maria) *conveniret*, supple in *manum*, aut *in matrimonium Josepho*, de qua locutione supra egimus. Nec apud JCtos novum est, ut *conveniendi* verbum ὁλοσχερῶς usurpetur, non addito *in manum*, aut *in matrimonium*. Ulpianus certe, qui domo Phoenix erat, eamdem ellipsin usurpavit *l.* 17. *D. rer. ametar*. *Quæ tutori suo nupsit, vel contra mandata convenit*.

Dices hanc interpretationem verbi συνέρχομαι *convenio* tibicine ficulneo niti: quum omnium exempla-

16. At illa quidem certe nemo mihi negaverit, quin ad nos ab oriente profluxerint, tum nomina, tum etiam mores, Ac ſane omnia Græca ac Latina *dotis* vocabula ab oriente ad nos manaſſe, comperio, & quidem non ſine *pretii* aut *emptionis* ſignificatione. Certe Græcum Φερνὴ eſt, ne una quidem littera minus, Chaldaicum ac Syrum nomen, apud orientales pro ſignificanda *dote* uſitatiſſimum. Ac nugantur viri docti, qui Chaldæos illud a Græcis mutuatos, ſcripſerunt: quum manifeſto deriveטur a Chald. verbo פרן *pheram* quod eſt *dotare* non tantum apud Rabbinos, ſed & apud Targumiſtas: unde fit Chald. פורנא *phorna*, ideſt *dos*, (quod etiam Samaritæ & Syri uſurpant) ex quo Græcum Φερνὴ fit, cujus prima ſyllaba congruit cum Syro *phernitho*: ſic hi dotem appellant. Ac viciſſim deinde Græcæ compoſitionis germen τὸ παράφερνον, non quidem antiqui Chaldæi, ſed Talmudici Scriptores a Græcis acceptum in ſua ſcripta transfuderunt. At alterum Græcum *dotis* nomen προιξ, προικός, videplarium conſenſus retineat pronom. αὐτούς. Sane nec equidem mutare quidquam auſim nec in Græco Matthæi, nec in verſione Latina. At id contendo, illud *antequam convenirent* ita ad utrumque ſponſum referri, ut ſubaudiendum ſit *in matrimonium*. Apud Romanos quidem τὸ *convenire* de nupta, non de viro uſurpabatur (niſi vero illud Arnobii, quod ſupra adſcripſi, *Quum in matrimonium convenitis*, de utroque conjuge ſit intelligendum) at apud Hebræos de utroque: quia apud hos uxor non plane in plenam mariti poteſtatem tranſibat, ut apud Romanos, ſed magis ut *ſocia* copulabatur, & in *adjutorium*, uti Moſes loquitur. Hinc Philo in II. *Legis allegor.* notat, non dixiſſe Adamum ἡ γυνὴ, ἣν ἔδωκας ἐμοὶ, ἀλλὰ μετ' ἐμοῦ. οὐ γὰρ ἐμοὶ ὡς κτῆμα... ἔδωκας *mulier quam dediſti mihi*, *ſed MECUM* (nec tantum in LXX. ſic legitur, ſed & Hebraice: & in omnibus: quod vulgata expoſuit *mihi ſociam*) *non enim mihi ut poſſeſſionem dediſti*. En cur uxor Hebraica non dicatur *convenire in manum*, ſed ambo conjuges *conveniant in matrimonium*.

videbatur a Chald. verbo טרק *prak* factum, quod est *redimere*: etsi Grammatici a trisyllabo πρίασθω arcessant: de quo litigare nolo. DOTIS vero nomen est ab Heb. & Chald. דת *dat* (sive *dot*: quia O Hebraicum apud Chaldæos in A transit) quæ vox ita *sententiam*, *legem*, *statutum* notat, ut possit etiam *statutum pretium* designare. Atque hæc tantum vocabula cursim attigisse satis superque in præsentia sit.

17. De moribus autem quamquam sparsim plura diximus: addi & illud potest, quod Romanus mos obnubendi *flameo* (quæ vox etiam orientalis est, ut alibi demonstravi) caput, unde & NUPTIARUM nomen inventum, ab oriente profectus est. Celebre est Rebeccæ exemplum obnubentis caput, ubi sponsum adesse suspicata fuit. De eo velamine habet quædam Seldenus in Ux. Heb. II. 15. III. 17.

18. Postremo (ne prorsus ἀποδιόνυσος hæc mihi Diatriba abeat) quod apud Romanos filii filiæquæ non aliter, quam de manu patris uxorem aut maritum aceperint, totum hoc ab eodem fonte illi hauserunt. Hinc illæ Biblicæ locutiones de parentibus usurpatæ, *Accipere uxores*, *tradere*, *dare*, & similes. Jud. XIV. 2. Samson parentes alloquitur: *Vidi mulierem... quam quæso ut mihi accipiatis uxorem*. Ibidem XII. 9. Abesan *habuit triginta filios & totidem filias*, *quas... maritis dedit*, *& ejusdem numeri filiis suis accepit uxores*. Ecclesiastici VII. 27. *Trade filiam*, *& grande opus feceris*, *homini sensato da illam*. Sic 1. Cor. VII. 38. *Jungere virginem suam*. Et alia sexcenta.

APPENDIX.

In qua nonnulla ſolvuntur argumenta oppoſita adverſus Theſes ſuperius ſtabilitas.

Refellitur opinio aſſerentium libertatem filiorum familias ad ineunda matrimonia quantumvis indigna, n. 311.

311. TErtio (55) cogit manum calamo admovere, ac vel invitum in arenam deſcendere parendi ſtudium, atque amor veritatis. Vulgata ſiquidem (quo fato dicere non auſim) profecto præter animum, atque expectationem, quam privato potius ſtudio uſurpandam, neutiquam ut publici juris fieret exaraveram, Diſſertatio, forenſium quorumdam, nec ſane imperitorum clamorem excitavit. Ii namque religionem eſſe putabant, quam vetuſtam credebant Eccleſiæ fore diſciplinam in tuenda Sacri fœderis libertate novitate tentari. Quamobrem cenſuerunt, ſibi tanquam pro aris & focis dimicandum neque ulli parcendum ſtudio, aut labori, ut quam a majoribus de matrimoniis omnino libere ineundis doctrinam hauſerant, ſartam tectam conſervarent. Et his (56) unus præcipue iſque, ut in reliquis nullis ſecundus, in cauſis connubialibus verſandis non immerito pleriſque præferendus, cauſæ non vulgaris occaſione parta eam ſuſcepit provinciam ut filiorum familias etiam in nu-

(55) Cur *tertio* ſe calamum arripere dicat, expoſui in Epiſtola ad lectorem, quam initio præmiſi: ubi de fato Diſſert. hujus nonnulla præmonui.

(56) Adverſarius, quem tacito nomine hic deſignat, fuit Dominicus Urſaya Advocatus in Urbe non incelebris, cujus extant *Diſceptationes Eccleſiaſticæ* pluribus tomis comprehenſæ: de quo videſis dicta in eadem epiſtola ad Lectorem, quam habes initio hujus opuſculi.

nuptiis indignis ſociandis aſſereret libertatem atque contraria a nobis jacta fundamenta convelleret, tum veteribus undequaque collectis, tum novis argumentis, quæ nedum vulgo, verumetiam peritis inter primos, ipſis quoque Judicibus negocium faceſſere videbantur. His ut occurrerem amicorum ſuggeſtione, majorum exhortatione incitatus, cunctabar: verens ne quæ impietatis ac impudentiæ profligandæ qualiſcunque zelus in medium proferre compulit, jam contendendi animo tribui ac jactantiæ verti contingeret, ſi ea aggrederer ab oppoſitis argumentis vindicare; ſatis interea ratus nonnullis, qui vel clamore, vel propoſitis difficultatibus conterriti videbandebantur, declaraſſe me, quomodo quotquot opponebantur momenta rationum, vel ex ſuperius prælibatis apparebant abunde refutata, vel ideo a nobis omiſſa, quia ita inania cenſuimus, ut ſuamet corruerent levitate. Enim vero nulla valuit excuſatio, quin ſi alias invitus, tunc omnino coactus adigerer, vel jam expoſita refricare, vel novum aliquid promere, quo ſtatuta a nobis aſſerta, nedum ab objectis tueremur argumentis, verum etiam novum illis robur accederet, ac firmamentum. Id ut aſſequamur operæ pretium exiſtimavi ſingula quæ obiiciebantur ſuo ordine prodere, ac unicuique ſigillatim reſpondere, ne ſcilicet alicujus vim argumenti induſtria potius contemnere, quam ratione refringere, neve quippiam crederer data opera ſilentio præterire.

PRIMUM ARGUMENTUM.

Cap. Inter opera de Sponſal. declaratur num. 312. & ſeqq.

Matrimonium cum meretrice laudatur, n. 312. *Declaratur n.* 313. *& plur. ſeqq.*

Papa concedens Indulgentias non intendit tertio præjudicare num. 314.

Nuptiæ ſive a filiis familias, ſive ab aliis contractæ cum dedecore familiæ adverſantur juri naturali. Ibid.

Eleemoſynam facere ad lucrandum Indulgentias non licet ex ære alieno, nec ex neceſſariis ad providendum familiæ, n. 315.

Nec peregrinationem ſuſcipere relinquendo matrem vetulam, vel ſororem virginem. Ibid.

Ad Bellum ſacrum procedere non licet patri familias, qui uxorem & prolem ſua opera nutrire tenetur. Ibid.

Secta Meretricum n. 316.

Indulgentias conceſſas ducentibus meretrices, qui lucrentur, & quando. Ibid.

Vir nubens meritrici infamiam contrahit etiam nunc, num. 317.

Damnatus ad mortem quandoque pœnam evadit ducens meretricem in uxorem. Ibid.

Verba Sancti Hieronymi relata in Can. non eſt culpandus. Cauſ. 32. quæſt. 1. *expenduntur, n.* 318.

Verba Sancti Joannis Chryſoſtomi tom. 5. epiſt. 5. *ad Theodorum lapſum expenduntur, n.* 319.

312. LUbet primo loco proponere quod novitate conſpicuum, atque auctoritate firmiſſimum & inenodabile jactabatur argumentum deſumptum *ex cap. Inter*

ter opera 20. *de Sponſal.* perperam attributo CLEMENTI III. cum ſit reſponſum INNOCENTII III. ut ex *Raynaldo ad annum Chriſti* 1198. *num.* 38. animadvertit *Gonzalez Tellez ſuper* 4. *decretal.* in notis ad eumdem *Textum num.* 1. *lit. A.*, & vere legitur inter Epiſtolas INNOCENTII editas ab erudito *Stephano Baluzio l.* 1. *Epiſt.* 112. Porro ne quis ſuſpicetur vim argumenti ullatenus a nobis enervari, ſubdimus verba integra Textus ut leguntur apud *Baluzium*, & *Gonzalez Tellez*: ſunt autem talia: *Inter opera Charitatis quæ imitanda nobis auctoritate Sacræ paginæ proponuntur, ſicut Evangelica teſtatur auctoritas, non minimum eſt errantes ab erroris ſui ſemita revocare, ac præſertim mulieres voluptuoſe viventes, & admittentes indifferenter quoslibet ad commercium carnis, ut caſte vivant, ad legitimum tori conſortium invitare. Hoc igitur Apoſtolica auctoritate attendentes ſtatuimus, ut omnibus qui publicas mulieres de lupanari extraxerint, & duxerint in uxores, quod agunt, in remiſſionem proficiat peccatorum.* Conſonat dictum Sancti Hieronymi relatum in *Can. non eſt culpandus* 32. *quæſt.* 1. ubi de Oſee Profeta qui meretricem ſibi junxit uxorem ſic loquitur: *Non eſt culpandus Propheta, ſi meretricem quam duxit ad pudicitiam converterit, ſed potius laudandus: quod ex mala bonam fecerit.* Adſtipulatur quoque Chryſoſtomus ſcribens ad Theodorum Monachum, *ſi qua autem* (ſcilicet mulier) *per occaſionem in eam inciderit calamitatem; quemlibet generoſum virum ſinet pudor connubio ſibi talem adjunxiſſe; tanta apud homines miſericordia, & vulgaris opinionis acceptio ſæpe in propatulo ignominia affectas ab infami ſervitute liberat, & in matronarum ordinem recipit &c.* Ex quibus ſic argumentabantur. Si quæ nuptiæ indignæ habendæ ſunt, maxime quæ cum muliere in lupanari ſe proſtituente verſantur,

indi-

indigniſſimæ dici valent. Has vero laudabiles declarant Sancti Patres Eccleſiæ Doctores, definit Summus Pontifex, qui & ad illas ineundas propoſita peccatorum Indulgentia Fideles omnes invitat. Itaque nulla ſuperſunt connubia, a quibus propter humilem conditionem ſponsæ licite poſſint filii familias, vel a parentibus, vel ab Eccleſiaſtico Judice prohiberi; quidquid in contrarium clament Theologi, quorum auctoritas novam legem condere, aut Sacros Canones infringere nunquam valuit.

313. Hoc primo intuitu difficili argumento facillime ſe expedit *Natalis Alex. Theol. moral. tom.* 6. *lib.* 2. *de Matrim. cap.* 2. *art.*2 *de. conſenſ. clandeſt. reg.* 24. *pag.* mihi 507. inquiens *Viro qui ſui juris eſt* (nota *qui ſui juris eſt*) *meretricem lupanari eductam ducere licet uxorem, ut eam a peccato revocet, idque in remiſſionem peccatorum proficere reſpondet* CLEMENS III. (Imo INNOCENTIUS III. ut ſupra innuebam). En igitur prima propoſitæ difficultatis evidens explanatio. Laudatus Textus de iis procedit, qui ſunt ſui juris, nec ullo jure tenentur aliorum conſilium petere, ac exequi præceptum; quo tamen certum eſt teneri filios familias, dum agitur de indignis nuptiis ſociandis, jure naturali, Canonico, atque civili, quod ſuperius ſuperabunde demonſtravimus : *Filius namque prorſus tenetur obedire patri prohibenti ne ducat uxorem male moratam, aut infamen, aut longe diſparis conditionis. Tenetur enim lege naturæ quiſque periculum ſuum vitare, honori ſuo conſulere, familiæque ſuæ dignitatem ſartam tectam tueri. Tenetur parentibus obedire juſta præcipientibus. Juſtæ autem prohibitiones illæ &c.* Sic idem *Alexander tom. cit. c.* 2. *art.* 1. *reg.* 15. *pag.* mihi 466. Enim vero inſolentiſſimum eſt affirmare, aliquando Summum Pontificem eos ad indignas nuptias allicere voluiſſe, quos vel dignas contrahe-

re pa-

re parentibus neſciis, vel invitis *Eccleſia ſemper deteſtata eſt*, *atque prohibuit*, ut ſæpius inculcavimus ex Concilii Tridentini irrefragabili teſtimonio. Utut igitur res ſe habeat reſpectu cæterorum; filiosfam. hoc laudato texta non comprehendi, certo certius eſſe debet. Quod ſatis eſt ut liqueat contra ſtatutas Theſes inepte præfatum Canonem allegari.

314. Abſit nihilominus ut aſſentiamur pro reliquorum nobilium virorum ſive mulierum indignis nuptiis propoſitum argumentum aliqualiter valere. Siquidem omni dubio procul eſſe cuilibet debet, ut in cæteris reſcriptis & gratiis, ita prorſus in elargiendis indulgentiis nunquam Pontifices Summos intendiſſe tertio præjudicium afferre, ut ex ſatis vulgatis *Textibus in cap. Ad aures de reſcrip.* & *cap. Super eo de Offic.*, *& poteſt. Jud. Deleg.* colligunt communiter Doctores, quos cumulant *Barboſ. in collect. ad cit. cap. Super eo* 15. *num.* 3. *Koning. Princip. Jur. Can. lib.* 1. *tit.* 3. §. 9. *num.* 10. *verſic. Regula tertia*; & late *Tuſch. pract. Concluſ. tom.* 6. *concluſ.* 685. idque præſertim ubi agitur de iis quæ juri naturali adverſantur, ut ex *Fulgoſ. conſil.* 61. *num.* 4. animadvertit *Tuſch. loc. cit. num.* 16., cujuſmodi forent nuptiæ ſive a filiis, ſive a quibuslibet contractæ cum dedecore parentum, ſororum, atque totius familiæ, ut communi nedum Theologorum, verum etiam juris Interpretum, Sanctorum Patrum, ac plurium Summorum Pontificum auctoritate, nec non ſolidiſſimis argumentis in præmiſſis dubiis ad ſatietatem uſque comprobavimus.

315. Neque abſtinere licet ab exemplis ex quibus inanitas objectæ argumentationis intelligitur. Sæpius volentes Pontifices, ſive pro reparandis collapſis Eccleſiis, ſive pro novis conſtruendis fidelem populum ad elargiendas eleemoſynas excitare, id in ſatisfactionem pœnæ pro pecca-

peccatis ſolvendæ ceſſurum ſtatuerunt . Qui autem ſibi licere proinde exiſtimabit , eleemoſynam ut tribuat , æs alienum erogare ? Aut familiam fraudare iis quibus ad honeſtam ſuſtentationem indiget , ut Eccleſiæ , vel pauperibus prætextu lucrandi indulgentias opituletur ? Laudabiturne filiusfamilias , qui parentibus egenis deſinat providere , ut opem ferens locis Terræ Sanctæ , promiſſis indulgentiis perfruatur ? Plura . Licet ne filio , licet ne fratri matrem vetulam , ſororem virginem derelinquere , & ad Loca ſancta , ad ipſa Apoſtolorum limina accedere , ut Jubilei fructum aſſequatur ? Fas erit patrifamilias uxorem prolemque ſua opera nutriendam deſerere , ut procedens ad bellum contra infideles peccatorum remiſſionem valeat impetrare ? Minime prorſus hæc vera ſunt , imo ut abſurda contra pietatem , contra juſtitiam , contra charitatem ab omnibus reprobantur , atque Pontificia diplomata fideles reliquos ad enarrata virtutum opera propoſita ſpe veniæ invitantia , hujuſmodi perſonarum genera non comprehendere , nemo audet in dubium revocare . Idem omnino judicium eſto de Canone quem expedimus , meretricem a cæno eruere licet : ad remiſſionem proficiat peccatorum iis qui ſi ducant , nulli infamiam irrogant , non afficiunt parentes gravi dolore , neque fratribus , neque ſororibus ad pares nuptias copulandas impedimentum præſtant , neque ſcandali aut rixarum occaſionem præbent , denique infelicis exitus periculo ſe & quas ducunt uxores non exponunt . Hæc autem a filiofamilias , & a quocumque demum nobili viro vitari non poſſe , conſtanter affirmare non dubitaverim .

316. Porro id ſolummodo intendiſſe Innocentium , ne ſcilicet meretrices (quarum numerus in immenſum excreverat , quaſque vel infimæ conditionis homines , ipſi

quoque gregarii milites uxores ducere religioni habebant propter infamiam, qua ab earum nuptiis Jure Canonico retrahebantur) ſine ſpe Matrimonii ſibi damnationem, aliis ſcandalum quærere ceſſarent nunquam; ſublata aliquandiu infamia, ſollicite providere, ſatis indicant Hiſtoriæ illius temporis, atque ipſa Summi Pontificis verba. Audiendus *Odericus Raynaldus tom.* 13. ad annum Chriſti 1198. num. 38. ſic rem enarrans. *Innocentius in perditas illas mulieres quæ pudicitiam quibuſque obviis, animas Dæmonibus proſtituebant miſeratione ductus, e cæno facilius abducendas ratus, ſi viros qui eas ducerent nanciſcerentur, infamiam quæ in jungenda ſibi meretrice erat, amovere conatus eſt, atque indulgentias iis propoſuit, qui ex Chriſtiana pietate hujuſmodi meretriculas uxores ducerent, quo maritali fœdere coercitæ a ſcelere impudicitiæ ſibi temperarent*. Videndus quoque Abraham Bzovius ad eumdem annum num. 21. ubi meminit *Sectæ Meretricum* (57) tunc temporis graſſantis, ad quam fortaſſe eliminandam Innocentius animum intendit. Item verba ipſius Epiſtolæ aperte ſignificant, nec ſomniaſſe Pontificem adoleſcentium amores impudentiamque fovere, libidini ac impietati erga parentes præſidium ferre, ſed

(57) *Sectæ meretricum* in Pariſienſi regione graſſantis ad finem ſæculi XII. meminit Otto de S. Blaſio, ubi de Volcone Pariſienſi Preſbit. loquitur: cujus verba apud Bzovium (ad ann. 1198. num. XXI.) hæc ſunt. *Meretricum autem SECTAM... omnimodis in ea regione depoſuit, caſq. verbo prædicationis converſas, plures truncatis crinibus, habitu religionis inducit, profeſſione perpetuæ caſtitatis. Alias autem continere non præſumebant, caſum ex fragilitate timentes, data eis in dotem non modica pecunia legitimo connubio reformavit: ad quod efficiendum Pariſienſes Scholares 250. libras, Burgenſes vero mille & amplius erogaverunt*. Qui auctor *ſectam* non aliud vocat quam σύσημα quiddam ſeu corpus.

ſed iis dumtaxat qui procul omni injuria conſanguineorum, Chriſtianæ charitatis ſtimulo ad miſerrimas iſtas fœminas e cœno impudicitiæ educendas adducerentur. *Inter opera* inquit *Charitatis non minimum eſt errantes ab erroris ſui ſemita revocare, ac præſertim mulieres voluptuoſe viventes, ac admittentes quoslibet ad commercium carnis, ut caſte vivant, ad legitimum tori conſortium invitare. Hæc igitur attendentes &c.*

En itaque quos Apoſtolico favore proſequi intenderit Innocentius; eos ſcilicet qui perdita ſcorta ad viam ſalutis convertere, atque ab immunditia carnis, quantum fas eſt, ſatagunt emundare. Quod num verum ſit de filiofamilias, de nobili quovis viro, de Virgine præclaræ ſtirpis, amore captis atque libidine obcœcatis, ad indignas nuptias aſpirantibus, haud laborioſum erit ſapienti Judici æſtimare; cui quoque compertum erit, ubicumque non agitur de revocanda muliere a ſtatu peccati, fruſtra omnino objici, laudatum Canonem pro removendo impedimento imparium nuptiarum.

317. Neque licet ſilere, quodammodo etiam nunc vigere eam juris infamiam, qua viri ducentes in uxores publicas meretrices notabantur. Communi nedum moraliſtarum (ut quaſi per contemptum cauſidici appellant) ſed & inſignium Canonici juris interpretum calculo ea infamia comprobatur. Videndus *Barboſ. in Collect. ſuper Can. Si quis viduam 2. diſt. 34. poſt Gloſſ. & Turrecremat. ibid.* & qui alios congerit *Majol. de irregular. lib. 3. c. 1. n. 5.* ibi *Ob eamdem cauſam ſi quis meritricis maritus fuerit, ad ordines non admittetur, non ſolum quia Bigamus, ſed etiam quia ignominioſus, & vilis eſt; vilem etenim uxorem ducens, vilis ipſe efficitur.* Conſonant graviſſimæ notæ Theologi *Card. Bellarm. tom. 1. controverſ. volum. 2. lib. 1. de Cleric. cap. 24. in fine Suarez de cenſur.*

disp. 48. *sect.* 3. *num.* 3. *in fine*, *Sanchez de matrim. lib.* 7. *disput.* 84. *num.* 9. *Gibalin. de Irregul. cap.* 5. *quæst.* 4 *proposit.* 3. *pag.* mihi 384. *vers. Deinde*, *Gabriel a S. Vincentio de censuris disputat.* 10. *quæst.* 8. §. 6. *num.* 242. *in fine*, & aliis prætermissis *Sayr. in Thesaur. tom.* 1. *lib.* 7. *cap.* 11. *num.* 7. ibi: *Item infames sunt qui ducunt uxores viles & abjectas vel meretrices &c.* Ex quo dignoscitur, quam tota via a veritate aberrent, qui nobilium parentum & consanguineorum justissimas querelas spernendas autumant, quasi ex connubio cum quavis fœmina etiam publica & prostituta nulla debeat infamia formidari. Imo vero apud cordatos & honestos viros tanti penditur hujusmodi infamiæ nota, ut non defuerint qui illam gravissimam pœnam ipso extremo supplicio non inferiorem, asserere non dubitaverint, & propterea reum capite plectendum, mortem evasurum censuerint, si meretricem ducere non recusaverit. De quo videndus *Barbos. in collect. ad cap. Inter opera cit. num.* 4. Cæterum nihil ineptius proferri potuit ad confirmandum quod assumpserat argumentum, quam ut ex dictis Sanctorum Hieronymi, & Chrysostomi peterent auctoritatem. Siquidem utriusque Ecclesiæ Doctoris testimonio aperte evincitur, improbum ac infamem apparuisse, qui mulierem publicam uxorem accipere, non detrectaret. Idque (quod mirum adversario fortasse videbitur) apertissime colligitur ex iisdem locis laudatorum Patrum, qui perperam in contrariam partem asseruntur.

318. Profecto Hieronymus totus est in excusando Osee, quod utique non laborasset, nisi magna in conjugio Prophetæ apparuisset turpitudo. At quid opus argumento? Audiamus loquentem. Sic itaque in præfatione sui commentarii differit. *Qui enim non statim in fronte libri scandalizetur, & dicat: Osee primus omnium Pro-*

pheta-

phetarum meretricem habere jubetur uxorem, *& non contradicit*? *Non ſaltem nolle ſe ſimulat*, *ut rem turpem facere videatur invitus*? Subdit proinde exempla Prophetarum, quos Domino jubente renuiſſe legimus, & rediens ad Oſee pergit *Oſee audiens a Domino*, *Accipe uxorem fornicariam*, *non frontem rugat*, *non mœrorem pallore teſtatur*, *non verecundiam mutato genarum rubore demonſtrat*, *ſed pergit ad lupanar*, *& ſcortum ducit ad lectulum*? Atque ita arduam cenſuit difficultatem, ut ad illam explanandam ad myſterium recurrendum cenſuerit. En ipſius verba. *Hæc igitur audientes quid poſſumus reſpondere*, *niſi illud Propheticum*, *Quis ſapiens & intelliget*, *iſta intelligens & cognoſcet ea*? *Unde & nobis dicendum eſt cum David*, *Revela oculos meos*, *& conſiderabo mirabilia de lege tua*. Adeat textum curioſus adverſarius, & agnoſcet quam myſterioſum fuerit ſecundum Hieronymum factum Oſee, quamq; inſolenter ad indignas nuptias commendandas adducatur.

Rurſum initio ſui commentarii, ubi habet verba relata a Gratiano in Canone *Non eſt culpandus* 32. *quæſt.* 1. iterum Prophetæ excuſationem aggreditur, quam præcipue in eo reponit quod Dei juſſu, non libidinis impetu acceperit meretricem, idque ad comprobandum, quod Deus hoc connubio miſterium ſtatuerat præſignare, *Nec* (inquit) *culpandus Propheta*, *ſi meretricem converterit ad pudicitiam*, *ſed potius laudandus quod ex mala bonam fecerit*. *Præſertim cum Beatus Oſee non ob cauſam luxuriæ*, *non libidinis*, *non propria fecerit voluntate* (hoc attente conſiderandum, *non propria fecerit voluntate*) *ſed Dei paruerit imperio*, *ut quod in iſto carnaliter legimus*, *in Deo factum ſpiritualiter probaremus*. Hæc autem quo pacto filiorum impudentiæ indigna connubia meditantium præſidio eſſe poſſint, deprehendere non valeo. Satis de Hieronymo. 319. Jam

319. Jam non nihil de Chryſoſtomo. Et hujus verba integra proferre non pigebit, ut ipſius mentem aſſequamur. Scribit Theodoro Monacho in apoſtaſiam lapſo, illumque ad reſipiſcendum hortatur propoſita ſpe veniæ, quam ex Dei miſericordia, ac immenſa erga ſpiritualem animam charitate nititur confirmare. Atque inter cætera quæ aurea profecto eloquentia congerit argumenta, profert hominum exemplum, inquiens; *Num vides quod deformes, impudenteſque mulieres proſtitutæ vix poſſunt obtrudi gladiatoribus, & iis quoque qui cum beſtiis depugnare ſoliti ſunt?* En quid de meretricibus affirmet. Pergit vero *Cæterum ſi qua bonæ formæ, ſi ingenua, liberalique facie per occaſionem in eam inciderit calamitatem*. De hujus generis fœmina ingenua, non vulgaris conditionis, non meritrice, non proſtituta, ſed quæ per occaſionem in eam inciderit calamitatem: de hac inquam ſubdit. *Quemlibet generoſum eximiumque virum nihil pudebit vel connubio ſibi talem adjunxiſſe*. Deinde concludit *Si tanta eſt apud homines miſericordia, quanto benignior facilitas erit apud Deum erga animam propter ſuperni generis præſtantium &c.* Itaque neque ex verbis, neque ex mente Chryſoſtomi quidquam ſubſidii adverſariis accedit. Non quidem ſuffragantur verba, quibus de meretricibus aperte teſtatur oppoſitum. De aliis vero mulieribus per occaſionem lapſis narrat quidem illas quandoque a generoſis viris haberi uxores, attamen factum neque improbat, neque commendat. Verum inquies approbare cenſendus eſt, quia ad Divinam miſericordiam extollendam ipſorum utitur ſimilitudine vel exemplo, quod perperam aſſumpſiſſet, ſi indignas hujuſmodi nuptias autumaſſet. Quamobrem, ſi non ex verbis, ex ſenſu ſaltem Chryſoſtomi is, qui ſibi jungit meretricem, omni eximitur turpitudine. Nequaquam ſane proficit hæc argumen-

gumentatio, quipppe exempla nequiſſimorum hominum, & inique geſtorum ſæpe uſurpantur a Patribus eo prorſus ſenſu, quo in Sacris litteris, vel etiam a Chriſto Domino non ſemel fuiſſe adducta, nos docuit Auguſtinus *lib. 2. quæſt. Evangeliorum quæſt. 34.* ut exempla de villico fraudulento Lucæ 16. de judice iniquitatis, qui interpellabatur a vidua Lucæ 18. atque alia hujus generis plera-que, quæ nempe non ita accipienda ſunt quaſi nobis propoſita ad imitandum; *Sed etiam* (Ait Auguſtinus) *e contrario ducuntur iſtæ ſimilitudines ut intelligamus, ſi laudari potuit ille a Domino qui fraudem faciebat, quanto amplius placent Domino Deo, qui ſecundum ejus præceptum illa opera faciunt. Sicut etiam de judice iniquitatis qui interpellabatur a vidua comparationem duxit ad judicem Deum, cui nulla ex parte judex iniquus conferendus eſt.* Et iterum de eodem argumento quæſt. 45. n. 1. circ. fin. hæc habet. *Hic ergo iniquus judex non ex ſimilitudine, ſed ex diſſimilitudine adhibitus eſt, ut oſtenderet Dominus quanto certiores eſſe debeant, qui Deum perſeveranter rogant; cum apud iniquiſſimum judicem uſque ad effectum implendi deſiderii valuerit perſeverantia deprecantis &c.*

Ex quibus omnibus liquido conſtat, tam inaniter ex auctoritate Chryſoſtomi & Hieronymi, quam futiliter ex reſponſo Innocentii, argumentum peti ad patrocinandum, ſive filiorum familias, ſive quorumcumque connubia, quæ vel obedientiæ parentibus, vel pietati cujuſvis gradus conſanguineis debitæ, vel charitati erga ſeipſum, Divino ac naturali jure imperatæ, vel denique honeſtati, aut Juſtitiæ quomodolibet contradicunt.

SECUNDUM ARGUMENTUM

Dissensus parentum non numeratur inter impedimenta dirimentia, nec inter simpliciter impedientia matrimonium, num. 320.

Impedimenta disparitatis, & conditionis in quo consistant, num. 321.

Obstaculum dissensus parentum ad Matrimonium Sacra Tridentina Synodus post maturum examen rejecit, n. 322. *Contrarium n.*323.

Alia sunt impedimenta matrimonii non expressa in vulgatis versibus, n. 323. *& seqq. & n.* 329.

Insania, seu furor impedimentum est aliquando dirimens, aliquando tantum impediens, non expressum in dictis versibus, num. 324.

De impedimento ex defectu pubertatis omisso in eisdem versibus, n. 325.

Excommunicati vitandi, & hæretici habent impedimentum non expressum in dictis versibus, n. 326.

Alia tria impedimenta addit Sanchez, n. 327.

Peccatum mortale est impedimentum impediens matrimonium, n. 328. *& seqq.*

Item juramentum, & excommunicatio. Ibid.

Interdictum quando impediat matrimonium, n. 329.

Impedimentum, quod dicitur Ecclesiæ vetitum, comprehendit dissensum parentum, n. 330.

Et falso asseritur fuisse rejectum a Synodo Tridentina; n. 331. *& seqq.*

Differentia servata a dicta Synodo in statuendis, quæ ad fidem spectant, & quæ ad Reformationem, n. 332.

Matrimonia filiorum sine consensu parentum irrita facere quare Concilium noluerit n. 333.

320. Si-

320. SImile prorſus primo eſt, quod ſecundo loco proponebant argumentum, ex altero quem credunt Canone deductum, ex Catalogo ſcilicet impedimentorum ſive dirimentium, ſive (ut ajunt) dumtaxat impedientium matrimonia, communi Theologorum & Canoniſtarum conſenſu recepto, & tritis illis Carminibus explicato *Error*, *conditio*, *votum &c.* aliiſque *Eccleſiæ vetitum &c.* Prioribus ſcilicet ea quæ nuptias dirimunt, ſeu irritas reddunt; poſterioribus vero quæ illas fieri prohibent (itaut illicite fiant, etſi valeant jam contractæ) impedimenta referuntur. His profecto novum aliquod impedimentum addi ex ſuo ingenio a vulgari aliquo Theologo, piaculum eſſe clamant; cum jus impedimenta ſive irritantia ſint, ſive tantummodo impedientia ſtatuendi ita ſit Summis Pontificibus, atque generalibus Conciliis reſervatum, ut nec Epiſcopo id liceat in ſua Diœceſi, vel quia hæc facultas nunquam Epiſcopis attributa, vel quod poſterius fuerit adempta, ut late pro alterutra parte differentes docent *Covarr. tom.* 1. *in Epiſom.* 4. *decretal. de matrimon.* 2. *part. cap.* 6. §. 10. *num.* 16. *Sanchez de Matrim. lib.* 7. *diſput.* 1. *num.* 9. *Perez diſput.* 21. *ſect.* 2. & 4. *Dicaſtillo tom.* 3. *de Sacram. tr.* 10. *de ſponſal. diſput.* 7. *dubit.* 1. *per tot. præcipue num.* 27. & *ſeq.*, & alii ab iiſdem adducti, & a *Diana oper. Coordin. tom.* 3. *tract.* 1. *reſol.* 88. *Leandr. part.* 2. *de Sacram. tract.* 9. *diſput.* 9. *q.* 6. Enim vero novum omnino, & priſcis temporibus inauditum eſt hoc, quod adſtruere nitimur ex contradictione parentum, vel tutorum, ſive conſanguineorum. Cui namque ex impedimentis in laudatis verſibus deſcriptis valet adnumerari? Nulli profecto, ut patebit ſingula ſerio expendenti.

321. Confirmabant objectam argumentationem præcludendo, quod a nobis excogitari poterat effugium. Putabant

tabant namque ſive ad impedimentum *diſparitatis*, ſive ad alterum *conditionis* dictum impedimentum fort. referri, quod de filiorum familias conjugiis affirmamus. Neutrum autem ad has nuptias extendi jure optimo contendebant. Namque *diſparitas*, quam unice matrimonium impedire, atque dirimere Sacri Canones definiunt, illa eſt, quæ ex Cultus, ſeu Religionis diſcrepantia oritur inter virum & mulierem. Et quod conditionis nomine ſignificatur obſtaculum, ſervitutem tantummodo deſignat, illamque alteri ex contrahentibus abſconditam, ex notiſſimis Juribus in *Can. non oportet*, & *Can. cave* 28. *q.* 1. *Canone Chalcedonenſi* 14., & *Laodicen.* 10. & 21. accedente totius Eccleſiæ praxi, de qua unanimi voce teſtantur Doctores, ubi de ſervili conditione, & in *cap. ſi quis ingenuus* 29. *quæſt.* 2. *part.* 2. *cap.* 2. 3. & *ultimo de conjug. ſervor.* de quibus videndi *S. Thomas in* 4. *diſt.* 30. *quæſt.* 1. *articulo* 2. & *diſtinct.* 36. *art.* 1. *S. Bonav. in* 4. *diſtinct.* 39. *art.* 1. & *diſt.* 36. *art.* 1. *q.* 2. *Barboſ. in Collect. ſuper cap. Cave*, & *cap. Non oportet cit.* & *ſuper cap. Propoſuit de conjug. ſervorum Cabaſſut. in Theor. Jur. Canon. lib.* 3. *cap.* 22. & 23. *Gutier. cap.* 104. & *cap.* 90. *de Matrimon. Gonzalez Tellez in Communic. ſuper cap. fin. de conjug. ſervor. Dicaſtill. to.* 3. *de Sacram. tract.* 10. *de Matrim. diſput.* 7. *dubit.* 6. & *dubit.* 59. *Perez diſput.* 25. *ſect.* 1. & *ſeq.* & *diſput.* 36. *ſect.* 1. & *ſeq.* denique omnes quos lato calamo congerit *Sanchez lib.* 7. *diſp.* 19. & 71. *per totas*. Nemo autem cogitavit unquam, diſparitatem natalium aut vilem conditionem alterius ſponſi ſub altero ex his duobus impedimentis comprehendi. Neque valet indicari aliud ex deſcriptis in ſyllabo impedimentorum communi Doctorum utriuſque fori conſenſu approbato, cui debeat inæqualitas dignitatis ſponſorum applicari. Quamobrem niſi Theologos omnes omneſque Juris interpretes inſcitiæ

ſive incuriæ temere accuſare audeamus, fatendum ingenue, connubia inter virum, & mulierem, quantumcumque inter ſe diſtent gradu & dignitate, licita eſſe, neque poſſe ad parentum, ſeu conſanguineorum inſtantiam a Judice prohiberi.

322. Iterum confirmabant ex eo quod prætenſum obſtaculum ex diſſenſu parentum jam in Concilio Tridentino magno aliquorum Antiſtitum conatu propoſitum, ut edito Canone ſtatueretur, atque in pluribus doctiſſimorum Patrum congreſſibus mature expenſum, exploſum tandem fuerit, utpote evertens libertatem filiorum tantopere ex Sacris Litteris, nec non Eccleſiæ Canonibus commendatam. Quamobrem, quem non pudet rem hanc iterum in dubium revocare, hunc audaciæ atque temeritatis non immerito quiſpiam accuſaverit.

323. Hæc quæ magno objiciebantur verborum apparatu & ambage, non proponere piguit, nec diſplicuit exaggerare, ut deinde appareat quam levia ſint & omni vacua difficultate, ita prorſus ut non dubitaverim affirmare, adverſarios vel fingere quem feriant hoſtem, vel aerem verberare. Id ut eluceſcat, totam illico perſtringimus reſponſionem. Falſum omnino eſt, omnia impedimenta quibus licite fieri nuptias prohibetur, vulgaribus illis verſibus contineri. Falſum quoque, juſtam parentum reſiſtentiam nullo ex enumeratis impedimentis contineri. Inſulſum atque riſu potius quam reſponſione dignum, quod objicitur de diſparitate cultus, aut ſervili conditione. Certum denique, nunquam in Synodo Tridentina quod prætendimus impedimentum fuiſſe rejectum, imo apertiſſime a Sacro Concilio fuiſſe receptum, non ut noviter ſtatuendum, ſed ut ab Eccleſia perpetuo tempore comprobatum. Age jam ſingula proſequamur.

324. In memorato impedimentorum Canone nihil de insanis aut furiosis, quorum matrimonia quandoque irrita, sæpe dumtaxat illicita haberi, extra controversiam res est: siquidem si perpetua fuerit amentia, irritas esse nuptias: si autem lucida supersint intervalla, eoque tempore quo contrahens sui compos extiterit, copulentur, validas, sed illicitas, statuitur in *Can. dilectus* 24. *de sponsal. & Can. neque furiosus* 32. *quæst.* 7. ibique *Interpretes congesti per Barbos. in Collectan. super utroque cap. cit. & per Gonzalez Tellez in Commentar. super cap. dilectus cit. Alexan. consil.* 54. *lib.* 1. *Decius consil.* 112. *in princ. Gutier. de Matrim. cap.* 8. *a num.* 14. *Sanchez pariter de Matrim. lib.* 1. *disput.* 8. *a num.* 15. *Bossius cap.* 3. §. 21. *Perez disp.* 2. *sect.* 4. *num.* 9. *Sotus in* 4. *senten. dist.* 34. *quæst. unica art.* 4. *Aversa de Matrim. quæst.* 4. *sect.* 1. *Reginal. Prax. pœnit. tom.* 2. *lib.* 31. *cap.* 3. *num.* 12. *ceterique Theologi secuti D. Thomam in* 4. *dist.* 34. *per tot. & Bonav. tom.* 5. *in distinct.* 3. *quæst.* 1. Et quidem de perpetuo amentibus nemo dubitat, quin attento jure tum naturali, tum Divino incassum contraherent. At de illis quorum furor non est continuus, SS. Ecclesiæ Doctores Thomas & Bonaventura absolute pronunciant, etiamdum sunt rationis compotes a nuptiali fœdere prohibendos. Sic *S. Bonav. quæst.* 1. *cit. dist.* 34. *in conclus. Si vero non esset actu furiosus sed habitu, etiam si haberet lucidum intervallum, non deberet contrahere propter periculum, quia talis nescit prolem educare, nec cum uxore debite cohabitare.* Et apertius *dub.* 7. *Furiosus vero in habitu non potest de jure contrahere, quia prolem nescit educare.* Angelicus autem *art.* 4. *cit. Aut furiosus habet lucida intervalla, aut non; si habet, tunc quamvis dum est in isto intervallo non sit tutum quod matrimonium contrahat, quia nescit educare prolem, tamen si contrahit,*

bit, matrimonium eſt. Qui vero poſterius punctum attigerunt Theologi, aliqua limitatione uſi ſunt a mente laudatorum Patrum fortaſſe non aliena, aſſerentes quod ſi prolis periculum aliaque mala valeant præcaveri alterius conjugis ſanæ mentis, vel conſanguineortm tutela, permitti poſſe temporanee inſanienti matrimonium; ſecus vero, ſi uterque conjux inſaniat, vel abſurda quæ prævidentur nequeant alia via evitari, tunc enim ab illorum connubio penitus abſtinendum. Ita primus, quem viderim, tenuit *Sotus loco cit.* quem ſecuti ſunt *Sanchez cit. lib.* 1. *diſp.* 7. *num.* 17. *verſ. Obſervandum eſt*, *Reginal. cap.* 31. *cit. num.* 12. *Boſſius cap.* 3 §. 21. *in fine*; *Layman. lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 5. *num.* 5. *Averſa quæſt.* 4. *ſect. prima verſ. Itaque ſi furioſi*; *Gonzalez Tellez ſuper cap. Dilectus de Sponſal. num.* 5. *Gutier. cap.* 8. *num.* 14. *verſic. Tandem ibidem*, *& alii*. De veritate autem explicatæ limitationis dubitat *Ricc. prax. for. Eccleſ. deciſ.* 251. *& collect. p.* 5. *collect.* 1751. *Ledeſma de matrim. quæſt.* 58. *art.* 3. §. *ad* 2. *reſpondetur* 1. *in fin.* non contemnenda ratione permotus: ibi: *Iſta moderatio non videtur ita certa*, *nam prolis educatio per parentes fieri debet*, *vel ipſi de hoc debent eſſe ſolliciti &c.*

En itaque duplex impedimentum, alterum dirimens, impediens alterum matrimonii contractum, quæ laudatorum verſuum Autoris memoriam effugerunt. Quamobrem non eſt religioni habendum, ſi aſſeramus ex aliis quoque Capitibus in ſupradictis Carminibus non expreſſis matrimonium dirimi, vel impediri.

325. Suppetit quoque aliud certiſſimum atque in jure expreſſum impedimentum extra illa quæ metrico illo ſyllabo recenſentur, videlicet quod conſurgit ex defectu pubertatis, ſive ætatis annorum duodecim in fœminis, in maribus vero quatuordecim, ex quo irrita fieri con-

jugia

jugia aperte declaratur in *cap. Ubi non eſt*. *Capitulo Continebatur*. *Cap. Atteſtatione*. *Cap. Finali de Deſponſat. impub. & cap. unico eodem libro* 6. ibique omnes interpretes cumulati per *Barboſ. collect. ſub cap. Atteſtationes cit.*, *& poſt ipſum Gonzalez Tellez ſuper cap. Ubi non eſt cit. a n.* 3. late *Fagnan. ſuper cap. De illis* 2. *num.* 18. *eodem Gutier. de Matrim. cap.* 2. *num.* 17. *Henric. Zoes in* 4. *decretal. tit.* 2. *Comment. de deſponſat. impub. n.* 10. *Robert. Kenig princip. Jur. Can. eodem tit. num.* 2. Theologi quoque omnes poſt *S. Thomam in* 4. *diſt.* 36. *quæſt.* 1. *art.* 5. *S. Bonav. in* 4. *diſt.* 36. *art.* 1. *quæſt.* 1. *Perez diſput.* 37. *ſect.* 12. *Boſſius cap.* 3. *num.* 147. *Reginald. in prax. pœnit. tom.* 2. *lib.* 31. *cap.* 3. *num.* 25. ac reliqui omnes. Iſtud inquam impedimentum certo dirimens eſt, etſi ex altera parte non immerito diceretur impediens, quandoquidem præter illos in quibus malitia ſupplet ætatem (quorum conjugia valida deciduntur in *cap. Puberes* aliiſque notiſſimis *de deſponſat. impub.* & uno ore clamant utriuſque juris interpretes, & Theologi quos cumulant *Barboſa in Collect. ad eundem Textum Gonzalez Tellez ibidem*; late *Fagnan. ſuper cap. De illis* 2. *eodem per tot. præſertim vero num.* 3. *&* 47. allegans Sacræ Congregationis reſponſum) adhuc non nunquam ante annos pubertatis exoletos conſentit Nicolaus primus permitti poſſe connubium verbis relatis in *cap. Ubi non eſt*, *de deſponſat. impub.* ibi : *Niſi forte aliqua urgentiſſima neceſſitate interveniente*, *utpote pro bono pacis*, *talis conjunctio toleretur*. Ad quem textum tria animadvertunt Interpretes. Primum quidem ut licite id fiat, opus eſſe diſpenſatione, quam Epiſcopis autumant vel conceſſam; vel non ademptam. Secundum, tolerantiam, ſeu diſpenſationem tunc ſolum locum habere, cum dubium ſubeſt an malitia ſeu potentia ad conjugales actus ætatem ſuppleat, & qui contrahere cogitat, proxime ad annos

annos pubertatis accedat. Tertium denique lethalis culpæ reos esse audentes absque prævia dispensatione in præfatis casibus matrimonio jungi. Ex quibus id certe concluditur, etiam ubi dispensationi locus est, vel declarationi quod ætas suppleatur a potentia, impuberes impeditos esse, ne saltem licite connubium perficiant, de quibus videndi *Gonzalez Tellez in Comment. supra cit. cap. Ubi non est num.7. circa medium Barbos. in Collect. ad eundem Textum n.3. 5. Fagnan. in cap. de illis 2. eodem per tot. præcipue a n. 33. & seq. Henriquez in summa lib. 11. cap.13. num. 12.*

326. Insuper excommunicatos vitandos, atque Hæreticos nec posse licite matrimonium celebrare, neque Parochum eorumdem nuptiis præstare præsentiam, nemo audebit refragari, idemque impedimentum militare, ne unquam Parocus assistat matrimonio inter Hæreticum & Catholicam, pluries Sacra Congregatio Inquisitorum declaravit, ut inferius attingemus.

327. Falsum igitur iterum jure optimo pronunciamus assumptum dicentium, nullum subesse impedimentum præter ea quæ dictis carminibus memorantur. Idque præsertim tuto asserimus de iis quæ impedientia dumtaxat agnoscuntur. Horum enim duo solummodo prodidit Auctor metri duplici versu contenta, *Ecclesiæ vetitum nec non tempus feriatum Impediunt fieri, permittunt facta teneri*. Tertium vero versum, quo tria certissima & fortasse majoris momenti referuntur impedimenta, nempe *Atque Cathechismus, Sponsalia, jungito Votum*, addidit *Thomas Sanchez*, ut ipsemet testatur *tom. 2. lib. 7. de Matrim. disp. 6. num. 5.* Quamobrem non videtur vel minima supereſſe difficultas, quin liceat texere meliorem syllabum, quo non deficientem impedimentorum numerum assequamur. Neque enim metrica illa series fuit aliquando

quando ab Eccleſia recepta, aut propoſita tamquam Canonica, cui addere, aut detrahere ſacrilegum reputetur.

328. Ad hæc nec Canoniſtæ neque Theologi antiquiores iſtam ſeriem impedimentorum ſecundi generis tanti fecerunt, quin enumerantes ea, quæ nuptias impediunt & non dirimunt, illud in primis agnoverint, cujus nullæ mentio in antedicto Canone, quodque tam acriter ab adverſariis impugnatur, videlicet *Peccatum mortale*: propter quod contendimus indigna conjugia filiorumfamilias merito impediri. Præſtat audire egregium Canoniſtam *Didacum Covarruviam tom.* 1. *in Epiſt. ſuper* 4. *decretal. part.* 2. *de Matrim. cap.* 6. *in princ.* ibi: *Ex his quæ hunc contractum illicitum reddunt, quædam ſunt quæ impediunt matrimonium contrahendum, non tamen diſſolvunt illud ſi contrahatur.... Quædam vero ita impediunt, ut contractus matrimonii nullus ſit ipſo jure*. Et incipiens exponere ſingula impedimentorum genera, pergit dicens: *Prima quidem varie proponi poſſunt. Nam exiſtens in mortali crimine non poteſt abſque novo peccato matrimonium contrahere, tractat enim indecenter Sacramentum hoc maximum*. Subdit Auctores idem confirmantes; nempe S. Antoninum, Navar., & comprobat aſſertum ex *Concil. Colon.* Pergit & alia explicare ejuſdem generis impedimenta, Juramentum ſcilicet, excommunicationem &c. quæ non minus quam peccatum lethale ſilentio præterit Auctor Carminum, quæ pro Canone habenda perperam contendunt adverſarii. En igitur Canoniſtam egregium inter primos, qui Concilio Trident. adfuit, non ut *Moraliſta* (58) ſed ut Epi-

(58) Hoc ideo ſedulus monet; quod ab Adverſario *Moraliſtæ* per ludibrium appellantur ii, qui cum Muſcettula noſtro ſtatuunt, peccato letali impedimentum afferri, non quidem dirimens, ſed tantum impe-

Epiſcopus, atque eximius Decretor. Doctor a cunctis habitus, qui tamen primum contrahendi conjugii impedimentum *Peccatum mortale* firmiter enunciat, nihil metuens metricum illum Canonem violare.

329. Addamus unum vel alterum Theologum, qui poſt evulgationem decantatorum Carminum de matrimonio tractatus ediderunt. Egregie ad rem noſtram *Hermannus Buſembaus in ſua medulla Theol. Moral. libr. 6. par. 3. tract. 6. cap. 3. dub.* 1. paucis ſane verbis rem totam explicat, & argumento adverſariorum occurrit. Quærit ibi laudatus Doctor *Quæ ſint impedimenta tantum?* Et ſubdit *Reſpondetur præter peccatum mortale, & excommunicationem, ſex potiſſimum reddunt matrimonium illicitum, ſcilicet Eccleſiæ vetitum &c.*, proditque Carmina toties dicta. Jam ergo habemus primum atque præcipuum impedimentum, quo illicitum redditur magnum hoc Sacramentum, peccatum eſſe agnoſcendum. Habemus quoque nihil tam aperte veritati adverſari, quam illud aſſertum, nihil matrimonio contrahendo officere, quod præfato metrico indice non ſignificetur. Ad hæc aperte nos admonet, indice ſeu Carminibus illis non omnia contineri impedimenta impedientia. Sic enim habet. *Dixi in reſponſione* Potiſſimum, *quia præter ſupradicta alia tria impedimenta numerantur*. Et pergit ſingula declarare,

pediens. V. ſup. num. 317. Quaſi vero *Canoniſtas* (in qua appellatione mire ſibi placet Adverſarius) peccata ſuſque deque habere conveniat. Aut quaſi vero eo nunc ventum ſit, ut quod probæ notæ *Moraliſtæ* ad unum ferme omnes illicitum eſſe clamant, id continuo a *Canoniſtis* (quaſi qui *tulerint clavem ſcientiæ*, Luc. XI. 52.) impune permitti poſſit. Verum hanc tantam a Canoniſtis calumniam optime amolitur Noſter, apud quem (tota hac Diſſert. & Appendice), optimis quibuſque Canoniſtis (nec enim pragmaticos moror) cum Moraliſtis mirifice convenit.

rare, ſcilicet Clandeſtinitatem pro illis regionibus in quibus Tridentina Synodus non fuerat promulgata, omiſſionem proclamationum ab eadem Synodo ſtatutarum, ac tertio ſi negligatur in primis nuptiis benedictio conſueta &c. Hæc ſiquidem ab omnibus aſſerta impedimenta ab Auctore Carminum non fuerunt memorata. Subdo & alterum Theologum recentiorem; antiquiores namque ſuperius allegatos piget hic rurſum producere. *Felix Poteſt. in examine Eccleſ. tom.* 1. *part.* 5. *cap.* 1. *num.* 4410. agens de cenſura interdicti, num ſcilicet vi illius arceantur fideles a Sacramento matrimonii, firmat non vetari. Excipit tamen ſic *At ſi ipſi* (qui nempe contrahere intendunt) *ſunt culpabiles & ſpecialiter interdicti, non poſſunt licite matrimonium contrahere: idque ſpeciali titulo* (quæſo hic qui nam ſit ſpecialis iſte titulus, animadvertatur) *quia ſcilicet ponunt obicem gratiæ per Sacramentum recipiendæ.*

330. Satis ſuperque ni fallimur tum exemplo, tum auctoritate uſque modo evicimus, Carmen illud non ita ſacrum habendum, ut ſacrilegio tribuatur quidquam ei adjicere, vel ex eo minuere. Sacri Eccleſiæ Canones, Verbum Dei ſcriptum, aut traditum tale ſibi vindicant obſequium; ſecus autem qui ex neſcio cujus arbitrio compactus fuit impedimentorum index. Verumtamen & quod ſecundo loco polliciti fuimus, in promptu eſt ut præſtemus. Dicebam autem, falſum eſſe adverſariorum aſſumptum, quod nempe impedimentum conſurgens ex juſta parentum renitentia nequeat adſcribi alicui ex illis quæ relatis verſibus recenſentur. Nec dixiſſe id pœnitet; ſiquidem non video, quid vetet ne primo verſui adſcribatur, dicaturque per *Eccleſiæ vetitum* non obſcure deſignari (59) Vide

(59) Diſſenſum parentum etiam Galli Doctores ii, quibus melior ſen-

Video nonnullos corrugare frontem, atque hujus aſſerti teſtem quærere, & rationem. Valebit pro utroque ineluctabilis Synodi Tridentinæ auctoritas quam centies inculcavimus; ubi tam aperte nos admonet, conjugia filiorumfamilias ſine conſenſu parentum *Sanctam Dei Eccleſiam ex juſtiſſimis cauſis ſemper deteſtatam fuiſſe atque prohibuiſſe*. Quid itaque prohibet affirmare, imo cuinam liceat dubitare, quin illis verbis *Eccleſiæ vetitum* filiorum familias quoque nuptiæ comprehendantur, niſi qui neſciat *prohibere & vetare* ſynonima apud Grammaticos haberi? Haud diſſimili argumento ut occurreret Doctor Angelicus ſimilem prodidit ſolutionem *in* 4. *ſent. diſt.* 34. *artic.* 4. Statuit furiam quandoque irritum, aliquando illicitum reddere matrimonium. Aſt quidam objiciebant ſic, *in Verſibus prædictis ſufficienter continentur impedimenta dirimentia matrimonium: ſed ibi non fit mentio de furia ergo &c.* Nonne hoc idem prorſus eſt, quo nos urget adverſariorum argumentum? Audiamus ut ab illo ſe Sanctus Thomas expediat: *Reſpondetur dicendum quod hoc impedimentum reducitur ad errorem, quia utrobique defectus conſenſus ex parte rationis eſt*. Liceat itaque, & nobis iiſdem reſpondere verbis. Diſſenſus parentum, ſi ſit juſtus ac rationi conſonus, ſicut & quodvis notorium peccatum lethale, quo Sanctum Matrimonii fœdus in ipſo contractu violaretur, reducitur ad *Eccleſiæ vetitum*, quia ſic contrahere *Sancta Eccleſia ex juſtiſſimis cauſis ſemper deteſtata eſt, atque prohibuit. Concil. Trid. ſeſs.* 24. *cap.* 1. *de refor. Matrim.*

Aſt ſi verum fateri liceat, pudet tamdiu in his ineptiis,

ſententia menti, impedimentum, non quidem dirimens, ſed tantum *impediens*, eſſe cenſuerunt. Videantur tum plures alii, tum Fevreti Scholiaſtes ad V. *de Abuſu* c. 4. n. 8. litter. g.

ptiis, ſeu quiſquiliis lectorem occupaſſe. Firmiora enim ſunt quæ propoſuimus aſſerta, quam ut valeant levibus hujuſcemodi ratiunculis concuti. Frigida quoque ac inania eſſe audacter pronunciamus, quæ de impedimentis diſparitatis, & conditionis ſubdebat adverſarius. Quis enim ſomniavit unquam his adſcribere juſtum diſſenſum parentum, aut injuſtitiam quæ indigna connubia inhoneſtat? Procedamus ad graviora.

331. Graviſſima profecto eſt quam effutiunt calumnia, dicentes in Tridentina Synodo propoſitum atque expenſum, quod verſamus impedimentum, fuiſſe tandem a doctiſſimis piiſqne illis patribus improbatum. Turpe prorſus convicium, nedum nobis, verum etiam Sacro illi Concilio injurioſum, hoc apparebit cuivis vel illius textum, vel ejuſdem hiſtoricam narrationem abſque præjudicio percurrenti. Utique non eſt conſilium cuncta hic revolvere quæ de filiorumfamilias conjugiis Sacræ illius Synodi acta ſuppeditarent. Satis erit indicare pauca quibus adverſariorum vel detegatur allucinatio, vel calumnia contundatur.

Et primo quidem notum eſt, dubium in Concilio propoſitum ac pluries examinatum, illud tantummodo fuiſſe, an ſatius eſſet connubia filiorumfamilias ſine conſenſu parentum irrita facere, ſi ante præfiniendam ætatem inirentur. Id ab Oratoribus Gallis quæſitum; idque attentius diſcuſſum prodit *Emin. Pallavicinus Hiſt. Conc. Trid. edit. Rom. in* 4. *an.* 1664. *part.* 3. *lib.* 22. *cap.* 1. *n.* 16. *pag.* 599. *cap.* 4. *num.* 2. 3. *& ſeq.* (60) Neque in dubium revocabatur, an illicita, an vitanda. Id enim compertum

(60) Pallavicini, & aliorum, qui ejus Concilii hiſtoriam pertexuerunt, teſtimoniis ſuperſedeo: propterea quod ii libri teruntur omnium manibus: quos ſtudioſi adeant, cenſeo.

tum erat omnibus, præfatas nuptias noxias ut plurimum, familiis indecoras, ac odii potius inter conjuges quam maritalis charitatis fomitem exiſtere.

332. Inſuper animadvertere neceſſe eſt, Decretum de quo agebatur, nullum prætuliſſe diſcrimen inter nuptias dignas vel indignas; nullum inter rationabilem vel injuſtum, æquum vel iniquum parentum diſſenſum, ſed ipſorum arbitrio ita totum negotium permittebatur, ut iiſdem quomodolibet inſciis vel invitis nequirent filii ætate minores rato atque legitimo matrimonio copulari; ut decreti verba profert laudatus Hiſtoricus *lib. 22. cap. 4. pag. 615.* Porro decretum iſtud utcumque nullis limitibus circumſcriptum ita pleriſque ex Patribus arriſit, ut Apoſtolicæ Sedis legati affirmare non dubitaverint, approbatum iri, ſi ut reformationis caput, ſecus vero ſi ut fidei dogma proponeretur: ea ratione ducti, quod in Concilio pro legibus ſtatuendis major dumtaxat ſuffragiorum numerus requirebatur, at fidei articulos, ut declararentur, fere omnium ſuffragiorum calculo decebat approbari.

Tertio recolere non pigebit, illos quoque ex Patribus qui abnuebant, ne filiorum conjugiis firmitas adimeretur, cenſuiſſe tamen eadem improbanda penitus ac ſub gravioribus pœnis prohibenda. Ita de Emo Madrutio teſtatur *Pallavic. cap. 4. cit. n. 7.*

Tandem ut res confecta fuerit, aperte demonſtrant verba ipſius Concilii toties repetita, quibus haud irrita fiunt, verum improba ac deteſtabilia memorata conjugia declarantur. *Nihilominus Sancta Dei Eccleſia ex juſtiſſimis cauſis illa ſemper deteſtata eſt, atque prohibuit.* Ex his, ac reliquis, quæ in Concilii actis deſcribuntur, ita concludit *Jo: Baptiſta Duhamel in ſua theologia ſpeculat. & pract. tom. 7. tract. de Matrim. diſſert. 2. cap. 4. n. 2.*

in

in fin. Patres Tridentini hujus generis connubia deteſtari & prohiberi contenti, diſciplinam jam ab aliquot ſæculis receptam immutare noluerunt; nam majus erat quidem & latius diffuſum malum, quam ut ſtatim excidi poſſet. Et cap. 5. cit. diſſert. num. 7. prope finem, ait, *Quæ liberorum citra parentum conſenſum fiunt matrimonia, deteſtari ac prohibere tantum potuit Concilium, non penitus extirpare.*

333. Præſtat quoque & alterum omni exceptione majorem audire teſtem, eximium Theologiæ Magiſtrum, qui Concilio adfuit inter Theologos a Summo Pontifice Tridentum miſſos, ut Patribus Conſilio eſſent, *Alfonſum Salmeronem.* Teſtatur hic Doctor tantum a vero abeſſe, ut intenderent Patres indignas liberorum nuptias tueri, quin potius ideo præcipue abſtinuerint a Decreto abrogante matrimonia ſine conſenſu parentum celebrata, ne ſic tyrannide parentum fieret, ut quandoque liberi ad indignas nuptias cogerentur. Ita enim habet *tom.* 2. *in Epiſt. Pauli diſp.* 14. *pag.* mihi 114. *col.* 2. *ſub verſ. Argumentatur Eraſmus. Non auſi ſunt Patres quidquam de ea re ſtatuere, non ignorantes quanta libertate filii ipſi fungantur, & quanta janua tyrannidis aperiretur parentibus in filios, ut cum ſervis ſuis nuberent, quod eſſet ſumme abſurdum, & minime tolerabile.* Cæterum ne ex hoc anſam filii ad nuptias invitis parentibus copulandas arriperent, proluſerat *pag.* 113. *col.* 1. *Sed nos ad hæc in primis reſpondemus, ad contrahendum matrimonium filiisfamilias neceſſarium fuiſſe ſemper conſenſum parentum. Quod facile eſt comprobare ex jure Divino Veteris & Novi Teſtamenti, ex jure etiam Pontificio, & Civili,* & pergit ex iis omnibus locis petita prodere argumenta. Conſonat ſibi in *Commentar.* ſuper Evangelica Hiſtoria *tom.* 8. *orat.* 46. *pag.* mihi 361. *col.* 1. ubi exponens *Textum cap.* 2. *Geneſ.*

Geneſ. Dimittet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ : ſic Lectorem admonet. „ Nec ſecundo „ hinc accipias, in ineundis copulandiſque matrimoniis „ non eſſe neceſſario ullam de conſenſu parentum habendam rationem; quaſi homo ita relinquat Patrem, „ & Matrem, ut non requirat eorum conſenſum : quia „ hic ſenſus abſonus eſt, & pugnat contra bonos mores, „ & contra naturale officium a liberis debitum parentibus, contraque patriam poteſtatem. Denique hunc „ ſenſum verba non capiunt, quia loquitur de iis, quæ „ fieri oporteat in matrimonio contracto, non quid ſervandum ſit dum contrahitur, alioquin docerentur filii „ honorem Lege Dei parentibus debitum ſubtrahere. Ad „ hæc Dominus huic primo matrimonio adfuit, imo illud conciliavit, quaſi primi hominis; imo amborum „ pater, ut cæteri conjuges formam ſumerent & doctrinam; ut in ineundo matrimonium, inconſultis parentibus nihil faciant, nam hoc abſque culpa illos face„ re non poſſe, ratio & B. Ambroſius aperte docent „. Hucuſque laudatus Salmeron.

En itaque ex Hiſtoria, ex textu Sacroſanctæ illius Synodi, ex Theologorum qui eidem interfuerunt, teſtimonio, apertos cuniculos, atque detectam adverſariorum fallaciam. Noluerunt Tridentini illi ſapientiſſimi Patres novum ſtatuere impedimentum, quo filiorumfam. nuptiæ abrogarentur, idque ex juſtis pleriſque cauſis, non autem ex illa, quod indigna impiaque conjugia cenſerent approbanda. Quinimo ne unquam tam injuſta ſuſpicio admitti poſſet, perſpicue tradiderunt quid de iis perpetuo ſenſerit Eccleſia, quid ipſimet ſentirent, oraculo ſæpius a nobis inculcato, quodque ad retundendam quamcunque oppoſitam argumentationem ſatis ipſum per ſe valeret : nempe quod hujus generis connubia *Sancta Dei*

Eccle-

Eccleſia ſemper deteſtata eſt atque prohibuit. Ratum igitur atque firmum eſſe matrimonium etiam inter filiosfamilias quantumvis diſparis generis initum, abnuit nemo. At non minus ratum agnoſcitur Sacramentum Baptiſmi a Parocho excommunicato collatum, Sacramentum Euchariſtiæ a Sacerdote irregulari confectum. Nihilominus ut irregulares & excommtnicatos a ſacrilega adminiſtratione arcendos, omnes Catholici affirmant; Ita quoque filiosfamilias, ita quoſcumque, qui notorio ſacrilegio magnum Matrimonii Sacramentum violare adnituntur, Judicis auctoritate compeſcere par eſt, & vi cohibere, ne peccent.

TERTIUM ARGUMENTUM.

In foro externo non eſt ſtandum Theologis, ſed Canoniſtis, n. 334. *& ſeq.*

Nec quærendum an adſit peccatum. Ibid. Contrarium. num. 338. *& ſeqq.*

Qui emiſit votum ſimplex caſtitatis, ſi matrimonium contrahat, peccat mortaliter, & tamen a contrahendo non arcetur per Judicem Eccleſiaſticum, n. 335. *Contrarium num.* 340.

Judex videns patrare homicidium poteſt condemnare innocentem, qui ex proceſſu reus apparet, n. 336. *De quo v. num.* 341.

In damnandis matrimoniis filiorumfamilias ſine conſenſu parentum contractis, Theologorum, & Juriſperitorum conformis eſt ſententia, n. 337.

Finis Juris Canonici eſt ferre ad ſalutem æternam, n. 338.

Jus Canonicum ſervandum, ſi opponitur Civili in materia concernente peccatum, n. 339.

Sacramenta adminiſtrari poſſunt exiſtenti in peccato, ſi cri-

crimen eſt occultum, ſecus ſi publicum, numer. 342.
Qualiter vero differat in hoc matrimonium a cæteris negotiis, num. 343.
Scientia Canonum ſine Theologia claudicat n. 344.

334. LEviora prorſus habenda, quæ addebant ad labefactandam veritatem, argumentorum momenta; non ideo tamen ſilentio prætereunda, neque enim raro contigit, ut quæ pleriſque futiles apparent & inanes, nonnullis grave negotium faceſſant argumentationes. Itaque ſic objiciebant. In iis, quæ ad exteriorem ſpectant Eccleſiæ politiam, minus Theologorum placitis inhærendum eſt; quippe qui regulas pro regimine Judicialis Fori Sacris Canonibus ſtatutas vel negligunt, vel ignorant. Ipſorum eſt fidelium animas iis omnibus inſtruere, quæ ad æternam felicitatem aſſequendam per privatas actiones neceſſaria vel utilia comperiuntur; judicium quoque in Sacramentali Pœnitentiæ Foro exercere & ſententiam dicere. Verumtamen nihil ipſis cum Foro judiciali, nihil cum politica atque Forenſi Eccleſiæ diſciplina. Huic ſi ſe immiſceant; falcem in alienam meſſem mittere perperam adnituntur. Juris Canonici peritis demandata provincia hæc eſt; hos conſulere, hos audire Judicem oportet pro Tribunali agentem. Siquidem munus ipſius eo tendit, ut exterioris Reipublicæ pax, commercia, externus quoque Religionis cultus ad normam legum Canonumque ſarta tecta ſerventur. Quæ vero occulta, vel Conſcientiæ ſinu (ſive prava, ſive laudabilia opera) interius continentur, ea Dei Judicio & Sacerdotis cenſuræ ſinere Eccleſia perpetuo conſuevit. Exinde ut ut verum ſit lethalis noxæ reos eſſe ſive filios, ſive quoſcumque indignas nuptias cum ſcandalo, cum familiæ dedecore, non ſine propriæ ſalutis diſcrimine con-

trahentes; utcumque Theologi in iis improbandis conſentiant; Judicis pro tribunali ſedentis nihil intereſt hæc attendere. Neque enim ipſorum munus eſt ſubditos a peccatis arcere, aut a criminibus jam commiſſis abſolvere. Ad illud dumtaxat deſtinatus eſt, ut jus publice petentibus reddat, & juſtitiam miniſtret leges ſervando, & legum interpretum, non autem Theologorum veſtigiis inhærendo. Satagant iſti conſilio & exhortatione, cæteris quoque ad pœnitentiæ forum ſpectantibus remediis a peccato abſterrere. Atqui forenſis Judex ſuam præſtabit operam, ut horum libertatem in nuptiis ineundis totis viribus pro ſui muneris debito aſſerat atque tueatur.

Id ut confirmarent, duo ſubdebant exempla, quibus ita rem totam confici atque finiri litem cogitabant, ut ingentem illam ſuperius diſpoſitam moraliſtarum catervam proſternere non dubitarent. Profecto Religio mihi eſt, ut ea dum profero, adverſarii verba phraſimque, vel tantillum immutem, ne videar argumenti vim enervare vel minuere. En itaque ut argumentantur.

335. „ Ulterius ego peterem a caterva moralium „ (qui ad hunc effectum facili negocio allegari poſsunt, „ & in numero biſcentum, & ultra &c.) an contrahens „ matrimonium poſtquam emiſit ſimplex votum caſtita„ tis vel Religionis, moraliter peccet. Non poteſt huic „ quæſito, niſi affirmative reſponderi ad litteram *Textus* „ *in cap. Rurſus*. Qui Clerici vel voven. & tamen nemo „ unquam ſomniavit aſserere quod ſit in arbitrio Ordi„ nariorum ratione peccati mortalis impedire, vel re„ tardare effectuationem matrimonii cum eo, qui ſim„ plex votum Religionis vel Caſtitatis emiſit. Atque „ inauditum eſt in Curiis Eccleſiaſticis, quod ex hoc re„ tardata fuerint matrimonia &c.

336. Pari animi alacritate alterum ſubdebat argumen-

mentum ab exemplo, inquiens. *Tandem ego peterem a dictis moralistis, an Judex, qui vidit Cajum occidentem Titium possit condemnare Sejum, qui ex processu apparet homicida? Princeps Theologorum* S. Thomas 2. 2. *qu.* 67. *artic.* 2. *rotunde asserit quod sic; eumque sequuntur alii Theologi apud Passerinum in Tribun. regul. q.* 28. *art.* 34. *Et tamen nemo potest negare quod committat peccatum mortale ille, qui procurat condemnationem Seii innocentis mediantibus falsis testibus. Igitur* (attende quæso mirabilem consequentiam) *igitur in judicando non sunt habenda in consideratione ea, quæ concernunt forum internum.*

At enimvero perperam clamant, & frustra in hac re Theologos cum Canonici Juris Interpretibus committere adnituntur adversarii. Hos præcipue filiorum conjugia, parentibus jure invitis, damnare acriusque insectari, quam *Morales* (utimur adversariorum nomenclatura) audebit inficiari nemo, quem non piguerit ipsorum verba legere, quæ retulimus; textus consulere quos indicavimus. Innumeros fere dedimus utriusque Juris, Canonici præsertim, peritissimos, Panormitanum, Præpositum, Cardinalem, Ancaranum, Calderinum, Turrecrematam, Paleotum. Protulimus verba & loca Fagnani, Gonzalez Tellez, Barbosæ, Menochi, Francisci Zypæi, Card. de Luca, Ludovici Engel, Joannis Chrysostomi Schambogen, Roberti Koninch, Pyringi, Pignatelli. An isti quoque moralibus adnumerandi, qui Ecclesiastici Fori regulas vel negligant, vel ignorent? Possemus & alios quam plures allegare. Verendum tamen, ne importuno indulgentes adversario, tædio Lectorem benevolum conficiamus. Satius erit uno vel altero testimonio Theologorum ac Juris Peritorum consensum non semel in præcedentibus dubiis adnotatum apertius comprobare.

337. Audiatur primo Joannes Paulus Windech in Opuſculo quod inſcripſit, Theologia Juriſconſultorum, in quo *lib.* 2. *cap.* 23. *pag.* mihi 71. hæc habet: *In hoc igitur dubio duo conſideranda ſunt. Primum utrum conſenſus parentum requiratur in matrimonio contrahendo. Secundum, utrum matrimonium ſine conſenſu parentum valeat necne. In primo membro conveniunt omnes. Nam Theologi, Canoniſtæ, & Legiſtæ ſentiunt in matrimonio contrahendo conſenſum parentum adhibendum eſſe. Theologi allegant quartum præceptum Honora Patrem & Matrem, & alios ſimiles locos. Canoniſtæ habent Can. Noſtrates* 30. *quæſt.* 5. *Can. penul. q.* 2. 32. *Legiſtæ allegant l. Titia ff. de verb. oblig. Nec eſt dubium quin liberi peccent ſine conſenſu parentum contrahentes.* Dubium ſolummodo excitant *Cauſidici* (61) qui tum maxime Sacris Canonibus contraria effutiunt, cum ut vitent cenſuram Theologorum, Canonici Juris Interpretes ſe appellant.

Audiamus & alterum ejuſdem concordiæ teſtem eximium Petrum de *Ledeſma* (quem initio hujus Diſſert. pro-

(61) Quemadmodum paſſim Adverſarius parum amice (nequid gravius dicam) inter *Moraliſtas* amandat Auctorem noſtrum (quem tamen reperio haud minus Canoniſtam egregium, quam Theologum fuiſſe) ſic contra Noſter quoties *Cauſidicos* nominat, adverſarios ſuos deſignat eo nomine, qui revera Cauſidicos agebant. Nec credo Muſcetulam *Moraliſtæ* nominis pœnitebit, modo adverſarii non plus ſeſe efferant, quam pro cauſidicorum captu & ingenio. Hoc enim inter noſtrum hunc quem appellant Moraliſtam, & cauſidicos intereſt: quod ille non mercede conductus ſed parendi ſtudio, non cauſæ, ſed veritati ſerviens, non in forenſi tumultu, ſed in ſeceſſu & requiete, animum ſincerum ac liberum ad ſcribendum attulit: quum contra ſæpe accidat, (nam ſemper ita fieri, prorſus nego, qui longe plurimos advocatorum heic & alibi noverim ita ſe in ſuo munere comparaſſe, nullius ut cauſæ patrocinium ſuſcipiant, quam non prius ad juris ac veritatis obruſſam, tamquam, incorrupti judices, non ut advocati,

productum, iterum proferre cogit importunitas Adversarii) qui *in tract. de matrim. quæst.* 47. *artic.* 6. *vers. Secunda Conclusio regulariter*, hæc habet: *Etiamsi pater nihil*

ti, exegerint) verum interdum accidit, ut causidici quidam studio partium abrepti, per mille ambages ac mæandros id tantum laborent, ut nigrum album videatur. Verum ne hactenus quidem fortassis eorum laborem usquequaque damnemus. Quid enim? Judicis partes tunc fore, dicent, falsa a veris secernere. Quibus quamquam non plene assentior: tamen esto. Nunc illud summopere reprehendendum occurrit, quod postquam hujus generis causidici, sua defuncti sunt opera, quæcumque per calorem atque concertationis æstum illevere chartis, eæ *Allegationes*, *Disceptationes*, *Consultationes*, *Singularia* (quæque plura sunt earum scriptionum nomina, quas mercede conducti effundunt) in volumina compinguntur, atque in publicum eduntur. Id ubi semel factum; jam ea pro *prudentum responsis* (etsi quid simile? Nam antiquos illos prudentes nihil prorsus pro jure respondendo accepisse, comperio) haberi incipiunt: jam eorum scitis & auctoritate fora personant. Ea scripta mirantur adolescentes: nec illa sibi prius de manibus elabi sinunt, quam ex iis didicerint Pyrrhonismum in legalem disciplinam invehere. Atqui publice interesset, adolescentibus palam fieri, non ex *Allegationibus* istis juris articulorum enodationes esse petendas, verum ex iis Scriptoribus, qui magno ceteroqui judicio præditi, veritati, non partium studio litare, suis in commentariis adnisi fuerint; quique dum per otium in suo secessu scribunt, induentes judicis animum atque mentem, ac veluti pro tribunali sedentes, non quid dicendo probabile effici possit, sed omnino quid verum sit, perscrutari, ea demum victuris chartis commendaverint. Hæc sane numquam eloqui tam libere sustinuissem, nisi me probe nossem principes ipsos civitatis suffragatores habere, rem indignam prorsus vociferantes, eo ventum esse, ut jam legalis prudentia, criminumque & quæstionum severa olim disciplina, miro prorsus Scepticismo laboret; nec jam suis carere auctoritatibus ea, quæ perspicuæ legum sententiæ ex diametro opponuntur. Justam esse hanc expostulationem, satis hæc ipsa controversia, quam præ manibus habemus, docere possit: imo hæc ipsa causidicorum cum nostro scilicet *Moralista* concertatio. De cujus successu, & eorumdem diffidentia suæ causæ, vide dicta in epist. ad lector.

hil præcipiat filio, contrahere contra ejus voluntatem eſt pcccatum mortale contra virtutem pietatis. Et idem docent omnes Doctores tam Theologi, quam Juriſperiti &c. Quocumque igitur ſe vertant indignarum nuptiarum defenſores, quemlibet appellent Judicem; ubique objurgationes, nullibi præſidium obtinebunt. Accuſant eos Theologi, damnant Canoniſtæ, Civilis Juris interpretes inſectantur. At quod longe majoris ponderis eſt, damnant atque deteſtantur Summi Pontifices, Epiſcopi, atque ſuprema Eccleſiæ Tribunalia. Neque hic fas eſt Sacros Canones, Decreta Conciliorum ſive Provincialium, ſive Diœceſanorum, Deciſiones quoque Sacræ Rotæ ſupra recenſitas refricare. Adeat præcedentia hujus Diſſertationis capita, adeat, adverſarius, quæ prodidimus Summorum Pontificum, S. R. E. Cardinalium, Epiſcoporum reſponſa, Ordinationes, Statuta; & deſinet Theologos irridere.

338. Porro ſatis non eſt adverſario de Theologis quos Morales nominat male mereri, niſi etiam apud cordatos Sacrorum Canonum profeſſores, & apud Eccleſiaſtici Fori Judices male audiat in eo quod ipſorum nihil intereſſe debere dicit, utrum Chriſtifideles a peccatis lethalibus arceantur. Diſſona profecto vox neque digna, quæ vel Chriſtiano cauſidico, nedum a Canonici Juris Doctore præferatur. Quis enim finis per Sacros Canones ab Eccleſia intentus, niſi ut ad æternam felicitatem fidelis populus perducatur, utque ad illam aſſequendam media proponantur, quæque impedire valent obſtacula removeantur? Hæc concors eſt Doctorum ſententia communiſque, quam tradunt nedum Theologi, verum potiſſimi ipſiuſmet Juris Interpretes: ea Canonici Juris definitio, per quam a Civili & a politico Jure primario diſcriminatur. *Leges vero Eccleſiæ* (inquit, *Joſeph Gibalinus* in præclaro

claro opere quod edidit de ſcientia Canonica),, ut quæ-
,, dam ſpiritualis Reſpublica eſt, & ut ad finem & feli-
,, licitatem ſupernaturalem tendit, non feruntur niſi in-
,, tentione Religionis & Divinæ Juſtitiæ, habentque bo-
,, num animæ pro fine, atque adeo pro materia aliquod
,, ad finem illum ordinatum: dicunturque Eccleſiaſticæ,
,, & ex iis naſcitur Jus Eccleſiaſticum, quod & Canoni-
,, cum vocant, ex eo quod leges ex quibus naſcitur Ca-
,, nonicæ dicuntur. Juris igitur Eccleſiaſtici ſive Cano-
,, nici finis primarius eſt Religio Chriſtiana, quam unam
,, attendit, ut per eam tanquam per medium non mo-
,, do maxime idoneum, ſed etiam unicum, Eccleſiam
,, ad beatitudinem ſupernaturalem promoveat ,,. Hæc laudatus Auctor *tom.* 1. *lib.* 1. *cap.*2. *quæſt.* 1: *nu.* 8. At fortaſſe faſtidio erit adverſario in hoc quoque capite audire Theologos diſſerentes. Audiat igitur Canoniſtas, illumque in primis egregium & proculdubio nulli ſecundum, Abbatem ſcilicet Panormitanum in Proœmio *Comment. ſuper primo Decretal. num.* 16. *circa finem*. Hic pluribus præmiſſis ad ſcientiæ Canonicæ naturam aſſequendam ſic concludit.,, Ex hoc patet excellentia hujus ſcientiæ ad
,, Jus Civile, habent enim ſe ut anima, & corpus, li-
,, cet enim utrumque jus intendat inducere hominem ad
,, bonum commune: differunt tamen in modo inducen-
,, di. Nam Jus Civile intendit hominem dirigere in bo-
,, num commune ſecundum quod congruit humanæ ſo-
,, cietati civiliter viventi, ſecundum quem modum bo-
,, num commune habet vim promoveri per juſtitiam le-
,, galem & Civilem amicitiam. Jus vero Canonicum in-
,, intendit dirigere hominem ad bonum commune ſe-
,, cundum quod congruit humanæ ſocietati quæ non ſo-
,, lum civiliter vivit, ſed ſecundum fidem, in Deum in-
,, tendendo, & vitam aliam expectando. Bonum autem

„ commune ſic acceptum non poteſt conſervari per ſolam
„ Juſtitiam legalem & Civilem amicitiam; ſed ultra hoc
„ requiritur quædam cœleſtis amicitia, ſine qua impoſ-
„ ſibiie eſt hominem in Deum tendere. Sicut ergo po-
„ tiſſima virtus, ad quam conatur Jus Civile, eſt ipſa
„ legalis Juſtitia & Civilis amicitia; ita potiſſimum vir-
„ tus ad quam conatur Jus Canonicum eſt ipſa cœleſtis
„ amicitia, quam charitatem vocamus„. Quid vero his luculentius dici poterit, ut Eccleſiaſtici Judices ſui admoneantur inſtituti? Equidem nihil eſt quod ita charitatem ac cæleſtem ſolvat amicitiam, nihil quod ab æterna felicitate fidelem hominem abducat, ut peccatum, mortale, cui ut occurrat, cætera quævis poſthabere par eſt Eccleſiæ Præſuli, atque in Eccleſiaſtico foro jus dicenti. Quamvis enim Canonicum jus circa pleraque verſetur, quæ externam politiam ſpectare videntur, adhuc iſta tamen ad excellentiorem dirigit finem, quatenus videlicet utilia ſunt, ſi recte illis utamur, ad æternam vitam aſſequendam. Idipſum & alii nos edocent Canoniſtæ. Sic enim *Robertus Koning. tom.* 1. *princip. Juris Can. in Proœm.* §. 6. *Objectum, ſeu materia Juris Canonici ſunt actiones Chriſtianorum dirigibiles & regulabiles per normas Eccleſiaſticas ad rectam vitam & beatitudinem ſupernaturalem: circa ejuſmodi enim actiones Jus Canonicum occupatur. Nec obſtat quod ſæpe etiam diſponat de rebus, quæ mere exteriores ſunt & temporales, veluti de contractibus, Judiciis, ultimis voluntatibus &c. quia hæc & ſimilia tractat & attingit ſub dicta ratione ſupernaturali, & ut facilius finem ſuum aſſequatur &c.*

Proinde nihil magis a veritate alienum quam quod Eccleſiæ forum non ſit ſollicitum de vitando peccato; quin potius id præcipue ſatagere debet, ut ſubditos a peccato ac peccandi periculo pro viribus arceat; dumque

que de iis judicat, quæ maxime ad civilem ſocietatem neceſſaria vel utilia comperiuntur, id primario ſui muneris eſſe Judex agnoſcat, ut a ſubditis ſine noxa præſertim lethali, nec contra Divinas Leges exerceantur. Ut optime expendit *Gibalinus de Scientia Canonica tom. 2. lib. 5. cap. 1. quæſt. 2. num. 5.* ibi: „ Vides amelitudinem „ materie Juris Eccleſiaſtici, cum omnia fere ad Religionem ac Juſtitiam reduci queant, & verſari poſſit „ circa materiam Civilem ſed altiori & nobiliori modo, „ quam jus pliticum, quatenus ſcilicet eſt materia peccati, ſive ubi agitur de peccato vitando & de periculo animæ, quod Fortunius tract. de fine ultimo Juris „ Canonici, & Civilis n. 151. fuſius proſequitur ex communi Doctorum „. Præmiſerat autem laudatus Auctor aſſertæ veritatis ineluctabile fundamentum *num.* 1. ſic argumentans. „ Quia peccata omnia nos a fine ſupernatu„ rali abducunt, & bonis omnibus ſpiritualibus atque ſaluti animæ opponuntur, idcirco ad eamdem legem & „ jus pertinent, cum contraria ad eumdem ordinem revocari ſoleant. Adde primarium actum imperatum ab „ hoc jure eſse cultum & honorem Divinum, ſeu religioſam actionem. Divino vero cultui præcipuo quodam modo opponuntur peccata, quatenus ſunt injuriæ Dei. Igitur ad idem quoque Jus Eccleſiaſticum, „ quatenus peccata ſunt, pertinebunt, & de iis „ (quæſo mentis aciem inteneant Cauſidici, Judices, cæterique Eccleſiaſtici fori adminiſtri) *Et de iis* (ſcilicet de peccatis) *hoc jus pronunciare & definire atque prohibere, damnare, atque adeo punire ſuo modo poterit.*

339. Denique huc ſpectat tritum illud apud Canoniſtas, atque Theologos axioma, quod nam, *ſi Jus Canonic. contradicat civili, ſervandum ſit Canonicum, ſi materia concernat peccatum, ſeu animam*, verba ſunt An-

dreæ Vallenſ. in Paratitla *Decretal. in Proem.* §. 9. *num.* 4. Nam ad vitandum peccatum ſæpius *Eccleſiæ leges emendant, imo & abrogant Jus Civile, quia ipſæ Leges Civiles cum pugnant cum Jure Divino & naturali, juſtæ non ſunt: & ſpeciem legis habent dumtaxat, ejus tamen vim, & auctoritatem obtinere non poſſunt*, ut ſcribit *Gib. loco ante cit. quæſt.* 4. *num.* 3. Idque comprobatur ex Textu *in Can.* 1. *diſt.* 9 *Can.* 1. *Can. Non licet, Can. Certum eſt, & aliis paſſim diſtinct.* 10. Nec pauca ſuppetunt exempla ubi agitur de Votis, de Juramentis, de Uſuris, de Matrimonio, de Præſcriptionibus mala fide inchoatis, ut poſt *Gail. lib.* 2. *obſervat.* 141. *num.* 4. adnotant *Koning. Proem. princ. Jur. Canon.* §. 4. *n.* 8. quibus præivit S. Thom. *quo lib.* 12. *quæſt.* 16. *art.* 24. *&* 25.

Pauca hæc delibaſſe ſufficiat ad demonſtrandum, Judici pro Eccleſiæ Tribunali ſedenti nihil antiquius habendum eſſe, quam ut peccata repellat, ac tunc maxime juſtitiæ morem gerere, ac ſuo muneri reſpondere, cum pro vitando peccato cetera parvi facere non formidat. Regulam iſtam, ut in reliquis omnibus ſequi fas eſt, ita præcipue ſervanda, ubi agitur de Sacramentorum adminiſtratione, qua nihil ſanctius, nihil in Eccleſia Chriſtiana dignius, ut majori qua poteſt veneratione exerceatur. Plura ſuper hoc in ſecundo hujus opuſculi *Dubio* diſſeruimus: nihilominus operæ pretium erit plenius adhuc adverſario ſatisfacere exemplo & auctoritate Summi Pontificis Pauli V. de quo apud *Cardinal. Albicium* in ſuo famigerato opere *de inconſtant. in fide cap.* 36. *num.* 216. Nam conſultus præfatus Pontifex a Philippo III. Hiſpaniarum Rege, an ſibi liceret hæretico Regi, de quo requiſitus fuerat, filiam nuptui tradere, ſic reſpondit. *La Santità di Noſtro Signore quanto a detto accaſamento dice, che non può ſe non improvarlo e deteſtarlo per*

per eſſere (notet quæſo adverſarius verba) *per eſſere ſimil matrimonio illecito , e ſottopoſto a peccato mortale graviſſimo* . Rurſum rogatus Papa , ut pro ineundis nuptiis diſpenſationem elargiretur , conſtanter abnuit , eadem ductus ratione , ne ſcilicet peccato conferre operam , vel illud permittere videretur. *E non ſa vedere la Santità Sua , come al preſente ſi poſſa aſcoltare ſimil propoſta , trattandoſi di diſpenſare ſopra un atto tanto illecito e cooperativo di peccato mortale , ſe inſieme non ſe gli proponeſſero cauſe e condizioni giuſtiſſime , evidentiſſima utilità per ſervizio di Dio , e della Santa Fede Cattolica.* Nonne largitio diſpenſationum in matrimoniis contrahendis ad externam quoque pertinent Eccleſiæ diſciplinam ? Cur itaque Summus Pontifex ne cooperandi peccato occaſionem præbeat , a diſpenſando vel cum magnis principibus ſibi abſtinendum tam aperte profitetur ? Poterat ſane judicium de peccato permittere confeſſario , qui pro ſuo munere in foro conſcientiæ Regem admoneret ; quid enim ipſius intererat , dum pro Tribunali ſederet , dum Summum Eccleſiæ Principem ageret , nedum de peccato , verum etiam de non conferenda peccato opera tam ſedulo præcavere ? Abſit autem ut Chriſti Vicarium , imo ut cæteros quoſvis Eccleſiæ Præſules Succeſſores Apoſtolorum de munere ſibi commiſſo tam demiſſe ſentire ſuſpicemur . Sciebat optime Sapientiſſimus Pontifex , hanc ipſi in primis a Chriſto Domino demandatam fuiſſe provinciam , ut gregem ſuum per quamcumque ſemitam in æternam dirigeret vitam , atque ſibi collatam in utroque foro poteſtatem eo reſpicere , ut commiſſis ovibus viam ſalutis oſtendat , ruinam vitare , ſecurum proſequi callem doceat , jubeat atque compellat . Hæc ſi adverſarium animadvertere non piguiſſet , non dubito quin hujus generis argumenta contemnere non recuſaret .

340. Neque ullius momenti eſt quod pro futuli argumento confirmando abſurdius ſubdebant exemplum. Ecquis enim ſatis mirari valeat Canonici Juris Doctorem ſic clamantem: „ Nemo unquam ſomniavit aſſerere, quod ſit „ in arbitrio Ordinariorum ratione peccati mortalis impedire, vel retardare effectuationem matrimonii cum „ eo, qui Votum ſimplex Religionis vel Caſtitatis emiſit. „ Atque inauditum eſt in Curiis Eccleſiaſticis, quod ex „ hoc unquam fuerint matrimania retardata „. O ſtupenda vere in aſſerenda falſitate ſecuritas! Quis enim auſit in dubium revocare quin Epiſcopi valeant imo debeant eos, qui voto caſtitatis, aut Religionis adſtricti matrimonium inire moliuntur, ne contrahant impedire? Id aperte Sacris Canonibus ſtabilitur. Id omnium Canoniſtarum, atque Theologorum calculo comprobatur. Omittimus Theologos, non quod ipſorum auctoritatem parvi faciamus, ſed quia pervios cuique credimus. Prodimus Sacros Canones, horum Interpretes, quos adverſarius vel neſcire ſimulat, vel ignorat. Et primo quidem in *cap. Conſuluit cap. Veniens cap. Rurſus*: *Qui cleric. vel vov. matrim. &c.* aperte definitum legitur, votum ſimplex ſive caſtitatis, ſive Religionis nuptias impedire, neque annuendum ut tali voto obnoxius conjugio copuletur, ut in *cap. Rurſus cit.* Quod ſi aliquando urgeat cauſa ut matrimonium contrahatur, remitenda ſtatuitur congrua ſatisfactio, & obtenta a Summo Pontifice diſpenſatione, nubendi licentia tribuatur. Sic aperte in *cap. Veniens cit.* Porro quamvis in propatulo ſit, præfata jura ne dum occultum conſcientiæ forum, verum etiam judicialem Eccleſiæ curam moderari (quippe quum Canones non placitis Theologorum in Sacramento Pœnitentiæ abſolventium, vel Summorum Pontificum conſultorum ab Epiſcopis pro regime ſuarum Eccleſiarum reſponſis conſtent) ne tamen,

vel minimum cavillandi locus ſuperſit, præſtabit audire ut laudati textus a probatiſſimis interpretibus accipiantur. Apprime ad rem noſtram *Anton. Butr.* ſuper *cap. Rurſus, qui cleric. vel vov.* ubi ei qui votum ſimplex caſtitatis emiſerat, quantumvis deinde ſponſalia juraverit, matrimonium interdicitur, num. 4. ſic habet. *Et ſic nota quod ex voto ſimplici oritur, jus quo Eccleſia compellere poteſt voventem ad votum ſolemnizandum.* Deinde concludit. *Et nota ex hoc, virtutem voti ſimplicis quæ matrimonium impedit contrahendum, ſed non tollit contractum.* Innocent. *ſuper cap. Veniens. eo.* (in quo Summus Pontifex cum muliere voto ſimplicis continentiæ obſtricta, poſt indictam ipſi congruam ſatisfactionem jubet diſpenſari ut nubat) ad illa verba *licentiam nubendi*, ita inquit *De miſericordia: nam de rigore juris poſt votum ſimplex non datur ei licentia nubendi.* Gonzalez Tellez ſuper eodem *capit. Veniens* cit. totum luculentius exponit num. 4. inquiens: *Dicendum eſt Pontificem in hoc caſu immediate diſpenſaſſe, ideoque ad Epiſcopum ſcripſiſſe, ut licentiam dare non dubitaret, ideſt non prohiberet talem fœminam nubere. Quod non eſt intelligendum in ſenſu tantum permiſſivo, ſed in hoc ſenſu quod Papa diſpenſando tollit impedimentum, propter quod Epiſcopus poſſet tale matrimonium prohibere.* Ad ultimum ne de voto ſimplici Religionis auctoritas deficere videatur, ſubdimus apertiſſimum Textum in *cap. Porrectum de regular.* Ubi qui infirmitate gravatus votum emiſerat, ut fieret Monachus, compellendus dicitur, ut reddat Domino quæ promiſit. Ibique tradidit Fagnanus num. 5. *Qui votum religionis emiſit, etiam in foro externo Eccleſiæ compelli poteſt ad ſervandum votum.* Et congerit concordantes. Vigilantes profecto Teſtes protulimus, quibus evincimus, ut multoties cauſidicorum clamores juſte contemnantur, quippe quos

non

non raro contingat audire intrepide affirmantes, *Nemo dixit*, *nemo ſomniavit*, cum agatur de re certa, a Sacris Canonibus ſtabilita, atque unanimiter ab Interpretibus admiſſa.

341. Alterum ſupereſt expendendum exemplum, ſeu argumentum ductum ex auctoritate Sancti Thomæ dicentis, Judicem poſſe damnare virum, quem certo novit innoxium, ſi reus appereat ex forenſibus Actis. Primo quidem pleriq. multi nominis Canoniſtæ ac Theologiæ Profeſſores in contrariam abeunt ſententiam. Alii ex parte admittunt, ex parte contradicunt. De his late *Covarru. lib.* 1. *variar. cap.* 1. *per tot. Card. de Lugo de juſtit. tom.* 2. *diſput.* 37. *ſect.* 4. *Dicaſtill. de juſt. lib.* 2. *tract.* 1. *diſput.* 4. *n.* 75. Qui cæteros allegant. Utcumque res ſe habeat, neque neceſſitas urget, neque otium eſt opinionem iſtam examinare. Eſto vera ſit (neque enim refragari licet, quin illi maximum ex Angelici Doctori auctoritate pondus accedat) quid tum inde? Illud fortaſſe quod ſi in agendo de filiorum nuptiis ex teſtium dictis ceteriſque judicialibus actis non probetur parentes reluctari, vel eorum diſſenſus inquus aſſeratur, ſive tandem nuptias quas judex privata ſcientia indignas novit, eas ſecundum allegata & probata appareat perperam ignominia notari, tunc ei liceat neglecta ſua occulta, publicam atque in foro probatam notitiam ſequi; ſi tamen prius nulli pepercerit induſtriæ qua poſſibile fuerit detegi veritatem. At aliud eſt de quo contendimus argumentum. Quid agendum Sacramentorum Miniſtris ſi peccator occultus publice petat, non eſt hujus loci declarare. Illud unice modo inquirimus ut ſe gerere debeat Epiſcopus aut Parochus, dum parentes palam diſſentiunt, ne filiæ indigne nubant; dum aperte conſtat nuptias ſine ſcandalo ſine injuſtitia, ſine peccato non coutrahi. Hanc tantummodo tractamus cauſam. De

pec-

peccato manifeſto & notorio ſacrilegio, quo matrimonium fœdare in caſu dicto filii familias moliuntur, controverſia eſt. Afferant adverſarii ſi ipſis ſuppetit exemplum quo liceat notorio peccatori, qui in ipſa Sacramenti perceptione illud violare dignoſcatur, Sacramentum adminiſtrare. Prodant cauſam, in qua liceat judici ſive civilis, ſive Eccleſiaſtici fori opem ferre peccanti, cujus crimen teſtes, acta forenſia probent, vel ſua notoria turpitudine manifeſtum fiat. Tunc, niſi aliunde innoteſcat diſparitas argumenti, manus dare non pudebit.

242. At inquiet aliquis, nonne in crimine quamtulibet occulto, verum eſt, operam conferri a judice, ab adminiſtro Sacramentorum? Nihilominus hoc licere annuunt omnes. Quid itaque prohibet ne liceat itidem præſidio eſſe filiis, ut matr:monium ineant, eſto appareat illos peccaturos dum nubenat? Neutiquam omnino id licere reſpondemus. Cur autem (dicet adverſarius) fas eſt judici occultam teſtium calumniam permittere, & virum innocuum capite damnare; at ſtatim ac falſitas innoteſcat, omni jure tenetur innocentem abſolvere? Cur Sacerdos peccatori occulto publice Euchariſtiam petenti, vel aliud Sacramentum, poterit miniſtrari, nequaquam vero ſi vel ſecreto petat, vel crimen ſit adſtantibus manifeſtum? Contra vero dum agitur de matrimonio, peccatum nedum abſconditum, verum etiam manifeſtum atque notorium non valebit Parocum atque Epiſcopum abſterere, ne præſto ſit peccantibus; cum ceteroqui in cæteris cauſis ea ſervanda ſit lex, ut notorio crimini, aut Sacrilegio manifeſto nunquam liceat opem ferre? Quænam iſta diſcriminis ratio? Nulla profecto. Sed in omnibus eadem cauſa urget, ut ſi aliud acta forenſia præſeferant, aliud privata ſcientia doceat; judex aut qui-

vis

vis publicus Miniſter propria poſthabita, publicam notitiam ſequatur. Quia ſcilicet ut diſſerit *Sanctus Tomas* 2. 2. *quæſt.* 67. *art.* 2. *in reſponſ. Judicare pertinet ad judicem ſecundum quod fungitur publica poteſtate, & ideo informari debet in judicando non ſecundum id quod novit, ut privata perſona, ſed ſecundum id quod ipſi innoteſcit tanqam perſonæ pulblicæ. Hoc autem innoteſcit ſibi in communi & in particulari; in particulari negotio aliquo per inſtrumenta & Teſtes & alia hujuſmodi legitima documenta, quæ debet ſequi in judicando magis quam id, quod novit, ut privata perſona.* Ut autem hæc locum habeant in adminiſtrandis Sacramentis, utque in neutra cauſa ſive judex, ſive Sacerdos injuſtitiam admittant, neque alterius criminis participes cenſeri poſſint, luculenter explicant *Dicaſtill. de juſtit. lib.* 2. *tract.* 1. *diſput.* 4. *dubit.* 5. *n.* 89. *& ſeq.* ibi: *Judex poſt adhibita omnia media moraliter poſſibilia, quibus innocens liberari poſſit, etiamſi materialiter injuſtitiam committat, temen ſecundum eam ſcientiam, qua in judicando uti debet formaliter juſtum agit ac proinde nulli facit injuriam.* Et ferius: *Hac ratione Sacerdos qui ſcientia privata agnoſcit aliquem occultum peccatorem, ſcientia vero publica habetur vel juſtus, vel rite pœnitens præbet Euchariſtiam licite, immo, nec poteſt negare publice petenti.* Audiendus quoque eximius S. Thom. interpres *Card. Cajetanus in comment. artic.* 2. *cit. verſ. arguitur*, ſibi objiciens argumentum de non præſtando auxilio teſti calumniam adſtruenti. Subdimus ipſius textum: *Arguitur poſtremo, quia teſtes, per quos innocens contra veritatem convictus damnandus eſt, veniunt in veſtimentis ovium, & intrinſecus ſunt lupi rapaces rerum vel vitæ. Ac per hoc ſi judex certus de innocentia judicat juxta eorum dicta, Miniſter eſt homicidarum, vel prædonum, & ſic non excuſatur.* Vides ut opti-

optime objectam difficultatem de opera, quæ confertur peccato teſtium, exponat Eminentiſs. Doctor verbis illis *Miniſter eſt homicidarum & prædonum*. Audias modo ut perſpicue illam diluat. *Ad poſtremum dicitur, licet teſtes veniant intrinſecus ut lupi, judex tamen non eſt eorum Miniſter, ſed juris; & propterea non incurrit reatum ſequelæ eorum, nec per ipſum venit ſcandalum, ſed per illos teſtes qui abutuntur jure, & judicis officio.* At ſimilia prorſus de adminiſtrante Sacramenta peccatori occulto produnt Theologi. En ut loquitur *Caſtropalao oper. moral. p. 4. tract. 18. diſp. unic. punct. 14. num. 4.*

„ Quod ſi objicias nemini licitum eſſe Sacrilegio cooperari, puta quia eſt intrinſece malum; at miniſtrans „ Sacramentum indigno videtur illius Sacrilegæ ſuſceptioni cooperari. Ergo nunquam id licere poteſt. Facile reſpondetur negando, miniſtrantem Sacramenta „ indigno ob ſupradictum finem vitandi proximi infamationem, cooperari Sacrilegæ ſuſcipientis receptioni, „ quia ſolum cooperatur Sacramentali receptioni; quatenus vero eſt ſacrilega, permittit ex juſta cauſa „. *Sic Suar. Enrich. Bonac. &c.*

Rem denique paucis perſtringendo, illud certo concludere non formidamus, judicem videlicet, atque alterum quemlibet publicum ſive juſtitiæ, ſive Sacramentorum adminiſtrum, dum ut ſuo muneri reſpondeat ſcientiam peccati, quam privatim tenuit, non attendit, perperam alieni criminis participem dici, nec non iiſdem juribus & rationum momentis, quibus damnatur ſi publice peccantem non excludat, ſi occultis criminibus non occurrat, innoxium declarari. Neque aliter de cauſis connubiorum ſentire licet, dum iniquitas contractus palam eſt, atque judicialiter comprobatur. Dum autem adhuc latet, hoc a cæteris negociis non nihil differre notum

eſt. Siquidem multoties vel unius teſtis accuſatio ſufficit ut matrimonio contrahendo obex afferatur; itemque nonnullæ contra teſtes, quæ in alterius generis cauſis urgent exceptiones, dum agitur de jungendis nuptiis, jure contemnuntur. De his *in Textu cap. Præterea de ſponſal. cap. videtur, cap. Cum in tua. Qui matrimonium accuſ. ibique Barboſ. in collect. jur. Pontif. Robert. Koni. lib. 4. princip. Jur. Canon. eodem Titulo* 18. §. 5. *num.* 3. & 10. Cæterique apud ipſos.

344. Ut tandem non ſine grata coronide tertii hujus argumenti cenſuram concludamus, recolendum eſt monitum quo nos advertit *Eminentiſſimus Pallavicinus in Hiſtor. Conc. Trid. lib.* 22. *cap.* 4. *num.* 16. ubi prodita cujuſdam Sacrorum Canonum Doctoris ſententia ſuper irritis habendis clandeſtinis nuptiis, hæc ſubdit. *Diede a divedere, che il caminare con una ſola ſcienza de Canoni ſcompagnata dal Theologico diſcorſo in tali ſoggetti è appunto caminare con un ſol piede; cioè zoppicando, e ſpeſſo cadendo.*

QUARTUM ARGUMENTUM.

Matrimonia indigna abſolute impedire Superioribus non licet, ſed tantum retardare pauliſper, ne præcipitanter contrahantur, n. 345.

Contrarium, & quod imo debeant impediri, n. 346.

Ad vitandum majus malum minus tolerare quandoque licet, operari vero numquam, n. 347. & 349.

Sponſalia etiam juramento firmata ſervari quare Eccleſia non ſemper præciſe compellat, n. 348.

Differentiæ inter coactionem, & impedimentum reſpectu matrimonii cum certa perſona contrahendi plures aſſignantur, n. 350.

345. QUarto denique objiciebant, seu potius ex tripode quasi pronunciantes sic docebant. Si quid veri præseferunt asserta tanto apparatu in toius hujusce Dissertationis capitibus expositа, in eo sensu id accipiendum, ut liceat moram aliquam facere filiisfamilias cæterisque ad indignas nuptias convolantibus, brevem tamen moderatamque, cujus videlicet finis sit, haud utique libertatem infringere, sed irrevocabilem præcipitationem in copulando insolubilis matrimonii fœdere præcavere. Neque enim semel aut raro accidit ut adolescentes vel puellæ quæ fallaciis lenociniisque deceptæ, vesano amore furentes, iraque incensæ ex serviori parentum disciplina, fœda connubia machinantur, pusillo temporis ad se revertentes, insanisque affectibus solutæ, gaudeant sibi prospectum fuisse, quod imprudenter optaverant, connubi retardato : ac propterea nefas non esse filios a consortio eorum sejungere, quos suspicari licet ipsorum cupidem confovere; a civitate amovere : interdum quoque in carcerem conjicere, ut vexatione commoti sui compotes fiant, & quam incaute sibi moliuntur, animadvertant perniciem ac exhorreant. Verum enimvero si animo obstinentur, neque parentum industriæ, aut Præsulis consilio cedat filiorum constantia; tunc ipsis libertatem largiri oportet, indulgendum ut jus suum presequantur, atque a vexationibus abstinendum; ne cum dispendio salutis æternæ utantur dum nubere prohibentur, contra effatum Apostolo I. ad Cor. cap. 7. vers. 9. dicentis *Quod si non se continent, nubant; melius est enim nubere quam uri*. Neque arbitrii est parentum, Episcoporum, vel alterius, quacumque polleat auctoritate, remedium contra concupiscentiæ irritamenta jure naturali & Divino statutum, sacrisque Canonibus commedatum filiis denegare; sed dumtaxat tantisper dum fraudes de-

tegantur, si subsint, detinere. Hoc tandem præscriptum Ecclesiastici Fori, hanc praxim perpetuo servatam testatur *Raynald. tom.* 1. *observ. Crimin. cap.* 6. *lib.* 1. §. 3. *n.*73. Et *Oliva de Foro Ecclesiæ quæst.* 29. *p.* 1. *a num.* 20. Quod totum consonare videtur plerisque Sanctorum Pontificum, Romani Auditorii rescriptis, ac S.Congregationis Concilii Trid. interpretum responsis super causis sponsalium, etiam jure jurando confirmatorum. Quippe licet comperti juris sit, ea violari non posse sine injustitiæ, atque perjurii nota; ac proinde compellendum esse qui illa contraxit, ut promissionem adimpleat, ideoque judicem parti petenti ut juratam fidem servare cogat alteram detractantem, teneri præsidio esse, eique omni via consulere ne data fides fallatur; neque præceptis, neque minis, censuris quoque non parcendum: nihilominus tamen ubi hæc cæteraque juris adjumenta non proficiant, ultra progredi nequaquam licet, neque omnimoda coactione quemquam adigendum, ut matrimonium ineat *qui jam coactus per censuras indurato animo sustinuit*, ut ait Rota in Toletana Matrimonii coram Justo 1601. & subdit *quo casu solet Rota absolvere potius quam cogere*. Quin immo alias mitius egit idem Sacrum Tribunal, dum videlicet animadvertens constantem animi deliberationem, a coactione temperandum censuit, ut in Melitensi sponsalium coram Paulutio 11. Maii 1682. ibi: *Cum constans ejus deliberatio appareat non contrahendi hujusmodi matrimonium, quo casu Ecclesia a coactione temperat*. Concinit Sacra Congregatio Concilii Trid. Interpretum in *Bononien. Sponsalium* 6. *Jannarii* 1700. in qua Teste D. Piton. eximio in Romana Curia Advocato *discept. Eccles.* 32. *num.* 26. *fuit Archiepiscopo injunctum, ut moneret sponsam ad implendam fidem, quod si post monitiones suasiones & diligentias adhuc renueret, ad rigorosam & exactissimam coactionem non*

deve-

deveniret. Eadem igitur via incedere, paremque moderationem ſervare tenebitur judex, dum agitur de impediendo indigno matrimonio filiorumfamilias; monendi quidem, pulſandi ſunt, necnon minis deterrendi, ut ſi vel animi levitate, vel dolo decepti de nuptiis cogitaverint, moleſtiis exagitati intelligant ſe decipi, atque reſipiſcant. At ſi obdurati in propoſito permaneant, gradum ſiſtere oportet, & ulterius compellere nefas eſt. Ut enim inquit *Rota deciſ.* 1185. *coram Emerix. jun. Eccleſia compellit eum quem videt in ſua ſimplicitate titubantem, ſecus eum quem cognoſcit conſtanti animo reluctantem*. Hoc ultimum adverſariorum effugium, hic poſtremus conatus, ut ſacrilegas nuptias copulari ſi non cito, at tandem aliquando Eccleſiæ Præſules conſentire debere videantur.

346. Fruſtra tamen illos conari, atque incaſſum inania hæc excogitare ſophiſmata ad apertam labefactandam veritatem, liquebit protinus, ſi quæ ad illam ſtabiliendam in ſuperioribus hujus tractatiunculæ capitibus jecimus, in memoriam revocentur firmiſſima fundamenta ex juribus, auctoritate, & ratione. Jura ſiquidem clamant dicta connubia impedienda ne fiant, non autem tantum morandum ne maturius copulentur. Prohibent, non ſuſpendunt. Eccleſia perpetuo non ad tempus *deteſtata eſt atque prohibuit*. Expendimus quidem in tertio, ac quarto præmiſſis dubiis præſentem difficultatem, neque libet quæ jam protulimus recantare. Satis erit ut nova aliqua proferam, nunquam enim veritatem aſſerenti teſtimonia deficient, aut pondera rationum.

Et primo quidem prodere liceat verba Aloyſii Ricci non vulgaris notæ in Eccleſiæ Foro judicis, Sacrorumque Canonum Doctoris, rem iſtam adamuſſim pertractantis in *Deciſ. Cur. Archiep. Neapol. Edit. Venet.* apud

Babba

Babba anno 1647. *dec.* 24. *par.* 3. Agebatur de nobili viro indignas nuptias moliente, & expoſtulantibus conſanguineis ut auctoritate Judicis imminentibus ſcandalis obex fieret ſuper hac Cauſa ſenſit laudatus Auctor *Replicabat quidem Reverendiſſimus Epiſcopus non poſſe in tali caſu prohiberi ſimpliciter matrimonium, ſed tantum ad tempus, quod videbatur probabile, ſed re maturius perpenſa reſolvi, quod ſtante dicto ſcandalo ſimpliciter poterat dictum matrimonium interdici. Nam omni tempore ſcandalum eſt malum, & vitandum. Et ponderandum eſt quod dictum eſt de Divo Paulo* 1. *ad Cor. cap.* 8. *ſi ſcandalizavero fratrem meum non comedam carnem in æternum, & non dicit ad tempus aliquod determinatum, ſed potius in æternum, quia in æternum vitari debet ſcandalum, & non ad tempus in iis quæ ſine peccato omitti poſſunt*. Et infra ad elidendam alteram difficultatis partem de vitanda incontinentia, atque ſervandis juribus libertatis egregie ſubdit. *Conſenſus matrimonialis licet ſit de ſubſtantia matrimonii, tamen præſtandus eſt cum debitis circumſtantiis, & non cum ſcandalo: & licet matrimonium ſit remedium luxuriæ, tamen peccatum luxuriæ vitari poteſt aliis modis, ut contrahendo cum aliis fœminis*. Solidiſſima dubio procul ratiocinatio, ſed cui immenſum pondus accedit, ſi ne dum ſcandali quod tantopere & juremerito exaggeratur, vitandi debitum, verum & impietatis non fovendæ, religionis a ſacrilegio defenſandæ, vitandæ quoque injuſtitiæ in parentes atque cæteros conſanguineos, totiuſque Reipublicæ incommodis occurrendi obligatio a judice, ab Epiſcopo, a Parocho ſerio ut par eſt expendatur. Expendere inſuper neceſſe omnino eſt non agi dumtaxat de obligatione judicis Eccleſiaſtici, animarumque paſtoris, ne ſinat ſcandala irrepere, neve negligat aliena crimina vitare, verum & de lon-

ge

ge graviori debito violando periculum eſt ; ne ſcilicet Epiſcopus ſuo mandato, Parochus ſua præſentia ſacrilegium firmet & confirmet impietatem: ne Divina humanaque jura conculcanti ; ne Sacramenta fœdare adnitenti opem uterque afferat, & opituletur ; quæ nulla temporis mora, nulla ſervandæ libertatis ratio valebit excuſare.

347. Ad hæc utut quandoque ſinere liceat leviora mala, ne aditus gravioribus pateat ; nullius tamen vitandi mali ratio ſatis eſt ut liceat quod ſua natura malum eſt, quamtumvis leviſſimum, perpetrare, vel eum qui facit adjuvare. Sic enim in Republica meretrices non expellere quandoque licitum, at meretricium conſulere, præſto eſſe, conferre operam meretricari cupienti, piaculo ſcelerique quovis tempore, ubique locorum habendum eſt. Juvat & alterius recentioris Canoniſtæ ſuper ſimili cauſa ſententiam proferre, qui & luculentiori perſpicuitate univerſam quam verſamus enucleat quæſtionem, quique conſilium ſeu ut ipſe nuncupat votum ſuum exaravit ut pareret Eminentiſſimo Principi de latere legato, dum Ferrariæ Synodalem judicem, Sancti Officii Conſultorem, arque Cathedralis Eccleſiæ Canonicum Theologum ageret, Andreæ ſcilicet Bertonii in *Tractatu de negligentiis, & omiſſion. p. 2. num. 17. pag.* mihi 434. Moliebatur nobilis quidam Vir indignam fœminam ducere in uxorem, ægre id ferentibus cæteris de familia, ac enixe rogantibus ut imminenti infamiæ occurrendi cauſa interdiceretur nuptiis. Juſſus laudatus Doctor ut quid Juris eſſe cenſeret, ſcripto exponeret, ita ſe expoſuiſſe teſtatur. *Ne tantum dedecus, ignominia, & injuria toti conſanguinitati irrogaretur, inſtantibus enixe conjunctis potuiſſe ac poſſe, debuiſſe ac debere Eminentiſs. Principem impedire* (Non igitur ad tempus ſuſpendere: ſic enim non vitaretur infamia) *ne hoc matrimonium contraheretur, ſui in Voto.*

Per-

Pergit pluribus demonſtrare, ex mulieris progenie moribuſque indignas eſſe nuptias autumandas, quæ omittimus ſtudio brevitatis. At rediens ad rem noſtram ſubdit num. 24. *Impediendi autem, ne Dominus N. tam indignum contrahat matrimonium, certi Juris eſt quod ſit in Principe, in Epiſcopo, in Judice facultas propter juſtas cauſas; infamiam nempe totius conſanguinitatis vitandam, timorem ſcandalorum quæ prudentum judicio ſubſequentur, cap. Cum in tua* (*ibi* fama, & ſcandalo) *de Sponſal. ubi Gloſſa in Verbo ſcandalo, & Barboſ. n. 6. etiamſi Sponſalia eſſent Juramento firmata &c.* Pleraque deinceps attingit ex iis, quæ in decurſu totius Diſſertationis a nobis expenſa inutile eſſet refricare. Addimus dumtaxat quæ faciunt ad elidendam oppoſitam argumentationem, ſeu potius ſine argumento propoſitam aſſertionem. Aperte innuit non ſatis eſſe ſuſpendere nuptias, ſed omnino prohibendas; tum quia inquit *num.* 26. „ Filii tenentur „ tum ob bonum commune, tum ad evitanda gravia ma„ la, damna, & dedecus in familia, tale matrimonium „ non contrahere, & ideo poteſt cogi ad id quod Jure „ naturali, & ex Charitate tenetur. *Et num.* 35. D. N. „ non habet Jus ad nuptias adeo conjunctis injurioſas, „ ubi bonum nomen familiæ periclitatur, ſplendor ſan„ guinis obſcuratur, nobilitas maculatur, itaut nec ju„ ramentum interpoſitum queat adſtringere ad exequen„ da ſponſalia, quia non poteſteſſe vinculum inquitatis *Can.* „ *quanto de Jure Jur.*„ Explodit quoque ſcrupulum lædendi Jura libertatis, quia hæc ad illicita neutiquam extenditur num. 27. *Nec libertas naturalis læditur ex tali coactione, quia nubere in injuriam parentum, in damnum familiæ, totius cognationis dedecus, & animæ detrimentum, eſt abuſus libertatis, non uſus.* Inanem poſtremo prætextum vitandi periculum incontinentiæ paucis elidit

elidit verbis, inquiens num. 29. *Quia libertas poteſt exerceri cum quacumque alia muliere de toto mundo, ad Textum l. Cum ita legatum ff. de condit., & demonſtr.*, & totam claudit orationem, teſtans, re ipſa matrimonium de quo lis erat, nedum ſuſpenſum, ſed nullimode fuiſſe celebratum.

Porro quod verbis tam perſpicuis neoterici modo producti, id ſi non verbis, liquido certe verborum ſenſu cæteri omnès ſuperius recenſiti prodiderunt. Quid enim ſibi voluere, dum aſſerebant, vel ob ſolius ſcandali vitandi rationem matrimonia interdici, inhiberi, impediri merito poſſe, atque oportere ne celebrentur; nunquam autem ſuſpendenda, aut tantummodo retardanda pronunciarunt? Quid? Num jusjurandum ad contrahendas hujus generis nuptias non adigere, ne evadat vinculum iniquitatis, conſtanter propugnabant? Quid tandem quod etiam ſtupro intercedente dotandam puellam, non ducendam eſſe ſtatuebant, cum ſcandalum, infelicem exitum nuptiarum, parentum injuriam & rationabilem indignationem, totiuſque ingenuæ familiæ infamiam contingat prævideri? Iſta profecto plus multo ſonant, quam brevem illam morandi nuptias œconomiam ab Olyva, & Raynaldo inſinuatam. Locus fortaſſe erit huic praxi, dum ſoliusadoleſcentis commodi, aut fortunarum periculum eſt, cui cavere ſuadeat Caritas Chriſtiana: neutiquam vero ubi periclitatur reverentia Sacramenti, atque in diſcrimen vocatur honor parentibus debitus, decus proſapiæ, pax Reipublicæ, animarum ſalus, atque Eccleſiæ diſciplina. His longa gravioribus abſurdis perpetuo tempore obviam ire, nunquam præſidio eſſe aut operam conferre juſtitia cogit, adigit pietas, urget Religio in Deum, charitas in parentes, fratres, ceteros conſanguineos, vel affines. Exinde nemo non videt quanti facienda ſit

 aucto-

auctoritas Raynaldi, vel Olivæ. Siquidem omittimus Olivæ tractatum de Foro Ecclesiæ legi prohibitum a Sacra Indicis Congregatione donec corrigatur, Raynaldum vero esse quidem de re criminali optime meritum, at non amplum in reliquis nomen sibi quæsivisse. Quantalibet tamen sit ipsorum auctoritas, satis superque retunditur vel ab iis dumtaxat, quos novissime dedimus, Aloysio Riccio, & Bertonio, qui rem non perfunctorie attingentes, sed ex professo pertractantes, juribus, ratione, atque auctoritate firmatam nostram sententiam tradidere. Addimus quoque tertium insignem in Romano Foro Advocatum Franciscum Mariam Piton. qui *discept.* 52. *num.* 83. aperte distinguit inter moram ad tempus & impedimentum, quod nunquam cessat, his verbis. *Suasi ut dignaretur injungere Parocho, quod suspenderet per aliquod temporis spatium denunciationes, & matrimonium impediret, donec justificarentur causæ, quas ego justificatas dicebam sufficere ad impediendum hujusmodi matrimonium.* Quid multa? Adeat, cui libet, tertium hujusce Dissertationis caput, & percurrat quartum, statimque fatebitur assertam ab his paucis temporariam nuptiarum retardationem, testium copia & auctoritate explodi, juribus & invictis argumentis improbari.

348. Jam pauca de exemplo Sponsalium quorum fidem Ecclesia frangi quandoque sinit, neque compellit omnibus modis ut impleant, etiam illos qui Jurejurando polliciti sunt servare. Ut ista vera sint, non leviter attigimus in quarto Dubio. Juvat nihilominus addere, mitem, qua in compellendis Sponsis, ut promissam fidem impleant, Ecclesia utitur, disciplinam non eo tendere, ut perfidiæ & perjurio aditus aperiatur, cui ut occurrat satagere debet Judex, neque unquam a compulsione cessare, nisi cum perpensis omnibus circumstantiis animadver-

madvertat, ſi ulterius urgeat, fore ut vel fictus adhibeatur conſenſus, vel omnino coactus, quem odia rixæque inter Conjuges conſequantur, ut apprime adnotavit *Card. de Luca tract. de Dote diſcurſ.* 79. *num.* 8. *Licet ad matrimonium utriuſque conjugis libera voluntas requiratur, itaut uno ipſorum, non obſtantibus Judicis præceptis & diſtrictionibus, indurato animo perſeverante in voluntate negativa, Eccleſia abſtineat a præciſa coactione ex deductis per adden. ad deciſ.* 431. *par.* 4. *tom.* 2. *recent. n.* 71., *nihilominus id provenit magis ab Eccleſiæ prudenti conſilio ob experimentum malorum ex coactis matrimoniis reſultantium, quam ex libera voluntate ejus, qui per contractum ſe obligavit ad coactionem.* Pro quo præmiſerat regulam primo tenendam ferre, ut ſponſus per ſponſalia de futuro obligatus remaneat ad matrimonium contrahendum, ad quod etiam judicaliter & per realem & perſonalem diſtrictionem, quin imo etiam aliquando per cenſuras, (juſta cauſa non excuſante) compelli poſſit, ad Textum in *cap. Ex litteris* 2. *& cap. Requiſivit, & cap. Sicut de Sponſal. Cavaler. dec.* 415. *num.* 1. *deciſ.* 421. *num.* 2., & alias Rota frequenter ex deductis per *Adden. ad dec.* 431. *par.* 4. *rec. tom.* 4. *n.* 61. *& ad Burat. deciſ.* 311. Hæc ſunt mente retinenda, ne detur anſa frangendi fidem ſponſalium & jurisjurandi religionem minuendi.

349. Cæterum cur in prohibendis præſertim filiorum familias indignis nuptiis ſeverius agendum ſit, nec unquam liceat indulgere ut copulentur, non operoſum erit intelligere, ſi duo prænotentur. Primo ſcilicet non idem juris eſſe in eo quod malum aliquod permittatur, ac ſi malum idem approbetur aut fiat, ſive facienti opera conferatur. Illud quandoque licitum, imo utile cenſetur ac neceſſarium, dum ne graviora graſſentur crimina, vel

ne Reipublicæ majus bonum arceatur, leviores noxas compeſcere deſinit Legislator aut Judex, ut egregie *S. Thomas* 2. 2. *quæſt.* 10. *art.* 11. C. ibi: *Sic ergo in regimine humano illi qui præſunt recte aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediantur, vel etiam ne aliqua mala pejora incurrantur*. Cujus laudabilis gubernationis exempla ſubdit in tolerandis uſuris, meretricio, Judæorum quoque atque Paganorum ritibus atque Idolatria. At dum non agitur de tolerandis tantummodo vitiis, ſed de præſtanda illis opera, fovendiſque Judicis auctoritate criminibus, longe aliter ſe habet res. Nunquam approbare, nunquam conſulere, nunquam conferre operam peccanti fas eſt, quin criminis reatuſque nota contrahatur. Late de hoc diſcrimine, quod intereſt inter eum qui crimen negligit impedire, atque illum qui perpetranti ſocium ſe præbet vel adjutorem, agunt Theologi ubi præceptum vitandi ſcandalum pertractant. Sat nobis erit pauca nimis delibare. *Suarez tract. de Char. diſp.* 10. *ſect.* 4. *nu.* 7. *Reſpondetur in his cavendam omnino eſſe poſitivam cooperationem, quia hæc eſt intrinſece mala, cum ſit contra præceptum negativum. Pro ratione ergo circumſtantiarum, quandone ſit cooperari autquando ſit tantum non impedire. conſiderandum prudenter eſt*. Audiendus quoque *Cajet. in Comment. ſuper* 2. 2. *qu.* 78. *art.* 4. §. *Secundo. Si namque peteret quis ab aliquo actum, quem non poteſt exercere ſine peccato, proculdubio ad peccandum eum induceret, quamvis paratiſſimum, ac per hoc particeps peccati eſſet conſentiens peccato alterius. Adverte ergo ſemper, ut diſcernas, ſi actus poteſt ſine peccato fieri, quia hic radix eſt liciti, vel illiciti*. Itaque longe diſparia ſunt obicem non afferre, & opera coadjuvare ſacrilegium machinanti.

350. Altera quoque prænotanda differentia eſt inter com-

compulsionem ad nubendum singulari alicui personæ, & impedimentum ne cum una certa matrimonium contrahatur. Siquidem absurda quæ coactionem ad aliquod singulare conjugium comitantur, ea, dum unam vel alteram ducere quis prohibetur, aut satis leviora sunt, aut plerumque nulla prorsus occurrunt. Hæc sane tria præcipue numerantur. Primum quod libertas naturali ac Divino Jure in eligendo perpetuo vitæ statu ac præsertim in ducenda uxore cuilibet asserta violatur. Secundum, quia cum matrimonium onus gravissimum, & quasi perpetua servitus habeatur, rationi omnino consentaneum, ut non nisi secundum animi propensionem copuletur, itaut mutuo amore sociati conjuges haud ægre ferant indissolubilis societatis incommoda. Quapropter iniquum est liberum hominem adigere, ut alterius arbitrio invisæ sibi fœminæ tam arcto vinculo alligetur. Tertium & ultimum quod a compulsione absterret, periculum est infelicis exitus, & perennium malorum quæ sæpe sæpius cum discrimine non minus æternæ salutis quam præsentis vitæ, ex coactis nuptiis ortum ducere, ac sine remedii spe quotidie inspicimus perdurare. *Nam timet summopere, tanquam pia mater, Ecclesia Sancta infaustos eventus coactarum nuptiarum .... Quæ enim mala ex coactis nuptiis non sequuntur? Quæ delicta non perpetrantur? Quæ scandala non oriuntur? Hinc perpetuo dissidia, & livores inter conjuges: hinc maritus insalutata uxore discedit, hinc adulteria, hinc ut sæpe accidit machinatio vitæ inter ipsos conjuges.* Verba sunt *Adden. ad decis.* 431. *pag.* 4. *tom.* 2. *rec. num.* 72.

Porro si adolescentem a certis nuptiis dumtaxat arceat Judex vel Episcopus; liquido apparet, neque secundum, neque tertium absurdum esse locum formidandi. Quin imo hoc unice juvare ad illa vitanda quæ imparia

atque

atque indigna connubia ut plurimum conſequuntur ſemel atque iterum late comprobavimus, præſertim quarto, & quinto Dubio ex eorumdem, qui filiorum familias ultro favent libertati, Doctorum teſtimonio. Et res in patulo eſt. Ridicule enim ex matrimonio non contracto jurgia inter virum & mulierem, adulteria odiaque domeſtica quiſquam cogitaret conſequi, vel timeri. Stulte prorſus affirmaret ex quo nubere cuiquam adoleſcens vel fœmina prohiberetur, ipſos ad perpetuam inſolubilem, erga inviſum conjugem adigi ſervitutem. Dubium igitur nemini eſſe poteſt, quin ſi centies damnatis dictis connubiis obſtetur, memorata abſurda vitentur potius, quam inferantur.

Quod autem attinet ad primum inſinuatum abſurdum contra jura libertatis nemini adimendæ in ducenda uxore, quam velit; pudet profecto, pigetque toties in ſingulis ſuperioribus Dubiis exploſum eliminatumque atque radicitus evulſum ſcrupulum refricare. Ratione, Juribus tum Canonico tum Civili, Eccleſiæ indubitata praxi, communi Theologorum, atque utriuſque Juris Interpretum auctoritate demonſtravimus, illam vim qua injuſte quis vel adigitur, ut uni dumtaxat debeat copulari, vel qua a quibuſcumque nuptiis arcetur perperam æquiparari juſto ac rationabili interdicto, quo vel unam, vel plurcs aliquas ducere prohibetur. Illud etenim libertatem evertens perpetuo legimus improbatum, hoc vero innumeris Eccleſiæ Canonibus impedimenta matrimonii ſtatuentibus ſexcenties receptum atque commendatum. Cujus diſcriminis ratio ſtatim apparet; dum uni nubere eſt a cæteris omnibus nuptiis excludere, at ab aliqua ducenda retrahere, innumeras ducendi arbitrium neque tollit neque minuit. *Placuit, nec videri* (ajebat Juris conſultus in *L. Cum ita Legatum ſit* 42. *ff. De condit. & demoſtr.*) *tali conditio-*

ditione viduitatem injunctam, cum alii cuilibet satis commode possit nubere. Non ita vero si uni Titio nubere compellatur. *Quæ enim Titio nubere jubetur, cæteris omnibus nubere prohibetur*. Quod apprime expendit *Berton. in laudato opere de negligen. par. 2. art. 34. num. 36.* ibi. *Minus est cogere ad non contrahendum cum una, quam* (cogere) *ad contrahendum cum certa, quia contrahendo coacte cum certa alligatur perpetuæ servituti, quod est nimis oneroſum, ac per hoc prohibitum in Trid. ſeſs. 24. cap. 9. de Reform. matrim. addita in cogentem anathematis pœna; non ſic in prohibentem cum una contrahere, quia adhuc remanet exoneratus & liber cum aliis, qui prohibetur cum illa* (62) Et quidem non immerito dixeris huc reſpexiſſe S. Synodum, dum ut conſuleret libertati ineundi matrimonia, illorum dumtaxat meminit qui viros aut mulieres adigunt cum iis invitos matrimonium contrahere, quos ipſi præſcripſerint, nihil ſtatuens de impedientibus ne cum una, præſertim ſi indignæ appareant nuptiæ, copulentur; ut poſt pleroſque quos congerit adnotavit *Barboſ. Collect. ad cit. cap. 9. Trid. num. 9.* & poſt ipſum *Perez de Matrim. diſput. 17. ſeſs. 17. num. 4. Rebel. de oblig. Juſt. par. 2. lib. 3. quæſt. 11. num. 1. Dicaſtillo rem accurate expendens tom. 3. de Sacram. tract. 10. de matrim. diſp. 4. dubit. 14. num. 143. Caſtropal. part. 5. de Sponſal. diſp. 2. punct. 12. num. 7. verſ. Notandum*. Ad hoc tandem facit quod communiter aſſerunt Juris Interpretes de legato relicto ſub conditione ne alicui vel aliquibus nubat. *Neque eſt dubitandum* (Inquit *Steph. Gratian. Diſcept. Forenſ. p. 2. cap. 213. num. 25.*) *de validitate legati, cum illud valeat, quamvis prohibeantur nuptiæ cum aliquo, dummodo alteri poſſit nubere, cum ex hoc non*

(62) Confer, quæ dixi mus ſup. in *Adnot.* 15. & 17. & alibi.

non impediatur libertas matrimonii, quoad alios, l. Hoc modo ff. de condit. & demonstr. Aym. Consil. 1. *nu.* 6. *Surdus dec.* 30. *nu.* 27. *Felin. in cap.* 1. *de Sponsal.* Et idem *Gratian. part.* 1. *cap.* 5. *num.* 10. alios allegans, ac subdens *Libertas matrimonii licet non possit impediri in totum, tamen potest modificari ratione loci, personarum, & temporis.*

His latius forsan quam oportebat prænotatis, brevissime ad objectam difficultatem respondemus, longe plurimum differre exemplum Judicis non compellentis ad servandam sponsalium juratam fidem, ab Episcopo qui juberet, & a Parocho qui præsentia firmaret indignas ac propterea sacrilegas nuptias a filiis contrahendas. Nam ille nulli se immiscet crimini, nulli se ingerit facinori. Uno verbo agit nihil, & dumtaxat abstinet ab agendo. Neque tamen ideo culpandus, quia fidem violari sinat, atque jus jurandum frangi non impediat; quippe cum justæ suppetant ea permittendi rationes superius examinatæ. At vero Episcopus dum jungendi nuptias filiis licentiam tribuit, dum Parocho ut assistat suppeditat facultatem, quomodo non sacrilegii particeps, socius, & adjutor, imo & non auctor criminis habendus erit? Imo & potiori quidem jure quomodo non culpandus sacrilegii, impietatis, cæterorumque criminum quæ nubentes admittunt (63) Parochus, qui nisi adstet atque sua præsentia robur addat & firmitatem, peccantes nihil agunt, nec nisi incassum valebunt operari? Præsertim injuria infamia-

(63) Sane non ignobilis canonista Franciscus Verdius, etsi idem faciles probabilismo habenas laxasse dicatur, tamen non liberat gravi peccato Parochum indignas filiorum. nuptias copulantem: pro qua sententia complures citat. Verdii locum reperies infra post *Addenda* in sylloge aliquorum auctorum.

miaque, quæ ex ratis dumtaxat, nunquam ex infirmis nuptiis in parentes, ac familiam redundant, nonne merito ipſis Paſtoribus imputabitur, quorum opera factum eſt, ut connubium firmum & ratum perſeveret? Equidem ſi vendere gladium ei, quem prævides ad vulnerandum Titium gladio uſurum; ſi mulieri quæ ad fornicandum accedit, januam aperire, ſi ſcalam humeris ſuſtinere, per quam dominus ad ſtuprandam virginem aſcendat, nunquam licet; ſi hæc agentem ut alieni peccati ſocium atque participem damnant Theologi, culpant Juris Interpretes, puniunt Jura; quomodo Epiſcopus qui jubet, non conſentiet ut matrimonium tantopere fœdetur, & ſancta dentur canibus, ut filii parentes inhonorent, totius proſapiæ minuant honeſtatem? Quomodo Parochus qui talia molientibus præſto eſt, atque ne irritum fiat infauſtum opus præſentiam ſui facit, & Sacerdotii auctoritate confirmat? Quomodo inquam non impietatis, non pollutæ Religionis, non injuſtitiæ, non modo conſcii & participes, verum etiam non accuſabuntur auctores? Utique ſi id non cenſendum, ut loquuntur Theologi, peccato proximi cooperari, difficile prorſus erit dictæ cooperationis quempiam accuſare. De quo videndi Doctores ſcribentes ſuper Propoſitione 51. ex damnatis ab Innocentio XI., præſertim *Joannes Cardenas diſſert.* 31. *& Dominicus Viva damnat. Theſ. Theol. Trutin. part.* 2. *prop.* 51. *pag.* mihi 129. Diſtat inſuper hæc, quam aſſerimus impediendi ſacrilegum matrimonium conſtans Eccleſiæ diſciplina, ab illa cogendi ſponſum, ut cui juratus promiſerat fidem impleat nuptiarum. Namque ſi omnino compellat ducere uxorem inviſam, timendum valde ne expoſitis abſurdis locus fiat; quorum tamen ſi infames nuptiæ coerceantur, nullus ſubeſt timor. Quin ad illa propulſanda nullum præfato impedimento

utilius poterit remedium cogitari. Atque hactenus dicta non temere crediderim ex huc usque traditis, atque enucleatis auctoritatibus & argumentis satis abundeque comprobari.

Expendat igitur lecta veritatis amator, non tamen forensium clamoribus turbatus, atque conterritus. Expendat inquam omni præjudicio secluso ad Sacrorum Canonum, sanioriſque Theologiæ principiorum trutinam objecta ab adversariis momenta rationum ad oppugnandam assertam a nobis arcendi indignas præsertim filiorumfam. nuptias disciplinam; nec dubitandum quin agnoscat argumenta illa ipsorum causæ obesse potius, quam prodesse, cum ex argumentorum quibus eam tueri conabantur debilitate apertius constet, omnino inconcussam subsistere, pro qua pugnamus, veritatem,

ADPRO-

Quæ exſtant tom. 1. *Statutorum Faventiæ Domin. Zaul. pag.* 699. IMPRIMATUR, ſi videbitur Rmo Sac. Pal. Ap. Magiſtro.

N. Baccarius Epiſcop. Bojan. Viceſgerens.

EX Commiſſione Rmi Patris Fratris Gregorii Selleri Sac. P. A. Magiſtri Manuſcriptum D. Muſcettulæ Archiep. Roſſan. cui titulus *De Sponſalib. & Matrimoniis, quæ a filiis familias &c.* perlegi, & attente perpendi. In eo nedum nil reperi quod fidei adverſetur, aut moribus, quin efficaciſſime utrorumque promovet puritatem, & dum talium contractuum valide reprobat fœditates, ad ipſos ſancte ineundos, ut par eſt, edocet, pacique familiarum, & decori conſulit; adeoque Reipub. Chriſt. enixe proficuum fore arbitror, ſi publici fiat juris.

Romæ in Coll. S. M. de Victor. die 1. Martii 1719.

Fr. Venantius a SSma Trinitate Carmelita Diſcalceatus Sacrarum Indicis & Rituum Congregationum Conſultor, nec non S. Romanæ & univerſalis Inquiſitionis Qualificator.

EXimiam *Appendicem* Illmi & Rmi D. Franciſci Mariæ Muſcettolæ ex Clericis Regularibus Archiep. Roſſanenſis ad ſuam doctiſſimam Diſſertationem Theologico Legalem de Sponſalibus, & Matrimoniis, quæ filiifamilias contrahere ipſorum Parentibus inſciis, vel rationabiliter invitis prætendunt, ex deputatione Rmi Patris S. P. A. Magiſtri oculis ac mente, & cum ingenti quidem mea voluptate percurri. Quandoquidem ſubtiliter, erudite, atque copioſe vindicatam deprehendi ab objectis quibus impetita fuerat ſolidiſſima ſuæ ejuſdem Diſſertationis doctrina, quæ dubio procul ex integro diffringit, eorumque ad evidentiam detegit inanitatem: præſertim

vero quia haud minus expertem reperi, quam præfatam Diſſertationem, vel minimæ cujuſvis labeculæ, quæ ſeu rectam fidem, ſeu optimos mores, Sanctioremve Eccleſiæ Diſciplinam inficiat: quocirca eamdem pariter dignam exiſtimo, ut præli virtute publicam prodeat in lucem, quin & publicæ luci radios adjungat.

Datum ex ædibus S. Andreæ de Valle 13. Cal. Febr. 1723.

D. Jo: Paulus Saracinus Cler. Reg. Sacr. Theologiæ Profeſſor.

EX commiſſione Rmi Patris Fratris Gregorii Selleri Sac. Apoſtolici Palatii Mag. legi Diſſertationem Theologico legalem *De Sponſalibus, & Matrimoniis, quæ a filiis familias &c.* Auctore *Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo D. D. Franciſco Maria Muſcettola* Archiepiſcopo Roſſanenſi, cui annexa habetur Appendix, in qua pariter Doctrinæ robur, & excellentia gravitati materiæ reſpondet. Cum alias nihil contineat Fidei Catholicæ, vel bonis contrarium poſſe utiliter typis mandari arbitror.

Romæ die 30. Januarii 1723.

D. Antonius Mangilius Abbas Generalis Congreg. Lateranen. Sac. Congr. Indicis Conſultor, & Examinator Synod. Urbis.

IMPRIMATUR. Fr. Gregor. Selleri Ord. Præd. Sac. P. A. Magiſter.

AUCTARIUM.

I.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis Primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis.

BENEDICTUS PP. XIV:

VEnerabiles Fratres, ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem. Satis Vobis compertum eſſe non dubitamus, *Venerabiles Fratres*, eam ſemper fuiſſe piæ Matris Eccleſiæ vigilem curam, ut Sacramentum Matrimonii, magnum ab Apoſtolo nuncupatum publice, & palam a Fidelibus celebretur. Quod quidem ut diligentius, quam antea factum fuerat, in poſterum ab omnibus obſervaretur, Sancta Tridentina Synodus, Lateranenſis Concilii ſub Innocentio III. celebrati veſtigiis inhærendo præcepit, ut in poſterum antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus feſtivis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia publicetur, deindeque, nullo legitime concurrente impedimento, ad illius celebrationem in facie Eccleſiæ coram Parocho vel alio Sacerdote de ipſius Parochi ſed Ordinarii licentia, & duobus vel tribus Teſtibus præſentibus rite procedatur. Voluit etiam eadem S. Synodus, apud Parochum diligenter librum cuſtodiri, in quo conjugum & teſtium nomina dieſque & locus matrimonii deſcribantur.

Providæ tamen hujuſmodi leges, tanta authoritate ſaluberrime inſtitutæ, prava horum temporum conditione ſenſim prolabi viſæ ſunt, & enerves propemodum reddi,

reddi, ob matrimonia uſu nimis recepta, quæ occulte adeo celebrantur, ut illorum notitia, quantum fieri poteſt, obliteretur, & in tenebris ignorantiæ perpetuo jaceat conſepulta. In more etenim poſitum eſt, illa celebrari nullis prævíis factis denunciationibus, coram ſolo Parocho, vel alio Sacerdote de ejus licentia, adhibita præſentia tantum duorum teſtium appoſite a contrahentibus advocatorum, quorum fides nemini illorum eſt ſuſpecta, remque peragi ſæpe extra Eccleſiam, quandoque etiam intra illam, januis tamen occluſis, vel eo temporis momento quo ſemota alterius cujuſvis præſentia, ſcientia initi matrimonii, præter Parochi, contrahentium, teſtium perſonas, alios penitus effugiat.

Quantum a Sacramenti dignitate, & Eccleſiaſticarum legum præſcripto occulta hæc matrimonia, conſcientiæ vulgo nuncupata, ut plurimum abhorreant, ſatis ſuperque conjicere quis poterit, qui mentis aciem ad exitioſos illorum effectus convertat. Hinc enim gravia ortum habent peccata, præſertim vero eorum, qui Divini Judicii interminatione poſthabita, priore uxore, cum qua contraxerunt, relicta, cum alia ſpe futuri matrimonii decepta, & in turpem ſecum vivendi licentiam abducta, palam contrahere promittunt. Quorundam vero mentem ita pravæ cupiditates excœcant, ut novum contrahere, ſecretum matrimonium audeant poſt alterum ſecreto itidem contractum, & nondum prioris conjugis morte ſolutum, ſeſeque magno ſcelere polygamos reddant. Alii etiam eo impudentiæ devenere, ut in hujus magni Sacramenti contemptum, poſt primas ſecreto initas, alteras aut publice, aut privatim nuptias contrahendo, ſeſe audaci polygamia pariter innodare non perhorreſcant. Age vero quam gravia, quam nullo pacto ferenda ex his matrimoniis mala oriuntur! Si enim ad quamcumque matrimo-

trimonii ſuſpicionem ſummovendam, virum ſeorſum a muliere vivere contingat, ſublata eſt illico individua vitæ conſuetudo, & contemptum eſt verbum Domini. Adhærebit homo uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Sin hæc vitæ conſuetudo ſervetur, nemo eſt, qui illam criminis non arguat, & utpote deteſtabilem, in ſcandali materiam non traducat. Neque illata per ſcandalum diſpendia rependit ſubſecuta celebratio occulti matrimonii, quod in tenebris deliteſcit, & ab omnibus ignoratur.

Leviora quoque damna non ſunt, quæ ſuſceptæ proli irrogantur. Sæpe enim contingit, illam a parentibus, & e matre præſertim amotam, nec pie, nec liberaliter inſtitui: ſed incertis fortunæ caſibus objectam relinqui, niſi etiam parentes ipſi contra naturæ leges, auſu nefario illius vitæ inſidientur. Ubi vero tam immane facinus parentes deterreat, illoſque ad ſobolem alendam, inſtituendamque humanitas ipſa compellat, alia imminet liberis ſuſceptis ex occulto matrimonio lugenda avitarum facultatum, & bonorum jactura, pro quorum poſſeſſione aſſequenda quamvis clament jura ſanguinis, illis tamen careant neceſſe eſt propter occulta parentum matrimonia, & ademptam legitimationis, & filiationis probationem. Huic etiam malorum origini ſunt referenda ipſa quoque ſecreta matrimonia contracta a FILIISFAM. CONTRA PATRIS juſte diſſentientis voluntatem, ex quibus quam gravia incommoda exoriri ſoleant, neminem latet. Quid plura? Adeo invaluit malitia, ut quandoque in minoribus Ordinibus conſtituti Penſiones, & Beneficia, ad Divinum cultum, & Eccleſiaſtica munia inſtituta etiam poſt initum clam matrimonium retinuerint, ſibique de mammona iniquitatis loculos miſerrime comparaverint.

De-

Deflenda hæc igitur potius uberibus lacrymis, quam latiore calamo explicanda malorum congeries, cum ex hac Apoſtolicæ Sedis ſpecula omnes ſibi vindicet noſtræ vigilantiæ curas: temperare non poſſumus, quin Vos ipſos Venarabiles Fratres, in partem noſtræ ſollicitudinis evocantes, veſtram pietatem, & zelum excitemus ad cuſtodiendas vigilias noctis ſuper Grege vobis credito, quem luctuoſa horum temporum conditio in diſcrimen adducit. Primum itaque periculi non infrequens occaſio Vos reddat difficiliores ad remittendum publicationes a quibus contracturi matrimonium ſæpe per malitioſam ſuggeſtionem petunt diſpenſari. Quam caute, ſolerterque oporteat ea in re Epiſcopos verſari, non obſcura Vobis a Concilio Tridentino exhibentur argumenta. Si enim (ait eadem Sancta Synodus) probabilis fuerit ſuſpicio, matrimonium malitioſe impediri poſſe, ſi præceſſerint denunciationes: tunc vel una tantum denunciatio fiat, vel ſaltem Parocho, & duobus Teſtibus præſentibus matrimonium celebretur, & deinde ante illius conſummationem denunciationes in Eccleſia fiant, ut ſi aliqua ſubſunt impedimenta, facilius detegantur. Præterea licet Epiſcopo relictum ſit omnimode ſuper denunciationibus diſpenſare, hæc tamen facultas, non a ſola diſpenſantis voluntate pendet, ſed a Tridentino coercetur arctis prudentiæ, diſcretique arbitrii legibus: quod idem eſt, ac legitimam cauſam diſpenſationis requirere.

Parem quoque, imo fortaſſe majorem vigilantiam neceſſe eſt a Vobis adhiberi, ne poſt remiſſas denunciationes celebretur matrimonium coram Parocho, vel alio Sacerdote ab ipſo Parocho, vel a Vobis deputato, præſentibus duobus, vel tribus teſtibus confidentibus, ne ulla celebrationis notitia, vel rumor oriatur. Id enim, ut ad præſcriptum Sacrorum Canonum licite fieri poſſit,

non

non ſatis eſt obvia quævis, & vulgaris cauſa, ſed gravis urgens, & urgentiſſima requiritur. A Sacro Noſtræ Pœnitentiariæ Tribunali eo potiſſimum caſu fit poteſtas ita celebrandi matrimonium, quo vir, & fœmina in figura matrimonii publice degentes, de quibus nulla viget criminis ſuſpicio, in occulto tamen concubinatu perſeverent. Facile enim quiſque conjiciet, quam abſonum eſſet, eos a ſtatu damnationis per gratiam Sacramenti revocandos ad publice contrahendum matrimonium prævis denunciationibus compelli. Hanc vero praxim Vobis duximus proponendam, non quia diſpenſatio præmiſſo caſui ſolum congruat, cum alii ſimiles, & fortaſſe urgentiores eſſe poſſint in quibus diſpenſari expediat, ſed quia veſtri Paſtoralis officii partes verſari debent in ſedulo inveſtiganda legitima, & urgenti cauſa diſpenſationis, ne matrimonia occulte celebrata luctuoſos habeant exitus, quos intimo cordis mærore recenſuimus.

Hunc porro in ſcopum Vos hortamur, & impenſe admonemus, ut perſonarum matrimonium ſecreto contrahere petentium diligens fiat a Vobis inquiſitio. An ſcilicet ejus qualitatis, gradus, & conditionis ſint, quæ id probe expoſcant: an ſint ſui, vel alieni juris: An FILII-FAM. quorum nuptiæ Patri juſte diſſentienti ſint inviſæ; ab Epiſcopali etenim, quod geritis, munere nimium eſſet alienum, facilem præberi filio inobedientiæ occaſionem. An res ſit de perſonis Eccleſiaſticis, licet in minoribus ordinibus conſtitutis, penſiones, & Beneficia Eccleſiaſtica obtinentibus, ut deteſtabilis illorum retentio in ſtatu uxorato congruis remediis poſtea compeſcatur. Potiſſimum vero curet veſtra ſollicitudo, antequam ſecreti matrimonii licentia concedatur, quod contrahentes clara & indubia, & a quavis fraude immunia exhibeant do-

cumenta ſtatus liberi ad evertendum ab iis, qui improbi ſunt ingenii polygamiæ periculum.

Quod attinet ad Miniſtrum ſecreti matrimonii, volumus ad id munus deputari Parochum alterius ex contrahentibus, quem notitia perſonarum, experientia, & diuturnus rerum uſus quovis Sacerdote extraneo peritiorem effeciſſe præſumuntur. Si quæ tamen Vobis occurrant circumſtantiæ, quæ alium Sacardotem loco Parochi expoſcere videantur, gravi impellente cauſa is Sacerdos a Vobis eligatur, qui probitate, doctrina, & obeundi muneris peritia commendetur. Uni tamen, aut alteri Sacramenti Miniſtro a Vobis deputando diſtricte præcipiatur, ne matrimonio interſit niſi prius paterna charitate conjuges in Domino monuerit, ſobolem procreandam regenerari quam primum oportere Sacro Baptiſmatis lavacro, ac Chriſto Judici diſtrictam reddituros eſſe rationem, niſi filios ut legitimos agnoverint, eoſque pietate, boniſque moribus imbuerint, & frui patiantur bonis temporalibus, a majoribus in ſupremis tabulis relictis, vel provida legum auctoritate delatis.

Celebrato autem matrimonio, indilate a Parocho, vel alio Sacerdote, coram quo initum eſt, exhibeatur Epiſcopo illius ſcriptum documentum cum nota loci, & temporis teſtiumque, qui celebrationi interfuerunt. Veſtrum erit poſtea diligenter incumbere, quod ad perennem geſtæ rei memoriam præfatum documentum fideliter tranſcribatur in libro prorſus diſtincto ab altero, in quo matrimonia publice contracta de more adnotantur. Hujuſmodi liber pro matrimoniis ſecretis appoſite compactus, clauſus, & ſigillis obſignatus, in veſtra Epiſcopali Cancellaria caute erit cuſtodiendus. Et eo tantum caſu reſignari, & aperiri veſtra accedente licentia patiemini, quo alia id genus matrimonia deſcribi oporteat, vel

vel id ſibi vindicet juſtitiæ adminiſtrandæ neceſſitas, vel demum aliquod documentum ab eo expoſcant verum intereſſe habentes, quibus probationum aliunde petendarum non ſuppetit copia. Sedulo tamen animadvertentes, quod re abſoluta denuo claudatur, & ſigillis, ut antea obſignetur. Fides, ſeu atteſtationes clam celebrati matrimonii a Parocho, vel Sacerdote, qui vices Parochi geſſit, exarandæ, Vobiſque exhibendæ, tranſcribantur in dicto libro, prout jacent de verbo ad verbum a perſona a Vobis deputanda, quæ apud omnes integritatis, probatique nominis luculentum habeat teſtimonium. Fides vero, & atteſtationes ipſæ in ſecretiori loco ſartæ tectæque a Vobis ſerventur.

Quod ſi ex occulto hujuſmodi matrimonio prolem naſci contingat, eadem mundetur ſalutari aqua Baptiſmi in Eccleſia in qua aliis infantibus hoc Sacramentum indiſtincte confertur. Et quia ad operiendum clam initum matrimonium facile eſt in libro Baptizatorum nullam fieri mentionem parentum, & eorum nomina conſulto reticeri: volumus, ac expreſſe mandamus quod a Patre baptizati, eoque defuncto, ab illius Matre ſuſcepta proles vobis denuncietur, dictaque denunciatio fiat vel immediate, per parentes ipſos, vel per litteras eorum charactere exaratas, vel per fide dignam Perſonam ab ipſis parentibus deſignatam, ut certo, & clare vobis conſtet, quod proles tali loco, & tempore vel reticitis, vel falſo expreſſis nominibus parentum baptizata eſt legitima, licet occulti matrimonii fœdere procreata. Quæ ſane omnia, cum vobis innotuerint, ne illorum excidat memoria, in libro fideliter deſcribentur ab eo, cui facta a Vobis eſt poteſtas adnotandi matrimonia occulte celebrata. Liber, in quem baptizatorum, ac utriuſque parentis nomina referentur, quamvis diſtingui debeat ab altero matrimo-

niorum; eadem tamen diligentia iiſdemque cautelis in Cancellaria Epiſcopali clauſus, & ſigillis obſignatus, erit cuſtodiendus, prout librum matrimoniorum caute cuſtodiri ſupra mandavimus.

Quia vero nonnulli deeſſe non poſſunt, qui propriæ conſcientiæ vocibus obſurdeſcant, & noſtris hiſce mandatis parere negligant: debita pœnarum diſtrictione pro modo culpæ a Vobis puniantur. Quinimmo cum ſatis Nobis experientia compertum ſit, in hujuſmodi negociis homines, in terram oculos declinantes ob humanos reſpectus tardiores effici, & a recte agendi ſemita revocari: mandamus idcirco, matrimonia occulta a Vobis evulgari & nota fieri, ſi certo Vobis conſtiterit, ex aliquo matrimonio occulto procreatam fuiſſe ſobolem, & baptizatam ſuppreſſis parentum nominibus, nulla præſtita Vobis notitia, ut par erat, ab illius parentibus infra triginta dies a nativitate numerandos.

Ne autem contumaces, & inobedientes violatæ fidei proditique ſecreti Paſtores ſuos inſimulent; ſedulo a Vobis curandum eſt, ut a Parocho, vel alio Sacerdote pro ſecreta celebratione matrimonii a Vobis deputando, conjuges clare, & aperte moneantur, ea lege, & pacto illis permitti ſecreti matrimonii celebrationem, ut ſoboles inde procreanda non ſolum regeneretur ſacro baptiſmate, ſed poſt baptiſma denuncietur Epiſcopo cum notâ loci, & temporis adminiſtrati Sacramenti, ac ſincera indicatione parentum a quibus ortum habuit, quemadmodum ſupra præmiſſum eſt. Alioquin matrimonium licet contractum data per Epiſcopum ſecreti fide, in lucem proferetur in gratiam filiorum, & ad propulſandam ab illis gravem nulloque pacto ferendam jacturam. Volumus denique, ac mandamus, fides, ſeu atteſtationes matrimonii clam initi, & ſobolis ex eo procreatæ excerptas ex

dictis

dictis libris, modo, quo dictum est, apud Vos caute custodiendis tantam promereri fidem, quantam sibi alii libri Parochiales baptismatis, & matrimonii vindicare consueverunt.

Hæc a vobis, Venerabiles Fratres, in hac temporum calamitate observari enixe præcipimus ad communem animarum salutem, & ad præsidium Ecclesiasticæ disciplinæ, propter invalescentem hominum malitiam nova semper detrimenta vel patientis, vel reformidantis. Cæterum nostris hisce litteris sublata nolumus ea validiora remedia, quæ huic malo in diem ingruenti consona dignoscet prudentia vestra ad Pastorale officium cumulate obeundum. Vobis interea paternæ charitatis, & benevolentiæ testem, Apostolicam Benedictionem impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die 17. Novemb. 1741. Pontificatus Nostri anno secundo.

II.

EX ROBERTI REGIS CAPITULIS.

Statutum contra raptores virginum sub colore matrimonii. Anno 1332.

RObertus Dei gratia Rex &c. Universis præsentis edicti seriem inspecturis &c. Ut sine mortalis peccati discrimine copularetur caro carni, ac honestis & fidelibus incrementis humanum genus excresceret, & multiplicaretur in terris a Divina Providentia fuisse noscitur institutum, ut ordinatis accessibus Divino timore, non quidem in desiderii morbo, filii Dei filiabus hominum jungerentur, sed in matrimoniis contrahendis

ad invicem provida ceterum ſanctione introductus certus ordo moduſque ſtatutus, qui cum approbati ſint tamquam digne colendi, circa talia ubilibet obtinent, ſervantque communiter cultores noſtræ fidei Chriſtianæ, &c. *Deinde, ubi pluribus verbis conqueſtus eſſet, mulieres doloſis actibus ac ſuaſionibus circumventas nunc voluntarias nunc invitas de parentum domibus clandeſtine rapi, & cum iis matrimonia jungi, omiſſis præambulis ſollemnitatibus: ſic addit.* Præire namque ſolet in talibus parentum ac aliorum conſanguineorum utriuſque partis præmatura & conſulta proviſio, eſtque in contrahentium conditionibus ÆQUALITATIS ſeu PARITATIS, vel quaſi, compenſatio & comparatio facienda. Poſtq. requiri & haberi conſuevit, & debet a legum peritis conſilium omni ſtudio & maturitate digeſtum, & conventiones & pacta inter eos proinde mutuo inienda; ut quæ ſint facti, juris colore fulciantur: quibus initis & firmatis, ſequi debent inter ſponſum & ſponſam patenter & coram amicorum communium multitudine authentica, & ſollemnia ſponſalia in facie Eccleſiæ: deinde ſecundum quod Chriſtiana Religio exigit, & approbata pariter obſervatio celebranda. Demum taliter deſponſati, & a Sacerdote, ut moris eſt, in Eccleſia Benedicti, debent in caſto conjugali toro, prout tanti ſacramenti requirit honeſtas & celebritas ſuggerit, , pariter convenire, &c.

III.

III.

GENTIANUS HERVETUS.

QUum ſummus ſui temporis Canoniſta ac Theologus eſſet, ac ſuis in operibus de Eccleſia egregie meritus, orationem ſcripſit in Concilio Tridentino a ſe habendam, qua ſuadere nitebatur, ut Sacroſancti Patres matrimonia filiorum fam. injuſſu patrio contracta, irrita eſſe ſancirent. Ea quidem oratio propter Concilii ſuſpenſionem dicta non fuit: verum illa eodem, quo ſcripta fuit, anno 1555. Facultatis Pariſienſis permiſſu eſt edita, hoc eſt decennio antequam Decretum *de Reform. matrim.* in Concilio fieret. Eaque Oratio omnium excepta plauſu, pluries deinceps recuſa fuit. Quippe eam Auctor Eccleſiæ judicio ſubjecerat, antequam quidpiam ea de re definiretur. Poterat ea quidem heic non inutiliter inſeri (quippe quæ id hodie ſaltem evincet, ea conjugia eſſe impedienda, ne fiant: quando facta Concilium rata eſſe, ſtatuit) niſi longior fuiſſet. Non gravabor tamen pauca ſaltem ex ea decerpere. Quatuor ille ex fontibus ſuaſionis argumenta depromit, ex Vetere, Novoque Fœdere, ex Jure Civili, ex Jure Canonico. Descriptura ſic incipit, ut, ubi de Iſaaci cum Rebecca, Jacobi cum Labani filiabus nuptiis apte ad ſuadendum quod propoſuerat, diſſeruiſſet: ſic addat: „ Porro autem, „ non fuiſſe eo tempore verum matrimonium, niſi filiæ „ fam. voluntati paternus etiam conſenſus accederet, „ eos quoque ſenſiſſe, qui erant a Dei cultu alieni, te„ ſtatur Sichem, qui cum Dinæ Jacobi & Liæ filiæ ſtu„ prum attuliſſet, & blandis verbis .... pellexiſſet, a„ patre ſuo contendit, ut eam ſibi uxorem a Jacobo Di„ næ patre petat, non facturus, ſi ſolum puellæ con-

ſen-

„ ſenſum, quem amatoris verbis & illecebris jam ſibi „ conciliaverat, ſatis eſſe, putaſſet „. Deinde aliis utriuſque Fœderis locis luculenter tractatis, ad Jus Civile, poſtremo ad Canonicum ſe transfert.

Ac Jus Canonicum ingredienti Herveto nihil antiquius viſum fuit Evariſti Epiſtola ad Epiſcopos Africæ, quam Gratianus retulit Can. *Aliter* xxx. q. 5. Ejus autem Canonis ſatis amplam ac nervoſam explenationem affert, nihil de *νοθεία* ſubodoratus. Quid mirum, quando ne Contio quidem id ſuboluerat? Qui in commentario quem ann. 1557. ad Henrici II. Edictum de Matrim. filior. fam. edidit, eum canonem pro ſincero habuit. Etſi idem poſtea ubi an. 1570. Decreti correctionem dedit, ad Can. *Aliter* adnotavit, *Omnia iſta Evariſti decreta videri poſſe ſuppoſititia*. Idem Contius in Comm. Edictum Henric. ad eam Evariſti Epiſtolam ampliorem affert: ac præterea illa verba, *niſi voluntas propria ſuffragaverit* (in quibus æſtuant interpp.) in vetuſto Cod. MS. Conciliorum ſic reperit *Etiamſi voluntas propria &c.* quæ omnem difficultatem tollunt. Sed tamen ajo vulgatam lectionem meliorem eſſe. Nam illud, *Niſi voluntas propria ſuffragaverit, & vota ſuccurrerint legitima*, hanc habet vim, ut oſtendatur, duo requiri, ut eæ conjunctiones ex fornicationibus evadant legitimæ, *Unum*, ait Hervetius, *ut priori conſenſui ſequens eorum voluntas* (qui ceteroqui recedere ab invalido conjugio potuiſſent) *ſuffragetur* ..... *alterum*, *ut id patris conſenſu confirmetur* .... *patris enim conſenſum*, *legitimum votum vocat*. Atque id eſt, quod Baſilius ait, *Reconciliatis parentibus*, *videtur res remedium accipere*. Antequam hinc abeo: Evariſti Epiſtolam, ſi non genuinum ejus fetum, at eſſe tamen multo antiquiorem, quam vulgo putant, mihi perſuadeo. Sed non id nunc agimus.

Atque is locus, qui de Jure Pontificio eſt, ita apud Her-

Hervetum utramque paginam facit, ut & pulcherrimas Canonum ſibi faventium interpretationes afferat, & contrariorum ſolutiones egregias. Præ ceteris lectu digniſſima ſunt, quæ de Decretali Lucii III. *cap. cum cauſam extra de rapt.* (*quod*, ait Gentianus, *ii qui contrariam tuentur ſententiam, videntur conſtituiſſe arcem ſuæ opinionis*) quibus nihil eſt accuratius ſolidiuſque. Quæ tametſi longiora ſunt, quam ut huc afferantur; tamen licebit huc ultima verba afferre. „ Reſpondet autem Pontifex Lu-
„ cius.... *quod cum ibi raptus dicatur admitti, ubi nil*
„ *ante de nuptiis agitur : iſte raptor dici non debet,*
„ *cum habuerit mulieris aſſenſum, & prius eam deſpon-*
„ *ſaverit* (hoc eſt legitime ſibi a parentibus deſponſam
„ habuerit) *quam cognoverit : licet parentes* (poſtea) *re-*
„ *clamarent, a quibus eam dicitur rapuiſſe*. Quaſi dice-
„ ret, etſi eam dicatur rapuiſſe, quam invitis abduxit
„ parentibus: cum tamen is raptum non admittat, qui
„ ſuam ſponſam abducit; non eſt raptor cenſendus. Ex
„ hoc itaque Capite hoc ſolum elici poteſt, raptum in
„ ſponſam propriam non admitti Jure Pontificio, & id
„ in hoc differre a Jure Civili „. Atque huc refer quæ ſupra in Diatriba ad Can. Illiber. diſſeruimus de ſponſaliorum fide non violanda. Sane Sponſalia ſine parentum conſenſu ne Jure Canonico quidem rite fiebant. At quam ſemel parentes ultro deſpondiſſent, eam poterat ſponſus ex Jure Canon. a parentibus impune abducere, inquit Pontifex.

Mitto quod antiquos de raptoribus Canones ſcitiſſime & ex vero interpretatur : & quid interſit inter ſervos, (quibus Alexander III. dat contrahendi nuptias injuſſu dominorum veniam) interque filios, docet : ut alia ſexcenta taceam. Omnino quæ de Jure Pontificio diſſerit, ſunt ſane quam accuratiſſima ac ſolidiſſima. Id ſolum doleo, quod inter antiquos ac recentes Canones non

ſatis diſtinguit. Nam etſi prioribus ſæculis filiorum conjugia paternus irritabat diſſenſus; tamen poſt XII. ſæculum cæpit in occidente ea diſciplina paullatim mutari. Itaut Tridentini Patres novam in eo diſciplinam induxiſſe, ſed eam ſecuti videantur, quæ jamdiu præſcriptionis ſe jure tuebatur.

IV.

CARDINALIS BELLARMINUS.

In de Matrimonio Cap. XIX.

TErtia propoſitio: *Peccant filii quando ſine juſta, & rationabili cauſa parentibus inſciis, vel invitis Matrimonia contrahunt.* Dixi: *ſine juſta, & rationabili cauſa*, quia poteſt fieri, ut filius non peccet inſcio patre uxorem ducendo, quia nimirum credit patrem id ratum habiturum, & hoc modo Tobias inſcio patre uxorem duxit. Poteſt etiam fieri, ut non peccet filius invito patre uxorem ducendo, ut ſi pater injuſte prohibeat filium a conjugio, vel cauſa majoris dotis nonniſi indignam mulierem, aut etiam hæreticam ei dare velit. Ut plurimum tamen peccant filii, cum non ſequuntur in hac re parentum voluntatem. Nam ut plurimum parentes ſunt prudentiores, neque periculum eſt, ut filiis male conſultum velint, cum eos naturaliter diligant. Præterea parentum eſt, filiis proſpicere, eoſque dirigere: ergo filiorum eſt, ſinere ſe a parentibus regi ac duci. Et habemus exempla ac teſtimonia in ſcripturis perſpicua. Geneſ. cap. 24. Iſaac accipit uxorem, quam pater ei dedit, & Rebecca uxor ipſius, conſilium patris ſui in ea re ſecuta eſt, de qua re diſputans Ambroſius lib. 1. de

Abra-

Abraham cap. ultimo, multa ad hoc propoſitum adfert, & inter alia laudat verſus Euripidis, qui virginem ita loquentem introducit: *Sponſalium quidem meorum pater curam ſubibit: hoc enim non eſt meum*. Et in epiſt. 34. ad Syſinnium, dicit eum juſte indignatum, quod ſe inſcio filius uxorem ducere voluiſſet.

Exod. 34. & Deuter. 7. præceptum de matrimonio filiorum, parentibus potius datur, quam filiis, ne jungantur videlicet cum Chananeis: *Filiam tuam non dabis filio ejus; nec filiam illius accipies filio tuo*. Et Iſaac aperte juſſit filio ſuo Jacob, ut non acciperet uxorem de filiabus Palæſtinorum, ſed aliquam ex filiabus Laban, quod & ille obedienter fecit Geneſ. 28. Dices, ſi poteſt pater filio imperare, ut uxorem, & talem uxorem ducat, ergo poteſt cogere, ut ducat, vel non ducat uxorem, quod eſt contra primam propoſitionem. Reſpondeo, tribus modis poteſt intelligi, ut pater dicatur filium cogere ad matrimonium. Primo, ut filium plane diſſentiem & invitum pater cogat vivere cum aliqua, quam velit ejus uxorem eſſe: & hoc non poteſt fieri, & ſi fiat, matrimonium eſt nullum, & hoc proprie in prima propoſitione aſſertum eſt. Secundo ut filium aſſentiri cogat, injecto metu mortis, aut alio cadente in conſtantem virum, & hoc etiam patri minime licet. Neque Matrimonium illud eſſet ratum: quoniam ad matrimonium non ſolum conſenſus, ſed etiam conſenſus liberrimus contrahentium exigitur, cum matrimonium ſit vinculum perpetuum, & natura ſua benevolentiam & amicitiam, eamque ſummam requirat. Tertio, ut filium ad aſſentiendum inducat, auctoritate paterna imperando, quando revera filio id conducit, ita ut ſecundum rectam rationem diſſentire non poſſit: & hoc patri licet, & filius obedire tenetur. Quemadmodum etiam cum filio expe-

dit comedere talem aut talem cibum, & tali vel tali abſtinere, poteſt parens jubere, & filius tenetur parere. Et licet hoc etiam ſit ſuo modo cogere, & metum incutere mortis æternæ: non tamen propterea matrimonium illud diceretur coactum, neque irritum eſſet, quia metus ille gehennæ non proprie incutitur ad hoc, ut iſte uxorem ducat, ſed per ſe conſequitur præcepti tranſgreſſionem.

Idem cap. 20. *in reſponſ. ad argumenta Kemnitii, ad ſecundi Argumenti primam partem hæc inter cetera habet.*

Si enim tantum ad explendam libidinem, temere, ſine conſilio parentum conjugium ineatur, non erit auctor Deus, ſed Diabolus ejus conjugii, quod attinet ad voluntatem ſuſcipientium: licet ejuſdem conjugii auctor ſit Deus, quod attinet ad Sacramenti ejus eſſentiam.

In reſponſione ad probationem aſſumptionis 2. *ſyllogiſmi ait.*

Quare obediendum eſt patri per omnia, etiam in contrahendo conjugio, ſi juſte & ſecundum Deum præcipiat: & ideo, qui id non facit, peccat.

V.

CARDINALIS PALLAVICINIS.

Hiſt. Conc. Trid. lib. XXII. cap. 4.

IL Decreto (*de Reformatione Matrimonii*) ritornò ſotto la lima più volte.... Quello formato la prima volta da' deputati era tale a punto: *La Sacroſanta Chieſa di Dio &c..... Oltre a ciò lo ſteſſo Concilio annulla que' matrimonj, i quali ſaranno contratti da' figliuoli di famiglia*

miglia innanzi all' anno decim' ottavo finito , e dalle figliuole innanzi al 16. *finito , ſenza conſenſo de' genitori .* La ſeconda volta , cioè a 7. Agoſto il medeſimo decreto fu propoſto diverſificato in queſta maniera . *Ordina il Santo Concilio &c. .... Intorno a' figliuoli di famiglia fu variato sì fattamente , che 'l matrimonio de' maſchi ſenza il conſenſo de' parenti foſſe nullo prima de' venti anni finiti , e quel delle femmine prima de' diciotto finiti , eccetto ſe i parenti richieſti di tal conſenſo per nozze oneſtamente deſiderate da' figlioli , iniquamente (a giudicio del Prelato) vi diſſentiſſero , e i figliuoli con licenza del Prelato contraeſſero il matrimonio .*

V I.

FRANC. SALERNUS J. C. CANONIC. PANORM.

HIc lib. 1. *Conſiliorum* hoc argumentum præfigit Conſilio XV. *Matrimonium firmum eſſe abſque parentum conſenſu , etſi illicitum , ac proinde ſancte interdictum . Ad cap.* 72. *Caroli V.* Deinde ſic incipit .

„ 1. In cap. 72. Caroli Imperatoris hæc vernacula lin-
„ gua Siculi ab eodem efflagitarunt . *Item imperocchè in*
„ *queſto Regno havi più volti accaduto che multi auſu te-*
„ *merario con violentia & inganni , ſeu perſuaſioni , pi-*
„ *gliano figlio , ſeu figlia minuri di anni dicidotto , ſen-*
„ *za volontà de' loro parenti , per caſarli & collocarli*
„ *ad matrimoneo con loro proprj , ſeu figli , o altri per-*
„ *ſuni non ſenza grandiſſimo deſervitio dilo Eterno Dio ,*
„ *& injuria delli parenti : per tanto ſupplica lo det-*
„ *to Regno , plaza a Voſtra Ceſarea Maeſtà coman-*
„ *dari , & ordinari , che qualſivoglia perſuna , che de*
„ *'cetero piglierà figlio , o figlia di alcuno ſenza la volon-*

„ *tà*

„ *tà di loro tuturi, ſeu curaturi, ad minus de dui pa-*
„ *renti li più ſtretti, che cui queſto preſumerà fari, o*
„ *a tali attu intervenirà, ſia in pena dela vita; & con-*
„ *fiſcationi deli beni, lu quali nullo unquam tempore poſ-*
„ *ſi eſſeri admiſſo ad alcuna compoſizione.* Hiſce a Regno
„ precibus porrectis reſpondit Imperator: *Placet Cæſa-*
„ *reæ Majeſt.*

„ 2. Interdictum ergo remanet Siculis ſub ultimi ſup-
„ plicii, ac bonorum publicationis pœna ne matrimonia
„ cum minoribus decem & octo annorum abſque curato-
„ ris aut duorum propinquorum voluntate, contr ahere
„ filios alioſve procurent. Sed hæc lex quibuſdam æquo
„ ſeverior, aliis penitus iniqua proindeque nullius mo-
„ menti viſa eſt. Ac prioribus quidem mortis pœnam,
„ ac publicationis bonorum atrocioribus criminibus debi-
„ tam, levioribus (ut hoc, quo de agimus, putant) at-
„ tribui nimis rigidum videbatur: poſterioribus vero erat
„ iniqua atque prorſus injuſta, quod matrimonii liberta-
„ tem a Sacris Canonibus requiſitam prorſus invertere
„ videbatur. Ego vero exiſtimo utramque opinionem
„ falſam cenſeri debere, ſi lex recte intelligatur: id
„ quod ex iis, quæ modo ſubjiciam fiet manifeſtum. Mo-
„ neo tamen in Gallia ſimile huic noſtræ legi edictum
„ reperiri, ut refert *Rebuffus in leg. Marcellus verſic.*
„ *Rapta eſt ff. de ver. ſign.* ubi aliam quoque non abſi-
„ milem Caroli V. ordinationem anno 1540. editam,
„ refert.

Deinde a num. 3. ad 17. in eo totus eſt Auctor, ut probet contra Proteſtantes, matrimonium injuſſu parentum contractum eſſe ratum ac validum. Mox n. 18. 19. 20. contendit hujuſmodi matrimonia, etſi ſint valida, tamen eſſe illicita; nec aliud ex Proteſtantium argumentis ſequi, quam quod ſint illicita. Ubi num. 18. notanda

ſunt

ſunt illa Auctoris verba: *Etſi pater nullam habeat poteſtatem quoad matrimonium abſolute contrahendum vel non contrahendum: obtinet nihilominus jus quodpiam quoad modum contrahendi, ut ſcilicet cum hac illave perſona ineatur, vel minime ineatur, ut mox uberius exponemus:* nim. num. 22. & ſeq. Nam ubi Auctor num. 21. Sancii ſententiam retuliſſet putantis, *obſtringi filios ſub. letali culpa conſilium parentum petere circa matrimonium contrahendum, non tamen illud ſequi* (*a*) idque ex *S. Thoma* 2. 2. *quæſt.* 104. *art.* 5. *in corp.* doceri affirmantis: optime Salernus totum hoc confutat num. 22. diſtinguens inter ſubſtantiam matrimonii (in qua non tenetur parere patri, puta jubenti aut vetanti nubere) & modum ejuſdem, puta ne cum hac illave perſona quisjungatur: in quo teneri filium patri obtemperare, docet. Nec aliud voluiſſe S. Thomam Auctor oſtendit numer. 23. Ac deinde numer. 24. eam culpam non venialem, ſed letiferam eſſe definit, quippe in re maximi momenti. Quod & ſequen. numeris exſequitur in hunc modum.

„ 25. Sane culpam hanc eſſe graviſſimam, hiſce ra-
„ tionibus probatur: primum quidem ex Sacris litteris
„ iis locis, ubi munus parentibus tribuitur liberorum
„ nuptiis tradendorum puta Deut. 7. ibi: *Filiam tuam*
„ *non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo.*
„ Sap.

(*a*) Hanc ſententiam etiam nuperus Canoniſta Anacletus ſequitur, modo ſint æqualia matrimonia. Sed non video, quid hac opinione ſit abſurdius. Hoccine eſt honorem habere? annon potius eſt illudere? Omnino (niſi pater injuria diſſentiat) tenetur & ſequi. Nec valet Anacleti argumentum petitum a Prælato, qui in multis tenetur exquirere Capituli conſilium, non item ſequi. Quid enim ſimile? Prælatus ſuperior eſt, filius ſubditus: ille judicio pollet, hunc judicii infirmitas, & cœcæ affectiones tranſverſum agunt.

„ Sap. 7. *Da filiam tuam viro prudenti*. Et 1. Cor. 7. &
„ ex eis ſcripturæ exemplis, quæ retulit Bellarm. Sed
„ hiſce quidem locis innuitur dumtaxat honeſtum id val-
„ de eſſe, non vero præceptum.....

„ 26. Probatur igitur efficacius ex *cap.* 1. 3. 4. 30.
„ *qu.* 5. *cap. Honorantur* 32. *qu.* 2. aliiſque quæ contra pri-
„ mam noſtram aſſertionem adverſarii nedum ex Jure
„ Canonum ſed etiam ex Cæſareo protulere: quibus cer-
„ te ſatis innuitur parentum conſenſum ad honeſte con-
„ trahendum requiri: idque naturalem quoque rationem
„ ſuadere ſcite cenſuit Juſtin. in §. 1. *inſt. de nuptiis*. Quam
„ deinde colligit ex præcepto Decalogi, & jure natu-
„ rali de honorandis parentibus, in re præſertim tanti
„ momenti.

„ 27. Quamobrem ſancte Trid. Synodus loc. ſup. laud.
„ hujuſmodi matrimonia ſicuti & clandeſtina *ſemper de-*
„ *teſtata eſt atque prohibuit*: ut etiam monuit *Germo-*
„ *nius cap.* 11. *cit. in fine*. Ac recte S. Ambr..... illud
„ Euripidis laudat, *Sponſaliorum quidem meorum Pater*
„ *meus curam ſubibit*; *hoc enim non eſt meum*. Et ſe-
„ nex ille Simo in Andria Terentiana. *Adeon' impotenti*
„ *eſt animo, ut præter civium Morem atque legem & ſui*
„ *voluntatem patris, tamen hanc habere ſtudeat cum*
„ *ſummo probro*? Alias hujuſce ſententiæ rationes apud
„ laudatos ſæpe doctores, & *Ruardum Tapperum in expli-*
„ *catione art.* 20. *Lovanienſium* conſulere licet.....

„ 28. Neque vero putes quidquam obſtare, quod
„ Sanchez nobis objectat, puta quod homo per matri-
„ monii contractum perpetuæ ſubditur ſervituti, proin-
„ deque rectam rationem poſtulare, ut in illo contrahen-
„ do omnino ſit liber.... Etenim præterquam quod ea
„ ſervitus non vera, ſed quaſi ſervitus a *S. Thom. in ſupp.*
„ 3. *p. qu.* 47. *art.* 6. *in corp.* exiſtimatur.... homo peni-

„ tus

„ tus liber exiſtit; poterit namque ei ſeſe ſubdere vel
„ non ſubdere prout ipſi libuerit, etiam parentibus pror-
„ ſus invitis, ut ſup. ſatis expoſuimus. Quod vero huic
„ illive ſubjiciatur nil mirum eſſe debet, quod in eo a
„ parentum conſenſu dependeat ..... Quod parentibus
„ liberorum bono indultum eſt, quo ſcilicet iis bene
„ conſulant in re maximi ponderis ac momenti.

Mox num. 26. Salernus Sancii objectionem refellit, quæ talis eſt. *Nemo ad id, quod eſt culpa, obligari poteſt: at promittens alteri clam matrimonium, implere omnino tenetur: non erit igitur peccatum*. Hanc fateor objectionem haud ſatis feliciter Noſter convellit. Vera reſponſio hæc erat: in eo ſyllogiſmo falſam eſſe aſſumptionem, neque enim ſponſalia filiorumfam. patre juſte diſſentiente, ſunt obligatoria, ut optime oſtenſum a Muſcettula fuit Dub. IV. & rurſum a nobis in longiore Mantiſſa argumenti ejuſdem.

Num. 30. confutat Sancium docentem, conditionem hanc legato adjectam, *Si filius uxorem cum parentis conſenſu ducat*, ſecundum plures Doctores eſſe rejiciendam. Nam & contrariam opinionem eſſe veriorem dicit: & qui Doctores prius illud docent, eos *loqui cenſendum eſt abſolute, & quoad matrimonii ſubſtantiam* (nim ſi conjugalem vitam amplectatur filius, idque ut moris eſt, cum aſſenſu patrio) *non vero quoad modum*, inquit Noſter.

Ac poſtremo num. 31. reſpondet argumento ducto ex cap. *cum olim*, *de arbit.* cui nos in ſuperiore Adnot. reſpondimus.

Eo labore defunctus Auctor, deinde ingreditur ad legis Carolinæ tractationem, ac ſubjicit. „ Atque ex hac
„ poſtrema doctrina, quam huc uſque probavimus, in-
„ fertur manifeſte, a Statuto quopiam hoc ipſum matri-
„ monium, quod illicite invitis parentibus initur, poſſe

„ juſtiſſime prohiberi atque etiam puniri, quippe quod
„ in malos mores animadvertit, ut expreſſim contra
„ *Innocentium* edocuit *Bald. in l. omnem num.* 12. C. *ad S.*
„ *C. Tertull. quia*, inquit, *contrahere ſine conſenſu pa-*
„ *tris eſt contra bonos mores omnium & maxime pruden-*
„ *tum, & ideo valet ſtatutum* (puta plectens contrahen-
„ tem matrimonium cum filiofam. abſque patris conſen-
„ ſu) *non quia vetat ſubſtantiam matrimonii, hoc enim*
„ *non poteſt facere niſi Papa, ſed quia punit malos mo-*
„ *res & in Republica facinora ſeminantes.*

„ 33. Et hujuſcemodi laicorum legem vel ſtatutum
„ valere docet *Cevall. loc. cit. num.* 6. *poſt Sarmien. loc.*
„ *cit. Innocent. in cap. fin. de ſecundis nupt. Bald. in rub. de*
„ *conſtit. in fine, & in cap. tenor de re judic. & in cap.*
„ *Clerici de judic. Palac. rub. in cap. per veſtras de dona-*
„ *tion. notat.* 3. §. 3. *num.* 9. Alios idem cenſentes laudat
„ P. *Diana tract.* 2. *de immun. Eccleſ. reſol.* 74. & 104. vi-
„ de *add. Bald. & Lud. Rom. alioſq. in rub. ff. ſol. matr.*,
„ *& And. Sicul. in Conſ. ult. num.* 12. *vol.* 2. *& in add.*
„ *ad Bald.* qui hanc ſententiam profitentur, & ſane Ro-
„ manas leges, quæ filios (iſtos).... exheredant, ju-
„ ſtas eſſe, neque a Pontif. jure correctas, docent innu-
„ meri Theologi ac JCti.

„ 34. Et quamvis matrimonium ſit Eccleſiæ Sacra-
„ mentum proindeque ad ipſam ſpectent matrimoniales
„ cauſæ, legeſque circa matrim. ſtabilire *cap. tuam de*
„ *ordin. cog. cap. cauſam* 2. *qui fil. ſint leg. cap.* 1. *de ſpon-*
„ *ſal.* aliiſque & *Conc. Trid. ſeſſ.* 24. *can.* 12. nihilominus
„ quoniam & matrimonium contractus quidam eſt natu-
„ ralis & polliticus, poterit ſane ſæcularis poteſtas cu-
„ rare, ut convenienter debitoque modo fiat, ut pax
„ quieſque Reipub. conſervetur, ab eaque perturbatio-
„ nes & rixæ quæ inde enaſci ſolent penitus arceantur....

„ 35. Sed

„ 35. Sed quidquid ſit de hujuſcemodi Doctor. opinio-
„ nibus, ſtatutum Siculum, ſeu lex illa muncipalis....
„ videtur omnino juſta & ſancta ſi accurate perpenda-
„ tur. Et quidem primum eam loqui cenſendum eſt non
„ de matrimonii firmitate, quam nullo prorſus modo im-
„ probat.... verum de ejus honeſtate, itaut illud ma-
„ trimonium abſque tutoris aut curatoris vel ſaltem duo-
„ rum propinquorum conſenſu, qui parentum loco ſuc-
„ cedunt, tamquam illicitum improbet, atque condem-
„ net. Deinde non in ipſos minores ita contrahentes
„ animadvertere; ſed eos plectere, qui vi, fraude, do-
„ lo, maliſque artibus minores illos propriis filiis aliiſve
„ matrimonio jungunt.....

„ 36. Denique ajo, ulciſci hanc legem graviſs. cri-
„ men, quod ii, de quibus ipſa loquitur, committunt,
„ dum vi, ſeu metu, ſive fraude minores circumveniunt,
„ quo cum propriis ipſorum, qui metum incutiunt, vel
„ decipiunt filiis aliiſve nuptias contrahant: quod ſcelus
„ eſſe nefandiſſimum nemo inficiari poteſt. Sane ſi ju-
„ ſtum eſt hoc de quo loquimur præceptum atque in re
„ graviſſima maximique ponderis, cur non illius tranſ-
„ greſſores morte puniant; quando & Principi quacun-
„ que in re non obedientibus eadem mortis pœna de-
„ cernatur? 3. *Reg.* 13. referturque in *cap.* 2. *de majorit.*
„ *& obedien.*

„ 37. Neque putes illius legis transgreſſorem a pœ-
„ na excuſaturum proſperum rerum exitum, qui quan-
„ doque eas nuptias conſequetur: etenim in maleficiis
„ animum non eventum ſpectari Adrianus reſcripſit „.
Mox pluribus legibus, & facto Manl. Torquati injuſſu pa-
tris de hoſte victoriam adepti, ac propterea a patre ca-
pite damnati, in eam rem cumulatis, ad extremum ſic
poſuit.„ Edidi non multis abhinc annis libellum, cujus

„ inſcriptio eſt, *Matrimonii valor a Francorum oppugnatio-*
„ *nibus vindicatus* : ibi nonnulla erunt conſulenda, quæ
„ ad hanc rem pertinent „ . Et hunc quoque libellum vidi Matriti ann. 1636. editum. Verum libelli hujus longe diſpar eſt argumentum. Non enim ibi aliud propoſitum Salerno erat, quam Cleri Gallicani reſponſum convellere, quo principum ſanguinis, uti vocant, matrimonia Regio injuſſu contracta eſſe invalida exiſtimavit. Id tamen dum ibi refellit Noſter, plura paſſim affert, quæ pertinent ad hanc cauſam. Ubi initio §. 4. meminit & alterius operis a ſe antea editi, nim. *Miſcellorum reſponſorum*. Quo in opere lib. 1. Reſp. 16. id ſe operam dediſſe refert, ut oſtenderet filiorum matrimonia, quæ invitis parentibus contrahuntur, illicita omnino eſſe, etſi valida. Sed *Miſcella* Auctoris hujus *Reſponſa* nanciſci nullo modo potui.

VII.

DONATUS ANT. DE MARINIS.

IS lib. 2. Reſolutionum cap. 132. ubi pluribus rationibus confirmaſſet, matrimonium furtim, malis artibus, injuſſu patrio contractum a principe puniri poſſe; ſic pergit.

Hinc magnus Card. Bellarm. *de matrimon. cap.* 26. exiſtimavit, matrimonium, quod inter fideles contrahitur, quandoque Deo gratum non eſſe. Si enim, dicit ipſe, ad libidinem explendam temere, ſine patris, vel matris conſilio conjugium ineatur, non erit auctor Deus, ſed Diabolus. Unde Princeps ſæcularis debet quantum poteſt tale matrimonium, quod abſque ratione invitis parentibus, & conſanguineis contrahitur, impedire; & judex

dex Eccleſiaſticus non ſolum ex obligatione correctionis fraternæ, ſed etiam ex proprio paſtorali officio talia connubia diſſuadere tenetur: docet P. Rebellus *de oblig. juſtit. lib.* 2. *tract. matrim. qu.* 14. *ſect.* 1. Nec ex hoc, addit. hic Doctor, matrimonii libertatem lædi: nam potius illa regulatur, & perficitur, dum pater vel mater ex officio quo tenetur, curat ut filia non male ſed bene nubat. Etenim eſſe quem liberum ad malum faciendum potius imperfectio eſt libertatis & defectus. Alioquin ſi neceſſarium eſſet ad libertatem, ut quis poſſet facere malum, nec Deus, nec Angeli Sancti liberi dicerentur, ut ait D. Bernard. *lib. de grat. & lib. arbitr.*..... Sicque concludit P. Rebellus, nullatenus ab Eccleſia bonorum morum ac probitatis magiſtra facultatem filiabus in parentum poteſtate manentibus concedi debere ad cum peccato contrahendum, idemque affirmant P. Baſiil. de Leon. *lib.* 2. *de matr. cap.* 1. §. 2. *n.* 27. & 28. & Jac. Menoch. *conſ.* 96. *l.* 1. *n.* 32.

Quibus ſic conſideratis, putarunt aliqui, quod ſi malis artibus ſponſalia eſſent contracta, illa omnino dirimenda eſſent, ſi exinde graves inimicitiæ, & odia inter conſanguineos ſponſi & ſponſæ oriri poſſent. Ita Bonac. *qu.* 1. *punct.* 2. *tract. de matrim.* & Navar. *eod. tit. c.* 22. *n.* 27. Ratio aſſignatur, nam juſtitia ad malum faciendum non obligat. Quod autem malum ſit matrimonium cum aliorum ſcandalo celebrare, exclamant Sanchez.... Emmanuel Sà..... Vaſq..... Reginal..... Coninch..... Azor..... & alii penes Gutier. *de matrim. cap.* 4. *num.* 4. qui loquitur etiam, ubi virginis defloratio ſub matrimonii ſpe ſecuta eſſet, & quod inter contrahentes ulla ſit diſparitas: quod pariter placuit *diſp.* 14. *n.* 3.

Unde Rogerius olim Rex noſter volens, mala hæc in hoc Regno evitare, particulari lege ſancivit, neceſſitatem-

temque ſub graviſs. pœnis univerſis hominibus Regni impoſuit, & maxime nobilibus. Ita cautum eſt in *Conſtit. Sancimus* (*b*) *ſub tit. de matrim. contrah.* & habetur etiam in Cap Regis Roberti, quod incipit (*c*) *Non ſine mortalis*: ubi Jo. Ant. de Nigris *n.* 49. ex Bald. in *l. unica n.* 17. *Cod. de Rapt. virg.* notat, eum qui cupit aliquam in uxorem ducere, teneri tam de jure, quam de conſuetudine puellæ parentes requirere: nam contra civilem & naturalem rationem eſſe abſque parentum auctoritate nubere, ſcripſit Imperator in *Inſtit. de Nupt.*.... Hactenus ex De Marinis.

VIII.

(*b*) Sed tantum fatendum eſt, Rogerium ibi loqui non de patrio conſenſu, ſed de clandeſtinis matrimoniis, & quidem de eo clandeſtinitatis genere, quæ ex defectu ſollemnitatis, non quæ ex defectu paterni conſenſus proficiſcitur. At prior clandeſtinitas nihil commune habet cum iis connubiis, de quibus agitur; nam poterant olim clandeſtina matrimonia contrahi cum conſenſu patris: & contra poſſunt nunc injuſſu patrio celebrari conjugia in facie Eccleſiæ. Et quidem Conſtitutio Regis Rogerii (lib. 3. Conſtit. tit. 22.) ſic habet. *Sancimus lege præſenti volentibus omnibus contrahere matrimonium neceſſitatem imponi univerſis hominibus Regni noſtri, & nobilib. maxime, poſt ſponſalia celebrata, ſollemnitate debita & ſacerdotali benedictione præmiſſis, matrimonium ſollemniter & publice celebrari. Alioquin noverint amodo morientes contra noſtrum regale edictum, neque ex teſtamento, neque ab inteſtato, ſe habituros hæredes legitimos ex clandeſtino matrimonio & illegitimos contrd noſtram ſanctionem procreatos. Mulieres etiam dotes aliis nubentibus legitima debitas non habere. Rigorem cujus ſanctionis omnibus illis remittimus, qui promulgationis hujus tempore jam matrimonium contraxerunt. Viduis etiam volentibus ducere virum hujus neceſſitatis vinculum relaxamus.*

(*c*) Mendoſe, nam incipit, *ut ſine mortalis*. Ex eo Capitulo quædam excerpſimus heic ſupra n. II.

VIII.

FRANC. ANTON. TRANCHEDINUS J. C. CANONIC. MEDIOL.

Cujus tom. 1. *pag.* 235. *Conſultatio* XXXIV. *ſic habet.*

CUM parentes optimum, & ſaluberrimum conſilium pro liberis caperé præſumantur *l. nec in ea* 22. *ff. ad l. Jul. de adult.* Quoniam Pater diligit filium plus quam ſeipſum *l. iſti quidem ff. de eo quod metus cauſa*.... & ex parentibus accipiantur a filiis vita, educatio, inſtitutio, honores, facultates, & alia innumera: hinc filiusfam. invito patre uxorem ducere non debet, & ſi eam accipit repugnante patre, peccat, Paſchal &c..... Rationem autem reddit Tancred. loc. cit., quia pater tenetur habere curam filiorum, contra filii tenentur obedire patri, ideo pater habet ex cauſa jus impediendi matrimonium *Rebell. de oblig. juſt. lib.* 2. *quæſt.* 14. *num.* 9. *Gutier. quæſ. canon.* 20. *num.* 17. *l.* 2. *Menoch. conſ.* 69. *n.* 36. *Fragoſ. de reg. reip. Chriſt. tom.* 3. *l.* 2. *diſp.* 3. § 3. *nu.* 68. *Paſchal. de pat. pot. p.* 2. *c.* 5. *n.* 21. *Capibl. pract.* 9. *ſup. pragm.* 9. *De Baron. c.* 65. *n.* 9.

Et infra poſt plura in eamdem ſententiam ſic pergit: Huc quoque accidit quod hoc matrimonium initur ex amore excœcato: unde ſimilia matrimonia regulariter habent uti imprudenter inita infeliciſs. exitum; & tritum eſt proverb. *Amoris ſcabiem ad rabiem & inſaniam adigere*. Minus faceſſit negotium adducere impediri libertatem matrimonii, quia libertas non diminuitur, ſed regulatur, & perficitur, quando pater ex officio pietatis, quo tenetur, curat ne male filius nubat, libertas enim ad malum

lum eſt potius imperfectio, quam defectus, ut optime Rebel..... Paſcal. &c. Prætærea libertas impeditur dumtaxat ad tempus, quod eſt conceſſum, Gutier. &c. & impeditur per accidens, quatenus matrimonium non poteſt cum alterius ſcandalo fieri, Paſchal. &c.

Hinc cum pater habeat jus impediendi nuptias filii, ut ſuperius fuit oſtenſum, ſi filius non agnoſcit pietatem patri debitam, caſtigari jure patriæ poteſtatis non prohibetur *l.* 1. *Cod. de emend. propinquor. & l. ſi filiusfam. Cod. de pat. pot.* Atque ſi pari contumacia filius perſeverat, acriori remedio licet patri uti, ut in *d. l. ſi filiusfam.* Ideo pater poteſt filium in certum locum tamquam carcerem relegare, vel eum certo conclavi per tempus concludere, nedum eum trudere in carcerem: Aſcan. &c. .... ibique retinere donec reſipiſcat: Menoc. &c..... in punctualibus autem terminis Capiblanc. &c. Atque pater dicitur id facere non jure juriſdictionis, ſed correctionis, Boer. &c.

Prælatus quoque ex cauſa impedire poteſt matrimonium, & præcipue ne oriantur ſcandala, & rixæ, Gutier. &c..... Incumbit enim Prælato, & Judici Eccleſiaſtico conſulere ſaluti ſubditorum, rixas tollere, & ſcandalum impedire, maxime quia filiusfam. peccat ineundo matrimonium invito patre: Judex autem Eccleſiaſtic. debet impedire peccatum, & ei non cooperari &c. Hactenus ex Tranchedino.

IX.

FRANCISCUS VERDIUS EPISC. VICI AQUENSIS.

IS in opere posthumo *Instit. Canonicar.* pluribus rationibus probat filium contrahentem nuptias patre juste dissentiente letale facinus in se admittere: 1. ex scripturis: 2. ex canonibus: 3. quia cum injuriam sibi a nascituris filiis fieri nollet, hanc non debet patri irrogare, injussu ejus nuptias contrahendo: postremo quia jure naturæ filius obtemperare patri tenetur justa imperanti. Et quæ plura affert in eam sententiam. Denique apud eumdem sic sequitur.

An peccet Parochus assistens, & Prælatus dans filio licentiam contrahendi patre rationabiliter invito? Affirma: nam tunc cooperantur peccato filiorum. Rebellus par. 2. lib. 1. q. 14. sect. 2. n. 9. Menoch. lib. 1. consil. 69. n. 32. Licet Bossius de matr. cap. 11. n. 94. putet non peccare Parochum, nec Prælatum si moneat, ne filius contrahat patre invito, cæterum licite assistere petentibus contrahere, forte quia tunc non cooperatur peccato contrahentium, qui jam sunt parati ad contrahendum.

Hoc quidem ultimum Bossii subterfugium apparet a Verdio adoptatum non fuisse, uti patet ex illis voculis *Licet Bossius &c.* Sed tamen irascor eidem Verdio, quod non aperte improbaverit. Quid enim absurdius fingi potest, quam quia perditi adolescentes parati sunt cum gravi suo peccato nuptias contrahere, posse pastorem dare manus, & ad idem sacrilegium operam conferre saltem auxiliarem? nim. si non sit minister: nam si sit minister Sacramenti, uti revera esse videtur, operam is primariam impendet. Verum frustra confutandis istiusmodi laxamentis immoror; quæ

malo publico aliquando prorepſerunt *ad excuſandas excuſationes in peccatis*.

ADMONITIO.

UBI jam ad calcem perventum erat, nactus ſum Illuſtriſs. Muſcettulæ chartas aliquot, quibus ille genio indulgens ſuo, ultimis Diſceptatoris Urſayæ objectis Italico ſermone reſponderat: idque privatim, non eo conſilio, ut ederentur. Quo conſilio ſi ſcripſiſſet, non Italice hæc fudiſſet, ſed Latine elucubraſſet. At equidem veritus, ne cui forte Urſayæ Diſceptationes fraudi forent: rem utilem me facturum ſperavi, ſi providerem, noſtri Antiſtitis ſcheda ne qua deperiret.

RISPOSTA ALLA DISCETTAZIONE XIV.

Tom. VII. part. 2. pag. 219.

Del Signor Avvocato Urſaya.

IL Dottor Domenico Urſaya Avvocato nella Curia Romana e Lettore de' Sacri Canoni nell' Univerſità della Sapienza, nell' Opera, che ha dato alle ſtampe nell' anno 1730. *col Titolo*: Diſceptationes Eccleſiaſticæ, *nel tom.* 7. *part.* 2. *Diſcept.* 14. *ha inſerite le ſcritture da lui fatte in una Cauſa per ottener' ad un Nobile figlio di famiglia la licenza di contrarre matrimonio con una Vedova di naſcita aſſai inferiore alla ſua, qual licenza gli era ſtata impedita ad iſtanza di ſuo Padre. La cauſa dopo molti contraſti fu propoſta nella Sagra Congregazione del Concilio, ed il ſudetto Avvocato fece tutti li ſforzi per ottenere la licenza, dimoſtrando, che non poteva negarſi ſen-*

za vio-

za violare la libertà ch' ha il figlio di ſpoſar (com' egli dice) qualſivoglia donna benchè di condizione diſuguale, ed indegna.

Queſte ſcritture nella ſoſtanza ſono tutte l' iſteſſe, e nella nuova ſtampa non contengono più di quello, che ſi contiene nelle prime, ad eccezione di parole, ed eſclamazioni molte. Le poche apparenti ragioni nelle quali fonda la ſua pretenſione ſono affatto l' iſteſſe, alle quali fu obbligato di riſpondere l' Autore della Diſſertazione nell' Appendice, come ben potrà conoſcere ogniuno compiacendoſi di farne il riſcontro. E ſembra ſtrano, che l' Urſaya avendo veduta la diſſertazione, (della quale fa egli più volte menzione ſpecialmente al num. 19. e 22.) non ſi ſia meſſo nell' obligo d' impugnare le riſpoſte, ſpecialmente poſte diffuſamente nell' Appendice, colle quali ſi dimoſtrano in tutto vani i fondamenti delle ſue allegazioni, e ſolamente ſi affatica in eſaggerare, che le cauſe matrimoniali ſi devono giudicare non per l' autorità de' Moraliſti (così egli chiama i primi Dottori di Sacra Teologia, che nella Diſſertazione ſono allegati) ma ſecondo le deciſioni de' Tribunali, de' quali con franchezza veramente ammirabile riferiſce molte deciſioni, le quali ſe faceſſero al caſo baſterebbero a dargli vinta la cauſa. Or perchè il Lettore benchè dotto, potrebbe reſtar turbato di mente nel leggere ſimili ampolloſe declamazioni, non ſarà fuor di propoſito informarlo ſopra il merito delle cauſe principali, che l' Avvocato allega, e ne canta vanamente il trionfo, ed inſieme ſuggerirgli qualche riflеſſione da farſi ſopra li chiari pregiudizj, che ſi leggono nelle ſudette ſcritture.

1. *E cominciando appunto da queſta cauſa, nella quale per ottener la licenza di contrarre il matrimonio, ſcriſſe ben tre volte il Dottore, e fece gli ultimi ſforzi per giungere al fine: ſappiaſi, che non fu mai conceduta det-*

ta licenza, non oſtante, che il figlio di famiglia ricorreſſe prima al Papa, indi al Cardinal Vicario, e per ultimo alla Sagra Congregazione del Concilio, nè fu il matrimonio contratto, non oſtante che foſſero preceduti i ſponſali, come l' iſteſſo Avvocato aſſeriſce nel num. 1. Contra ſponſalibus &c. *e conchiude nel num.* 107. Matrimonium non habuit effectum, quia ſponſus multarum dilationum tædio affectus propter quas cauſa adhuc durabat, Bononiam ſe contulit. *Dovea però aggiungere la vera caggione, per cui lo ſpoſo partì da Roma, e fu l' eſſer egli nuovamente ricorſo al Papa dal quale gravemente ammonito del ſuo errore, ſi ravvidde, e partì da Roma per evitare il roſſore, che gli arrecava il ſuo traſcorſo ed irregolare diſegno. Queſto ſol fatto baſterà a far conoſcere quanto ſiano vane ed inſuſſiſtenti le allegazioni dell' Avvocato.*

2. *Nel num.* 5. *apporta come un' oracolo la Deciſione d' una cauſa agitata nella S. Congregazione del Concilio ſopra il valore del matrimonio contratto da un figlio contradicente il Padre, a dì* 5. *Agoſto* 1712. *Nella quale non ſolo fu dichiarato valido il matrimonio: ma l' iſteſſa Sagra Congregazione aggiunſe al Decreto, le ſeguenti parole, ch' egli riferiſce:* Et fiat aliqua publica demonſtratio modorum irregularium qui a Patre ſponſi erga eumdem adhibiti fuerunt. *Da tal Decreto qual conſeguenza ne ſiegue? Dunque ſe il Padre ſi oppone ſenza modi irregolari, ma ricorrendo regolarmente al Giudice competente, queſto dovrà gaſtigare il Padre? Chi non vede l' incoerenza di tal diſcorſo? Ma deve in oltre metterſi in conſiderazione quel che non dovea tacere il Dottore. In quella cauſa, ſi trattava di matrimonio tra la figliuola di un Barbiere, ed un figlio di un Stagnaro, che per eſſere più commodo di beni di fortuna contradiceva al matrimonio. Dunque li Spoſi non erano di naſcita diſugale, e ſi trattava*

tava di matrimonio già contratto, che non poteva ſcioglierſi; e per terzo ſi ſuppone, che il Padre uſaſſe contro del figlio modi irregolari, e ſtrapazzi di propria autorità. Or nella Diſſertazcone ſi condannano i matrimonii da farſi, non i già fatti. Ivi ſi ſtabiliſce, che il Giudice deve impedire il matrimonio tra perſone così diſuguali, che debba giudicarſi indegno; e non già ſi dà la facoltà al padre di maltrattare il figlio, o la figliuola, ma di ricorrere al ſuo Giudice, acciò gli faccia giuſtizia, ed impediſca lo ſcandalo.

3. *Riferiſce nel num.* 18. *un' altra cauſa deciſa nella Sagra Congregazione de' Veſcovi, e Regolari in dì* 5. *Decembre dell' anno* 1710. *Il Padre d' una Giovane contradiceva fortemente al di lei matrimonio, e la S. Congregazione ordinò, che quella ſi trasferiſſe in un' altro Moniſtero, e ſi eſploraſſe la dilei volontà, acciò trovataſi determinata a volere contrarre, il matrimonio ſi celebraſſe. Il fatto è vero, ma non fa al caſo. La giovane era d'anni venticinque; Era nobile della Città d' Aſſiſi: lo ſpoſo di lei era d' una famiglia delle più diſtinte della Città di Perugia. La Congregazione giudicò, che il Padre della giovane era* irrationabiliter invitus, *e perciò ordinò, che il matrimonio non ſi impediſſe. Or da queſta deciſione, come può inferirſi che i matrimonii veramenti indegni non debbano impedirſi?*

4. *Dal num.* 42. *ſino al* 50. *raccoglie eſempj, deciſioni, ed autorità per provare, che i matrimonii indegni ſono validi: non è queſta la queſtione: ſi cerca ſolamente, ſe debbano dal Veſcovo impedirſi, perchè ſono illeciti e ſacrilegi.*

5. *Nel num.* 9. *attribuiſce al Cardinal Pallavicino un ſentimento aſſai lontano dalla dottrina e prudenza dello ſteſſo. Dice l' Avvocato* Egregie obſervat Card. Pallavicinius

nius Hist. Conc. lib. 22. cap. 4. his verbis. E però lo Spirito Santo dice universalmente: se alcuno non si contiene pigli Consorte. Non dice egli pigli Consorte, se i Genitori gliel consentono. *Prende quì un' evidente abbaglio. Il Cardinale riferisce queste parole come dette dal Vescovo d' Ipri nel suo voto, col quale contradisse ugualmente alla proibizione de' matrimonii Clandestini, e de' figliuoli di famiglia: del cui parere non si ebbe alcuna ragione.*

7. *Lasciando ben molte riflessioni dell' Avvocato, che riuscirebbe non sol di tedio, ma ancor di nausea a volerle confutare, ne addurrò sol' una, che può bastare a formare un adequato giudizio di tutta intiera la Discettazione. Nel num. 9. e 10. esalta, come deve, l' autorità del S. Concilio di Trento, e l' utilità, che ha recata alla Chiesa, e poi soggiunge.* In illo sess. 24. de Refom. Matrim. cap. 1. canonizantur pro validis matrimonia a filiisfam. absque Patris consensu contracta, & rotunde asseritur Sanctam Dei Ecclesiam illa justissimis de causis semper detestatam fuisse. Ecce igitur quod bene compatiuntur ad invicem validitas matrimonii cum qualitate involvente culpam contrahentis, seu operationem contra legem Ecclesiasticam.

Or *quì si avverti sca l' industria nel tacere una sola parola, che sugella per così dire l' autorità del Concilio, nel quale si legge che la Chiesa non solamente gli ha detestati sempre, ma sempre altresì gli ha proibiti*: Detestata est, atque prohibuit. Or *perchè questa parola rovinava la sua causa, e distruggeva le sue conclusioni, perciò egli la tacque. Ma vegniamo al forte. E' giustissima la conseguenza ch' egli inferisce dal testo del Concilio. Può esser matrimonio valido, ed insieme detestato, e proibito. Chi può dubitarne? Ma che possa unirsi nel matrimonio, che sia detestato e proibito dalla Chiesa, e*

che

che insieme debba il Giudice Ecclesiastico approvarlo, e dar licenza, che si contragga, ordinar' al Paroco, che vi assista, e benedica i contrahenti, or questa poi è una chimera da non potersi concepire da chi ha fior di senno.

Inoltre se detti matrimonii sono stati sempre proibiti dalla Chiesa, e detestati, con qual' ombra di verità può affermarsi, che l' impedirli sia lo stesso, che introdurre un nuovo impedimento fin quà inudito? Semper prohibuit, *dice il Concilio: non è stato mai impedito, dice l' Avvocato. Chi dice il vero? A chi dobbiam credere ed ubbidire? Overo forse nel linguaggio del Dottore* Prohibere *sarà tutt' altro che* impedire? *Ma non così la Glossa; la quale sopra il Cap.* 2. de Pœnit. & remiss. *non distingue l' impedire il matrimonio, e'l proibirlo, e dice degl' impedimenti che no'l rendono invalido,* Prohibent hæc conjugium sociandum.

Ecclesia, *dice il Concilio,* semper prohibuit. *Ed il Prelato non dovrà, ovvero (secondo l' Avvocato) non potrà proibirlo, e sarà astretto a dar facoltà di contrarre?* Ecclesia semper detestata est atque prohibuit. *Come dunque il Dottore al num.* 105. *si fa lecito di dire,* Prætenditur impediri matrimonium impedimento ab Ecclesia, a Concil. Trident. nullatenus approbato? *Non così i Canonisti e Teologi, appresso i quali il* Prohibere, *&* Impedire *in materia degl' impedimenti matrimoniali son meri sinonimi. Anacleto Reiffestuel sopra il IV. Decret. tit.* 16. *n.* 3. Ecclesiæ vetitum comprehendit omnia impedimenta.... introducta ab Ecclesia. *Tournely de Matrim. q.* 8. *art.* 2. *ha per l' istesso l' impedimento non irritante con quella che è mera proibizione del matrimonio. Vedasi tutto l' articolo cominciando dal Titolo* De impedimentis simpliciter prohibentibus. *Or per conchiudere, se la Chiesa ha sempre mai detestati, e proibiti cotali matrimonii,*

a cui

a cui i padri ragionevolmente dissentono : adunque vi è stato sempre nella Chiesa l' impedimento , ovvero proibizione di contrarre tali matrimonii , ed è stato conosciuto come giustissimo dal Sagro Concilio di Trento , che perciò ha detto Justissimis de causis Ecclesia semper illa prohibuit . *Non si dice dunque , che questo sia uu nuovo impedimento , perchè egli nel vero è tanto antico , quanto è antica la Chiesa .*

Or io mi astengo dal fare altre osservazioni sopra la nominata Discettazione del Dottore Ursaya , potendosi da queste poche formar idea del rimanente . Tanto più , che la maggior parte delle ragioni in essa dedotte altro al fine non pruovano , che cotali matrimonii privi del consenso paterno siano validi : del che nessuno ha mai dubitato dopo la dichiarazione del Sagrosanto Concilio . Or uopo sarebbe che l' Avvocato dimostrato ne avesse non solo esser quelli validi , ma eziandio leciti , perchè restasse comprovata la sua intenzione .

APPENDIX NOVA

NONNULLARUM DECISIONUM SACRÆ ROTÆ ROMANÆ

Quibus ex juſto Parentum diſſenſu denegatur exequutio Sponſalibus a Filiisfam. initis, tum conformis Reſponſi pro veritate P. Volſechii a pluribus Viris doctis approbati.

R. P. D. VICECOMITE.

Cæſarauguſtana Sponſalium.

Veneris 29. Martii 1754.

1. POſt contracta Sponſalia de anno 1746. inter Mariam Annam Enguera, & Franciſcum Garay, invito, ac reluctante Joſepho Garay iſtius Patre, a quo Hæres jam fuerat inſtitutus, adeo excrevit dolor, & ira Joſephi Patris, ut nedum ejus animus, qualibet ſpreta interpoſitione, flecti ullatenus nequiverit; quin imo revocato Teſtamento, in quo Filium Hæredem inſtituerat, Donationem ſuorum Bonorum omnium favore duarum Filiarum explevit, quatenus Franciſcus Filius præfata Sponſalia effectuaret. Tanto ut occurreret Præjudicio Franciſcus ſatius duxit, denunciato prius Mariæ Annæ obdurato Patris animo, ejuſque inſuperabili averſione ab hiſce Nuptiis, & a data fide recedere, & Sponſalia revocare, pleno eidem præſtito aſſenſu, ut cui mallet libere nubere poſſet. At ſucceſſive inſtructo Ju-

dicio coram Ordinario Cæſarauguſtano ſuper ineffectuatione eorumdem Sponſaliorum, poſt Carceribus mancipatum uſque ab anno 1751. eumdem Franciſcum, condemnatus tandem fuit per Sententiam Judicis Ordinarii ad effective contrahendum Matrimonium cum dicta Maria Anna; Quæ Sententia confirmata quoque fuit a Vicario Generali Tiraſonen. Judice in gradu appellationis deputato per Rmum Hiſpaniarum Nuncium.

2. In vim ulterioris appellationis delata Cauſa ad noſtrum Tribunal, Mihique directa Commiſſione ad inſtantiam præfati Franciſci adhuc Carcere detenti, hodie DD. interrogavi ſub Dubio -- *An ſit locus exequutioni Sponſalium in caſu &c.* --; Quia vero præfata Maria Anna ſua Jura deducere, ac experiri recuſavit, ideo juxta vota Franciſci, & *Pro Informante* reſponſum fuit.

3. Quamvis enim Sponſalia rite, ac ſolemniter contracta promptæ exequutioni demandari debeant per effectuationem Matrimonii; Nihilominus ubi juſta, & rationabilis concurrat cauſa recedendi ab eiſdem Sponſalibus, abſolutiſſimum eſt, quod coactioni Contrahentium ad effectuandum Matrimonium locus eſſe nequit, *ad Text. in cap. Ex literis* 2. *in fin. de Sponſal.*, *Card. de Luca de Matrimon. diſc.* 8. *n.* 10., *Piton. diſcept. Eccleſ.* 52. *n.* 79., *Rota cor. Buratt. deciſ.* 38. *num.* 1.

4. Quod autem in caſu ſubſit cauſa recedendi a contractis Sponſalibus, ex eo dilucide patet, quod cum contracta fuerint per Franciſcum incautum Filium Familias amore Mariæ Annæ obcœcatum, cum expreſſo diſſenſu, & indignatione Joſephi Patris, qui nedum exhæredationem Filio fuit comminatus, ſed

imo

imo ad effectivam illius exhæredationem processit, revocato Testamento, in quo illum Hæredem universalem instituerat, ac Bonis omnibus suis Filiabus inter vivos donatis, solis dumtaxat relictis Alimentis Francisco filio, si ipse hæc Sponsalia effectuaret, & Matrimonium cum Maria Anna contraheret. In hisce circumstantiis, si solum periculum, & commissio exhæredationis inducit justum metum in Filium, & justam præbet causam recedendi a Sponsalibus, ut expediunt *Card. de Luca de Matrim. disc.* 8. *num.* 11., *Piton. discept. Eccles.* 52. *num.* 81., *Adden. ad Ludovis. decis.* 366. *num.* 9., *Rota coram Seraphin. dec.* 1258. *num.* 2., *coram Cavaler. ad dec.* 447. *n.* 2., *coram Molines dec.* 412. *num.* 6., *decis.* 19. *num.* 56., *&* 57. *part.* 10. *recent.*: Quanto fortius hanc eamdem justam & rationabilem causam præbere debet effectiva exhæredatio jam sequuta, ubi tales Nuptiæ Patri invisæ contrahantur; cum juxta Leges, & Consuetudinem Regni Aragonum Pater ampla polleat potestate exhæredandi Filios, dummodo quid minimum pro Legitima, & illius loco eisdem relinquat, ut testantur *Ramirez de Leg. Reg.* §. 30. *num.* 4., *&* 10., *Pont. de Matrimon. lib.* 12. *cap.* 17. *num.* 8., *Sarmien. lib.* 2. *select. cap.* 14. *num.* 6., *Sesse dec.* 26. *n.* 78. *per tot.*

5. Nihil opitulante, quod talis exhæredatio, uti directa ad impediendam libertatem Matrimonii, nulla, & irrita reputetur. Quandoquidem cum Joseph Pater per hanc exhæredationem Matrimonium Filio simpliciter non prohibuerit, nec eumdem coegerit ad hanc, vel illam Mulierem in Uxorem ducendam, sed unice Filium retrahere curavit ab effectuatione Sponsalium, quæ ipso reluctante, cum Persona si-

bi inviſa contraxerat, libera cæteroquin relicta Filio facultate quamlibet ſibi beneviſam ducendi Uxorem; In hiſce circumſtantiis, nec libertas Matrimonii impedita, nec ulla violentia Filio illata dici poteſt, ut obſervant *Felin in cap.* 1. *num.* 20. *de Sponſal.*, *Menoch. lib.* 4. *præſum.* 189. *num.* 82., *Gratian. Diſcept. Foren. cap.* 5. *num.* 10. *cap.* 213. *num.* 25., *Card. de Luca in Adnot. ad Concil. diſc.* 26. *num.* 27. & 30., *Surd. deciſ.* 30. *num.* 27., *Rota coram Cavaler. deciſ.* 447. *num.* 5., *coram Seraphin. deciſ.* 1258. *num.* 2.

6. Et quamvis in Donatione a Joſepho Patre expleta favore Filiarum relicta fuerint in caſu effectuationis talis Matrimonii Franciſco Filio ſola Alimenta, ex quibus ſeſe, Uxorem, & liberos ſubſtentare poſſet: Nihilominus ex tali relicto nova conſurgit cauſa non exequendi Sponſalia; Quia cum talia Alimenta ad quid minimum reduci poſſint juxta Leges Regni Aragonum, & ex officio Judicis ad meram vitæ ſubſtentationem eſſent determinanda; idem Franciſcus poſt effectuatum Matrimonium e Paterna Domo ejectus unacum paupere, & indotata Uxore, miſeram, & laborioſam vitam traducere eſſet obſtrictus, quando ante contracta hæc Sponſalia jam Hæres univerſalis a Patre inſtitutus amplo, & copioſo perfruebatur Patrimonio. Quamobrem hac ſtante adeo notabili rerum mutatione, dubium non eſt, quod contracta Sponſalia amplius non obligent, nec illorum exequutioni locus eſſe poſſit, ut ponderant *Reiffenſtuel. lib.* 4. *Decretal. tit.* 1. §. 8. *num.* 255., & *num.* 286., *Gutier. quæſt. Can. lib.* 1. *de Matrim. part.* 1. *cap.* 33. *n.* 6., *Roſignol. de Sponſal. prænotat.* 12. *fol.* 294. *n.* 4., *Rota dec.* 19. *n.* 28. *par.* 10., *dec.* 185. *num.* 8. *par.* 14. *recent.*

7. Al-

7. Altera, quæ concurrit urgentiſſima cauſa ineffectuandi hæc Sponſalia, oritur ex æque obſtinato, ac exacerbato animo contrahentium. Cum enim Franciſcus poſt contracta hæc Sponſalia uſque ab anno 1746., ob Patris iram, & indignationem conſtanter ſemper renuerit illa exequi, & effectuare, eaque de cauſa Litem uſque ad tertiam Inſtantiam fuerit proſequutus, & quadriennalem etiam Carcerationem non ſine evidenti vitæ diſcrimine ob contractos Morbos paſſus fuerit, ejuſdemque arctiori Carcerationi ſemper, & acriter inſteterit Marianna; Ex tali idcirco ſubſequuta exacerbatione Contrahentium, ac ſuborta totali animi abalienatione, cum ſubſequens Matrimonium proſperum, & felicem exitum ſortiri haud valeat; Idcirco pia Mater Eccleſia in hiſce circumſtantiis ad majus evitandum malum ſolet Sponſos ad priſtinam libertatem reſtituere, *Rota coram Molines deciſ.* 979. *num.* 3, *coram Lancett. dec.* 682. *num.* 4., *coram Herrer. deciſ.* 39. *num.* 8, *&* 9, *& in Majoricen. Sponſalium* 10. *Junii* §. *Profecto*, *&* 25. *Novembris* 1735. §. *Cæterum coram Eminentiſſimo Domino Cardinali Creſcentio*.

8. Quibus demum ſi addantur odia, & averſiones inter Familiam, & Conſanguineos utriuſque Contrahentis, quæ ob acerrimam, & longam litem uſque nunc protectam veroſimiliter ſuborta eſſe debent, eo facilius ad avertenda ſcandala, quæ inde timeri poſſunt, eadem Sponſalia exequi non debent, Signanter cum Maria Anna abſque ulla vel imaginabili labe proprii honoris, & optimæ ipſius famæ hiſce reſolutis Sponſalibus ex juſtis, & rationabilibus cauſis facile poſſit alium ſibi invenire Virum. Proindeque ne ex tali ſubſequuto Matrimonio malus, & infelix ſubſequatur

tur exitus, facultas potius indulgeri debet a contractis Sponſalibus recedendi, *ad Text. in cap. Cum in tua de Sponſal.*, *ibique Panormitan. num.* 4., *Præpoſit. num.* 2, *Menoch. conſil.* 69. *num.* 44., *Adden. ad deciſ.* 431. *num.*72. *part.*4. *tom.* 2. *recent.*, *Rota coram Pamphil. dec.* 96. *n.* 6., & 10., *coram Celſ. dec.* 474. *num.* 7.

Et ita unica &c.

R. P. D. CAPRARA.

Tuden. Sponſalium.

Lunæ prima Julii 1754.

1. SEntentia Sua Vicarius Generalis Tuden. condemnavit Joſephum Mauritium Troncoſo ad contrahendum Matrimonium per verba de præſenti cum Puella Maria Ignatia Pogne, quæ Judicium inſtruxerat ſuper exequutione Sponſalium, per verba de futuro, ipſam inter, & dictum Joſephum, jam inde *a die* 10. *Octobris anni* 1748. initorum. Hanc adverſus Sententiam cum Joſephus Mauritius provocaverit, delegata fuit Sacro noſtro Auditorio Appellationis Cauſa; Unde in vim Commiſſionis Mihi directæ dedi hoc mane dubium -- *An conſtet de Sponſalibus, itaut ſit cogendus, ſeu potius monendus Joſeph Mauritius in caſu &c.* -- prodiitque Reſponſum -- *Conſtare de ſponſalibus, & monendum tantum eſſe Joſephum* --.

2. Cum

2. Cum enim Sponſalia perficiantur virtute mutuæ Promiſſionis futuri Matrimonii, *Can. noſtrates* 30 *qu.* 5. *leg.* 1., *&* 2. *ff. de Sponſal. Sanchez de Matrim. lib.* 1. *diſput.* 1. *num.* 7., *&* *diſput.* 18. *num.* 12., *Rot. deciſ.* 621. *num.*, *&* 2. *part.* 18. *recent.*, *&* *in Tuden. Sponſalium* 2. *Martii* 1746. § *Ex ordiendo coram Me*: Nemo negat, quin de hujuſmodi mutua Promiſſione Dubio procul liqueat, ſi de ea Teſtes deponant, ut per *Text. in cap. In omni negocio de Teſtib.*, *&* *in leg. Ubi numerus ff. Teſtib.*, *firmat Rot. dec.* 143. *n.* 2. *coram Burat.*, *&* *dec.* 406. *num.* 1. *coram Ubald.*, *&* *in recent. dec.* 163. *num.* 1. *part.* 9., *&* *in Novarien. Sponſalium prima Julii* 1693. *coram bon. mem. Muto*, *&* *in Majoricen. Sponſalium* 29. *Januarii* 1712. *coram clar. mem. Card. Scotto utrobique* §. 2., *&* *in Majoricen. Sponſalium* 25. *Aprilis* 1746. §. 2. *coram R. P. D. meo Buſſio*, *&* *in Motulen. Sponſalium* 30. *Aprilis* 1751. §. *Prima pars coram R. P. D. meo Vicecomite*.

3. Conſtabat itaque de Sponſalibus, quia tres Teſtes formiter examinati, locupletiſſimum Teſtimonium uniſone perhibuerunt, Joſephum Mauritium *die* 10. *Octobris* 1748. acceſſiſſe ad Domum Sororis Mariæ Ignatiæ, nempe Roſæ Pogne nuptæ in Parochia de Mouretan, ad quam pridie ejus diei Maria Ignatia, dum unacum Matre ſua revertebatur a Nundinis Oppidi Melgazi, diverterat, ibique poſt plura habita de ineundis Sponſalibus colloquia tum cum Matre Mariæ Ignatiæ, tum etiam cum ipſamet Maria Ignatia, coram eiſdem Teſtibus, qui, ut mutuum audirent conſenſum a dicto Joſepho Mauritio fuerant rogati, Sponſalia cum ipſa virtute mutuæ promiſſionis contraxiſſe, atque parato Convivio, Menſæ cum illa, aliiſ-

aliiſque Perſonis accubuiſſe , ac in confirmationem contractorum Sponſalium mutua propinatione Sponſos ſe ſe invicem nuncupaſſe ; Subindeque Joſephum Mauritium in pignus futuri Matrimonii quædam Munuſcula eidem Mariæ Ignatiæ tradidiſſe ; Dum ergo Teſtes formiter examinati , atque conteſtes de loco , tempore , ac de ſubſtantia promiſſionis , & repromiſſionis futuri Matrimonii , etiam cum expoſitis circumſtantiis conſociata , uniſone deponunt , ambigendum utique non eſt de liquida Probatione Sponſalium Joſephum inter , & Mariam Ignatiam initorum , ut firmant Authoritates ſupra allegatæ , quibus optime ad Rem conſonat *Rot. in dec.* 262. *a num.*4. *ad* 8. *coram Emerix Junior.* , *& deciſ.* 337. *numer.* 5. *coram Criſpo* .

4. Abſque eo quod fides dd. Teſtium quoquo modo vacillare poſſet per exceptiones adverſus eorum dicta oppoſitas ; Nam fruſtra opponebatur , Teſtes inter ſe eſſe contrarios , ſimulatque aſſerta contrarietas unice reſpiciebat nonnullas minutas accidentales circumſtantias nimia ſubtilitate ponderatas . Dum enim Teſtes quoad ſubſtantiam contractus Sponſalitii , in reciproca futuri Matrimonii promiſſione conſiſtentem , dubio procul conveniunt , neutiquam officit aliqualis diſcrepantia quoad inutiles , & accidentales circumſtantias , ex firmatis per *Rotum in dec.*1125. *num.* 3. , *&* 14. *coram Molin. cum ibi allegatis* , & in ſubjecta materia , monet *Rot. in Novarien. Sponſalium prima Julii* 1796. §. 2. *verſ. Et quod circa Teſtes cor. bo. me. Muto* .

5. Nec profuit reponere , Teſtes non convenire quoad præciſa verba ſuper contractu Sponſalium invicem prolata ; Quia vis non ſtat in aliquali Diſcrepantia uni-

unice reſpiciente materialem verborum corticem, ſed ratio potiſſima reſidet in hoc, quod Joſephus Mauritius, & Maria Ignatia fidem invicem ſibi dederunt de futuris Nuptiis; Idquod ſufficit, & exuberat ad adſtruendam liquidam probationem initorum Sponſalium, ut huic objectioni occurrendo individualiter reſpondit *Rot. in Majoricen. Sponſalium* 25. *Aprilis* 1746. §. 3. *coram R. P. D. meo Buſſio*. Eoque indubitantius, quia in præſenti ſpecie accedebat quoque ad exuberantiam Teſtimonium aliorum trium Teſtium, qui, ſub formali examine, unanimi conſenſu depoſuerunt de Sponſalibus, mediante mutua promiſſione futuri Matrimonii, Joſephum inter, & Mariam Ignatiam initis. Licet enim contra iſtos Teſtes opponeretur exceptio Conſanguinitatis cum Maria Ignatia; Nihilo tamen minus infirmiſſima erat ejuſmodi exceptio, quia exploratiſſimum eſt, quod in ſubjecta materia, a ferendo Teſtimonio non rejiciuntur Teſtes, qui, alias, uti minus idonei propter ſexum, vel Conſanguinitatem, a ferendo Teſtimonio repellerentur, ut ad *Text. apertum in cap. Videtur. Qui Matrim. accuſ. poſ.*, *Gloſs. in cap. Super eo il ſecondo de Teſtibus verb. Mater*, firmat *Rot. in Novarien. Sponſalium prima Julii* 1693. § 2. *coram bon. mem. Muto*, *& in Majoricen. Sponſalium* 29. *Januarii* 1712. §. 4, *&* 5. *coram clar. memor: Card. Scotto*, *& in Majoricen. Sponſalium* 25. *Aprilis* 1746. §. 2. *coram R. P. D. meo Buſſio*, *& in Motulen. Sponſalium* 30. *Aprilis* 1751. §. *Prima pars cor. R. P. D. meo Vicecomite*.

6. Concuti neutiquam valuit adeo perfecta Probatio præſidio contrariorum Teſtium, qui cum affirmare non dubitaverint, Joſephum Mauritium, eademmet *die*

10. *Octobris*, qua Sponſalia cum Maria Ignatia contraxit, aſſiduam, unacum Patre, & Avunculo, moram traxiſſe in quodam eorum Prædio nuncupat. *il Monte della Lama*, inferebatur exinde, falſum aſſeveraſſe ſub formali examine ſex Teſtes, qui uniſone de inito per Joſephum Mauritium Sponſalium contractu cum Maria Ignatia in diſparatiſſimo Loco, nempe in Domo Roſæ Pogne, depoſuerunt.

7. Quoniam ultra exceptiones, quibus ſunt obnoxii dicti contrarii Teſtes, eo quia ſunt Famuli vel Coloni, aut Debitores Joſephi Mauritii; mendaces inſuper deprehendebantur, atque ob id impictæ falſitatis exceptio in ipſos recidebat. Et ſane ad liquidum conſtabat, quod Joſephus Mauritius coram Judice conſtitutus negavit quidem controverſa Sponſalia contraxiſſe, at ingenue faſſus eſt, ſe *eadem die*, manſiſſe in Domo Roſæ Pogne cum Maria Ignatia, & illius Matre, atque cum iſtis, aliiſque Perſonis Menſæ accubuiſſe; Et licet dubitative dixerit *die* 10., vel 11. *Octobris*, attamen cum Teſtes de contractis Sponſalibus Teſtimonium perhibentes uniſone depoſuerint, ipſum in eodem Loco, die 10. Octobris, a Joſepho Mauritio abſolute non excluſa, Sponſalia cum Maria Ignatia revera contraxiſſe, jam nemo non videt, quod, omne Dubium, quoad coartationem *præciſæ diei*, a tot Teſtibus formiter examinatis de ea deponentibus, penitus, penituſque eliminatur *Rot. deciſ.* 1025. *num.* 3. *coram Molin.*, *& dec.* 5. *num.* 9. *coram Herrer.*, proptereaque e conſpectu dilucidæ confeſſionis Joſephi Mauritii, ſuppletæ, & declaratæ ab uniſona formali Depoſitione complurium Teſtium, nulla fides adhibenda erat contrariis Teſtibus, qui in ſumma negare præſumpſerunt id, quod ipſemet Joſephus

sephus Mauritius coram Judice constitutus ingenue admisit, ut ad *Text. in leg. Generaliter Cod. de non numerat pecun. firmat. Rot. dec.* 1158. *n.* 3. *cor. Molin.* cum aliis adductis in *decis.* 41. *num.* 5. *coram Lancetta*,

8. Quamquam ex his constet de contractu Sponsalium Josephum Mauritium inter, & Mariam Ignatiam initorum, attamen censuerunt DD., eumdem Josephum Mauritium non esse cogendum, sed tantum esse monendum, ut Matrimonium cum Maria Ignatia per verba de præsenti contrahat; Neutiquam officiente, quod in subjecta Materia regula militet pro coactione, ad hoc, ut Sponsus reluctans datam fidem, adhibitis Juris remediis, impleat, juxta *Text. in cap. Ex literis il secondo de Sponsal.*, etiamsi, prout in casu, Sponsalia Juramenti munimine non fuerint roborata, ut consentanee ad magis communem Sententiam firmat *Rot. in decis.* 516. *num.* 7, *& n.* 13. *coram Ansald*, *& in Novarien. Sponsalium prima Julii* 1693. §. 10. *coram bon. mem. Muto*, *& in Majoricen. Sponsalium super Censuris* 29. *Januarii* 1712. §. 3, *& 4. coram clar. mem. Card. Scotto*, *& in Majoricen. Sponsalium* 25. *Aprilis* 1746. §. 8, *& seqq. coram R. P. D. meo Bussio*, *& in confirmatoria dici* 16. *Januarii* 1747. §. 3, *& seqq. coram Eodem*.

9. Quia exploratissimum est, quod, justa concurrente causa, a Judice, pro sua Religione, arbitrio, & prudentia, pensanda, vires exerit limitatio regulæ, qua cavetur, ne ad coactionem procedatur, ut post *Jo: Andr. Hostien. Butr. Anchar.*, *Abb. Præpos*, *& alios in dicto cap. Ex literis il secondo*, *& in cap. Requisivit de Sponsal.* monent *Guttier. de Matrim. in cap.* 15. *num.* 2. §. *Tertia vers. Quia tamen hoc ne-*

gocium, Piton. discept. Eccles. 52. num. 79, & seqq; Rot. decis. 1112. *num.* 4. *coram Seraph. cum aliis abunde cumulatis in decis.* 516. *num.* 7., *& num.* 10. *coram Ansald. tom.* 5., *& in decis.* 682. *num.* 2. *coram Lancett. tom.* 2, *& in Novarien. Sponsalium prima Julii* 1693. §. 10. *vers. Quotiescumque tamen coram bon. mem. Muto, & in Majoricen. Sponsalium super Censuris* 29. *Januarii* 1712. §. 5. *coram clar. mem. Card. Scott.*, *& in alia Majoricen. Sponsalium* 25. *Aprilis* 1746. §. 5. *vers. Aliæ autem coram R. P. D. meo Bussio.*

10. Porro ex toto circumstantiarum complexu eduxerunt DD. justam causam sese abstinendi a decernenda coactione. Agitur enim de Sponsalibus initis Josephum Mauritium inter, & Mariam Ignatiam, cujus conditio nedum quoad divitias, verum etiam quoad natalia, longa disparitate, a conditione ejusdem Josephi Mauritii, distat. Rursus agitur de Sponsis, quos inter, & utriusque Consanguineos, gravissimum odium ex causa horum Sponsalium exarsit, & & exardet, ut monstravit, & monstrat ejusmodi acerbum Litigium jam a Quadriennio exagitatum, ita quidem, ut Josephus Mauritius ex odio erga Mariam Ignatiam concepto, coram Judice constitutus, contractum Sponsalium constanter negaverit, & maluerit diu squallorem Carcerum, in quas fuit detrusus, & a quibus tandem fuit dimissus, præstita fidejussione de se repræsentando, intrepide ferre, quam datam fidem adimplere. Quinimo eadem diuturna Carceratio, a Maria Ignatia procurata, quam subivit Josephus Mauritius, graviorem istius aversionem, odium, & inimicitiam concitavit.

11. Pater vero præfati Josephi Mauritii, cui est invisum imple-

implementum horum Sponſalium, tam gravi indignatione exagitatur, ut exhæredationem eidem fuerit comminatus; & animum nil penitus eidem relinquendi pandiderunt quoque ejuſdem Joſephi Mauritii Patrui, ubi, & quatenus ipſe adeo inæquale Connubium perficiat, itaut Joſephus Mauritius ſit poſitus in diſcrimine amittendi pinguiſſimas hæreditates.

12. Et denique agitur de Sponſalibus, quæ Joſephus Mauritius, Adoleſcens, conſtitutus in ætate duodevigenti annorum, veſano amore percitus nimia præcipitantia contraxit; Nam, ſine controverſia tranſibat inter Partes, Joſephum Mauritium non pridem aſpexiſſe Puellam Mariam Ignatiam, antea ipſi prorſus incognitam, quam *die* 8. *Octobris anni* 1748.; *die vero* 10. *ejuſdem menſis* Sponſalia contraxiſſe, & inter pocula confirmaſſe, ex quo non levis oritur ſuſpicio, ipſum ob juvenilem levitatem fuiſſe circumventum.

13. Quidquid enim ſit, num ejuſmodi circumſtantiæ, de quibus pluribus cumulatis promiſcue agunt *Piton. diſcep. Eccleſ.* 52. *num.* 66., *& ſeqq. num.* 78. 80. 81. *&* 89., *Urſaj. diſcept. Eccleſ.* 18. *part.* 1. *tom* 1. *n.* 12. *&* 13., 21., *&* 22., *Rot. in recent. dec.* 19. *num.* 24. *eſt* 58. *part.* 10., *& in Gadicen. Sponſalium* 21. *Aprilis* 1694., *& in Confirmatoria diei* 5. *Julii ejuſdem anni impreſs. apud eumdem Urſa. in Miſcell. tom.* 1., *&* 2. *dec.* 60. *num.* 9., *& dec.* 61. *num.* 5., *&* 6., *& dec.* 979. *num.* 1. *cum duab. ſeqq. cor. Molin.*, ſeorſim, ac, uti ſingulæ conſideratæ, aptæ eſſe poſſent ad refrœnandum prudens arbitrium plectendi contumaciam Sponſi remedio coactionis.

14. Profecto in præſenti ſpecie, in qua, præceteris liquet, tum de gravi inimicitia inter Sponſos ſuborta,

tum

tum etiam de indignatione Parentum, & Conſanguineorum Sponſi reluctantis, cum comminata exhæredatione conjuncta, ambigendum non eſt, quin ejuſmodi principaliores circumſtantiæ, cum aliis præcipue conſociatæ prohibeant, ne ad coactionem procedatur, maxime quia agitur, de Sponſalibus Juramenti fulcimento minime roboratis; Etſi enim defectus Juramenti, ut ſuprà fuit prænotatum, non excludat coactionem, quando non concurrit juſta cauſa recedendi a contractis Sponſalibus, negari tamen nequit, quin efficiat, ut minus rigide inquiratur de gravitate Cauſæ, aditum præcludentis coactioni, ut, innumeris abunde collectis, appoſite reſpondit *Rot. in deciſ.* 979. *per tot.*, *& præſertim n.* 4. *coram Molin.*, *& in dec.* 516. *a num.* 12. *ad* 16., *& num.* 20. *coram Anſald. tom.* 5.

15. Ad avertendum itaque difficilem exitum, quem coactiones frequenter habere ſolent, ut ait *Text. in cap. Requiſivit de Sponſal.*, ſeſe abſtinentes DD., in hac facti ſpecie, a decernenda coactione, per rationes ſuperius expoſitas, cenſuerunt Joſephum Mauritium eſſe *dumtaxat* monendum, ut, prævia reconciliatione cum Maria Ignatia, datam fidem adimpleat, quemadmodum præſcribitur in *mox citat. cap. Requiſivit de Sponſal.*

Et ita utraque &c.

R.P.D.

R. P. D. MOLINO
EPISCOPO BRIXIENSI.
Tuden. Sponſalium.

Lunæ 14. *Aprilis* 1755.

1. QUamquam Sacrum Auditorium confirmaverit eam partem Sententiæ Vicarii Generalis Tudenſis, qua pronunciaverat conſtare de Sponſalibus inter Joſephum Mauritium Troncoſo, & Mariam Ignatiam Pogne, infirmavit tamen alteram, qua eumdem Joſephum Mauritium condemnaverat ad contrahendum cum eadem Puella Matrimonium per verba de præſenti: dum agnitum fuit plures adeſſe urgentes Cauſas, quibus ipſe ad Matrimonium ineundum cogendus non eſſet, ſed tantum monendus, ut pandit *Deciſio in Cauſa edita* 1. *Julii* 1754. *cor. R. P. D. meo Caprara*.

2. Appellatione autem per Mariam Ignatiam interpoſita, cum hodie diſputatum fuerit Dubium -- *An Sententia Rotalis ſit confirmanda, vel infirmanda* -- dicta Maria Ignatia jura ſua deducere non curavit; Joſeph vero Mauritius Judicio Sacri Auditorii acquieſcens inſtetit, ut Sententia Rotalis, confirmaretur, ideoque eo tantum informante DD. reſpondere non hæſitarunt -- *Sententiam Rotalem eſſe confirmandam*.

3. Miſſa enim quæſtione ſuper exiſtentia Sponſalium, quæ non amplius Joſeph Mauritius impugnare curabat, ſolidiſſima profecto viſa ſunt fundamenta, quibus in præcedenti Inſtantia reſponſum fuit, dictum Joſephum

phum canonica coarcitione cogendum non esse ad ea exequenda Sponsalia, sed unice monendum esse, ut libenter eorum fidem solvere velit, utpote quia concurrunt in casu urgentissimæ Causæ, quæ juxta canonicas sanctiones sufficientes erant, ut ad exequenda Sponsalia potissimum non jurata etiamsi res sit de Sponso reluctante, ipse Ecclesiasticis remediis minime compellatur; ut statuit *Decisio præcedentis Instantiæ diei* 1. *Julii* 1754. *cor. R. P. D. meo Capra-ra* §. 8., *&* 9.

4. Et sane ad effectum in casu declinandi a quacumque coactionis specie, itaut leviores etiam Causæ sufficerent ad resiliendum a promissionis observantia, & exequutione, duæ potissimum occurrebant urgentissimæ circumstantiæ, quarum *altera* erat, quod agitur de contractu inito sine juramento, ac desumpto a verbis per Testes relatis, & quidem ab incauto Juvene inconsulto emissis postquam vix semel Mariam Ignatiam sibi omnino ignotam pridie tantum viderat, & inter pocula illico parati convivii hilaritatis, ac ferventis amoris gratia confirmatis; Cum autem suspicari fas sit non ex vero, ac deliberato animi consilio, sed potius ex jocosa incauti Amoris velleitate, & æstus, sponsalium promissionem hanc processisse, facilius idcirco inclinandum erat, ut justis concurrentibus Causis ab eorum vinculo promissor liberaretur.

5. *Altera* circumstantia est, quod Sponsalium promissio hæc oretenus emissa fuit ab Adolescente vix in ætate *annorum* 18. constituto, quæ licet sufficiens reputetur ad validam Matrimonii promissionem, multum tamen in ea relaxari debet prudentis Judicis arbitrium plectendi contumaciam Sponsi per remedia cano-

canonicæ coactionis, ut utramque circumstantiam ponderando præter adductos *in laudata Decisione* superioris instantiæ §. 12. & 13. docent *Card. de Luc. de Matrim. disc.* 8. *numer.* 28., *Antonin. var. resolut.* 2. *lib. primo num.* 12. *vers. in Sponsalibus*, *Constantin. Vot. decisiv.* 483. *a num.* 10., & 11., *Rot. coram Buratt. decis.* 211. *num.* 4., & *in Moguntina Sponsalium* 20. *Novembris* 1741. §. *Constabilita cor. eodem R.P.D. meo Caprara*.

6. Sub hisce circumstantiis examine assumpto Causarum, quibus visum fuit locum non esse coactioni Josephi ad contrahendum cum Maria Ignatia Matrimonium, urget in primis magna disparitas nedum quoad divitias, verum etiam quoad Personarum statum, & Natalia, cum Maria Ignatia pauperrima sit, & vilis omnino conditionis, Consanguineos habens apud inductos Testes non integri nominis: Joseph vero tanquam unicus Filius ditissimus sit, & inter nobiliores Familias locum teneat; quæ incauto Juveni præcognita non erat tempore Sponsalium, gravissimam præbet Causam ab illis resiliendi, ut docent collecti *in dicta Decisione præcedentis Instantiæ* §. 9., & *a* §. 13. *usque ad fin.*, cum quibus concordant *Adden. ad dec.* 431. *a num.* 81. *part.* 4. *tom.* 2. *recentior.*, & *Rot. in alia Tuden. Sponsalium* 21. *Martii* 1746. §. 6. *cor. eodem R. P. D. meo Caprara*.

7. Accedit gravissimum, ac implacabile odium, quod sexennalis hæc Causa inter Sponsos, eorumque Consanguineos excitavit, jam satis panditum ex Actis Causæ, quibus colligitur Josephum Sponsalia primum coram Judice constanter denegasse etiam sub juris-jurandi religione; inde urgente Maria Ignatia Carceribus detrusum intrepide eas substinuisse durante

Litigio coram Ordinario; ac demum a diuturna carceratione vix evaſiſſe præſtita fidejuſſione de ſe repræſentando: quæ ſane ærumnæ quo minus eum inducere potuerunt, ut datam fidem impleret, tanto majorem illius indignationem, ac averſionem concitaſſe reputandæ ſunt, ut reconciliatio nullo pacto ſperari queat: ad notata *in præcedenti Deciſione cor. R. P. D. meo Caprara* §. 10.

8. Minoris ponderis non erat altera Cauſa excuſandi Joſephum ab obſervanda Matrimonii promiſſione conſtituta in certo diſſenſu, & in indubia, juſtaque Parentum, & Conſanguineorum indignatione, & comminata ab eis exhæredatione. Dubitari autem non poteſt, quin diſſenſus, ac indignatio Patris, & exhæredationis timor, ſufficientem præſtet excuſationem, ne quis ad inæquale, ac indecorum Matrimonium contrahendum cogi debeat; ut in puncto docent *Piton. diſcept. Eccleſ.* 52. *num.* 81., *Zaul. in diſſert. impreſs. poſt tract. ad Statut. Faventinum de Sponſal.*, & *Matrim. Fil. famil. tom. primo a nu.* 145. *ad* 268., *Rot. cor. Kaunitz dec.* 77. *n.* 5., & firmat laudata Cauſæ *Deciſio* §. 11. *ad plures ſequentes cor. R. P. D. meo Caprara*.

Et ita &c. *unica &c.*

R.P.D.

R. P. D. BUSSIO.
Oriolen. Sponſalium.
Merc. 26. *Februarii* 1755.

1. FIdem de ineundo Matrimonio, quam Vincentius Lozzanus de Regil delinitus illecebris Joſephæ Fontes Conſobrinæ ſuæ imprudens, vel invitus tradiderat, quamvis initio ratam, probatamque habuiſſe videretur nonnullis ab eo datis, viciſſimque receptis Epiſtolis; exinde tamen diſruptis induciis, non obſcura pœnitentiæ exhibuit argumenta, iiſque facile a Joſepha perſpectis, eum repente coram Ordinario provocavit, ut Apoſtolica obtenta diſpenſatione, promiſſam fidem impleret: Verum re matura penſata, tum Ordinarius in prima Inſtantia, tum Metropolitanus in ſecunda Sponſalia non eſſe exequenda edixerunt, idemque hodie juſſit Sacrum Tribunal, ad quod Cauſa conſcendit, interroganti enim Mihi, *An conſtet de validitate Sponſalium, & ſint exequenda?* in contumaciam Joſephæ ſui mali Juris fortaſſis edoctæ, reſponſum fuit -- *Pro Informante.*

2. Ut tamen ſponſalia valida ſint ingenio ſuo poſtulant mutuam ex libero, determinatoque animo promiſſionem ab iis, qui pleniſſimam ſpondendi habent facultatem, ut poſt *Text. in cap. Cum locum* 14., *& cap. Conſultationi* 28. *de Sponſal.* Sancivit *Concilium Tridentinum cap.* 5. *ſeſs.* 24. *de reformat. Matrimonii*; quare cum ea, de quibus agitur, in utroque deficiant requiſita, nullius reputari debent validitatis, nec aliquam merentur executionem, ut optime concludit *Rot. dec.* 603. *ſub num. final. part.* 5. *tom.* 2. *rec.*

3. Porro non probatur liber consentiendi animus; nam juxta facti historiam jure jurando in suo formali examine a Vincentio narratam, ipse adhuc in tyrociniis existens, & plus æquo miserans Lacrymis Consobrinæ, folium Sponsionis equidem obsignavit, sed animo alieno ab invisis Nuptiis, plenaque deficiente voluntate illas exequendi; Nullius itaque fuit firmitatis hujusmodi consensus, quippe qui per extrinsecam demonstrationem, & summam levitatem exhibitus, ac per fraudem, & dolum ereptus, certus, & liber non fuit, nec per consequens, ut requiritur ad obligandum sufficiens, *Sanchez de Matrim. lib. primo disput.* 9. *num. primo*, *& seqq.*, *Paul. de Rubeis in addit. ad dec.* 2. *num.* 108. *part.* 3. *recent.*, *Panimoll. dec.* 23. *num.* 7., *&* 8.

4. Deficit quoque Legitima Contrahentium potestas, ipsi siquidem sunt *in tertio Consanguinitatis gradu* invicem obstricti; adeo enim inter Conjunctos Sponsalia ex Jure improbantur, & nullam ex se constituunt obligationem, ut si scienter, & repetito concubitu perficiantur, adhuc irrita illa censentur, nulloque pacto possunt ex se convalescere, ut consentanee ad *Concilium Lateranense*, de quo *in cap.* 8. *de consanguinitat.* Sancivit *Concil. Tridentinum sess.* 24. *de reformat. Matrim.*, *Vanesp. in Jus Eccles. part.* 2. *tit.* 13. *cap.* 5. *num.* 6., *Rot. in Hispalen. Matrimonii* 21. *Februarii* 1718. §. *Verum coram bon. mem. Foscaro*.

5. Quin aliquam afferat amaritudinem, quod fuerit reservata dispensatio Apostolica; sufficeret enim pro objecti eliminatione sola animadversio, quod nulla hactenus obtenta fuit dispensatio, quæ licet sine maxima difficultate posset fortasse impetrari, attamen ea non obstante, hic, & nunc Sponsalia in statu invali-

validitatis adhuc permanent, & impossibile non esset, quod Sancta Sedes Gratiam denegaret, tanquam a Summi Pontificis voluntate dependentem, per ea, quæ tradit *Tiraquel. de retract. Lignag.* §. 22. *n.* 59., & late *Rot. dict. dec.* 603. *num.* 28. *&* 38. *p.* 5. *tom.* 2. *recent.*

6. Præterea omnis tollitur difficultas ex eo, quod præsupposita etiam Apostolica dispensatione facile assequenda, ad convalidanda tamen jam contracta Sponsalia, aut novus requiritur Contrahentium expressus consensus, aut saltem tacitus ex actibus illum præseferentibus elicitus, *Abb. in cap. super eo in fin. de condit. appolit.*, *Panimoll. dec.* 32. *num.* 5., *&* 6., *Rot. dec.* 410. *num.* 5. *coram Ludovis.*, *&* *dicta dec.* 603. *num.* 17. *part.* 5. *tom.* 2. *recen.* nec ex dispensatione aliqua oritur in Contrahentibus obligatio Sponsalia perficiendi, sed quisque potest ultro denegare, & pro suo arbitrio a Sponsalibus resilire, absque eo, quod ad ea implenda alter vel invitus valeat obstringi *Abb. in eodem cap. num.* 28. *Villalob. in verb. Matrimon. num.* 40. *Piton. discept. Eccleslast.* 52. *nu.* 32., *& seqq.*, *Rot. dec.* 203. *num.* 7. *coram Buratt.*, *&* *in Hispalen. Matrimonii* 18. *Februarii* 1718. §. *Quæ si hujusmodi cor. bon. me. Foscaro.*

7. Cujus Sententiæ ratio est, quod sicuti ab actu nullo, & a Jure improbato nulla nascitur obligatio, ita nullus etiam actus retrotrahi valet, qui nequit ab initio consistere *leg. Si is, qui pro Emptor ff. de usu cap.*, & cum Sponsalia inter Conjunctos Jus perpetuo prohibeat, propterea nec sub conditione contrahi possunt, ut formiter discusso articulo firmavit *Rot. in dict. dec.* 603. *a num.* 20. *in fin. p.* 1. *tom.* 2. *recent.*; Hinc reservatio Apostolicæ Dispensationis ad honestan-

ſtandum actum per ſe illicitum dumtaxat inſervit, & ipſa ſuperventa diſpenſatio nunquam ratas habet illicitas Nuptias, ſed ſubmoto impedimento, dat facultatem illas valide ineundi, *Rocc. diſput. 72. n. 33. & ſeqq.*, & pluribus allegatis proſequitur *Rot. in dict. dec. 603. num. 4. part. 5. tom. 2. recen.*, *& in citata Hiſpalen. Matrimonii* 21. *Februarii* 1718. §. *Porro præmiſſa coram bon. mem. Foſcaro*.

8. Cumulatiſſime ex his demonſtrata invaliditate Sponſalium, ſuperfluum eſt agere de Cauſis, quas Vincentius haberet a Sponſalibus, utcumque validiſſimis recedendi, inter quas plurimi conſiderari debent tum Paternus diſſenſus, tum gravis ipſius Vincentii exacerbatio, qui ſe videns conſobrinæ delinimentis deceptum, & diuturno litigio agitatum, aperte aſſeruit nolle inviſis Nuptiis amplius aſſentiri, & proinde ad eas perficiendas non eſſet efficaciter adigendus, ne Conjugium, quod eſt fœdus honeſtiſſimi Amoris, exitus ſubiret pernicioſiſſimos, & in odium converteretur, ut advertit *Piton. diſcept. Eccleſ. 52. ſub num. 8. Panimoll. dec. 23. num. 18., & ſeqq., Adden. ad Buratt. dec. 311. num 5., Rot. coram Duran. dec. 242. num. 13.*

Et ita altera &c.

RE-

RESPONSUM
PRO VERITATE
P. VIRGINII VALSECHII
MONACHI CASINENSIS

A pluribus Viris doctis approbatum.

In

In Opere, & ſermone, & omni patientia honora Patrem tuum, ut ſuperveniat tibi Benedictio ab eo, & Benedictio illius in noviſſimo maneat. Benedictio Patris firmat domos filiorum, Maledictio autem Matris eradicat fundamenta. Eccleſiaſtic. 3. v. 9. 10. 11.

DEUS

DEUS PACIS ET DILECTIONIS NOBISCUM SIT.

TItius Sempronii Filius, ſub patria poteſtate adhuc conſtitutus, Juvenis genere, opibus, & æſtimatione nulli in Patria ſecundus, ejuſdem loci Primariis ſanguine conjunctus, Civis Florentinus, & Matre, Nobili Florentina progenitus, ſuo ipſo Patre, aliiſque omnibus propinquis & affinibus inſciis, Sponſalia de futuro dicta, eaque juramento firmata, cum Berta Caii hominis Cerdonis artem profitentis, pauperrimique, necnon Matris Villicæ filia, ſine ulla dotis, ob ſummam hujus puellæ egeſtatem, promiſſione, aut ſpe, contraxit, poſtque ipſa ſponſalia, carnalem cum illa copulam habuiſſe aſſeritur. Sempronius, auditis Filii ſponſalibus, prævidens ex eo Titii cum Berta matrimonio magnum Familiæ ſuæ, totique agnationi dedecus conſecuturum: grave damnum undecim Nubilibus & Nobilibus Puellis ipſi Juveni arctiſſimo cognationis vinculo junctis, quæ proculdubio eo matrimonio ſecuto, viros ſuæ conditionis pares haudquaquam invenient, obventurum: ac tandem univerſos inter conſanguineos, & propinquos gravia odia, diſcordias, perturbationes exorituras, omni ſtudio conatur, Bertæ puellæ pluſquam etiam competente Dote oblata, qua damnum illi ex aſſerto ſtupro illatum ſatis ſuperque compenſetur, eorum Sponſalium impletionem impedire.

Quæritur itaque, an dicta Sponſalia eam ob cauſam poſſint diſſolvi, ac licite proinde a Patre Sponſi interpoſita Judicis Eccleſiaſtici auctoritate, illorum executio valeat impediri.

RESOLUTIO AFFIRMATIVA.

ETsi e Sponsalibus gravis ad conjugia ineunda, omni jure obligatio oriatur, cum validam omnem atque acceptatam promissionem impleri jura omnia expostulent; plures nihilominus adesse causas, compertum est, quibus eadem rescindi sponsalia queant, eorumque executio impediri. His porro percensendis causis hoc loco haud immorandum. Siquidem ut satis proposito dubio faciamus, duo tantum expendamus necesse est, alterum nempe, num sponsalia inter duos conditione atque opibus impares inita, e quorum adimpletione grave scandalum, rixæ, inimicitiæ, damna inter sponsorum Parentes & consanguineos timeri possunt, sententia saltem Judicis Ecclesiastici valeant dissolvi; alterum vero, num admisso, quod solvi illa possint, verum id etiam sit quando post contracta sponsalia, copula inter sponsos sit subsecuta.

Quod priorem attinet difficultatem; communissime sentiunt Doctores vere posse sponsalia illa irritari. Etenim in *cap. cum in tua de sponsal.* diserte asseritur quod, *cum Persona gravis, cui fides sit adhibenda, Episcopo denunciat, quod hi, qui sunt matrimonio copulandi se propinquitate contingant, & de fama, vel scandalo doceat*, ipse Episcopus debeat *eos, qui sic contrahere nituntur, si moniti induci nequiverint, compellere, ut a tali contractu desistant*. Quo in loco etsi sermo sit de iis, qui se propinquitate contingere dicuntur, nihilominus ex verbo illo *scandalo* Glossa hæc notat: *Nota, quod propter scandalum impeditur matrimonium &c.* Et Panormitanus in illud

caput

caput sic inquit: *sed nota ipsum textum singulariter in eo, quod addit de scandalo. Ex quo potes inferre, quod ubi inter aliquas Parentelas scandalum vehementer timetur ex contractu matrimonii, potest & debet judex interdicere matrimonium &c.* Similia habet *eod. cap.* Alexander de Nevo *num.* 6. *Præpos. n.* 2. aliique. Expressius autem prædictam sententiam tuentur *Fel. consil.* 26. *num.* 21. *Navar. sum. cap.* 17. *n.* 18. *Menoch. cons.* 69. *num.* 44. & 66. *vol.* 1. *Cord. quæstionar. lib. primo quæst.* 3. *paulo post princip. vers. dixi regulariter*, *Gutier. lib.* 1. *quæst. Canonic. cap.* 20. *n.* 20. & 23. *Capua lib. primo dec.* 78 *num.* 3. *Ludovicus Lopez* 1. *par. instr. cap.* 76. *in* 2. *edit. fol.* 189. *col.* 2. quos citat & sequitur *Sanchez de matrim. lib. primo disputat.* 14. *num.* 3. *Texeda in Theol. moral tom.* 2. *lib.* 4. *tract.* 1. *num.* 79. *Martinus Perez de matrim. disput.* 5. *sect.* 3. *num.* 2. *Diana par.* 9. *tract.* 7. *resol.* 71. *Bos. de matrim. cap.* 11. §. 9. *num.* 94. *Rebellus de oblig. just.* & *jur p.* 2. *lib.* 2. *quæst.* 14. *sect.* 1. *num.* 9. *Emanuel Sà verbo restitutio num.* 14. *fol.* 495. *Bonac. tom.* 1. *tract. de Sacr. Matrim. quæst.* 4. *pun.* 17. *num.* 26. *versu Neque cbstat tertio. Ægidius de sacram. disp.* 23. *dub.* 8. *num.* 68. *Layman. tom.* 1. *lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *cap.* 1. *num.* 14. *vers. Enim vero*, *Basil. Pontius de Sacram. Matrim. lib.* 12. *cap.* 17. *num.* 7. *Gonet. in clyp. Theol. Thom. tom.* 5. *tract. de Sacram. Matrim. disput.* 3. *art.* 4. *num.* 74. *Marbesius in summ. Christ. de Sacr. Matrim. dis.* 7. *quæst.* 23. *concluf.* 4. *vers. Ratio hujus*, *Tannerus disp.* 8. *quæst.* 1. *dub.* 4. *num.* 6. *Enricus Pirinch. Jur. Can. meth. nov. titul. de sponsal. sect.* 2. §. 4. *n.* 64. *Ludov. Engel. colleg. univ. Jur. Can. tit. de desponsat. impub.* §. 2. *num.* 11. Favet *Riccius in prax. aur. resol.* 418. *num. primo*, *Rot. Rom. in Tullens. Matrimonii* 13.

Maii 1596. *coram Penia*, *item cor. Cavaler. dec.* 447. *num.* 3. *& coram Seraph. dec.* 1258. *n.* 2.

Præcipua, cui hoc aſſertum nititur ratio, quaque paſſim laudati Auctores utuntur, eſt, quia Virtus juſtitiæ obligare nequit ad actum, qui ſine peccato impleri non poteſt. Matrimonium autem inire, e quo graves rixæ, diſſenſiones, inimicitiæ, ſcandala oriri poſſunt, graviſſimum proculdubio peccatum eſt. Virtus itaque juſtitiæ, quæ fidem in ſponſalibus præſtitam matrimonio jubet impleri, illam minime impleri præcipiet, cum ex eo matrimonio prædicta mala poſſunt exoriri. Immo etſi admittatur malum de ſe eſſe illo etiam in caſu præſtitam ſponſalium fidem violari, certum nihilominus eſt minus malum tolerandum eſſe, ut majus malum devitetur, *ut notat in ſpecie noſtra Abbas in cap. Requiſivit de ſponſal. num.* 2. & probat *cap. Privilegia in fin.* 3. *diſt.* Majus porro malum eſt, magiſque cum Reipublicæ, tum animarum ſaluti pernicioſum, odia, inimicitias diſcordias inter familias ſerere, quam eandem ſponſalium fidem violare.

Hinc Menochius *dict. conſil.* 69. *num.* 50. id etiam dumtaxat majus eſſe malum exiſtimat, quod *filius contra Patris voluntatem uxorem ducat, quam quod Pater impediat eam ducere. Etſi enim* (inquit) *Matrimonium magnum ſit* (*ut ait Apoſtolus ad Epheſi cap.* 5.) *Sacramentum, attamen melius eſt Sacramentum hoc omittere, quam diſcordiam, & odium inter Patrem & filium excitare. Nam ſcriptum eſt Matth. cap.* 5. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia Frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offer

fer munus tuum. *Accedit* (ſubdit) *quod Deus odio non habet illum, qui uxorem non ducit, cum tamen illum habeat odio, qui inter fratres diſcordiam ſeminat ut legitur Proverb. cap.* 6. *Poteſt ergo* (concludit) *melius & omitti, & impediri matrimonium, quam diſcordiam inter Patrem, & filium excitare.* Hæc fere eadem habet Gutierez *loco ſupracit. n.* 23.

Ex illa præterea conſanguineorum Sponſi & Sponſæ diſcordia, ac perenni Patris & filii animorum diſſenſione, graviſſimum etiam inter ipſoſmet Sponſos, cum prior ſcilicet ille amor deferbuerit, odium fore timendum eſt, ut bene notat *Menoch dict. conſil.* 69. *num.* 44. *Gutierez loco cit num.* 18. *& ſeqq. Bertonius de neglig. & omiſs. par.* 2. *art.* 34. *num.* 38. *verſ. Timendus*. Plurimis enim exemplis compertum eſt maximum, & immoderatum Juvenum obcœcatorum amorem, poſt expleta perverſæ mentis deſideria, in maxima tandem odia erumpere. Sic Ammon, ut habetur *Reg.* 2. *cap.* 13. poſtquam cubaſſet cum Thamar, quam deperierat *exoſam eam habuit odio magno nimis, itaut majus eſſet odium, quo oderat eam, amore, quo ante dilexerat*. Odium autem, quod inter ſponſos probabiliter ſecuturum timetur, juſtam eſſe cauſam diſſolvendorum ſponſalium manifeſte deducitur ex *cap. Requiſivit de ſponſal.* cum ejuſmodi nuptiæ nonniſi difficiles ſiniſtroſque exitus ſoleant habere.

Porro præfato inter ipſos conjuges odio anſam maxime præbere poterit ſponſi Pater, qui in pœnam graviſſimi ſui in re tanti momenti contemptus, ac injuriæ univerſæ familiæ illatæ filium exhæredem facere, ſeu bonis omnibus, legitima excepta, privare poterit, quod *paſſim* (inquit Menochius *dict. conſ. num.* 9.) *legi-*

legimus in leg. Nuptias de reg. jur. Fel. in conſil. 26. *num.* 20. *Calca conſil.* 13. *num.* 8. *Paris conſ.* 29. *nu.* 3. *&* 46. *lib.* 3. *& alibi ſæpe.* Immo non deſunt Auctores, qui ſentiunt, Patrem hoc in caſu bene poſſe filium, etiam ipſa legitima, ſpoliare ut Menchaca *de ſucceſſion. creat. par.* 1. *lib.* 1. §. 10. *n.* 634. & alii non nulli, quos tacito nomine citat Bonac. *tom.* 2. *diſputat.* 2. *quæſt. un. pun.* 6. *num.* 9. & narrat *Joan. Baptiſt. Coſta diſt.* 40. *cent.* 2. *pag.* 386. *num.* 72. ita factum fuiſſe a quodam nobili Viro, qui in Teſtamento eos filios privarat, qui ad nuptias puellarum ignobilium aſpiraviſſent. Si itaque contingat, ut pater dictam ob cauſam filium exhæredet, fieri certe non poteſt, quin idem filius capitali tandem odio conjugem ſuam proſequatur; eritque proinde peſſimus nuptiarum ejuſmodi exitus. Et licet certum non ſit, Patrem eam obrem poſſe filium etiam legitima privare, cum communiter Auctores oppoſitum doceant, ſi tamen accidat, ut juxta ſupra relatorum DD. opinionem, eum exhæredet, præterquamquod poſt mortem Patris inter ipſum filium exhæredatum, & eum, qui hæres inſtitueretur, acerrima exarſura eſſet lis, valde præterea timendum eſt, ne idem filius ipſam etiam Patris memoriam immortali ſit odio execraturus, horrendaque non in illum modo, ſed vel in ſe, ac conjugem ipſam perpetuo maledicta intorturus. Neque enim ſperare licet, amorem illum, quo ſpreto jam Parentis conſilio, rejectis Conſanguineorum & Amicorum ſuaſionibus, poſthabita familiæ ignominia, tam perdite puellam nunc deperit, diu eſſe duraturum. Ubi autem is æſtus (quod fieri neceſſe eſt) elanguerit, præfatum jam iis nuptiis exitum, certiſſime contigiſſe, intellexeris.

Ne-

Neque vero odia dumtaxat, quæ e matrimonio conſequi poſſunt, ſpectanda ſunt, verum vel ipſa gravis injuria, quæ a Filio Patri, totique familiæ irrogatur, cum contra ejuſdem Patris voluntatem ad indignas nuptias convolat, haud parvi eſt facienda. Ipſi Gentiles ſolo, eoque valde infirmo rationis lumine ducti nefas putabant nuptiaſ contra Parentum voluntatem contrahere. Etenim apud Apulejum lib. 6. Venus Cupidinis & Pſiches nuptias ſine conſenſu Parentum initas ſic damnat: *Quamquam inepta ego fruſtra filium ſeu nepotem dicam, IMPARES ENIM NUPTIÆ, & præterea in villa ſine teſtibus, & PATRE NON CONSENTIENTE factæ, legitimæ non poſſunt videri.* Et Quintilianus declam. 7. *Accipe.* inquit, *illam Virginem, quam Pater tradidit eundem die celebri, comitante populo.* S. Ambroſius lib. primo de Abrah. Patriarcha cap. ult. Chriſtianis Virginibus exemplo Hermionem puellam proponit, quæ apud Euripidem *in Andromacha*, cum ab Oreſte ad nuptias peteretur, reſpondit:

Sponſalium quidem meorum Pater meus Curam ſubibit: hoc enim non eſt meum.

Cardinalis etiam Carolus a Lotaringia, cum in Concilio Trident. de Matrimoniis, quæ invitis Parentibus fiunt irritandis ut videre eſt apud Card. Sfortiam Pallavicinum in Hiſt. ejus Concil. *lib.* 22. *cap.* 4. ageretur, ſuum de re illa ſuffragium in hunc modum ex eod. *Pallav. loc. cit. num.* 6. tulit: *Parimente doverſi annullare i matrimonii contratti da figliuoli ſenza volontà de' Padri. Eſſer noto col lume della natura, ch' è uficio del padre ammogliare il figliuolo, e però leggerſi molte volte nelle Comedie antiche, le quali eſprimono i ſentimenti univerſali, e naturali;* Io ti darò moglie &c.

Jure

Jure veteri Romanorum irrita declarantur filiorum familias conjugia, quæ citra paternum consensum inita fuerint *l. In sponsalibus* §. *In sponsalibus ff. De Sponsalibus l. Nuptiæ ff. de rit. nupt. l. Nec filium C. de nupt.*, *inst. de nupt. in princ.* & §. *Si adversus* etiamsi filius sit miles *l. Filius fam. 35. de rit. nupt.* Fateor equidem a Pontificio jure id fuisse omnino correctum, & Sacrosanctam præsertim Tridentinam Synodum sess. 24. cap. primo de reform. matrim. jure illos damnasse anathemate *qui affirmant matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse*. Verum ex eo saltem colligere licet, quanti Patris consensus hac in re sit faciendus, quantique laudatæ illum leges putaverint.

In Franciæ Regno, vel nunc matrimonia a Filiisfamilias invitis Parentibus inita pro nullis, quoad actus Civiles, censentur; itaut qui talia connubia contraxerint parentum hæreditate spolientur, a successione excludantur, actionibus omnibus Civilis Fori, quæ ex vi contractus & conventionum connubialium nasci possunt, priventur, Filiique ipsi, qui ex illo nascuntur conjugio, perinde apud Tribunalia habentur, ac si illegitimi forent, tam quoad honores, quam quoad successiones.

Id autem primum statutum fuit Regio Henrici II. edicto mense Februario ann. 1556. quo art. 4. sic dicitur:

„ In quantum in nobis est, divinam voluntatem, &
„ mandatum exequentes dicimus, statuimus & præ-
„ cipimus; ut filii familias matrimonium ineuntes,
„ aut deinceps inituri clandestina matrimonia con-
„ tra voluntatem, consensum, & insciis Parentibus,
„ propter talem ingratitudinem & contemptum pa-
„ rentum suorum, divinæ legis & præcepti transgressio-

„ nem,

„ nem juriſque & honeſtatis publicę negligentiam ab u-
„ tilitate publica inſeparabilem, a parentibus ſuis
„ hæreditate privari, & a ſucceſſione excludi, poſ-
„ ſint ſine ulla ſpe deinceps litigandi, aut exhære-
„ dationem ita factam in controverſiam revocan-
„ di &c.„ Hoc Edictum habes in Collectione Fon-
tanonis tom. primo lib. 4. pag. 749. Rationem autem, quare Henricus II. legem iſtiuſmodi tulerit, affert Thuanus lib. 19. Hiſtor. ut nimirum honori cujuſdam primariæ nobilitatis viri, ſibique inprimis Chari conſuleret, cujus alter filius propediem infimæ conditionis puellam in conjugem erat adſciturus. Idem Decretum confirmatum poſtea fuit ab Henrico III. in Comitiis Bleſenſibus ann. 1579. art. 40. nec non renovatum a Ludovico XIII. Pariſiis anno 1629.

Præterea in Veteri Veſtamento Divinum de non contrahendis cum Cananeis matrimoniis Præceptum Patribus ſolis non Filiis latum fuiſſe conſpicimus. *Nec uxores* (dicitur exodi *cap.* 34.) *de filiabus eorum accipies filiis tuis*. Et Deuteron. *cap* 7. *Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo*. Sic Abraham *Gen.* 24. Servum ſeniorem domus ſuæ, qui præerat omnibus, quæ habebat, adjuravit „ ne de
„ filiabus Chananeorum filio ſuo Iſaac uxorem *ac-*
„ *ciperet*, ſed ex terra & cognatione ſua. *Sic etiam*
„ *Iſaac* Gen. cap. 28. *Jacob. filio ſuo præcepit*: Noli ac-
„ cipere conjugem de genere Chanaam, ſed vade,
„ & proficiſcere in Meſopotamiam Syriæ ad domum
„ Bathuel patrem matris tuæ, accipe tibi in uxo-
„ rem de filiabus Laban avunculi tui. *Exodi* cap. 22.
„ *dicitur*: Si ſeduxerit quis Virginem non deſponſatam, dormieritque cum ea; Dotabit eam, & ha-

„ bebit uxorem ; Si vero Virginis Pater dare no-
„ luerit , reddet pecuniam juxta modum dotis , quam
„ Virgines accipere conſueverunt „ . Adnotes porro illa verba : *Si Virginis Pater dare noluerit* . E quibus profecto colligitur Patrem potuiſſe impedimento eſſe filiæ , ne tale matrimonium contraheret . Sapientiæ cap. 7. Parentibus onus injungitur , ut liberis ſuis aſſignent , quibuſcum poſſint matrimonium contrahere : *Da filiam tuam viro prudenti* . Et Jeremiæ cap. 29. *Date Filiis veſtris uxores , & Filias veſtras date viris* .

In Novo vero Teſtamento S. Paulus 1. *ad Cor. cap.* 7. ſic habet : *Qui matrimonio jungit Virginem ſuam bene facit , & qui non jungit melius facit* .

In Epiſtola etiam ad Epiſcopos Africæ Evariſto Papæ tributa , e qua deſumptus eſt ſequens Canon *Aliter* 30. *qu.* 5. dicitur : *Aliter legitimum non ſit conjugium , niſi ab iis , qui ſuper ipſam fœminam dominationem habere videntur , & a quibus cuſtoditur uxor petatur , & a parentibus propinquioribus ſponſetur* . E quo textu Mendoza *lib.* 1. *Conc. Illiber. c.* 32. *Baſil. Pont. lib.* 2. *de matrim. c.* 1. *num.* 5. *& ſeqq. Dartis in* 30. *quæſt.* 1. inferunt , matrimonium a filiis celebratum ſine conſenſu Parentum juxta veteres Eccleſiæ Canones nullum fuiſſe . Quod adſtruitur etiam a Theodoro Balſamone magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Diacono , Nomophylace , & Cartophylace , ſive ſigilli Patriarchalis , ejuſque Archivorum Cuſtode in Comment. ejuſdem Epiſtolæ ad Canonem 38. , ubi ſic inquit : „ Puellas hic S. Pater eas , quæ ſunt in po-
„ teſtate Parentum , appellat . Dicit ergo , quod ſi
„ alicujus Puellæ tradant ſe ipſas ſuis amatoribus
„ præter ſuorum Parentum ſententiam , & ab illis

„ vitium

„ vitium iis allatum ſit; etiamſi matrimonio ſibi con-
„ junctæ videantur, matrimonium ejus, quæ eſt in
„ parentis poteſtate, non poſſe conſiſtere ſine Pater-
„ na voluntate. Sin autem Parentes ipſarum eis re-
„ conciliati fuerint, & eas cum amatoribus coha-
„ bitare voluerint, ei rei illa ratione videtur, re-
„ medium afferri. Quod enim ab initio male factum
„ eſt, Parentum poſtea conſenſus reparare videtur
„ ut fornicatio in matrimonium deducatur.

Tertullianus lib. 2. ad uxorem *cap.* 9. ſic inquit: „ Unde
„ ſufficiam ad enarrandam felicitatem ejus matri-
„ monii, quod Eccleſia conciliat, & confirmat obla-
„ tio, & obſignatum Angeli renunciant, & Pater
„ rato habet! Nam nec in terris, FILII SINE CON-
„ SENSU PATRUM RITE ET JURE NUBUNT.

S. Baſilius in ſecunda trium ad Amphilochium Epiſtola-
rum Canonicarum, in quibus Diſciplinæ Eccleſiaſti-
cæ, quæ in Eccleſiis Ponti invaluerat, regulas tra-
dit, Can. 23. & 25. ſervorum invitis Dominis, & Fi-
liorum invitis Parentibus conjugia damnat, & irri-
ta eadem declarat: *cum enim* (inquit) *qui ſunt in
alterius poteſtate pacta conventa firmi nihil habent.*

Sanctus Ambroſius *lib.* 1. *ſupracit.* de Abraham Patr. *cap.
ult.* relatus in *Can. Honoratur* 32. *quæſt.* 2. *Mulier*, in-
quit, *nubat tantum in Domino, ut electionem ma-
riti Parentibus deferat.*

Idem S. Doctor Eiſt. 68. ad *Siſinnium* commendans illius
pietatem, quod filio, qui eo in conſulto uxorem
acceperat, tandem ignoviſſet ſic ſcribit: „ Pulchre
„ itaque geſtum, ut te patrem recognoſceres, ſi-
„ mul quia juſta indignatio fuit. Malo enim cul-
„ pam fateri, ut plus laudetur paterna indulgen-
„ tia; SED ET PATERNA OFFENSIO FUIT,

„ QUONIAM VENTURAM IN LOCUM FILIÆ „ TUÆ DEBUISTI ELIGERE JUDICIO CUI FIE- „ RES PATER. Namque aut natura filios ſuſcepi- „ mus aut Electione. In natura corpus eſt, in ele- „ ctione, judicium magiſque in adoptatis offendimus, „ quam ingenitalibus filiis. Quia genitales filios eſſe „ degeneres ad naturam refertur, aſcitos vel ad- „ optione vel copula dedecores eſſe, nonniſi er- „ rori adſcribitur „. FUIT ERGO QUOD SUC- CENSERES FILIO. Leo, in Epiſt. ad Ruſticum Epiſcop. Narbonenſem relatus in *Can. Non omnis* 32. *quæſt.* 2. *Paterno* inquit „ arbitrio viris junctæ, ca- „ rent culpa, cum ergo dicitur: Paterno arbitrio „ junctæ viris, datur intelligi, quod paternus con- „ ſenſus deſideratur in nuptiis, nec ſine eo legiti- „ mæ nuptiæ habeantur. Juxta illud Evariſti Papæ: „ Aliter non ſit legitimum conjugium, niſi a Paren- „ tibus tradatur.

Nicolaus I. ad Conſulta Bulgarorum cap. 3. relatus in can. *Noſtrates* 30. d. qu. 5. inquit: „ Poſt Sponſalia, „ quæ futurarum ſunt nuptiarum promiſſa, fœde- „ ra quoque conſenſu eorum, qui hæc contrahunt, „ & eorum, in quorum poteſtate ſunt, celebrantur.

Cæleſtinus tandem II. in Decreto Eccleſiæ Florentinæ miſſo, & relato in *Can. videtur nobis* 35. *qu.* 7. *& in cap. videtur nobis, qui matrim. accuſ.* ait: „ Qui enim „ melius recipi debent quam illi qui melius ſciunt, „ & quorum eſt intereſſe, itaut ſi non interſint, & „ conſenſum non adhibuerint, ſecundum leges nul- „ lum fiat matrimonium.

His pleraque accedunt Concilia. In Concilio Carthaginenſi IV. celeb. an. 253. Can. 13. qui & refertur in *Can. Sponſus* 30. *d. qu.* 5. ſic decernitur: *Sponſus & Spon-*

Sponſa cum benedicendi ſunt a Sacerdote, a Parentibus ſuis, vel a Paranimphis afferantur.

In Conc. Aurel. IV. cel. an. 541. cap. 21. præcipitur, ut nullus puellam in matrimonium ducere audeat *per imperium poteſtatis* invitis parentibus, *ne conjugium quod CONTRA VOLUNTATEM PARENTUM IMPIE COPULATUR, velut Captivitas judicetur, ſed ſicut eſt prohibitum, non admittatur*. In eos vero qui id perpetraverint, excomunicatio decernitur. Et Cap. 24. ſic dicitur: „ quæcunque mancipia ſub „ ſpecie conjugii ad Eccleſiæ ſepta confugerint, ut „ per hoc credant poſſe fieri conjugium, minime „ eis licentia tribuatur, nec talis conjunctio a Cle„ ricis defenſetur..... De qua re decernimus, ut „ Parentibus, aut Dominis, prout ratio poſcit, red„ dantur. Poſtmodum tamen a Parentibus atque Do„ minis libertate conceſſa ſi voluerint, eos propria „ voluntate conjungant.

In Concilio Pariſienſi III. celebr. ann. circiter 557. can. 6. cavetur: „ Ne ullus viduam aut filiam alterius con„ tra voluntatem Parentum, aut rapiat, Regis be„ neficio poſtulet, ducatque uxorem; quod ſi fece„ rit, a Communione removetur „. Atque id ſuo etiam Regio præcepto roboraverunt Childebertus, deinde Clotarius, ac poſtea Charibertus Reges tunc temporis Chriſtianiſſimi.

In Concilio Toletano III. celebr. ann. 589. can. 10. cum non nulla de Viduis ſtatuta fuiſſent, ſubditur: „ Si„ milis Conditio & de Virginibus habeatur: nec ci„ tra voluntatem Parentum vel ſuam maritos co„ guntur accipere.

In Concilio Colonienſi celebr. ann. 1537. par. 7. cap. 43. habetur: „ Optandum, ut Canon Evariſti Pontifi-

cis

„ cis Concilio Generali renovetur, tollanturque il-
„ la Clandeſtina Matrimonia, quæ invitis Parenti-
„ bus ac propinquis, Veneris potius, quam Dei cau-
„ ſa contrahuntur. Nam quanta ex his Clandeſtinis
„ Matrimoniis mala ſuboriantur, in aperto eſt....
„ Quantum fieri poteſt cavebit Parochus, ne libe-
„ ros citra Parentum authoritatem conjungat.

In Concilio Moguntino celebr. an. 1549. cap. 37. dicitur:
„ Volumus tamen liberos ſedulo admoneri, ut Di-
„ vini Præcepti memores velint in Parentum eſſe
„ poteſtate, nec illis inſciis, aut invitis inire ma-
„ trimonia, aut quicquam rei ſeriæ inchoare præ-
„ ſumant.

In Sacroſancta demum Œcumenica Tridentina Synodo ſeſs. 24. de reform. matrim. cap. primo De Matrimoniis Clandeſtinis, ac ſine Parentum conſenſu contractis diſerte aſſeritur, quod *Sancta Dei Eccleſia ex juſtiſſimis cauſis illa ſemper deteſtata eſt, atque prohibuit*. E quibus verbis apparet, quam fœda Heterodoxorum calumnia ſit, quod eo de matrimonii reformatione decreto Sacra Synodus conjugia haud reformarit, ſed plane deformaverit, cum approbaſſe illam, inquiunt, nuptias a filiisfamilias invitis Parentibus initas, quas, ajunt, veteres leges improbarunt, abhorret publica honeſtas, diſſuadent, ac damnant Juriſconſulti omnes. Ex laudatis etenim verbis Sanctam Synodum, vides, ejuſmodi nuptias haud approbare, ſed deteſtari, prohibere.

Quæ quidem omnia licet non probent ad validitatem matrimonii Parentum conſenſum requiri, ut optime ab eodem Concilio Trident. loc. cit. definitum fuit, oſtendunt tamen quam maxime neceſſarium eſſe, ut rite illud honeſteque contrahatur, ac Parentes bene

poſſe

posse ipsas suorum filiorum nuptias, justis de causis, & præsertim cum seipsis invitis ac reluctantibus cum familiæ dedecore nubere volunt, impedire, ut recte sentiunt. *Menoch. d. cons.* 69. *num.* 36. *Cephalus lib.* 3. *cons.* 421. *Rebellus par.* 2. *de oblig. just. lib.* 2. *de matrim. quæst.* 14. *sect.* 1. *num.* 9. *Corduba summ. quæst.* 171. *punct.* 1. *notab.* 1. *Ludovic. Lop.* 1. *par. instruct. cap.* 44. §. *Si aliquis*, *Vega lib.* 5. *summæ casu* 558. *Gutier. quæst. Canonic. lib. primo cap.* 20. *num.* 27. *Salon.* 2. *tract. de dominio*, *quem ponit. post quæst.* 61. *quæst.* 5. *fol.* 523. *Sanchez lib.* 4. *de matrim. disp.* 22. *num.* 7. *Basil. Pont. lib.* 2. *de matrim. cap. primo* §. 2. *num.* 27. *Layman. l.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *num.* 14. *vers. Enim vero*, *Marbesius in sum. Christ. tom.* 2. *dis.* 7. *quæst.* 18. *Berton. de neglig. & omiss. part.* 2. *artic.* 4. *num.* 18. *& seqq. Fragos de regim. Reip. Christ. tom.* 3. *l.* 2. *disp.* 3. §. 3. *num.* 68. *Pasqual. de viribus patr. potes. p.* 2. *cap.* 5. *num.* 21. *Del bene de immunit. Eccles. cap.* 8. *dub.* 19. *sect.* 9. *num.* 43. *& seqq. Capiblanc. de Baron. lib.* 2. *super Pragmatica* 9. *c.* 65. *num.* 9. *Ricc. dec. Cur. Archiep. Nepol.* 24. *in fin. & num. primo & seq. Zaulus ad Stat. Favent. rub.* 26. *l.* 4. *num.* 40. & 41. *Escobar de parit. & nob. part.* 1. *quæst.* 4. §. 7. *num.* 9. *& seqq.* ubi monet Judices Ecclesiasticos, ut in talibus casibus assistant & indulgeant Parentibus. *Panimol. dec.* 45. *num.* 15. *&* 16. *Pignatel. consult. can.* 11. *tom.* 4., ubi respondet, Judices posse tuta conscientia ad instantiam Parentum similia matrimonia impedire. *Tranchedin. consult.* 33. *num.* 6. *& seqq.*

Et quidem si ex allatis tum Sac. Scripturæ tum SS. Patrum & Conciliorum auctoritatibus colligitur a Parentibus filiorum conjugia esse concilianda, aut saltem iis invitis ac juste repugnantibus minime esse contrahen-

trahenda, jam patet, quod ſi filii contra ipſorum Parentum voluntatem, immo cum eorum contemptu, ac univerſæ familiæ dedecore nubere velint, poſſint ab illis, ne ſic nubant impediri. In eo enim caſu injuriam parentibus fieri, ipſorumque jus violari ex dictis conſtat. *Parentum jus* (inquit etiam Magiſter ſententiarum in 4. diſt. 28. cap. primo) „ prohibet ne ipſis inſciis filii de nuptiis deliberent, & „ amoris nexus perpetuando matrimonio neceſſarius „ expoſtulat, ne leviter concilientur „. Et Dominicus Soto in *eundem librum eadem diſt. art. primo quæſt.* 1. *verſ. Sit ergo prima concluſio* aſſignans rationes, quare Eccleſia Matrimonia Clandeſtina prohibuerit, hanc primam eſſe inquit: „ Primum ſiqui„ dem jus naturæ, quo Parentes in libros fungun„ tur, ſub quorum ſunt poteſtate, exigit, ut citra „ eorum conſenſum nihil nati deliberent de re po„ tiſſimum & vinculo, unde totum vitæ inſtitutum „ pendet, quale eſt conjugium „. Si ergo injuria Parentibus a filiis in eo caſu fit, licitum erit Parentibuſ jus ſibi ſuum vindicare, & injuriam propulſare juxta *l. Vim. ff. de inſtit. & jur.* ubi copioſe Doctores.

Imo Tranchedinus *Conſul.* 33. *verſ. Hinc cum Pater* non dubitat aſſerere, quod -- *Cum Pater habeat jus impediendi nuptias filii, ſi filius non agnoſcit pietatem patri debitam, caſtigari jure patriæ poteſtatis non prohibetur l.* 1. *Cod. de emendat. propinquorum, & l. Si filius familias Cod. de patr. pot. atque ſi in pari contumacia filius perſeveret, acriori remedio licet patri uti, ut in d. l. Si filius familias; ideo Pater poteſt filium in certum locum tanquam carcerem relegare, vel eum certo conclavi per tempus includere,*

ne-

nedum eum tradere in Carcerem, Ascan. clemen. de patr. potest. cap. 6. num. 18. Boer. dec. 275. num. primo Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 14. num. 4. Adden. ad Bertaz. in cons. 426. Farinac. in quæst. 27. n. 25. Harpprec. in §. Jus autem potestatis num. 12. inst. de patr. pot. ibique retinere donec resipiscat Menoch. in d. præsumpt. 14. num. 4. Farinac. in dicta quæst. 27. n. 25. Anton. Faber. in defin. 1. Cod. de pat. pot. leg. 8. tit. 23. Capiblan. in d. cap. 65. num. 9. Bos. in d. cap. 11. §. 3. num. 13. -- Hæc & alia eo loci Tranchedinus.

Porro ex iisdem superius laudatis Sac. Scripturæ & SS. Patrum auctoritatibus communiter etiam sentiunt DD., graviter filios peccare, cum contra voluntatem parentum similia matrimonia volunt contrahere *Navar. sum. cap. 14. num. 14. num. 15. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 6. num. 6. Capua lib. 2. dec. c. 55. num. 19. Bellarm. lib. 1. de matrim. cap. 19. prop. 3. & in fin. Philiarcus de offic. Sacerdot. tom. primo part. 2. lib. 4. c. 21. Azebedo lib. 5. recep. tit. 1. lib. 1. num. 49. Petrus de Soto lect. 3. de matrim. §. Tertio etiam Molina lib. 1. sum. cap. 14. num. 15. Veracr. 3. par. speculi artic. 20. concl. 3. Sayrus in clav. reg. lib. 3. cap. 5. num. 12. Basil. Pontius lib. 2. de matrim. cap. 1. §. 2. num. 27. Layman. l. 5. tr. 10. part. 1. numer. 14. Marbesius in sum. Christ. tom. 2. de Sacr. Matrim. dis. 7. quæst. 17. & quæst. 18. Pichard. Instit. tit. de inoffic. testam. nu. 24. Capon. discept. foren. tom. 3. discept. 160. num. 17. Capiblanc. de Baron. pragmat. 9. num. 23. Fontanell. de pact. nuptial. clausul. 4. glos. 2. num. 6. & seq. Zaulus observat. ad stat. Favent. ad rubr. 26. numer. 7. lib. 4. Pasqual. de pat. pot. par. 2. cap. 5. num. 25. Mar. Ant. var. resol. lib. 1. resol. 2. num. 9. Cevalos quæst. communn. in quæst. 604. num. 23.* & alii apud Sanchez *lib. 4. disp.*

disp. 23. num. 9. Certe ex quarto Decalogi præcepto Exodi 20. filii Parentes honorare tenentur, iisdemque juxta Apoſtolum ad Epheſ. 6. & ad Coloſs. 3. per omnia in Domino obedire. Unde S. Ambroſius in dictam Epiſt. ad Coloſs. in ea verba cap. 3. *Filii obedite parentibus* ſic ait: „ Tunc poſſunt filii Deum habere propitium, ſi debitam honorificentiam re„ pendant parentibus, circa obſequium illorum fa„ ciles, in contemptu difficiles: ſcientes filios nun„ quam adverſus Parentes protervire debere „. Parentibus præterea grave onus incumbit filios educandi, alendi, Chriſtianis inſtitutionibus imbuendi, cæteraque, quæ tum ad victum, tum ad æternæ ſalutis conſecutionem, ſunt neceſſaria, iis ſuppeditandi. Grati igitur animi ratio expoſtulat, ut Filii viciſſim Parentibus omne genus obſequii, honorem omnem, omnemque obedientiam rependant. Sic quippe Apoſtolus ad Hebr. cap. 13. obediendum Præpoſitis jubet, quod *ipſi pervigilent quaſi rationem pro animabus* ſubditorum *reddituri*. Hic autem debitus honor, hæc obedientia, ac gratitudo nequaquam a filiis Parentibus exhiberetur, ſi his invitis, ac cum gravi eorumdem ſpretu & dedecore matrimonia vellent contrahere.

Licet vero Sanchez loco cit. num. 10. quem plures etiam DD. ſequuntur, ſubdat, ſe probabilius credere, teneri quidem filium ſub culpa lethali conſilium Parentum circa matrimonium petere, non tamen illud ſequi, nihilominus num. 11. ſuam hanc, quoad poſteriorem partem, ſententiam cum Victoria & Ledeſma intelligendam eſſe fatetur ſecluſa ratione ſcandali: quando enim (inquit) „ probabiliter noſſet fi„ lius graviſſima inde ſcandala, & odia capitalia „ ſub-

„ ſuboritura peccaret lethaliter ſic contrahendo con-
„ tra Charitatem „. Quibus ſane adjici poteſt, niſi grave damnum & dedecus familiæ tali matrimonio inferatur, cum grave id etiam peccatum ſit atque ſcandalum. *Navarrus*, *Hazebedo*, *Henriquez*, *Capua*, *Philiarcus locis ſup. citat. Azorius l.* 2. *c.* 2. *quæſt.*6. *Villalobos par. prima tr.* 13. *diff.* 39. *Boſs. de matrim. cap.* 11. §. 8. *num.* 87. hancque ſententiam ipſe Sanchez *loc. cit. num.* 9. *in fin.* aſſerit eſse probabiliſſimam.

Imo communis pariter ſententia eſt, teneri Filium ſub lethali culpa Parenti matrimonium quodpiam ſibi præcipienti obedire, cum multum Parentum intereſt, quod filius tale ineat matrimonium, ut ſi medium eſset ad graves inimicitias componendas, quæ eſsent inter parentes & conſanguineos eorum, cum quibus eſt contrahendum matrimonium *Calderin. cap. primo de Deſponſ. impub.* & *ibidem Alexan. de Nevo num.* 6. *Propoſ. num.* 5. *Navar. ſum. cap.* 14. *n.* 15. *Henricus cap.* 1. *de Deſponſ. impub. nu.* 6 *Suar. lib.* 2. *tit. de los Caſamentos num.* 17. *lib.* 3. *fori*, & ex Theologis D. *Th.* 29. *quæſt. unica art.* 4. *in Corpore*: *D. Bonav. qu.*3. *Sotus qu. concl.* 4. aliique quamplurimi quos citat, & ſequitur *Sanchez de Matrim. lib.* 4. *diſp.* 22. *num.*4. qui eam affert rationem: „ Quia ex virtute, „ *inquit*, pietatis tenentur filii ſubvenire parentum „ neceſſitati, ergo quando parentes indigent tali „ matrimonio, tenentur filii obedire „. Quanto autem magis tenebitur filius eidem Patri obtemperare, quando aliquod ſibi matrimonium prohibet, e quo magnum dedecus univerſæ familiæ infertur, graviaque inter affines, & conſanguineos odia timentur exoritura?

Si itaque graviter peccant filii talia conjugia invitis, ac juſte reluctantibus Parentibus, ineundo, jam vides, quo immani ſacrilegio polluantur, cum Magnum illud in Chriſto & Eccleſia Sacramentum, cujus ipſi Contrahentes Miniſtri ſunt, tam fœda animi diſpoſitione perficiunt. Sacramentum Matrimonii (inquit Concilium Colon. I. celeb. ann. 1536. part. 7. can. 40.) „ Si quis ſicut decet acceperit, accedente Sacerdo„ tali precatione, confert donum Spiritus, quo vir „ diligat uxorem amore caſto, ſicut Chriſtus dile„ xit Eccleſiam: mulier viciſſim propter Chriſtum „ amet, revereaturque virum ſuum uti Dominum: „ uterque liberos, ſi dentur, ſumma cura inſtituant „ ad Chriſtianam pietatem „. His autem Sancti Spiritus donis, minime ſperare poterunt, fore nuptias ſuas perfundendas, ſi in ſtatu peccati mortalis illas contraxerint. Sancta Synodus, (inquit etiam Concilium Trid. *decr. de refor. matrim. cap.* 1.) „ conju„ ges hortatur, ut antequam contrahant, vel ſal„ tem triduo ante matrimonii conſumationem ſua „ peccata diligenter confiteantur, & ad Sanctiſſi„ mum Euchariſtiæ Sacramentum pie accedant „. Si autem hæc etiam Pœnitentiæ & SS. Euchariſtiæ Sacramenta in eo ſtatu ſuſcipiant, peccata certe peccatis, & ſacrilegia ſacrilegiis cumulaſſe, deprehendentur.

Hinc Rebellus *cit. p.* 2. *de oblig. juſt. lib.* 2. *quæſt.* 14. *ſect.* 1. *num.* 9. contendit, nullo pacto debere Prælatos eos matrimonio, etiam poſt inita ſponſalia, jungere, quos eo matrimonio conſtat injuriam aliis facere, *cujuſmodi*, inquit, *ſunt ii, qui cum nova injuria Parentum contrahunt*. Atque id conſequi dicit ex quinta quam poſuerat Concluſione, qua nempe aſſeruerat,

rat, filium, cum decernit contrahere, non posse sine aliqua culpa Paternum præceptum, vel consensum in conjuge sibi eligenda præterire. Probat vero præfatum suum assertum primo ex eo, quia alioqui, inquit „ dabitur bellum justum ex utraque parte in„ ter Prælatos talia conjugia conciliantes, ac inter „ Patres ad eadem dissolvenda contendentes, ha„ bent enim Patres jus impediendi nuptias filiorum „ ob causam justam. *Secundo deinde probat* quia si „ Prælati cujusmodi nuptias Parentibus injuriosas „ concilient cooperabuntur peccato contrahentium, „ & in inferenda parentibus injuria socii erunt, & mul„ to magis quando ipsi Parentes jure suo talia con„ nubia dissolvere contenderint.

Cum autem sibi objeciset, quod „ sponsalia contracta a „ Filiis familias etiam cum injuria Parentum quan„ tumvis repugnantium fuerunt ab initio valida & „ firma simpliciter, ergo de justitia obligantur ad „ promissionem implendam, ac proinde non vale„ bit Pater in præjudicium Tertii justa etiam inter„ veniente causa illa impedire: *Huic difficultati* n. 11. „ *respondet* negando antecedens quia, *inquit*, non „ valet nuda promissio de re sive opere præstando, „ quod sine peccato impleri nequit, cujusmodi est „ nuptiarum conciliatio.... quando est injuriosa parentibus.

Bonacina etiam *tom. primo quæst. 4. de sacram. matrim. punct. 17. num. 26. vers. si sumptis legitimis* aperte docet Judices Ecclesiasticos non solum posse, verum etiam teneri matrimonium filiisfamilias, quamvis jam sponsalia contraxerint, interdicere, quando periculum est, ut grave inde scandalum enascatur. *Ratio*, autem inquit *est*, *tum quia ipsi* (Judici scilicet

licet Eccleſiaſtico) „ incumbit ſaluti ſubditorum con-
„ ſulere, rixas tollere, & ſcandalum impedire: tum
„ quia filius peccat ineundo matrimonium in tali
„ eventu..... Prælatus autem debet peccata im-
„ pedire: tum quia Parentes in propoſito eventu
„ poſſunt impedire matrimonium & licite poſſunt im-
„ plorare Superioris auxilium; ergo ſuperior po-
„ teſt, ac debet ſuam interponere auctoritatem &c.„
Paulo autem inferius addit: „ Neque obſtat tertio
„ vinculum ſponſaliorum præcedentium jam celebra-
„ torum, tum quia ſponſus non tenetur perficere
„ ſponſalia; quando ex eorum adimpletione grave
„ imminet malum, ſeu ſcandalum„. Hæc porro ſen-
tentia colligitur etiam ex *cap. Cum in tua de ſponſal.* ibi Gloſsa *verbo ſcandalo*, *Panor.* aliique interpretes a nobis in principio allegati, & traditur præterea ab *Hippol. Maja in obſerv. ſelect. obſ.* 14. *n.* 31. *& ſeqq. Baſil. Pont. cit. l.* 2. *c.* 2. §. 2. *num.* 28. *Joan. Capeavil-le de modo miniſt. ſac. c.* 6. *qu.* 18. *Layman. d. l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *verſ. Enim vero Tranched. conſ.* 33. *n.* 27. *& ſeqq. Antonio a Spiritu Sancto in direct. confeſs. tit. de matrim. tract.* 11. *diſp.* 5. *ſect.* 6. *n.* 252. *Octav. a S. Joſeph. op. mor. tit.* 96. *n.* 955. *aliiſque*.

Quæ de puris putis ſponſalibus dicta hactenus ſunt, eadem de ſponſalibus juramento firmatis dicenda. Si enim promiſſio, cum ſine peccato ſervari non poteſt, ad ſui impletionem minime obligat, imo ne impleantur, ab iis qui peccata impedire tenentur, curandum eſt; ita neque juramentum in eo caſu obligare cenſendum. Juramentum enim, ut dicitur *in can. inter. cætera* 22. *qu.* 4., *non ob hoc fuiſſe inſtitutum invenitur, ut eſſet vinculum iniquitatis*. Unde Rebellus loco ſupracit. bene addit. „ Nec ob-
„ ſtat

„ ſtat , quod ſponſalia etiam jurata præceſſerint ,
„ quoties enim ea ſine peccato impleri nequeunt ,
„ ad ſui impletionem non obligant juxta doctrinam
„ communiter receptam , cum pro nulla re ullo in
„ eventu peccare liceat ; alioquin jam quod illici-
„ tum eſt , erit licitum , in quo aperta invenitur
„ contradictionis impoſſibilitas , nec talia ſponſalia ,
„ ut poſt alios docet Menoch. ubi ſupra (ſcilicet conſ.
„ 69.) a num. 23. ex ſuper addito juramento con-
„ firmantur , cum juramentum non ſit vinculum ini-
„ quitatis . Ad vitandum tamen ſcandalum (ſubdit)
„ & majorem conſcientiæ ſecuritatem expediet ob-
„ tinere a Prælato juramenti relaxationem ; jam ve-
„ ro ſi res dubia eſſet , ejus ſententia erit omnino
„ expectanda „ . Faciunt præterea in hanc rem *can. Eſt etiam* , *can. In malis* , *can. Unuſquiſque* , *can. Qui Sacramento* , *can. Non eſt obſervandum* , *can. Non pejerabis* , *can. Si aliquid forte* , *can. Si ad peccatum* 22. *qu.* 4. S. Thomas Archiepiſc. Cantuarienſis apud Baron. tom. 12. an. 1170. in Epiſtola ad quoſdam Epiſcopos Angliæ & alios Viros Eccleſiaſticos , quos Enricus II. Angliæ Rex adegerat ut jurarent , ne Decretis Alexandri Papæ III. atque ipſius S. Thomæ Angliæ Primatis parerent , ſcrupulum , quo ii vexabantur , num revera juramentum ſervare tenerentur , ſic diſpulit : „ Ad monentes omnes , Vos nequa-
„ quam tali juramento eſſe obnoxios , nec ut pa-
„ reatis obligari ; ne inſtar Herodis ſub prætextu
„ pietatis efficiamini impii & juramento excuſetis
„ ſcelus ipſo deterius , juxta quod quidam ait : Non
„ eſt obſervandum juramentum , quo malum incau-
„ te promittitur „ . His addas ſi lubet , id quod dicitur in *can. Si quis præventus* 22. *dic. qu.* 4. „ Tribus

„ mo-

„ modis juramenta contracta ſolvuntur Primo cum
„ quis male jurat, ſecundo cum quis incaute jurat,
„ non putans hoc eſse peccatum. Tertio ſi pueri,
„ vel puellæ in domo parentum ſe juramento con-
„ ſtrinxerint, Patribus, poſtquam audierint, con-
„ tradicentibus.

Ceterum ut magis eluceat, quam a Prælatis ac Parochis, cum de filiisfamilias matrimonio jungendis res agitur, Parentes maxime audiendi ſint, eorum honeſtati conſulendum, cavendumque, ne a Filiis Patribus totique familiæ ea in re ulla injuria inferatur, non abſre erit præter ſuperius laudatorum Conciliorum auctoritates hic nonnullarum etiam noſtri ævi Synodorum ſtatuta attexere, quibus Parochis præcipitur, ut valde caveant, ne ipſos filiosfamilias invitis Parentibus ad Sacramentum Matrimonii admittant, niſi illos prius ad Epiſcopos remiſerint, ut cauſam diſsenſus Parentum ipſi rite poſſint inquirere, & quid demum agendum ſit, judicare.

S. Carolus Borromæus in Concilio Mediolanenſi VI. celebr. anno 1582. *tit. que ad matrim. ſacr. pertinent*, ſic inquit: „ Si vero Filii familias ſint, hos Parochus
„ valde cohortetur, ut Parentibus in quorum pote-
„ ſtate ſunt, eum honorem tribuant, ut illis ne
„ inſciis quidem, nedum invitis rem tanti momen-
„ ti ineant.

Cardinalis Antonius Maria Gallus in Synodo Auximana celeb. an. 1593. *de matrim. cap.* 9. hæc habet. „ Quam-
„ vis pro validitate matrimonii conſenſus Parentum
„ non requiratur: cum tamen ex hujuſmodi matri-
„ moniis, quæ invitis Parentibus fiunt, multa ſcanda-
„ la exoriri ſoleant mandamus, ut nullus Parochus
„ eos quos ſciverit invitis Parentibus matrimonium

„ velle

„ velle contrahere, matrimonio conjungat, ſed de
„ re nos reddat certiores, ut quid ſit agendum ma-
„ ture poſſimus deliberare.

Cardinalis Franciſcus Maria Tauruſius in Conc. Provinc. Senenſi celebr. anno 1599. *de matrim. cap.* 4. mandat Parochis, ut ab iis qui volunt contrahere expreſſe quærant: „ Utrum conſciis & permittentibus, an „ inſciis & invitis Parentibus jungi Matrimonio ve- „ lint. Ac ſi contra (ſubdit) eorum voluntatem, „ id fieri appareat, interrogentur de cauſa, eaque „ cognita, paterne & graviter moneantur, ne Paren- „ tum in quorum poteſtate ſunt, ita aut negligere, „ re, aut parvi facere authoritatem velint, ut eos „ de re tanta, ſibi eſſe celandos putent, niſi forte „ conſtet ſponſalia de futuro inter eos vere eſſe „ contracta, maligneque futurum matrimonium a „ Parentibus impediri, ante cujus celebrationem „ Epiſcopus, vel ejus Vicarius Generalis certior erit „ de tota re faciendus „. Hic autem adnotes velim verba illa: „ Niſi forte conſtet ſponſalia de futu- „ ro inter eos eſſe contracta, maligneque futurum „ matrimonium a Parentibus impediri „. E quibus apparet tunc ſolum ſponſalia impleri omnino debere, etiam contra voluntatem Parentum, cum contra *maligne* tantum illos ejuſmodi matrimonia impedire; non vero cum juſtis de cauſis, nimirum quia iis matrimoniis iniuria Patri totique familiæ irrogatur, Paxque & concordia inter conſanguineos turbatur, & ſimilia conantur eadem conjugia impedire.

Cardinalis Carolus Roſſettus in Synodo Faventina ann. 1647. *tit.* 10. *cap.* 10. *num.* 6. ſtatuit: „ Ut Parochi „ non ſolum ſponſorum conſenſus, ſed etiam eorum

„ parentum, ſi filii familias fuerint, diligenter in-
„ quirant, quod ſi difficultates comperient, nobis
„ inconſultis ad denunciationes non deveniatur.

Cardinalis Franciſcus Barberinus in Synodo Veliterna ann. 1673. cap. 17. cum rationi (inquit) „ & honeſtati ap-
„ prime conſonum ſit, etiam ſi ad Sacramenti va-
„ liditatem minime neceſſarium, quod Filii familias
„ in re tanti ponderis & momenti, parentum, vel
„ eorum quorum fidei & poteſtati ſubjecti ſunt, vo-
„ luntatem & conſilia ſequantur: Parochi antequam
„ Matrimonio illorum aſſiſtant, de illorum conſen-
„ ſu requirant, & ſi quid difficultatis occurrerit,
„ nos conſulant, ut quod in ea re congruum viſum
„ fuerit decernamus.

In Synodo tandem Veſtana celebr. ann. 1699. cap. 15. ſic dicitur: Quorum filiorum inobſervantia erga Paren-
„ tes hucuſque pervenit, ut facile ſibi perſuadeant
„ licite poſſe abſque reſpectu ad illorum voluntа-
„ tem ad quæcumque matrimonia convolare, quæ
„ ſibi ſint placita, contra reverentiam filialem Pa-
„ rentibus debitam, & in lege præceptam, unde
„ & diſſenſiones & ſcandala inter familias exoriri ſo-
„ lent. Ideo volentes malo occurrere, præcipimus
„ noſtræ Epiſcopali Curiæ, quatenus impoſterum
„ per illam non recipiantur inſtantiæ de celebra-
„ tione futuri matrimonii, quin prius extrajudicia-
„ liter conſtet de conſenſu Parentum. Quod ſi diſ-
„ ſentiant, cognoſcatur cauſa diſſenſus, & ad nos
„ referatur, qui penſatis cauſæ momentis in jure,
„ mandabimus opportune promovendum vel impe-
„ diendum matrimonium, ut juris erit, & in Domi-
„ no judicabimus.

Ex his autem Synodorum ſtatutis perſpicuum fit, Epiſco-

ſcopos, ac Parochos, ninime Parentum inſtantias debere negligere, cum matrimonia quæpiam filiorum ſuorum vetare contendunt, ſed teneri potius illas paterne excipere, ſerioque expendere, num juſtis de cauſis ii dicta matrimonia impediri depoſcant. Juſtam autem eorum impediendorum eſſe cauſam ſuperius probatum eſt, cum Filius puellæ valde genere, ac divitiis impari nubere vult, ac ex iis nuptiis magna ipſius filii Parentibus & conſanguineis labes aſpergitur, diuturna odia, & inimicitiæ, inter ſponſorum propinquos, creantur, nec non perpetua inter patrem ipſum, & Filium, inter quos ſumma pax & charitas habenda eſſet, diſcordia excitatur. Quæ ſane graviſſima ſcandala a prudentibus & Chriſtianis viris cenſentur, ac ſufficientia proinde, ut prædicta matrimonia impediantur.

Quia vero iis, quæ dicta ſunt vulgo creditur matrimonii libertas obſtare, quam quidem *libertatem violare* recte a Concilio Trident. ſeſs. 24. de reformat. matrim. cap. 6. *maxime nefarium* eſſe aſſeritur, ideo ad errorem hunc revellendum, haud erit inutile, nonnulla hic de iſtiuſmodi libertate, deque iis, quæ in re noſtra Concilium Tridentinum decrevit, delibare.

S. Thomas *in 2. ſent. diſt. 25. qu. 1. art. 2. ad 2.* Ad rationem, inquit „ liberi arbitrii non pertinet ut indeterminate ſe habeat ad bonum vel ad malum, „ quia liberum arbitrum per ſe in bonum ordinatum eſt, cum bonum ſit objectum voluntatis.... „ & ideo ubi perfectiſſimum eſt liberum arbitrium, „ ibi in malum tendere non poteſt, quia imperfectum eſſe non poteſt „. His conſonant quæ habet S. Bernardus in *lib. de gratia & lib. arb.* laudatus

tus etiam in rem noſtram a Rebello atque illis ſupracitatis: *Nemo proinde putet, ideo dictum liberum, quod æque inter bonum & malum poteſtate, aut facilitate verſetur ..... Alioquin nec Deus, nec Angeli Sancti, cum ita ſint boni, ut non poſſint eſſe mali ..... liberi arbitrii eſſe dicuntur*. Et S. Auguſtinus *lib. primo operis imperf. contra Julianum* Pelagianos refellens contendentes ad libertatem pertinere, ut bonum & malum agere poſſit, ſic arguit: *Liberum non eſt, niſi quod duo poteſt velle, ideſt bonum & malum. Liber ergo Deus non eſt, qui malum non poteſt velle ..... ſiccine Deum laudas, ut ei auferas libertatem?* Si itaque de ratione libertatis non eſt, ut malum agere valeat, ſed id potius eſt ipſius libertatis defectus, atque imperfectio, libertatem profecto nemo ex eo violari dixerit, quod illa, ne in malum ruat, impediatur. Charitas erga proximum, ac ſalutis animarum Zelus expoſtulat, ut fratrum peccata, quoad fieri poteſt impediamus; neque proinde cum eadem reipſa peccata impedimus, violatæ libertatis rei traducimur. Paſtoralis ſollicitudinis ratio expoſcit, ut Parochi, ipſique Præſules oves ſibi concreditas ab interitus, & peccatorum ſemita abducant: neque vero gregis ſui libertatem violare Paſtores Sanctiſſimi ſentiunt, cum juxta Apoſtoli præſcriptum 2. *ad Timotheum* 4. inſtant opportune, importune, arguunt, obſecrant, increpant in omni patientia, & doctrina, ut ſubditos ſuos, quorum unice ſalutem diligunt, a peccando deterreant; imo potius eorum libertatem ſe ea ratione perficere, cumulare, ac ab ſuis defectibus cuſtodire intendunt; ut ii nimirum poſtquam recte ſua libertate hac in vita fuerint uſi, ea tandem perfecta caſtiſſimaque

maque in cœlis libertate donentur, qua (ut inquit S. Auguſtinus lib. 12. de Civ. Dei cap. 3.) *A delectatione peccandi, uſque ad delectationem non peccandi indeclinabilem, liberabimur*. Sic igitur, cum matrimonium contrahere, e quo graves rixæ, atque odia inter conſanguineos poſſunt cieri, quoque gravis injuria parentibus, totique familiæ irrogatur, graviſſimum peccatum ſit, haud violabitur libertas filiorum reſpectu ejuſce matrimonii ineundi, ſi, ne illud ipſum matrimonium contrahant, impediantur. Duplici quidem, reſpectu matrimonii, libertate gaudent filiifamilias: altera, ut ſtatum ſive conjugii, ſive cælibatus ſponte iis liceat amplecti; altera vero, ut cum ſtatui conjugali ſe jam mancipare ſtatuerint, puellam etiam caſtis, chriſtianiſque moribus præditam, conſilio ſaltem cum parentibus inito, ſibi libere queant adſciſcere. De priori libertate ſic inquit S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 104. *art.* 5. *in corp.*: *Noi tenentur nec Servi Dominis, nec Filii Parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate ſervanda aut aliquo alio hujuſmodi*. Quod ſane quam rationi conſonum ſit, apparet ex eo, quod cum ad æternam ſalutem ſummopere vitæ ſtatus Electio conferat, in ea proculdubio peragenda, non caro & ſanguis, ſed ſola Dei vocatio audienda eſt, eaque jugibus precibus flagitanda. De poſteriori vero libertate ſic decernit Concilium Trid. dict. ſeſs. 24. de reform. matrim. cap. 9. „ Ita plerumque temporalium Dominorum ac magis ſtratuum mentis oculos „ terreni affectus, atque cupiditates excæcant, ut „ viros, & mulieres ſub eorum juriſdictione degen- „ tes maxime divites, vel ſpem magnæ hæreditatis „ habentes minis, & pœnis adigant cum iis matri-

„ mo-

„ monium invitos contrahere, quod ipſi Domini,
„ vel magiſtratus illis præſcripſerint; quare cum
„ maxime nefarium ſit, matrimonii libertatem vio-
„ lare, & ab eis injurias naſci, a quibus jura expe-
„ ctantur; præcipit Sancta Synodus omnibus cujuſ-
„ cumque gradus, dignitatis, & conditionis exiſtant,
„ ſub anathematis pœna, quam ipſo facto incurrant,
„ ne quovis modo directe, vel indirecte ſubditos
„ ſuos, vel quoſcumque alios cogant, quo minus
„ libere matrimonia contrahant.

Hic vides Concilium Trident. eos tanquam libertatis re vera violatores damnare, qui viros, aut mulieres cum aliqua, aut aliquo determinate contrahere adegerint. Cæterum ſi contingat, ut filii cum parentum contemptu, ac familiæ, & conſanguineorum dedecore nubere velint, nihil Concilium decernit, quo minus tale conjugium impediatur. *Menoch. d. conſ.* 69. *num.* 6. *Rebell. loc. ſup. cit. verſ. Unde caute Molin. de juſt. & jur. tract.* 2. *diſp.* 176. *verſ. Ad ſecundam partem*, *Bonac. cit. tom. primo quæſt.* 4. *de matrim. punct.* 17. *num.* 26. *verſ. Neque obſtat*, *Barboſa ad d. Concilium ad d. cap.* 9. *num.* 9. *Tranched. dict. conſul.* 33. *num.* 7. *aliique paſſim*. In priori enim caſu libertatem violari conſtat, ſecus vero in poſteriori: quandoquidem, cum ea matrimonia, non niſi cum peccato contrahi poſſint, quemadmodum impediendum peccatum eſt, ita, ne ea conjugia fiant, prohibendum. Epiſcopi (inquit idem Concilium Trid. eodem loc. cap. ſeq.) „ nuptias, ut ea qua decet mo-
„ deſtia, & honeſtate fiant, curabunt. Sancta enim
„ res eſt matrimonium, & ſancte tractandum „. Quæ autem cura, ut debita cum modeſtia, honeſtate, & ſanctitate nuptiæ fiant, ſi cum gravi ſcandalo, gravique

que Parentum injuria fieri permittantur? Ex iisdem etiam laudati capitis noni verbis apparet, Concilium Tridentinum loqui de Dominis temporalibus, non vero de Parentibus. *Sanchez de matrim. lib.* 4. *disp.* 22. *num.* 9. *versu Sed dicendum* ubi in hanc rem alios congerit auctores *Molfesius in sum. tract.* 4. *cap.* 7. *num.* 14. *Bos. de matrim. cap.* 11. §. 3. *num.* 21. *Tranched. loc. cit. num.* 8. ac tandem non loqui, nisi de vi injusta, seu ubi non existit justa causa. *Coninchus de matrim. disp.* 28. *dub.* 5. *num.* 48. *Molfesius loc. cit. num.* 13. *& seqq. Rebellus loc. sup. citat. Bos. loc. cit.* §. 3. *num.* 28. *&* 29. *Tranched. loc. cit. nu.* 9. *aliique*.

Possunt itaque filii uti sua libertate in contrahendo matrimonio; at non debent sua eadem libertate abuti, indignæ alicui, invitis & juste reluctantibus Parentibus, nubendo. Non tenentur (inquit S. Thomas „ loco supracit.) nec Servi Dominis, nec Filii Pa„ rentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel „ virginitate servanda, aut aliquo alio hujusmo„ di. Sed in his, quæ pertinent ad dispositio„ nem actuum & rerum humanarum, tenetur sub„ ditus suo superiori obedire secundum rationem su„ perioritatis: sicut miles Duci exercitus in his, quæ „ pertinent ad bellum: Servus Domino in his, quæ „ pertinent ad servilia opera exequenda: Filius Pa„ tri in his, quæ pertinent ad disciplinam vitæ, & „ curam domesticam„. Porro verti in dubium non potest connubia ad domesticam curam, & disciplinam spectare, multumque domi ipsius dispensationi prodesse illa posse aut obesse. Si igitur unquam ea in re Parentibus a Filiis obediendum, nonne tum maxime obediendum, cum matrimonium quodpiam, quod non nisi magno cum familiæ dedecore, &

detri-

detrimento iniri poteſt, fieri iidem Parentes detrectant? Verum quidem eſt, poſtquam ea matrimonia etiam invitis Parentibus contracta ſunt, vera eſſe matrimonia, neque Parentes illa rata, vel irrita facere poſſe, ut optime ſtatuit idem *Concil. Trident. eod. decr. de reform. cap. primo* (quidquid ſit de veteri Eccleſiæ diſciplina) at antequam contrahantur, quidni Parentes ad propulſandum ſuæ familiæ impendens dedecus & detrimentum, jure ſuo uti poterunt, quo, illa ne fiant, impediant; cum præſertim (ut inquit ibidem idem Concil. Trid.) ejuſmodi nuptiarum genera ſemper Sancta Dei Eccleſia ex juſtiſſimis cauſis deteſtata ſit, atque prohibuerit. Eodem capite eadem S. Synodus præcipit: „ ut antequam matrimo„ nium contrahatur, tribus continuis diebus feſtivis „ in Eccleſia publice denuncietur, inter quos ma„ trimonium ſit contrahendum„. Non aliud profecto eorum Patrum, in tribus ejuſmodi præcipiendis denunciationibus, conſilium fuit, quam ut antequam matrimonium contraheretur a Parochis, aut ab Epiſcopis, ſi quæ forte forent legitima ejus matrimonii impediendi argumenta retegerentur. Juſtam autem rationem alicujus connubii impediendi eſſe, cum illud citra peccatum contrahi non poteſt, patet, tum ex præcepto, quod cuique, & Epiſcopis præſertim, ac Parochis incumbit, peccata proximorum vetandi; tum ex ipſa Sacramenti hujus dignitate, quæ exigit, ut illud *Sancte & debita cum modeſtia & honeſtate*, ut inquit idem Concilium, tractetur. Decernit præterea S. Synodus eodem capite: *Quod ſi aliquando probabilis fuerit ſuſpicio matrimonium malitioſe impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denunciationes; tunc vel una tantum denunciatio fiat, vel ſaltem*

tem Parocho , & duobus vel tribus teſtibus præſentibus matrimonium celebretur . Unde intelligis , quod ſi non *malitioſe* , ſed juſtis de cauſis matrimonium impediri contingat , haudquaquam eæ denunciationes ſint omittendæ , ſed potius impedientes audiendi, eorumque inſtantiæ excipiendæ . Cum autem Pater matrimonium a Filio cum gravi tum ſui , tum Conſanguineorum dedecore contrahendum perturbare contendit , non *malitioſe* , ſed juſte omnino illud impedit , ut oſtenſum ſuperius , lateque probat *Menochius toties laudato conſil.* 69. *n.* 30. *& ſeqq. Gutierez ſæpe pariter citat. lib.* 1. *can. quæſtion. cap.* 20. *n.* 12. *& ſeqq. aliique plures ſupracitati* .

His probe conſtitutis , jam ad aliam ſuperius propoſitam quæſtionem progrediamur .

Ante Concilium Tridentinum certum eſt , Sponſalia de futuro , poſt copulam inter ſponſos maritali animo habitam , nullo pacto reſcindi potuiſſe , juxta *cap. Is qui fidem , de ſponſal.* quia nimirum ſponſalia ejuſmodi de futuro ea ratione in matrimonium de præſenti tranſire cenſebantur . Poſt Concilium autem Tridentinum , a quo ſeſs. 24. cap. 1. de matrim. ſtatutum eſt , ut ad matrimonii validitatem Parochi deinceps præſentia requireretur , ac copulæ proinde robur illud ſublatum eſt , quo ſponſalia de futuro in matrimonium de præſenti tranſeant ; nulla potior ratio apparet , cureadem ſponſalia , copula etiam ſecuta , nequeant iiſdem de cauſis reſcindi ; dummodo tamen ſufficienter ad judicium prudentum virorum damnum puellæ illatum compenſetur . Si enim , ut jam ſupra oſtenſum eſt , ſponſalia inter eos , qui diſparis conditionis ſunt , quique ſi matrimonio jungantur , gravis Parentibus injuria fit , ac diſcordiæ ,

rixæ, perturbationes inter conſanguineos gignuntur, diſſolvi poſſunt; cumque poſt Concilium Tridentinum copula ſubſecuta nullam vim habeat, quo ſponſalia de futuro in matrimonium de præſenti faceſſant, proindeque illa adhuc pura ſponſalia, licet magis carnali copula confirmata, remaneant, plane conſequitur, eadem ſponſalia etiam poſt ſubſecutam copulam, eandem ob cauſam poſſe irritari.

Non ſolum autem poſt Concilii Tridentini decretum copula carnalis nullam vim habet, qua ſponſalia de futuro in matrimonium de præſenti tranſeant; verum neque efficere poteſt, ut matrimonium ipſum coram teſtibus, ſed ſine Parocho, per verba de præſenti contractum ſponſalibus de futuro æquivaleat. Id enim patet ex peculiari declaratione Eminentiſs. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, quæ habetur in ejus Conc. editione Lugdunenſi an. 1640. ad ſeſs. 24. cap. de matrim. ſicque habet: „ Matrimo-
„ nium contractum non ſervata forma Concilii Tri-
„ dentini (licet contrahentes certam inter ſe de
„ contrahendo matrimonio fidem dederint, & poſtea
„ coram teſtibus, ſine Parocho de præſenti contra-
„ xerint, carnali etiam copula inter eos ſubſecuta)
„ non in ſponſalia de futuro reſolvitur, itaut cogi
„ poſſint contrahere ſervata forma Concilii „. Si itaque copula poſt Concilii Trident. decretum reſpectu matrimonii ineundi, tam parvi (ut ſic dicam) fit, ut addita contractui matrimoniali coram teſtibus, ſed ſine Parocho inito, etiamſi contrahentes antea certam fidem de matrimonio contrahendo invicem dederint, præſtare nequit, ut ille contractus vim ſponſalium de futuro obtineat, manifeſtum fit, quod ſi eadem ſponſalia jam inita ſubſequatur, illa in ſuo eſſe

esse sponsalium omnino relinquat. Sponsalia autem in suo esse spectata præfatis de causis solvi posse, jam supra probatum est. Itaque eadem sponsalia etiam post copulam subsecutam iisdem de causis poterunt rescindi. Accedit, quod si Matrimonia Clandestina, quæ ante Concilium Trident. vera, ac rata matrimonia fuerant, ob scandala, & gravia peccata, quæ ex iis, ut inquit idem Concilium decr. de reform. matrim. cap. primo oriebantur, factum est, ut irrita omnino forent, etiamsi carnalis copula postea subsecuta fuisset, potiori jure, ratione eorumdem scandalorum, rescindi & irritari posse videntur sponsalia, quæ non sunt nisi præludia futuri matrimonii, etiamsi copula postea secuta fuerit. Et ita quidem sentiunt *Navarrus in sum. cap.* 16. *num.* 18. *Gutier. lib. primo Canonic. quæst.* 3. *paulo post princip. vers. Dixi regulariter Capua lib.* 1. *decision. cap.* 78. *nu.* 3. *Ludovicus Lop.* 1. *par. instruct. cap.* 76. *in* 2. *edit. fol.* 189. *col.* 2. Quos citat, & sequitur *Sanchez de matrimon. disp.* 14. *de sponsalib. num.* 3. ubi postquam allegasset Auctores, qui docent sponsalia in genere inter impares conditione, cum grave aliquod scandalum ex eorum impletione timeri potest, posse dissolvi, subdit: *& loquuntur Navarrus, Gutier., Cord., Capua, Ludovicus Lopez, quamvis secuta sit Virginis defloratio sub ea spe matrimonii futuri, quod quidem verissimum est propter rationem dictam. Et idem dicendum est, licet nulla sit inter contrahentes disparitas, ut bene Ludovicus Lopez ibidem.* Adnotanda sunt verba illa Sanchez: *quod quidem verissimum est propter rationem dictam*, nimirum propter eam, quam paulo ante attulerat rationem, ut probaret sponsalia in genere recensitis de causis posse rescindi,

quia ſcilicet *Virtus juſtitiæ obligare nequit ad actum, qui ſine peccato impleri non poteſt, ſed contrahere matrimonium cum magno illo ſcandalo, eſt aperte lethalis culpa, cum notabiliter charitas proximi lædatur, diſſolvatur parentum pietas, & cognatorum amicitia.* Idem docent etiam *S. Antoninus, Bonac., Rebell. locis infra citandis. Joan. Bapt. Coſta de fact. & jur. ign. & ſcien. diſt. 40. centur. 2. pagin. 368. numer. 76. Henriq. ſumma Theol. lib. 11. de matrim. cap. 6. num. 5. Berton. de negligen. & omiſs. par. 2. art. 34. num. 31. Lud. Engell. Colleg. univ. jur. Canon. lib. 4. tit. de ſponſal. §. 2. dub. 7. num. 14. circ. med. Marbeſius ſumm. Chriſt. par. 1. qu. 177. concl. 3. verſ. Prima eſt. Sylveſ. in ſum. verbo Luxuria num. 5. Eman. Sà verbo Reſtitutio num. 14. Tolet. lib. 5. cap. 11. num 1. Octavius a S. Joſeph oper. moral. tit. 96. num. 956. in fine & alii.*

Certe ſcandali vitandi gratia nedum inconſueta tolerantur, & juris præcepta relaxantur, ut dicitur *in cap. Pervenit diſt. 23. 2. de deſponſ. impub.* verum alia multa contra ipſas juris regulas permittuntur, quæ alioqui non admitterentur, ut ait *Abb. in cap. Quia circa extrav. de conſang. & affinit.* & late obſervat *Hippol. Maja in obſerv. ſelec. obſerv. 14. num. 12. & ſeqq.* Hinc idem Maja peculiares caſus recenſens, in quibus nonnulla contra regulas juris inducta ſunt, cum *num. 30. ex cap. Super eo de cogn. ſpir.* docuiſſet, propter ſcandalum prohiberi matrimonium contrahere illos, inter quos nullum eſt impedimentum, & in hanc rem laudaviſſet Bonacinæ Doctrinam a nobis etiam ſuperius relatam, ac num. deinde 36. tradidiſſet, ob timorem ſcandali Eccleſiam abſtinere a cenſuris, nec cogere ſponſos ad contrahendum matri-

mo-

monium, quod forte abhorrent, ne illud in perniciem contrahentium convertatur *cap.* 2. *in fin. cap. Requisivit, & cap. Cum locum de sponsal.* subdit n. 37. hoc postremum intelligendum esse „ nisi inter ipsos „ sequuta fuerit copula carnalis, ob quam rixæ, inimicitiæ, & scandala inter consanguineos orta essent „. Tunc enim inquit, magis arctandos esse sponsos ad contrahendum, cum verisimile sit, & certum, conjunctos, inter quos, ob copulam secutam, rixæ, & inimicitiæ subortæ fuerant, secuto postea matrimonio, pacem esse habituros; atque in hanc eandem rem citat ex *Aloy. Riccio par.* 4. *prax. resol.* 417. Decisionem Clementis VIII. tempore, quo Auditor Sacri Palat. Apost. fuerat *in una Valent. Matr. die* 6. *Febr.* 1579. Si itaque ad sedanda scandala, quæ ob copulam secutam, inter consanguineos exorta sunt, quæquæ, nisi matrimonium contrahatur, augeri posse metuuntur, cogendi sunt sponsi etiam inviti, ut matrimonium contrahant contra id, quod dicitur *in supracitatis cap.* 2. *cap. Requisivit, & cap. Cum locum de sponsal.*, viceversa ad eadem sedanda scandala, quæ ob sponsalia inter consanguineos sunt excitata, quæque, si matrimonium sequatur, magis, & diutius duratura timentur, prohibendi omnino erunt sponsi, ne contrahant, ipsaque proinde sponsalia irritanda.

Huc revocari possunt ea omnia, quæ in priori parte protulimus pro Parentum Jure adstruendo, filiorum nuptias sibi, totique familiæ injuriosas prohibendi. In Canone *aliter*, ex Epistola Evaristo Papæ tributa, 30. *qu.* 5. de ipsis matrimoniis citra Paternum consensum contractis, ac copula etiam carnali consumatis, diserte dicitur, quod ea „ Præsumpta non

„ con-

„ conjugia, ſed adulteria, vel contubernia, aut ſtu-
„ pra, aut fornicationes potius, quam legitima con-
„ jugia eſſe, non dubitatur, etiamſi voluntas pro-
„ pria ſuffragaverit „. Et licet loco horum poſtre-
morum verborum *etiamſi voluntas propria ſuffraga-*
verit a Gratiano in ſua Decretorum collectione, &
in Decretalibus Pontificiis excuſis, inſertum ſit: *ni-*
ſi voluntas propria ſuffragata fuerit; attamen Anto-
nius Contius, ex vetuſto Codice, legit priori mo-
do, ſcilicet *etiamſi voluntas propria ſuffragaverit*;
eamque lectionem probandam, & retinendam con-
tendit Baſilius Pontius *lib.* 2. *de matr. cap. primo* §. 1.
num. 5. *circa finem*. S. Baſilius etiam in 2. Epiſt. ad
Amphilochium Can· 38. & Can. 42. eadem matrimonia
fornicationes appellat. *Puellis*, inquit Can. 38. *quæ*
præter Patris ſententiam fornicatores ſecutæ ſunt,
reconciliatis Parentibus, videtur res remedium acci-
pere. Et clarius Can. 42. *Quæ ſine his, quæ habent*
poteſtatem, fiunt matrimonia, ſunt fornicationes.
Duos iſtos Canones retuleram in priori reſolutionis
parte, cum dictam ejuſdem S. Baſilii epiſtolam lau-
daviſſem; ſed quia incuria Typographi, omiſſi fuere,
ideo hic, cum correctioni adhuc ſit locus, afferre
eos duxi. Poſt eoſdem Canones, e quibus Baſilium
Pontium deduxiſſe adnotaveram, apud Græcos, ip-
ſius S. Baſilii tempore, matrimonium, citra Paren-
tum voluntatem, contractum nullum fuiſſe, ſubdi-
deram etiam authoritatem Theodori Balſamonis in
commentario ejuſdem S. Baſilii epiſtolæ; quæ tamen,
Typographi quoque oſcitantia, poſt Epiſtolam Eva-
riſto Papæ tributam, inſerta fuit. Ex iis autem in-
ferre licet, quod ſi primis Eccleſiæ temporibus,
Matrimonia ſine Parentum conſenſu contracta, adeo
odio,

odio & abominationi habebantur, ut Contubernia, adulteria, & fornicationes reputarentur; (quidquid sit, an ea vere irrita essent) inferre, inquam, licet, quod sponsalia saltem impræsens, copula etiam carnali magis firmata, ad ipsorum Parentum instantiam, possint dissolvi, eaque matrimonia, antequam contrahantur, si justa præsertim existat causa, impediri.

Et quidem, si ante habitam copulam possunt Parentes talia matrimonia, ut in priori parte ostensum est, impedire, cur illa etiam impedire non poterunt post copulam secutam? An filii fructum ex malitia capere debent, ut nimirum Parentum potestati, in re tanti momenti, subjecti amplius non sint, justæ possint illorum voluntati resistere, iisdemque, fœdissima illa ratione, tandem illudere, cum potius, ob gravissimum scelus admissum, gravissimis pœnis sint coercendi? S. Carolus Borromæus in Conc. Prov. III. decreto 27. tit. 1.: „ Qui sponsalia, inquit, con-
„ traxerint, si una ante cojerint, quam matrimo-
„ nium inter eos celebratum sit, illius peccati, quo-
„ niam in eo sæpe delinquitur, absolutionem Epi-
„ scopo reservatam esse volumus, gravemque illis
„ pœnitentiam imponi „. Et Card. Carolus Barberinus in Synodo Farfensi *c.* 14. *num.* 10. *Si, quod*, inquit „ damnabilius est, sponsi ante matrimonii cele-
„ brationem rem simul habuerint, sciant, hoc suum
„ peccatum utpote reservatum nobis, per neminem
„ alium, nisi facultate a nobis concessa posse absol-
„ vi, ac insuper se gravissimis etiam corporis affli-
„ ctivis pœnis coercendos esse „. An ergo ex tam immani, tamque graviter plectendo Filii crimine, potior Filii ipsius, contra Patris voluntatem, & cum fami-

familiæ detrimento, nubere volentis, Patris vero juſte injuriam propulſantis deterior fiet conditio?

Deflenda ſane (liceat zelo quidpiam hoc loco indulgere) temporum noſtrorum conditio, quibus non deſunt Matres (ſi Sancto Matrum nomine vocandæ eæ ſunt) quæ loco, ſumma cura, & vigilantia, nubilium filiarum pudicitiæ cuſtodiendæ, illas, juxta Apoſtoli *ad Eph.* 6. præceptum, *in diſciplina, & correptione Domini* educandi, probis, ſanctiſque moribus, cum exemplo, tum Chriſtianis præceptionibus, inſtituendi, ab ſæculi vanitatibus, & terrenarum rerum amore, animum earum avocandi, illas dedita opera cum procacibus juvenibus ſolas interdum verſari ſinunt, familiari eorum conſuetudine uti, ac in horrenda tandem flagitia cum illis prolabi, ut eo ſcilicet laqueo incautos adoleſcentes devinciant, eoſque, ad nuptias cum ipſis ſuis filiabus demum contrahendas, compellant. Væ perditiſſimis iſtis Matribus! Væ infelicibus his Filiabus! Et, ut cum Habacuc Prophetа *cap.* 2. loquar: „ Væ qui congregat avaritiam malam domui ſuæ, ut ſit in excelſo nidus ejus, & „ liberari ſe putat de manu mali! Cogitaſti confuſionem domui tuæ „. De Parentibus, qui negligenter ſe gerunt in liberis ſuis educandis, ita inquit Apoſtolus 1. *ad Tim.* 5. *ſi quis ſuorum, maxime domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior*, & S. Joan. Chryſoſtomus *adu. vitup. vit. mon.* parentes hujuſmodi incurioſos parricidis aſſerit immaniores, & ſceleratiores: Illi enim (inquit) „ corpus ab anima revellunt, iſti animam, & „ corpus in æternos ignes conjiciunt; atque is qui„ dem, qui corpore occiditur, neceſſario naturali „ lege, etiam ſi non eſſet necatus moreretur. Hic „ vero

„ vero ſempiternam mortem vitare potuiſſet, niſi „ hanc illi paterna negligentia conſciviſſet „. Quid vero deiis matribus dixiſſet Apoſtolus, & quid Chryſoſtomus, quæ filias ſuas, ad peccandum, ut eas commodius locent, impellunt? Adverſus has certe eaſdem filias in die judicii erupturas quodammodo puto, quod S. Cyprianus *lib. de lapſis* infantes Sacro Baptiſmate prius delibutos, ac parentum poſtea manibus ad idolorum epulas pertractos, dicturos facit: *Nos nihil fecimus, nec derelicto cibo, & populo Domini, ad profana contagia ſponte properavimus: perdidit nos aliena perfidia, Parentes ſenſimus parricidas*. His ergone peſſimis vafrarum mulierculârum aſtubus, his, ab antiquo pacis & pudicitiæ hoſte inſpiratis fraudibus, his humano omni divinoque jure damnatis lenociniis favendum? An ex tam deteſtabili matrum, & filiarum improbitate commodum aliquod ab iis reportandum?

Verum, quia non ſemper earundem Matrum aut puellarum execrabili adeo culpa contingit, ut juvenes Virgines ipſas corrumpant, neque temere id acciſſe in re noſtra credendum ſit; ideo non negamus in poſteriori hoc caſu ob copulam poſt Sponſalia ſecutam, majorem ſponſo obligationem oriri, ut fidem de Matrimonio ineundo puellæ præſtitam impleat. Præter enim obligationem ſponſalium adeſt etiam alia obligatio orta e ſtupro, ſeu ex damno puellæ defloratæ illato. Verum etſi ex hoc capite ea ſponſi obligatio augeatur, non aufertur tamen a Parentibus jus filiorum matrimonia ſibi, totique familiæ injurioſa, ac e quibus odia, inimicitiæ, diſcordiæ inter conſanguineos oriri poſſunt impediendi. Sponſus itaque quantum eſt de ſe tenebitur quidem

 ſtare

ſtare promiſſis; at Parentes etiam jure ſuo uti poterunt, quo illorum promiſſorum adimpletionem utpote ſibi probroſam, implorata Judicis Eccleſiaſtici auctoritate omnino arceant, impediantque. Quod enim puella (recte inquit Gutierez loco ſæpe citato num. 23.) *honorem & pudicitiam ſuam indiſcrete profuderit, ſibi imputet, cum præfatus Pater jure ſuo contradicere valeat.*

At expendamus, quæ ſit major illa obligatio, quæ a copula in ſponſum derivata eſt. Ea profecto alia non eſt, niſi obligatio prior ſponſalium, & obligatio præterea profecta e ſtupro. Obligatio e ſponſalibus orta, ut ſuperius probatum eſt, ſolvi poteſt. Supereſt ergo obligatio orta e ſtupro.

De hac poſteriori obligatione, quoad forum quidem interius ita loquitur S. Antoninus *part. 2. tit. 5. cap. 6. de ſtupr. perag.*: *In foro autem Conſcientiæ ſic agendum videtur ſecundum Guillelmum. Si deflorat eam voluntariam, non tenetur ei, Patri autem tenetur, quia injuriatus eſt ei: unde in aliquo ſatisfaciat, vel ſaltem eum placet. Si autem ſeduxit, puta promiſſionibus, & mendaciis, non videtur fuiſſe voluntarium: invitam ergo & ſeductam ſi conſtupravit, injungendum eſt ei, quod ſatisfaciat ad arbitrium boni viri, vel cum ea componat; etſi promiſiſſet eam ducere in uxorem, ut copulam ab ea extorqueret, ſervet promiſſum, & multo magis juramento firmatum. Et hoc* NISI NIMIS DISTANS ESSET EORUM CONDITIO, *puta mulier plebeja, vir nobilis & potens; non enim mulier plebeja, præſumitur fraudem ignoraſſe;* VEL ETIAM SI MAGNUM ALIQUOD SCANDALUM INDE CREDITUR PROVENTURUM, *& tunc petat remiſ-*

missionem promissi, & aliter faciat secundum suam facultatem, & mulieris indigentiam.

Quoad forum autem Externum, verum quidem est *in cap. primo tit. de ad ult. & stup.* huic delicto pœnam hanc ex cap. 22. Exodi infligi: *Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit eam uxorem.* Verum etsi id de jure ita fieri debere videatur, nihilominus juxta recentiores omnes Doctores in praxi stuprator non cogitur puellam defloratam præcise ducere, sed alternative vel ducere, vel condecenter dotare. *Anton. Gomez in l. Tauri num. 7. Papo lib. 22. tit. 9. Aresto 9. Cassanus consult. 40. Clarus in pract. crimin §. Stuprum num. 3. vers. Sed quæro, quæ sit pœna stupri, Fagnanus tit. de adult. & stupr. cap. 2. num. 3. Barbosa ibidem & Gonzalez qui eod. tit. & cap. in comment.* sic habet: *Ex his duobus textibus communiter DD. sequentem deducunt assertionem: Stuprans virginem tenetur eam in uxorem ducere, aut dotare.* Quod autem ex Divino Præcepto ea lex Exodi 22. in veteri Testamento servaretur, id nihil refert. Nam præter quam quod, ea lex esset dumtaxat judicialis, ac proinde ex adventu Christi Domini desierit per se obligare, non desunt etiam juris Interpretes, qui conjunctivam illam pro disjunctiva accipiant juxta *l. sæpe 53. ff de V. S.* ut notat Gonzalex *loc. cit. num. 8. circa medium*, ubi præterea suam is subdit interpretationem, quod nimirum ex veteri lege stuprator virginem seductam ducere, & dotare teneretur eo modo, quo Viri dotem constituebant uxoribus, in Dotis scilicet augumentum aliquid iis assignando, non vero dotem omnino constituendo. Quare cum hæc dos uxoris a marito assignanda, hodie

non ita neceſſaria ſit, ideo, inquit, uſu receptum eſt, ut ſtuprator tantum virginem ſeductam ducere teneatur, non vero donationem propter nuptias in eam conferre; & recte potuit (concludit) uſus disjungere, quæ lex divina conjunxerat. In Capite etiam 2. *eod. tit. de adult. & ſtupr.* decernitur, ut defloratorem „ aut eam, quam ſtupravit, uxorem habeat, „ aut ſi renuendum putaverit, diſtrictius ac corpo„ raliter caſtigatus, excommunicatuſque, in Mona„ ſterium, ubi pœnitentiam peragat, retrudatur „. Verum hæ etiam pœnæ (inquit Ludov. Engel. *eo tit.* §. 2. *verſ. Quamvis in fine*) „ ex communi inter„ pretatione tunc demum infliguntur, ſi ob inopiam „ deflorator dotem præſtare nequeat, ut locum ha„ beat quod dicitur: Qui non habet in ære, luat „ in corpore „. Si itaque obligatio orta è ſtupro, tam in foro interiori, quam exteriori, non eſt, neque determinate ad ducendam puellam ſtupratam, neque copulative ad illam ducendam ſimul & dotandam, ſed dumtaxat alternative, ad illam vel ducendam vel dotandam; & cum in alternativis electio pertineat ad debitorem, ſatiſque ſit, ut alterum impleat *cap. In alternativis* 70. *de reg. jur. in* 6. *l. Plerumque* 10. *in fin. ff. de jure dotium*; Jam patet, quod ſi ſtuprator condecenter puellam ſeductam dotet, liber erit omnino ab illa ducenda. En ergo ut tolli optime poteſt etiam major illa obligatio, quæ in ſponſo, ob copulam cum ſponſa habitam, ad fidem illi ſervandam extorta eſt.

Quare Bonacina loco ſuperius laudato *num.* 27. bene inquit: „ Ex dictis ſequitur, Prælatum poſſe impedi„ re matrimonium contrahendum a filio familias cum „ aliqua indigna, quando ex ejus celebratione præ-

„ videt

„ videt grave ſcandalum, ac rixas inter parentes „ vel conſanguineos ſecuturas. Et hoc verum eſt, „ inquit Sanchez, etiamſi ſecuta ſit copula ſub ea „ ſpe matrimonii. Hoc tamen (ſubdit ipſe Bonac.) „ Ego non facile admiſerim, niſi Filius alia ratione „ ne valeat occurrere damno ſponſæ defloratæ, „ cum ex juſtitia teneatur damnum ſponſæ evitare, „ aut niſi tam grave ſit ſcandali periculum, ut præ- „ ponderet damno ſponſæ „. Concedit itaque hic Auctor ſponſum tunc deobligari poſſe a ducenda puella, quam defloravit, ſi alia ratione damno ipſius puellæ poſſit occurrere.

Rebellus equidem *cit. 2. part. de oblig. juſt. lib. 2. de matrim. quæſt. 14 ſect. 1. num. 9.* poſtquam ſequentem, quæ ſexta eſt, Concluſionem poſuerat: „ Prælati „ non debent conjungere eos, quos conſtat in con- „ trahendo injuriam aliis facere, atque adeo ſine „ peccato tale matrimonium inire non poſſe, cujuſ- „ modi ſunt, qui cum nova injuria parentum con- „ trahunt; hæc ſubdit: Dixi nova injuria, quia „ contingere poteſt, ut matrimonium ſit quidem „ Parentibus injurioſum; ex obligatione tamen con- „ ſcientiæ neceſſario ineundum propter præcedentia „ ſponſalia per copulam confirmata, in qua primum „ peccatum fuit, & injuria illata eſt, non tamen „ jam injuria fit in adimpletione obligationis natu- „ ralis inde conſequentis „. E quibus verbis videtur Auctor ſentire impletionem Sponſaliorum, quæ copula confirmata ſint, non eſſe impediendam, ut obſervat etiam Boſſius *de matrim. cap.* 11. § 9. *n.* 90. ubi totam Rebelli de hac re Doctrinam recenſet. Verum ipſemet Rebellus ſatis mentem ſuam explicat eadem *quæſt. num.* 13. ubi hæc habet: „ Dixi poſt

„ no-

„ novam promiſſionem, quia ſi non nuda promiſſio „ fieret, ſed ſub conditione copulæ, quod ad con- „ tractum do ut facias, jam pertinet, (datur enim „ uſus Corporis, ut fiant poſtea nuptiæ) adimpleta „ conditione ex parte fœminæ, major jam cerne- „ retur obligatio adimplendi ſponſalia ex parte vi- „ ri intendentis ſe de juſtitia obligare, ut initio „ Concluſionis ſextæ diximus, de qua tamen obli- „ gatione copioſius dicemus in libro de ſponſalibus, „ & libr. de reſtit. ſtupri jam ſupra diximus „. Hic ergo vides Rebellum loqui de ſponſalibus ſub copulæ conditione contractis, de quibus alia eſt Diſputatio, non vero de ſponſalibus abſolute initis, poſtque tamen copula inter ſponſos ſecuta eſt. Immo idem Rebellus loc. a ſe laudato, nimirum *in lib.* 4. *de ſponſalibus quæſt.* 1. *num.* 12. loquens de illo etiam, qui ſub conditione copulæ promiſit ducere puellam genere & opibus inferiorem, licet affirmet, eum ſub mortali debere promiſſis ſtare, id tamen non aſſerit abſolute, ſed circumſtantias excipit, in quibus ea promiſſorum adimpletio licita non ſit. *Ex dictis*, inquit, *colliges eum ſub mortali debere ſtare promiſſis, qui animo ſe obligandi promiſit ducere in uxorem Virginem, vel corruptam, etiam genere & opibus multo inferiorem, ſi modo in copulam conſentiret, & conditio adimpleta fuit*: DUMMODO OMNIBUS CIRCUMSTANTIIS CONSIDERATIS ADIMPLETIO SIT LICITA. Patet autem ex ſuperius dictis, tunc licite ſponſalia adimpleri non poſſe, cum ex eorum adimpletione gravis Parentibus injuria irrogatur, graviaque inter ſponſorum propinquos diſſidia, inimicitiæ, rixæ procreantur. Libro vero de *reſt. ſtupri*, a ſe pariter allegato expreſſius

idem

idem Rebellus mentem ſuam declarat . Siquidem cum *part. prima de obligat. juſtit. lib. 3. qu.* 8. *num.* 10. agens de eo qui ficte promitteret ſe aliquam ductu-rum, docuiſset, quod *ſi vitiator promittendo ſe puellam ducturum, obtineret ſtuprum, teneretur in foro Conſcientiæ ſtare promiſſis, etiamſi animo decipiendi, & non adimplendi promiſerit ..... niſi forte aliquid puellæ evidens eſſet, unde probabiliter præſumi poſſit, eam non fuiſſe omnino deceptam, ſed deceptam ſe eſſe finxiſſe, vel per nimiam ſtultitiam, ac temeritatem ſpem contrahendi concepiſſe, ut plerumque contingere videtur, cum eſt magna inter eos diſparitas*: ac inſtituta poſtea quæſtione, quid dicendum eſset, ſi puella illam tam notabilem diſparitatem invincibiliter ignoraret, reſpondiſset *num.* 12. & 13. ſtupratorem teneri illam ducere, *ſi dolus dediſſe cauſam copulæ præſumatur, quod videlicet pro nullo alio emolumento conſenſura in ſtuprum crederetur, quam pro nuptiis cum violatore contrahendis*, non teneri autem, *ſi dolus ſit incidens in copulam, ut ſi præſumatur, quod pro minori etiam emolumento conſentiret, poſito ſaltem quod vitiator animum ſe obligandi non habuit*, ſed videri tunc, *ad arbitrium prudentis alia ratione talis emolumenti, cæterorumque damnorum compenſationem fieri poſſe*, addit: IDQUE FTIAM PROCEDERET QUO AD EUM, QUI ANIMUM SE OBLIGANDI HABERET, QUANDO SINE NOTABILI INJURIA TERTII V. G. PARENTUM, AUT ALIO PACTO PROMISSIONEM NUPTIARUM IMPLERE NON POSSET. Vides hic a Rebello expreſse aſseri, ſponſum ab ſponſalibus, etiam poſt ſubſecutam copulam, implendis diſpenſari poſse, quando ea ſponſalia, ſine

notabili injuria Tertii, ac præsertim Parentum, nequeant impleri. Hæc omnia placuit distincte adnotare, ne Cl. V. Rebellum, quem pro priori assertione late retulimus, a nobis, quoad posteriorem dissentire, fortasse existimaveris.

His itaque ductus rationibus Sponsalia in exposito casu a Titio cum Berta contracta, optime a Judice Ecclesiastico posse dissolvi, ac a Parentibus Sponsi, interposita ejusdem Judicis Ecclesiastici auctoritate, illorum adimpletionem posse impediri, salvo semper meliori judicio, censeo.

Licet cum prioribus, iisque valde mendosis typis, nostra hæc resolutio excusa fuit, nomen illi minime adjicere duxerim, attamen cum multum diuque, cum de ea iterum imprimenda ageretur, rogatus sim, ut illud, quod pluribus cæteroquin jam innotuerat, adponerem, tandem pareo. Si quæ vero, lato nimium fortasse calamo, pertractata, ac prioribus, quæ sat proculdubio erant, hic addita a me videantur; id omnino petentibus tribuas, ipsique etiam Theologicæ resolutioni, quæ ab ejusmodi scribendi ratione minime abhorret.

IN MONASTERIO ABBATIÆ FLORENTINÆ.

D. Virginius Valsechius a Brixia Monachus Casinensis Sac. Theol. Lector.

Sub-

Subſcriptiones, & Vota Excellentiſſimorum Patrum Univerſitatis Florentinæ, & aliorum Theologorum.

EGo infraſcriptus Sacræ Theologiæ D. Canonicus Florentinus, & Sacræ Scripturæ Lector teneo juxta ſententiam affirmativam a Conſulente ut ſupra expoſitam, prædicta Sponſalia poſſe, adhibita ſuperioris Eccleſiaſtici auctoritate, diſſolvi & matrimonium impediri.

Ferdinandus Biliotti.

Ego D. Angelus M. Quirinus Monachus Caſinenſis Sententiæ, quam aperte & docte ſuperioris Scripturæ Auctor adſtruxit, de ſponſalibus, Judicis Eccleſiaſtici auctoritate in expoſito casu ſolvendis, aſſentior, ac ſubſcribo.

Cum Juri, & Æquitati, nec non Reipublicæ Chriſtianæ bono expoſiti caſus affirmativa deciſione magis conſultum videatur, hoc clare admodum demonſtrantibus rationibus atque auctoritatibus optime, & erudite a Conſulente expoſitis, eidem deciſioni firmiter me adhærere profiteor.

D. Stephanus Joſeph Trenta Monachus Caſinenſis Philoſophiæ Lector & Sacr. Theolog. Profeſſor.

Ego Infraſcriptus Sacræ Theologiæ Magiſter & Almæ Univerſitatis Florentinæ Decanus ſententiam affirmativam, nempe poſſe, immo debere illos, adquos ſpectat, tale matrimonium utpote injurioſum, & præ-

judiciale familiæ Titii omnino impedire, maxime ad evitandas discordias, & rixas, tutissimam credo. Inquorum &c.

F. Aurelius Fioravanti Decanus.

Ego Andreas a S. Sebastiano Scholarum Piarum Theologiæ Professor affirmativæ sententiæ, quam libenter adhæreo, & Judico quod Ecclesiasticus superior possit auctoritate sua justam Patris resistentiam in hoc casu corroborare, & ita affirmo manu propria.

Mea sententia, & opinio est quod hujusmodi matrimonia nullo modo admitti debeant, & in confirmationem rationum a doctissimo Consulente expositarum, hoc unum practicum, & verissimum adducam; quod puellæ, sive virgines, & earum matres commodum referunt ex suis iniquitatibus, quod cuilibet juri valde repugnat.

Nam matres talium puellarum nihil omnino omittunt, & omnia tentant, ut tandem aliquando incauti juvenes in laqueum illis paratum cadant. Et his vaferrimis mulieribus favendum est, patrocinandum est? Videamus quæso. Concludo, quod non solum non favendum, sed valde puniendæ forent: nam voluerunt decipere, licet simulent se deceptas esse: sic opinor.

Ego Andreas Barducci.

Ego Presbyter Antonius Philippus Vergelli I. V. D. existimo, ut docte & elaborate demonstrat eruditissimus scribens, in proposita hypothesi Patrem justissime adire posse Judicem Ecclesiasticum pro obtinenda per filium contractorum sponsalium dissolutione, juridicisque modis eidem Matrimonio, ne sequatur, obstare, ideoque requisitus manu propria subscripsi.

Ego infrascriptus Societatis Jesu Presbyter doctrinæ in perele-

perelegantí & erudita reſolutione allatæ tanquam veriſſimæ, & in praxi tutiſſimæ ſubſcribo.

Ego Franciſcus Antonius Biagiucci Societatis Jeſu.

Ego Franciſcus Saracinellus Soc. Jeſu Doctrinam allatam in hac ſapientiſſima reſolutione, tamquam ſinceram, & doctiſſimorum Auctorum ſuffragiis munitam utpote veriſſimam amplector, & libenter veritati ejus ſubſcribo manu propria.

Ego Seraphinus de Maſſa Ordinis Minorum actualis Miniſter Provincialis puto poſſe ſupradicta Sponſalia per Illm̃um Ordinarium reſcindi, & proinde propria manu ſubſcripſi.

Ego Fr. Leopoldus Valenzi Auguſtinianæ Religionis Profeſſus & actualis Miniſter Provincialis, nec non Sacræ Theologiæ Magiſter, & Lector, indignus Univerſitatis Florentinæ Doctor. Fateor, & cenſeo ſponſalia facta invitis Parentibus poſſe irritari, & eſſe ſolvenda, quando ſcandala, odia læthalia inducere videntur inter conſanguineos & affines & hoc aperte deducitur ex D. P. Auguſtino dicente de verb. Domin. — *Pax eſt ſerenitas mentis, tranquillitas animi, ſimplicitas cordis, vinculum amoris, conſortium Charitatis.*

Ratio eſt, Virtus Juſtitiæ nequit obligare ad actum, qui non poteſt impleri ſine peccato, ſed matrimonium, ex quo oriantur graves rixæ, diſſenſiones, & ſcandala, peccatum importat, ergo &c., quia majus malum eſt, magiſque tum Reipublicæ, tum animarum ſaluti perniciosum, odia, inimicitias, & diſcordias inter conſanguineos, affines, familiaſque ſerere, quam eamdem ſponſalium fidem violare.

Et licet major ſit obligatio a ſtupro orta, quam ex ſponſali-

bus contracta; nihilominus tamen hæc major obligatio non inducit ad ducendam puellam, ſed tantum ad dotandam, cum ſint hujuſmodi ſponſalia Parentibus, totique familiæ injurioſa, & ex quibus timentur inimicitiæ, & diſcordiæ inter conſanguineos, & affines. Ex his, & aliis rationibus adducendis ita teneo, & propria manu ſubſcribo.

Ego Fr. Joan. Thomas Pupilli Ord. Minimorum actualis min. Provincialis Sacræ Theologiæ Lector, ex rationibus doctiſſime ſupradictis, & elaborato calamo extenſis, cenſeo Epiſcopum poſſe tuta conſcientia talia ſponſalia diſſolvere, & ad inſtantiam Parentum matrimonium impedire.

Ego Fr. Hyacinthus Maria Maſſai Mag. Ord. Prædicatorum dictæ ſententiæ tanquam veridicæ, & fere ab omnibus Doctoribus approbatæ me ſubſcribo.

Ego F. Elias a S. Joſeph Carmelita diſc. in Colleg. noſtro Sancti Pauli Florentiæ Theologiæ Moralis, & Sacrorum Canonum Lector affirmativam ſententiam amplector, poſſe Judicem Eccleſiaſticum ad Inſtantiam Parentum, impedire Matrimonium filii proprii, cum Puella longe diſparis conditionis, ne ſcandala, & diſcordiæ ſequantur inter familias, ſicut omnia Jura clamant.

Ego Leopoldus Tonelli S. T. D. affirmativam ſententiam tutiſſimam, & amplectendam in praxi cenſeo, & affirmo manu propria.

Ex adductis motivis, in favorem affirmativæ ſententiæ hoc genus matrimoniorum, quo frequentius, eo deteſtabilius, ex quibus infinita propemodum mala innocentibus hominibus eruuntur, perditiſſimis juvenibus, ac puellis, nec non ſæpiſſime earum Parentibus omnino impediendum, ac tollendum cenſeo Salvo &c.

Thomas Roſſi S. T. D. & Metrop. Eccleſiæ Curatus.

Sen-

Sententiam affirmantem, tam validis rationibus innixam reperio, ut tute ad praxim reduci posse non dubitem.

Ego Bartholomeus Piallacci.

Ad impudentium Muliercularum procacitatem coercendam, quæ *lætantur cum male fecerint*, & *exultant in rebus pessimis*, ad earum Parentum (*quorum viæ perversæ sunt*, & *infames gressus*) frænandam stultitiam, qui summum dedecus non solum non impedientes, verum etiam sæpenumero procurantes proprii honoris (si quem habent) jacturam hilari animo aspiciunt, ad perditissimorum juvenum temeritatem reprimendam, qui malitiose ignorare fingentes Sacramentum hoc magnum esse in Christo, & Ecclesia, *tollentes membra Christi*, *faciunt membra meretricis*. Matrimonium hoc absolute ab Judice impediendum censeo. Ita ego.

Hypolitus Maria Rosselli in Alma Florentina Universitate S. T. D.

Pro affirmativa parte validissimis ut apparet rationibus stabilita standum esse censeo, eique ut tali libentissime subscribo.

Ego D. Silvanus Ciapetti Monac. Camald. S. T. M. & in Monasterio Angelorum Florentiæ publicus S. T. Lector.

Scribentis opinionem diserte non minus, quam docte firmatam in supposita facti specie, ne dum probabilem, & in praxi tutam, sed (ni fallor) etiam pro bono Reipublicæ utiliorem arbitror.

Et, quamvis solidissimis fundamentis in ea allatis, nihil addendum supersit; attamen ut petentibus morem geram, considerandum propono.

Primo quod verba *Conc. Trid. sess.* 24. *cap.* 1. *de ref.* loquun-

quntur de Matrimoniis contractis, quæ à Parentibus irritari utique non possunt, non de contrahendis, ideſt de ſponſalibus, circa quæ tota materia diſputabilis remanet.

Secundo, quod ſicuti prudentiſſime D. Carolus, quem & alii ſapientiſſimi Præſules ſubſecuti ſunt, Parochis inhibuit, ne invitis Parentibus filios Matrimonio conjungant, niſi prius Epiſcopum conſulant, ea quidem ratione, ne peccato filiorum, contra debitum honorem Parentum cooperari videantur; ita aliquo exemplo exterreri debeant Genitrices puellarum, ne dando operam ſponſalibus eorum, quos ex magna imparitate ſtatus, vel ſciunt vel ſcire debent, eadem ſponſalia contrahere, contra expreſſam ſeu virtualem voluntatem ſuorum Parentum, manifeſto peccato graviſſimo filiorum inobedientiæ anſam præbeant, & ſic peccatum mortale ſit impius proxeneta matrimoniorum, & a peccato incipiant Sacramenta, quo nihil deterius Chriſtianæ Reipublicæ accidere poterit.

Tertio, quod ſubſecuta copula ſub ſpe Matrimonii, ne dum ſponſalibus robur aliquod non addit; immo eademmet ſponſalia deteſtabiliora, & invalidiora demonſtrat; quis enim non videat doloſe id fieri in contemptum obedientiæ, in execrabile patrocinium culpæ, quaſi quod ad confirmandum primum peccatum lethale in contrahendis contra Parentum voluntatem ſponſalibus, optimum remedium ſit aliud infame peccatum ſtupri? Et (quod eſt ſanguineis lacrimis deplorandum), impius hic mos, adeo inter Chriſtianos invaluit, ut data opera Parentes, magis vero genetrices puellarum amatores filiarum ſuarum alliciant, familiariſſima, & ſolitaria colloquia juvenum

num cum iiſdem filiabus admittant, immo de iis (quamvis de rebus peſſimis) glorientur, ac maxima facilitate, & abſque ſcrupulo, vel filias ſubjugent, vel ſponte clauſis oculis earundem defloration nem ſe non videre diſſimulent, hac ſibi ſpe propoſita vel lucrandi dotem, vel cum propriæ domus exaltatione, filias eaſdem in illud matrimonium locandi, adquod (excluſo peccato) aſpirare nunquam potuiſſent.

Quare, ſi vera ſunt expoſita, crederem ad impedienda peccata, ad refrænandos familiares puellarum amores, ad coercendam ſupinam earum Parentum negligentiam, ad eliminanda ſcandala, & odia inter familias, ad avertendam infectionem ſanguinis ingenui in maximum Reipublicæ præjudicium, cum filii matrizent, & orta ex ruſtica, & vili fœmina ſoboles ruſticos, ut plurimum, ac viles mores induat, denique ad manutentionem totius politicæ Hyerarchiæ maxime nobilium perſonarum, prævia abſolutione ab juramento ad cautelam obtinenda, & data pro ſtupro abundanti dote, diſſolvenda ſponſalia & matrimonium impediendum.

Fr. Placidus M. Buonfrizieri O. S. B. M. V. S. Theolog. in Univerſitate Florentina Doctor, quamvis extemporanee firmiter ita teneo, ac manu propria ſubſcribo.

Ego D. Raymundus de Matha Congregationis Olivetanæ Sac. Theol. Lector, ſtudiorum Præfectus, ſententiæ a Doctiſſimo Conſulente traditæ lubens ſubſcribo.

Ad caſus de ſolubilitate ſponſalium cum imparis conditionis Puella initorum contra voluntatem Parentum,

Do-

Doctiſſimum Conſulentem ſequutus affirmativam ſententiam juxta præmiſſa libentiſſime ſubſcribo.

Fr. Alexius a S. Antonio Carmelita Excalceatus, ac Sac. Theol. Lector.

Eandem reſolutionem approbo, & eodem modo, quo ſupra me ſubſcribens, confirmo.

Fr. Angelus a S. Maria Carmelita Excalceatus Sac. Theol. Lector.

Validiſſimis hiſce rationibus, & argumentis devictus, tantorumque virorum authoritatibus nixus, non ſolum hujuſmodi ſponſalia in narratis circumſtantiis licite diſſolvi poſſe ſentio; ſed etiam hujuſmodi matrimonium totis viribus impediendum neceſſarium cenſeo, ne plurima illa mala, & incommoda, quæ parere ſolent matrimonia conſanguineis, & parentibus invitis contracta oriantur. In cujus &c.

Ego Jo: Baptiſta de Cenis S. Theologiæ Lector, & inſignis Collegiatæ S. Laurentii de Florentia Canonicus.

Ego infraſcriptus eorum ſententiam, qui in data hypotheſi affirmative Judicant, magnum apud me pondus habere fateor, in eamque, utpote optimorum Doctorum rationibus innixam, meorumque Dominorum auctoritate firmatam, votis omnibus ire mihi propoſui, in quorum &c.

Petrus Bologneſi S. T. D., & Eug. Coll. Mag.

Ego infraſciptus, tamquam unus ex Collegio Doctorum Sacræ Theol., quamvis minimus, firmiter adhæreo doctiſſimis aſſertionibus ſuprad. PP. Theologorum, iiſque libentiſſime ſubſcribo, addens cum *Tannero tom.* 4. *diſp.* 8. *quæſt. unic. dub.* 4. *num.* 72. *Anacleto tract.* 14. *de Sacram. diſt.* 14. *num.* 48. quod poſſunt, immo debent in propoſito caſu diſſolvi aſſerta ſponſa-

lia

lia per Judicem Eccleſiaſticum ad evitanda ſcandala, lites, & diſſenſiones.

Alexander Thei.

Affirmativæ, & practicabili opinioni ab aliis DD. noſtræ Univerſitatis ſubſcriptæ, & aliorum Theologorum rationibus confirmatæ me libentiſſime ſubſcribo.

Ego Franciſcus Vanni S. T. D.

Cum meo judicio vera ſit ſententia ſupradicta, placet addere, quod ajunt *Hypol. Maja obſ.* 12. *num.* 3. *Pignat. conſult.* 11. *tom.* 4. *& præcipue Layman. lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *in c.* 1. *art.* 14. Parentes non ſolum poſſe, ſed debere filiis impedire hujuſmodi matrimonium, utpote illicitum, cum ſine læthali contrahere non poſſint: & uti repugnans Charitati, & pietati, cum oriunda ſint gravia odia inter parentes, etiam implorata Judicis auctoritate, qui (ut aſſerit *Joan. Chapeaville de modo miniſtrand. Sac. cap.* 69.) debet omnino interdicere matrimonium quando vehementer timetur ex eo ſcandalum, idque non ſtatim ceſſaturum inter conſanguineos; & licet data ſit fides, hic habet locum *regul. Juris* 69. *in* 6. *in malis promiſſis fidem non expedit ſervari & Gloſ. in verb. ſcandalum ait, quod propter ſcandalum ſecuturum, matrimonium impediendum eſt, & ex modernis* P. Fælix Panormitanus Ord. *Min. de obſerv. num.* 3939. aſſignando octo cauſas, quibus poſſunt diſſolvi Sponſalia, in *quinta ait, ſi ſupervenit notabilis mutatio, ſcilicet periculum valde probabile, quod ex matrimonio ſint oriunda ſcandala, aut gravia odia inter parentes, aut alios amicos.*

Ita Jo: Gregorius Alexius Tonelli Ord. Ser. S.T.D. Magiſter.

Si vera ſunt expoſita, dico cum *Lyman. lib.* 5. *tract.* 10.

par. 1. *cap.* 1. *num.* 14. *de ſponſal.*, *cum* Bonac. *tit.* 1. *qu. de Sacr. Matr. punct.* 18. *num.* 26., *cum Hoſt. in ſumm. verbo ſponſalia Navar. cap.* 16. *num.* 18., *Gloſs. verſ ſcand.*, *Gutierez. lib.* 1. *canon. qu.* 20. *num.* 23., *cum Sanchez de Matrim. diſp.* 14. *de ſponſal. num.* 3., *cum S. Thom. in* 4. *diſt.* 27. *qu.* 2. *ad* 3. quod quamquam ſponſus, quantum eſt de ſe, teneatur ſtare promiſſis ob ſponſalia, & ſecutam copulam, majorem ſponſo obligationem præbentem, tamen per Judicem Eccleſiaſticum valeat impediri executio ſponſalium hujuſmodi, ſed cum onere reſarciendi damnum Bertæ illatum a Sponſo, ſalvo ſemper meliori Judicio.

Fr. Hyeronimus M. Allegri Ord. Servorum Beatæ Mariæ Virginis.

Conſultis Doctorum opinionibus, reque optime, pro tenuitate ingenii mei, matureque perpenſa, cenſeo impedienda hujuſmodi matrimonia ab Judice, ut majora vitentur ſcandala, & ut inter Chriſti fideles pax & unio, non rixæ, ac diſcordiæ ſuſcitentur; in quorum fidem manu propria ſubſcribo.

P. Philippus M. Valloni in Univerſitate Florentina S. T. D.

Ego Fr. Leopoldus Maſi Servita Sac. Theol. Profeſſor, & Univerſitatis Florentinæ Doctor cenſeo ſponſalia facta invitis parentibus eſſe ſolvenda, & irritanda ab Judice Eccleſiaſtico non ſolum pro bono Reipublicæ, verum etiam ad evitanda ſcandala, & odia inter parentes.

Ego Fr. Bernardinus M. Ducci Ord. Servorum B. M. Virginis Annunciatæ cenſeo, reſolutionem affirmativam eſſe te-

ſe tenendam pro ſolutione ſponſalium, & pro impediendo Matrimonio ſupradicto.

Ita ego ut ſupra S. T. D. & Magiſter.

Ego Fr. Philippus M. Homezzali Lector Caſuum Conſcientiæ in Conventu SS. Virginis Annunciatæ dico, ſponſum ſupradictum non teneri d. Puellam ducere in uxorem, ſed ſufficere, ut eam dotet ob vitandum dedecus familiæ, & odia Parentum, in quorum fidem.

Fr. Philippus M. Homezzali Servita.

Item addo, Judicem Eccleſiaſticum etiam invitis ipſis ſponſis poſſe dictum Matrimonium impedire maxime ad inſtantiam Parentum.

Idem qui ſupra.

Ego D. Alphonſus Foggini S. T. D. Abbas Sanctæ Mariæ de Galloro aſſero, ſupradictam opinionem veram, probabiliſſimamque eſſe, & tutiſſimam; adeoque manu propria ſubſcripſi.

Ego Antonius M. Biſcioni S. T. D. affirmo, nequaquam eſſe dubitandum, hanc affirmativam ſententiam, tot tantorumque virorum auctoritate firmatam, probabiliſſimam, ac forte indubitabilem eſſe in quorum &c. man. propr.

Ego Petrus Franciſcus Biſcioni S. *T. D.* ſequor opinionem aſſerentem poſſe Patrem impedire nuptias filii ſibi injurioſas, producturas ſcandala, & damna, ob rationes ſupra a tot Theologis adductas. In quorum fidem manu propria.

Ego Mag. Fr. Michael Baſtremi Auguſt. Florentinæ Univerſitatis Theologorum D. vera exiſtente propoſitione prædicta, conſtanter, & abſque dubio affirmativam partem teneo, & ſine ulla hæſitatione defendo. In quorum fidem propria manu ſcripſi.

Ego F. Fortunatus Corteſius Regens & Lector S. T. in Conventu Carmelitarum Florentiæ, ſupradictæ reſolutioni ſubſcribo.

Ego Fr. Cherubinus de Florentia Ord. Min. Obſer. S. Franc. in Conventu Omnium Sanctorum S. T. L. Generalis ſuprad. reſolutioni ſubſcribo.

Ego Fr. Thomas Riccardus in Conventu Sancti Marci de Florentia Ord. Præd. S. T. Lector ſuprad. reſolutioni ſubſcribo.

Ego F. Cæſar Antonius Ruina de Lugo Minorita Conventualis S. Franciſci in Conventu S. Crucis Florentiæ ac Reg. S. T. ſubſcribo.

Ego Fr. Petrus Zaccherelli de Meldula Ord. Min. Con. S. Crucis Florentiæ Reg. S. T. Profeſſor præd. reſolutioni ſubſcribo.

Ego Fr. Petrus della Rena in Conv. S. Marci de Flor. S. T. L. præd. reſolutioni ſubſcribo.

Affirmativam ſententiam ineluctabilibus rationibus roboratam in praxi tutiſſimam eſſe, & pro bono Reipublicæ ad evitandas inimicitias, & alia quam plurima mala, &abſurda, omnino amplectandam judico.

Fr. Joan. Andreas Saccardi Carmelita S.T. in Alma Univerſitate Florentina Doctor.

Sententiam, qua aſſeritur, poſſe Patrem impedire nuptias filii ſibi injurioſas, & ſcandala, & damna producturas, tanquam optimis rationibus fulcitam, & communi calculo Doctorum receptam, amplectendam in præſenti caſu omnino cenſeo.

D. Joannes Baptiſta Cianſius Barnabita, & S. T. Profeſſor manu propria.

Sententiæ affirmativæ ita firmiſſime adhæreo, non ſolum ob abſurda, quæ ut plurimum ſequi ſolent, & ob inveteratam malitiam talium fœminarum, & præcipue

pue ipſarum Matrum, qua utuntur, ut ipſos juvenes decipiant, & Matrimonia extorqueant, verum etiam ob graves rationes, quæ afferuntur ad probandam affirmativam aſsertionem, atque ob præſtantiſſimos hujuſmodi ſententiæ Authores; ita cenſeo.

Antonius Philippus del Soglia Prior Sancti Florentii, & S. T. D., atque Profeſſor.

Tot Patrum, Doctorumque ſententiæ favendum cenſeo, ne ex talibus ſponſalibus peſſimi ſequantur exitus matrimonii, & ut Parentes puellarum abſtineant in futurum a talibus contractibus injuriam afferentibus legi divinæ, damnum Reipublicæ, & probrum familiis.

Salvator Roſſius Sac. Moralis Theologiæ Publicus Profeſſor manu propria.

Ego Fr. Petrus Franciſcus de Cecchis Carmelita S. T. Magiſter, & Univerſitatis Florentinæ Doctor, affirmativam ſententiam firmiter defendo, ſcilicet Epiſcopum poſſe tuta conſcientia ſupradicta ſponſalia diſsolvere, & matrimonium impedire, etiam invitis ipſis ſponſis. Ita pro veritate cenſeo.

Ego Fr. Stephanus Tortorini Auguſt. S.T.D. in Floren. Univerſ. ſententiam affirmantem probabiliter ſuſtineri poſse confiteor. In quorum fidem manu propria ſubſcripſi.

Ego Joan. Bapt. Comparini S. T. D. affirmativam ſententiam utpote veram, & in praxi omnino amplectendam conſtanter defendo, atque libentiſſime ſubſcribo manu propria.

Ego Franciſcus Maria Briſſoni S.T.D. in Florentina Univerſitate affirmativam ſententiam veriſſimam judico, & in praxi omnino ſervandam. In quorum fidem propria manu ſubſcripſi.

Ego

Ego Fr. Joannes Baptiſta Biſcardi O. S. B. M. V. S. Theol. humilis Profeſſor., *& in Univerſitate Florentina Doctor* affirmativam ſententiam, judico veriſſimam, & in praxi tutiſſimam, in quorum fidem propria manu ſubſcripſi.

Sentio, & ego cum Doctiſſimo Conſulente manu propria.

Ludovicus Maleſpina Cler. Regul. S. T. Profeſſor.

Inhærendo ſententiæ affirmativæ ob allatas rationes, ego infraſcriptus aſsero, poſse Judicem Eccleſiaſticum ſupradicta ſponſalia irritare, & dictum matrimonium attentatum impedire. In quorum fidem.

Antonius Michael Tanfani S. T. Doctor manu proria.

Ego Cajetanus Sandrini S. T. D. & Plebanus Sanctæ Mariæ a Carraja, judico, Epiſcopum poſse, & debere, proculdubio prædicta ſponſalia reſcindere, & ad inſtantiam Parentum Matrimonium impedire, manu propria.

Ego F. Ferdinandus Chelli Carm. S. T. Mag., ac Doctor affirmativam ſententiam tutiſſimam, & communiter receptam affirmo manu propria.

Ego infraſcriptus S. T. D. ſententiam affirmativam teneo, ſuſtineo, ac defendo in expoſito caſu, ſcilicet poſſe diſsolvi ſponſalia a filio familias inita cum impariſ conditionis puella contra Parentum voluntatem.

P. Antonius Ricci manu propria.

EGo infraſcriptus Abbas Tit. Sanctiſsimæ Trinitatis in Alpibus Congregationis Valliſumbroſæ, in Alma Florentina Univerſitate S. T. D., & in eadem Diœceſi Synodalis Examinator, attente legi ſupradictam

ctam Scripturam pro Sponſalium a filio familias contra Parentum voluntatem cum imparis conditionis puella initorum ſolubilitate, ſtudioſiſsme elaboratam, & ſicut illam Scripturarum Oraculis, Patrum auctoritatibus, Synodorum ſtatutis, Principum Sæcularium edictis, utriuſque juris textibus, ac denique Doctorum ratiociniis conſonam adinveni; ſic ejus doctrinam magna probabilitate præditam adjudico, & pro eorumdem Sponſalium, vel nullitate, vel ſolubilitate, hæc (qualiſcumque ſint valoris) addo expoſtulatus Motiva.

Primum Motivum; quia juxta communiſsimum, & vulgatiſsimum Moralium omnium, immo cunctorum hominum Prologium, *nemo de ſua iniquitate debet commodum reportare*; ſed ſi dicta ſponſalia eſsent indiſsolubilia, & non irritanda, ſequeretur quod Puella illa imparis conditionis, maximum de ſua iniquitate, ſtupro videlicet, commodum reportaret, ut de ſe patet, & ſic latiſsima aperiretur via hujuſmodi impudentibus Puellis viliſsimis, ut prævia ſponſione de Matrimonio facillime exigibili a Juvenibus amentibus potius, quam Amantibus, ſe ab eis deflorandas exponerent. Quod commodum non reportaret de ſua itidem iniquitate filius familias, qui cogi poteſt, & ad dotandam de ſuis bonis patrimonialibus Virginem a ſe corruptam, & ad ſubeundas alias pœnas temporales, ſibi a Judice, ſecundum criminis gravitatem, infligibiles. Ergo dicta ſponſalia non ſunt indiſsolubilia, ſed irritanda.

Secundum Motivum; Si quis prodige ſpondeat Meretrici pro ſui corporis uſu, non tenetur implere ita prodige, quia eſt peccatum, ut docent apud *Sanchez diſp.* 14. *Medeſma Merenda*, *Salon*, *Sotus*, *Placios*, *Ban-*

Bannes, & *Emmanuel*, quorum ultimi quatuor aſſerunt, id eſſe verum, etiam ſi promiſſio Juramento firmetur; ſed filius familias in noſtro caſu, puellæ ſibi longiſſime diſpari, ut fortaſſis hic, & nunc ſuo corpore utatur, ſpondet prodige, nedum propriæ Domus opes, facultates, & commoda, ſed etiam ſuæ familiæ, immo, & omnium Conſanguineorum decus, ſplendorem, & nobilitatem; ergo non tenetur implere ita prodige per ſubſequens Matrimonium, ſed per dotem ſtatui Puellæ defloratæ competentem: Conſequentia probatur: Valde minor prodigalitas eſt promittere Meretrici ſummam aliquam notabilem v. g. pecuniarum pro ſui corporis uſu, ac ſit promiſſio facta Puellæ viliſſimæ conditionis, eamdem ob cauſam a filiofamilias genere, opibus, & æſtimatione nulli in Patria ſecundo (ut exponunt) de futuro matrimonio; Ergo ſi prima non tenet, quia peccaminoſa, multo minus tenet ſecunda, cum ſit magis peccaminoſa juxta illud Axioma, *ſicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis*.

Tertium motivum, a quo hujus ſententiæ ducuntur omnes fautores, & Adverſariorum expugnatur Achilles, eſt hujuſmodi; ſi præfata ſponſalia eſſent indiſſolubilia, eſſent, quia virtus Juſtitiæ obligat promittentem ad fidem ſervandam; ſed virtus Juſtitiæ obligare nequit in caſu noſtro filium familias ad ſervandam fidem datam Puellæ imparis conditionis de futuro Matrimonio; ergo talia ſponſalia non ſunt indiſſolubilia. Minor probatur: Virtus Juſtitiæ obligare nequit ad actum, qui ſine magno peccato impleri non poteſt; ſed celebratio Matrimonii inter noſtrum filium familias genere, opibus, & æſtimatione nulli in patria ſecundum, & Puellam Cerdonis, ac

Villi-

Villicæ mulieris filiam, invitis Parentibus, & Consanguineis, quibus in damnum, injuriam, & dedecus cederet, non potest impleri sine scandalo, cum notabiliter lædatur Charitas Proximi, dissolvatur Parentum Pietas, Cognatorumque subvertatur Concordia, & consequenter sine peccato ita magno, ut contra ipsum zelo accensus exclamaverit Christus Dominus apud Math. cap. 18. *Væ homini illi, per quem scandalum venit. Expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum Maris*; Quæ verba minitatoria terrere debent, nedum causam phisicam scandali, verum etiam moralem, debentem scilicet, ac potentem illud impedire, & non impedientem. Ergo virtus Justitiæ obligare nequit in casu nostro filium familias ad servandam fidem datam Puellæ imparis conditionis de futuro Matrimonio.

Confirmatur idem Motivum *ex cap. cum in tua de sponsi. ibi de fama, vel scandalo ex glos. ibi verb. scandalo ex Panorm. ibi num. 4. Alex. de Nævo num. 6. Præpos. num. 2.*, ubi docent, quod quando vehementer scandalum timetur ex contractu Matrimonii inter contrahentium Consanguineos, potest, & debet Judex interdicere Matrimonium. Et colligitur ex eodem *Panorm. in cap. requisivit 17. de sponsalib.* quia dicitur tunc sponsos non esse cogendos ad implenda sponsalia, quando mali exitus inde timentur, & tamen loquitur de sponsalibus juratis. Melius autem id expresse docent apud *Sanchez loco cit. Navarr. Gutier. Cordub. Lop. Felin. Menoch.*, quorum primi quinque loquuntur, *etiamsi sit secuta virginis defloratio sub spe futuri Matrimonii*. Et idem dicendum esset, licet nulla foret inter Contrahentes disparitas, ut be-

ne aſserit *Ludovicus Lopez ibidem* propter dictam rationem laudatiſſime adductam ab aliis fere cunctis Auctoribus, & præcipue Antiquis, brevitatis gratia hic omiſſis; quorum doctrinam tanquam lucernam inveſtigare debet Theologus per caliginoſam Moralitatis, & ſalutis viam incedens, juxta illud Eccleſiaſtici cap. 39. *Sapientiam omnium antiquorum exquiret ſapiens*. Et præſertim, cum eorum quilibet ad nos recentiores converſus, apud eumdem Eccleſiaſticum cap. 24. dicat *Videte quoniam non ſoli mihi laboravi, ſed omnibus exquirentibus veritatem*.

His igitur, aliiſque præfatæ ſcripturæ ductus motivis, cenſeo, & exiſtimo (ſalvo ſemper meliori Judicio) ſponſalia inter filium familias, & puellam conditionis notabiliter diſparis inita, invitis Parentibus, & cum circumſtantiis expoſitis, dato etiam, quod valida fuerint, diſſolvenda eſſe, etiam ſecuta ſit copula. Pro quorum Motivorum coronide adjungam eximium illud Politicæ vere Chriſtianæ Præceptum traditum *a Carolo Moscheni Vernacula Lingua in obſerv. ſuper lit. 50. num. 6. L' Uomo nel maritarſi deve ſopra ogni coſa procurare, che la Donna ſia di condizione a lui uguale, in quanto ſia poſſibile, perchè l' uguaglianza è madre della concordia, e dell' amicizia, e la diſuguaglianza genera odio, e diſſenſione*: che perciò corre il Proverbio: *Si Vis nubere nube pari*.

D. *Epiphanius Davanzati*.

Vo-

Votum RR. PP. S. Franciſci ad Montem.

IN prædicto caſu duæ ſe offerunt difficultates. Prima, an dicta ſponſalia ob præfatam cauſam valeant impediri, non ſecuta copula. Secunda, an valeant impediri, ea ſecuta.

Quoad primam difficultatem, Doctores communiter tenent partem affirmativam. Ita *Navar. Guttierez Sanchez*, quos citat, & ſequitur *Layman. qui lib. 5. tract. 10. par. 1. cap. 1. num.* 14. ſic habet: „ Enim vero ſi „ ex matrimonio quod filius, aut filia, contrahere „ cogitat, ob diſparitatem ſponſorum, vel ſimilem „ cauſam timeatur familiæ dedecus, ſcandala, di„ ſcordiæ, ideoque tale Matrimonium, tanquam cha„ ritati, ac pietati repugnans, ſine peccato con„ trahi non poſſit, tunc Parentes illud impedire „ poſſunt, ac debent, implorata etiam Judicis au„ ctoritate, ad cujus officium pertinebit cavere, „ ne talia matrimonia ineantur, ex quibus ſcandala, „ vel infelices exitus ſequi ſolent: idque non tan„ tum locum habet, antequam ſponſalia celebrata „ ſunt, ſed etiam poſtea „. Idem, & quidem in terminis quaſi omnibus docet *Baſſæus tom. 2. V. ſponſalia* 11. *num.* 8. his adde *Covarr. Hurtad. Coninck.* alioſque, quos citat, & ſequitur, *Gobat. tract.* 10. *caſu* 3. *qui num.* 106. ſic ait. „ Ex quibus infero, eſſe „ quidem valida ſponſalia, quæ ineuntur parenti„ bus ſeu prudenter, ſeu imprudenter, invitis, eſto „ timeatur offenſa Parentum, quæ brevi deſitura „ ſit, at vero ſi timeantur graves rixæ inter Pa„ rentes contrahentium, ſi gravis, & diuturna ho-

„ rum offenſæ, ſi denique grave ſcandalum, irrita „ ſunt ſponſalia; poteſtque, ac debet Magiſtratus „ Eccleſiaſticus impedire meditatum Matrimonium „. Similiter aſſerit *Leſſius loc. cit. apud Gobat.* qui ad quædam ſponſalia cujuſdam Barbaræ Nobilis inita cum Blaſio nobili, ſed inferioris fortunæ, ſic dicit: „non „ valuiſſe ſponſalia illius Barbaræ cum Blaſio, eo „ quod non ſubſiſtant illa, ex quibus timentur gravia incommoda, & odia, rixæ, inimicitia inter conſanguineos ſponſorum, vel odia Parentum in liberos; tum quia Juſtitia non poteſt obſtringere „ ad id, quod ſine peccato fieri nequit, quale eſt, „ contrahere matrimonium cum ſcandalo proximi, „ & parentum gravi, & juſta indignatione „; concordat cum prædictis *Tambur. lib.* 8. *tract.* 3. *de ſponſalibus cap.* 5. §. 8. *num.* 7. & vel maxime apud ipſum *Averſa*, *qui loc. cit.* §. 9. *num.* 5. ad noſtrum propoſitum caſum, ſic aperte inquit: „ Et quidem niſi forte promiſſio valde fuerit imprudens, & indiſcreta, v. g. eſſet promiſſio Juvenis nobilis, & divitis facta viliſſimæ puellæ, tunc enim non tenere„ tur quis ſervare promiſſum, nempe ex eo, quod „ faceret rem illicitam, & indiſcretam „. Hæc Auctores citati.

Quorum inter alias, ratio prima eſt, quia promiſſio non obligat, quæ verſatur circa rem illicitam, videlicet matrimonium cum ſcandalo, & peccato contrahendum. Unde hic locum habet regula Juris 69. *in* 6. quæ ſic loquitur: *In malis promiſſis fidem non expedit ſervari, quia fides data non debet eſſe vinculum iniquitatis.*

Secunda ratio, eſt quia ita clare, & manifeſte urget pietas erga parentes, charitas erga propinquos, ut præ-

prædictorum ſponſalium ob præfatam cauſam executio impediatur.

Tertia ratio eſt quia, ut experientia conſtat, ex prædictis ſponſalibus ob relatam cauſam, etiam inter ipſos ſponſos odium diuturnum probabiliter ſecuturum timetur.

Ex quibus rationibus evidenter concluditur, non ſolum Judicem Eccleſiaſticum poſſe, ac debere effectum dictorum ſponſalium impedire, verum etiam ipſos ſponſos poſſe, & teneri contractum eorum, ne dictus effectus ſubſequantur, reſcindere.

His ergo ſufficienter quoad primam difficultatem diſcuſſis, ad aliam difficultatem ſuperius propoſitam tranſeamus.

Quod autem prædicta ſponſalia, etiam ſubſecuta copula carnali, ob præfatam cauſam a Judice Eccleſiaſtico valeant impediri, immo & diſſolvi, ita tenet *Sanchez* quem citat, & approbat *Gobat. loco ſupracitato*, quibus adde *Averſam ſuperius allegatum*, qui etiam ſubſecuta copula carnali, quoad dicta ſponſalia ſic ait: *Et quidem niſi forte promiſſio valde fuerit imprudens, & indiſcreta, qualis V. G. eſſet promiſſio Juvenis nobilis, & divitis facta viliſſimæ puellæ; tunc enim ex alio capite non teneretur quis ſervare promiſſum, nempe ex eo, quod faceret rem illicitam, & indiſcretam*, ad quod dictum confirmandum loco ſuperius citato, ſic ſubdit *Tamburinus*: *ad verte, id dici ex vi promiſſionis ſponſalium, non ex vi damni illati, illud enim eſſe omnino reſarciendum certum eſt.*

Ex quorum Doctorum dicto ſatis clare conſtat, nullam eſſe differentiam (excepta ſatisfactione damni illati) inter utramque difficultatem; unde obquam cauſam prædicta ſponſalia, quoad primam difficultatem, id-

eſt non

eſt non ſecuta copula, poſſunt impediri, & diſſolvi, ob eandem cauſam poſſunt impediri, & diſſolvi, quo ad ſecundam difficultatem, ideſt ſubſecuta copula carnali. Quod probatur evidenter.

Prædicta ſponſalia ſubſecuta copula carnali, non tranſiverunt in matrimonium de præſenti, ut expreſſe conſtat *ex Conc. Trident. ſeſs.* 24. *cap.* 1. *de matrim.* ſed remanſerunt pura ſponſalia, licet per copulam magis roborata; ergo ob quam cauſam prædicta ſponſalia, non ſubſecuta copula carnali, poſſunt impediri, & diſſolvi, ob eandem cauſam poſſunt impediri, & diſſolvi ea ſubſecuta, dummodo ſufficienter injuria puellæ ad arbitrium Prudentum compenſetur.

Jam autem in prima difficultate ſatis probatum eſt, prædicta pura ſponſalia, ob præfatam cauſam poſſe impediri, & diſſolvi, ergo etiam in ſecunda difficultate (ex quo etiam non obſtante copula carnali juxta *Conc. Trident. decr.* ſunt pura ſponſalia) ob præfatam cauſam poſſunt impediri, & diſſolvi, nam eædem rationes militant pro una, & altera difficultate, dummodo, ut dictum eſt, excipias ſatisfactionem damni illati, quod arbitrio peritorum compenſandum eſt.

His itaque ductus rationibus extrinſecis, & intrinſecis ſponſalia inpropoſito caſu a Titio cum Berta celebrata, rectiſſime a Judice Eccleſiaſtico poſſe diſſolvi, ac a Parentibus ſponſi implorata ejusdem Judicis Eccleſiaſtici auctoritate, illorum executionem licite poſſe impediri; ſalvo aliorum ſaniori Judicio, ſentio, cenſeo, ſubſcribo.

Florentiæ in Cœnobio S. Franciſci ad Montem Fr. Urbanus a Gayar Caſuum Conſcientiæ Lector, qui dum

caſum

caſum propoſitum, & modo dicto diſcuſſum aliis Religioſis communicaſſem, ſinguli ſuum Votum in hanc meam reſolutionem contulerunt.

Votum RR. PP. S. Petri de Alcantara. ad Ambroſianam.

DIſſolubilitatis ſponſalium Titii Civis Florentini, contra voluntatem ſui Patris, cum Berta Cerdonis filia, & pauperrima, attente defenſionem perlegimus, eamque valde munitam eſse, ratione, & auctoritate profitemur: Et præter DD. in ea adductos in ſimilibus, vel ut melius dicam non ita urgentibus circumſtantiis ſponſalium ſolubilitatem poſse fieri invenimus, propugnare Villalobos: in prima *par. ſumm. tract.* 12. *de ſponſ. defect.* 12. *de cauſ. ſponſ. num.* 21. cujus verba hiſpano idiomate exarata, ſic latine verti poſsunt „ Decimus caſus eſt quando juſte timetur „ grave ſcandalum naſciturum eſse, quia virtus Juſtitiæ obligare non poteſt ad actum qui ſine ſcandalo haberi non poteſt, ut colligitur ex C. cum in „ tua de deſponſ. & dicit hoc una Gloſs. Panor. Alex. „ de Nevo, unde Eccleſia compellere non debet „ ſponſos ad contrahendum, quando probabiliter timentur magnæ rixæ inter Parentes, quodquidem „ intelligi debet, etiam ſi interveniſset defloratio „ virginis ſub ſpe matrimonii ut tenet *Felin. conſ.* „ 26. *numer.* 21. *Gutierez*, & *Sanchez* qui addit „ poſſe, optime Patrem ſponſalia impedire filii, „ quando timetur ſcandalum, ſi tamen ſcandalum,

„ non

„ non timetur, non poſse; idem dicendum eſt pro-
„ pter eaſdem rationes, ſi malus matrimonii exi-
„ tus timetur.

Georgius Gobat. in Epericntiis Theologicis Tract. X. caſ. 171. *num.* 106. *idem ſentit ac Villalob.* verba ejus ſunt. *Ex quibus infero eſſe quidem valida ſponſalia, quæ ineuntur, Parentibus, ſeu prudenter, ſeu imprudenter invitis, eſto timeatur offenſa Parentum, quæ brevi deſitura ſit; at vero ſi timeantur graves rixæ inter Parentes contrahentium, ſi gravis, & diuturna offenſa, ſi denique grave ſcandalum, irrita ſunt ſponſalia Menoch. cit. conſ.* 69. *Sanch. lib.* 1. *diſp.* 14. *cum multis; poteſtque, ac debet Magiſtratus Eccleſiaſticus impedire meditatum matrimonium Layman. cit. c.* 1. *num.* 14. *poſt Navarr. Gutierez alioſve, quos ſecutus in conſulendo, adeoque in contingentia facti Leſſius reſpondit ad caſum, quem ex eo deſcripſi ſupra n.* 85. *non valuiſſe ſponſalia illius Barbaræ cum Blaſio, eo quod non ſubſiſtant illa, ex quibus timentur gravia incommoda; ut odia, rixæ, inimicitiæ inter conſanguineos ſponſorum, vel odia parentum in liberos, & extendit Sanchez loc. cit. num.* 3. *etiam ad caſum, quo aut virgo eſt deflorata ſpe matrimonii, aut matrimonium illud eſt inter æquales, ſeu non diſparis conditionis; ſed ego tum has duas extenſiones, tum doctrinam Leſſii, Layman, & ejuſdem Sanchez, paulo ante relatam approbo in ſolo caſu, quo pietas, charitas, juſtitia, aut alia ſimilis virtus, clare, ac manifeſte prohibet cum tali nuptias.*

Multo magis eſt dignum conſideratione, quod dicit *Magiſter Sierra* 22. *qu.* 62. *art.* 2. *dub.* 2. §. *ſi corrupt. & cum illo* D. *Franciſcus Verde in ſelect. qu.* 4. *num.* 208. *citati a* R. P. *Forrecilla in ſum. tract. vii. de conſ.* ſcilicet

licet non teneri defloratorem ducere virginem defloratam ſub promiſſione Matrimonii, ſi magna intereſt diſparitas in nobilitate, ſeu in divitiis inter defloratam, ideſt ſi vir ſit nobilior, aut ditior virgine; quia adimpletio talis promiſſionis eſſet prodigalitas, & vitium; fundanturque prædicti Auctores in auctoritate *D. Thomæ in 4. diſt. 28. art. 2. ad 4.* qui inter ſponſos requirit æqualitatem conditionis, idem ſentit *Nav. c. 16. num. 18.*

Ex præcitatis Auctoribus liquido apparet, ſponſalia a Titio cum Berta contracta, non ſolum poſſe diſſolvi a judice Eccleſiaſtico, & a Patre Titii interpoſita ejuſdem Judicis Eccleſiaſtici authoritate impediri; ſed quod Titius, Sempronio ſuo Patre ſatis compenſante damnum e ſtupro illatum Bertæ dotando eam, non tenetur ad contrahendum matrimonium cum illa.

Sed quamvis totum hoc ſit verum, tamen quia veritas, quæ ex ſe, & ex ſola explicatione terminorum non eſt manifeſta, ut eſt præſens, & quælibet alia illata, tunc innoteſcit, quando reſolvitur in ſua principia, ideſt quando per ſyllogiſmum manifeſtatur cauſa talis veritatis; ideo in forma ſyllogiſtica alias rationes præter aſſignatas adducens, probabo prædictam veritatem. Adverto ergo probari, & inferri Sempronium Titii Patrem poſſe impedire prædictum matrimonium, eo ipſo quod Titius non teneatur ad ducendam Bertam, & ſi hoc non probetur, exiſtimo nec illud, ut poſtea videbimus; His notatis.

Probatur aſſumptum; ſi Titius teneretur ad contrahendum matrimonium cum Berta, maxime eſſet, vel ex vi, & ratione promiſſionis, hoc eſt ſponſalium, vel ex vi, & ratione ſtupri, vel ex vi, & ratione utriuſque: non videtur eſſe, præter aſſignatas, alia

ratio obligandi Titium ad ineundum conjugium cum Berta ; ſed ſic eſt , quod Titius ex nulla ex prædictis rationibus tenetur nubere Bertæ, ergo &c. Probatur minor . In primis non tenetur ratione promiſſionis , quia quando ſponſalia ſunt injurioſa Parentibus , & cauſæ rixarum, diuturnorum odiorum , & inter ſponſorum conſanguineos inimicitiarum , non eſt obligatio ad minus actualis adimplendi promiſſionem contrahendi matrimonium, quia nemo tenetur ad promiſſionis impletionem , quæ ſine peccato non poteſt ſubſiſtere , etiam ſi talis promiſſio ſit jurata , ut conſtat *ex cap. contingat extra de Jur. Jurand.* Immo non poteſt illam implere , nam ut ait Papinianus *l. ſi filius* 16. *de cond. inſt.* „ quæ facta lædunt pietatem , exi- „ ſtimationem , verecundiam noſtram , & ut gene- „ raliter dixerim , quæ contra bonos mores fiunt , „ nec facere nos poſſe credendum eſt : Hinc oritur „ illa Regula 69. juris in malis promiſſis fidem non „ expedit obſervare „ . Quam illuſtrant verba Iſidori , quæ citat *Bartholomeus a S. Fauſt. Theſaur. lib.* 1. *qu.* 37. *num.* 3. & habentur , *in cap. in malis* 22. *qu.* 4. nimirum „ in malis reſcinde fidem in turpi vo- „ to muta decretum , quod incaute voviſti , ne fa- „ cias , impia enim erit promiſſio , quæ ſcelere ad- „ impletur „ . Atqui Titius non poteſt adimplere promiſſionem matrimonii factam Bertæ abſque injuria ſui Patris , & abſque rixis , odiis , & inimicitiis inter propinquos , ergo Titius non tenetur nubere Bertæ , ob promiſſionem Matrimonii illi factam. Conſequentia eſt legitima , minor ſupponitur , & major ex jure patet ,

Deinde probatur ſecunda pars , ideſt , quod ex vi ſtupri , non teneatur Titius ducere Bertam : Juſtitia commuta-

mutativa ſolum petit, ut reddatur, & reſtituatur ad æqualitatem ablati, vel damnificati, quapropter dicitur in rebus facere æquabilitatem : ſed ſic eſt, quod ſtuprum poteſt ſufficienter compenſari cum pecuniis, ut tenet *D. Anton. 3. p. c.* 19. *Gab.* 4. *diſt.* 28. *qu.* 1. *artic.* 2. *conc.* 5. *Barth. de Ledeſm. de Matr. dub.* 19. *Bon. qu.* 1. *num.* 9. *Perez. de Mat. diſp.* 2. *ſect.* 3. *per totam* Ergo eo ipſo, quod Titius tribuat Bertæ dotem competentem ob damnum e ſtupro illatum, ei non tenebitur ad aliud : ideſt ad illam in Uxorem ducendam. Conſequentia præterquamquod infertur neceſſario ex præmiſſis, conſtat etiam ex jure *c.* 1. *&* 2. *de Adult. & ſtup. ex cap.* 1. *in alternativis* 70. *de reg. juris in* 6., *l. Plerumque* 10. *in fin. ff. de jure dotium*, e quibus arguunt DD., ſtupratorem teneri vel dotare opreſſam, vel eam ducere.

Ex prædictis jam infertur neceſſaro tertia pars noſtræ aſſertionis, ideſt, quod Titius non teneatur nubere Bertæ, nec ex ratione promiſſionis, & ſtupri ſimul; quia ſecundum præcitatum *R. P. Forrexillam* 1. *part. de prop. damn.* ſtuprator cum promiſſione matrimonii ſolum obligatur, vel ſtupratam ducere, vel eam dotare, aſſeritque prædictus Forr. *text. in ſupracitato cap.* 1. *&* 2. *de adult. & ſtupr.* loqui de ſtupratore cum promiſſione Matrimonii, & citat Julium Clarum. Quod licet non eſſet verum, tamen conſtat, Titium non poſſe appellari ſtupratorem ſub conditione promiſſionis Matrimonii, quia promiſſio abſoluta Matrimonii, ideſt ſponſalia præceſſerunt, & poſtea ſecuta eſt copula : Ergo Titius nec etiam, ex vi copulæ, & promiſsionis ſimul tenetur nubere Bertæ : patet conſeq. quia, ſi ſtuprator ſub conditione nubendi non ad aliud obligatur, niſi ad ducendam

ſtupratam puellam vel illam dotandam, potiori ratione id procedit quando ſtuprator ſine dolo, & ſine promiſsione matrimonii puellam cognovit: ut eſt in noſtro caſu; in quo promiſsio ſolum concomitanter, & non ut extorquens ſe habet reſpectu copulæ. Probatur poſtremo ratione iſta ultima pars: ſicut nonens additum non enti, non facit ens; ita non vis obligandi addita cui non habet vim obligandi, obligandi vim parere non poteſt; ſed ſic eſt, quod promiſsio matrimonii ideſt ſponſalia, quando ex illis timentur gravia incommoda, ut odia, rixæ inter conſanguineos ſponſorum, vel odia parentum in liberos, & maxime ſi ſponſi ſint inæquales in nobilitate, & divitiis, ut remanet probatum, non obligant, nec habent vim obligandi ad contrahendum, quia impia eſt promiſsio, quæ ſine peccato adimpleri non poteſt, & ſtuprum eo ipſo, quod recompenſetur pecuniis, ut conſtat ex dictis & expreſſum in jure, nullam etiam vim habet obligandi ad contrahendum; ergo quando ſtuprum advenit promiſſioni ineundi conjugium, quæ ob cauſas ſupra aſſignatas non habet obligandi vim ad complendum matrimonium, ſi tale ſtuprum compenſetur, dotando ſtupratam, nullam vim obligandi dabit tali promiſſioni; ſed in promiſſione non reperitur ulla vis, ut dictum, eſt obligandi ad nubendum: ergo de primo ad ultimum concluditur per legitimam conſeq. quod ſtuprum cum promiſſione non conditionata, ſed abſoluta nubendi, non poteſt obligare ad contrahendum, ſed tantum ad reſarciendum damnum ex illo illatum: atqui tale eſt ſtuprum commiſſum a Titio cum Berta, & promiſſio facta ab ipſo Titio nubendi illi etiam eſt talis, ergo nullo modo obligatur ad Bertam ducendam ſed tantum ad com-

compenſandum pecuniis damnum illi e ſtupro illatum.

Jam vero hoc præſuppoſito, immo pleniſsime probato, prædictum Titium non obligari ex ullo capite ad Bertam ducendam, pluſquam manifeſte deducitur, Patrem ipſius Titii impedire poſſe impletionem, ſeu exequutionem aſſertorum ſponſalium, implorata tamen ſuperioris Eccleſiaſtici auctoritate. Certum quippe eſt pietatem, honorem, & reverentiam Parentibus debitam tanti roboris plerumque eſſe, ut filios familias deobliget ab his etiam implendis, & executioni mandandis, quæ alioqui, & ſecluſo jure patriæ poteſtatis, ipſimet filii tenerentur exequi, & implere. Exemplum eſt potiſsimum in votis editis a filio impubere, quæ Pater reſcindere, & directe irritare poteſt etiam poſt filii pubertatem (niſi tamen pubes factus ea filius expreſse confirmaverit) ut infertur ex *cap. ult. de ſentent. excommic.* & docet *Cajet. 2. 2. quæſt. 99. art. 5. Lopez part. prima inſtruct. cap. 74. §. Sed oppoſitum Suarez lib. 6. Leſs. lib. 2. c. 40. num.* 8. & alii communiter; cum tamen idem filius per ſe, & ſilente Patre talia vota teneretur ſervare.

Quanto ergo magis tenebitur filius familias obedire Patri ea præcipienti, quæ licita, honeſta ſunt, & omnino juſta, quæve nec per ſe, & ſecluſa patria poteſtate facere teneretur? Veniamus itaque ad rem noſtram. Valde probabile eſt, ac fere ab omnibus DD. receptum, quod etiamſi Titius teneretur, quantum eſt de ſe, in caſu noſtro fidem ſervare, & ſponſalia perficere, nihilominus ad inſtantiam Patris id impedire volentis, propter damnum ſibi, totique familiæ obveniens, licite poſsit præfatus Titius, immo debeat, ac teneatur omnino a contractis ſponſalibus recedere, & Patri obtemperare. Ergo multo

ma-

magis id procedit, & veriſsimum eſt, dum latiſsime probatum fuit, eundem Titium neque per ſe teneri ad nubendum Bertæ, ſed ſolummodo ad reſarciendum cum competenti dote damnum illi e ſtupro illatum. Ita cenſemus, autumamus, judicium ferimus &c.

Pro ſingulis noſtri Conventus Theologis.

Fr. Alphonſus a S. Maria Guardianus.

Votum N. N.

LIcet ſupradictæ Conſultationi rationum pondere, ac DD. Auctoribus a D. Conſulente plenæ eruditionis viro allatis munitæ nihil addendum ſuperſit; attamen tot doctiſsimorum ſubſcribentium veſtigiis inhærendo, liceat in veritatis obſequium hæc pauca attexere.

Nemo tenetur promiſsa etiam Juramento firmata ſervare, ſi ea adimplere ſine peccato non valeat; ſed in caſu propoſito filius non poteſt promiſsa juramento firmata ſine peccato adimplere; ergo & ſervare non tenetur.

Major patet, quia promiſsio, & juramentum non obligant ad actum peccaminoſum. cum ex *cap. Quando de Jur. jurand.* non debeant eſse vinculum iniquitatis, & docet *ex Tamburrino Eruditiſſimus Joannes Clericatus Patavinus Præpoſitus in ſuis Erotemat. Eccleſiaſticis cap. 37.* ubi ſic ait *ſecundum communem Doctorum obligatio promiſſionis & juramenti ceſſat quando promiſſum, & juratum non poteſt ſine peccato adimpleri.*

Minor

Minor probatur quia filius contrahendo cum illa, de qua in noſtro caſu, dedecus familiæ afferret (cum ſponſa ultra paupertatem, & vilem artem a ſuo Patre exercitam, longe inferioris ſit conditionis in ſanguinis puritate) propter quod cauſa eſſet rixarum, & odii inter conſanguineos, ac denique injuſte Parentes ſuos vehementiſſime contriſtaret; ſed hæc omnia ſunt peccata; ergo filius non poteſt promiſſa ſine pecato implere, ergo non tenetur.

Quod autem non ſolum filius non teneatur in hoc caſu promiſſa implere, ſed etiam Pater poſſit, ac debeat per Epiſcopum, contradicente filio, dictum matrimonium impedire, ex eo patet; quia cum Patri ſuorum filiorum, ac Epiſcopis ſuarum ovium cura a Deo ſit commiſſa, ad ipſos utique ſpectat ab illis patrata delicta corrigere, ac perpetranda impedire; quod aperte docet P. Anacletus Reiffeſtuel Ordinis Minorum S. Franciſci Reformat. modernus Theologus *tract.* 14. *d.* 14. *n.* 47.

Et quamquam prima fronte vera ſolummodo videantur ſupradicta, quando non fuerit ſequuta defloratio, cum in hoc caſu propter Juris alterius læſionem ceſſare videantur prædictæ rationes, utpote quod, cum vinculum juſtitiæ ſit omnium ſtrictius, conſequenter in concurſu aliarum obligationum prævalet; attamen etiam in hoc caſu omnino tenendum eſt, debere Patrem per Epiſcopum matrimonium impedire, aſſignata puellæ dote ſufficiente, qua mediante poſſit alteri ſimilis conditionis nubere, æque ac ſi corrupta non eſſet; cum etenim tota vis, cur non militare videantur eædem rationes, in hoc conſiſtat, quod in tali caſu, urgeat Juſtitiæ obligatio propter damnum puellæ illatum, ſequitur, quod ſi hoc damnum

num dotis competentis assignatione recompensetur; eandem vim supradictæ rationes omnino retineant.

Quod autem damnum, aut corpori, aut famæ illatum, pecunia possit recompensari, experientia docet, cum quotidie in matrimoniis, sponsorum inæqualitatem augmento, vel diminutione dotis compensatam videamus; quod signum est incommuni hominum æstimatione pecuniam posse in corporis, ac famæ bonis excessum æquare.

Probatur etiam ulterius sequenti argumento: quando in aliquo casu potest averti utriusque partis damnum, tenetur Judex hoc facere; at in hoc casu, si filio permitteretur ducere defloratam, solum puella servaretur indemnis, familiæ vero sponsi dedecus inferretur; si vero filius puellam dotare cogatur, &, puellæ damno, & familiæ sponsi decori, ac consanguineorum paci consulitur, & consequenter utriusque partis damnum cavetur: Ergo judex tenetur hoc facere, ut docent ultra citatos a Domino Consulente, & aliis Excellen. subscribentibus *Joan. de la Crux p. 2. de Matrim. quæst. 2. dub. 3.*, *Bartholomeus Mastrius disp. 20. num. 86.* loquentes in terminis juramenti, *Andreas Mendo in Epitome opin. moral. verb. spons. pag. 679. num. 10. in terminis matrim. cessuri in probrum, & injuriam Parentum*, *Angel. Possent. in Compend. verit. de Sacram. Matrim. nu. 14.* in terminis defforationis.

Sub-

Subſcriptiones Excellentiſs. DD. PP: Sacram Theologiam, & Sacros Canones in Piſana Univerſitate, ac Sacram Scripturam, & Controverſias in Studio Florentino Publice Profitentium.

EGo *Fr. Petrus Ant. de Rubeis Ordinis Serv. Beat. Mariæ Virg. in Piſana Univerſitate Sacrorum Canonum Profeſſor*, ex juribus clare deductis in ſupradicta ſcriptura cenſeo, Epiſcopum poſſe tuta Conſcientia, hujuſmodi ſponſalia diſſolvere, & Matrimonium impedire.

Fgo Fr. Carolus Gucci Ord. Prædicat. S. Theologiæ Mag. ac ſuæ Regiæ Celſitudinis Theologus, in Piſano Lycæo publicus Theologiæ Moralis Profeſſor, libenter aſſertionibus ſupradictorum PP. Theolog., & eorum opinioni propria manu ſubſcribo.

Secundum ea, quæ proponuntur in caſu ſponſaliorum cum copula, inter Titium filium familias, ex primariis patriæ ſuæ, & Bertam filiam cujuſdam Cerdonis: conſtito de magno ſcandalo, diſcordiis, & rixis inter ſponſorum conſanguineos imminentibus, exiſtimo, jus eſſe patri ejuſdem ſponſi Matrimonium contractum impediendi, & teneri Prælatum, ad quem fuerit recurſum, hujuſmodi ſponſalia reſcindere, & Matrimonium prohibere, & ſic locum fieri doctrinæ, quam ſimul juncti tradunt *Sanch. de Matrimon. qu.* 4. *punct.* 17. *num.* 26., *&* 27. *Layman. lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 1 *cap.* 1. *num.* 14. *verſ. Enim vero &c. ſalvo &c.*

Andreas Tanuccius I. V. D. & in Piſana Univerſitate Juris Canonici Profeſſor Ordin. &c.

Cum ex facto Jus oriatur, dummodo constet talem esse disparitatem inter sponsos, quam Canonistæ junctam variis circumstantiis supponunt, quam discutere præsentis non est instituti: sentio Episcopi partes esse, Matrimonium impedire, quemadmodum tradit *Pax Jord. diverſ. lucubr. lib. 3. tit. 7. ſub n. 51. §. Imo ſi filius pag. 220.*

Ego Lazarus Benedictus Migliorucci Jur. Canonici Lect: Ordinar. in Piſana Univerſ.

Ego Fr. Franciſcus Orlendi Ord. Prædicatorum Sacr. Theolog. Magiſter, & in Piſano Lycæo publicus Theolog. Dogmaticæ Profeſſor, libenti animo assentior prædictis assertionibus DD. Theologorum, ac suppositâ maxima illa natalium disparitate inter adolescentem, & puellam præfatam, affirmo licere Patri ipsius Adolescentis ad evitandam familiæ ignominiam, & consanguineorum discordias Matrimonium impedire, obtenta a Judice Ecclesiastico sponsalium dissolutione; quorum in fidem prop. manu subscribo.

Ego Fr. Aloyſius Maria Garbi Servita Sac. Theol. Magiſter, & ejuſdem publicus Profeſſor in Univerſitate Piſana firmiter sentio, quod liceat Patri ipsius sponsi, interpositâ Judicis Ecclesiastici sententia, supradictum Matrimonium impedire, & sponsalia dissolvere, ad proposita scandala evitanda, & ad nimiam licentiam coercendam, & majus Reipublicæ bonum promovendum.

Ego D. Guido Grandus Monachus Camaldulenſis Sac. Theolag. Mag. ac ſuæ Regiæ Celſitudinis Theologus in Piſano Lycæo pub. Phil. Profeſſor, censeo licere Patri ipsius sponsi ad evitandam familiæ ignominiam, & consanguineorum discordias, Matrimonium impedire, obtenta per Judicem Ecclesiasticum sponsalium dissolutione.

Ego

Ego Fr. Bonaventura Baccioni Ord. Min. Convent. Sancti Franciſci Sac. Theolog. Mag. & in Piſano Lycæo Theolog. Profeſſor, ad grave ſcandalum, rixas, inimicitias, aſsertaque damna removenda, ſi tamen verasint, & rationabiliter timeri poſſint inter Parentes, & conſanguineos ſponſorum; cenſeo memorata superius ſponſalia diſsolvi poſse per ſententiam Judicis Eccleſiaſtici, & futuras eorumdem ſponſorum nuptias impediri.

Ob notabilem inter ſponſos diſparitatem, irritanda eſse ſponſalia, ac teneri Judicem Eccleſiaſticum aures præbere Parentibus reclamantibus ob dedecus, aut ignominiam, aut diſcordias ſequuturas, aliaque ſcandala, deducitur haud obſcure ex pluribus Juris noſtri Canonici locis, & præcipue ex *Text. in cap. cum in tua 27. de ſponſalib.,& Matrim. & in Can. non omnis 23. quæſt. 2.*, quare huic ſententiæ, utpote veritati magis conſonæ, & inter Doctores communi, ego quoque adſtipulor, libenterque ſubſcribo.

Ego Joannes Paulus Gualtierius Inſtitutionum Juris Can. in Piſan. Univerſit. Lector.

Parentes, & Conſanguineos in propoſito caſu poſse impedire Nuptias Filii, volentis contrahere cum indigna, potiſſimum propter ſcandala, ſimultates, & damna, quæ probabiliter timerentur ſequuto Matrimonio, conſtanter ego infraſcriptus affirmo; Vidi enim hanc eſse omnium fere Theologorum primi nominis, & de hac re ex profeſso tractantium communem, & unanimem ſententiam, Sacris Canonibus, Sacroſanctæ Tridentinæ Synodo, & optimo Reipublicæ regimini maxime conſonam, ut ex reſolutione ab eruditiſſimo Conſulente ſuperius exarata conſtat: Quare exiſtimo ſuprad. Parentes licite, &

juſte implorare poſse Judicem Eccleſiaſticum, *ad cujus officium* (ſunt præciſa verba doctiſſimi *Layman. lib. 5. tract. 10. p. 1. cap. 1. num. 14. verſ Enim vero*) *pertinebit cavere, ne tale Matrimonium ineatur*. Ex quibus etiam verbis, utpote abſolute relatis, non ad contrahentes, ſed ad ipſum Matrimonii exitum, manifeſte deprehenditur, non ſolum ſuaſionibus, hortationibus, dilationibus ſuperiorem Eccleſiaſticum debere impedire, ſed aliis omnibus juris, & facti remediis, quæ ad id ſufficere poſſint, *ne tale Matrimonium ineatur*.

Quinimo, quum etiam ad Principem ſæcularem pertineat in locis dominio ſuo ſubjectis, tumultus, rixaſve tollere, ac paci, & tranquillitati ſuorum ſubditorum conſulere, tutiſſima ſententia eſt, eum quoque poſſe his caſibus ſuam interponere auctoritatem, prohibendo, ne tales ſponſi Matrimonio jungantur, etiam per exilium, & carcerationem unius ex ipſis ſponſis, donec alter reſipuerit, vel ſtatum elegerit. Atque ita in ſimili quodam caſu (in quo etiam agebatur de longe minori imparitate, nobilis quippe ſupponebatur uterque ſponſus) pro veritate reſpondiſſe vidi duas Hiſpaniæ celeberrimas Univerſitates, Complutenſium ſcilicet, ac Salmanticenſium, quarum ſapientiſſimas conſultationes manuſcriptas, & editas, Compluti, alteram uſque ſub die 16. Auguſti 1699., & alteram ex Collegio Salmanticenſi die 26. Auguſti 1699. Ego ipſe accurate, & maxima cum delectatione perlegi, confirmatas ſubſcriptionibus PP. in iiſdem Univerſitatibus Sacram Theologiam, ac Sacros Canones publice profitentium; nec non munitas ſigillis, & Notariorum publicis Teſtimoniis ſolemniter recognitas.

Nec

Nec dicatur in noſtra hypotheſi inter Titium, & Bertam, quorum neuter aſſeritur eſſe nobilis, modicam intercedere diſparitatem, non vero magnam, ac notabilem, ob quam Parentes, & Conſanguinei juſte poſſint iraſci, & propterea matrimonium impedire. Hanc enim difficultatem prorſus tollunt, evertunt, ac deſtruunt, quæ inferius leguntur nobiliſſimorum Equitum, & clariſſimorum Virorum Judicia, quorum auctoritati in ſimilibus cauſis ſtandum, & omnino acquieſcendum, quum præſertim ea ſint roborata validiſſimis rationibus, & egregiis allegationibus præclaro ordine, & ſingulari doctrina congeſtis, ab eximio Viro hujuſmodi rerum peritiſſimo. Quod ſi libeat etiam DD. noſtros conſulere, videantur quæſo *Menoch. de præſumpt. lib.* 4. *præſump.* 189 *n.* 86. *Fontanell. de pact. Nuptial. clauſul.* 5. *gloſ.* 1. *p.* 1. *n.* 97. *Merlin. de Legit. lib.* 4. *tit.* 1. *qu.* 6. *num.* 19. *Thomas Sanchez de Matrim. lib.* 4. *diſp.* 26. *num.* 23. *Dicaſtill. diſput.* 4. *num.* 304. *relatus ab Antonio a Spiritu Sancto in Direct. Confeſſar. tit. de* Matrim. *tract.* 11. *diſp.* 5. *ſect.* 6. *num.* 252. qui omnes in eo conveniunt, certum gradum imparitatis conſtitui non poſſe, intra quem dumtaxat dicatur quiſpiam contrahere cum indigna, ſed judicandam eſſe imparitatem, & indignitatem juxta mores Civitatis, & loci conſuetudinem, ut præciſe *Merlin. loquitur in Summario cit. num.* 19. ita ut is Conjux dicatur indignus, cui alter Matrimonio copulari nequit abſque dedecore juxta Civitatis mores, ut expreſſe docent *Bart. in l. Cum ita la prima ff. de condit.*, & *demonſtr. Bald. in l. Si pater C. de ſponſal.* & *l. Nec filium C. de nupt. Alex. conſ.* 209. *numer.* 2. *lib.* 6. *Card. Mantic. de conject. lib.* 11. *tit.* 18. *num.* 4. *aliiq. quos ſequitur*

Mer-

Merlin. loc. citato: dixi, *abſque dedecore*, hoc eſt abſque diminutione illius exiſtimationis, qua quis in Patria fruitur ob illuſtres, & ſplendidas in tali loco conſanguinitates, & affinitates; *Dedecus* enim in præſenti materia, non importat aliquam turpem notam, vel infamiam, ut colligitur ex pulcherrima doctrina *Card. de Luca de Dot. diſc.* 142. *num.* 21., ubi rejiciens quorumdam ſententiam putantium, eum tantum indignum dici, qui infamia eſt affectus, ſubdit pro reſolutione, conſtituendam eſſe regulam, ut indignus dicatur ille, cui mulier attenta progenie, divitiis, moribus, aliiſque circumſtantiis abſque dedecore copulari non poteſt; & in iiſdem fere terminis *Sanchez loc. cit. junctо tamen n.* 22. Quum ergo in caſu expoſito Titius dicatur eſſe Civis Florentinus ex Matre nobili natus, genere, & opibus nulli in Patria ſecundus, & primariis, atque illuſtrioribus illius loci familiis ſanguine conjunctus; Berta e contrario, ex obſcuris, & vilibus orta Parentibus, pauperrimis, & vilem, ac mechanicam Cerdonis artem ad victum ſibi quærendum exercentibus; quis dubitet, ſecundum morem, & conſuetudinem illius loci hanc eſſe magnam, notabilem, immo ſummam imparitatem? Quæ proinde ad juſtiſſimum furorem, graves rixas, & ſcandala Parentes, ac conſanguineos Titi excitare, & compellere poſſit, niſi attentatum Matrimonium impediatur.

Quare ex his omnibus concludo, aſſerta ſponſalia inſciis Parentibus a Titio inita, vel irrita eſſe, aut ſaltem a Judice Eccleſiaſtico diſſolvenda, & Matrimonium omnino interdicendum. Ita &c. ſalvo &c.

Antonius Oliverius Sac. Theol. & I. V. D. nec non in Piſano Lycæo Primar. Inſtit.

Ego

Ego Fr. Anton. Maria Roboredo Ord. Serv. B. M. Virginis, in Florent. Universitate Sacræ Scripturæ, & Controversiarum Professor me subscribo opinioni Excellentiss. Doctorum, qui judicant, suprad. sponsalia posse dissolvi. In quorum fidem man. prop.

Ego infrascriptus S. Theol. Doct., & Sacri Textus in Lycæo Florent. Interpr. publ. affirmo, tale Matrimonium impediendum, tum ratione disparitatis, tum rixarum, & scandalorum juxta communem Doctorum Sententiam, quam uti verisimam procul dubio, tam in consulendo, quam in judicando amplectendam firmiter censeo, atque profiteor. In quorum &c.

Ego Paulus Medici.

Ego Petrus Fabbri Societatis Jesu Presbyter, & Sacræ Theol. in Studio Florentino Lector Superiori sapientissimæ resolutioni subscribo.

SEmpronius singulis consultis Patribus, votum quoque ipsius Universitatis Florentinæ debito postulavit obsequio: a cujus Excell. Patre Decano (ut res maturius ageretur) Commissionem directam Excell. PP., admodum R. P. Julio Antonio Roboredo Ord. S. B. M. V., Reverendiss. Patri Abbati Don Epiphanio Davanzati Vallumb. Relig., & admodum Rev. Dom. Thomæ Rossi Metropolitanæ Ecclesiæ Curato obtinuit tenoris &c.

LITTERÆ COMMISSIONIS.

QUum Excell. P. M. Decano preces porrectæ fuerint de exquirendo Universitatis nostræ pro veritate Judicio super casuexposito; Idem Excell. P. M. Decanus petentium votis benigne annuens, & aliarum Universitatum vestigiis laudabiliter inhærens, quæ sic postulantibus propriam sententiam aperire non dedignantur, dedit mihi in mandatis, ut has literas ad DD. vestras Exc. dirigam, quibus injungam (si vobis libeat) ut inter vos communicato consilio, quid de hac re pro veritate, sentiatis, quibusve rationibus moveamini, coetui nostro referre dignemini, quo tutius, atque facilius collatis inde omnium Excellen. DD. Confratrum suffragiis, in re tanti ponderis, ad Sacrosancti concilii Trident. lancem appensa, unanimis nostra valeat promanare sententia. Rogo igitur, ut hoc munus suscipiatis libenter, & pro vestra eximia integritate, & doctrina feliciter impleatis. Valete.

Datum Florentiæ in Cœnobio S. Spiritus Kalendis Julii 1710.

Fr. Domin. Antonius Simoni August. S. T. D., & Floren. Univ. Cancell.

RELATIO.

NOs infrascripti habito inter nos maturo colloquio, atque communicatis consiliis ad formam Commissionis nobis factæ ab Excellen. P. M. Aurelio Fioravanti

vanti Ord. Eremitarum S. Auguſtini, noſtræ Univerſitatis Decano, & attente conſideratis facti circumſtantiis, atque viſis ſubſcriptionibus ſingulorum Excellent. PP. ejuſdem noſtræ Univerſitatis; referimus judicandum fore, & eſſe, prout infra.

Attenta relatione facta ab Excell. PP. Mag. P. Julio Antonio Roboredo Ord. S. B. M. V., & Sacræ Scripturæ, ac Controverſiarum publico Profeſſore in Univerſ. Florent. Reverendiſs. P. D. Epiphanio Davanzati Abbate Vallumbroſano: & Admodum Reverendo D. Thoma Roſſi Metropolitanæ Florentinæ Eccleſiæ Curato.

Alma Florentina Theologorum Univerſitas cenſuit, Sponſalia in propoſito caſu eſſe diſſolvenda, & Matrimonium inter prædictos Sponſos omnino impediendum.

Florentiæ ex Ædibus S. Laurentii die 14. Julii 1710.

Fr. Julius M. Roboredo O. S. B. M. V. man. prop.

D. Epiphanius Davanzati Vallumbr. manu prop.

Thomas Roſſi Metrop. Flor. Eccl. Curatus, & Sac. T. D. man. prop.

FLORENT. THEOLOG. UNIVERSIT. SENTENTIA.

Die trigeſima Julii 1710.

ALma Florentina Theologorum Univerſitas in ſufficienti numero Collegialiter congregata in conſueto loco, in Eccleſia ſcilicet Sancti Salvatoris, ſita in Palatio Archiepiſcopali Civitatis Florentiæ, ſupradictam relationem, ſcrutinio de more facto per ſuffragia ſecreta in forma legitima, ſolemniter approbavit, & confirmavit in omnibus ſuis partibus, &

pro approbata , & confirmata haberi voluit . In quorum &c.

Ego Aurelius Fioravanti S. T. M. & Decanus .

Loc. ✠ Sig.

Paulus Medici S. T. D. Procancell. de mandato .

Univerſis , & ſingulis has præſentes literas inſpecturis , in vim publicæ , qua fungor , Auctoritatis ; Ego Notarius infraſcriptus fidem facio , ac atteſtor , qualiter anno 1710. die vero 4. Auguſti coram me conſtituti Adm. Rev. & Exc. Fr. Aurelius Fioravanti Aug. S.T.M. & Alm. Flor. Theol. Univ. Decanus , nec non Adm. Rev. & Exc. D. Paulus Medici S. T. D. , ac ejuſdem Univerſ. Procancell. oretenus , ut moris eſt , ab eodem Exc. P. Decano pro hac vice (ut ipſi aſſeruerunt) deputatus : cauſa quilibet eorum , & occaſione propriam recognoſcendi ſubſcriptionem in calce ſuprad. Theol. reſol. exiſtentem , qua per me eorum cuilibet lecta , ſimul cum omnibus ſupra contentis , & ad ipſam ſpectantibus , de verbo ad verbum , ad plenam , & claram intelligentiam : Uterque medio juramento , tacto pectore more Sacerdotali , ad mei delationem in forma ſuſcepto , aſſeruit ſubſcriptionem ſub nomine cujuslibet eorum cantantem , propria manu exaraſſe , & conſueto præd. univ. ſigillo muniviſſe . In quorum &c.

Ego Joannes Petrus q. D. Franc. de Menchis , de Republica Civis , & Not. publ. Flor. præd. recogn. ſuſcepi rogatus ; ideo ſubſcr ipſi .

PA-

PARERE DEGL' ILLUSTRISSIMI SIG. CAVALIERI SOPRA LA DISPARITA' DI TIZIO, E BERTA.

SI domanda agl' Illuſtriſſimi Signori Cavalieri intendenti le materie d' onore, ſe vi ſia diſuguaglianza notabile fra un figlio di un Cittadino Fiorentino, nato di Madre nobile Fiorentina, che vive con tutto decoro, e di pure entrate, imparentato colle primarie Famiglie, e Caſe del ſuo Paeſe, e con tutti Parenti civiliſſimi, e che ſimilmente vivano d' entrate; e la Figlia d' uno, che per vivere eſercita attualmente il Meſtiero del Ciabbattino, e di ſonar le Campane nell' iſteſſo Paeſe, nata di Madre Contadina, e che ha due fratelli Calzolai, e che tutti i ſuoi Parenti, o eſercitano meſtieri vili per campare, o ſono lavoratori di Beni altrui: & eſſendovi diſuguaglianza, ſi domanda, ſe ella ſia tale, che ſeguendo matrimonio fra di loro apporti appreſſo le perſone di onore danno, e pregiudizio alla Famiglia, e al Parentado del Giovane.

Io Senator Giulio Mozzi ſono di parere (mentre ſia vero, quanto in queſta vien rappreſentato) che il matrimonio da farſi apporta gran pregiudizio al Parentado del Giovane. per la gran diſparità, che è fra eſſo, e la ſuddetta femina; mano prop.

Io Gio: Battiſta Carcherelli concorro coll' iſteſſo parere; & in fede mano prop.

Io March. Filippo Maria Strozza ſono dell' iſteſſo parere; mano prop.

Io Ferdinando Capponi ſono dell' iſteſſo parere; mano prop.

Io Alberto Cepperelli ſono dell' iſteſſo parere, ſecondo l'accennato fatto; & in fede mano prop.

Io Flamminio Bardi di Vernio ſono del ſopraſcritto parere; & in fede mano prop.

Io Priore Vincenzo Uſimbardi ſono del ſopraſcritto parere; & in fede mano propria.

Io Filippo degli Aleſſandri ſono del medeſimo ſentimento; & in fede mano prop.

In Paolo Ferdinando Miniati ſono dell' iſteſſo parere; & in fede mano propr.

Io Giuſeppe Maria del Benino ſono dell' iſteſſo parere, ſtante il ſuddetto fatto; mano propria.

CONSULTO SOPRA L'ISTESSA DISPARITA'.

PRima di riſpondere al ſuddetto dubbio. Parmi che ſi debbano conſiderare, come vengono conſiderati *dal Conte Valmarana trat. del Farpace in via Cavaller.*, *e Criſtian. pag.* 111. i proprj luoghi de' Soggetti, che compongono le Città, le Terre, e i Caſtelli, con aſſegnare prima l' ordine de' Contadini, poi de' Plebei, o vogliamo dire delle Perſone, che eſercitano Arti meccaniche, o offizi abietti, e dopo de' Mercanti di piccoli negozi, dipoi de' Cittadini, e per giungere all' eſtremo, dopo de' Gentiluomini di privata qualità riſpetto agli altri Superiori; colla quale conſiderazione ſcorgendoſi chiaramente, che il Figliuolo del Cittadino, riſpetto alla Figliuola del Plebeo è differente di condizione, di differenza di più gradi (la quale differenza *dal detto Valmarana nel luogo citato* è chiamata differenza remota), non può negarſi, che tra eſſi non ſia una notabile diſuguaglianza, e che ſeguendo Matrimonio fra di loro, rechi il Figliuolo del Cittadino grave pregiudizio, & ingiuria, non ſolo a ſuoi Genitori, come anco a tutto

tutto il ſuo parentado ; così raccogliendo , *e dall' iſteſſo Valmarana luog. cit. pag.* 111. , *e pag.* 113., dove diſcorre (ſe bene in altri termini) quando non dee il Maggiore ridurſi preſenzialmente inſieme col minore , *e da Gio: Pietro de' Creſcenzi Romani trattato della Nobiltà lib.* 2. *cap.* 28. *num.* 6. il quale dice , che chi piglia per Moglie una Donna non ſua pari , oſcura la ſua Caſa. Del qual ſentimento apparisce , che ſia ancora *il Ponte Secco Cavalier Criſtiano cap.* 41. *e* 42. dove avverte l'Uomo Nobile , che ſtia lontano dal maritarſi con perſone ignobili , dalle quali ſogliono naſcere Figliuoli d'animo baſſo , e vile , e per lo più ſomiglianti alle Madri negli ſpiriti ; inferendo con queſto avvertimento la grave ingiuria , che in tal caſo apporta l' Uomo nobile (*come ſoggiunge il medeſimo Creſcenzi tratt. della Nobiltà lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 2. *e* 3.) alla ſua deſcendenza , oltre al gran pregiudizio , che ne riſulta a proprii Genitori , e agli altri ſuoi Congiunti di ſangue.

Nè pare , che oſti il dire , che gli allegati Scrittori parlando dell' Uomo Nobile , intendono del Gentiluomo , o vero Cavaliere ; perchè ſe ſi conſidera , come ſi dee la condizione del Cittadino Fiorentino , il quale ſia viſto di Collegio , e che per le ſue onorate azioni , & altre degne prerogative de' ſuoi Antenati accompagnate , oltre a Parentadi tutti riguardevoli , da molti Beni di fortuna , non ſi ſa vedere , come gli ſi poſſa negare giuſtamente il carattere di Nobile , maſſime allora , che per le ſuddette ſue qualità vien riguardato da tutti con diſtinta ſtima , e riſpetto , come di ſimili perſone vien affermato da Profeſſori delle Materie d' onore , e ſpecialmente *dal Muzio lib.* 3. *cap.* 9. *dall' Attendolo lib.* 1. *cap.* 6. , *e* 13.

e 13., *dal Conte Romei della Nobiltà*, *dal Taſſo*, *Dial. del Forno*, *e da altri molti appreſſo il Birago lib.* 2. *conſ.* 41., *e* 42.

Il che maggiormente procede nel caſo noſtro, nel quale la Madre del Cittadino è di famiglia Patrizia Fiorentina; onde ſoggiungo coll' iſteſſo *Creſcenzi detto tratt. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 6., che quanto più illuſtri ſono le Donne, che entrano in una Caſa; tanto più illuſtri ſono il Marito, e la deſcendenza di d. Caſa; e ciò perchè è tale lo ſplendore, che apportano alle Famiglie le Donne illuſtri, e grandi, che le nobilitano, e rendono di maggior pregio; con queſto divario, che ſe il Marito ſia Nobile, lo fanno Illuſtriſſimo; ſe ignobile, gli danno riguardo degno, & una tal Nobiltà ſopra a quelli della ſua condizione. Il che ſtimo potere baſtare per far conoſcere la notabile diſparità, che è fra il ſuddetto Figliuolo di Cittadino nato di Madre Nobile, e la Figliuola d' un Plebeo nata di Madre Contadina. Rimettendomi &c.

Io P. Domenico Magni mano propria.

F I N I S.

IN-

INDICES DUO

INDEX I.

Rerum & Auctorum, qui in Muſcettulæ Diſſertatione, & Append. citantur. Numerus prior paginam, poſterior cum præfixo n. numerum deſignat.

A

ABbas (Stephanus 175. n.309.
Abelly (Ludov.) 7. n. 7.
Acacius 140. n. 237.
Æquitas ſervanda 170. n. 297.
Albertus M. 6. n. 6.
Albicius(Cardinalis) 306. n.339.
Alexander (Nat.) 10. nu. 7. & 271. n. 313.
Alexandri II. reſponſum . 120. n. 186.
S. Ambroſius 19. n. 23. & 56. n. 57. & 117. n. 181.
Amicus 8. n. 7. & 110. n. 159. & 131. n. 214.
Andreas (Joh.) 121. n. 188.
S. Antoninus 162. n. 287.
Averſa 52. n. 50. & 109. n. 152. & 136. n. 225. & 172. n. 304.
S. Auguſtinus 2. n. 1. & 34. n. 33. & 139. n. 234. & 118. n. 181.
Azorius . 50. n. 48. & 172. n. 302.

B

BAbba 318. n. 346.
S. Baſilius 19. n. 22.
Barboſa 76. num. 81. & 91. nu. 119. & 125. num. 196. & 314. n. 343.
Baſſæus 49. n. 48.
Bellarminus 34. n. 33. & 6. n. 6. & 117. n. 180.
Del Bene (Thomas) 32. n. 31. & 79. n. 90. & 109. n. 153. & 128. n. 205. & 136. n. 226.
Bertonius 319. n. 347. & 327. n. 350.
Bonacina 79. n. 88. & 86. n. 109. & 91. n. 115. & 109. n. 151. & 174. n. 306.
S. Bonaventura 48. n. 47. & 98. n. 131. & 284. n. 324.
Boſſius 50. n. 48. & 64. nu. 68. & 79. n. 91. & 110. n. 156. & 128. n. 203. & 130. n. 211. & 143. n. 242.
Buſembaus 289. n. 329.
Butrius 309. n. 340.

C

CAbaſſutius 10. n. 7.
Cacheranus 137. n. 227.
Cæleſtinus (S. Petrus) 6. n. 6.
Cajetanus (Card.) 312. n. 342. & 324. n. 349.
Calvinus 32. n. 30.

Cathe-

e 13., *dal Conte Romei della Nobiltà*, *dal Taſſo*, *Dial. del Forno*, *e da altri molti appreſſo il Birago lib.* 2. *conſ.* 41., *e* 42.

Il che maggiormente procede nel caſo noſtro, nel quale la Madre del Cittadino è di famiglia Patrizia Fiorentina; onde ſoggiungo coll' iſteſſo *Creſcenzi detto tratt. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 6., che quanto più illuſtri ſono le Donne, che entrano in una Caſa; tanto più illuſtri ſono il Marito, e la deſcendenza di d. Caſa; e ciò perchè è tale lo ſplendore, che apportano alle Famiglie le Donne illuſtri, e grandi, che le nobilitano, e rendono di maggior pregio; con queſto divario, che ſe il Marito ſia Nobile, lo fanno Illuſtriſſimo; ſe ignobile, gli danno riguardo degno, & una tal Nobiltà ſopra a quelli della ſua condizione. Il che ſtimo potere baſtare per far conoſcere la notabile diſparità, che è fra il ſuddetto Figliuolo di Cittadino nato di Madre Nobile, e la Figliuola d' un Plebeo nata di Madre Contadina. Rimettendomi &c.

Io P. Domenico Magni mano propria.

F I N I S.

IN-

INDICES DUO

INDEX I.

Rerum & Auctorum, qui in Muſcettulæ Diſſertatione, & Append. citantur. Numerus prior paginam, poſterior cum præfixo n. numerum deſignat.

A

ABbas (Stephanus 175. n.309.
Abelly (Ludov.) 7. n. 7.
Acacius 140. n. 237.
Æquitas ſervanda 170. n. 297.
Albertus M. 6. n. 6.
Albicius(Cardinalis) 306. n.339.
Alexander (Nat.) 10. nu. 7. & 271. n. 313.
Alexandri II. reſponſum . 120. n. 186.
S. Ambroſius 19. n. 23. & 56. n. 57. & 117. n. 181.
Amicus 8. n. 7. & 110. n. 159. & 131. n. 214.
Andreas (Joh.) 121. n. 188.
S. Antoninus 162. n. 287.
Averſa 52. n. 50. & 109. n. 152. & 136. n. 225. & 172. n. 304.
S. Auguſtinus 2. n. 1. & 34. n. 33. & 139. n. 234. & 118. n. 181.
Azorius . 50. n. 48. & 172. n. 302.

B

BAbba 318. n. 346.
S. Baſilius 19. n. 22.
Barboſa 76. num. 81. & 91. nu. 119. & 125. num. 196. & 314. n. 343.
Baſſæus 49. n. 48.
Bellarminus 34. n. 33. & 6. n. 6. & 117. n. 180.
Del Bene (Thomas) 32. n. 31. & 79. n. 90. & 109. n. 153. & 128. n. 205. & 136. n. 226.
Bertonius 319. n. 347. & 327. n. 350.
Bonacina 79. n. 88. & 86. n. 109. & 91. n. 115. & 109. n. 151. & 174. n. 306.
S. Bonaventura 48. n. 47. & 98. n. 131. & 284. n. 324.
Boſſius 50. n. 48. & 64. nu. 68. & 79. n. 91. & 110. n. 156. & 128. n. 203. & 130. n. 211. & 143. n. 242.
Buſembaus 289. n. 329.
Butrius 309. n. 340.

C

CAbaſſutius 10. n. 7.
Cacheranus 137. n. 227.
Cæleſtinus (S. Petrus) 6. n. 6.
Cajetanus (Card.) 312. n. 342. & 324. n. 349.
Calvinus 32. n. 30.

Cathe-

Cathechiſmus Rom. 55. n. 56.
Canones. Cap. *Aliter* 13. n. 13. Cap. *Ubi non eſt de Deſponſ. Impub.* 286. n. 325. Cap. *Videtur*. 14. n. 13. Cap. *Cum cauſſa* 26. n. 29. Cap. *Cum in tua* 73. n. 78. Cap. *Mulier*. 138. n. 233. Cap. *Inter opera* 269. n. 312. & ſeq. Cap. *Sufficiat* 42. n. 37. Cap. *Gemma* 43. n. 39. Cap. *De Neptis* 43. n. 38. Can. *Non eſt culpandus*. 277. n. 318. Canones aliquot expenduntur. 308. n. 340. & 36. n. 36. & ſeq. Canones veteres prohibent nuptias cum quacumque polluta 148. n. 252. & ſeq. Ubi Canones a Theologia diſſentiant, utrum iis deferendum. 297. n. 334. & 300. n. 337. & 314. n. 344. Quid ſi diſſentiant a jure civili. 305. n. 339. quid Canones de ſponſalib. 102. n. 137. Conciliatur Canonicum jus & Civile. 32. n. 31. & ſeq. Canonici juris finis 302. n. 338.
Concilia Aquiſgranenſe 148. n. 252. Aurelianenſe 16. nu. 16. Colonienſe 18. n. 18. Mediolanenſe 18. n. 20. Toletanum 17. n. 17. Auximana Synodus 81. n. 98. Catanenſis 82. n. 101. Faventina 82. n. 102. Moguntina 18. n. 19. Monopolitana 81. n. 97. Montis Regalis 82. n. 103. Mazarienſis 82. n. 104. Panormitana 82. n. 100. Veronenſis 81. n. 96. Synodi multæ congeſtæ 80. num. 95. & ſeq.
Caſtropalaus. 111. n. 163. & 313. n. 342.
Chryſoſtomus illuſtratur 270. n. 312. & fuſe 278. n. 319.
Ciarlinus 161. num. 286. & 169. n. 295.
Coninck. 110. n. 160.
Corduba 158. n. 276.
Cottonus 110. n. 155.
Covarruvias 53. n. 52. & refellitur 34. n. 33.
De Cruce (Joh.) 175. n. 308.

D

DEnuntiationes omittere culpa eſt permittentis 89. nu. 113. Diſpenſare eis licite non poteſt Ordinarius 76. n. 81. ad 94. & fuſe 89. n. 113.
Dicaſtillo 49. n. 48. & 57. n. 58. & 78. n. 87. & 132. nu. 214. & 135. nu. 220. & 138. n. 230. & 140. nu. 236. & 155. n. 261. & ſeq. & 172. n. 303. & 312. n. 342.
Duardus. 49. n. 48.
Duhamel 293. n. 332.

E

EPiſcopi, & Paſtorum omnium obligatio impediendi Nuptias impares qualis. Dubio 3. per totum: unde emergat 83. n. 106. diſpenſans denunciationibus peccat lethaliter 76. n. 81. ad 94.
Engel (Ludov.) 10. n. 7. & 136. n. 224.
Eſtius (Gulielmus) 7. n. 7.

F

FAgnanus 26. n. 29. & 32. n. 31. & 20. n. 27. & 52. nu. 51. & 309. n. 340.
Fagundez 8. n. 7. & 143. n. 246.
A S. Fauſto (Barthol.) 171. nu. 301.
Felinus 114. n. 174. & 121. n. 188.
Filiifam. vide *Parentes*, & *Nuptiæ*, & *Sponſalia*.
Famam qui lædit ſuam, peccat: magis qui lædit alienam 56. n. 58.
Florentius 9. n. 7.
Fontanella 29. n. 30.
Fragoſus 29. n. 30. & 32. n. 31.
Forenſes noſtri indicati 75. n. 80. & 89. n. 112. & 84. n. 107. & 79. n. 91. n. 83. n. 85. n. 87. n. 79. n. 78. n. 66. n. 68. n. 121. ſponſalia eſſe nulla a num. 169. ad 178.

G

GEnnettus 10. num. 7. & 83. n. 105.
Geſualdus 50. n. 48.
Gibalinus 111. n. 162. & 138. n. n. 231. & 143. n. 243. & 155. n. 263. & 302. n. 338. & 306. n. 339.
Giribaldus 51. n. 48.
Gobat 110. n. 158. & 133. n. 217. & 135. n. 221. & 159. n. 279. & ſeq. 169. n. 295.
Gonzalez 22. num. 29. & 169. n. 294.
De Graffis 159. n. 277.
De Graſſis 137. n. 227.
Gratianus 327. n. 350. & 149. & ſeq. n. 252. & ſeq.
Gregorius Magnus 149. n. 253.
Grotius 169. n. 294.
Guttierez 29. n. 30. & 85. n. 108. & 125. n. 195. & 76. n. 83. & 113. n. 171. & 160. n. 283.

H

HEnriquez 80. n. 93.
Hermand. 10. n. 7.
Hieronymus illuſtr. 270. n. 312. fuſe 276. n. 318.

I

INdignæ & Impares Nuptiæ v. *Nuptiæ*.
Impedimenta quot 283. n. 323. ad 329. quale inter Corruptam & ſeductorem a n. 289. ad 292. Impedimentum, & coactio quid, & quando locum habeant 324. n. 350. Impedientes conjugium non excommunicantur, ſed cogentes ad hæc vel illa conjugia 93. n. 124.
Illicita res promiſſa non obligat 131. n. 214. ſeq.
Jure ſuo cuique licet uti. Hæc reg. explic. 58. n. 63. ad 67.
Indulgentiæ alteri non præjudicant. 272. n. 314.
Jordanus (Pax) 78. nu. 84. & 136. n. 223. & 161. n. 284.

De Joriis 11. n. 10.
A S. Joſeph. 7. n. 7. & 50. n. 48.
Iſambertus 9. n. 7.
Ivo Carnotenſis 14. n. 13. & 149. n. 254.
Jueninus 10. n. 7.
Jurisjurandi vis 104. n. 140. juſjurandum aſſumit naturam contractus 105. num. 141. in re peccaminoſa non obligat 115. nu. 179. etſi peccaminoſa ſit venialiter 120. n. 187. jureju rando vergenti in pejus non ſtandum 123. n. 191. de juratis ſponſalibus. Vide Sponſalia.

K

KOnig. 132. n. 214. & 136. n: 222. & 169. n. 296. & 304. n. 338.

L

LAurea (de) 49. n. 48. & 76. n. 81. & 80. n. 94. & 88. n. 111. & 109. n. 154.
Layman. 108. n. 147. & 137. n. 226.
Leander. 9. n. 7.
Ledeſma 33. n. 31. & 35. n. 34. & 6. n. 6. & 300. n. 337.
LEGES aliquot 139. nu. 236. l. *Quod ſi Epheſi* ff. de eo quod certo loco 170. n. 297. & l. *Legem* C. de Nat. lib. 145. n. 250. & Auth. *Ut cum* de App. 26. n. 30.
Libertas in Nuptiis qualis. 138. & ſeq. n. 230. & ſeq. Non minuitur ab Epiſcopo impediente impares nuptias a n. 114. ad 124. neque per obligationem filiorum erga parentes 33. n. 32. & ſeq. Libertatis prætextus diſpungitur 59. n. 63. & ſeq. & fuſe 90. n. 114. & ſeq.
Lopez 158. n. 275.
De Lugo 57. n. 58.
De Luca. 53. n. 53. & 60. n. 66. & 63. n. 68. & 113. nu. 170. & 130. n. 211. & 170. n. 297. & 323. n. 348.

M

MAlum *majus vitandum* hæc reg. explic. 319. n. 347. & 349.
Mancinus 141. n. 238.
Mariana 128. n 204.
De Marinis 115. n. 177. & 126. n. 197. & 29. n. 30.
Marchant. 9. n. 7. & 157. n. 270.
Martinon 9. n. 7. & 91. n. 118.
Maſtrius 9. n. 7. & 111. n. 165.
Megal. 7. n. 7. & 60. n. 66.
Menochius 74. n. 78. & 78. n. 85. & 92. n. 121. & 127. n. 201.
Mezger. 50. n. 48.
Merheſius 8. n. 7.
Meretricem ducere non cuique licet 269. n. 312. probatur 272. n. 315. infamia in his nuptiis quando ſublata 273. nu. 316. morti damnatus meretricem ſi duceret, liberabatur 275. nu. 317. ducens quando lucretur indulgentias. Ibid.

Molina refellitur 118. n. 182. & 129. n. 209. & 141. n. 239.
Molphesius 85. num. 107. & 143. n. 245.

N

NAldus 8. n. 7. & 157. n.268.
Navarrus 52. n. 51. & 113. n. 169. & 156. n. 265.
Neussen (P. Brunus) 51. n. 48.
Nicolaus I. Pont. Max. 13. n. 13.
Nuptiæ. Qui matrimonium ministrat illicite contrahentibus peccat 86. n. 110. & seq. Nuptias invito Patre Ecclesia semper detestata est Dub. I. per tot. Nationes omnes detestantur 15. n. 15. ad 20. & jus civile 21. n.28. ad 30. ergo impediendæ 95. n. 126. obedire Patri necessitas est non tantum decentia 20. n.27. & seq. & 54. n. 54. ad 57. causæ quæ ab eo excusant 44. n. 41. impar Matrimonium ratum potest dissolvi a Pont. 126. n. 201. Conjugii initi ingratiis Parentum Diabolus auctor est 116. num. 180. Mysteria in Nuptiis p. r. n. 1. cum polluta nubere antiquitus nemo poterat. 109. nu. 152. & seq. Familia habet jus impediendi nuptias quæ in suum dedecus vergunt 95. nu. 126. Episcopi obligatio circa Nuptias qualis . Dub. 3. per tot. Unde emergat 83. n. 106. Indignæ nuptiæ vel impares quæ 61. nu. 68. Prælati his debent obsistere 72. n. 77. peccant si dispensant denunciationibus 76. n.81. Municipales regnorum leges puniunt filios fam. 21. n. 28. ad 30. indignæ Nuptiæ retardandæ ne, an in totum impediendæ 315. & seq. n. 345. & seq. & 324. nu. 350. Parochus qui adsistit peccat 87. n. 111. & seq. ut insani coercendi sunt filiifam. etiam per conjectionem in vincula 89. n. 112. & n. 106. peccat filius indigne nubens 54. n. 54. ad 58. & 85. n. 108. & 86. nu. 110. Sacrilegium ex indignis nuptiis a n. 69. ad 71. Disparitas quæ 281. n. 321. Mala quæ ex imparibus nuptiis oriuntur 125. n. 193. Sanctitas nuptiar. procuranda 86.n.110. Scandalum vitandum n. 78. & seq. officium Prælati n. 95. ad 107. Orientalis Ecclesia quid de Nuptiis 14. n. 14. Peccato obstandum in nuptiis n.334.ad 342. SS. Patres quid de filiis fam. a n. 2. ad 25.

O

OSeæ factum explic. 276. nu. 318.
Opatovius (Adam) 51. nu. 48. & 79. n. 89. & 110. nu. 157. & 128. n. 206. & 138. nu. 232. & 141. n. 238.

P

PArentum nomine qui veniant 95. n. 126. eorum damnum n. 298. ad 306.
Paleottus 26. n. 29. & 36. n. 36. & 81. n. 99.
Panormitanus 73. n. 78. & 303. n. 338.
Paris 137. n. 227.
Pax Jordanus vid. Jordanus.
Praxis Ecclesiæ n. 240. ad 250. & 141. 239.
Promissio turpis non obligat 108. n. 147.
Pallavicinius 292. n. 331. & 314. n. 344. & seq.
Pignatellus 74. n. 79. & 114. nu. 176. & n. 104. & n. 199.
Platellius 9. n. 7.
Perez 112. n. 166.
Philiattus 156. n. 266.
Philippi (Mauritius) 8. n. 7.
Phirrhingus 52. n. 51.
Piton. 315. n. 345. & 319. n. 347.
Politus 11. n. 8.
Potestas (Felix) 289. n. 329.

R

RAynaldus 274. n. 316.
Rebell. 10. n. 8. & 79. n. 92. & 85. n. 108. & 108. n. 149.
Reginaldus 50. n. 48. & 111. nu. 161. & 128. n. 207. & 157. n. 272.
Riccius 75. n. 80. & 137. n. 227.
Rota 53. n. 53. & 163. nu. 288. & 106. num. 143. & 126. nu. 200. & 137. n. 228. & 315. n. 345. & 369. ad 390.
Rub. (Paullus) 125. n. 194.
Rupertus Abbas 19. n. 24.

S

SAnchez 32. n. 31. & 127. num. 202. & 287. n. 327. & refellitur 118. n. 182. & 141. n. 239. & 160. n. 282.
Sayrus 50. n. 48. & 143. nu. 244. & 159. n. 278.
Salmanticenses 48. n. 46. & 76. n. 81. & 111. n. 164.
Salmero 294. n. 333.
Salon. 128. n. 208.
Serius 49. n. 48. & 157. n. 269.
Segura 76. n. 82.
Silvius 7. n. 7.
A S. Spiritu (Antonius) 92. nu. 120. & 156. n. 267.
Sponsalia definiuntur 98. n. 130. sunt contractus 99. num. 132. obligentne in foro externo ibid. Pejerat qui se devincit sponsalib. indignis 108. n. 147. exhæredationis timor causa est cur irritentur sponsalia filiifam. a n. 211. ad 213. exempla de hoc genere 132. n. 216. Sponsalia filior. fam. esse nulla multi autumant a nu. 169. ad 178. Episcopi est irritare sponsalia a n. 219. ad 239. quid si sint jurata. 106. n. 143. & 322. n. 348. Jus Civile quid de sponsalib 101. n. 136. & seq. debet probari quod sponsus sit juratus 104. n. 140. nuda sponsalia quam obligationem pariant a n. 127. ad 129. quam vero jurata 322. n. 348. non possunt esse illicita simul & valida. 118. n. 182. sponsalia irritandi causæ 134. num. 218. quid Jurisconsulti

ſulti noſtri 113. n. 169. & ſeq.
Stuprum quid, & ejus pœna 146. n. 251. Actor in ſtupro quis ſit 166. n. 293. & 171. n. 299. ſtuprator ad quid compellatur 150. n. 255. quid ſi voto caſtitatis adſtrictus 164. num. 290. quando non teneatur nubere a n. 256. ad 310. Sponſalia etiam ſtupro confirmata inter impares diſſolvuntur n. 119. & ſeq. & a n. 293. ad 297. quid antiquitus a nu. 252. ad 254. filiifam. facile ſeducuntur 166. n. 293. & ſeq. ſeductor fictus perinde habetur ac verus 152. nu. 256. qui caſus excipiantur. 163. n. 289. ad 292. in ſponſaliorum binorum concurſu & & ſtupro cum altera, quænam præponderent. 165. num. 291. damnum reparari poteſt ſine nuptiis. 170. n. 297. Stupratæ nubere antiquitus nemo poterat 148. n. 252. Impedimentum quale inter corruptam, & ſeductorem a n. 289. ad 292. Gregorius Magnus quid de ſtupratis 149. n. 253. dotare aut nubere mos eſt ex Moſe profectus 150. n. 255.
Suarez 324. n. 349.

T

TAmburrinus 157. n. 271.
Tertullianus 19. n. 21.
Texeda 108. n. 150.
Tellez 113. n. 172. & 144. n. 247.
Tridentinum expl. 294. n. 333. & 308. n. 340. deteſtatur has nuptias 142. a n. 240. ad 250. & 12. a n. 11. ad 14. & 87. n. 111. quid libertatis nomine intellexit. 93. n. 123. & ſeq. quid de diſſenſu parentum decreverit 283. n. 322. & 330.
Tiraquellus 126. n. 198.
S. Thomas 33. n. 32. & 35. n. 35. & 56. n. 58. & 139. n. 236. & 323. n. 349. & 298. n. 336. & 311. n. 342. & 100. n. 134. & 120. nu. 187. & 284. n. 324. & 290. n. 330.
Toletus 49. n. 48. 155. n. 264.
Tranchedinus 75. n. 80.
Trullenc. 158. n. 273.
Turpis obligatio non tenet 108. n. 147.

V

VAllenſis 305. n. 339.
De Valentia 158. n. 274.
Valſechius Virginius 391. & ſeq.
De Velaſco 175. n. 309.
Vidal. 9. n. 7.
A S. Vincentio 8. n. 7. & 91. nu. 116. & 108. n. 148.
Votum num teneatur adimplere filius fam. 138. n. 233. voto caſtitatis adſtrictus quid ſi nubat 298. n. 335. & 308. n. 340.
Vvindech. 300. n. 337.

Z

ZAulis (de) 73. n. 78. & ſeq. & 114. n. 175. & 126. n. 199.
Zypæus 8. n. 7. & 114. n. 173. & 142. n. 241. & 161. n. 285.

INDEX II.

In Adnotationes, *Mantiſſam*, *Diatribas*. *Numerus abſolute poſitus paginam*, no. *Adnotationes*, n. *numerum deſignat*, ill. *eſt* illuſtratur.

A

ACtiones Arbitrariæ quales. 173. no. 54.
Albaſpinæus 183.
Aldobrandinus notatur. 65. no. 23.
Alexii Comneni conſtitutio explic. 222. n. 2.
Αντίφεζνα in Nuptiis. v. Nuptiæ.
Apulejus explic. 66. no. 23. & 200. no. XII.
Athenæi locus. ill. 247. no. III.

B

BAlſamon ill. 15. no. 4.
Baſilins ill. 236. no. VI. & 185. n. 5.
BENEDICTUS XIV. Pontifex Max. laudatur 220. n. 32.
Boethio lux affertur 244. n. 4. & 190. no. VIII. & 248. n. 7.
Brouvverus refellitur 237. no. VI.

C

CAnones illuſtrati. Cap. *Tua nos* late expon. 37. no. 17. Cap. *Sufficiat* expon. 42. n. 18. Can. *Lex Divinæ* ill. 233. no. IV. Can. 54. Illiber. expl. 180. n. 3. & 221. per totam Diatr. I. Can. *Si quis* 235. no. VI. Can. Trullanus uſui reſtitutus apud Græcos 224. n. 4. Can. Baſilii de Nuptiis filiorum fam. 15. no. 4. & 185. num. 1.
Canonicum jus non pari paſſu procedit circa nuptias & ſponſalia 186. n. 7. & ſeq.
Captivitas quid medio ævo notet. 17. no. 4.
CAROLI Regis laus 212. n. 24.
Cauſidicor. allegationes notantur. 300. no. 61.
Cenſuris parce utendum. 103. no. 34.
Cherithuth ideſt repudii libellus *diffareationi* reſpondet. 258. & no. VI.
Chryſoſtomus ill. 41. no. 17. & 203. no. XV.
Cicero ill. 244. n. 3. 260. no. VI.
Cinciæ legi ſeu *imperfectæ* aſſimilatur lex Tridentina de nuptiis fil. fam. 24. & ſeq. & 33. no. 14. & 197. no. XI.
Clandeſtinar. nuptiar. duo genera. 144. no. 45. & 31. no. 12.
Coemptio reſpondet Hebræor. *nummulo* 254. n. 11. & ſeq.
Confarreationis etymon a *Farre* diſpungi-

pungitur, novum traditur. 255. & seq. n. 12. & no. V. An quod Italis *l'Appuntamento per le nozze*. 256. no. V. Sponsalior. est synonimum. 260. n. 13. & 243. n. 2. respondet Libello Hebræor. 254. n. 12. & no. V. quo sensu solis Pontificibus conveniret. 244. n. 4. an idem ac coemptio 243. num. 3.
Conjugium v. Nuptiæ. Cur. ita dictum 63. no. 23.
Convenire verbum connubiale quid 263. n. 15. & ibi no. VIII.
Cujacius antinomiam Paulli ut solvat. 22. no. 5. expl. Cujacius 21. & seq. no. 5. notatur. 184. no. V.

D

Denuntiationum finis ex Trid. quis 77. no. 28.
Digna uxor quæ. 61. no. 23.
Diffarreatio quid 255. n. 12. & ibi no. v.
Dionysius notatur. 256. no. V.
Dos solvenda viduæ vitiatæ 148. no. 46. Dotis nomen ex Heb. arcessitur. 265. n. 16. Dos pretii loco erat. 251. n. 8.

E

Episcopi quæ cautio in Nuptiis filior. fam. 84. no. 30. & 15. no. 4.
Ennius ill. 182. no. III.
Euripides ill. 39. no. 17. & 64. no. 23. & 190. no. VIII.
Ευτελὴς quid 65. no. 23.
Exempla irritationis Nuptiar. filior. fam. 17. no. 4. & 26. no. 6.

F

Fagnanus notatur. 32. no. 14. expl. 209. notatur 199. no. XII.
Far. Conjectio de eo nomine. 257. no. v.
Φαρράκια quæ? 256. no. V.
Festus notatur. 259. no. VI.
Feuretus notatur. 25. no. 5.
Flammei usus ab Heb. petitus 266. n. 17.
Filiifam. v. Nuptiæ, & Parentes.

G

Gellius ill. 40. no. 17. & 180. n. 2. & 192. n. 10. & 249. n. 7.
Gothofredus ill. 21. 22. no. 5. refellitur 193. no. X.
Gratianus illustr. ac simul notatur. 199. no. XII.

H

Heineccius notatur passim Diatr. II. & præcipue n. 3. 4. & 7.
Hetychius ill. 204. no. XV.
Honestatis impedimentum quale, & cujus antiquitatis. 209. n. 23. & 217. num. 30. & præcipue 235. no. VI.
Homerus ill. 39. no. 17.
Horatius ill. 139. no. 44.

I

JAnuario (Joseph Aurelius de) laudatur 170. no. 53.
Iguvina Tabula ill. 242. no. I. & 257. no. V.
Illiberis duplex 230. no. II.
Impedimentum Honestatis vid. Honestas. Patrii dissensus : vid. Parentes . Raptus : vid. Raptus. Seductionis : vid. Seductio.
Imperfecta quo sensu lex Tridentina de Nuptiis 25. no. 5. & 32. no. 14. & 197. n. 15. & no. XI.
Imperfectæ & *minus perfectæ* legis discrimen 24. no. 5.
Impares aut indignæ nuptiæ . Vid. Nuptiæ.
Joseph Heb. notatur 151. no. 48.
Juvenalis ill. 262. n. 14.
Juveninus notatur 22. no. 5.
Jusjurandum de re illicita non adigit 177. no. I.
Κύριος quid 16. no. 4.

L

LAertius ill. 64. no. 23.
Lex. lex Julia duplex 147. no. 46. Caroli V. lex 28. no. 7. Liutprandi lex 27. no. 7. Muscoviticæ leges ibid. Saxonicæ ibid. Constantini Imp. lex 227. no. I.
Leges quæ illustrantur . Basilicor. lex 225. n. 5. & 227. no. I. lex Tridentina 25. no. 5. & 32. no. 14. & 197. & 195. n. 12. L. 2. de Rit. Nupt. expl. 22. no. 5. Leges aliquammultæ ill. 61. no. 23. & porro aliæ 263. & seq. n. 15. & no. VIII. l. 2. ff. de Lib. Exh. 211. no. XVIII. l. 12. ff. de R. Nup. & l. 14. eod. 235. no. VI. l. 1. C. Th. de Nup. 167. no. 51. l. 3. ff. de Bon. poss. con. tabb. 27. no. 7. l. unica C. de raptu Virg. 30. no. 12. l. 4. C. de Act. empt. 191. no. X. Lex 7. de Sponsalibus, quæ sponsalia irritat facta inconsulto patre, a Tridentino non abrogata. 195. n. 13. L. 16. C. de Don. ant. Nupt. 227. n. 8. Alexii Novel. 237. no. VI. & 239. n. 16. v. Pragmaticæ.
Libertas falsa quæ 33. no. 15. & 37. no. 17.
Libellus Heb. cui respondeat ritui apud Rom. 255. & seq. quando eo utebantur Romani 259.
Ludicræ artes quæ . 65. no. 23.

M

MAamar Heb. quid. 258. no. V.
Matrimonium v. Nuptiæ.
Matrimonium quid proprie . 21. no. 5.
De Marca notatur . 230. no. II.
Mariana notatur ibid.
Matrisfam. & *Matronæ* differentia 248. n. 7.
Mendoza refellitur . 181. n. 3.
Meretricum secta 274. no. 57.
Modestinus ill. 236. no. VI.
Moralistarum laus 258. no. 58. & 300. no. 61.
Muscettulæ laus . 215. n. 27.

No-

N

NOnius Heineccio non intellectus 182.no. III. & 246. n.5. Nuptiæ. *Injuſtæ* & *illegitimæ* aut *illicitæ* quæ 21. no.5. & 266. n.17. Alamannor. leges de Nuptiis 26. no.7. Αντίφερνα in Nuptiis cur data. 191. no.IX. pretii loco erant 251.n.8 Cinciæ legi in quo aſſimiletur lex Tridentina de Nuptiis 25. no.5. & 32. no. 14. & 197. n. 15. Clandeſtinar. nuptiar. duo genera 144.no.45.& 31. no.12. Cur ſolus conſenſus ſufficere dicatur ad nuptias 68. no. 24. Conſummatio Matrimonii duplex ibidem. Finis Nuptiar. 3. no. 2. Græci quid de Nuptiis imparibus. 62. no. 23. Impares nuptiæ quæ 27. no. 7. & 61. no.23. Ratæ tantum poſſunt diſſociari a Pont. Max. 126. no. 40. Patri nubendum ſuadent Ethnici 63. no. 23. Impares damnatæ Heb. Græcis & aliis Gentib. 61. no. 23. Pulchritudo non debet impellere ad nuptias impares. 62. no.23. In jus civile offenditur per Nuptias impares. Nuptiæ parabiles & æquales ſemper laudatæ viris meliorib. 65. no. 23. & ſeq. Hebræi cur Chananæis non poterant nubere 63. no.23. Ritus Nuptiales ab ipſis derivati 254. n.11. tres uxorem acquirendi modi indidem fluxerunt ibid. & 177. & ſeq. Inſtrumentum nuptiale 254. Myſteria in nuptiis no. I. Benedictio Sacerdotis perficit Nuptias 67. & ſeq. no. 24. qui ſint ejus Sacramenti Miniſtri. Ibid. Cupidinis Nuptiæ cum Pſyche cur nullæ. 66. no. 23. Sponſalia pro Nuptiis in lege Moſaica. 224. n. 4. *Uſus* in Nuptiis quid 252. n. 9. Nuptiæ maturandæ. 41. no.17. & 202.no.XII. malis artib. non conciliandæ. 61. no.23. 166. no.51. Nuptiar. tria genera apud Heb. Rom. v. Sponſalia. De Nuptiis filior. fam. v. Parentes.

O

OSculi in ſponſalibus origo 227. n. 8. apud Latinos ſublatum: apud Græcos hodieq. in uſu 232. n. 13. & no. III. & IV. in Hiſpania antiquitus uſurpatum. 230. & ſeq. n. 11. & ſeq. Conſtantini lex de Oſculo 227. n. 8.

P

PAragium undæ 67. no. 23. Parentes quid in Can. Illiber. 231. n. 12.
Parentum nomine qui veniant 46. no.21. Videndum, diſſentiant jure an injuria. 210. n.23. quid de iis jure veteri 182. no. III. & ſeq.& 14. no. 4. & 252. & ſeq. Impedimentum dirimens olim erat patrius diſſenſus 26.no.6.quid hodie apud Gallos 30.no.12.& 31.Interdicto exhibitorio & prohibitorio male conveniuntur parentes 211. no.

no. XVIII. Ab Hebræis eſt poteſtas patria in nuptiis. 266. n. 18. qualis hodie apud Græcos 239. n. 16. & 26. no. 6. Qualis olim apud Rom. 182. no. III. Qualis apud nos. 198. no. XII. & 205. n. 20. & 325. & ſeq. Qualis adud Proteſtantes 198. no. XII. Pœnæ filior. fam. nubentium. 26. no. 7. & 67. no. 23. & 195. nu. 13. 14. no. 4. Corruptores fil. fam. & ſervor. puniuntur 166. no. 51. Ambroſii locus de Nuptiis filior. fam. 39. no. 17. Fornicatio erat antiquitus, ſi puellæ nuberent invito patre: ſi ſervi, invito domino. 14. no. 4. & 194. ſeq. Votum filiifam. Vide *Votum*. Lex civilis irritat nuptias filior. fam. at non diſſociat. 21. no. 5. Paulli antinomia ibid. In Nuptiis voluntas filii in manu Patris 37. n. 36. Pater poterat abducere filiam nuptam ab invito genero 27. no. 7. Quando non parendum Patri. 37. & ſeq. no. 17. & no. 4. Spurii erant filii ſuſcepti per nuptias invito Patre initas 23. no. 5. Tutorib. eadem poteſtas ac patria 39. no. 17. v. Nuptiæ de ſponſalib. filior. fam. v. Sponſalia.

Patres & patria poteſtas: vid. Parentes.

Paulli antinomia 22. no. 5. & 179. num. 1.

Peræ & Sportæ differentia 247. no. III.

Perjurii quando adſit periculum. 84. no. 30. & 217.

Philo notatur 265. no. VIII. & no. 1. Plautus ill. 182 no. III. & 188. no. VII. 242. no. I.

Pœnitentiariæ praxis 168. no. 52.

Pollux ill. 246. no. II.

Πολυανδίας multa habebatur ratio 24. no. 5.

Pragmatica *Per excellentem* exponitur 203. n. 19. & ſeq.

Procacia quid 192. no. X.

Pruta apud Heb. quid 254. nu. 11. & ſeq.

Q

QUIRINI Cardinalis laus 262. num. 14.

R

REiffenſtuel notatur 118. no. 39.

Raptus quid 30. no. 12. quale impediment. ibid.

Reſonare in ritib. ſponſal. quid 246. num. 5.

Ritus vox Etruſcæ originis. 242. no. I.

Rite quid 242. & ſeq. no. I.

S

Sacciperio quid 246. n. 5.

Seductionis impedimentum quale 30. no. 12.

Servius explanatur 189. no. VIII. & 245. n. 4. & 249. n. 7. & refutatur 255. no. V.

Sophocles ill. 190. no. VIII.

Scri-

Scripturæ plures illuſtrantur. p. 1. no. 1. & 62. no. 23. & 254. n. 11. 12. & 150. no. 48. 198. no. XII. & 224. n. 4.
SPINELLI Cardinalis laus 215. n. 27.
Sponſalia interdum cum nuptiis confunduntur. 181. n. 3. In ſponſalibus filior. jus Romanum quale 180. n. 2.
Sponſalia apud Græcos qualia 187. n. 8. Sponſalia cum venditione emptione comparantur 187. no. VII. & 191. n. 10. & no. X. Quid de iis Tridentinum 195. n. 13. Actio ex ſponſu qualis quando detur. 187. no. VII. & 207. num. 21. & 202. no. XIII. Sponſalia ſunt contractus. 203. no. XIV. & XV. Trium generum ritus ſponſalitii. 248. n. 7. & 196. n. 11.
Sponſores non debent prorſus compelli 103. no. 34. Adulterii accuſari ſponſa poterat ab ſponſo Heb. 168. no. 52. Sponſalia in Can. lib. cujuſmodi 221. n. 1. & apud Græcos 226. n. 7. & 8. Unde nomen Sponſaliorum de futuro 233. no. V. Sponſaliorum affinitas qualis 235. n. 15. Sponſio & Confarreatio ſynonyma. 260. num. 13. Συναλλαγμα Sponſalia proprie notat. 203. no. XV. De Arris ſponſaliitiis. 101. no. 33. Sponſalia inita patre invito quale impedimentum ad novas nuptias. 217. n. 30. Sponſalia pro Nuptiis in Moſaica lege, 224. n. 4. In Sponſalibus filior. quale jus Romanis 180. n. 2. Sponſalia ut irritent Parentes ſufficit eorum juſta & nuda voluntas. 208. n. 21. quam injuſtam eſſe incumbit ei probare, cujus intereſt. 208. num. 22. Stylus tribunalium laicorum, qualis 210. & ſeq. n. 24. & no. XVIII. Curiæ Eccleſiaſticæ qualis 213. n. 26.
Spondeo unde 260. n. 13. & no. VII.
Stipulationes turpes non obligant. 177. no. I.
Stuprum cum qua virgine non committitur. 147. no. 46. Solonis lex de Stupro ibid. Sponſalia de futuro quando per copulam tranſibant in de præſenti. 168. no. 52. dotare aut nubere mos eſt ex Moſe profectus. 150. no. 48.

T

TAcitus ill. 242. no. I. & 244. num. 3.
Talmudicorum mores illuſtrati. 254. num. 11.
Terentius ill. 38. no. 17.
Tertulliani locus expl. 229. nu. 10. & 243. no. I.
Theophilus ill. 191. no. IX. & 235. no. VI.
Thomaſius refellitur 187. no. VII. & 241. n. 1.
Tribonianus defenſus 241. n. 1.
Tridentinum exponitur. 32. no. 14. & 25. no. 5. & 196. n. 14. & nu. 13. & 237. no. VI. Cur induxerit banna 77. & no. 28.

V

VEnditio in Nuptiis 187. no. VII. & VIII. & 191. no. X.
Vinnius expl. 24. no. 5. & 192. no. X.
Voſſius refellitur 242. no. I.
Votum ſponſalib. æquiparatur non Nuptiis. 198. & ſeq. no. XII. Votum filior. fam. Num. xxx. exponitur 198. ſeq. no. XII.
Uſus in Nuptiis quid 252. n. 9.
Ulpiano lux adfertur. 256. no. V. & 24. no. 5. & 259. no. VI. & 245. nu. 4. & 249. no. IV. & 200. no. XII. & 251. n. 7.

(XXI 5 C19

BSB Bayerische StaatsBibliothek

MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Muscettola, Francesco M.

Dissertatio theologica-legalis de sponsalibus

Roma 1766

4 J.can.p. 607
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10507709-7